

Opr. R. Jahoda 1934. Poprz. stara
opr. papierowa z XIX w.

N. Inw. 623.

Circa initium primi libri ethicorum Aristotelis queritur primo utrum de moribus humanis seu virtutibus moralibus possit esse una scientia practica ab aliis distincta. Arguitur primo quod de moribus non possit esse scientia, quia scientia est necessariorum, sed humani mores non sunt necessarii cum dependeant a voluntate nostra, ergo de ipsis non est scientia. 2o In omni scientia maxime perficit scire, sed scire propter intellectum nihil proficit ad mores humanos ut dicitur 2o huius, ergo etc. 3o Omnis scientia inquiritur in universali, sed mores perficiuntur in particularibus operationibus, ergo. 4o In omni scientia ... idem apud omnes, sed mores apud diversos sunt diversi, ergo. Deinde arguitur quod non sit una scientia de moribus humanis, cum quelibet scientia est una ab unitate sui subiecti, sed de moribus multa considerantur que ad unum reduci non possunt ut sunt passiones, operationes, habitus et habitudines etc. Deinde arguitur quod scientia de moribus non sit practica, cum in ipsa dantur rationes per quas demonstrantur passiones de moribus, sed talis modus est speculativus, ergo etc. Item ad idem: scientia cuius finis est scire est speculativa, sed finis huius scientie est cognitio omnium moralium, ergo ipsa est speculativa. Ad oppositum arguitur per Aristotelem nobis tradentem scientiam de moribus humanis. Et etiam per Avicennam qui in sua logica dividit scientias, quia quedam sunt de ente quod non est ab opere nostro et tales sunt scientie speculative et naturales. Alie sunt de ente [illegible] est ab opere [illegible] et tales sunt morales [illegible] practice. In hac questione primo debet declarari [illegible] 2o [illegible] ad primum [illegible] ut patet in prologo [illegible] scientia

est rationis potissima perfectio. Sed humane rationis proprium est cognoscere ordinem. Nam licet vires sensitive cognoscant aliquas res absolute, non tamen cognoscunt unius rei ordinem ad aliam, sed hoc solum pertinet ad intellectum seu rationem. Iuxta quod sciendum 2o quod in rebus reperitur duplex ordo. Primus est partium alicuius totius sive multitudinis ad invicem ut partes domus se ordinant ad invicem. Alius est ordo rerum ad finem et iste est principalior. Ordo autem quadrupliciter ad rationem comparatur. Nam quidam est ordo quem ratio non facit in rebus sed solum considerat ipsum ut est ordo rerum naturalium. Alius est ordo quem ratio considerando facit in proprio actu ut cum ordinat suos conceptus ad invicem et etiam signa conceptuum que sunt voces significative. 3us ordo est quem ratio regulando facit in operationibus voluntatis. Alius est ordo quem ratio considerando facit in rebus exterioribus quarum ipsa est causa sicut in domo et archa. Et quia consideratio rationis perficitur per habitum scientie, ideo secundum diversos ordines quos ratio considerat sunt diverse scientie. Nam naturalis que de rebus naturalibus considerat, considerat ordinem quem ratio non facit sed considerat, ita quod sub philosophia naturali comprehenditur philosophia mathematica et metaphysica. Et etiam philosophia realis. Ordo autem quem ratio considerando facit in proprio actu pertinet ad rationalem philosophiam que considerat ordinem partium orationis ad invicem et ordinem principiorum in conclusiones. Sunt etiam mechanice que considerant ordinem quem ratio considerando facit in rebus exterioribus. Est etiam philosophia moralis que pertinet rationi inesse operando in actionibus voluntariis. Ex quibus patet quod proprium est philosophie moralis considerare operationes humanas secundum ordinem ad invicem et ad unum finem. Iuxta quod sciendum 3o quod ille operationes sunt humane que procedunt a voluntate hominis secundum ordinem rationis. Nam alique operationes sunt que voluntati et rationi non [illegible] tales non sunt humane proprie [illegible] sed magis naturales ut operationes anime vegetative que non cadunt sub philosophia morali. Ex quo sequitur quod subiectum philosophie moralis est motus

ex 2 ordo [illegible]

Utrum de moribus humanis seu de virtutibus potest esse una scientia practica ab aliis distincta Pro responsione
ad habendum evidentiam philosophie moralis et
ad sciendum quem ordinem habet ad rationem
Sciendum quod sicut dicit philosophus in pro[em]io metaphysice
ad sapientem spectat ordinare Cuius ratio
est quia cum intellectus noster sit ordinativus
et ordinator Sapientia autem est po-
tissima perfectio et potissimus habitus
intellectualis ergo sapientis est ordinare
Ad sapientem spectat ordinare hic ergo quesitum est
Ac quia ad habendum ordinem necesse est
conferre unum ad aliud medium ad ultimum
ut non possumus scire quid ordo Con-
ferre autem extrema adinvicem est
solius rationis Cuius ratio est quia rationis est cog-
noscere Unde et si vires sensitive cog-
noscunt aliquid tamen non sunt ordinare
nisi participent aliquid de ratione
Ordo autem rerum est duplex Nam res
aliquas ordinamus inter se absolute Aliquando
in respectu ad aliquem finem exemplum pri-
mi ut ad constitutionem domus necesse est ut
parietes habeant ordinem adinvicem et quod
autem habent talem vel tales hoc est propter
finem ad quem domus ordinatur Exemplum
secundi ut partes exercitus habent ordinem
ut esse est dux et comes et tamen
est ordinatus ad unum regem Secundus or-
do est prior primo Cuius ratio est ut dicit metaphysice
Ordo partium exercitus adinvicem est
propter ordinem totius exercitus ad ducem
Ordo rerum reperitur ad rationem comparatum
Ordo autem rerum comparatur ad rationem
quadruplex Est enim quidam ordo quem ratio
non facit sed solum considerat ut rerum
naturalium Considerat enim ratio corpora
subesse motui quorum corpora quam
subesse artis sed hoc non facit
Aliud quem ratio considerat et con-
siderando facit ut in proprio actu sicut
est ordo in conceptibus et conceptionibus que ordi-
nas in conceptu Ratio enim ordinat conceptum
proprie et generaliorem ultra et ...
... sicut se ad ... hic conse...
...tatus ab eadem Tertius ...
considerat et facit ...
... in rebus exterioribus ...
artes precepta constitut... ...

Ordo rerum est duplex

Proprius actus rationis est cognoscere

aliquod aliud artificiale Quartus
est quem ratio facit et considerat
in actu proprio sed non speculative
sed active et eum facit quando regulat
motus voluntatis Secundum istos quatuor
ordines quos ratio considerat
sunt diverse scientie Nam philosophia
naturalis respiciendo primum considerat
quem ordinem res enim naturales con-
siderantur ab anima sed non fiunt ab ea
Secundo philosophia rationalis quia terminos conceptus
sive syllogismos et sermones hec autem
fiunt a ratione et considerantur ab
ea Ultimo tertio considerat philosophia moralis
Docet enim talis regulare voluntatem
et appetitum sensitivum Sed autem
tradunt artes mechanice Illas
enim ratio movet et operatur eas
in rebus exterioribus que sunt
in natura et ... quod ... scientie
reducuntur aliquando ad rationem
Circa ad moralem philosophiam pertinet
considerare operationes humanas secundum quod
sunt humane Cuius philosophia moralis
considerat habitus regulantes
voluntatem voluntas autem regulata
non est nisi in homine Dicit secundum quod
humane quia non spectat ad eam con-
siderare operationes que sunt hominis
ut est extendere in sensitiva Non enim
considerat digestionem expulsionem
etc Cuius ratio est quia ille non regulantur
sed sole operationes ille dicuntur humane que
subiacent voluntati et rationi Sed et
quedam sunt in homine alie non di-
cuntur humane sed naturales Ex isto
sequitur quod subiectum philosophie moralis est operatio
humana ordinata in finem quia inter
homo dicitur quod ... forte ... magis ...
hoc hic docet Vel gratia loquendo
est homo voluntarie agens propter finem
Et hec est intentio doctoris hic Albertus
magnus post ... bonum humanum
inquantum est ... enim ... est homo
ut homo ... operatur sui operationem
humanam ... non sed ...
et ... hec ... doctoris
... Sciendum ... mores
et operationes ...
... ...
a ...

Subiectum philosophie moralis

sed hoc non dissipat

Mores et operationes humane ... ...

scientie Contingit enim ut homo
sit prudens vel temperatus et quod operetur
liberalis vel continens / quia
potest facere vel non Alios considerans
scientiam intentionem et rationem scientiarum est ratio
morum et operatio humana est una
Unum quoniam enim homo contingeret fieri
liberalis non si vult est liberalis quod
det ubi est dandum et non ubi non / est
enim liberalitas est contingens secundum ratio
eius una non possum ego esse liberalis
non tangam rationem eius liberalitatis
Istud simile est domini Alberti Con.
prima de moribus humanis scientiam illos
scientias ratione considerationes est scientia
una quod quo ad primam partem Consequentia
quod secundum scientias predictas causas et partes
de illo est scientia secundum mores humane
sunt huiusmodi / Ar quia quod partes
et causas considerans nec dicto tunc est
scientia Hoc quod morum humanorum predictas
sunt intellectus vero voluntas / partes
virtutis unum honor laus vituperium
2e patet ante philosophus conclusio ista qui
tradit hec scientiam de moribus Item
Avicenna qui dividit scientias quod quedam
sunt de ente quod est ab opere nature
Quedam sunt de ente quod est
ab operibus nostris / mores autem sunt
operationes nostre 2a probatur quod sit una
quod quia obiectum philosophie moralis est
unum ea enim que hic considerantur
sub uno ente sunt / quod eciam philosophie
moralis astra reductam omnis ad operationem
humanam que est eadem sed vel alterum
etc patet ex 2a probatur Unum quod est unum
in se est ab aliis distinctum Con.
2a Moralis scientia est practica et non
speculativa quod omnes habitus directivi
operis est practicus secundum habitus scientie
moralis est huiusmodi ergo etc 2a patet
hoc quia scientia moralis ordinatur
non ad cognitionem veritatis sed ad dilectionem
voluntatis veritatis Item scientia est practica
cuius finis est operatio secundum moralis est huiusmodi
hoc 2a huius ubi dicitur Non enim ut sciamus
quid sit virtus perscrutamur sed ut
boni efficiamur Item omnis scientia
est practica que est operatio quam practice
secundum primum est huiusmodi hoc est [illegible]
Ar 2 prima ratio soluta est in 20 nobili
[illegible] recta in omni
[illegible] sunt secundum primum

scire vel proficit vel parum ad
mores humanos ergo etc Ar quia
intellectus finis scientie est scire
hoc 2a huius pro tuicione domini
quantum scientia doctrina considerabitur 2a Unus
inquantum est utens Alius inquantum est
docens primus parum proficit in cognitione
scire scientiam sicut quia sola scientia
operationes virtuose non facit utentem
sed oportet ut applicetur ad opus 2o inquantum
proficit in cognitione scire sicut in alia quantum
hoc enim huius ergo secundum scientia ut
ad maius scientiam bonum et predicta scientia et
sic non haberemus aliud tunc ad quod
proficit intellectus 2or omnis scientia
maxime perficitur in consideratione veritatis
secundum moralis perficitur propter operatione
ergo de moribus non est scientia
Ar quia scientia solum est veritatis hoc
quod autem operatio est finis et moralis est
operatio Ad primum quantum ad obiectum doctrine
tunc scientia perficitur maxime in eo
quod est de veritate quantum autem ad opus doctrine
tunc scientia perficitur maxime
in eo quod est de veritate quantitatis autem ad opus
doctrine tunc perficitur opere perfectionis
de quo opere est scientia prout stat sub
ratione veritatis 3or Item omnis scientia
una est de certum verum secundum mores
humani non sequuntur veritatem ergo de eis
non est scientia una Ar quod scientia
capit veritatem ab ente certum suo propositum
hoc quia mores humani apud
diversos sunt diversi sicut ergo diversi
quos habebunt veritatem Ad primum quod
mores scientiam ad quod sunt et sunt tunc
sint diversi apud diversos tunc omnium
moralium apud omnes est una ratio quod
ut liberalis sit dans pecunias et
alter liberalis daret argentum
res quidem liberalitatis sunt diverse tunc
est una ratio omnibus scilicet quod det ubi
est dandum et non det ubi non
4or Ad idem de moribus humanis
considerantur multa que non possunt
reduci ad unum ergo vel quod de eis
et autem quia mores humanorum sunt
diverse partes delectationes tristitia verum et
hec autem sunt opposita ergo non possunt
reduci ad unum Ad primum quod speculabile
quod est in hac scientia non cadit
in eam inquantum speculabile est sed ut
sunt aliquam delectationem in operare
hec autem contingunt scientiam quod est prosequendum
et quia voluntatis est optare et eligere
ergo est quod cadit in hac scientia

scientia doctrina
2a consideratio

2

cadit in eam inquantum recipit for
mam eligibilis et quo ad hoc

ista ergo considerata in
hac scientia veniunt in ratione eligi
bilis quia habent aliquid de ratione mo
tivorum ergo dicendo priores consequitur
operationes modo iudicant quae sunt contra
eligibili reducuntur et ad ipsum sunt contra
ad habitum et sunt contraria ad contraria

Item de modo bonis non scientia
practica est ultimata scientia dativa
diffinitive et demonstrative / modo tamen
modus est scientiarum speculativarum / Item quod
hic diffinitur virtus et sunt dicto scientia

dicendum quod licet scientia inquantum est doctrina
procedit diffinitive et demonstrative quod
tamen est ipsius sed licet sic non est
practica sed speculativa ut doctrina Sed
inquantum est utens sic non solum consi
derat doctrinas sed rerum veritatem explicat
per operationem et actum est practica / Non est
tamen inquantum de veritate et ratione sic scientiarum
speculativarum et practicarum Si enim doctrina scientias
considerant domum resolvendo eam
in sua principia et causas habet scientia
domus speculativa sed si id quod novit
ducit in opus et constituit domum est
tunc habet scientiam practicam Est ergo scientia
speculativa inquantum considerat veritatem quo ad
principia

Item scientia cuius finis est scire
est speculativa sed finis huius scientiae est hono
rare ex 2o metaphysice sed quia huius scientiae
finis non est scire quia [illegible]
let scientiam dicendum quod scire est finis
et mediatus finis scientiae sed hoc utique pro
cum scire cognitio in scientia applicatur
ad aliud ad quod ordinatur sicut
in finem ultimatum non scire hic non
est ultimatus finis Dubitatur

primo de principiis philosophiae moralis
quot sunt secundum quod sunt tres
habens considerationem assignatur tres
partes sed cum primo considerari sunt
est consistens in fine principaliter
[illegible] non et est quae cum [illegible]
[illegible] est [illegible] oppositum [illegible]
ideo considerantur [illegible] ad alterum
[illegible] unus sunt virtutem
contrariam [illegible] est ei [illegible]
[illegible] per filio [illegible]
servo [illegible] familias
[illegible] quae in domo sunt et ideo dicitur
[illegible] est [illegible] Alios

sunt virtutem liberalem et non contra
[illegible] comparatur unus cum ad
alios in [illegible] non sic [illegible] quia
par in parem non habet imperium Sed
comparatur [illegible] sunt ad quod est bene
et moraliter vivere et socialiter sunt ergo
has tres considerationes sunt tres partes
philosophiae moralis prima est monastica
et ea instruunt hominem sunt se quo ad
vivendum honeste in quolibet statu et haec
est doctrina ethicae et monastica [illegible]
quia instruit hominem [illegible]
in ethicis 2a vero yconomica et haec
docet hominem in directione domus contra
uxorem filios et contra servos et [illegible]
ab yconomos id est dispensator 3a est polli
tica et haec docet hominem quomodo recte
vivat in civitate et a polis quod est
pluralitas Dubitatur 2o de fine
huius scientiae dicendum quod huius scientiae
inquantum est utens est operatio virtutis
ut vero docens habet 2plicem finem sed in
[illegible] et extra [illegible]
[illegible] huius scientiae [illegible]
est idem in eo quod est scire inquantum
utens ut operas finis quia ideo scimus
virtutem ut eam operemur 3o

Dubitatur utrum scientia sit bo
num [illegible] cum in hoc sit dif
[illegible] sed intellectum et [illegible] intellectus est
[illegible] appetitus est [illegible]
per [illegible] appetitus [illegible]
quia non semper tendit in bonum [illegible]
[illegible] semper [illegible] ergo [illegible] est
[illegible] habitum qui regulat [illegible]
in [illegible] bonum et [illegible] moralis
intellectus non errat quia raro [illegible] tendit
ad [illegible] ergo [illegible] non
est [illegible] habitum regulativum
sed [illegible] ad utrumque utrorum
[illegible] ergo [illegible] in [illegible]
[illegible] habitum qui [illegible] in unum utrorum
et non in aliud et hoc est [illegible]
De [illegible] ambobus habitibus tractatus
hic ergo dubium sufficienter solutum

Omnis ars et omnis disciplina
similiter autem actus et electio appetunt
bonum et sunt id quibus [illegible]
generaliter movetur ad bonum et
generaliter omnia

Aristoteles volens [illegible]
moralem [illegible]

ptes primo determinat de virtute mora//
li 2o de virtute contemplativa
intellectuali determinans de morali
conatur investigare circa felicitatem
Et quia felicitas est bonum simpliciter hominis
et ideo in primo supponit . ut notissimam
Omnia bonum appetunt Sciendum primo
quod appetitus est inclinatio rei ad
suam perfectionem indita sibi a forma talis
rei et haec ratio formalis propter naturam propter quod
qui dicunt Appetitum naturae esse in for
ma quasi inclinatio / talis enim appetitus
non consequitur formam simpliciter secundum quod oritur
aut appetitus in re ex causa sive forma
quia enim forma producta a summo bono
ideo ut est a bono aliquid boni parti
cipat Omnia enim effectus est participa//
tiva similitudo sue cause Sed effectus
non attingit simpliciter sue cause ideo
in qualibet re est aliquis defectus boni et
ex isto defectu causatur carentia boni ideo
res habet inclinationem sive inclinationem ad bonum
ideo dicitur Appetitus est desiderium boni nisi
enim nisi enim res degustasset bonum
non tenderet in ipsum et eciam quia si ipsum
perfecte haberet Est autem duplex appetitus
naturalis et animalis Naturalis est tendentia
in bonum sine cognitione propria ipsius pro
appetentis Sicut lapis appetit deorsum
sum sed non cognoscit . in illis tamen
non est omnino sine cognitione quia dicit hic
in 2o . nichil volitum nisi cognitum Cognitio
ideo finis ad quem res tendit est ab intelligentia
que naturam dirigit in finem sicut Sagittator
sagittam in metam et ideo appetitus
naturalis semper est in bonum quia opus
nature est opus intelligentie non errantis verum
non semper o quod natura dirigitur in finem et sa
gitta in metam Omnia sagitta non possunt ad
metam moveri / Res autem ordinantur in fine
naturali Animalis est tendentia in bonum
et finem cum cognitione propria appetentis ut
cognoscentis ponitur motus ad consequendum
ipsum et est duplex Sensitivus et intellectivus
Sensitivus ille qui fertur in bonum verum vel
apparens et est communis racionalibus et brutis
Omnia racionalia et bruta cognoscunt finem
sed non ea que sunt in quem tendunt
Sed diversimode / Omnia bruta cognoscunt
finem sed non ea que sunt ad finem nec
proportionem mediorum que ad finem ordinantur
ut dicunt Racionalia vero cognoscunt finem
et ea que sunt ad finem

Et proportionem eorum que ordinantur
ad finem Racionalis vero est tantum in homine
et vocatur voluntas / Appetitus autem
contingit aliquando ferri in bonum verum
et apparens quia fallax est cognitio
animalis et est ad quod est malum iudicare
bonum et econtra **Conclusio prima**
Ad primam partem questionis et ad ultimam
Omnis doctrina similiter actus et electio
et videtur omnia appetunt bonum probat
autem primam partem hic quod est
aliquid ut finis et boni appetit et
Sed omnis doctrina et actus et cetera sunt huiusmodi
ideo autem quia alias frustra ordinarentur
in Deum ipsum non appeteret Hoc quod nulla
res est destituta suo fine quia natura
semper agit propter finem et alias mutatur 2o phisicorum
naturam pro alia parte quod ipse unaqueque
res inclinatur in suam perfectionem Sed
perfectio cuiuslibet rei est bonum rei Item
omne causatum optat assimilari sue cause
infinitum propter Sed prima causa est summum
est maxime bonum ideo omnia appetunt
bonum autem probatur auctoritate Boecii libro de Con
solatione philosophie dicentis hic est causa
amore repetunt quia boni fine tenentur
quia non aliter durare queunt nisi converso
rursus amore refluant cause que
dedit esse Et ideo tangit hic 2o metrico 2o
repetunt propriosque quoque recursus redi
tu quia suo singula gaudent nec manet
ulli traditus ordo nisi quod finem iunxerit
ortus et stabilem quia suum fecerit orbem
Pro 2a parte quesiti Sciendum quod
duo sunt principia humanorum actuum scilicet ratio
et appetitus unde 2o de anima dicit quod ipsa
sunt principia motiva omnia in intellectu
aut appetitu partes due scilicet speculativa et
operativa Ad regulandum has duas potencias
natura est ponere duos habitus Unum doctrina
positum ad regulandum intellectum in opere
speculativo Ad regulandum autem intellectum
in opere practico positus ars que ponit
precepta circa factionem ut sutoris hec precepta
quo debet facere calceum Similiter in vo
luntate ponuntur circa duo ipsius scilicet electio
et operatio voluntatis cum hec eligere
in quod se ferat Ad regulandum ergo
duo oportet ponere duos habitus unde
ad regulandum voluntatem in eligendo
positus habitus electivus vel electio .
habitus electivus Ad regulandum
autem voluntatem in assequendo positus

diffinitio appetitus

Quomodo causatur appetitus in re

Appetitus est duplex Naturalis

Ar. 1 Eth.

Duo sunt principia humanorum actuum

exercitio. Et quia regulas potentiarum
et habitus non est nisi ad consequendum
bonum vel finem eorum, ergo ars, doctrina,
electio et actio sunt illa quibus homo
ordinatur in finem. **Conclusio 2a**
Ars et electio doctrina sunt illa quibus
homo ordinatur ad bonum appetendum.
Probatur quoniam homo appetit bonum et consequitur
ipsum per operationem; operatio autem vel
est intellectus vel voluntatis. Intellectum
autem regulant ars et doctrina, voluntatem
autem electio et actus. **Arguitur primo**
Contra conclusionem quoniam falsae conclusiones sub
doctrina continentur, scientia non, sed scientiae
finis non est bonum, ergo doctrina
non appetit bonum. Ter 2o in mere specula-
tivis apud theoricas veritas et
non bonum. Dicitur quod finis primus scientiae
speculativae est verum, non tamen est scientia
speculativa quae non ordinatur in bonum, ergo
finis ultimus doctrinae est bonum.
2o Contra: finis non appetit aliquid sed
actio est gratia finis, ergo actio non ap-
petitur quia finis non habet desiderium sed desi-
derium tendatur ad ipsum. Ter contrarium
quoniam actus habent rationem finis. Dicitur quod
quamvis actio sit gratia finis alterius forte
vel alterius artis vel virtutis, tamen ultimo
ordinatur ad aliquod bonum. Et ideo in eo
ut finis citharizandi citharizatio est
actio sed non ultimus, sed aliud quod in delectatione.
3o Contra: multae potentiae non omnes bonum
appetunt. Probatur: dicunt se habere verum vel cog-
nitionem sicut bonum ad appetitum, sed omnia
verum cognoscunt, ergo non omnia bonum appetunt.
Ter quia verum et bonum sunt idem re et non
dicunt nisi rationem ad diversas potentias,
quia verum intellectus et bonum voluntatis.
Dicitur sed verum habet quandam convertibilitatem
cum bono ad potentias quia de eodem pro-
ut non habent eandem rationem cum bono per
se torum potentiae, verum cum respicit potentiam
sub ratione veri. Ergo ... post ... obiectum
intellectus quod est separatum a materia; bonum
autem respicit potentiam sed quod est realiter
potentiae, non autem secundum quod est, quia ergo omnia
habent appetitum secundum quod natura, non autem
omnia potentiam elevatam super naturam, ergo
sicut omnia appetunt bonum et non cognoscunt
verum. **4o** Contra: quaedam appetunt
non esse et hoc est malum, ergo patet de illis
qui se interficiunt. Illi appetunt non esse.

Dicitur quod non est non ens, sed non appetunt appetitus
sed ... quia non habent ... monet appetitum.
Ergo ... appetit non esse, sed illi qui appe-
tunt non esse appetunt sub ratione boni
inquantum putant se evadere angustias
quas patiuntur. **4o Contra** Ista quatuor potentiae
in homine non sufficiunt ordinare ad
bonum hominis, probatur quoniam in homine est potentia
et potentiae irrascibilis et potentiae concupiscibilis
et eas nec regulat ars nec intellectus quae
sunt potentiae. Dicitur quod potentia irrascibilis
et concupiscibilis non ... aliquo modo
per se sed per quandam reductionem in intellectum et per-
tinent ad potentiam. Quoniam potentia habet quandam parti-
cipationem cum ratione quae est habitus intellectus
per accidens. **6 Contra** Plura sunt quae ordinant
hominem ad bonum ut prudentia in agendo
et faciendo et non ponuntur hic. Dicitur quod
prudentia consideratur duobus modis: uno modo inquantum
est perficiens electionem, eligentem enim mane
est prudenter eligere, et comprehenditur sub
electione, sicut ratio ratio intellectus in operatione.
Alio modo consideratur ut est dans viam
ad eligibilia inveniendo et distribuendo,
et comprehenditur sub doctrina.

Dubitatur primo utrum omnia sint bona una
bonitate. Dicitur quod Porphyrius non omnia sunt
bona una bonitate, quoniam quodlibet enim bonum
est per propriam suam formam; propter eam enim bona
quantificantur, sicut cum diversarum rerum
sunt diversae formae, sunt et diversae bonitates, sed
efficienter et exemplariter omnia bona sunt bona
una bonitate. Efficienter quia omnia bona sunt
causata a primo uno bono; exemplariter quia
omnia bona imitantur primum bonum et illud est exemplar
omnium bonorum. **Dubitatur secundo**
utrum sit unum bonum quod omnia appetunt. Dicitur
quod omnia appetunt unum bonum non immediate sed
tamquam finem ultimatum, scilicet qui est finis
omnis boni. Quod enim ultimo omnia appetunt
est bonum primum bonum et illud est unum, sed tamen
quia diversis finibus et mediis inhaerent
ad illud bonum, ergo bonitates immediate sunt diver-
sitate. Unde dicit Boethius: Omnibus entibus
inserta est cupiditas, sed ad illam
gradimur diversis viis et modis. Ergo bonum
proprium non est unum quod omnia appetunt.
Ad rationem igitur quod bonum quod omnia appetunt
nec est unum genere nec esse, quia bonitas non
accipitur secundum unam rationem in omnibus. Et dicitur
post dictam divisionem respectu ad bonum.
Dubitatur 3o de hac diffinitione:
Bonum est quod omnia

quo bonum et verum convertuntur

prudentia 2r conservatur

Respondetur primo quod non datur per aliquam causam priorem, quia bonum est unum de transcendentibus et est unum de primis predicatis et secundum veritatem convertitur cum ente, ymo secundum Platonicos bonum adhuc prius est ente. Prima autem non habent priora per que diffiniantur, ideo diffinitio boni non potest dari per aliquam causam priorem. Quia autem relatio boni est ad appetitum sicut obiecti ad suam potentiam, propterea bonum cum est motivum appetitus, ideo sicut per primum bonum diffinitur per motum appetitus qui ad bonum est et quia omnis motus debet diffiniri per motorem seu obiectum et quia tale obiectum tradit in diffinitione potentie et cetera.

Utrum in rebus humanis sit unus finis bonus ultimus et optimus

Postquam philosophus ostendit quod omnia naturaliter tendunt in bonum et quod bonum habet rationem finis, consequenter ostendit quod in finibus non est processus in infinitum, sed est venire ad unum ultimum habentem rationem perfecti intendens de bono humano, ideo consequenter querit de ultimo fine humanorum actuum.

Sciendum quod ad investigationem ultimi finis in actibus humanis philosophus premittit hic duas differentias finium, quas ponit dicendo primo quia aliqui fines sunt operationes, alii vero opera consequentia operationes. Secunda differentia in diversis operationibus et actibus sunt diversi fines, declarat exemplariter dicendo, philosophus quia operationis medicinalis finis est sanitas, navifactive navigatio, militaris victoria et yconomice divitie. Hoc tamen scilicet quod divitie sunt finis yconomice dicit philosophus secundum opinionem aliorum, quia probat in primo Politicorum quod divitie sunt instrumenta yconomice.

Pro prima differentia sciendum quod duplex est operatio, una est que manet in operante que non transit ad extra ut videre, intelligere, volumus, quia actiones illarum potentiarum non ad exteriorem materiam et ita vocatur actio.

Alia est operatio transiens in materiam exteriorem, ut factio que est dicta factio et talis est duplex, quia aliquando in actione tali finis est solum ad usum et non ad producendum aliquid aliud, forme ut in cithara musicatore cithara solum finis est ad illum usum et equus ad equitandum, quia ibi solum est usus et nichil aliud consequitur ex illo usu. Aliquando autem finis est in operatione ad inducendam aliquam aliam formam ut lex accipit lignum dolat ipsum non solum ad dolandum sed ad inducendum formam aliam ut mense vel lecti vel alterius rei. Prima operatio competit contemplativis habentibus rationem finis, fruitur cum contemplatio finaliter ad contemplandum. Similiter actio immanens habet rationem finis. Secunda vero non habet rationem finis sed finis est res generata extra operationem. Unde quod dictum est quod in quibusdam operationes sunt fines, in aliis vero quedam opera preter operationes. Consequenter sciendum quod in operationibus in quibus sunt opera preter operationes opera sunt meliora operationibus, quia res generata melior est generatione et generationis finis ultimus est generatio, hoc quod sunt in fine. Prima que ordinantur in finem habent rationem boni ex ordine ordinato in finem.

Conclusio prima. In rebus humanis sunt multi fines patet, nam ultimo semper patet per hoc quod dictum est. Secunda differentia posita inter fines.

Conclusio secunda. Licet in rebus humanis sunt multi fines tamen sunt ad invicem subordinati, quia sicut sunt se habent artes ad invicem que intendunt fines ita se habent et ipsi fines, sed omnes artes sunt ad invicem subordinate, ergo et omnes fines in rebus humanis. Maior quia ars accipit operationem, operatio autem inducit finem vel est ipse finis, ergo sicut se habent artes sic et fines. Minor exemplificat in textu et probat eam per inductionem ut ars frenefactiva et alie artes que parant instrumenta equitandi sunt sub equestri, equestris autem sub militari, militaris autem sub architectonica que est scientia politica ut dicitur.

Consequenter fines architectonicarum artium politicarum sunt meliores quam finis earum que continentur sub ea, sicut fines artium que continentur sub architectonica querantur propter finem architectonice. Non autem est differentia hic utrum finis sit operatio vel an opera post operationes.

Tertia conclusio. In rebus humanis est unus finis bonus et optimus, quia ubi est dare aliquod quod est propter se et non propter aliud sed alia propter ipsum, ibi est dare optimum et unum, sed utrumque est in rebus humanis aliquod tale dare. Maior non est dubia. Probatur quia in actionibus humanis unus finis desideratur propter aliud et ita consequenter. Aut ergo est devenire ad aliquem finem qui propter se desideratur et non propter aliud aut non, si sic habetur propositum

Que sit dare unus fines

operatio est duplex

Immanens

Transiens

2

quod talis finis est unus ultimus et optimus
Si non erit processus in infinitum
et hoc est impossibile quia tamen si in finibus
est processus in infinitum sequitur quod
desiderium naturale fiet frustra quia
tamen desiderium est ad ipsum finem
sed infinitum non est transibile ergo si
fiet processus in finibus in infinitum
tunc desiderium naturale non est terminabile
ad certum finem, et quia frustra est
quod non assequitur suum finem ad quod est
tractum secundo physicorum / si ergo est processus
in infinitum sequitur quod desiderium naturale est
frustra sed falsitas consequentis patet
quia desiderium naturale est rectum ex
ordinatore primi motoris primi aut
moventis illud fiunt frustra primum celi
deus et natura illud faciunt frustra
habetur ex textu celi et mundi quod desiderium
naturale non potest esse frustra Correlarium
Cognitio primi finis ultimi est multum
necessaria ad vitam humanam quia operationes
humane ordinantur ad ipsum finem
non potest autem homo quod ordinatur in aliquid
consequi aliquid ex eius cognitione in
quod ordinatur ut sagittarius ordinat
ad metam non posset assequi metam nisi
ille qui eam ordinat metam cognosceret
Infert hoc philosophus ex hoc quod necesse est de-
terminare de illo fine vite humane
quis sit et ad quam scientiam pertineat cuius con-
sideratio et de hoc primo capitulo detegatur
Arguitur contra tertiam conclusionem
Omnis finis est delectabilis sed operatio
est laboriosa ergo non potest esse finis
ultimus Antecedens quia finis ad operationem sed se
habet obiectum ad potentiam contrario aut
obiectum in potentia sit delectatio Dicendum
quod differentia est inter motum et operationem ut dicitur
decimo ethicorum et 8 9 huius Contra operatio
est actus perfectum ab aliquo habitus
ut operatio lucis est lucere et frigiditatis est
frigere Sed motus est actus ad aliquid quod
non dum habetur Correlarium operatio est non ter-
minus ad formam Correlarium operatio est
ab eo ad quod est motus patet ex eodem Correlarium
Correlarium omnis operatio delectabilis est
patet tamen delectabile est mihi forte
se conveniens et cuilibet habenti convenit
in actu Correlarium omnis motus est in fatigatione
et dolore quia motus est ad id quod non
habetur et aut forma non habeatur quia
venit per motum hoc est per inexistentiam
forme contrarie ergo cuius acquisitio fit

cum dolore et vexatione forme contrarie
Correlarium quod illa operatio coniungitur
se motui illam contingit esse cum dolore
ut est in sensu qui diminuit spiritum et
argumentum motui Dicendum ergo ad
argumentum quod operationem non contingit
per se esse laboriosam sed in quantum motui
coniungitur motus cum labore habetur
tamen differentia facit operatio aut quia
perfectio est habitus delectabilis
unde per operationes perfectas sunt delectationes
Zo Nullus actus imperfectus est
ultimus finis Sed operatio est huiusmodi
ergo Antecedens quia in fine est esse quod est in
imperfecto aut non est quia hoc quod
operatio est quidam motus Solutio
patet ex premissis quia non sunt idem
operatio et motus Sed contingit aliquam
operationem coniungi motui **Zo**
In rebus humanis non est ultimus finis
quia si sic sequitur quod in hominibus
non essent diversa studia convenientia
quia falsum patet quia tamen sunt ultimum
finem tota vita hominis regulatur si ergo
est unus finis tunc erit unum studium
omnium hominum ad ipsum sed quod verum est
se operantium humanorum est unus finis ul-
timus conveniens Sed sunt diversi fines
convenientes **4to** Quolibet fine est
dare ulteriorem finem ergo non est
aliquis ultimus finis tamen ultimus finis
est maxime bonum Sed natura boni est
diffundere et producere sibi simile ergo ultimus
finis habet alium finem et sic in infinitum
Dicendum quod in hiis que sunt pure naturalia
generatio forme est in tantum quantum nec
potest sufficere Zo quia pure naturalia non
cognoscunt statum aut terminum ubi
resistet ut generans in quantum potest generat
aliud Sed ista que agunt per rationem
et intellectum ista sic se continent quantum
volunt et intelligunt / finis autem est de
illis ergo oportet quod se continet tamen quantum potest
et potest producere creaturam quod sic diffundit
non diffusio primi et ultimi est sub se
et post se et non supra se et ante se
4tor desiderium naturale potest esse in infinitum
ergo non est necesse ponere statum in finibus
Antecedens desiderium naturale tamen ...
que sunt rationis est procedere in infinitum
actus potentie Sed desiderium insequitur opera-
tionem rationis ergo abit in infinitum
Antecedens quia operatio intellectus potest esse in-
deinceps supra hoc aut supra illud Dicendum
quod operatio intellectus respectu ...

Quantitas

Differunt motus
et operatio

non

que se habent ad ea que pertinent
et [illegible] in vita recti cessant
horum quorum est potestas non est in vita
desiderium naturale inferius appe-
titus intellectus non dictum eorum que
sunt pertinens sed recti [illegible] quod est
magis [illegible] dicti per homi-
nem desiderium [illegible] ad id quod
non potest attingere ergo frustra aut
quod desiderium naturale hominis est
voluntas cuius obiectum est possibile et im-
possibile licet [illegible] impossibile
aut attingere non potest. Similiter vo-
luntas non informata electione potest
de impossibilibus sed si sit quod recipit
formam electionis est tantum possibilium
sicut electio / ultimum autem in rebus
humanis [illegible] voluntate formatam
electione ergo desiderium naturale
est solum respectu possibilium

V Consideratio optimi finis hominis pertinet ad politicam scientiam. Probatur
et autem [illegible] regimine [illegible] finis in
[illegible] humanis sit [illegible] ad civi-
litatem consequens autem quod sit
ille optimus finis et ad quid finis pertinet
eius consideratio et similiter sit determinandum
de eo de primo in sequentibus de aliis
vero hic in [illegible] Secundo quod
politica scientia [illegible] scientiam
illam que est de ordine civium
et civitatis regimine que scientia
non providet bonum privatum sed bonum vite
et [illegible] hominum constituere leges et con-
stitutiones quibus vitam humanam ordinat
in bonum et prohibet a malo. Legis-
latoris in civitate est [illegible] parare
artes quibus omnes indigent in
[illegible] et providere eas [illegible]
ordinare in bonum et honorem

Conclusio Consideratio opti-
mi finis pertinet ad eandem scientiam
sive politicam probatur quia consideratio
optimi finis pertinet ad scientiam [illegible]
seu optimam et maxime architectonicam
sed politica est huiusmodi ergo ad eam
pertinet consideratio optimi finis [illegible] quod
principalissima [illegible] est considerare
de principalissimo fine [illegible] probat
[illegible] quo ad ambas partes sed quod sit
principalissima et architectonica [illegible]
[illegible] quia duo sunt de ratione scientie

Architectonice primo quod ipsa pre-
cipiat scientie vel arti que est
sub ipsa quid debeat operari
sicut equestris precipit frenefactive
quo frenum facere debeat et hec
convenit politice respectu aliarum scientiarum
[illegible] ad legislatorem pertinet qui
[illegible] politica [illegible] parare
artes que sunt in [illegible]
[illegible] et tabernariarum que ducunt
homines in dissolutionem. Item [illegible]
latorum que ducunt homines in damna
[illegible] tamen hic ipsa politica pre-
cipit scientie [illegible] et speculative
[illegible] practice [illegible] ad exercitium
actus ut [illegible] vel operatur et [illegible]
[illegible] ad modum [illegible] operatur et non
aliter sed [illegible] speculative solum precipit
[illegible] ad opus quod non sit sed non modo
operari ut potest [illegible] aliquis
studet geometrie vel [illegible]
actus est voluntatis sed prohibet [illegible]
quo ad modum procedendi non eum precipit
quod [illegible] triangulus [illegible] equales duobus
rectis [illegible] speculative pendent
in suis principiis et non a voluntate
[illegible] quod sunt architectonice quod ipsa utatur
ad suum finem artibus que sunt sub ipsa
et hec convenit politice respectu scientiarum
[illegible]
in [illegible] bonum civitatis quod est ipsius
finis [illegible] politice
[illegible] scientiarum [illegible]
[illegible] artes [illegible] maxime [illegible]
[illegible] bonum [illegible] intendit
legislator in civitate [illegible] omnes habeant
utilitatem [illegible]
videmus nobilissimas [illegible] scientiarum
[illegible] esse sub politica ut [illegible]
[illegible] militarem quibus
omnibus utitur politica / militari quo ad
defensionem civitatis / [illegible] quo ad [illegible]
usum [illegible] vite [illegible] sub ea continetur
[illegible] rethorica quantum ad defensionem
vel accusationem rei. Sed quod sit principa-
lissima patet quia cuius finis est principalissimus
illa scientia est principalissima sed finis
politice est huiusmodi ergo [illegible] finis
optimus est [illegible] sed politice est
optimus ergo principalissima [illegible]
quia bonum de genere [illegible] melius
et [illegible] providere bonum uni homini est bonum
ergo providere bonum toti civitati sed politica

providet bonum toti civitati ergo est ipsa
melior quo ad finem **Arguitur**
primo videmus hic dicere quod vult
et qui vult et omnes non possunt legere de ethicis
et per consequens politica non sit precipua
artium patet ad experientiam Dicitur quod ista
libertas dicendi quod tamen plures est de
potestate civitatis quia rectores non multum
curant de utilitate reipublice Antiquitus
dicebatur videmus dicere artem secundum platonem
debent cognoscere aptitudines puerorum ut ap-
plicentur ad aliquas artes ad quas sunt
apti itaque fiant utiles reipublice
2o ad maiorem patet considerando optimum
finem hominis ergo non ad polliticam
artis quia maxima est optima scientiarum
optime scientie est considerare optimum
finem Dicitur quod maxima est optima inter
scientias sed quia non est alia preter
omnes sed ultissimum ergo ad eam non patet
solum considerare finem ultimum hominis sed etiam
tamen rei totius communitatis unde quam tamen
preterea scientiam quam politica est optima
et vita humana per exercitium operis concernens
bonum et conservatur in eo **3o**
hec scientia libri presentis est distincta a polli-
tica et sic considerat ultimum finem hominis
ergo non politica. Vel quia hic scientia considerat
de felicitate et ea est ultimus finis hominis
Dicitur quod in libro ethicorum est consideratio
felicitatis et etiam in polliticorum sed diversi-
mode Consideratio de felicitate in libro
ethicorum est de felicitate inquantum est bonum
unius hominis Sed in pollitica autem inquantum
refertur ad bonum totius civitatis et gentis
4o ultimus finis hominis consistit
in contemplatione summi boni sed scientia
pollitica est activa ergo non habet considerare
finem supremum Dicitur quod finis vite humane
est contemplatio summi boni sed hanc
contemplationem non est via nisi per exercitium
et opus virtutis quam ergo scientia pol-
litica habet dirigere usum virtutis et pro-
hibere abusum ergo etiam habet considerare in
finem **5o** optimus finis hominis
debet esse bonum Sed pollitica non pro-
videt bonum cuilibet homini ergo non habet
considerare etc. Vel quia providet bonum totius
gentis non autem alterius partis Dicitur quod
ratio boni salvatur magis in bono totius
gentis et ex consequenti in bono partis
quia ergo ex ordinatione boni communis
sequitur bonum cuiuslibet partis licet non semper
et magis inquantum habent se desistere

sed destituta Ad bonum gentis ergo pro-
viso bono communi providetur bonum
cuilibet parti ergo scientia considerans
bonum totius gentis etiam habet considerare
bonum partis **Dubitatur primo**
Qualiter procedendum sit in hac scientia
Dicendum est quod est procedendum grosse et
figuraliter grosse id est per sensibilia exempla
et per proverbia vulgaria figuraliter id est
quibusdam figuris et similitudinibus quia non
certitudinaliter debeant Cuius racio est quia ibi
unus modus manifestandi veritatem in
hac scientia qui convenit omnibus ergo dicit philosophus
Tunc sufficienter dicetur de bono humano
si manifestetur secundum materiam subiectam hoc est
prout est ex principiis et conclusionibus quia ipsi
materie competit probatur hoc per sermonem in
qualibet arte debet conformari principia
conclusionibus et probationes materie Sed materia moralis
non habet certitudinem causa quo ad omnes sed
est variabilis ergo etiam modus etiam variabilis
etiam variabilis est Vel quia etiam que
consideratur in scientia morali sunt operationes
virtutum Item bona exteriora que
conducunt ad virtutem et ad finem hominis sed
et virtutes et bona exteriora habent varietatem
dicitur bonum locorum et dicitur diversorum temporum
Vel quod unum vel diversis est iustum alterum est
iniustum et huius est racio quia operationes
morales non consistunt in natura ergo non possunt
conformari in omnibus et propter hoc
aliud est in una patria in uno tempore et aliud
tempore quod in diversis diversis sunt diverse
leges et statuta communis omnes tendunt
in opus virtutis Item bona temporalia diviciarum
sunt occasio virtutis et aliquando occasio peccati
multi enim propter divicias pereunt Item fortitudo
occasionis fuit fortitudinis et salvationis
et aliquando in periculo etc. probatur ex dictis
patet ex parte scientiarum quia in diversis diversis
simplicibus diversi fuerunt modi inveniendi secundum
quod exigit natura rei de qua agitur et ideo
hec scientia debet habere modum debitum quod competit
rebus de quibus debet tractare et per consequens quia
non habet certitudinem ideo dicit philosophus
per eum quam ipse auditor acceptare
magis persuadentem et rectorem demonstrantem
Dubitatur 2o Qualis debet esse auditor
huius scientie Dicendum est quod iuvenis non
est bonus auditor scientie moralis Item
sectator passionum non est etiam bonus
auditor huius scientie quia patet sic

auditor in qualibet scientia debet habere iudicium
et cognitionem eorum que ei proponuntur
sed iuvenis non potest cognoscere ea que
ad ethicam scientiam pertinent ergo etc. Auctor probat quod instructus
circa unum genus bene iudicat de illis
que pertinent ad illud genus et instructus
circa omnia bene de omnibus iudicat Hoc
quia rationes morales procedunt ex
experientiis humanis sed iuvenis propter
brevitatem temporis non est expertus operationum
humanarum ergo non potest. Secundum probat quia
finis huius scientie non est sola cognitio
sed actio et operatio sed sectator passionum
etsi cognoscat opus virtutis tamen
non potest convenire ad actum quia propter
mollitiem non resistit inclinationi passionum
Contra sed ingeniosi non possunt assequi
finem huius scientie nec sunt boni
auditores ergo etc. et si ingenuus secundum rationem
potest se abstinere tunc qui venit in aptitudine
secundum rationem venit. Contra ille est
bonus auditor qui secundum rectam rationem implet
sua desideria et operatur ergo tali non
utile est scire scientiam moralem. Et quod
dixit licet de auditoribus intelligendum est de au-
ditore qui eam scientiam desiderat quoniam est
ingeniosus sed non intelligendum
de eo qui propter electionem audita vult deferre
ad opus. Et non est ingeniosus quia
cum cognoscit virtutes tamen quia est passio-
num potest in opere

Utrum felicitas hominis consistat in voluptate et honore vel in virtute et in divitiis

Postquam philosophus ostendit quod sit finis ultimus
in actibus humanis et ad quam scientiam
pertinet de illo fine et pertinet ad politicam
debeat consequenter ostendit quid sit ille
finis et in quo consistit et ille finis
est felicitas. Dicendum quod antiqui locuti sunt
de fine ultimo quod ut in 2bus quod illum
appellabant uno nomine scilicet felicitatem
Non quod quidam eandem rationem attribuerunt
felicitati dicentes sic bene vivere et bene
operari est idem quod felicem esse. Sed erat
dissensio inter eos etc. hic est 3x positio
felicitatis circa primum sunt positiones secundum multitudinem
comparationem ad sapientes Cum enim plures
dicebant felicitatem esse aliquid eorum
que sunt in aperto et manifesto ut
dicebant ea que in sensibilibus consistunt
ut voluptatem honorem divitias. Sapientes
autem dicebant felicitatem esse in eo quod est
sed in intellectu bono ut in contemplatione
Alia est comparatio secundum alium adversarium
Cum quidam dicebant felicitatem esse
divitias ut avari Alii voluptates ut
intemperati Alii in honore ut ambitiosi
Tertia est comparatio eiusdem hominis ad
se ipsum quia idem unus tempore ponit
esse summum bonum et alio tempore aliud
Cum enim ultimus finis est ut
sit maxime desideratus ergo id quod
maxime desiderat homo estimat summam
felicitatem. Indigentia enim alicuius
boni auget eius desiderium ut eger iudicat
summum bonum sanitatem et mendicus
divitias et non sanitatem quod licet ea
est ignarus quia cognoscit suam igno-
rantiam iudicat illum esse felicem qui
est doctus. Quartum autem quod illas
opiniones hic dixit Non oportet de singulis perscru-
tando. Sumendum quod sunt diverse opiniones sed
sufficit illas perscrutari que in super-
ficie habent aliquam rationem vel appare-
ntiam vel saltem opinionem. Item perscru-
tando opiniones probabiliores unde
servandus est modus in processu. Unde
tangit hic duplicem processum in scientiis
Primus est a priori scilicet causis ad effectus
et demonstrativus. Alius est ut dicitur
et iam a posteriori processu. Unde hic dicit
tangit Plato. Quintus autem sit ita
ex processus hoc considerandum est
quod sic oportet procedere a magis cognitis
ad ignota nobis in processu philosophie. Audito
rem autem in moralibus illud oportet incipere
ab illis que sunt magis nota quoad
nos aliquibus effectibus considerandis
circa actus humanos ergo si quis vult
esse sufficiens auditor oportet quod sit usus
in consuetudinibus humane vite ut in
bonis conditionibus in operibus virtuosis
et legibus etc. Cum enim in moralibus
oportet accipere pro principio quod ita est et con-
siderare quod complendum et conveniens
ut oportet supponere quod concupiscentia
superanda quod abstinendum. Et si alicui
fuerit manifestum non est necesse ad operandum
cognoscere propter quid. Sicut in medico
sufficit scire quod hec herba purgat
choleram et non quare est hoc sed
aut ex se talia non cognoscit sed ex aliis

Duplex est processus in scientiis

Posicio felicitatis duplex secundum sapientes

2

faciliter accipit hoc et auditor d[e]
hu[ius] s[ed] qui mentis modo dispositus
est non est sufficiens auditor huius vnde
et addunt dictum Esiodi qui dicebat
quod optimus est qui per se potest intelligere
bonus qui ab alio recipit bene que
ab alio dicuntur Ille autem qui nec per
se intelligit nec alium audiens potest in
in animo reponere est inutilis auditor
huius sciencie **Conclusio prima**
felicitas non consistit in voluptatibus
carnis probatur quia felicitas est proprium
bonum hominis s[ed] voluptates non sunt proprium
bonum hominis ergo etc. Maior nota Minor quia est
eadem natura in esse non est idem proprium bonum
s[ed] hominis et bruti non sunt huiusmodi natura
ergo voluptates que sunt cum bestiis non
sunt propria hominis / ponit autem racionem eorum
qui dicebant felicitatem in voluptatibus
et est ista quia multi magni et constitu-
ti in potestate creduntur a vulgo esse felices
et isti maxime querunt voluptates
ut patet de Sardanapolo qui totus reso-
lutus in lascivia et curam regni re-
liquit aliis et eam inferiis ab ...
propter **Conclusio 2a** felicitas non
consistit in honore probatur primo felicitas
est proprium eius qui dicitur felix et ab eo diffi-
cilius removetur s[ed] honor non est proprium
honorati cui exhibetur ergo felicitas non
est in honore Maior patet Minor quia magis est
in honorante quam in honorato non est
proprium honorati s[ed] honor est huiusmodi
2a racio quia id quod propter aliud queritur
non potest esse felicitas s[ed] honor queritur
propter alterum ergo Maior quia honor queritur
propter virtutem Minor probatur quia primo
quia videmus quod homines querunt honorari
a viris sapientibus qui sciunt de virtute et a his
sciunt et honor queritur propter virtutem ergo
s[ed] felicitas queritur propter se et sicut racionem
ultimi finis Correlarie quod felicitas non est
in laude gloria et fama quia talia sunt
queruntur propter alia propter bonum autem ut
propter virtutem conservandam **Conclusio 3a**
felicitas non consistit in virtute probatur
tribus racionibus Prima id quod inest
hominis statu sicut quando non differt
a miseria non habet racionem felicitatis s[ed] virtus
est huiusmodi ergo etc. Contra sicut felicitate
felix omnino differt a misero quia recipit
Minor quia qui dormit et nil operatur

est in eodem statu in miseriis deveniet
Contra quod ad ad tempus non dicitur a
miseriis Contra miseriis extra potentiam
hic fuerit felix virtuosus autem magis dor-
mienti et nichil operanti non oportet
virtuosus s[ed] operans s[ed] felix sic optime
dicitur in actu felicitatis Contra dicunt Theologi
Beatus semper est in felicitate sic comedit
sic est ad sanat 2a quia patiens mag-
na mala et infortunia non est felix s[ed]
virtuosus potest pati huiusmodi ergo etc.
Conclusio 4ta felicitas non con-
sistit in diviciis probatur primo felicitas non
acquiritur vi vel rapina s[ed] divicie
sunt huiusmodi ergo etc. Contra felicitas
est propter operacionem hominis Item felicitas
est utilis propter se divicie s[ed] propter aliud
ergo felicitas etc. 2o Contra quia sunt propter
honorem vel virtutem Item honor et
virtus magis videntur habere racionem felicitatis
quam divicie s[ed] in honore et virtute non est
felicitas ergo etc. Contra quia honor et virtus
sunt per se eligibilia quia sunt de numero
bonorum honestorum divicie autem propter aliud
Correlarie felicitas non consistit in potestate
quia potestas est indifferens ad bonum et
ad malum felicitas autem semper ad bonum
Item quia potestas habet racionem principii
felicitas autem racionem finis Aliud quia
non qui potest agere dicitur bonus vel malus
s[ed] qui agit **Arguitur primo**
contra 2am conclusionem Contra non videtur
intelligi quod honor sit in honorante
et non in honorato ex quo honor est
reverencia exhibita honorato s[ed] ...
quod honor exhibetur reverencie in testimonium
virtutis ex textu In idem videtur dicto quod
ponunt theologi honor est reverencia in
... Contra cum aliquis consideraverit magni-
tudinem alicuius vel ex virtute vel ex quocumque
alio resilit in suam parvitatem et ista resi-
liencio cogit se ad humiliandum coram illo et
ex ista humiliacione est reverencia ad illum
cui exhibetur honor quia ergo resiliencio ista
est in eo qui exhibet honorem ergo magis
Minor honor est in honorante et non in ho-
norato et dico magis quia etiam est in ho-
norato quando non per diviciam s[ed] per causam
Contra considerando virtutem et ista me
cogit ad honorandum aliud s[ed] etiam est
in honorante et in me **2a** Quod propter
se appetitur in eo est felicitas s[ed] voluptas
est huiusmodi ergo quia hoc vis habere racionem
ultimi Maior quia dicitur in textu 4ti huius

Quod optimus hominum sit iuxta Esiodi

no[ta]

felicitas non [est] in voluptatibus

felicitas non est in honore

felicitas non consistit in virtute

felicitas non [est] in diviciis

Quod honor est in honorato et honorante

Ridiculum est querere quare aliquis de-
lectatur quo operatur propter se. Dicitur quod feli-
citas consistit in eo quod operatur propter
se secundum appetitum regulatum voluptas vero
secundum appetitum irregulatum et deordinatum
Hoc in illo est felicitas quod est ultimum
consequens humanas operationes secundum
virtutes est virtutis quo ad aliqua hoc
est de ratione felicitatis habere rationem ultimi
finis. Sed quia operando ut virtuosi fiunt
Dicitur quod virtus est operatio et habet rationem
ultimi consequens ad illas operationes ex hiis
generatur. Nota est enim habitum generari
ex actibus precedentibus virtus virtutis
habet rationem principii et est operationum que
fiunt ex ipsa et etiam non solum absolute
Hoc quia dicitur in felicem semper est
in opere in genere. Arguitur quod non ipso
in de sompno et vigilia impossibile est semper
agere quia plurimum est per qualibet opera-
tione indigentem fatigari quare si essent
operationes aut felicitatis sunt laboriose
quo non potest semper operari in vita sic virtuosum.
Et si intelligitur secundum habitum adhuc est eadem de
virtuoso. Dicitur quod in viro perfecto felicis
est felix. Secundum est regulata ad aliud ideo
non interdicit operationem eius sed operatio
sue ornat ad hoc ut sit potentior ad
operandum. Sed hoc non cogitur ad operationem
totaliter quo felix debet agere ut dicitur quia
dicunt Theologi homo felix sive comedat
sive bibat semper operatur quia quicquid est
sua ordinatur in summum bonum quo ex
illa ordinatione quicquid felix semper est in
opere. Sed sic non est de virtuoso. Item
Hoc felicitas est premium virtutis
sed summum premium virtutis est honor quo
felicitas est in honore. Patet primo huius
hoc et 4to huius. Dicitur quod honor non
est ultimum premium et per se intentum a
virtuoso. Unde doctores dicunt premium
virtutis est beatitudo propter quam operemur
et si propter honorem operaremur non esset
virtus sed ambicio. Sed honor debetur attri-
buendus ab hominibus virtuoso quia virtus habet
quod premio summum bonum non habemus nec
sunt humana bona in honore quia summum
est deo dandum quo in secundum amicitie
honore ut dicitur dandum honorem quia maius
non habemus. Hoc felicitas est in illo
quod homo potest habere omnia bona. Sed per divicias
homo assequitur omnia bona quo hoc intrat opere
et est sententia philosophi 7to huius. Dicitur quod
per divicias consequimur omnia bona venalia
que non sunt bona per se sed parumper
per felicitatem autem bonum
per se. Utrum sit ponenda una ydea

Utrum sit ponenda una communis
ydea omnium bonorum que sit
per se bonum in qua consistit
humana felicitas. Postquam philosophus
reprobavit opinionem vulgarium qui
ponebant felicitatem in bono mani-
festo et sensibili consequenter improbat
opinionem Platonis ponentis felicitatem
in bono separato qui ponebat ydeam
communem. Sciendum quod antequam impro-
bat opinionem Platonis excusat se de hac
improbatione et magis hoc facit dicta
intentione quam in aliis cum quia reprobat
opinionem aliorum in sermonibus non est conve-
niens veritatem. Tamen tales verso etiam veritatem
sed reprobare vera absolute hoc est contra modum
honoris et maxime si in eo cum quibus fa-
miliaris amicicia. Plato autem et magister Aristoteles
erat familiaris quo se excusat quia
quamvis utrisque amicis ad honorem
sit non veritatem et quo Plato dicit se fuisse
Ambobus existentibus amicis sanctum est quod
honorare veritatem hoc in prologo allegatur
Sciendum quod Plato loquendo de mo-
ralibus non est locutus moraliter sive metaphorice
Tamen loqui moraliter est loqui de eo
quod consistit in moribus humanis
et quo qui posuit felicitatem similiter sed
tamen ponere etiam id quod est in bono
morali. Plato autem ponebat separatam
boni ydeam. Tamen ponebat felicitatem
esse in assecutione boni separati et
tantum est de moralibus sicut in aliis
suis sermonibus. Tamen in effectibus humanis
ponebat quandam horam esse ut stellas
Ita etiam ponebat quoddam bonum quod
per se existens. Aristoteles autem improbat
eum non ad hoc quod dicit bonum separatum
bonum a quo dependent omnia hoc est
separatum. Tamen hoc est bonitas prime cause
Tamen ab illo cuncta procedunt et
ad id omnia ordinantur. Sed ideo improbat
eum quia ponebat boni ydeam
quandam separatam a quolibet bono particulari
et esset ab isto bono separato primo et
supremo. Sciendum quod felicitas est
in aliquo dupliciter vel duplex est felicitas
scilicet obiectiva et formalis. Obiectiva
est ipsum obiectum quod causat felicitatem
et in cuius fruitione consistit felicitas
et summum est obiectum operationis felicitatis.
Sed felicitas formalis est operatio summo vel

Quomodo felix semper operatur

felicitas

felicitas est in aliquo duplici vel duplex felicitas

adeptio talis felicitatis obiecti Conclusio felicitas consistit in delectatione intellectuali Conclusio intellectus in fruitione obiecti felicitatis maxime delectatur.

Conclusio prima Non est aliqua communis idea sive bonum separata probatur conclusio tribus rationibus prima quorum non est una forma communis per se predicatorum illorum non est ydea communis sed bonorum omnium non est forma una communis per se predicatorum ergo et cetera Antecedens quia ab unitate forme sumitur una ydea Maior quia bonum non predicatur de omnibus bonis equaliter sed secundum prius et posterius probatur quia sic conclusio ens et bonum convertuntur sed ens non predicatur de omnibus entibus univoce ergo nec bonum Secunda ratio quorum est una ratio eorum non est una ydea sed bonorum non est una ratio ergo et cetera Antecedens est autoritas Aristotelis quam sic tenet supponit quod dicit utrum in diversis Maior quia diversorum predicatorum non est una ratio communis nam bonum invenitur in omnibus predicamentis ergo non est una ratio que conveniat equaliter bonis in omnibus predicamentis Tertia quorum est una ydea eorum est una scientia sed de bonis omnibus non est una scientia Antecedens quia scientia rerum est per formam formam autem est ipsa ydea Maior quia alterius scientie est considerare bonum simpliciter vel alterius et alterius bonum in quantitate vel in qualitate unum bonum temporis secundum quod sumitur in bello patet ad militarem scientiam quia in sic dicitur eo quod tempus est aptum sed in aspectu bonum tempus dicitur aptum ad curandum patet ad medicinalem et sic bonum ad laborandum patet ad agriculturam et una res sub diversis bonis patet ad scientiam diversam que tractant diversas res sub diversis bonis.

Conclusio 2a dato quod dicit talis ydea boni adhuc non dicit per se bonum per se secundum ferentem se sed homo ad per se hominem sicut se per se bonum ad per se bonum sed eadem est ratio humanitatis in homine et per se homine ergo eadem boni ad per se bonum et ita non erit bonum per se Maior quia eorum ratio non est una in pluribus sed id ita dicit sed homo et per se homo non dicit secundum quod homo ergo eadem est ratio hominis et per se hominis nec dicit in illo quod est homo et licet sed per se homo esset eternus tamen diuturnitas non facit diversitatem in quod ergo ceterum est speciem et non speciem.

non facit diversitatem quo ad quod vnus homo qui durat uno anno vel mensibus est homo sicut ille qui durat una septimana ergo speciem et non speciem non potest facere diversitatem de albo et albo quo ad hoc Conclusio pitagoras melius locutus est de bono et felicitate quam plato Conclusio plato ponebat felicitatem in eo quod est per se operationis humana ergo ponit que bonum unum pitagoras autem quum ponit unitatem quandam eorum tamen ponebat ea sub eo in bonis et ita bonum potest quod potuit accipere ubi comparationibus unum potest duos ordines predicatorum unum rerum bonarum et alium rerum malarum In primo potest sumi pars unum dexteram masculum quiescens rectum lucem bonum quadratum In secundo potest contraria eorum sicut sinistrum impar luxum ... sinistram femininum motum curuum tenebram malum et quadratum alteram partem longiorem unitas ... dicit quod in rebus secundum quod et non potest separata eam. **Conclusio 2a** Quod illud bonum per se quod bonum et cetera et quod est unum ydea omnium bonorum probatur eo ratione prima quaecumque sunt eadem bona nec equaliter participant per se bonum non sunt sub una ydea sed quedam bona non sunt eiusmodi bona ergo bonum per se quod est ydea non est quod omnibus Maior quia quedam sunt dilecta propter se tamen quedam propter aliud ut sanitas per se amatur potio vero amara diligitur quia est factiva sanitatis dicta amatur quia est conservativa sanitatis Secunda ratio ea quorum est una ydea conveniunt in una ratione sed ea per se bona non conveniunt in una ratione per se boni ergo et cetera Antecedens quia nix et cerussa albitatem conveniunt in una ratione communi albedinis Maior quia honoris divitiarum et voluptatum non est una ratio communis nec tamen intendit quod bonum dicitur bonorum dicitur equivocum a casu sed a consilio quia dicitur per prius et posterius **Conclusio 4ta** Concesso quod dicit communis ydea boni in illa non dicit felicitas hominis formaliter quod summum bonum in quo est humana felicitas est possibile et ab operatione dicitur homine per operationes hominis Sed ydeale bonum non est huiusmodi ergo et cetera ex diffinitione felicitatis que per ydea dicitur

Bonum. Secunda quod est extra nos a nobis possideri nec operari potest. Tertio cognitio boni separati non est utilis ad felicitatem. Probatur primo per exemplum in artibus. Quamvis omnes artes licet appetant aliquod bonum indigentiam ad suum finem secundum quod non est bonum separatum, ergo cognitio separati boni non facit ad finem artis et ita nec cognitio boni separati confert ad felicitatem. Secundo probatur quia textor non iuvatur per contemplationem boni communis in opere suo. Tertio medicus est eius est ita probatur quod notum est cognoscere. Unde medicus non corrumpat se in sanitate in communi sed huius vel huius. Ergo cognitio boni separati non iuvat felicitatem sicut nec cognitio separati iuvat ad artem. **Arguitur**

Primo ponenda est una communis ydea sicut dicit Seneca: artifex omnium rerum deus operatur ad aliquod exemplar, ergo producens bonitatem in rebus producit per aliquam ydeam communem. Patet hoc per Boecium in De consolatione philosophie.

Dicendum quod exemplar bonorum possibile est in mente divine cause sed non est extra separatum sicut Plato dixit. **Ad** secundum dicitur quod secundum naturam suam est et non est participabile nec in intellectu divino nec in intellectu humano nec in aliis alia causa, ergo ipsum est separatum. **Ad** secundum

Dicendum quod ut accipitur secundum naturam suam non dicit aliquod subsistens quod sic est non est nisi prima causa. Sed dicit quandam conveniens naturam sensibilibus secundum quod reale non aut actuale ut sic sed quod suppositale in sensibilibus et ut sic in intellectu divino. **Ad** ens et bonum non convertuntur, ergo bonum supra se addit. Secunda ens in suo intellectu non presupponit bonum et in suo intellectu presupponit ens. Ideo quod dicit primum productorum entium per creationem tamquam nichil fieret quam ens ante se presupponit. Non quia bonum in suo intellectu dicit ordinem ad essentiam vel ad finem. Unde si aliquid est bonum quia est a bono secundum relationem ad essentiam vel aut bonum quia ordinatur ad bonum secundum relationem ad finem. Dicendum quod ens et bonum considerata secundum intentiones suas non convertuntur. Secunda bonum presupponit ens. Secunda ens non est ante secundum illa non. Sed capta secundum supposita convertuntur quia unum quod est absolutum a ratione finis et conceptibus eius secundum ordinem ad finem quia nichil

est ens quin sit bonum quia ordinatur in bonum.

Utrum felicitas sit perfectum et per se sufficiens bonum

Postquam philosophus determinavit de felicitate secundum opiniones antiquorum reprobando eos consequenter determinat de ea secundum opinionem propriam. Et primo ponit quasdam conditiones convenientes felicitati secundum modum vitam et finem. Dicit autem quod convenit felicitati primo quod ipsa est optimum bonum et ultimum. Secundo quod est bonum perfectum. Tertio quod est per se sufficiens. Quarto quod ipsa est eligibilis non connumerata aliis. Et de hoc movetur questio.

Sciendum quod hic est sermo de felicitate quam homo potest ex naturalibus consequi in hac vita que alio nomine dicitur humana felicitas. Et hanc arguit Aristoteles ipsam oportere perfectissime esse. Quam homo potest assequi aliquo per operationem perfectissimam virtutis in vita humana nec sine bonis aliis que ei subserviunt vel sunt organa eius ut ministeria et divitie vel eam decorantia et bona nature ut habilitas ingenii corporis et talia. Non enim hic capitur felicitas que est in contemplatione summi boni. **Conclusio**

Prima felicitas est optimum bonum et ultimum in actibus humanis. Probatur illud propter quod omnia alia sunt operata est optimum et ultimum. Sed propter felicitatem etc. Ergo ipsa optimum actum. Item quia in qualibet arte id est optimum propter quod sunt operationes illius artis ut in medicina sanitas, in militia victoria et in aliis alia. **Conclusio secunda**: felicitas est bonum perfectum. Probatur quia id est bonum perfectum gratia cuius cetera bona appetuntur. Sed felicitas est huiusmodi, ergo etc. Item quia felicitas est ultimum, igitur quod ipsa propter se appetatur et non propter aliud. Ipsam probat per divisionem trium finium. Aliqui enim sunt fines qui appetuntur propter aliud et sunt imperfecti ut divitie, honores. Alii qui appetuntur propter se et quia propter aliquid delectationem et in hoc propter alios sicut medicina dulcis et virtutes. Secundo medicina me delectat et in hoc puto me assequi aliud et isti sunt perfecti. Sed tertio non quia ordinatur in aliud. Alii appetuntur gratia sui et est perfectissimus et de illis est felicitas. Secundo probatur quia motus naturalis et desiderium naturale tendunt ad aliquod bonum perfectum. Sed desiderium naturale

2

ad felicitatem tendit et talis motus naturalis ergo felicitas secundum rationem perfecta. Ac quia natura semper intendit quod melius est de possibilibus ergo motus naturalis semper intendit ad id quod melius videtur et optimum desiderium naturale. **Conclusio 2a** felicitas est bonum per se sufficiens. Ubi Notandum quod bonum per se sufficiens est id per quod aliquis est sufficiens non solum si solitariam vitam agens sed etiam coniunctis sive congregatis scilicet parentibus ut puta filiis sive uxore et aliis sociis et concivibus ut cives, dicit ergo felix esse sufficiens omnibus hiis. verumtamen ista sufficientia non debet extendere se in infinitum quia cum felix omnibus sufficiat non est possibile nisi bonum humanum debet sufficiens ad omnes. Probatur ergo conclusio. Id est per se sufficiens quod per se et solitarie reddit vitam sufficientem et eligibilem et non deficientem in aliquo necessario sed felicitas est huiusmodi. Hoc patet quia felicitas est bonum perfectum ergo reddit vitam perfectam cuius ratione non deficientem in aliquo necessario. quod autem felicitas est bonum per se sufficiens tamen si alia [illegible] addatur est eligibilius. Ex isto sequitur tertio quod felicitas est eligibilis non connumerata aliis quia bonum per se sufficiens est eligibilius aliis non connumerata, connumerata aliis est magis eligibilior et tale si minimo bono connumeretur. **Arguitur primo** quod felicitas non est optimum bonum quia optimum est summum bonum, felicitas non est summum bonum ergo nec optimum. Hoc quia summum bonum est influens bonum in omnia bona sed non bonum operatum ab homine est huiusmodi. felicitas autem est de numero operatorum ab homine. Dicitur quod summum bonum dupliciter. uno modo simpliciter et est tale unum quod est deus et hoc secundum influere omni bono bonitatem et hoc non convenit [illegible]. Alio modo summum dicitur respectu aliorum et hoc ad quod ordinantur omnes operationes aliorum et hoc est illi summum bonum [illegible] hoc cum actu homo est felicitas naturalis. Quia ad illam ordinantur omnes operationes humane inquantum est homo. Secundo quod non [illegible] rationalis per quod homo est homo consideratur vel Aut secundum se et est rationalis aut secundum sui superiorem partem secundum quam ipse attingit intelligentiam. Anima enim [illegible] in umbra et in orizonte intelligentie. Unde secundum partem inferiorem est relata ad corpus et est umbrosa secundum partem superiorem secundum participationem sui intellectus et lumen [illegible]. Et secundum hoc est talis ordo in actibus humanis. Quia anima intellectiva est rationalis natura est quidem in extremo operum quo [illegible] contingentia versatur et optimum ipsius est civilis felicitas. Secundum quam autem attingit intellectualem et actus eius est contemplatio, et optimum eius est contemplativa felicitas que est in speculatione nobilissimorum bonorum. Conclusio (?) [illegible] homo sunt duo summa bona secundum diversos ordines quorum unum ordinatur ad aliud. Quia civilis felicitas ordinatur ad contemplativam et per hoc solvuntur argumenta quod de summo bono arguunt simul et absolute. **Tertio** nullum bonum connumeratum humano operi est optimum Sed felicitas est connumerata ergo hec. Quia bonum connumeratum humano operi est simul cum potest sufficere additum optimo (?) aut [illegible] est melius hoc. aut quia felicitas [illegible] per operationes humanas [illegible] ad alterum quod nullum bonum connumeratum humano operi est optimum simul potest esse [illegible]. **Ad hoc** optimum bonum est bonum divinum sed felicitas non est bonum divinum ergo non hec felicitas est bonum civile nisi aut tale est divinum [illegible] hic.

Dicitur quod divinum bonum [illegible] sicut secundum actum in quo convenimus cum aliis et civile bonum non est divinum, dummodo sic cum non conveniunt aliis operationes civiles sunt secundum ultimam bonitatem sui [illegible] esse [illegible] est [illegible] est divinum et isto quia felicitas continet summam bonitatem [illegible]. **Ad** [illegible] non [illegible] optimus non est optimum Sed felicitas non est huiusmodi ergo hec. Quia civiles operationes non conveniunt diis separatis. Dicitur quod felicitas [illegible] optimus in [illegible] suo et in eo ordine [illegible] est melius felici [illegible] secundum rationem optimi [illegible] autem [illegible] felicis

Margin notes:

unde [illegible] orizo[nte] [illegible]

In actibus humanis est talis ordo

Bonum divinum dupliciter

[illegible] congregale [illegible]

Summum bonum dicitur dupliciter

Prima autem rationalis consideratur vel per quam homo est homo

ad aliud et ad contemplativam felicitatem
non habet rationem optimi. Ad aliud dicendum
quod non est inconveniens optimis aliquos. Ad hoc
licet felicitas non insit optimis absolute in
primo tamen in ordine suo sicut homini
qui est optimus. 7tor felicitas non
est bonum perfectum quia perfectum est cui nihil
deest sed felicitati multa alia deest. Patet
3o physicorum. Hoc patet quia dicit insufficiens quod felix
indiget eorum que sunt exteriorum bonorum.
Dicendum quod felicitas non est perfectum simpliciter
est tamen perfectum bonum in genere humano.
Ad felicitatem cum requirantur bona
exteriora ut dicitur que ipsa administrat
unde bona exteriora requiruntur non quantum
ad eius operationem intrinsecam que est bene
velle bene moderare passiones sed quantum
ad usum exteriorem sicut ad vitam sufficientem.
6tor In humanis invenitur nihil
est perfectum sed felicitas est de illis.
Patet hoc, nullus est adeo felix qui non
ex aliqua parte patiatur sicut mulier dicit
quod in humanis nihil est perfectum nisi
ad exteriora et inferiora et aut perfectum
simpliciter / potest tamen aliquid dici perfectum
quantum ad interiora que sunt
opera felicitatis / quia per aliquos expedite
operatur per habitum prudentie. 7or est
perfectum. Amor Cumque est
perfectum bonum est per se sufficiens. Sed
felix non est per se sufficiens ergo non est
perfectum bonum. Patet quia dicit nullus
homo sibi sufficit et propter hoc est
animal civile et congregabile ut dicitur in textu.
Dicendum quod non sufficit sibi ad exteriora
bona sed quantum ad interiora bona / que sunt
opera felicitatis quia per aliquos expedite
operatur per habitum prudentie / potest
sibi sufficere sine auxilio aliorum et hec
sunt de ratione felicitatis. Smor po-
nitur dicit vita humana est multipliciter
ancilla quia in diversis operibus serviens
sed indigentia sed felicitas est de operibus
humanis ergo non est perfectum. Dicendum quod
dictum philosophi non est intelligendum de
vita humana quod sit serva et ancilla
sed intelligitur de scientia que est de hu-
manis et cum scientia non est libera
quia omnes tales subserviunt philosophie
prime que est de deo et non intendit
ut hominem servum quantum ad hanc sed quo
ad scientiam. Nonor Illud est
per se sufficiens quo habito non
indigemus aliis sed habita feli-
citate indigemus aliis. Hoc felix
indiget cibo et potu. Dicendum quod felix
indiget aliis que non sunt de ratione
felicitatis vel alio aut alio indiget que
sunt de ratione felicitatis quia vita
felicitatis est operatio sed aliis non est
de ratione operationis. Dubitatur
primo utrum ad felicitatem requiratur de-
lectatio. Dicendum quod contemplativa
aliquid requiritur ad alterum primo
sicut causa adeptionis et erudire et
deductio ad scientiam quia qui vult ad-
discere requiritur quod erudiatur
2o tamquam est ipsum essentialiter per-
ficiens et ita requiritur ad [illegible]
3o tamquam subserviens et equus
ad equitandum 4to ut concomitans
et per se sequens ipsum et delectatio
requiritur ad felicitatem quia est assecu-
tione felicitatis resultat sic delectatio.
Cum felicitas magis consistit
in adeptione boni quam in delectatione.
Dubitatur 2o utrum felicitas con-
templativa sit melior civili. Dicendum
quod aliquid dicitur melius alio dupliciter aut
quia est honorabilius et contemplativa est
melior quia est optimum in humanis
est ad quod est perfectio hominis simpliciter quia
homo / Alio autem simpliciter quod dicitur in [illegible]
[illegible] et contemplatio sit
vita perfectio intellectus, melior est ipsa
civili. Item id quod retinet a nobi-
lioribus actibus est magis bonum eo quod perficit
tales actus sed civilis est huiusmodi
ergo est magis bonum quam contemplativa. Item
quod nobilioribus inest hoc est [illegible]
magis sed contemplativa inest non [illegible]
entibus et substantiis separatis et cum
non inest civilis ergo contemplativa melior.
Item civilis est aliquis dolor
concomitans quia operibus virtutum
admiscetur dolor ex amissione [illegible]
contemplationis [illegible] sed contemplative
non admiscetur dolor ipse non permixta
sic contemplativa. Aut quod est utilius
et felicitas civilis melior est contemplativa
quia omne bonum in quo ducit magis
[illegible] et [illegible] possidetur sed felicitas
civilis est de [illegible] in quo contemplativa

Aliquid requiritur ad aliud dupliciter

licet est animale et congregale textum

aliquid est melius alio dupliciter

aut vero solitaria ergo civilis melior. Hoc quia civilis est secundum operationes civiles quibus aliquis operatur circa alios et non tantum circa se. Contemplativa autem tantum circa se. Item bonum commune est divinius quam bonum particulare et bonum commune divinius quam bonum unius hominis. Sed civilis est bonum commune et civile. Contemplativa autem unius hominis ergo civilis melior.

Item ea sunt digniora que superiora existunt, sed civilis est ad instruendum principibus quam contemplativa. Ad hoc quia orbes celi meliores sunt hiis que sunt in spera activorum et passivorum quia illa omnibus existunt. Verum tamen loquendo absolute contemplativa est melior quia quod propter se tantum diligitur est melius illo quod propter aliud. Sed civilis ordinatur ad contemplativam tamquam ad finem suum ergo finaliter contemplativa est melior quam civilis.

Utrum diffinitio felicitatis sit bene assignata que est: felicitas est hoc operatio hominis secundum rectam virtutem perfecta in vita perfecta

Postquam philosophus posuit conditiones felicitatis inquirit secundum rationem finis. Consequenter inquirit [illegible] et dicit eam consistere in operatione perfecta secundum virtutem perfectam et veram. Hoc est quod dicitur. Sciendum quod hic est mencio de felicitate civili et non contemplativa. Sicut enim dictum est in anima sunt due potentie scilicet intellectiva et potentia rationalis. Per applicationem potentie intellectualis ad res separatas in hac consistit contemplativa. Per applicationem autem rationis consistit civilis in directione operis et moderatione operationum. Ipsa autem virtus [illegible] in directione operis. Unde secundum quod operatur circa finem obtinendum. Alio secundum quod ornat alias potentias et moderat illas. Et secundum quod operatur circa obtinendum [illegible] secundum quandam imperfectionem quia omnes potentie [illegible] ab obiecto ergo actus non consistit in ratione felicitatis quia talis est quid perfectum et ratio secundum quod imperfecta. Secundum autem quod ornat et secundum quandam rationem perfecti [illegible] enim potest ordinare alia nisi in se sit perfecta et in ea consistit felicitas prout ornat alias. Et secundum eam quod ordinat indiget quodam habitu relinquente eam et iste est prudentia cuius electio est utilia a moribus non tantum secundum quod est in speculatione sed etiam secundum quod se convertit ad opus. Ipsa enim prudentia est quasi forma aliqua virtutum quia in omnibus dictat modum et eligibile secundum rectam rationem. Sed quia prudentia non habet esse tantum in speculatione sed etiam in opere ergo etiam felicitas debet consistere in operatione virtutis. Sed prudentia [illegible] est ad hominem ergo debet consistere in operatione virtutis. Et quia prudentia est perfectio virtutum quia est earum mensura ergo felicitas consistit in operatione secundum virtutem perfectam. Cum enim aliquis est prudens secundum unam virtutem ut quod sit castus aut temperatus iste est prudens secundum quid non simpliciter et absolute quod dicitur vere prudens sed quod habeat prudentiam in omni virtute. Non autem potest dici in omnibus virtutibus nisi gerat vitam perfectam inquantum est possibile. Ergo dicitur felicitas consistere in operatione secundum vitam perfectam.

Corollarium: est felix qui sit moderare omnes passiones in omni virtute et qui deduxit statum civilem suum in vita perfecta et cui sufficiunt bona nature et fortune. Verum tamen non sunt de essentia felicitatis sed sunt ea ordinaria et coadiuvantia. **Conclusio prima**: felicitas est quedam operatio hominis per optimum [illegible] operatio [illegible] est secundum eam operationem. Sed felicitas est quedam operatio et felicitas est optimum bonorum humanorum ergo consistit in quadam operatione hominis. Hoc quia ab extrinsecis non datur rei optimum sed ab intra quia extrinsecum ab eo auferri potest. Hoc ad primum premissa [illegible] quia [illegible] omnium [illegible] opus ergo a factivo [illegible] homo est quedam operatio [illegible] quia magis [illegible] ab arte [illegible] quia [illegible] in homine est proprium opus [illegible]

In anima sunt due potentie

Ratio [illegible]

Duplex [illegible] hominis [illegible]

Quando dicitur felix

ergo est bonum hominis et aliqua operatio
operatio. Sciendum quod duplex est operatio hominis
vitalis et animalis. Vitalis est sicut per-
foratum et vivet per utramque. hec operatio
numquam deflectitur sive vitium et virtutem
sed semper se habet eodem modo. Immo non plus
est ista in iuventute quam in senio. Sed
animalis dividitur in duos, ita quod est a ratione et
scientia in hac etiam non est felicitas. Alio
que est non ab divina forma ut dicitur
de se quam est a potentia que est ab ratione
et perfectio et in tali consistit felicitas.
Ceterum alii dicunt quod felicitas est in quadam
perfectione quam quis est non ratione et sortitur
qui invenit thesaurum sed in perfectione
ratione. Contra felicitas non est sola virtute
sed dicere quod dicere est in operatione sed
sit primo de perfecta felicitate sive imper-
fecta. Contra felicitas non consistit
in operatione potentie vegetative que est completiue
communia operatio felix non est homo in
quantum homo sed in brutis cum hoc conveniat
in brute vegetativus et plantis. Contra
felicitas non consistit in operatione
potentie sensitive operationum sed in ratione
imperfectibilis et corruptibilis dicimus
propter aliud rationem non solum est dicitur felix
sicut fuit moderatus ira, sed qui divina
agit sed de sola ratione et hoc per operationem
rationis sed per nudam dicere. Conclusio
prima: felicitas est operatio secundum virtutem
perfectam quod omne quod fit bene
et optime fit secundum virtutem optimam
sed felicitas est opus hominis boni et
optimi ergo dicitur secundum virtutem optimam
et perfectam. Maior manifeste probatur quia
id quod est opus boni et optimi hominis
fit bene et optime. Sed felicitas que
opus hominis est opus hominis boni et
optimi ergo fit bene. Minor probatur quia idem
est opus boni et optimi citharedi
et opus citharede ergo est idem
opus hominis et boni hominis. Virtus secundum quam
est felicitas est prudentia et in ea consistit.
Conclusio secunda: felicitas requirit vitam
perfectam, id est continuam in bonis operationibus
eo modo quo est possibile ea sed continua
propter optimum hominis dicitur secundum id quod
perfectissimum in ipso homine autem est vita
perfecta ergo felicitas est secundum vitam perfectam
perfectio autem vite dicitur secundum duo
sed secundum aggregationem omnium virtutum

et secundum continuationem habitus in
virtutibus. Exemplum: aspice ut legitur Genesis 10
non enim dicitur felix qui uno anno est castus
sed qui semper. Ad quod declarandum
inducit exemplum duo verba de yrundinibus
Prima vero vana videtur visa non facit
ver quod vere fiet secundum quod multe videntur.
Ita etiam si aliquis est perfectus in una
non dicitur felix sed quod in omnibus. Aliud
una dies serena non facit quod fit ver
sed plures continue, sic ergo nec una operatio
facit hominem felicem sed semper interscedata
est eo modo quo possibile est, quia felicitas
sed diversos gradus secundum quod res diverse
consequuntur suas perfectiones. Nam in deo est
felicitas secundum summam. Prima primus deus
est eius operatio et non sumus quod aliud
sed se ipso deus intelligit. Deus felicitas
secundum operationem qua coniungitur bono
increato et hec semper est unita sempi-
terna et non interrupta. In homine felici-
tas que hic habetur non est perfecta quia non est
possibile ea dicere continuare et sine interruption-
nem est enim et infirmitate nature ut somp-
no incidat et operatio vidatur homo felix
si aliquis intermittat tamen de facili
operatio potest secundum virtutem et licet aliquis
quiescat secundum virtutem ut in sompno
tamen suam virtutem dicitur ad eius effectus
sine virtute et eo secundum illud omne
et potest dici operatio eius gratia non
in executione sed intentione quia non
intendit declinare in aliud. Argumentum
primo: quod operatio hominis convenit
omnibus hominibus sed felicitas non
convenit omnibus hominibus ergo non est propria
operatio hominis. Dicitur quod per actus est
non quibuslibet hominem dicitur felicem nunquam
aliquis non nisi id quod est hominis
sed quod homo et ita aliquis bonus secundum quod bonus
dicitur felix. Sed autem declinat a
felicitate hoc est privatus ut si scire
prudentiam in suis rebus. Secundo
felicitas est ultimum bonum operatio non
ergo felicitas non est operatio. Verum quod
operatio dicit quendam motum, motus
autem transitur ad aliud et non habet rationem
ultimi. Dicitur quod operatio transiens
ordinatur ad aliud operatum aut immanens
et que est operatio non ordinatur ad aliud
et ideo potest habere rationem finis ultimi
dictum est per id solum ... ratio ... ...

felix
Iudo
Augustinus contra
...
Augustinus

Hoc felicitas non est operatio secundum virtutem, quia omnis operatio secundum virtutem aliquo indiget, sed felicitas non indiget; ergo. Hoc quia hec ratio est ultimum, hoc quia indiget virtute.

Dicendum quod felicitas indiget virtute non sicut eo ad quod ordinatur, sed sicut eo quod ordinatum est ad ipsam, sicut motores superiores indigent corporibus inferioribus. Felicitas autem non indiget aliquo sicut fine, sed sicut illo quod in ipsam ordinatur. Contra. Non est idem opus hominis et boni hominis, quia citharista sicut se habet ad citharizare, sic bonus citharista ad bene citharizare; sed non est eadem operatio furis et boni furis, ergo non est eadem operatio. Hoc est planum in talibus, peccat qui potest dicere furem esse bonum furem. Item hoc in talibus dicitur quod est ab alio, sed quod est et per se tale, ergo non operans sed ab alio per operationem et operatio [illegible]. Item opus hominis est [illegible] hominis ut lucere est [illegible] lucis, sed opus bonum non est [illegible] hominis; ergo non idem etc. Dicendum quod ratio inquantum talis numquam deflectitur a rectitudine, quod alia causa est et multiplicitate ut propter concupiscibilem vel irascibilem cum hiis tempore existantem prudentie. Opus ergo rationis semper est rectum quantum de se est, et quia ratio est hominis inquantum homo, et optimum opus est ex ratione, et ergo idem est opus hominis et opus boni hominis. Intelligendum est ergo idem esse inquantum est secundum rectitudinem rationis, non autem secundum obliquitatem rationis; et ergo dormiens homo non est homo quia non operatur.

Ratio inquantum talis numquam flectitur a rectitudine

Dicendum ergo quod non est simile de fure, fur enim secundum rationem suam non dicit ordinem ad bonum; operatio autem propria hominis que est ratio [illegible] a forma [illegible] secundum ordinem ad bonum. Ad hoc etiam si opus hominis refertur ad potentias et consequentes, sic accipit differentiam et est male, ut aliud est vide[illegible], sed si ad principium a quo habet formam et [illegible] humani operis, tunc est idem.

Ad 3m quod si aliquod hominis opus non est bonum, hoc est per accidens,

inquantum contingit deflecti a recto per concupiscentiam et iram etc. Et in aliis. Contra. Felicitas est secundum sapientiam, ergo non prudentiam; minor quia sapientia est optima virtutum, quia omnes alias excellit. Dicendum quod prudentia est perfectissima in suo ordine; sapientia est de alio ordine, quia spectat ad speculationem intellectus et non ad vitam. Unde per sapientiam habetur felicitas contemplativa, per prudentiam vero civilis. Contra. Non est complete omnes virtutes simul, ergo felicitas non est secundum vitam perfectam. Antecedens quia virtutes causantur in nobis ex diversis operibus et diverso tempore; illa autem que sic causantur non est complete simul. Dicendum quod plures virtutes possunt nobis inesse separatim et causari ex diversis operibus, sed prudentiam quia connectit omnes, ergo non nascitur in nobis nisi ex omnibus operibus recte secundum omnes virtutes. Quia virtus perfecta requirit prudentiam et illa requiritur in vita perfecta, ergo inerunt omnes virtutes in vita perfecta.

Operationes virtutis sunt secundum se delectabiles

Postquam philosophus investigat diffinitionem felicitatis, consequenter intendit eam probare per sufficientem. Hoc facit ex hoc: Conveniens enim est quod [illegible] felicitatis ex operibus [illegible] in artibus [illegible]; habitus causatur ex multis operationibus et propter hoc ars non venit ad complementum [illegible], [illegible] addit aliquid illi quod priores invenerunt, ad quod maxime cooperatur tempus, quia in omni operatione [illegible] cognoscitur tempus [illegible] in [illegible]; vis tempus est bonus inventor vel cooperator, non quidem [illegible] frequenter citharizando efficitur bonus citharista. Quia ergo habitus felicitatis requiritur per operationes multo tempore, ideo ex operibus virtutis fit eius diffinitio. Secundo probat eam esse bonam per ea que supra sunt dicta. Dicendum enim est quod in aliis [illegible] est secundum quod exigit natura, sed non simul sed secundum

q pertinet ad illam doctrinam 2a
go scientia est moralis et de operibus
humanis ergo utile est quod fiat consideratio de
felicitate quae per opera humana et non vide-
tur ut postea dicetur 3o ostendit per modum quo
manifestat res in scientiis in scientia
enim de quibusdam sufficit quod ut dicitur
geometricis de quibusdam solum quia ut de
principiis, quia enim quia principia sunt
non habent causam ideo sufficit dicere
quod sunt et non dicere quid principiorum autem
quaedam cognoscuntur per inductionem ut in mathematica
dicuntur quod sunt universales et numeri quae ex
singularibus ut in naturalibus, quaedam per assuetudinem
ut in moralibus. Secundo probat quod
per virtutem bonum vel assuefactus
ita quod per exercitium ut in metaphysica
et videtur esse de principiis quae nata
sunt detegi, quia principium multum inclinat
ad sequenda et ideo dicit textus principium
est dimidium totius [illegible] in principio ethicorum
Secundo ergo principium huius doctrinae est
felicitas ergo bene est detectum per
opera nostra quae faciunt assuefactionem
in virtute. Tertio probat per dicta antiquorum
Secundo vos antiqui [illegible] locuti sunt
de felicitate aliquid dicebat conformiter
ad hanc doctrinam. Secundo omne verum
omni vero consonat. Secundo unum est bonum
interemptus, falsum autem malum interemptus
Secundo autem nichil est ita malum
quod habeat aliquid boni quia penitus
se non posset quod ita est falsum habens aliquid
veri et ideo vos antiqui quamvis non
omnia tamen aliqua conformiter dicebant
de felicitate. Antiqui ergo dicentes
de felicitate in tribus conveniunt primo quod
dicebant felicitatem quod unum de operibus
bonis [illegible] est dictum conveniunt ad hanc doctrinam
Sunt enim bona triplicia quaedam
exteriora ut bona fortune secunda
circa animam ut scientie virtutes et operationes
secundum eas tertia circa corpus ut pulchri-
tudo corporis decor etc. Inter haec
propria bona sunt bona anime sed
ergo felicitas debet consistere in operationibus
anime ergo debet de maioribus bonis 2o
conveniebant in hoc secundo dicebant
felicitatem quod in bene operari et bene vivere
et hoc est conformiter est dictum ad hanc
doctrinam. Tertio quia operatio secundum optimam
virtutem est optima et est optima

vita. Discordantes autem antiqui
circa felicitatem sunt divisi in quinque
partes. Secundo dicebat felicitatem
quod in virtute et isti erant [illegible]
Alii dicebant eam quod in quatuor
virtutibus moralibus et manebant in hoc
secundo separabant optimam vitam quod secundum
virtutes. Alii in prudentia quia
comparabant quod prudentia dicit prudentia
in auriga et per ipsam ponens forma
aliis virtutibus. Alii in sapientia
quae est virtus intellectualis quia sapientia
[illegible] quod habitus non [illegible] per
causas optimas. Alii in virtute
simul in vita cum pluribus et cum hoc
in voluptate. Alii vero in virtute et
voluptate et in bonis exterioribus
et [illegible] isti dicebat aliquid conformiter
[illegible] primo exponit enim hoc
dicto potest felicitatem quod in operatione
[illegible] ergo primi
dixerunt, quia tamen operatio est melior
habitu ergo melius est ponere felicitatem
in operatione virtutis quam in virtute ergo
quamvis ad id pervenerunt quod autem
melior est operatio quia huius habitus
potest aliquis [illegible] et nulli boni
operatur ut in [illegible] et dormiente
[illegible] habitus et tamen nihil operatur
hoc autem est imperfecte operatur ergo est
[illegible] melior operatio [illegible]
et probat hoc ex ludo qui fiebat
in [illegible] in quibus non [illegible]
[illegible] fortes secundum habitum
sed illi qui [illegible]
dicit eadem virtute et in voluptate
[illegible] aliquid conformiter felicitas facit
maximam delectationem in opere virtutis
Secundo operationes [illegible] secundum se sunt
delectabiles, non felicitas est in illis
operationibus virtuosis. Pervenerunt
autem in eo quod attribuebant felicitati
voluptatem exteriorem et corporalem
non felicitas habet continuam de-
lectationem [illegible] responsionem
Contra primo operationes
virtuose sunt delectabiles virtuosis
[illegible] omne quod quis amat sed virtuosus
amat operationes virtuosas ergo
[illegible] ex [illegible] probat ex animalibus
[illegible] enim amantes [illegible] delectantur [illegible]

Bona sunt 3a

hoc nisi cum carent non operaciones
eas **Conclusio 2a** delectacio
in opere virtutis melior est aliis delec-
tacionibus probatur quod secundum se et secundum
naturam suam unumquodque est delectabile
est magis quam id quod solum secundum quid
sed operaciones virtuose secundum se sunt
delectabiles alia secundum quid ergo hoc
quia ea que non pacificerunt (?) delec-
tant / delectant secundum quid / res autem
alie non delectant perfecte (?) sed sola
virtus ergo. Hoc enim probat a simili
quia libidinosus delectatur ex super-
fluitate ciborum et potuum / prodigus
ex superfluitate dacionis ergo circa idem
simpliciter delectatur ut circa pecuniam. Virtuosus
autem omnem habentem delectant simpliciter
quia delectacio circa tales res est
ex exemplo habitu virtutis vero secundum
debitum circa racionis ergo simpliciter est secundum
rectum appetitum. Sed autem alie secundum
habitus corruptos quia delectacio in
aliis rebus non tamen convenit hominibus sed
est bestialis ergo ex exemplo habitu
delectacio vera per se et non per accidens
racionis **Conclusio 3a** operacio vir-
tuosa in sua racione et per se habet
delectacionem vel gaudium probatur quia quicumque
gaudet habet in se delectacionem sed virtuosus
gaudet in virtute ergo vel habet. Hoc quod a quo
aliquis dicitur bonus gaudet / sed felix
dicitur bonus ex virtute ergo gaudet in ea.
Hoc quia ~~non gaudet in operacionibus~~
... Item dicitur bonus nisi in ea
gaudet nec iustus qui non gaudet
in operacionibus iustis **Conclusio 4a**
operaciones virtuose non sunt delectabiles
sed etiam pulcre et bone quia pulcri-
tudo est in debita ... proporcione partium
in ordine ad totum / operaciones autem
virtuose attento ordine bono et circum-
stanciarum ergo sunt pulcre. Item sed
etiam bone quia ordinantur in bonum ergo
ipse bone non ... finis bonus et ipsum
bonum. Corollarium felicitas est quoddam
optimum delectabile et pulcerrimum
quia ... ostensa sunt in dictis
felicitas autem est operacio secundum optimam
Corollarium ... recte sunt inscripta
in templo ... statue
apollinis in delphico templo

Quod est optimum est iustissimum ...
sanum desiderabilissimum et delectabi-
lissimum quod quis sanum desiderat
probatur quia hoc epigramma hec tria
... ... attribuebat
nos hec omnia insunt omni vero felicitati
ergo id epigramma fuit ... scriptum
Tercia autem que ... dicebat ...
conformiter ... ... et si in
bonis exterioribus non est felicitas
... tamen subserviunt felicitati ad eius
decorem et ornatum ... habere
felix potest esse expeditior in suis
operacionibus et carens illis est impeditus
Unde textus Non omnino felix est
qui esse turpis et prole carens
... autem in eo quod dicebat
... felicitatem in bonis exterioribus
... Item bonum hominis ...
... secundum quod est in ipso homine
et ... Alios secundum quod diffun-
ditur in alios ... divicie
vel conferunt ad felicitatem quia
operacio prudencie secundum quod est felicitas
expedita potest ... per ... homo
et ... adminiculativa exteriorum. Secundum
autem quod prudencia extendit se ad
res multas ... tunc necesse est ut
adminicula ... exteriorum et ideo felicitas
~~non indiget~~ exteriorum quantum ad exterius
actum eius indiget. Communiter ...
felicitas non indiget exterioribus quo
ad eius ... sed quo ad eius operacionem
Arguitur primo bonum ho-
nestum et delectabile ... sed
operacio virtutis est bonum honestum
ergo non delectabile ... quod bonum de-
lectabile secundum ... ~~est bonum honestum~~
suam ... a bono honesto / potest ...
aliquid quod delectabile sed inhonestum
sed bonum honestum ... sua
omnem delectacionem ... omne honestum
est delectabile ... ergo ... sed
racione sola / de eadem ergo re potest
... honestum et delectabile ...
ergo non impedit virtute que est
honestum esse delectabile **Ad**

virtuosus in operando tristatur
ergo operatio illa non est delectabilis
sed contra difficultas est in sedandis
passionibus in virtute ergo propter operationem
illam potest esse contristatio secundum hoc et
secundum appetitum sensitivum non autem
intellectivum et racionem 3o delectatio
est passio sensibilis anime, virtus autem
est habitus anime intellective ergo virtutis
operatio non est delectabilis
apud Avicennam 4o qualis delectatio
semper est tamen in tactu et in aliis
sensibus Dicit enim Avicenna in suo
sermone quod sensus adunt rem
et non excedit et delectationem ab intellectu
et ergo non est concomitans 4to
Quod facit absencia delectabilis
magis contristat quam delectat Sed
virtutes faciunt hoc ergo Ad rationes
Dicitur quod operaciones virtutis
afferunt delectabile secundum virtutem
sed bene auferunt delectationem corporis
in quibus quis delectabatur ante nam
si virtuosus ut ingeniosus delec
tatur in tactu operatio autem virtutis
auferret illam delectacionem

Utrum felicitas insit homini a causa divina vel humana aut a fortuna vel casu

postquam philosophus dixit de quiditate
felicitatis Consequenter inquirit causas
ipsius et movet questionem tunc hec
utrum sit a causa divina et 3x ostendit
Contra quod sic hic aut sit aliquid divinale
an sit una de virtutibus contemplativis
ut scientia vel sit acquisibile hoc
est si sit causata per actus virtutis quam
magis faciunt disposicionem et virtus
vel sit aliquid exercitabile an sit
causata ab exercendo sicut artificiata
et virtutes et quia satis patet felicitatem
inesse a causa humana dictum est enim quod
est operatio hominis ergo inest a causa
humana ergo philosophus non occupat se hic
in causa humana an sit nobis ab ea

Conclusio prima felicitas non inest
homini a causa divina tamquam a causa propinqua
sed tamquam a causa remota et [illegible]
per quod [illegible] quod est quasi divinum sed hec
causam quam felicitas aut per quod ex
omnibus sed deus non per causam quam omnium
ergo felicius [illegible] Ad hoc ad secundum contra que
libet homini possibile est esse felicem

pro 2a parte quod contra hic deus
sit [illegible] que hominibus quos non est
ingeneratio est causa divina tamen inge
nita est datus dona, non est datus sed
omnibus non felicitas est quoddam donum
si sit a deo ergo Item omnis operatio
secundum causam in operante sed felicitas
est operatio secundum virtutem deus autem non
operatur in nobis ergo principium felicitatis
est in nobis Item finis cuiuslibet
artis causatur ex operationibus illius artis
sed finis est finis politice artes et
politica est per operationem nostram ergo
felicitas non inest a causa divina
sed humana Item quidquid est causa
cause est causa causati Sed nos sumus
causa virtutis in nobis et virtus est
causa felicitatis ergo nos sumus causa felicitatis
Ad hoc in primo 2i hic nos sumus domini
et rectores nostrarum operationum Sed pro
2a parte contra omnia bona sunt a primo
bono quod est deus, sed felicitas est
bonum summum [illegible] humana ergo inest
nobis a deo tamquam a causa remota

Conclusio 2a felicitas inest
nobis a causa humana proxima
et immediata probatur contra ab eodem principio
est res et perfectio rei sed virtus
que est habitus felicitatis est a
principio humano generatur ergo perfectio eius
secundum quod est felicitas causatur a nobis
Item quecumque attribuimus felici
oportet salvari si deus ipsa ab homine
tamquam a causa immediata ergo frustra de
aliquo ab alio patet antecedens contra felici
attribuimus quod sit bonum optimum et
divinum nunc quod est optimum non impe
ditur et ab homine [illegible] per virtutem
humanam et operationem consequitur optimum
tale quod divinum non impediatur quia felicitas
est finis communis finis virtutis sed finis
virtutis est aggregare ad id divinum [illegible]
et aliquid divinum [illegible] ergo est a
deo ergo felicitas non est divinum [illegible]
quia per eas homo deo assimilatur et feli
citas est divinum Ideo felicitas dicitur
[illegible] quia quibus homo per finem
virtutis potest illud bonum assequi

Conclusio 3a [illegible] est ponere
fortunam esse causam felicitatis probatur
bonum optimum et dignissimum bonum
humanum sed hec causatur per se et non
per accidens sed fortuna est causa per accidens

Aliquid dicitur divinum dupliciter

ergo non est causa felicitatis. Maior patet quia casus est variabile, est nunc in bonum nunc in malum. Item quia alia bona bona non insunt a fortuna ergo nec felicitas. Antecedens patet quia virtutes alia adquiruntur ab homine per se et non a fortuna. Consequentia patet per intentionem [illegible]

Item felicitas est operatio perfecta et talis non est a fortuna, ergo etc. Consequentia quia quod est a fortuna est praeter intentionem, operatio autem perfecta fit per intentionem. Nec ratio quia bona fortuna requiritur ad felicitatem, sed dicit ipsam esse a fortuna. Consequentia quia talia non sunt de essentia felicitatis sed sunt ornamenta et adminiculativa eam. Tertio nec bruta nec pueri dicuntur felices. Consequentia felicitas est operatio perfecta a qua autem bruta deficiunt propter defectum rationis, pueri autem propter aetatem. Et si pueri dicuntur felices hoc est propter spem futuram quia sperantur assequi debitam aetatem. Arguitur primo felicitas inest a causa divina quia primum in aliquo genere est causa omnium sequentium in eodem genere, sed inter optima primum optimum est deus, ergo ipse est causa optimorum. Felicitas autem est optimum. Dicitur quod primum in unoquoque genere est causa omnium non cuncta sed bene prima. Contra: nichil effectus principalis forma alicuius nisi per [illegible], sed felicitas principaliter forma divina, ergo felicitas fit deo agente immediate. Maior quia nichil est [illegible]. Probatur quia felicitas [illegible] optimum et [illegible] non [illegible] fit a fortuna. Dicitur quod felicitas non dicitur divina quia fit immediate a deo, sed tamen nominatur divinissimum quia quaedam [illegible] est quod divinum quia est quaedam similitudo divinae bonitatis et ita bene licet [illegible] a deo [illegible] non agatur a deo. Et similitudo est quod dicit hominem ad actum perfectum qui est supremus dei omnia facere bene. Contra: non inest nobis a deo aliquo modo [illegible]. Consequentia: si sic sequeretur quod homo frustra laboraret ut consequatur felicitatem. [illegible] quia quicquid potest [illegible] et se sola et si potest tunc [illegible] est opus fatigari. Dicitur quod felicitas dependet a causa divina et humana.

Sed hoc non est propter insufficientiam creatoris primae causae sed ex ordine rerum; ordinavit enim deus [illegible] in homine quod voluit quod per se et per operationes suas ipse possit adquirere felicitatem, voluit esse ut [illegible]. Item secundo de caelo: quanto aliqua sunt perfectiora tanto assequuntur suum finem per pauciores [illegible] vel nullo motu magis quia perfectior. [illegible] at imperfectiora tunc pluribus indigent. Sed homo cadit a perfectione dei et intelligentiarum, et deus est ipsa felicitas et [illegible] operationem [illegible] fecit, ergo requirebat ordinem ut ipse [illegible] operandum in natura humana felicitatem constitueret. Arguitur non inest a causa humana quia agens in omni natura est nobilius facto, sed nichil est nobilius felicitate in hoc, ergo nichil causa potest esse in homine ad felicitatem.

Dicitur quod agens est nobilius et honorabilius nobilitate essentiali [illegible] agens, tamen nichil prohibet factum esse nobilius nobilitate finis; [illegible] felicitas sit nobilior homine et nichil nobilius in eo [illegible] et non [illegible] sit ab homine. Arguitur id quod est ex frequentia et semper est a fortuna, sed felicitas inest valde raro, ergo. Dicitur quod quamvis felicitas inest raro tamen hoc non est ex defectu hominis sed propter [illegible] et defectum naturae. Aliud quod est ex semper et frequenter et [illegible] hoc [illegible] a fortuna. Dubitatur utrum pueri vel mortui dicuntur felices.

Dicitur quod non quia ad felicitatem requiritur operatio secundum virtutem ut dictum est. Item [illegible] [illegible] ita voluntas [illegible] sed voluntas [illegible] aliquid de bonis intellectualis ergo [illegible] aliquid de bonis voluntatis [illegible] et voluntas est felicitas ergo pueri et bruta possunt dici felices. Dicitur quod [illegible] felicitas non rationalis et intellectus potest referri ad [illegible] pro obiecto [illegible] et [illegible] sed [illegible] intellectualis [illegible] obiectum [illegible] vero non [illegible] voluntas et [illegible] per obiectum [illegible] voluntas [illegible] pro obiecto [illegible]. Item [illegible] quoddam optimum ad quod potest pervenire per suas operationes ergo non [illegible] habet optimum [illegible] quod potest [illegible] eorum felicitas ergo bruta erunt felicia. Maior quia [illegible] finem in quem tendit et ille [illegible] optimum eius. Dicitur quod bene [illegible]

no

felicitas dependet a causa divina et humana

genere est optimum ad quod tendunt
omnia sicut ad optimum illius generis
Sed non oportet quod propter hoc attingunt ad quod
dicitur felicitas Quoniam felicitas nominat
operationem humanam secundum virtutem
non autem in quolibet genere premissa
ad optimum illius generis per operationem humanam
Item probatur dicitur esse felices
qui sunt Quoniam quod non impeditur a
dignissimo non impeditur etiam magis dignificari
Sed nos probatur impedimur a dignissima
quoniam felicitas ergo nec a felicitate
Hoc quia princeps potest infundi gratia
sed non datur per operationem et etiam est nec
felicitate similiter Dicendum quod bene potest princeps
concedi gratia sed talis non datur per
operationem Sed felicitas non potest advenire
sine operatione illa quoniam caret illa
Utrum in hac vita possit homo dici vere felix postquam philosophus
determinavit de causis felicitatis
consequenter solvit dubitationes de
felicitate Et primo querit utrum felicitas
conveniat homini secundum finem vite presentis
vel ante mortem Dicendum quod Solon unus
de septem sapientibus qui leges attulit
atheniensibus opinatus est neminem dici fe-
licem vere usque in finem vite quam finem
tetigit ovidius in 3o methamorphoseos Sed
scilicet ultima semper dies ultima est homini
dicique beatus ante obitum nemo debet
Contrarium est Quoniam felicitas est quoddam
bonum stabile firmum sine molestiis
vita autem presens instabilis et mutabilis
et corruptibilis est Sed hanc opinionem re-
probat philosophus primo Quoniam ad quod est
summi defectus non habet inducere felicitatem
quod summum bonum Sed mors est summus
defectus ergo etc. quia corruptio sunt hoc
Quoniam est privatio vite Item felicitas
consistit in operatione virtutis Mors autem
privat non solum virtutem sed omnem operationem
Sed dicit quod Solon non dixit aliquem esse felicem
in morte ita quod mors sit de essentia
felicitatis Sed ideo quia non potest haberi
iudicium de homine utrum fuerit felix in
morte Quoniam si quis est securus a per-
turbationibus in vita est felix Hanc
expositionem reprobat philosophus primo Quoniam mor-
tuus esse potest securus infortuniis et
ita si potest propter illa non est iudicandus felix
ante mortem ergo nec post mortem
aliquis Quoniam privat felix sentiens ad non
sentiente ita viventis ad mortuum
Sed non sentiens potest esse securus infortuniis
ergo et mortuus secundum apparentem a fortiori Ad hoc
etiam similitudo hoc fortunius est
non sentiens tamen si aliquis suus quesivit
prosperitas non dicitur felix ergo idem de
mortuo et loquitur de mortuo
quantum ad famam eius Item magis
est aliquem dicere felicem quod nunquam
fuit felix Sed secundum Solonem non potest
dici aliquem esse felicem in vita ergo
nec post mortem dicendo quod fuit felix Quare
Quoniam omnis propositio de preterito veram habet
veritatem per presentem veram Quoniam eius veri-
tas dependet ex presenti vera Sed apud
Solonem nunquam fuit verum dicere iste est
felix ergo nec dici iste fuit felix
post mortem Dicendum 2o quod in
iudicando aliquem esse felicem vel miserum
non debet inspicere bonorum et fortunam quam
dominatur solum Id in quo non est quaerere bonis
felicitatis non debet inspici in iudicando
aliquem esse felicem Sed bona fortuna
nichil faciunt dominari ad felicitatem nec
bene vel male felicitatis in eis consistit
Hoc quia ab eventuali aliquis capit de-
nominationem unde textus Si ex fortuna quis
deberet dici vel felix vel miser dicit
felix mutabilis ad modum cuiusdam animalis
Camaleonis quod habet diversos colores
Camaleon est animal qui propter timorem
amittit colores etc. et fuit hoc terree
Dicendum ergo iudicandum felicitatem secundum stabili-
tatem virtutis et eius operationem ita similiter virtus
est stabilis sicut quia potest felicitas felicitas
debet iudicari secundum eam si non debet iudicari
mutabilis Concludit autem felicitas sit stabilis
est **Conclusio prima** virtutes
et operationes secundum eas inter ceteras bonas
humana maxime permanet Probatio bona
humana que sunt maxime constantia
maxime permanet sed virtutes sunt huiusmodi
ergo hoc Quoniam bona humana sunt aut
bona corporis aut bona anime bona anime
sunt constantiora bonis corporis Quoniam
bona corporis sunt naturalia et ita per se
subiacent mutationi bona autem anime
naturalia ergo solum per accidens sunt subiecta
mutationi De bonis anime quedam sunt ut virtutes
quedam ut scientie virtutes autem sunt con-
stantiores scientiis ergo virtutes sunt maxime
constantes inter bona humana Probatio
textus permanentiores enim diuturnis hee virtutes
videntur esse propter hoc ex tribus quia
quas difficulter habet ab eis 2o quia
multum tenemus in memoria homines esse
post mortem Ratio Quoniam Tullius
dicit Bonum honestum est quod sua vi
nos attrahet 3o quod ergo est dignissimum

virtutes sunt permanentiores scientiis
tribus modis

int̄ho̅esta bō̄r maxie trahit et allicit ad se Sʒ v̄tutes sūt diffi̅ciā int̄ bona ḡo trahūt volūtez felicit̄ ad se ita q̄ difficult̄ auferatur / Manent aut in meoria s̄cma quis ad/ / miraꝰ et delectaꝰ in eis ḡo vehent̄ et libent̄ eas ꝫ ḡo eit o̅pa̅cōs v̄tutū mltu̅ sūt in meoria aliorꝫ Bōr aut̄ q̄ d̄r nō ē mltū̅d̄ q̄tinꝫ ad v̄tutū qua v̄tutū fnarꝫ n̄tiam ē et ita sp̄ manet Sʒ q̄tinꝫ ad exercitiu̅ qꝛ frequētius occurrit mā v̄tl̄ ad actu̅ q̄m p̄terie / est eciā actus v̄tl̄ in vsu cibor̄ꝫ· abstinētia callariaꝫ / ut p̄udētia militeꝫ ut cōtinēcia Ergo felicitas ē bonū stabilissimū / quia v̄tus est stabilis ⁊ p̄mane̅s ut iam p̄obatū est·

Contra licꝫ felix sit v̄tuo̅s mltl̄ infortuniys nō tn̄ ꝓpt̄ hec oꝫ ip̄m p̄muē̄ri a felic̄te ut Priaꝰ infelix ꝓp̄ s̄cm̄niꝫ ꝓp̄ v̄tuose se habet in oīb̄ꝫ fortunis ꝓp̄ vitupeio est in/ / mīlis Sʒ felix v̄tuꝰ infortuniys ē hui̅ꝰ Bōr quia felix ratiōe c̄firmatū h̄itꝫ ꝓ v̄tem semꝑ opt̄e vtitur oīb̄ꝫ adv̄s̄itatib̄ꝫ vn̄ si fortune venint vtiꝰ eis p̄udent̄ / Si infortuna pacient̄ sustinet eā ex textu felix ē q̄ni b̄ꝫ se ut tetragonꝰ qui ē fcā h̄ñs sex s̄p̄ficies eq̄les et q̄ocūq̄ ꝓp̄ stat Et nō ē intendū q̄ felix nō dꝫ turbari in infortuniys qm̄ ē impl̄e turbari ḡo sꝫ nō c̄turbaꝰ qua nō inergitur sua rāro sit decli̅nat in aliquod viciū a v̄te Stoici eciā dicebant tristitā nllo debere cadē in v̄tuosu̅ Sʒ arest̄l̄es ꝯ p̄ot Sʒ nō illaꝫ que ratoꝫ subvertit̄ sꝫ sub moderatā ratiōi

Contra licꝫ felix felicitē ꝑtul̄ vite sit tu̅s mīlis n̄ nō felicꝫ tn̄ difficulter ꝑt̄ p̄ā ꝓ p̄s q̄ sit tn̄ simil̄s s̄cma s̄cmniꝫ intest aliq̄ fort̄ vl̄ o̅pa̅rio h̄ndū̄ eciā ꝑt nimi abā Sʒ felici/ infirmit fortūe et o̅pa̅cōs c̄traꝰ h̄ns fors ḡo stat s̄cma c̄tria sunt ctā ꝯ Bōr ap̄a viry sūt c̄tria v̄tuti

Item quod est difficile c̄struē ē facile destruē sꝫ construē felic̄tꝫ est difficile ḡo stat ī ē to temꝑoꝫ Bōr q̄ma opa̅o v̄tl̄ ē ꝑ accessu̅ ad mediū vn̄o solū vna via itur ad ipꝰ Sʒ recedē a meo ꝑt ree dud̄ꝑeꝰ vn̄ felix ꝑ defectū exercy in o̅pe v̄tutꝰ ꝑt cadē in viciū Rā ꝓs s̄cma v̄tutꝰ in eiꝰ o̅pa̅cōu̅

est felicitas est quedā habitūd̄ / h̄itꝫ aut est difficult̄ mobilis Item felicitas est sūmu̅ bonū int̄ bona huāna Sūmo aut bono inest / a vni ex mltl̄ c̄dicōib̄ꝫ q̄ nō mīlis vel difficult̄ mīlis Item felicitꝰ nō dꝫ iud aliquid ꝑ quod ꝑ acor in felicitē Sʒ si felix caderet a felicitē fit ꝑ acor felicitē ḡo Bōr hoc infelicissimū c̄tinēꝰ infortuniꝫ ē se meminisse fuisse felicꝫ

Contraria Nichil p̄ohibꝫ in ꝑtū aliquē dī felicꝫ ꝓp̄ s̄cma ad felicitatꝫ ꝑtul̄ vite requiritur iuxꝫ o̅pa̅rio v̄tutl̄ in vita ꝑfecta actū v b̄ō exitū sꝫ licet ꝑt q̄mꝰ c̄ns̄eq̄ in vita ꝑtul̄ ḡo rc̄

Arguitur p̄mo

Certā o̅pa̅cōs v̄tutū ꝯdō ē c̄nstātiās iī eꝫ q̄ ē in p̄ed nō ē c̄stans Sʒ d̄ o̅pa̅cōnū v̄tutū ē in p̄ed ḡo

Dicitur q̄ licꝫ o̅pa̅rio quo ad c̄tinuacōē tn̄ sit tn̄ ꝑ īr fortē o̅pacōꝫ et in/ / ꝑssionez in voluntate ē ꝑp̄ in meorys bonū

Ratio Rā magꝰ ē c̄rtū p̄iuꝫ q̄m voluntas Sʒ o̅pa̅cōs nāc nō ꝑmanent ḡo nec voluntꝰ ut ꝑ ceteꝰ ace quia nā est determinata ad vnū tn̄ voluntas aut ē determinata ad vtrūq̄ opp̄ toꝫ

Dicitur q̄ voluntas ē ardinatior nā quia nā vno agit et vno o̅pa̅tur voluntas aut ex libꝰte agit ꝓp̄ ctā ip̄m est laudabile ⁊ vitupiū quod nō sꝫ ctā rāꝫ Rā̄ aut debere laud est magꝰ c̄rtū q̄m ed cui non

Ratio deinde sūt ꝑmanētiores o̅pib̄ꝫ v̄tutū ꝓp̄ Certa ꝓp̄ctum ē p̄or c̄stantia q̄m ctā c̄templabile Sʒ s̄cma sūt ctā v̄tia que sūt ꝑctica / o̅pa̅cōes v̄tutū sūt ctā c̄tivia ꝓo sūt c̄templabilia ḡo Dicitur q̄ non dꝫ attendi c̄stantia ratiōe obiti sꝫ actuꝰ ut dictū est rc̄

Ratio felix c̄plūs dꝫ assimilari lato q̄m tetragono ꝓo dictū ꝑtl̄ malū aut̄ s̄cma felicꝰ ē firmiꝰ stat et latū est firmiꝰ c̄dratō ꝑꝫ c̄platū nō b̄ꝫ āgꝫ firmitꝫ in quā se locat Dicitur q̄ licꝫ latū firmiꝰ iacꝫ in vno latē tn̄ nō in oīb̄ꝫ Sʒ c̄dratū h̄ꝫ in oīb̄ꝫ ḡo

Ratio Impl̄e ē aliquē dī felicꝫ in hac vita ꝓp̄ s̄cma felicitas ē summū bō et ꝑfectissimū et tale nō ꝑt h̄ri in hac vita qꝛ h̄o ē subiꝰ mltl̄ curꝫ et indigētiꝫ Dicitur q̄ felicitas nō nōiat abl̄te summū bonū in huānis bonꝫ Sūmū aut bonū tale nō excludit abl̄te molestias et indigētias ḡo rc̄

An p̄ felix cadit turbatio a virtu̅ constantiē

Sextor felicitas est status omnium bonorum aggregatione perfecta unde eum non est possibile habere. Hic actor probat hoc.

Unde quod Boetius dicit felicitatem totem [illegible] platonicon aut circulum quod [illegible]

Dubitatur primo utrum fortune [illegible] redundant in amicos, id est si homo est fortunatus et amici sui erunt. Dicitur quod sic. Quia quorum est eadem vox unum [illegible] dicit ex alterius. Sed amicorum eadem est vox unus animus et habet [illegible] ergo [illegible] unum est [illegible] amicorum bonum vel malum redundabit in alium. Item Tullius dicit amicorum est idem velle et nolle. Talia autem dependentia in molestiis et deliciis. Dico 2o quod fortune unius amici non mutant felicitatem in miseriam quia fortune [illegible] non mutant felicitatem in miseriam ergo nec aliorum. Hoc in 2a conclusione.

/ ..

Dubitatur 2o utrum fortune vivorum redundant in mortuos. Dicitur quod sic. Quia quorum est eadem vita est et eadem fortuna sed vivorum et mortuorum est eadem vita. Hoc quia mortui et si non habeant vitam corporalem quod est actus anime in corpus tamen attingunt [illegible] manet in fama et [illegible] ex successione vivorum [illegible] feli mortuorum. Dicitur quod fortune vivorum dicuntur redundare in vivos et mortuos. Quia [illegible] non attingunt [illegible] vitam [illegible] quia magis dicunt quam [illegible] facta et eam facta quia in vivis et mortuis solum est [illegible] ex parte personarum. In fictis [illegible] eventum quia [illegible] facta ergo [illegible] hoc quod redundat in mortuos est valde parum quia non [illegible] sunt in opinione hominum aut opinio et memoria non [illegible]

fortune vivorum dicuntur redundare in vivos et mortuos

Utrum felicitas sit de numero laudabilium vel bonorum honorabilium. Postquam [illegible] solvit dubitationes de felicitate consequenter solvit aliam utrum ipsa sit de numero bonorum honorabilium vel laudabilium.

Sciendum quod laus et vituperium dantur his que sunt in potestate nostra. Laus enim et vituperium debetur ex bonis vel malis operibus. Nos autem sumus domini nostrorum operationum ergo laus et vituperium dantur his que sunt ex nobis. Et [illegible] sic dicitur de honore quo ad nos quia honoramus ex his que ex nobis sunt. Differunt autem laus et honor 2o secundum doctores primo ex eo in quibus sunt. Quia honor importat testimonium excellentie alicuius sive quod testimonium fit per verba vel signa. Verba si eum commendat, signa si genuflectit. Sed laus solum est in verbis. 2o differunt quo ad id cui exhibetur. Utrumque enim exhibetur propter aliquam excellentiam.

quibus datur laus et vituperium

laus et honor differunt

Duplex est autem excellentia: quedam absoluta que non ordinat in aliquod excellentius. Talis est felicitas et omnium bonorum que sunt rationem ultimi finis. Alia est respectiva que ordinatur ad aliud ut excellentia virtutis cum excellit alia sed ordinatur in felicitatem. Laus ergo debetur his que istam excellentiam ordinatam ad aliud. Honor his que habent excellentiam absolutam ut deus. Ista tamen accipiuntur [illegible] quia laudo non honorabilis [illegible] tur omne laudabile dicitur honorabile et dignitate dicitur laudabilis. Honor autem est exhibitio reverentie in signum virtutis vel reverentia cum honore et absque sermone. Et hec duo explicant duos modos quibus honor exhibetur. Reverentia autem sed reflexio in propriam vanitatem ex consideratione magnitudinis alicuius. Laus est signum virtutis per sermonem. Gloria est [illegible] clara cum laude notitia.

Excellentia est duplex

Quid sit honor

Quid reverentia

Conclusio accipiendo laudem ut dicitur ab honore felicitatis non est de numero laudabilium sed honorabilium. Probatur. Omne laudabile est in genere quod est ad aliud sed felicitas non est [illegible] ergo. Actor probat quia iustus laudatur quia habet aliquem habitum virtutis. Habitus autem est quid in genere quod quantitas.

Item probat hoc quia aliquod habet se ad actum ordinatur est ad aliud. Velut cursor laudatur quia habet fortitudinem currendi et ex eo quod habet ordinem ad actum. Hoc autem quia si felicitas est in genere quod et habet ordinem ad aliud non differt a virtute sed hoc est falsum. Quia virtus dicitur habitus sed felicitas actus. Item ipsa felicitas est optima operatio ad quam omnes ordinamus ergo non est ad aliud. 2a ratio id quod decet deos decet et divinissima bona sed dii non laudantur sed beatificantur et honorantur ergo felicitas cum sit divinum bonum beata est et honorabilis et non laudabilis.

3a ratio textus laus est de bonis operibus et virtutibus et de corporalibus et spiritualibus optimis autem non est laus sed [illegible] que [illegible] ergo laus non est [illegible] felicitati. Actor quod laus debetur virtutibus bonis. Hoc quia in bonis [illegible] et mali [illegible] sed felicitas non omnem [illegible] Item [illegible] bonorum maxime debetur honor sed talis est felicitas ergo actor [illegible] honor. Item id quod optimum est non est laudabile

2

Sed felicitas est quod optimum ergo
laus est eorum que sunt ad aliud
sed felicitas non est ad aliud probatur
consequentia ante que ponit
felicitatem in voluptate dicit sed volup
tas non debet laudari quia melior est eius
laudibus Ergo felicitas est de numero ho
norabilium quia non est de numero lauda
bilium que sunt excellentia delecta
bilibus ergo de numero bonorum honorabilium
tria ergo dicit bonorum quoddam enim est
laudabile quoddam delectabile quoddam honorabile

Arguitur primo videtur quod deo
attribuimus est felicitati est attribuenda
sed laus deo attribuitur ergo est felicitati
Maior quia id quod deus deos deus et
diuinissimus bonum Sciendum quod actus virtutis

Quia actus respi-
cit agentem et finem

respiciunt agentem et finem agentem
quia est ab eo finem quia deducunt in
eum, patet ergo quilibet actus considerari
velut exit a potentia actus velut
coniungit finem sed quo comparatur per quemlibet
actus venit actorum laudat et ipsa
felicitas patet dicitur quod laudabile quia
a nobis est Sic est virtus et non dicitur
laudabilis quia est principium actuum Sed
aut considerat totum quia finis est aliis
nobis, quia in fine ordinatur ergo nobis
nobis ergo hic quod dicit nos est eum
est aliquid aliis nobis Minor ergo se
est ultimus finis vite ipsa non per suis
potestate vera sed secundum nos et ita mictur non
honorabilis et non laudabilis Ad argumentum
dicitur quod laus bene cadit in deum secundum quod est
dus suorum actuum sed non inquantum est finis
et super nos **2o** virtus est de numero
bonorum honorabilium ergo non tantum felicitas
ans Minor virtus est principium honesti et quoddam
honorabile in ergo virtuti attribuimus laus ergo et
felicitati dicitur quod virtus dicitur honorabilis non
inquantum est ex se potestate agentis et inquantum
est in potestate nostra sed secundum quod eliciunt actum
coniungentem fini et ita dicitur honor
non ex se sed ex fine ex quo incipit
sua dignitatem **3o** laus est ostensio
boni quod inest alicui sed felicitas est
quoddam bonum ergo patet de ea dicitur laus et
talis ostensio et probatio dicitur quod ad
maiorem sed addi laus est probatio boni quod est in
potestate nostra et huiusmodi non est finis **4o**
propter unumquodque tale et ipsum magis
sed hoc laudamus propter virtutem et virtutes
propter felicitatem ergo felicitas erit magis laudanda
dicitur quod illa sed veritatem quod potest

vituperatur de ambobus patet Si at
non contingit non sed veritatem erit non sequitur
Terram per calidam propter solem ergo sol magis
quia calidus non inest soli eo modo sicut
terre, laus est non simpliciter debetur felicitati
et virtuti, felicitati tamen laus quantum,
sed virtuti proprie dicitur si dicitur De laudibus laus
pro honore est vel laudatur deus in virtute
efficiente inquantum est dans suarum operationum
et non inquantum est finis doctor sanctus

Dubitatur primo utrum honor sit de
numero honorabilium vel laudabilium bonorum dicitur
quod honor secundum quod est finis habet rationem laudabilis
sed quia honor non est ultimus finis cum
queratur propter aliud ergo non habet finis rationem
honorabilis sicut felicitas ergo **Item**
honor non dicitur dici de numero honorabilium patet quia
si sic sequeretur quod idem se ipsum denominaret
quia ipsum est sicut illa cum est impertinens
albedo est alba magnitudo magna quia
denominatio est ab aliena natura quia certa
est illa honor est honorabile dicitur quod qui dicit
honor est honorabilis non est idem denominans
se ipsum Minor ad quod denominatur est
vera habitudo finis aut ipsum denominans

Dubitatur 2o utrum laudes sint accipiende etiam virtutes corporis et nature eodem modo
dicitur quod non secundum doctorem Sanctum Minor ad
laudem virtutis nature sufficit quod habeat se bene
ad proprium actum eius virtutis 2or quia virtus nature
inquantum patet in malum de se dicitur virtus non
potest Sed in virtutibus coniunctis non sufficit
quod se habet preuis bene ad actum secundum virtutem
sed requiritur quod talis actum bonum virtutis non ille
est bonus cursor qui bene currit sed quia cursu
ordinat in aliquod bonum tunc ei datur laus
Et si quis fortis et homicida non laudatur
sed si ordinat eam in bonum sed iniustus quo o
agit iniusta semper meretur laudem

Vappetitus sensitiuus adversetur rationi

propterea patet delectat de felicitate secundum se
consequenter delectat de ea per comparationem
ad virtutem ostendens quod ad cognitionem
felicitatis necessario exigitur virtus unde
hoc tamen est continuatum tractatus de fe
licitate ad tractatum de virtute qui est in 2o
libro Tractatus autem de hoc proposito primo
dicit quod ad moralem scientiam spectat determinare de
virtute etiam 2r propter ergo Magis est cognoscere
finem eius est cognoscere media ad illum
sed moralis est cognoscere felicitatem que
est finis ergo etiam ad eum spectat de virtute que
est medium ad felicitatem sed probatio fundatur
super diffinitione felicitatis dictum est enim quod
felicitas est operatio secundum virtutem perfectam

Talis autem excellit etiam virtus [?] quod etiam quod maiorem insudat curialis est delectandi in sua cura. Sed virtus est huiusmodi, ergo maiorem. Patet per exemplum de Cretensibus et Lacedemoniis quorum legislatores studuerunt magis ut facerent cives bonos et virtuosos, in Creta ipse Minos, in Lacedemonia ipse Solon. Secundo ex isto consequitur patet quod ad moralem scienciam pertinet cognoscere de anima secundum quid. Secundo patet quod ad moralem scienciam solum pertinet considerare de virtute humana et non de aliis. Et causa est quia virtus que queritur ut ordinans ad bonum humanum secundum quod felicitas est humana, sed virtus est huiusmodi que hic queritur, ergo etc. Quia operacio anime maxime est felicitas, est secundum quod anime humane, ergo agendum est hic de virtutibus humanis. Sed autem de anima hic pertinet probat quod Aristoteles est consonare virtutem humanam, secundum autem eius est considerare de anima, sed hic est moralis sciencie, ergo considerat de anima humana. Probat exemplo et assumit a simili et a maiori. A simili dicit sic: sicut virtus corporis ad corpus ita virtus anime ad animam. Sed medicus tendens etiam virtutem corporis considerat corpus, ergo etc. Quia qui considerat de sanitate corporis considerat membra in quod dicit sanitas et sic totum corpus sanat. Secundo per exemplum considerat. Secundo quod magis videtur quod inferior artifex considerat racionem sui obiecti quam superior. Sed inferior medicina considerat racionem sui obiecti, ergo civilis que est superior et honorabilior. Obiectum autem virtutis civilis considerat circa ipsam animam per racionem suam. Ratio quia ad superiorem pertinet cognoscere quam ad inferiorem, ideo mente sapientum maiorem. Secundo [illegible] dicendum est quod politicus moralis est debere de anima dicit [illegible] quod imperfecte, quia tractatus plene de anima est nostrorum operacionum. Probato autem quod ad politicum moralem pertinet debere de anima post beatitudinem [illegible] declarat partes anime: una pars est intellectiva, secundo quam causas. Sed appetitus naturalis [illegible] intellectivus naturalis [illegible] et potentia sensitiva in eo quod nobis bonum videtur per potentiam intellectualis ad opus sensitiva [illegible] in concupiscibilem et irascibilem [illegible] nobis bonum per potentiam [illegible] delectabile et compulsativa irascibile [illegible] et potentias potentiam vegetativam ab hoc [illegible] non est virtutem humanam nec de ea hic determinandum. Ex hoc tali racione: illud quod est commune omnibus viventibus non est virtus humana, sed vegetativa est huiusmodi, ergo etc. Maior quia virtus humana est aliquid proprium hominum non solum sed etiam non esse virtutem humanam sequitur virtute [illegible] sit secundum virtutem est aliquis homo bonus et secundum oppositum malus. Sed secundum actum ponere vegetative non dicitur bonus vel malus, ergo in ea non est virtus. Ergo etc. Quia in sompno non manifestatur bonus et malus. Oppositum virtute vegetative est operari in sompno quia tunc calor retrahitur a membris exterioribus ad interiora et ita vis vegetativa fortificata per calorem operatur. Operatur Aristoteles dicit quod felix non differt a misero secundum dimidium vite quia secundum sompnum medium etiam tempus vite deputatum est sompno. Et ratio est quia ex cursu celi et secundum spacium et periodum. Sed spacium quod dies est tempus vigilie, nox est tempus sompni, in spera autem recta dies equalis nocti. Secundo periodum quia vigilia causatur in nobis per expansionem caloris ad superficiem corporis, sed sompnus per retractionem ad interiora. Expansio autem est ab accessu solis, retractio autem ab eius recessu, ubi sol ascendit per diem supra et descendit per diem. Probat hoc etiam per racionem. Omnia [?] quamquam sic constat anima secundum quod per dictum [illegible] vel studiosa non manifestatur aliquis [illegible] vel bonus. Sed quando ad sompnum est huiusmodi, ergo etc. Quia operaciones racionis per quas indicamus bonum et mali cessant [illegible] quod non indicamus malum bonum et malum [illegible] tamen per accidens. Omnia sic quod est bonus sompniat de bonis et malus de malis. Tercio ponitur virtus vegetativa non est ubi obediens humane racioni quia ergo non est virtus humana non est [illegible]. Quod maiori [illegible] hoc est racio patet consequens [illegible] est [illegible] in hac [illegible] que non [illegible] secundum quod est [illegible] est eciam [illegible] secundum [illegible] Sed [illegible] racionis quia secundum [illegible] est obediens racioni, quamvis ex se [illegible] et [illegible] appetitus concupiscibilis et irascibilis. Et de hoc est [illegible] autem [illegible] quod [illegible] probat per [illegible] vel laudamus [illegible] hoc quod [illegible] de racione. Sed racio continentis et incontinentis laudamus [illegible] concupiscibilis [illegible] et [illegible] ergo [illegible] aliquid racionis. Sed autem [illegible] racio [illegible] quod non [illegible] racionem [illegible] de [illegible] racio [illegible] est obedire racioni [illegible] quia [illegible] ad se [illegible] faciendum vel non faciendum [illegible] racio recte [illegible].

Conclusio [illegible] aliquid [illegible] obedit racioni [illegible] per continentem et incontinentem

A[illegible]

2

utrique illorum [illegible] indicat non assentire malo propter rationem sed non utique exequitur. Continens sic indicat ita exequitur. Incontinens vero contrarius indicat non consentiendum tamen consentit. Tertio propter naturam concomitantem rationem in executione [illegible] est singulariter ad eam potentiam circa in habitu virtuoso [illegible] quia frequenti operatione appetitus est [illegible] ratione per [illegible] Correlarium [illegible] est velle [illegible] ut ratio per participationem ut [illegible] concupiscibilis et irascibilis. Item [illegible] quod in homine est aliquid simpliciter irrationale ut vegetativa, aliquid simpliciter rationale ut ipsa ratio et aliquid [illegible] quodammodo irrationale [illegible] et quodammodo rationale per participationem ut [illegible] et ideo dicitur quod primi motus in nobis non sunt in potestate [illegible] et ex hiis nec laudamus nec vituperamus quia veniunt a [illegible].

Item [illegible] est virtus humana moralis et intellectualis. Moralis que perficit appetitum [illegible] Intellectualis que perficit rationem primi ut [illegible] sapientia.

Argumentum primo Appetitus [illegible] non [illegible] rationi ergo non est ei obediens.

Dicitur quod [illegible] sed ut [illegible] superiores [illegible] natus est obedire ei. **Contra** Ratio dicitur appetitum [illegible] appetitus non [illegible] rationi [illegible] politicorum. Dicitur quod [illegible] dicatur ei non tamen totaliter [illegible] dicatur filio [illegible] non [illegible] obedit [illegible]. **Contra** Non est aliquid in homine [illegible] velle et nolle [illegible] non [illegible] in uno [illegible] sed velle et nolle sunt [illegible]. Dicitur quod rationale et [illegible] contrarias [illegible] quod sunt [illegible] vel ut [illegible] ut velle [illegible] intellectum vel [illegible] abstrahitur per intellectum et utrumque non [illegible] in [illegible] anima a [illegible] formae [illegible] quod [illegible] toto [illegible]. Aliter [illegible] quod [illegible] et potentie [illegible] et non sunt in [illegible] est [illegible] velle est [illegible] autem [illegible] rationalis et quoddam [illegible]. **Contra** [illegible] non [illegible] sed rationale [illegible] quod [illegible] solum [illegible] formis [illegible] ut album et nigrum. Dicitur quod [illegible] irrationale est aliquo rationale non [illegible] est quod [illegible] ita quod aliquid [illegible] rationis.

Dubitatur [illegible] concupiscentia et irascibilis sunt potentie humane. [illegible] quod [illegible] est [illegible] et concupiscibile et quoddam [illegible] humanum quoddam bestiale et isti [illegible] concupiscentia et iram [illegible] in homine [illegible] humana [illegible] et fundat in ratione [illegible] anima [illegible] non est in [illegible] anime nisi in [illegible] concupiscentia [illegible] sunt in [illegible]. Sed ubi est alteratio ibi [illegible] non [illegible] non est nisi in [illegible] anime [illegible]. **Item** [illegible] loquentes de [illegible] ponunt eas in [illegible] ut [illegible] concupiscibilem in [illegible] et iram in [illegible].

Item [illegible] virtutes [illegible] actus [illegible] et [illegible] actus [illegible] in brutis ergo. Item sicut se habent vires [illegible] ~~motive inferiores~~ ad [illegible] ita et motive sed vires apprehensive inferiores [illegible] sunt in [illegible] ergo et [illegible] sunt vires motive inferiores et [illegible] inferiores anima apprehensiva superior [illegible] est intellectus. Item movens motum et movens non motum non reducuntur in eandem [illegible] sed ratio in anima est movens non motum ab alia potentia [illegible] concupiscibilis movet eam non [illegible] rationem ergo non sunt in eadem parte cum ratione. [illegible] quia ratio suprema est [illegible] ergo [illegible] movet et [illegible] vires [illegible] et nervus [illegible] concupiscibilem et iram.

Dicitur ad dubium quod [illegible] sunt in parte [illegible] et ideo in [illegible] **Item** [illegible] separata a corpore [illegible] quod [illegible] sed ira [illegible] concupiscentia [illegible] separationem ergo [illegible] quia [illegible] sunt [illegible] et aliis [illegible] respondent [illegible] Augustinus in libro de spiritu et anima. Dicitur quod [illegible] liber non est Augustini [illegible] sunt in eo multa falsa [illegible] sunt in [illegible] non sunt [illegible] sed [illegible] ab [illegible] et ideo [illegible] quod sunt in anima separata non quod ibi sunt sed quod [illegible] est radix [illegible]. **Item** [illegible] est virtutum [illegible] in [illegible] sed in ira [illegible] fundatur virtutes ergo sunt humane. [illegible] a moderatione concupiscentie [illegible] homo [illegible] a moderatione ire [illegible] mansuetus. Dicitur quod [illegible] vires sunt [illegible] participat in hoc aliquid rationis [illegible] quod sunt in brutis [illegible] non [illegible] mansuetus [illegible] obedit rationi. **Item** [illegible] demonibus [illegible] demonibus [illegible] ponitur ergo non [illegible] ut bestialis [illegible] in [illegible] concupiscentia [illegible] furor [illegible].

Dicitur quod [illegible] metaphorice [illegible] non proprie [illegible] transferuntur in eos per metaphoram et non proprie.

rationale est dux

primi motus non sunt [illegible] nostra

duplex est virtus humana

rationale et irrationale contraria [illegible]

duplex est irascibile et concupiscibile

duplices [illegible] intellectuales

Circa initium secundi libri ethicorum queritur utrum virtutes insunt nobis a natura.

Postquam in precedenti capitulo probavit declarandum quod de virtutibus consequenter hic incipit determinare de illis primo in de moralibus secundo de intellectualibus determinat autem primo quandam essentiam virtutum quid sit secundo quod sufficit in nobis virtutes consequenter determinat de principiis formalibus virtutum ex quibus virtus dicitur. Circa primum vult quod in nobis ex operationibus nascuntur habitus virtutum et non a natura. Secundo quod duplices sunt virtutes scilicet morales et intellectuales et iste capiuntur secundum ex parte quod est in nobis intellectuales generantur ex doctrina in intellectu [illegible] intellectuales ordinantur ad cognitionem cognitio autem [illegible] fit in nobis ex doctrina quam invenimus [illegible] cognitio [illegible] a sensu et multotiens fit ex experimento ergo dicit quod virtus intellectualis indiget experimento longi temporis. Moralis autem generatur ex more a quo est denominata et [illegible] determinat ab ipso quod consuetudo moralis est in parte appetitiva [illegible] natura [illegible] quedam de [illegible] ad appetibile [illegible] autem inclinatio [illegible] sunt a natura [illegible] a consuetudine frequenter cum aliquis operatur ex [illegible] a quo eam retrahebat natura et ergo.

Secundo quod quedam dicunt virtutes tolli [illegible] ab initio secundum nos latere secundum [illegible] studium dicunt impedimenta [illegible] operandi virtutem. Ista opinio conformis est Platoni. Alii posuerunt eas totaliter ab extrinseco et ista dicunt virtutes quod dona deorum et [illegible] [illegible] sapiente. Non possumus quod [illegible] nisi deus [illegible] dederit. Alii partim ab extrinseco et partim ab intrinseco et ista est Philosophi qui ponit eas [illegible] a natura secundum quod imperfectum et inchoatum secundum quod perfectum dicit eas generari ex operatione exteriori. **Racio prima** virtutes insunt nobis a natura secundum quod imperfectum et inchoatum [illegible] a natura quilibet habet inclinationem ad bonum morum [illegible] et bonum est faciendum.

Item malum non committendum sine pena. Hec autem sunt quedam opera virtutis et talia principia insunt nobis [illegible] omnem operationem [illegible]. Item aliqui ex complexione magis sunt temperati [illegible] inclinati ad fortitudinem [illegible] est [illegible] ex principio [illegible] naturalis ex influxu siderum [illegible] principia sunt quoddam [illegible] et operatio [illegible] ergo [illegible] principium [illegible] operationum reduci ad [illegible] et ideo non [illegible] esse vere virtuosi [illegible] talia principia insunt ex operemus **Contra**

virtutes non insunt nobis a natura complete et perfecte probat eas consuetudo [illegible] que sunt [illegible] [illegible] fit ex assuetudine sed virtutes insunt nobis ex assuetudine ergo non a natura saltem perfecte. Deinde quia virtus moralis [illegible] ad appetitum qui operatur [illegible] [illegible] ab obiecto apprehenso et ideo [illegible] multotiens [illegible] ab obiecto multotiens operatur et ex hoc consequitur inclinatio [illegible] modo naturali [illegible] probat [illegible] quia lapis naturaliter movetur deorsum [illegible] [illegible] contrario [illegible] non [illegible] movetur deorsum [illegible] textus. Neque si quis [illegible] decies milies [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] de igne et de quolibet corpore que movetur naturaliter [illegible] racio est quia manente causa manet [illegible] effectus [illegible] motus naturalis est [illegible] natura [illegible] manente causa natura non potest [illegible] [illegible] motus in contrarium. Item [illegible] que [illegible] natura aut [illegible] aut [illegible] [illegible] Si [illegible] [illegible] non [illegible] motu [illegible] in eis [illegible] [illegible] sit per passiones que [illegible] aut [illegible] Item in eo Si [illegible] vel [illegible] aufert [illegible] vel non Si [illegible] manebit eadem natura et [illegible] motus inclinatio et eadem operatio Si aufert [illegible] [illegible] [illegible] et ita [illegible] [illegible] aliud motum [illegible] non manebit [illegible] sub [illegible] forma [illegible]

Tercia racio [illegible] insunt nobis a natura in [illegible] [illegible] [illegible] potentias [illegible] [illegible] quam operationibus [illegible] [illegible] in nobis virtutes [illegible] operationes virtuosas ergo [illegible] [illegible] in [illegible] sensus insunt nobis a natura [illegible] [illegible] [illegible] in nobis [illegible] [illegible] [illegible] quam [illegible] non ideo quia [illegible] [illegible] [illegible] sed quia [illegible] [illegible] [illegible] textus. Non ex multum audire [illegible] [illegible] [illegible] quia operemus aliquid virtuose [illegible] [illegible] in nobis habitus virtutis et [illegible] [illegible] est in artibus quia [illegible] [illegible] citharista [illegible] [illegible] citharizat. Similiter operando fortia et temperata sunt homines fortes et temperati.

Quarta racio quoniam legislator [illegible] bonos facere [illegible] per hoc [illegible] virtutes quibus sunt boni sed virtutes sunt [illegible] [illegible] textus. Hec [illegible] [illegible] intentio legislatoris ut faciat [illegible] bonos et si non facit peccat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] leges ad [illegible] [illegible]. **Racio** [illegible] virtutes non insunt nobis a natura [illegible] [illegible] sed insunt nobis quedam naturales aptitudines ad suscipiendum [illegible] Nam [illegible] [illegible] appetitiva nata est obedire racioni insunt nobis aptitudines ad suscipiendum virtutes

Duplices sunt virtutes scilicet morales et intellectuales

Textus

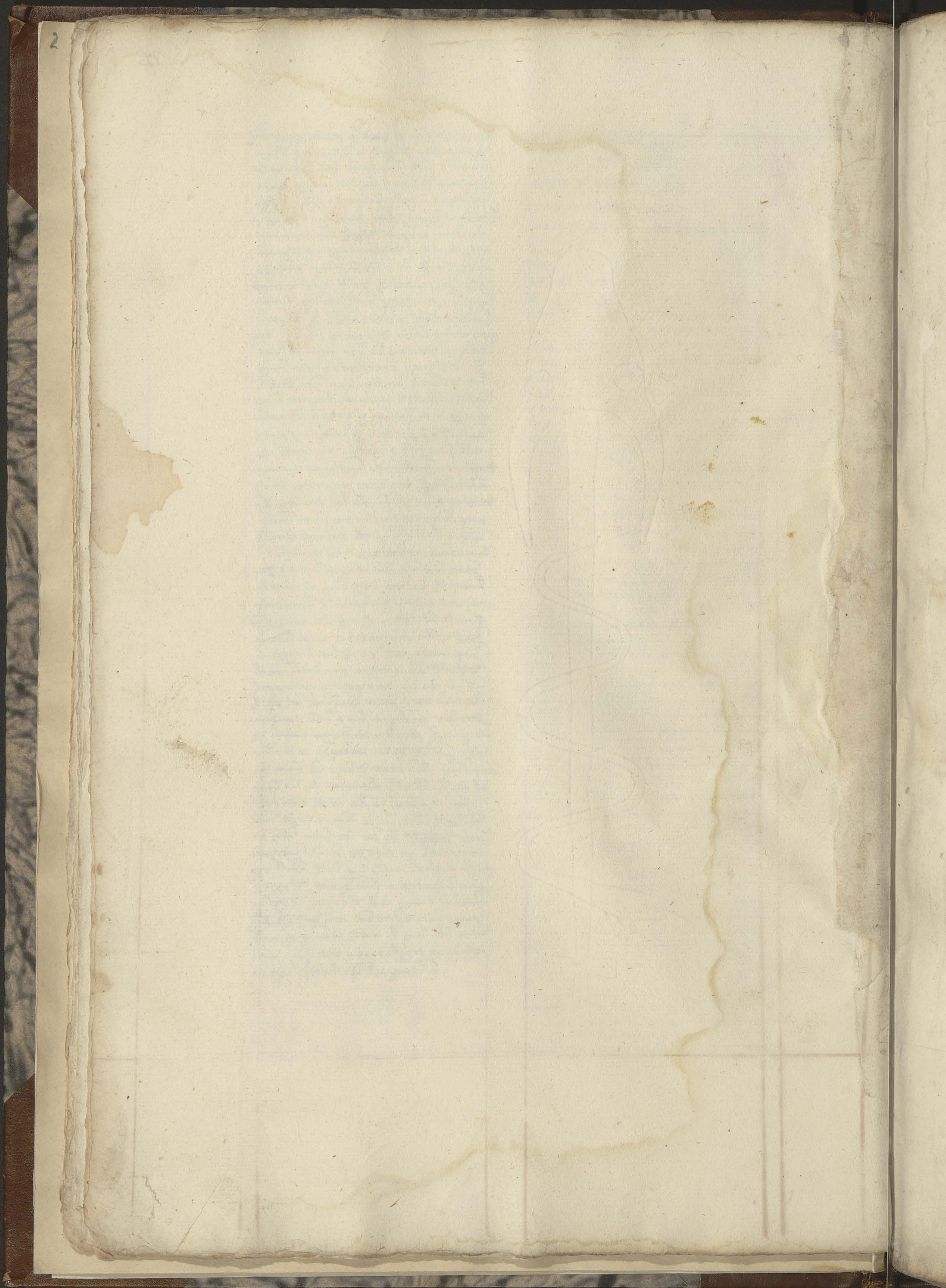
Nota

Textus

tradu[illegible]

2

Arguitur primo quod inest nobis a natura
quod procedit a naturalibus potentiis sed
virtutes sunt huiusmodi. Secundo Tertio quia
alias essemus virtuosi violenter quod est
falsum. Tertio quia procedunt a potentiis
naturalibus et insunt nobis secundum quod inchoatum
et imperfectum. Quarto Natura inchoat
virtutes ergo complebit easdem et per
consequens insunt nobis a natura secundum quod comple-
tum. Antecedens ex prima conclusione. Secundo
agens perfectissimum perficit opus quod
incipit sed natura est agens perfectissimum
ergo. Tertio quia agens naturale perficit opus
quod incipit verum est de agente naturali
quod agit sine cognitione, quia tale non
est destinatum nisi ad unum finem ergo quicquid
quod incipit conatur deducere illud ad fi-
nem. Sed agens per cognitionem agit secundum quod
congruit fini sed ille finis est diversus
ergo congruit aliquid perficere aliquando
non ut congruum est. Tertio ut adiuvet
suas et se ipsum perficiat. Quinto Anima
est perfectior natura sed natura habet omnes perfectiones
suas in se ergo in anima erunt per-
fectiones virtutum. Sexto commentator 7 phisicorum.
Quarto quia eodem modo quo forme sunt in materia
ita sunt virtutes in anima nam sunt autem
forme in materia antequam hoc dicit ponendo
formarum latitatio et possunt primo capi
sed sunt ibi secundum quod inchoatum et imper-
fectum et ita est virtutes in anima et habetur
intelligi dictum Boetii et Damasceni qui
dicunt virtutes inesse nobis a natura. Septimo
incompletum et completum non est diversum
genere sed tantum diversus modus. Si ergo virtutes
insunt nobis a natura incomplete videtur esse
quod insunt complete ab eadem. Tertio quia in-
complete et complete non est diversum esse
sed modus quia ipsa habent eadem principia
potentialia et actualia sicut ut non est de
formis que sunt in materia et de virtute in anima sed
enim habent in anima et natura solum potentiale
et totum actum est ab extrinseco. Octavo virtus
intellectualis non generatur ex doctrina
ergo dictum falsum. Tertio quia doctrina indiget
experimento vertitur aut intellectualis non
indiget experimento. Secundo quia virtus mora-
lis est scientia non tamen adquiritur
sine experimento tamen ad quod fit et vo-
catur adquiritur non indiget experimento
et tempore sed scientia est huiusmodi ergo

Circa principium 3i ethicorum queritur utrum violentia causat involuntarium

Postquam philosophus determinavit in 2o de virtute in generali secundum suam quidditatem proximam consequenter in 3o determinat de principiis eius remotis que sunt voluntarium et involuntarium electio et voluntas et determinat de involuntario per ignorantiam et per violentiam et de eo est questio ista. **Sciendum** quod philosophus antequam determinat de voluntario et involuntario premittit necessitatem huius determinationis et dat duas causas quare hoc facit. Prima quia determinantem de virtute necessarium est determinare de omnibus consequentibus virtutes sed laus et vituperium consequuntur virtutem et vitium et hec variantur per voluntarium et involuntarium ergo determinantem de virtute necesse est determinare de voluntario et involuntario. Hoc pro prima parte. Consequentia ex virtute laudamur et ex vitio vituperamur sed pro 2a parte probatur quia omnibus voluntariis si sunt bone debetur laus et si sunt prave debetur vituperium sed in involuntariis sive sint bone vel male non debetur vituperium sed magis venia et misericordia. Secunda ratio quia de 1o huius est determinandum quod sit a legislatore cognosci, sed cognitio voluntarii et involuntarii necessaria est legislatori ergo etc. Quia iste liber ordinatur ad politicam quam habet legislatorem dirigere. Hoc quia legislator habet decernere laudem et honorem bene operantibus si hoc faciunt voluntarie et penas male facientibus. Si vero faciunt, sed tamen involuntarie non merentur laudem, sed si male faciunt magis veniam. **Unde dicta est misericordia et veniam.** Quia venia est quando dimittitur

misericordia autem quando hoc fit ex compassione, quoniam recta ratio indicat eum esse puniendum ille autem ex compassione sibi dimittit delictum. **Sciendum** quod philosophus primo determinat de involuntario quam de voluntario quia involuntarium est quodammodo simplicius quam voluntarium. Quia involuntarium procedit a simplicita vel ex sola ignorantia vel ex sola violentia sed ad voluntarium oportet ista duo ut consilium et cognitio quia qui voluntarie agit oportet quod habeat consilium, modo de simplicioribus prior est speculatio. Ut autem sciatur quod sit involuntarium per violentiam dicit philosophus violentum est cuius principium est extra tale existens in quo nihil confert operans vel patiens sicut si violentus aliquid fit a principio extrinseco ita quod nihil operans cooperatur. Ex qua dicitur due conditiones requiruntur ad violentum. Primo quod sit a principio extrinseco. Secundo quod ipsum operans actum violentie vel patiens eum non conferat aliquid ad ipsum, exemplum potest ut si spiritus venti impelleret alicubi aliquem ibi est motus violentus quia est a principio extrinseco et fiunt et sequitur eius conditio est magis de ratione violenti quam prima. Sed certe pro ex motu vaporis sursum est naturalis quoniam sit a principio extrinseco et ad hoc quia ipsum mobile cooperatur aliquid ad istum motum quia per calorem levificatem incorporatam contrahit quandam levificationem et ex ea levitate motum cooperatur aliquam ad illud mobile sursum. **Conclusio** voluntarium enim secundum rationem perfectam voluntarii in sola rationali non reperitur. Hoc sic quod est textualis. Illud perfectum voluntarium quod fit ab agente per ipsum movente in finem apprehensum ab eo et ordinando media ad finem sed sola rationalis natura cognoscit finem apprehensum ab ea et ordinat media in finem ergo voluntarium solum est in rationali nec hoc quia motus voluntarius requirit

bos patet quia licet bruta apprehen-
dunt rem que est finis ut bos
cognoscit quod dulce sit in stabulum
quod est pluma, tamen non cognoscunt
rationem finis nec proportionem mediorum
in finem. Volunt operantes secundum duos
rationalia autem secundum quod iudicant de
fines dissimiliter operantur et ad
aliud et ad aliud finem eligunt, ordinat
alia et alia media. Corollarium
involuntarium est solum habet fieri
in natura rationali, quia voluntarium et
involuntarium sunt opposita, modo
habent fieri circa idem. Corollarium
secundum voluntas est proprium nature
intellectualis. Corollarium Non sunt
idem appetitus et voluntas, sed appetitus
est superius ad voluntatem quia
appetitus est in brutis et rationalibus,
voluntas autem tantum in rationalibus.
Conclusio 2a duplex est invol-
untarium scilicet per violentiam et ignoran-
tiam probatur secundo quia involunta-
rium est contrarium voluntarii, volun-
tarium autem importat motum appetitive
virtutis que presupponit cognitionem appre-
hensive virtutis, eo quod bonum appre-
hensum movet virtutem appetitivam.
Sunt ergo duo de ratione voluntarii
scilicet motus appetitive et cognitio appre-
hensive. Involuntarium ergo potest ex
fieri duobus contrariando motum
appetitive virtutis et hoc est
involuntarium per violentiam. Alio
quia contrariabit motum virtutis appre-
hensive et tunc erit involuntarium
per ignorantiam ut fatuus infectus
horum modi quidem motum appetitive
sed non cognoscit ad quod fert ergo
ergo involuntarium per ignorantiam. 3a
conclusio violentia causat in-
voluntarium patet quia violentia aufert
unum quod requiritur ad voluntarium
et hoc est motus virtutis apprehensive
appetitive. Arguitur primo
Non patet hic agitur de voluntario
et involuntario ergo probatur quia volunta-
rium et involuntarium pertinent ad operationes
et potentias anime sed talia sunt determinanda

in scientia naturali in de anima ergo. Dicendum quod
hic operationes sunt considerata duo
scilicet quod egrediuntur ab anima prout a
principio et pertinet ad scientiam de anima in qua
tantum anima est principium eorum. Alio secundum quod
sumuntur ad obiecta moralia et pertinet
ad hanc scientiam. Corollarium Secundo potest videtur
quod ipsis (?) debet determinare de ipsis
potentiis quam de operibus patet quia prima
rememoranda sunt determinanda ante secunda
potentia autem sunt prima remota virtutis.
Dicendum quod ipsa potentia non sunt remota
virtutis sed per modum eorum que constituuntur
et talia sic enim ratio concluderet
ut si vellet scire quid sit homo oportet scire
quid sit animal etc. Sed sunt remota per modum
potentiorum essentia remota exclusa
et ideo sunt opera gratia tamquam
dubia. Corollarium ipsius debet determinare de vo-
luntario quam de involuntario prius quia
habitus precedit privationem. Sed involun-
tarium est privatio voluntarii ergo etc.
in parte. Dicendum quod voluntarium et invol-
untarium considerantur duobus modis possunt
non applicari ad hanc scientiam
et sic prius est determinandum de voluntario
quam de involuntario. Alio considerando secundum quod
in speciali ad certum actum et voluntarium
est contrarium quia habet in se rationem causis
et in hoc voluntarium involuntarium autem
est simplex quia quando cognoscens (?)
sit involuntarium et quod simplex est ante co-
positum ergo prius determinat de involuntario.
Corollarium violentia non facit involuntarium
probatur quia violentia non potest inferri
voluntati ergo non secundum aliquid involuntarium
per violentiam antecedens quia voluntas est libera
quia nullo modo potest cogi ad aliquid ut operatur
sic bene ut tamen ergo. Secundo quod duplex
est actus voluntatis scilicet elicitus et impe-
ratus elicitus est qui procedit ab
ipsa voluntate sine applicatione ad materiam
exteriorem ut velle nolle etc., potest enim
aliquis aliquid velle dato quod non faciat
ergo est actus elicitus ex media voluntate
et iste actus non nominat nisi quamdam
inclinationem procedentem ab intrinseco principio
voluntatis talis actus non suscipit impe-
rium nec violentiam, et si mille penis
torqueretur ab hoc faciat sed non consentit
quia omnis coactio est a principio contrario
et contra inclinationem voluntatis, modo iste actus
procedit ab inclinatione voluntatis
et a principio intrinseco. Sicut ergo implicat

voluntarium et involuntarium ex quo dicuntur

Quod voluntas libera est

idem procedens ab intrinseco et extrinseco etiam re-
pugnat dicendum est. Item actu voluntatis
violentum. Ergo dicendum quantum ad istum actum
voluntas est libera. Item actus exercetur
mente sola voluntate. Consumpta hic coge-
tione et hic requiritur ad hoc simpliciter
aliorum aliquorum potentie. Actus imperatus est
qui procedit a voluntate cooperante aliqua
alia potentia corporali sicut loqui comedere
bibere ambulare. Et isti cum actus sunt a
voluntate secundum requiritur simpliciter aliarum
potentiarum vim et si quis velit tractare
sermonis organo non possunt utputa in ebrio
quoniam corde esse sunt illaxabiles
quem sunt impedite per humiditatem.
Et quoniam iste potentie sunt corporales
que manent contra istum et corporalia
organa possunt impediri a corpore
et frigore coactionem et impedimentum. Et
ita quo ad istos actus recipit vo-
luntas coactionem et impedimentum.
Item illa que sunt a principio extrinseco
sunt violenta. Sed que procedunt a vo-
luntate non procedunt a principio extrinseco
ergo non violenta. Dicendum quod quantum ad
primum actum bene sunt a principio intrinseco
sed quantum ad secundum sunt ab ex-
trinseco et possunt impediri. Item
id non est involuntarium quod fit a vo-
luntate sed nulla violentia fit a
voluntate ergo non videtur involuntaria.
Probatur quia voluntas potest flectere membra
contra suam naturalem inclinationem ergo fit
violentia a voluntate. Dicendum quod membri
flexio vel erectio secundum quod est quedam
passio per accidens in corpore potest dici viole-
nta sed concedendum prout est in corpore
cum dicatur tota anima per se potest dici non
involuntaria quia anima movet totum corpus.
Dubitatur primo utrum opera metu
facta sint voluntaria ut si quis propter
timorem malorum operetur turpe ut
si tyrannus preceperit patri filium
tyrant hoc tu filii vel tu pater
occideris. Aliud exemplum potest dici quod si
sunt mercatores in mari tempore tempestatis
proiciunt merces dicuntur voluntarie. Dicendum quod tales
operationes sunt mixte ex voluntario et
involuntario sed tamen sunt magis similes
voluntariis quam involuntariis. Probatur quia
unumquodque magis dicendum secundum quale quale
est dum actu fit sed tunc iste sunt volun-
tarie sunt ergo magis dicende sunt
voluntarie. Probatur quia nisi consentiret
in tales operationes numquam faceret
eas ergo quantum cum faciunt eas dicuntur
in eas voluntarie consensisse. Prima

autem probatur quod non pure voluntarie quoniam
sunt a principio extrinseco cogente. Alia
probatur quod magis voluntarie quoniam talis
operatio fit applicatis membris moti-
vis ad opus non autem quis applicat
membra nisi dum velit. Item talibus
debetur laus et vituperium modo laus
et vituperium non debetur nisi operationibus
voluntariis. Sciendum ergo quod tales
operationes possunt considerari dupliciter uno modo absolute
et in universali non habito respectu ad tempus etc.
involuntarie quia mercator numquam vellet proicere
merces absolute eas considerando. Alio modo
secundum particulares circumstantias in tempore in quo
est aliquid agendum etc. sunt voluntarie
quoniam actus sunt in particularibus ideo
magis tales operationes sunt dicende voluntarie
quam involuntarie considerato cum actus magis
est indicanda secundum circumstantias simpliciter
quam aliud. Alia conclusio etiam dicta
nichil est mixtum ex voluntario et
violento ergo solutio nulla. Probatur quoniam
voluntarium et violentum sunt ex
diametro opposita sed eadem operatio non potest
esse ex diametro oppositis ergo eadem
operatio non potest esse mixta ex volun-
tario et involuntario. Dicendum quod ex
diametro contrariis potest in una operatione
inquantum unum vincit alterum et imprimit
virtutem suam in ipsum etc. Agens
violentum vincit principium voluntarii motus.
Sed tamen voluntas est libera. Dicendum
quod voluntas considerata per se inquantum
est potentia separata quedam intellectualis
sic trahi non potest sed ratione quod est coniuncta
carni et passioni et ipsa trahitur
et hic est passio in carne voluntas
flectitur sequitur corpore. Item
principium extrinsecum et intrinsecum non concurrunt
ad unam operationem sed voluntarii principium
est intrinsecum et involuntarii extrinsecum
ergo non videtur. Dicendum quod principium extrinsecum
efficitur aliquo modo intrinsecum quod virtutem que
manet in operante ex quia ipse mercator
sub metus ut si quis cogitet tunc ex ca
coactione causas ipsas in alia ratione
et alia declinat voluntatem in partem
oppositam. Item sicut se habet
voluntarium et violentum sic motus
naturalis et violentus sed non potest esse unus
motus compositus ex naturali et violento ergo.

Dicendum quod non est simile quia secundum naturam
movet ad unum tantum ut grave deorsum
sed voluntas potest movere ad contraria unde
potest movere et non movere

Et ideo voluntas pt sequi motu
agentis ex pz no pt na habere dz
opatione qm puam Item iste
opationes sunt pliores involunta
rijs g no voluntarijs qz in qlibz
opatione e magis virtus qm in mo
toris qm ei Sz in talibz opacoibus
pmus movens est extrinsecus ppnqm
pa vn voluntas g magis ultia
dz dnari a pmo qm a 2o sez d
pibus de causis Dm qz tunc sit
denotao a add z pma virtute qn
cooperanna ad laz vntutez hz tale
ordinez adinvicem Et no est hic quia
pedem intim non hz qm oz ad ex
trinsecu n passus eo q impmit pcez
g magis dz denoiari ab intrinsico
qm extrinsico Item opacoes
voluntarie sunt aliquis finis pz
iste opacoes non hnt fine g no
voluntarie Dor quia no visis qd
sit no dnum pt esse finis ear
Dm qz hz e aliquis finis
extrinsecus Dubitatur
v pro aliquo periculo evitando
sit operandum aliquod turpe Et Sm
q aliquid dicitur turpe ex vno
Dmo expresse contrariatur liberati
ut virtute hoc turpe pro nullo
periculo esse faciend Dma melius
et sapiens dimittet magis bonum
ut idem magis Sz virtutis pditur
p opacione hmoi turpis pre
valet melibz bono extensori ergo
pro no extendi bono e operand
tale turpe Alio qe contrariatur libtati
virtutis zbt qe quod redundat i utilite
aliorum pne ut dare pecuniam tirano
violenter vel furto obsessum in hostem
zbt e faciend ne amittatur vita
vel ne sequatur aliquod magnum ma
lum Item turpe no e opad
pro periculo qz Dma in qq nulla
e virtude illa prona causa sut
opanda pz turpia sut hmoi Dor qz
opa sine virtute possunt fine racon Dor
quia de adulteo et furad Dm qz
adulterium et furta sut turpia pmi
e mis et illa no sut facienda Ith
Loquor dicit qz aliqui e mentiend
ut liberemus nos oppressione et adul
terand Dm qz gr dicit opinioz
aliorum et non suam Dubitatur
v Concupiscencia causat in
voluntarium Dmd operantes
hominem esse racionalem daz

dicebant qz solum id qd facit
voluntarium quod facit sm racoz
Dm aut contingit qz homo ope
ratur aliquod contrarioz vel
propter concupiscenciam delectacois
vel pro quantitate alicuius boni extrinsi
tur dicebant qz delectabilia
z bona exteriora sunt violenta
essentia inquietz cogunt hoiez
ad agendum contrarioz z ergo
dicebant illas opaciones esse no
voluntarias ideo de hoc movet
tur dubium Et or quod phylozophus
qz sunt voluntarie et probat
duabz racionibus Dma qz si per
se diceretur violente ad quas
opamus ex concupiscencia vel de
lectabili movente tunc seqr qz omnes
opationes nre sunt violente
quod est falsum Dma ratio
pz opacio violenta que sit sine
delectacion hoies ora faciunt cum
delectabilium Zda racio oia vio
lenta sut in aliqua tristicia pz illa
sunt in delectacoiem g no sut
violente ad 3to mete ubi dr
violenta sut contraria voluntate
g tristicia inducunt dicit oe
necitatis z contemptabus Za
quia ridiculum e accusare bo
exteriora quasi cogentia hoiez
ad opus et non magis ipm
hominem qui permittit se venire
capi a talibus qm aut illos opas
venalis est quia capitur ab
illis Ita racio per volutas
e libera ad operandum bonum
ita ad malum ideo ridiculum est
dicere qz hoc sit causa bonorum nisi
et malorum, delectabilia ergo
que per se hnt ut plurimum sunt
mala Dma voluntas e ad
utrumqz collocata sz boni z mali
Ita violentum est a principio
extrinsico quando passum ad hoc
nihil confert Sz in talibus
operacoibus passum sz homo
cooperatur Dma consentit
qz ipm trahit delectacio

V Ignorantia causat
involuntarium Postquam
phus determinavit de involuntario
per violentiam hic determinat de invo-
luntario per ignorantiam
Sciendum quod voluntas ut consideratur
a pho modo includit duo scilicet
libertatem ... principaliter volentis
secundo cognitionem illius rei in qua fertur
voluntas, nihil enim volitum nisi cogni-
tum. Cum ergo voluntas dicit ratione
aliquid potest opponi voluntati secundum se
quod ad libertatem primum et sic opponitur
sibi violentum, violentum enim tollit
libertatem voluntatis, potest etiam sibi opponi
aliquid inquantum participat ratione
se dirigentem et sic ignorantia
quia tollit negationem habitus
rationis qui est scientia. Si ergo causa
omnium primum ad voluntatem causatur
involuntarium per violentiam si-
cut ut oppositum. Secundo tunc est invo-
luntarium per ignorantiam **Sciendum
tamen** quod non omnis ignorantia
causat involuntarium. Unde ignorantia
tripliciter se habet ad actum voluntatis
Concomitanter Consequenter et
antecedenter et secundum intentionem sancti
Thome prima secunde questione sexta
Concomitanter tunc quando est igno-
rantia eius de quo agitur et
tamen si sciretur nihilominus
fieret operatio ut si fornicans
cum soluta committit adulterium
et tamen nihilominus sciens non cessasset
tunc ignorantia non causat invo-
luntarium quia non causat aliquid
quod sit repugnans voluntati
Consequenter tunc quando ipsa igno-
rantia est voluntaria et hoc quia
actus voluntatis fertur in ignorantiam
ut si quis desiderat ignorare
ut habeat excusationem et est ignorantia
affectata. Alio modo quando quis non
affectat ignorantiam sed non curat
hoc scire quod tenetur est scire
ut si quis ignorat precepta divina
que tamen posset scire et tenetur scire
ut hoc de peccatis et malis et talis
ignorantia dicitur crassa vel supina
Crassa uno modo sicut crassi sunt
tardi ingenii. Supina ad
similitudinem illius qui prosternit
se in dorsum et non vult videre
quid ante pedes iacet quia non
vult elevare caput, ista ignorantia
excusat nec facit involuntarium
nisi secundum quid. Antecedenter
tunc quando est ignorantia non est volun-
taria tamen nihilominus est causa
volendi quod scilicet aliquis faceret
quod non faceret si sciret ut qui
vult mittere sagittam et adhibet
omnem diligentiam quod nullum vellet
offendere et si fit interficiat aliquem
quem non fecisset, sed tamen est causa
volendi quia non fecisset si scivisset
tunc causat involuntarium simpliciter
et non est culpabilis **Declarat
consequenter in textu** omnis
dicta quomodo sit ignorantia que
facit involuntarium et dicit quod non
est illius quod est eligendum in
executione operis hoc est non propter
hoc aliquis dicitur ignorans facere
quia in executione operis nescit
quod eligat quia sic omnis malus
dicitur ignorans quia malus quantum
ad executionem operis ignorat quod
faciat. Si enim sciret se facere
malum non faceret quia malum non
habet occasionem ut malum promoveat
ut fornicator facit malum quia
putat opus esse bonum. Neque est
ignorantia dicta contra preceptorum
unde immo propter hanc ignorantiam
aliquis plus vituperatur quam ex-
cusatur ergo dicit textus Non est
ignorantia dicta contra universale et
quia quilibet tenetur ista scire. Sed
ignorantia que facit involuntarium
est in quibusdam circumstantiis
particularibus in quibus est operatio quando
ex ignorantia causatur operatio
datur misericordia et venia et talis ex-
cusat veniam si in toto absolute
misericordia quando in parte diminutive
et fit relaxatio. Unde circumstantie
dicuntur finites conditiones que circumstant
per naturam vel negotium de quibus theologus
rethoricus arguitur ad excusandum
vel aggravandum culpam vel attenu-
atione vel amplificationem laudis
et dicuntur circumstantie quia non sunt
de substantia actus humani, sed quodammodo
attingunt eum quasi stantes circa eum
et tales circumstantias potest philosophus in textu

Circumstancie sunt septem

Persona scilicet quis faciat et hec respicit
ad personam agentis Secunda quid et
hec pertinet ad genus actus quid faciat
Secunda circa quid et hec pertinet
ad materiam vel obiectum ut circa quid
operatur Tertia in quo et hec pertinet
ad mensuram agentis vel actus
scilicet ad locum vel ad tempus et Tullius
enumerando istas circumstantias loco
illius posuit duas scilicet quando et ubi Quarta
ex quo et pertinet ad genus instru-
mentale ut puta quo instrumento
vel auxilio perficitur actus Tullius
vocat eas quibus auxiliis Quinta
propter quid et hec pertinet ad finem unde
qui adulteratur propter avaritiam
plus peccat quam qui propter delectationem
et istam vocat Tullius cur Sexta est
qualiter et hec pertinet ad modum
agendi ut si leniter vel vehementer
ut si quis vulneraverit aliquem
leniter vel pungit vel percutit et istam
Tullius vocat quomodo De his versus
Quis, quid, ubi, quibus auxiliis
Cur, quomodo, quando, Valent
omni actu cognoscendo quis
faciat, quid faciat, ubi fecerit
quibus instrumentis et auxiliis
Cur fecerit et quomodo et quando –

Sufficientia circumstan//tiarum

Dicuntur circumstantie sufficientes
Quia omnis circumstantia reddit aut
culpabiliorem vel laudabiliorem
vel utrumque attenuat et minuit
Patet quia vel circumstat personam
agentis etc. scilicet persona scilicet quis etc. Si
vero hec apprehendimus omnes circumsta-
tes que possunt esse ex parte operantis
ut eius officium persone et sexus etc.
Aut circumstat ipsum actum et dicitur
quia vel ipsum eius actus etc. et circa
scilicet circa quid vel aliquid adiunctum
actui et dicitur vel tale quod ad-
iungitur sibi ex parte operantis
ut instrumentum etc. et ex quo vel
adiungitur ipsi finem etc. scilicet propter quid
vel sibi se ex parte actus et dicitur
vel scilicet mensurans eum ut tempus
et locus etc. est in quo vel est
iuncta actum ut modus etc. scilicet qualiter

Non omnes circumstancie causant involuntarium

Sciendum quod non tamen harum
circumstantiarum ignorantia causat
involuntarium quia non scilicet possibile omnes
istas totaliter ignorare nisi quis
totaliter fuerit insanus Quia non
potest ignorare quis sit operans
quia sic ignoraret se ipsum quod
est impossibile, potest autem ignorare quid
operatur, ut si quis accipiat causa
sagittandi et in hac intentione
emittat sagittam ubi potest ignorare
quid operatur quia nescit primo si
dimittet telum vel sagittam Item
potest ignorare circa quid est, aliquis
cum coniungitur mulieri potest ignorare
si est maritata vel soluta Tertio
potest ignorare instrumentum quia ex quo
ut si quis utitur in ludo lancea
ferrea et acuta quam putat esse lig-
neam et rotundam, vel si tan-
dem gladius quem non putat esse
acutum et ludens offendit alium
Quarto potest ignorare propter quid cum finis
ut si medicus procurat homini
propter sanitatem et inducat mortem
unde in talibus non incurrit si servat
regulas canonum Quinto propter qualitatem
ut si aliquis ducat manum leniter
ad ostendendum alteri quomodo sit per-
cutiendum et ledat illum talis contra
facit ignoranter Sexto in quo ut
si quis faciat aliquid in sacro quem putat
esse profanum vel in tempore sacro quod
non putat esse sacrum Unde istarum
sex circumstantiarum ignorantia
causat involuntarium scilicet non equaliter
dum tamen in principalissimis sit igno-
rantia que excusat que circum-
stancie sunt circa materiam et finem
Verum tamen valet ad hoc ut igno-
rantia istarum causat involuntarium tria

Ad ignoranciam tria requiruntur

requiruntur Primo ut operans det
operam rei licite aliter non excusatur
ut si quis cognoscit uxorem legitimam
non excusatur Secundo quod ignoret
particulares operis circumstantias
si sciret et voluntatem Tertio quod
habeat contrariam in actu habituali
ita scilicet quod si tunc sciret quando
fecit quod facere noluisset Arguitur
primo ignorantia non facit involun-
tarium quia talia involuntaria meretur
veniam vel maior quod autem sit per igno-
rantiam aliquis non meretur veniam
ergo hoc tamen ignorantia quidem cum
non meretur veniam Solutum est
ex predictis Tamen non omnis ignorantia
meretur veniam Item Sequitur

Nz omne peccatum inducens veniam
tamen quia omne peccatum fit in ignorancia
patet ex littera omnis malus est ignorans
Sciendum quod omnis malus est quodammodo
ignorans et secundum ignoranciam electionis
non conuertitur ad racionem eligendi quia
iam malus bene scit forte et aliis daret
consilium et scit eligere sed conuertitur ad
contrarium in opere quia est ignorancia
electionis quia eligit Secunda appetitus
contrarius in malo adeo vincit eum
quod racionem electionis quia secundum non
potest recte applicare ad opus Secunda fit
per formacionem est malum et in veniret
racio .a. putat ad opus quod bonum Ceterum
malus operans non decipitur in proposicione
aliorum secundum in bone vel in conclusione
Secunda formator procedit illam omne
malum est premendum formatus est
malus negat eam et et in secundum ordinem

Dicit quod non secundum omne peccatum quod in venia
quia ignorancia excusationis non
meretur veniam et talem secundum ipse malus
2or Involuntarium est cum quadam
tristicia secundum non omnia que fiunt ex ig-
norancia inferunt tristiciam ergo
Ibi patet Secunda si quis occidit hostem
credens se occidere ferinum cervum
postea gauderet de isto et ibi non
est tristicia Dicit quod si ignorancia
secundum se consentit ad voluntatem et sic
non facit involuntarium ut dictum est
3or Non est involuntarium per ignoran-
ciam ergo patet Secunda oportet esse
causam Sed secunda non est causa sufficiens
voluntarii ergo ut ignorancia involun-
tarii Ibi quia ad hoc voluntarium re-
quiritur cognoscere et velle Dicit quod non
secundum veritatem que opposita sunt similiter racionem
Sic autem non est ut proposito volun-
tarium causatur ex voluntate et con-
tingente et si unum conuertitur non erit
voluntarium in proposito non unum propinquius
voluntarium ut se fundamentum non erit
nec domus erit sed in proposito fundamento
statim non est domus 4tor Operans
ex ignorancia fit voluntarie
ergo ignorancia non facit involuntarium
Secunda omnis operacionis causa est vel
natura vel proposito vel casus vel fortuna
ut dicit philosophus 2o phisicorum Sed tales opera-
ciones non fiunt a natura quia non fiunt
eodem apud omnes non a casu nec a
fortuna Secunda intencio operantis
est ad eas ergo videntur quod a proposito
esse voluntarie Dicit quod tales fiunt
a voluntate et a proposito secundum quia voluntas
non est perfecta propter suum dirigens

et ideo non potest dici perfecte voluntarie
et plus reducitur in modum involunta-
rii Secunda cognicio est quasi forma
voluntatis in opere 7tor Cum
operatur ignorans non fit involuntarie
ergo ut ex quo operatur per ignoranciam aut
Secunda testis quod dicit philosophus operantes ignorant
magis indigent quam merentur veniam
involuntarium aut meretur veniam Sciendum
dicit aliquis ignorans et per ignoranciam
Secunda tunc aliquid fit per ignoranciam
quando ignorancia secundum se operatur Sed hic
ignorans quando fit aliquid ex alia
causa concomitante ignorancia
ut si ebrius fornicetur ibi causa
fornicationis non per ignoranciam per se
secundum ebrietas Sed concomitatur ignora-
cia et qui sic peccat dignus est pena
Sicut si quis faceret aliquid ignorans
propter iram quia ibi est causa operis
scilicet ira et concomitatur ignorancia
6tor In ignorancia universali
ergo non est ignorancia universalium
preceptorum naturalium Secunda cognicio universalis est
nobis impressa a natura et non videtur
quomodo possit ignorari Dicit quod talia precepta
universalia et ignorancia non fiunt
adeo communia sicut sunt precepta que
insunt nobis natura Sed sunt ea que
sunt propinqua primis preceptis ad que
possunt fieri via racione ergo preceptis
primis et ergo talium bene potest quod ignorancia
non autem istorum quanta quasi est vel hoc
Amot Circumstancia aliquid facit
ad actum moralem ergo non minuit vel
aggravat peccatum Secunda quod constat hoc
est opositum Sed certum non secundum confere
speciem nec in natura nec in moralibus
ergo nec ergo dicitur circumstancie Ibi quia
species actus est ab obiecto et forma
sua intendit Sciendum quod aliquis est actus
moralis una est speciei qua producitur
ab operante et hic in bonis est ab habitu
virtutis in malis ab habitu vicii et
talem speciem non dat circumstancia Unde
circumstancia ex bono malum non facit
Alia species est quod inest in eius esse
bonum per quod dicatur ratus vel
ut laudis ex hiis que apparet sic
vel circa speciem naturalem vel negatum et hanc
speciem secundum circumstancia et circumstancia
facit ad actum moralem speciem quod in melius
habitus facit eum vel magis bonum vel
minus vel magis malum vel minus

otor oppte fiut
cae quibo inlpsse

Dubitatur Quid sit voluntarium
Aristoteles determinato de involuntario
consequenter determinat de voluntario
ostendens quid sit Et quia involun-
tarium fit duobus modis per violentiam
et ignoranciam ideo voluntarium est quod
nec per violentiam nec per ignoranciam
Quare voluntarium videtur esse cuius principium est
in ipso operante sciente singularia
in quibus est operatio Dicit autem singu-
lares circumstantias que concernunt actum
operationis Dicit principium in ipso excluditur
violentia quia tale est ab extrinseco
Dicitur sciente singularia excluditur
ignorancia quorum utrumque causat in-
voluntarium Ex hoc dicto concludit contra
errorem quorundam qui dicebant
quod illa sunt involuntaria que fiunt
propter iram vel concupiscentiam
Dicebant enim quod id omne cuius principium
est intra cum cognitione singularium
circumstanciarum est voluntarium sed potest
contingere quod principium quod est intra non
sit voluntas sed sensitivus appetitus scilicet
concupiscentie vel ire Et ad hoc [illegible]
hoc adducit 7 rationes Prima si ea que
sunt ab ira vel concupiscentia vel passione
sunt involuntaria sequitur quod nec bruta
nec pueri possent operari voluntarie
Sed [illegible] bruta et pueri operantur
moventibus talibus passionibus Sed consequens falsum
quia quecumque fiunt proprio motu et non cogente
extrinseco fiunt voluntarie immo plura fiunt
que fiunt a pueris et brutis sponte
non cogente aliquo motu extrinseco
ergo [illegible] voluntarie non
quod sit ex voluntate sed quia fit proprio motu non
alio cogente modo sic contingit pueros
et bruta operari Secunda ratio Si ea sunt
involuntaria vel hoc videtur esse de omnibus
aut tantum de malis et non de bonis Ita quod
bona que fiunt ex talibus passionibus sunt
voluntaria mala vero involuntaria Sed utrumque
[illegible] Non potest dici quod mala fiunt
involuntarie et bona voluntarie quia voluntas est
[illegible] eadem [illegible] que bona facit ergo fiunt
mala sunt involuntaria sicut et bona Nec potest
dici quod bona fiunt involuntarie quia
ridiculum esset dicere quod aliquis faceret
bonum coacte Tertia omnia involuntaria fiunt
// Aliquod cum tristicia Hec autem que fiunt secundum
concupiscenciam magis sunt delectabilia
ergo non sunt involuntaria Quarta involuntaria
non videtur vituperium Sed illa que fiunt
propter iram vel concupiscentiam vituperantur
[illegible] in pluribus ergo dicuntur voluntaria

Hoc [illegible] per quas sunt passiones
turpes operatur vituperatur [illegible]
quia si quis quod facit coacte non est
vituperandus Item [illegible] operationes humane
sunt voluntarie sed iste que sunt per iram
et concupiscentiam sunt humane ergo [illegible]
[illegible] a voluntate et intellectu hoc quia
appetitus sensitivus natus est obedire rationi
et ea [illegible] ergo que fiunt ex eo ap-
petitu [illegible] operationes humane Item
Sexto quecumque fiunt per ignoranciam sunt in-
voluntaria sed ea que fiunt ab ira et
concupiscentia fiunt per ignoranciam ergo [illegible]
fiunt per deceptionem non deceptio vel est igno-
rancia vel ex ignorancia [illegible] fiunt per
deceptionem patet [illegible] theologorum
[illegible] decepit et concupiscencia implevit cor
tuum Item omnis actio est [illegible] que vim
[illegible] non est actio
Item [illegible] ira impedit animam
ne possit [illegible] deceptio
non dicitur [illegible]
nec [illegible] in particulari que est causa
involuntarii Sed quod [illegible]
[illegible]
lectatio [illegible]
[illegible] non perfecta [illegible]
in sua operatione [illegible] debilitatis [illegible]
[illegible] vehemens
non [illegible] que sunt [illegible]
multo magis [illegible] concupiscibiles est in suo
vehementi ardore impeditur ratio
ne possit [illegible] considerare subtiliter
verum tamen non tollitur tota ratio
vel cognitio nec in [illegible] nec in particulari
[illegible] per theologos quod dicunt
quod homo in actu venereo est tam ardens
[illegible] de ira quod tamen potest vehemens
[illegible] appellaret [illegible]
[illegible]
de eo [illegible] de insano et fatuo Item que
fiunt per iram et concupiscentiam fiunt per
violentiam ergo involuntaria [illegible] quia
omne quod [illegible] alterum potest [illegible]
[illegible] et inducere [illegible] Sed
ira et concupiscentia oppugnant rationem [illegible]
[illegible]
[illegible] quod [illegible] oppugnat
[illegible]
est debilis [illegible] et ratio [illegible]
[illegible] et non potest
superari ab illis Item [illegible]
modo nature [illegible]
[illegible] movet ad iram vel concupiscentiam
movet per modum nature ergo [illegible]
rationem Hoc quia movet per [illegible]
[illegible] ad [illegible] hostem
[illegible] ergo modo
[illegible]
[illegible] et [illegible] ratio non habet
potestatem [illegible] ratio
solvuntur sicut precedens

Vtrum Electio sit actus volun-
tatis vel rationis Postquam
phus determinavit de voluntario et
involuntario consequenter determinat
de electione et primo querit ad quam
potentiam pertineat electio **Sciendum**
primo quod phus continuatur se ad precedentia
videns necessitatem huius tractatus
tribus rationibus prima est quod est
maxime propria virtuti quia totaliter
a pho moralis tractatur considerare
virtutem sed electio est huiusmodi hoc
quia mores potius iudicantur
ex electione quam ex operatione quia
cum ex habitu virtutis procedit et inte-
rior electio et exterior operatio hoc
est ex virtute quia quis recte operatur
ex virtute ergo mores magis iudicantur
ex electione sicut interiori quam
operatione Aliqui enim quoque bona
faciunt sine electione bona puta propter
amorem vel odium proximorum et talia
opera non dicuntur bona Secunda
ratio id est quod mores maxime
iudicantur necessarium est ad phum
moralem electio est huiusmodi ergo
et similiter hec ratio ex prima ratione
Sciendum secundo quod voluntas est
sicut genus electionis et superior
quia ubicumque est electio ibi est
voluntarium sed non econverso probat hoc
phus tribus rationibus quod electio sit
inferior prima ratio electio est in
pueris vel brutis sed in eis est
aliquid voluntarium ergo alicubi est
voluntarium ubi non est electio hoc quod
pueri et bruta non habent rationis
usum ut deliberent nam electio
fit ex deliberatione rationis hoc
quia operantes aliquid sponte nullo
cogente extrinseco ergo Secunda ratio
Nichil repentinum est secundum electionem
sed aliqua repentina sunt volun-
taria ergo alicubi est voluntarium
ubi non est electio hoc quia electio est
secundum deliberationem que requirit tempus
et non est subita hoc quia illa
que fiunt ex ira vel concupiscentia
fiunt aliquando subito et tamen sunt volun-
taria ut probatum est in precedenti
questione **Sciendum** tertio omnia prin-
cipia humanorum actuum reducuntur ad
quatuor que sunt ratio voluntas et
appetitus irascibilis et concupis-
cibilis quia omnia que facimus

aut ex ratione facimus et voluntate vel
ex ira et concupiscentia Et secundum
hoc erant quatuor opiniones de electione
Nam quidam dicebant electionem concu-
piscentiam quia utraque importat motum
appetitus in bonum nam cum quis
eligit malum inquantum tale Item nullus
concupiscit per se nisi bonum ergo etc
quia utraque fertur in bonum etc Alii
dicebant electionem esse iram quia in
utroque est deliberatio et usus rationis
electio enim dicit includit delibera-
tionem et iudicium rationis Ira etiam
aliquos videtur perturbare rationem
inquantum iudicat iniuriam illatam
esse dignam vindicte Alii dicebant
eam esse opinionem que pertinet ad rationem
et hoc ideo quia videtur ipsa electio
contraria in opinione quia sicut
opinio est assensus rationis cum
timore partis oppositae ita etiam electio quia est ex
deliberatione rationis non admittit
passionem Alii dicebant eam esse
voluntatem quia in utroque est quedam
libertas Sed omnes istas opiniones reprobat
phus in littera et ideo pono conclusiones primam
Conclusio prima Electio non est
concupiscentia sicut ira probatur quatuor rationibus
prima Nulla enim electio est in irrationabilibus
sed concupiscentia et ira sunt in eis
ergo Secunda ratio quia opponitur est contra
concupiscentiam nam incontinens operatur
secundum electionem sed omnis incontinens
operatur secundum concupiscentiam ergo electio
non est concupiscentia Antecedens patet quia
electio per iudicium rationis redditur
ad hoc quod est contrarium concupiscentie
concupiscentia autem ad hoc quod
est contrarium rationi Tertia ratio quia
concupiscentie contrariatur alia con-
cupiscentia sed electio contrariatur
concupiscentie ergo hoc est contra hoc quod
concupiscentia contrariatur electioni tamen
in continenti quam in incontinenti
quia uterque eligit contrarium ei quod
appetit secundum appetitum sensitivum Continens
enim eligit quod est contra concu-
piscentiam suam Advertendum
tamen circa eandem quod non oportet intelligere quod
una concupiscentia contrarietur alteri
quia in homine possunt esse concupis-
centie contrarie puta quando quis cupit
manere et alius quiescere Sed intellige
in eodem simul et semel et per eodem tempore

Quarta racio. Nulla electio est
per se tristabilis vel delectabilis
sed concupiscencia est huiusmodi. Probatur quia
electio potest esse absque omni passione
ex solo iudicio racionis et non
cadit ibi tristicia nec delectacio quia
sunt passiones. Probatur quia concupis-
cencia propter presenciam rei concupite
est delectacio et propter absenciam tristicia.
Quinta racio que est tamen de ira.
Quia electio magis videtur
de concupiscencia quam ira. Sed
non est concupiscencia ergo a forciori
nec ira. Probatur quia que fiunt propter
iram sunt magis repentina
propter velocem motum ire et ideo ira
maxime excludit deliberacionem que
requiritur ad electionem. Unde Commentator dicit ira
fit aliquis velut racione impe-
ratus incipit audire iudicium
racionis et minus secundum prudenciam
non tamen perfecte audit iudicium
racionem deliberantem modicum et
vindicte et ideo ira excludit de-
liberacionem racionis. Sed concupiscencia
non ita repente appetit ergo plus stat
de deliberacione quam ira ergo electio
magis videtur esse concupiscencia quam ira
ut arguitur. Conclusio 2a. Electio
non est voluntas [illegible] videtur
voluntati ubi in [illegible] voluntas
non [illegible] volitiva sed
ipso actu voluntatis. Non est enim
dubium quod electio non sit potencia
volitiva, quia electio notat actum
et actus non est potencia. Sed [illegible]
actu quem voluntas elicit ita electio
non est ipsum velle propter tres raciones
textus. Prima voluntas est impos-
sibilium electio non est impossibilium ergo.
Quia voluntas aliquando consistit bonum
et potest de [illegible] bonum vel esse sit
possibile sive impossibile tamen aliquis potest se
velle immortalem et tamen est impossibile.
Probatur quia stultus reputaretur
qui eligeret impossibile electio enim est
dictatum racionis et racio non dictat
aliquid impossibile. Secunda racio. Nulla
electio est eorum que non sunt per nos
sed voluntas est illorum que non sunt
per nos. Arguitur quia hoc est solum electio
eorum que fiunt per nos unde communiter

consiliamur de eis ergo hoc eligimus.
Probatur quia si quis [illegible]
aliquem [illegible]
[illegible] velle [illegible]
ut ille et tamen videmus nichil
ad hoc operatur. Tercia voluntas
est magis principaliter finis quam eorum
que sunt ad finem sed electio est
eorum que sunt ad finem ergo electio
non est voluntas. Tercia patet [illegible]
patet quia utrumque et electio et actus
voluntatis pertinent ad unam potenciam.
Conclusio 3a. Electio non est opinio
propter omnes opiniones ad [illegible] ad plus
sed electio non eorum est. Probatur primo
prima parte propter tres raciones.
Prima opinio [illegible] potest esse
omnium sed electio non est eciam omnium.
Probatur quia opinio potest esse et de eternis
et de impossibilibus et contingentibus
sed electio tamen est in contingentibus
que sunt in potestate nostra et non
de necessariis quia sunt plures [illegible]
talia eveniunt. Secunda racio quorum
sunt diverse differencie ipsa que differunt
sed electionis et opinionis sunt diverse
differencie. Probatur quia opinio dividitur in
verum et falsum [illegible] est opinio vera
et quedam falsa que est de falso.
Electio autem dividitur bono
et malo. Quia aliquid malum
aliquid bonum eligimus. Tercia patet
bonus [illegible]
[illegible]
sed hoc [illegible]
in textu. Prima [illegible] in opinando
bona vel mala que fiunt in moribus
fit bonus vel malus sed eligendo
bona vel mala in moribus fit bonus
vel malus ergo non sunt idem.
Quarta racio electio differt [illegible]
[illegible] et non [illegible] Sed
opinio [illegible] differunt [illegible]
[illegible] quod [illegible] fugere.
Probatur quia opinio [illegible]
vel cibus. Quinta [illegible] laudes
ipsa que differunt sed opinionis et electionis
sunt [illegible] perfecto
et perfecto [illegible] Probatur quia in
electione hoc laudamus si sit [illegible]
[illegible]

ad rem spectat sed opinio
laudatur secundum vera et non quia e-
sta rem Ista ratio dicitur
electio est mayore de his que
sunt in bona sed opinio et de hiis
que non multum sunt studiosi
in hoc ratio electio ipsa est com-
mendatione / sed opinio est in formi
dine / quia eligimus quod scimus
quod sit bonum sed opinio in formidine
de quibus etc. Quinta ratio que-
dam separantur ab invicem non
sunt idem sed electio et opinio sunt
huiusmodi patet quia stat unum et eundem
optime opinari de aliquo eligere
ex habitu vicii eligere pessima
ut doctus scit quid est virtus
et tamen ex habitu vicii eligit aliquid
malum Sed diceres ex quo
electio non est opinio quid ergo
eorum prius Dicendum quia per se opinio
precedit electionem quia electio semper
sequitur dictamen rationis et sic bona
est / modo opinio est prior ad actum rationis
quam electio quia virtus practica
quia moderatur dicit a sciencia
solum quia est in formidine / rationis
tamen consequitur opinionem semper electio
ut sic quod per affectum magis am-
plectitur unam partem opinionis hec tota
adhuc ea ibi est electio sive opinio
Ex his infert philosophus quod in electione
non sit aliqua istorum ergo oportet quod non
de voluntarium est actus electionis
sed electio non ante voluntatem
preconsiliatam unde electio sic
describitur Est voluntarium pre-
consiliatum id est preacceptio unius rei
alteri presupponendo inquirendo rationem
unde hec electio quando unum prepono
unum respectu alterius
Conclusio realis Electio
est actus liberi arbitrii —
Sciendum quod liberum arbitrium est
alia potentia a voluntate et ratione
propter quod oportet aliquid utriusque
sunt et nomine ipsum sonat
ex eo quia liberum ergo est potentia
habens aliquid libertatis voluntatis
quia libertas est ex voluntate
ratio ergo bonum est totum ut per
suppositum concludit et cogitatio
ratio ad conferendum Et quia
arbitrium ergo aliquid rationis
non est enim alia potentia arbitrii
nisi rationis Hec autem consequitur ex
eo quod una potentia habet actum alterius potentie
Et si omnes potentie fluant ab una
anima tamen per ordine, quia quedam prius et im-
mediate ab ipsa fluunt anima et quedam
mediantibus aliis Et ob hoc res potentie
participant aliquid precedentium ex quo
fluunt ab eis Et quia liberum arbitrium
fluit a ratione et voluntate aliquid partici-
pabit utriusque medium a ratione liberum
desiderium a voluntate rectum desi-
derium liberum hoc est formale
et ultimum in libero arbitrio Contra
ipsum quia non est rationis per se et
non voluntatis per se ut probatum est Et
non potest esse actus duarum potenciarum
simul ergo sed actus alicuius potentie ab his
tertie est non potest esse nisi liberum arbitrium
Ipsum quia non per ipsam patet sed quia non propter
quod patet rationis et voluntatis ipsum unum
actus non potest esse duarum potentiarum simul
sed eligere est unus actus ergo et cetera quod
quod est a diversis per ipsum in eodem genere
est contradictio / sed unus actus est simplex
ergo non potest esse Item non est intelle-
gibile quod duo sint causa efficientes unius
unius in eodem genere bene potest esse per
accidens sicut quod unum habet se ut prius et
aliud ut posterius ut 2° phisicorum
2a sicut res unum genus cause
impossibile est precedere causas esse unius cause
Sed potentia est causa activa ut efficiens
ergo idem actus non potest esse a pluribus
potentiis ipsius rectum quia in libero arbitrio
forte est voluntas ideo sic apud
aliquos doctores dicitur voluntatem
esse electionem intelligendum est quod procedit
a libero arbitrio cuius formale est
voluntas et ita potest sustineri conclusio
realis hec in quantum quod electio
est actus voluntatis intelligitur ut iam
dictum est quia est actus liberi ar-
bitrii et in tali formale est liberum
arbitrium Ad primum Electio
est actus rationis ergo non liberi arbitrii
Dicendum quia electio dicit quandam
collationem plurium ad invicem et per
acceptionem unius non conferre est rationis
Dicendum quod electio sic nominat et
solam collationem rerum ad invicem
tunc ratio concluderet nominat ante

Clare in hoc [illegible]

Dio Electionis

At electio [illegible]

2

desiderium rerum collatarum adinvenit
ut hoc conferetur ad hoc et deinde unum
illorum eligitur 2o sic Eiusdem potentie
est sillogizare et concludere sed electio
est concludere et rationis sillogizare
ergo vis sillogizare est actus rationis
Dicendum quod verum est quod electio sit conclusio
in sillogismo operativo sed talis conclusio
non pertinet ad rationem sed ad voluntatem
non enim eligo ut sciam sed ut rem
desideratam accipiam et ita concludit electio
non speculative sed operative et sic est
voluntatis et liberi arbitrii 3o sic
Ad eandem potentiam pertinet ignorantia
et scientia sed scientia est rationis
sed ignorantia est adhuc principium
electionis ut patet in 3o Ethicorum ergo
ipsa electio erit rationis Dicendum
quod Aristoteles dicens ignorantiam
esse electionis non vult quod electio
sit causa ignorantie sed vult
quod aliquis contingit errare in eligendo
et propter hoc non concludit electionem esse totum
actum rationis sed bene aliquid rationis
presupponere ergo 4o sic electio est actus
duarum potentiarum ergo rationis patet
quia Damascenus dicit eligere
est duobus propositis alterum alteri
preoptare modo proponere duo est
rationis preoptare autem est voluntatis
Dicendum quod de ratione electionis est pre-
optare sed propositio duorum hoc est
ante electionem et hoc est opus rationis
non sunt ista duo sicut simul et semel
in electione sed ratio concludit

Ad electionem concurrunt duo

Ad electionem duo concurrunt scilicet iudicium
primo intellectus et postea eligere et sic
est electio Item sicut est in
naturalibus sic in voluntariis sed in
naturalibus distinctio est ab alio et ap-
petitus ab alio ergo erit in voluntariis
aliud erit distinguens et eligens
quare adhuc non erit actus unius
sed [illegible] hoc
quia natura appetit in naturalibus et
ipsa forma [illegible] vel ipsum agens
Dicendum quod in naturalibus ad electionem
concurrunt duo concurrentes in distinctis subiectis
causa hec autem si duo concurrerent
in voluntariis in electione ambo
essent in qua causa efficacius sed
hoc est impossibile ergo non sunt a duobus
distinctis intellectu et voluntate sed ab una

potentia in qua primum complexe
devenies et postea concurrit desiderium
Dubitatur primo utrum electio
conveniat brutis Arguitur quod non

Electio an brutis conveniat

Quia electio presupponit quoddam
iudicium vel propositum iudicium ante
pertinet ad rationem que non est in brutis
Secundum licet bruta desiderium
naturale quorum ferentur in eorum finem
et in eorum desiderabilia licet ergo
preoptationem que videtur esse pars electionis
Sed talis preoptatio est ex appetitu
sensitivo qui est determinatus ad hoc
per naturam et non ad aliud Quia
licet imaginativa licet quandam collationem
[illegible] vel ratio particularis
Ideo bruta faciunt quandam col-
lationem et preoptationem in particularibus
et ita videntur habere quandam
partem et obscuram electionem Unde
canis si senciat se percussisse coram
domino suo statim [illegible]
videntur habere bruta quandam electionem
metaphorice id est aliquid simile electioni
per eandem rationem et principium non habent
electionem Quia non habent perfectum
iudicium rationis quod ad electionem
requiritur [illegible] voluntatem [illegible] et
[illegible] et malum [illegible] [illegible]
[illegible] autem non Secundum quod
voluntatem [illegible] ab ipsa [illegible]
voluntatis [illegible] voluntas est in
pueris et in omnibus animalibus
[illegible] loquitur philosophus hic Alio a
voluntate scilicet quod est regulata recta
ratione et principium nec bruta non habent
voluntatem [illegible] est supremus
ubi philosophus dicit quod principium nec bruta
habent voluntatem Dubitatur
2o utrum voluntas possit [illegible] impossibilium
Arguitur quod voluntas [illegible] [illegible]
[illegible] forma [illegible]
voluntatis [illegible] esse de [illegible]
forma sua est libertas modo
libertate est [illegible] in hoc vel in [illegible]
Alio scilicet quod [illegible] aliquid
a [illegible] non est [illegible] sed
tantum eorum ad que [illegible] rationis [illegible]
et quia ratio non [illegible] ad aliquid
impossibile ergo voluntas [illegible] impossibilium
Contra hoc arguitur voluntas non est de
impossibilibus [illegible] Quia voluntas [illegible] plus
ordinata [illegible] [illegible] sed [illegible] non est

ad impossibilia ergo nec voluntas ... ad intellectum mouet nisi fiat ut ... a ratione Sed ratio non inclinat ei impossibile ergo voluntas non est impossibilium
Dicendum ad primum quod voluntas non est ... ordinata sed naturalis Sed sic naturalis non est adeo libera sicut voluntas ergo non oportet quod naturalis non appetit quod est impossibile quod etiam voluntas solum debet esse ad impossibilia Dicitur

30 Utrum electio est eorum que sunt ad finem vel finis ipsius dicendum quod finis in agibilibus habet se ut principium prima mouet omnes causas et ipse per mouentur ut res consequitur finis finem ut 2o phisicorum Sicut ergo in speculativis principia non requirunt declarationem sed se habent in se clara Ita in operationibus finis non ... sed presuppositus et eo presupposito applicantur media ad finem per inquisitionem Cum ergo electio sit ... inquisitionem ergo non est finis sed eorum que sunt ad finem Cum sit electio in inquisitio ... inquisitionem ut in ... operatio ... est ordo ... fit inquisitio que dicitur est consilium et postquam aliquid determinatum per consilium tunc fit ... rationis de illis mediante consilium et dicitur quod indicatum est per rationem eligitur per appetitum ergo electio ... presupponit semper inquisitionem ergo electio est eorum de quibus est inquisitio et consilium ... finis in speculativis ... principiis quod est ... conclusionis ... aliquid ... in aliqua operatione ut finis ... in aliud finem et sic potest cadere sub electione ut medicus non inquirit sed eligere sanitatem Sed eam presupponit et ordinat media ad eam consequendam et sanitas non cadit sub electione Sed sanitas ordinatur ad bonum anime ergo apud illum qui curat de salute anime potest cadere sanitas sub electione quia potest eligere sanitatem vel infirmitatem ut consequatur salutem anime ... quod ultimus finis non potest cadere sub electione alii autem possunt cadere sub electione quia ordinantur ad aliud

Utrum Consilium sit inquisitio eorum que ordinantur ad finem postquam philosophus determinat de electione quod non sit voluntas non opinio etc. Consequenter probat quod electio non sit consilium Dicitur quod electio naturaliter presupponit consilium quia ratio ex tex ... voluntarium in ratione et intellectu et preconsiliatum sed electio est huiusmodi ergo electio est preconsiliatum Unde electio presupponit debitum iudicium rationis de operabilibus a nobis ... enim voluntas ... nisi quod ratio dictaverit de eligendo non fit ergo dictamen sine recta ratione et hoc est consilium Consilium ipsum non est de fine quia supponitur dictum est in operatione de fine non est inquisitio sed presupponitur quia habet se ut principium in demonstrationibus
Consilium est inquisitio circa de operabilibus a nobis patet quia consilium est hoc quod precedit electionem Sed id quod precedit electionem est inquisitio ergo consilium est inquisitio Determinat consequenter philosophus de illis que cadunt sub consilio et dicit quod consilium non est de eternis Sic consiliatur de hoc utrum mundus sit eternus et utrum ... cum necessitate ... est
Item non consiliatur an dyameter sit incommensurabilis coste quadrate ... quia consilium est inquisitio Sed inquisitio non est sine dubitatione ergo Sed in eternis non cadit dubitatio ergo consilium non est de eternis Item non est de hiis que semper eodem modo habent ut non consiliatur de ortu et occasu solis nec de ... celi quia talia per necessitatem et consuetudinem ... habent ... proprium Item non est eorum que sunt a casu et fortuna ut nullus consiliatur de inventione thezauri inquirendi fortuitu et non presertim quia consilium in dubitabilibus pervenitur ad aliquam determinationem Sed in casualibus et fortuitis non potest determinari quia sunt ut inceptis Item non est de hiis que sunt ut frequenter ut non est consilium de hoc an calor et siccitas in estate et ymbres in yeme quia ista sunt ut frequenter
Est ergo consilium de operabilibus a nobis et de illis que pertinent ad

Electio presupponit consilium

...

Consilium non est de eternis

Non de dubiis

Non de hiis que eodem modo se habent

Non de fortuitis et casualibus

Non de hiis que sunt ut frequenter

operatione mediam et postea ibi hoc
Quia omne consilium de rebus in
quibus versatur questio exeunt
Sed operationes nostre propter variabilitatem
singularium etiam que sunt habent
dubitationem consilii exeunt ergo Item
de illis consiliamus que sunt a nobis.
Quia consilium est inquisitio intellectus
sed talia sunt operabilia a nobis et
pertinentia ad operationes nostras ergo
Verumtamen non de omnibus est consilium
que a nobis sunt quia que sunt a nobis
quedam sunt per nos quedam per alios
Sed unus consiliatur de hoc quod fiet alieno
sed de suo, nisi accipiat res alterius
ut suas puta exemplum ut lacedemonii
non consiliantur de operationibus scitarum
Item non est de hiis consilium que sunt
a nobis in artibus et scientiis scilicet
in certis scilicet quibus modus operandi est
determinatus ad unum et per se sufficiens
ita quod non indigent sicut non consi-
liamus si recte scribendum sit per artem
gramaticalem Unde etiam artes mecha-
nicas consiliamur quia tres sufficiunt
minus ergo potest accidere dubitatio circa
Item non est consilium de principiis quia
nullus sapiens petit nisi de illis que
discredet sibi, sed sapiens in principiis non habet
dubitationem, ergo in illis non querit consilium
Item non est consilium de fine sed
de illis que sunt ad finem, sed non de
omnibus sed de illis que habent dubitationem
Quia si media habent certitudinem
que ducunt in finem frustra fieret
consilium de eis, prout autem circa
hanc certitudinem ex duobus quia modus
operandi eorum est determinatus ut in arti-
bus que habent certos modos operandi
exemplum Sutor non consulit quomodo faciat
calceum nec scriptor quomodo scribat vel
parum vel nichil faciunt ad [illegible]
finis, de talibus que non iuvant ad
finem non oportet consiliari de eis Ex
hiis patet Consilium est inquisitio de
operabilibus a nobis ordinatis in
finem que multum iuvant vel impedi-
unt consecutionem finis Alii vero sic
Consiliabile est contingens humanum
operabile per nos dubium inquirendum et
questionem propter finem et in hoc hoc
de quibus est consilium, declarat

diffinitur consilium
2a diffinitione

Determinat consequenter modum
consiliandi et est textus ex quo con-
silium non est de fine ideo oportet supponere
finem propter quem est operandum et con-
siliandum, hoc supposito querendum est
quare et per que media deveniendum
est ad illum finem et si per plura
media potest adquiri tunc videndum per
quod levius et facilius Et si per
unum tantum tunc considerandum est quomodo
per illud medium habendum si non habetur per
aliud et ita semper deveniendum est resolvendo
causas quousque ad primam causam
in operando que est ultima in inven-
tione resolventes Unde qui consiliatur
et querit unde est eum resolvendo pos-
teriora in priora ut si volunt
ostendere quod triangulus habet tres an-
gulos equales duobus rectis primo assumendum
est quod angulus exterior est equalis duobus interioribus
sibi oppositis [illegible] ostendendum nunc pro-
bandum est quod linea cadens super
lineam eque distantem facit angulos
coalternos equales Ita etiam si quis
vult ditari querendum est hoc primo
si potest hoc fieri per negociationem vel per
navigationem et si sic querenda
sunt ligna que navim constituant
Ex hiis patet quod in consilio non
processimus modo compositionis sed resolutionis
et ipse finis est ibi primum in intentione
et ultimum in inventione secundum esse
reale Quia autem consilium non
vadit per infinita media ergo necesse
est alicubi esse statum, patet autem de
statu in consilio primo ex parte
principii, principium autem est homo qui est
principium agendi suarum operationum et hoc
patet Quia consilium uniuscuiusque hominis
est de hiis que ipse operatur, ergo quando
homo habet in potestate sua de quo habuit con-
silium ita quod iam potest illud acquirere tunc iam
habet statum in consilio Alius est status
ex parte finis [illegible] instrumentorum quibus utimur
deveniendum in ipsum finem, de rebus enim
singularibus non est consilium Unde si proponis
Si hoc est panis vel lapis quia hoc
sensus habet diiudicare ergo in singularibus
non est consilium quia per sensum
demonstrantur Ad primo Consilium non
est inquisitio Quia ubi est pertinet ad

appetitum volentem / talis autem ut
ipsum sibi inquirere ergo / ad hoc tamen
ad hoc videtur esse consilium ut hic
amplectamur de quo est consilium
Dicit quod consilium ipse non potest
ad appetitum sed ad intellectum pertinet
sed in ordine ad ipsum appetitum / quia
facto consilio sequitur electio sive
consiliatum non electio quod actus
forte est voluntas 2or Inquisitio
est solum de dubiis sed consilium
est de dubiis ergo videtur quod consilium hoc
quia nos consiliamur vel de eo habemus
certitudinem de quo consiliamur Dicit
quod inquisitio est de his quae sunt
pro dubia et de talibus etiam est
consilium sed non de certis quae saepius
disputantur per inquisitionem
3or Consilium non est de ordinatione
in finem tamen aliqui sunt fines
qui habent rationem media de quibus non
videtur quod ducunt in illum finem
de certis autem non est inquisitio nec dubi-
tatio sed consilium est inquisitio
ergo non videtur esse de talibus Dicit
quod non est verum omnium mediorum quod
consilium quae ducunt in finem / ut
hoc volunt quae data sunt in suppositionibus
sed volunt si consilium est de aliquo
fine non est nisi de his quae ducunt
in finem et non de fine / per quod
solvuntur 4ta ratio cum enim quae
parum iuvant ad consequendum finem
de illis etiam non est consilium 4or
De fine potest esse consilium ergo non
tantum de ordinatione in finem quia sicut
de illo est consilium de quo potest esse
dubitatio sed de fine potest esse dubitatio
ergo hoc Plenius sanitas est finis
medici et tamen si quis plus desi-
derat salutem etc potest dubitare si
velit esse sanus vel infirmus
Dicit quod de fine inquantum talis
non contingit esse dubitationem
sed si finis etiam inquantum est ordinatus
in alterum finem etiam potest esse dubitatio
et ut non habet rationem finis sed rationem medij
ordinati in finem et est sic de sanitate

Utrum voluntas sit boni apparentis vel boni simpliciter

Postquam philosophus determinavit de volun-
tario et consilio et electione con-
sequenter determinat de voluntate quod ha-
bet quasi principium operibus virtutum et
viciorum. Determinans autem de ea
movet primo questionem de obiecto et fine
suo. Sciendum quod voluntas non
tamen habet pro proprio volitum sed
pro actu voluntatis mente quo dicitur
voluntas fertur in finem simpliciter et
quia omne obiectum dicitur ponere
actus suum habet se ut finis ideo sequitur
quod non voluntas proprie est finis
et ex consequenti eorum que dedu-
cuntur in finem. Sciendum secundo quod de
obiecto voluntatis erant due opiniones
ex textu. Quidam dicebant quod volun-
tas solum fertur in bonum per se et in
bonum simpliciter et non in bonum apparens.
Contra bonum apparens habet frequenter
rationem mali ideo videtur esse absurdum
quod quis voluntate feratur in malum.
Alii autem dicebant quod voluntas
solum fertur in bonum apparens.
Sed utraque istarum opinionum reprobat
philosophus. Primam sic. Contra si volun-
tas esset solum per se boni sequeretur
quod aliquod volitum ab aliquo non
recte non sit volibile modo hoc
implicat aliquid quod volitum et non
volibile. Consequentia. Contra in hac positione
est solum volibile per se et est solum
bonum per se modo quod quis non recte
vult non est bonum per se et ideo habet
rationem volibilis. Secundam sic reprobat.
Contra si sic sequeretur quod non esset
volibile secundum naturam sed vel
unicuique volibile quod sibi visum quibus sibi
[illegible]. Contra sicut visibile non est color sed
quod apparet color tunc est non naturaliter
visibile quod alicui apparet.
Hoc quia cuilibet potentie naturale est
determinatum aliquod obiectum naturale. Concludit
ideo philosophus quod neque dictum in
neque conveniens. Ideo dicendum quod volibi-
le per se et simpliciter est bonum per se et bonum
simpliciter sed tamen quo ad hunc vel
vel illud tunc volibile potest esse quod
ei visum est bonum sive sit bonum sive
naturam sive non. Loquendo ergo de obiecto
absolute voluntatis tunc volibile est bonum
simpliciter et per se. Conclusio

Conclusio. Voluntas est boni
tantum sive apparentis vel simpliciter
probatur. Contra voluntas est appetitus
sed appetitus est inclinatio in bonum
rei. Ideo hoc quia malum non habet rationem
unde moveat appetitum ut feratur
in ipsum. Unde si etiam optant mala
videtur eis quasi bonum quia volunt
fugere tristicias. Sciendum
quod aliquid potest dici apparens
bonum ex duobus. Uno modo quod est ap-
prehensum per intellectum sub ratione
boni et sic sive habeat rationem
boni sive non et sic modo voluntas
non est nisi boni apparentis
quod cognoscatur per rationem. Contra
dicitur hic nichil volitum nisi cognitum.
Alio modo dicitur apparens sub ratione
boni quod non est bonum in se
sed videtur esse bonum ut mechari in
se malum est et sic voluntas non est
boni apparentis sed boni veri et boni
apparentis. Conclusio secunda. Simpliciter Antud 6
volibile est id quod secundum veritatem
est bonum. Probatur quia sicut se habent
sana in corporibus sic volibilia in
anima sed in corporibus illa sunt simpliciter
sana que sunt secundum veritatem sana
ideo similiter ad animam illa sunt simpliciter
volibilia que sunt secundum veritatem
volibilia ideo volibile simpliciter
non est nisi quod est bonum simpliciter.
Hoc probatur quia non est accipiendum
iudicium bonorum penes infirmum
sed penes sanum. Sanis autem secundum
veritatem sana sunt talia. Corpori
bene disposito sana secundum veritatem
sunt alia infirmis autem et cetera.
Conclusio tertia. Unicuique est voli-
bile quod sibi placet bonum. Contra
sicut voluntas per se fertur
in bonum per se secundum voluntas
accipiens apparens bonum fertur
in apparens bonum. Unde nichil
vult aliquis nisi quod sibi videtur
esse bonum. Corollarium. Virtuoso studioso
volibile est id quod per se est bonum
quod est simpliciter volibile. Pravo autem
hoc est volibile quod sibi apparet
esse bonum. Prima pars patet quia id est
volibile studioso quod videtur
sibi bonum sed nichil videtur sibi esse bonum
nisi quod vere est bonum per se.
Ideo hoc. Contra studiosus ex quo

hz habitu virtutis qui sp regulatur
recta racion(e) ergo intellect(us) pt b(e)n(e) vide(re)
bonu(m) nisi q(uod) racio dictat bonu(m) s(ecundu)m se
aut non pt id quod (est) malu(m) dicere
bonu(m) ergo 2a p(ro)b(atur) 4or(um) p(ri)ma p(ate)t per
eande(m) racio(nem) q(uia) sicut virtuosus habitu(m)
videt q(uod) bona et delectabilia que
(con)iu(n)g(un)t et sunt b(e)n(e) p(ro)p(ri)a q(uia) sic ergo habitus
virtutis (con)cernit bonu(m) semper p(ro)pter
rectitudinem racionis, ita habitu(s) vicij
malu(m) p(ro)pter dep(ra)vacio(nem) racionis ergo
p(ri)mus accipit b(e)n(e) malu(m) tanq(uam) b(onum) (con)ve(nien)s
et ita iudicat id q(uod) bonu(m) ergo volibile
e(st) quod b(e)n(e) bonu(m) v(er)u(m) et non ab(solu)te
(est) bonu(m) sicut huius p(ar)te e(st) in disposicionib(us)
corporalib(us), Unde illi qui habent
habent gustu(m) b(e)n(e) dispositu(m) iudicant
d(u)lcia (et) dulcia qui aut habent
gustu(m) infectu(m) p(ro)p(ter) d(icu)n(t) q(uod) dulcia
sunt amara et e (con)t(r)a qui habent
aliter in gustu dep(ra)vatu(m) s(ecundu)m colera(m)
vel aliam in lingwa sua et sic
appetit quod (con)venit gustui suo vt hom(in)e
Argwitur p(ri)mo voluntas e(st)
tm boni apparentis p(ro)b(atur) q(uia) voluntas
est boni app(re)hensi s(ed) tale e(st) bonu(m)
apparens Ad r(aci)o(nem) p(ri)ma intellectu(m) volu(n)ta(ti)
app(re)hensi cogitu(m) sic d(ic)i(tur) q(uod) arguitur
valet q(uod) voluntas e(st) tm boni appetit
app(re)hendo bonu(m) apparens (com)m(u)n(e)
vero aut 2o Zor voluntas no(n)
est tm boni s(ed) e(ciam) mali p(ro)b(atur) q(uia) p(ri)ma
eade(m) e(st) po(tenti)a oppositoru(m) s(ed) bonu(m) et
malu(m) sunt opposita ergo si voluntas e(st)
boni p(er) se e(ciam) erit mali per se
Ad r(aci)o(nem) p(ri)ma eade(m) e(st) po(tenti)a visiua albi
et nigri non e(nim) alt(er) oculus videt
albu(m) et alt(er) nigru(m) d(ic)i(tur) q(uod) ead(em)
e(st) po(tenti)a oppositoru(m) s(ed) no(n) p(er) eund(em) mod(um)
sc(ilicet) s(ecundu)m p(ri)ma p(ate)t q(uod) visus p(er) se et
alteru(m) p(ri)uatiue vt auditus p(er) se e(st)
sonoru(m) s(ed) p(ri)uatiue e(ciam) e(st) ip(s)ius silencij
(et) q(uia) ip(s)e auditus e(ciam) silenciu(m) p(er)ceperit
Sic e(ciam) voluntas p(er) se h(abe)t se ad bonu(m)
tanq(uam) ad prosequend(um) ad appetend(um)
et q(uia) bonu(m) no(n) appetitur nisi p(er)
fugam mali ergo e(ciam) h(abe)t se ad malu(m)
tanq(uam) ad fugiendu(m) vn(de) sicut ap-
petitus boni vocat actu(m) voluntatis
sic e(ciam) fuga mali vocat actu(m)
voluntatis. a d(ic)i(tu)r p(ro) 2a p(ro)b(atur) p(er) se 2a red
ergo (con)sequenti Zor voluntas est
non e(ciam) s(ed) nocivi (et) maluad
inclinatur ergo voluntas e(ciam) e(st) malor(um)

Zor q(uia) sicut e(st) bonu(m) ita non
e(st) (et) malu(m) Ad r(aci)o(nem) p(ri)ma voluntas e(st)
futuroru(m) modo futuru(m) nondu(m) est q(uia)
quod sit no(n) est p(ri)mo p(er) h(ec) d(ic)i(tur) q(uod)
voluntas no(n) e(st) in(con)veniens ab(solu)te
Zor loquendo de voluntate r(aci)o(n)ali
s(ed) eor(um) no(n) e(st) eciam que app(re)hendu(n)t(ur) s(ed)
sunt e(ciam) et talia sunt futura / p(ri)ma
p(ate)t no(n) s(unt) tn app(re)hendunt(ur) sub racion(e)
(con)ueniens ad q(uod) e(st) e(ciam) desideratur q(uia)
non essent futura Ad 9 tamen
voluntas e(st) i(m)possibiliu(m) et talia nullo
m(od)o sunt d(ic)i(tur) q(uod) i(m)possibilia (con)tinet ad
na(tur)a(m) non sunt nec esse possunt
s(ed) intellectus e(st) p(otenti)a superior q(uia) na(tur)a
vn(de) (con)cip(er)it i(m)possibilia talia et si quo
ad na(tur)a(m) non sunt tamen ad app(re)hen(sionem)
pone(re) p(otes)t q(uod) et i(m)p(osi)c(i)o ita sunt
sub fantastica et representon p(ri)mus
intellectus p(otes)t ip(s)a voluntas circa ni
illa versari / hic n(ichi)l deficit

Utrum aliquis possit esse malus volens.

Postquam philosophus determinavit de electione consilio et voluntate que sunt principia actuum humanorum consequenter applicat ea que dicta sunt ad virtutes et ad vicia ostendendo quod ipsa virtus sit in potestate nostra et tamen ipsa malicia ita quod nullus sit coacte malus nec preter suum velle nec coacte bonus. Item plures ad probandum quod operationes sunt in potestate nostra probat primo quod ipse operationes virtutis sunt in potestate nostra et ad hoc adducit talem rationem. Ea que respiciunt media et finem que deducunt in finem sunt in nobis et potestate nostra sed operationes virtutum sunt huiusmodi. Maior patet quia ipsa voluntas respicit finem, consilium et electio respiciunt media in finem deducentia sed voluntas non est extra nos et consequenter nos sicut et electio et consilium sed electio fit voluntarie ergo ea que respiciunt finem et ordinant in finem sunt in potestate nostra. Minor patet quia operationes virtutum sunt circa ea que ducunt ad felicitatem et ipsa est finis. Corollarium sequitur et ipsa virtus etiam est in potestate nostra quia operationibus generatur ex habitu. Quia si operationes virtutis et habitus sunt in potestate nostra sequitur etiam quod habitus virtutis est in potestate nostra. **Conclusio** Malicia opposita virtuti est in potestate nostra probatur quia operationes generative viciorum sunt in potestate nostra sicut generative virtutis ergo et ipsa malicia. [illegible] probatur quia habitus generatur ex actibus sed antecedens sequitur quod generatur. Item quia in quibuscumque operari est in nobis et non operari est in nobis et econverso sed operari et non operari quorum utrumque quodque est bonum in nobis ergo et per oppositum scilicet operari vel non operari quod est malum est etiam in nobis. Sed ex operari bonum vel malum efficimur boni vel mali ergo in nobis est esse bonos vel malos quod est conclusio. Ad hoc quia si operari est in potestate nostra etiam non operari est in potestate nostra. Quarta ratio quia si non operari non est in potestate nostra impossibile est nos non operari et si sic necesse est nos operari et operari non est a nobis sed ex necessitate. Ista patet per ubi dicitur et ego. Quia si operari non est in potestate nostra supposito quod non operari est in nostra potestate impossibile est nos operari et non operari non esset in nobis ex necessitate. Sed hoc patet ex precedenti questione ubi dictum est quod operari bonum est in potestate nostra non operari malum hoc est operari bonum ergo est in potestate nostra.

Conclusio esse bonos et malos est in nobis. Ista quidem patet sufficienter ex notis et precedenti questione sed tamen potest hoc probari etiam potest primo sic omnes operationes reducuntur in aliqua principia extrinseca sed operationes nostre sunt principia quibus nos sumus boni vel mali ergo nos esse bonos vel malos ergo non est [illegible] non [illegible] quia neque reducuntur in fortunam neque in naturam ergo reducuntur in intellectum nostrum practicum et voluntatem. Non in fortunam quia non casualiter operamur. Non etiam in naturam quia non operamur naturaliter ergo oportet quod reducuntur in intellectum nostrum practicum et voluntatem ex quibus pendet et consilium et electio que sunt principia immediata nostrarum operationum et actuum. 2a ratio ad ea que non sunt in nobis neque voluntaria nullus nos provocat operari neque alicui retribuimus sed legislatores puniunt malos ut puniti in malis provocentur ad bona ergo operari male est esse in nobis et nostra voluntate ergo etiam esse bonos et malos. Patet quia nullus provocat aliquem ad operandum ea que non sunt in sua potestate. Quia in talibus suasio est inutilis ut si quis suaderet alicui ut in estate non calesceret talis suasio est inutilis. Quia non est in nostra potestate quia necessario incalescere oportet in estate ut dicit textus nullus provocat aliquem si stat ad ignem ne calefiat. Hoc patet. Nam quilibet paterfamilias qui condit leges punit filium vel servum male agentem.

Ebriosi enim debent
increpationes

Aliquis est causa igno-
rantie dupliciter

Aliquis potest dici
talis dupliciter

Hoc intelligendum est quod hoc non
faciunt per violentiam vel ignorantiam
cuius ignorantie ipsi non sunt causa
Secundum per violentiam quia contra ex-
cusat peccatum dicitur et est ignorantie
cuius ipsi non sunt causa Quia si aliquid
ignorant male facerent et ipsi sunt
causa illius plus puniendi quam si aliquid
male et sic malefacerent ut si quis
ebrius adulteratur plus puniendus
est quam si sobrius ut dicit textus Ebrios
enim debent increpari ubi est notandum
quod aliquis est causa ignorantie et
hoc dupliciter aliquid agendo ex
quo sequitur ignorantia ut illi qui
se inebriant quod sunt ignorantes
de talibus intelligitur est quod dicitur quod tales
sunt bis puniendi / puniuntur enim
primo quia se inebriaverunt secundo
propter peccatum commissum in ebrietate
Tale enim peccatum non potest dici involuntarium
cum eius causa ebrietas sit voluntaria
Secundo aliquis est causa ignorantie indi-
recte et hoc quod non agit aliquid
quod debet et potest / quamvis possit non operari
ad ignorantiam talis est voluntaria
et pro ea punitur homo / sed pena sunt
cuilibet enim tenetur ad ea que potest
scire secundum vires cognitionis sue et legum
Non tamen est obligatio ultra propter
subtilitatem iuris et legum Contra
est quod dicitur et apud Pitagoram qui
dicit quod nullus est malus volens
et nullus bonus nolens Dicendum ad primam
partem verum est et ex voluntate Dicendum ad
secundam partem falsum est ex dictis Contra
Contra istam conclusionem possumus obicere
Quia sicut vis et impetus dispositione
animi sic et in dispositione corporis
Sed in dispositione corporis aliquis agit
involuntarie ergo etc. Maior quia nulla dispositione
anime aliquis acquirit necessario et per
consequens non est in voluntate
nostra Hoc quia sic sequitur contra
ex primo phisonomie Hoc quia
aliqui sunt pigri natura ut sanguinei
aliqui tristes ut melancolici aliqui
iracundi ut colerici et hac obiectione
concludit philosophus probando quod habitus
et dispositiones anime non sunt in nobis
ex natura sed voluntarie
Pro isto sciendum Quod aliquis
potest dici talis dupliciter secundum dispositionem

corporalem sicut ex dispositione
complexionis vel propter impressionem corporum
celestium quia huiusmodi sunt subiecti
corporis ergo directe subsunt corporibus
celestibus ergo sub hac vel ista constel-
latione contingit talem vel talem
dispositionem generari Sed talis dispositio
non potest immutare intellectum necessario
cuius causa est Quia intellectus est res
incorporea non immaterialis est non corpus
corporeo movetur ergo non sic dispositio
corporalis violentare animam Sed
bene cogere Verum est quia dulcis est
armonia inter corpus et animam ergo anima
facilius sequitur dispositionem corporalem
ergo fit quod dispositio in corpore
sic velle necesse est sic vel sic operari
Alio aliquis disponitur secundum
dispositionem anime que dispositio est habitus
qui inclinat ad sic vel sic operandum
et talis habitus non generatur in nobis
ex aliqua causa extrinseca, sed ex voluntate
nostra et est propositum Quia qui faciunt
iniuste vult esse iniustus et qui sequitur
carnis voluptates vult esse incontinens
propter Quia quicumque vult aliquam causam
a qua necessario sequitur effectus aliquis
quis est ut ecclesie velit illum effectum
licet forte per se non optaret illum
Sed homines facientes iniusta volunt
esse iniusti et facientes stupra sunt in-
continentes ergo Quia faciunt iniusta
volunt esse iniusti et facientes stupra
incontinentes quia volunt causam ergo et effectum
Hoc quia si aliquis vellet ambulare
in calore necesse est eum sudare quod
tamen per se non vellet Hoc quia facientes
iniusta volunt iniusta propter quia
nisi vellent non facerent si ergo
volunt facere stupra necesse est
quod velint esse incontinentes Secunda ratio
est quod sicut est in defectibus corporalibus
Quia nullus increpat eos qui sunt
natura turpes Sed eos qui sunt turpes
propter defectum debiti cultus et exerci-
tii negligentia Sed homines increpant eos
qui sunt ceci voluntarie puta ex
potatione vini ergo sicut soli defectus
corporales voluntarii increpantur
sic soli habitus viciosi anime incre-
pantur / prima autem increpantur tales
habitus in nobis nisi sint voluntarii
et in potestate nostra videlicet et si habitus

2

mali sunt in potestate nostra quantum ad generationem, tamen postquam generati sunt non sunt totaliter in potestate nostra et hoc probat philosophus per simile in dispositionibus corporalibus Quia sunt aliqui sano corpore voluntarie possunt se dare in egritudinem puta cibo vel potu immoderato, postquam autem inciderit non habent potestatem resurgendi ab infirmitate Sic quantum ad generationem viciosi habitus est in potestate nostra eum facere vel non facere postquam autem inductus habitus requiritur magnus labor ad inducendum oppositum ergo et ipsa consuetudo est altera natura

Sed aliquis potest opponere contra dicta scilicet quod non est in potestate nostra quod simus mali sic arguens ex hoc quod malus quia desiderat apparens bonum, sed hoc desiderare non est in potestate nostra ergo nec malicia Hoc patet quia nullus dicit quia malum desiderat nec aliquis desiderat malum nisi sub specie appetitus boni Hoc quia omne desiderium alicuius finis secundum fantasiam desiderantis sed nos non sumus nostre fantasie domini nec est in potestate nostra ergo nec desiderium apparentis boni est in potestate nostra Hoc quia unusquisque desiderat quod sibi bonum apparet tamquam finem Hoc patet Quia unicuique talis apparet finis qualis ipse secundum dispositionem habitus qui est in eo Quia simile simili cognoscitur si ergo malus habitus in ipso non mirum quod malum appareat sibi [illegible] Ideo hanc rationem solvit philosophus et est sic Quia ex quo unusquisque est talis finis qualis ipse aut ipse est causa talis habitus per quem ipse talis est aut non, Si primum tunc est causa talis fantasie Si non maior talis habitus inest nobis a natura quia hoc non videtur unde scilicet nobis inest sed hoc non Quia ergo corporibus celestibus ergo potest aliqua disposicio causari in humano corpore et non in intellectu ex ea autem disposicione non inclinatur intellectus ad iudicandum bonum simpliciter sed bonum ut nunc quia intellectus est pure liber a corpore, Sed ad iudicandum bonum pro re vel malum In proposito autem non est intencio de appetitu sensitivo cuius obiectum est bonum pro re Sed de appetitu intellectivo cuius obiectum est bonum simpliciter Ad primo nullus potest esse malus volens quia cum voluntas non potest ferri in malum et

ita nullus potest esse malus volens Quia omnia appetunt bonum et ita voluntas per se fugit malum Dicendum quod voluntas non fertur in malum ut malum sed in malum sub specie boni et aliqua specie boni Quia unusquisque bonum respicit suam delectationem Ideo non appetit suam destructionem, sed malicia est que destruit ergo non etc. Item sicut in naturalibus una natura appetit bonum et pulcrum ut forme hoc sic est in moralibus videtur Quia voluntas non fertur in aliquid turpe Dicendum quod malum duobus modis consideratur secundum modos Uno modo [illegible] malum sub ratione mali et in ista sed ratione defectus non potest esse voluntarium quia non habet rationem voluntatis Alio modo hoc patet secundum quod est in actu habitu vel obiecto malum enim quia contrarium est perfecto est ergo necesse est quod sit in actu vel in habitu vel obiecto et tunc potest de ipso esse voluntas inquantum ad id in quo est, est aliquale bonum particulare

Solet dici etc ad aliam rationem Quia una materia se non appetit privationem sed formam Sed ad particularem unius forme per se privationem alterius quia non possunt due forme esse in eadem materia Hoc Secundo quod nichil est non potest esse voluntas sed malum nichil est ergo Hoc secundum Dyonisium theologum et Augustinum Dicendum quod secundum totam suam nichil est malum, Sed secundum quid ut dictum est Ad quartum Dicitur per visum [illegible] privatur pro malo ergo [illegible] non est Dicendum quod ad quod est nichil est debitum contingit quidam deformitate unde in nobis fuerat quod illud vel non esse, quia ergo non adhibemus diligenciam ut ad tale nichil non deducatur quod quem debent ibi et aliquid ubi est nichil ergo privatione privantur per negligenciam privantur Septimo Nos non sumus causa bonorum quia nullum imperfectum reducit se ad perfectum Sed homo ex [illegible] est imperfectus et bona habent quandam perfectionem ergo Dicendum quod quedam desunt quod in nullum opus bonum possumus nisi infundas nobis gratia ~~[illegible]~~ divina Sed si ipsi per gratiam divinam

Ord

intelligere naturalia bona que a deo
habemus verum dicit Sed autem
volunt quod sit aliqua gratia supernaturalis
sine qua non possumus facere polli-
tica bona / quia voluntas in nobis
libera et non determinata per ad unum
sed ad utrumque oppositorum Sed si loquitur

Bonum meritorium et politicum

de bono meritorio tunc verum
est et non de bono politico bonum
meritorium est de bono contemplativo
Dicendum ergo quod hoc quod est de se
imperfectum non potest ducere se ad perfectum
ut natura Sed imperfectum in quo est sua
perfectio in potentia non naturali sed virtuali
sicut forma furnis in semine quod
non vivit et tamen ipsum erit ad
vivum sic etiam virtutes sunt create in
quodam seminario in natura potentie
intellective et possunt ducere nos
ad perfectum actum virtutis **Item**
liberum arbitrium non potest de causa
boni habitus nec informatum aliquo
habitu ergo nos non possumus esse causa
sufficientia naturalis potentie non est ad
naturalem operationem Sed liberum ar-
bitrium est naturalis potentie / operationes
autem quibus efficitur bonum sunt

virtutes

supernaturales operationes Dicendum quod quamvis
liberum arbitrium dicatur de naturalibus
potentie non tamen dicitur sic natura vel solum
dicitur natura Sed sicut aliquid
consequens naturalia rei ut dicimus
virtutes ipsius Smaragdi est fugare
venenum non quod forma vel materia
eius Sed quedam virtus que sequitur
naturalia eius Sicut liberum ar-
bitrium et omnes potentie dicuntur naturales inquantum
fluunt ab essentia anime Si ergo liberum
consideratur ut est natura est principium potest
in opera naturalia et liberum Sed
si consideratur ut in ipso est ordo
rationis scilicet in quantum rationem disponit
actus ad naturam debitam sic potest in bonum
... et absolute Sed secundum quod in eo
est deliberatio rationis secundum quod
limitatur actus debitis circumstantiis
potest in bonum ex circumstantiis ex
quibus actibus generatur ipsa virtus
Et secundum quod ei additur habitus virtutis
etiam potest in actum illius / et secundum quod additur
ei gratia gratum faciens potest in actum
meritorium Et secundum quod additur ei
habitus gratie potest etiam in actum gratie
Et in premia vite potest

Amor dicitur est in natura per in-
generare motus Sed in naturalibus
intellectualibus sequitur operationes suas non ope-
rante aliquo per influentiam
superiorem ergo est similiter potest de virtutibus
nisi aliquo cooperante / Hoc quia
nulla corporalia assequuntur aliquid
nisi ... celi Dicendum quod non est
simile de anima et parte de natura / quia
naturam in nullo excellit virtus
corporea anima autem excellit
et omnes unius corporea et etiam bonum sui
operis ergo potest influxum superioris
potest in bonum **Dubitatur utrum**
ebrius incidat duas maledictiones
Secundum quod aliqui dicunt quod ebrius
est dignus 2bus maledictionibus
et de hoc ... et ...
Alii dicunt quod pro 2o peccato nulla pena
ei debetur quia non est voluntarium
nec relatum ad primum actum quia
voluntarie fuit ebrius Iste due
opiniones videntur communes quia ...
est quod pro peccato non punitur etc
non videtur verum quod pro peccato ex
ignorantia punitur ideo dicendum
quod est dignus 2bus maledictionibus
Sed non equaliter sed una pro sua ...
pena ... quia fuit ex voluntate
De 2o autem ... ad ...
... in primo quod erat voluntarium
et ... est ...
Item unum peccato ... non meret...
... penam Sed ebrius punitur
per amentiam ergo Dicendum quod ebrietas
non est sufficiens per amentiam ...
ideo punitur in penam sequentis peccati

Utrum fortitudo sit virtus moralis existens circa timores et audatias periculorum que sunt in bello

Postquam philosophus determinavit de virtute in generali consequenter agit de virtutibus in speciali Et primo de illis que sunt circa passiones / Sunt autem duplices passiones quedam immanentes ut ira quedam illate primo determinat de virtutibus que sunt circa passiones illatas de quarum numero est fortitudo **Sciendum**

fortitudo proprie est circa mala

quod fortitudo proprie versatur circa mala que solum sunt terribilia et hoc probat philosophus sic Quia circa quas virtus moderans passiones habet idem obiectum cum obiecto illarum passionum Sed fortitudo moderatur passiones timoris et audatie Sed timor et audacia versantur circa mala ergo et fortitudo Maior quia timor est expectatio mali cum quadam protensione animi ad fugam / de audacia vero quia circa hec sunt secundum eadem circa ad Est autem fortitudo non circa omnia mala quia aliqua mala sunt que ab omnibus sunt timenda et detestanda non est fortitudo unde circa infamiam non est fortitudo et hoc patet quia ea circa que est fortitudo bonum est quod non timere sed infamiam debet semper timere ergo Maior quia fortis timet et audet Minor quia qui timet infamiam semper laudatur ut decens et verecundus Qui autem non sic vituperatur ut inderens et inverecundus Vel fortitudo non est circa egritudinem et paupertatem quia talia non sunt timenda Quia quecumque non sunt a malicia cuius nos sumus domini non sunt timenda a sapienti Sed talia sunt egritudo et paupertas unde si aliqua est fortitudo circa egritudines et paupertates est ibi metaphorice quia non est ibi timor Item non est fortitudo circa mala que parum timentur ut qui timet iniuriam uxoris non dicitur timidus vel qui constans fuerit tamen non dicitur fortis **Sciendum**

quod omnium sunt ponere habitum cum qui dicitur fortitudo patet Quia bona corporis sunt propter bona rationis vel bona anime Quia ergo bonum anime excedit omne bonum corporale ergo propter amissionem cuiuscumque boni corporis non debet desistere a bono anime Quia ergo ratio sepe frangitur propter appetitum sensitivum quia plus attendit bono corporis ergo debet ponere habitum firmantem hominem in bono anime ne desistat ab eo et talis est fortitudo quia fortem facit animum Unde licet mors sit privatio vite et homines appetunt vivere tamen virtus compellit vitam unde melius est per virtutem bene mori quam desistere a bono rationis vel anime **Conclusio** fortitudo est virtus moralis consistens circa timores et audacias prima pars patet per diffinitionem virtutis Quia fortitudo perficit partem irascibilem et reddit eam obedientem rationi et reddit opus hominis laudabile quia firmat hominem circa difficilia ut non semper timeat Secunda pars patet Quia timor et audacia sunt circa partem irascibilem Sed fortitudo perficit partem irascibilem ergo est circa timores et audacias Minor quia timor dicit passionem appetitus sensitivi retrahentem propter aliquod terribile et malum Audacia dicit motum appetitus habundantem circa terribile et malum Sed terribile et malum respiciunt potentiam irascibilem **Conclusio**

fortitudo proprie est circa pericula mortis in bello licet etiam possit esse circa alia prima pars patet Quia fortitudo est circa maxime terribilia Sed maxime terribile est mors ergo fortitudo est circa pericula mortis Maior quia fortitudo firmat animum circa pericula propter bonum rationis et ita proprie debet firmari circa pericula ymaginum circa maxime terribilia sunt pericula maxima Minor patet duabus rationibus primo prima Quia ultimum est terminus vite est maxime terribile Sed mors est huiusmodi ergo Secunda ratio patet quod ea in quibus remittitur in bono et malo similiter hoc est maxime timendum mors est huiusmodi Quia post mortem nullus est bonum similiter vel malum

Secunda pars quod sit circa pericula mortis in bello patet probo Quia circa mortes optimas debet esse fortitudo Sed mors que est in bello est optima Maior quia virtus est circa difficile et bonum Minor Quia mors in bello ordinatur in bonum reipublice quod est maximum bonum quia quanto bonum communius de tanto melius

et diminuit, ex morte enim quam
quis suscipit ex egritudine aut
in mari non sequitur commodum rei
publice sed sola iactura vite Secundo
quia operibus virtutum debentur
premia sed solum illi honorantur qui con-
stanti animo mortem suscipiunt in bello
ergo fortitudo que est virtus est circa
ista terribilia mortis que sunt in bello
Et intelligitur tam de bello quod fit
inter plures ut communiter quam etiam de
duello quod est unius persone cum
alia persona Tertio notandum sed quod est et circa
alia pericula patet nam licet sint quedam alia que
sint timenda sicut motus terre
et inundationes maris pestes quibus
homo non potest resistere tamen si aliqua
eorum contingit ea pati fortem pa-
cienter et constanti animo et per hoc
habet in se aliquid proprium fortitudinis
aut hec clarius [illegible] Omnium terribilium terri-
bilissimum est mors **Arguitur**
primo nam virtus operatur ex electione
sed fortitudo quandoque est ex passione
ergo fortitudo non est virtus Dicitur quod
virtutis est operari ex electione Secundo
patet de ira quia sunt aliqui qui sunt
fortiores in ira quam extra iram [illegible]
[illegible] talis fortitudo non habet propriam rationem
virtutis **Sciendum** Quarto ad rationem
vere fortitudinis tria requiruntur primum
est notitia periculi ut cognoscat unde
Ad fortitudinem tria requiruntur — si quis casu mortem sustinet non dicitur
fortis Secundum est electio ita quod offerat
se in tale periculum ex deliberatione et
non ex passione Tertium quod sit propter
honestum Ex defectu ergo alicuius istarum
conditionum contingit esse plures
modos qui habent speciem fortitudinis tamen non
sunt de vera fortitudine, et sunt quinque
Quinque sunt que non habent rationem vere fortitudinis — ex littera, Primum quod aliquis aggreditur
pericula propter honorem et vitandam vel
timorem pene vel propter preceptum
maiorum et non propter honestatem
rei publice et bonum virtutis et talis forti-
tudo vocatur civilis vel fortitudo et
vocatur fortitudo politica et civilis
Secundo quando aliquis aggreditur pericula
propter scientiam vel experientiam bene
se habendi in talibus periculis et talis fortitudo
dicitur militaris et communiter fit propter lucrum
Tertio quando quis aggreditur pericula
ex passione et non ex electione
ut puta ex timore vel ira et talis fre-
quentatur in bestiis quia imminentibus
periculis passio cedit propter violentie

et talis non est fortitudo sed furor Quarto
quando quis aggreditur pericula propter
spem in qua sperat evadere vel vincere
et talis fortitudo dicitur fortitudo spei
Quinto quando aliquis aggreditur pericu-
losum periculum vel ea que sunt in
periculo et talis dicitur ignorantie, et in
omnibus istis est quidam modus fortitudinis
sed non est vera fortitudo **Arguitur 2o**
omnis virtus moralis est in medio
sed pericula mortis sunt in extremo ergo
fortitudo non est circa talia Dicitur quod
pericula mortis sunt maxima [illegible] ergo
¶ Dicendum quod virtus est in medio non sic
intelligitur quod obiectum suum sit quoddam
medium inter duo extrema, tunc enim
virtus esset circa aspera et difficilia
pro obiecto sed non semper extremum Sed
intelligitur quod virtus est quoddam medium
inter duas malicias non autem
obiectum **Tertio** nam virtus per
actum suum tollit bonum et inducit malum
sed si fortitudo esset circa pericula mortis
tolleret bonum et induceret malum ergo
[illegible] quod fortitudo non est circa pericula
mortis Dicitur quia quamvis fortem con-
tingit mori in tali periculo tollitur
bonum vite sue et malum inducitur
puta mors Dicendum quod mors dupliciter — Mors 2r consideratur
consideratur Uno modo secundum naturam et est
privatio sua destructio omnium bonorum
operationum et est quoddam malum Alio modo
secundum sua consequentia secundum quod
post mortem et quia ex morte viri
fortis potest sequi salus rei publice et
inducit quoddam bonum non solum
rei publice sed etiam ipsi forti quia
secundum philosophum eius fama manet
memoria perpetua in hominibus unde
et filii eorum honorantur et ex illis — nobiles
veniunt nobiles **Quarto** fortitudo
non est circa maxima mala propter quod
infamia est ita magnum malum sicut mors
sed circa infamiam non est fortitudo nisi
in littera ergo non circa maxima mala
Dicitur quia mors aliquando non est timenda
infamia autem semper timenda est ¶ Dicendum
quod aliquid dicitur magis malum dupliciter Uno modo — aliquid dicitur magis malum alteri duobus modis
quia est sensibiliter magis affligens
et mors est maximum malum et circa
talia dicitur fortitudo Alio modo quia
est animi damnum et infamia est magis
malum quam mors Unde melius est
honeste mori quam turpiter vivere
et circa talia non dicitur fortitudo **Quinto**
omnis habitus virtutis acquiritur per operationes
aliquem finem in operante sed per

nullam operationem similem potest re-
linqui aliquis finis in operante
post mortem ergo circa mortem non est
operatio aliqua virtutis Ratio quia post
mortem non est operans similiter
et ita non potest aliquem finem assequi
per operationem virtutis Dicendum quod homo
operans generatur ex virtuosis secundum quod
ut dicit petrus et cetera nec bonum et malum
simile relinquitur post mortem in ipso
ex virtute aliquos scilicet quod est similis
et pars sui et manet in memoria
aliorum et adquirit sibi perpetuam honorem
ex morte forti Ratio fortitudo
non est circa timores mortis in bello
probatur omne bellum est malum sed virtus
versatur circa bona ergo ratio quia in
omni bello et conflictu peccatorum et peccatorum
commode odium bonorum non Dicendum quod non
quibus virtutis est mors ipsa perpetua non
et propria in bellis non tamen in quibuslibet
sed que suscipiuntur ex iusta causa
ad defensionem patrie et iustitie
Ad autem bellum non dicitur malum sed bonum
quia non puniuntur homines boni sed
mali et scelerati Ratio fortitudo
est tamen circa mortem que est in bello
probatur quia est ratio in aliis diffi-
cultatibus in omnibus mortalibus
sed ratio difficultate posita non
fortis minus ergo quibus mors est non for-
titudo Ratio quia quibus est finis
et separatio anime a corpore Dicendum
quod circa illa non sit proprie et pro-
prie fortis quia in fortitudine sed ipse
aliqua aggressio ex delibera-
tione alias ad mortes non aggre-
dimur ex voluntate sed ex necessitate
sed in eam aggredimur voluntarie
que est in bello Dicendum quod non est
in omnibus una ratio difficultatis
quia quod mors est naturalis et quedam
voluntaria et circa primam non est virtus
Ratio mors non est terribilissimum
omnium quia si ex eo maxime quod est
finis vite ut dicit philosophus, non ex hoc
non est terribilissimum probatur quia si
est bonus tunc nichil manet post
post ipsam quod aliquis timeat
Dicendum quod fortitudo non est circa
mortem quam cum nimis ipsius quia sic non
timet moriens sed est circa mortem
quam scilicet mors imminet, et tunc potest
timor mortis in ipso forti
Dubitatur utrum fortitudo
maxime sit circa pericula repentina

Et videtur quod non quia ad fortitudinem
requiritur electio, sed repentina
non cadunt sub electione Dicendum
Quod in fortitudine sunt duo actus
scilicet interior et est ille velle susti-
nere mortem et pericula mortis
propter bonum et consistit per electionem
in operibus quia fortis per eligit
sustinere pericula que imminebunt
Alius est manifestatio habitus forti-
tudinis et hic est actus exterior
et est etiam in aggressu periculorum
Dicendum ergo quod quo ad actum secundum fortitudo
maxime est in repentinis per hoc enim
quibus maxime fortis indicatur quod
subito habet habitum aggrediendi
pericula mortis, non autem consultum ad
primum, vero ratio ista manifestatio
fortitudinis in subitis non est sine delibera-
tione, et tamen non est virtuosus
in quorumque opere virtutis eligit in speciali
sed sufficit in generali et tunc in speciali
ex tali habitu operatur
Dubitatur Utrum sint vicia opposita
fortitudini Dicendum quod in opposito fortitudinis
sunt assignanda secundum extrema secundum varietatem
que tamen reducuntur in duo secundum quod
fortitudo enim mediat inter timorem
et audaciam et hec sunt duo contraria
autem timor est contraria quedam superhabun-
dat in timore et talis dicitur timidus
Contingit etiam deficere in timendo
quia scilicet potest aliquis vel timere secundum
hoc non erit audax si non aggreditur
et talis non habet nomen quod pauci tales sunt
nisi sint insani, potest tamen dici impavidus
Contingit etiam habundare in audendo
et talis vocatur audax et dicitur ab illo
qui est impavidus quia stat aliquem
esse impavidum et tamen non aggredi
quod est proprium audacis Contingit
etiam deficere in audendo quia potest
aggredi pericula sed non timore et talis
dicitur audax in defectu et non habet
nomen impositum quia non facile
distinguuntur qui aggrediuntur cum timore
et qui sine timore Et ergo erunt duo
extrema in audendo et sunt assignata
quatuor extrema opposita fortitudini reduc-
untur tamen ista quatuor ad duo quia
idem est quasi qui habundat in audendo
et deficit in timendo et econverso qui deficit
in timendo audendo et habundat
in timendo Dubitatur quibus

hec operans regeneratur
et quos post mortem
habet defunctus bonum
et malum simile in ipso

vel inest

Utrum sit principalior actus forti-
tudinis / an sustinere pericula
vel aggredi ea. Dicitur quod sustinere
re est principalior quia actus virtutis
consistit circa difficilia. Sed diffi-
cilius est expectare pericula
quam aggredi. Hoc quia expecta-
torum sit moderatio timoris. Sed
aggressivum moderatio audacie. Sed
difficilius est moderari timorem quam
hoc est naturale sunt timidi magis
quam audaces / nec difficilius est
pugnare contra id quod inest a natura
Ergo fortitudo est principaliter circa timo-
res et audacias magis respicit
timores quia timor causat homini
a terrori aliquo imminenti eius
Audacia vero venit quod aliquis ex-
stimet illum quem aggreditur non ex-
cedere propriam potestatem. Sed difficilius
est insurgere in maius quam in equale
vel minus. Secunda quia timores bona-
sunt in nobis quam audacie. Ergo fortitudo
est magis circa timores et principa-
lior actus eius est expectare ~
Tertio fortitudo plus opponitur
timori quam audacie. Secunda quia plus
distat a moderatione timoris timiditas magis
quam temeritas quam audacie. Ergo audax
plus assimilatur fortitudini quam timidus
Secunda quia magis opponitur audacia fortitu-
dini quam timor. **Dubitatur**
utrum fortis delectetur vel tristetur in
actu fortitudinis. Dicitur quod secundum rationem
est. Secunda quia tristitia consurgit ex
presentia alicuius mali. Differunt
enim timor et tristitia. Secunda quia timor est
expectatio alicuius mali futuri. Tris-
titia vero est de aliquo malo presente
vel malo quod cedit. Secunda quia aggredi
pericula et mortem inferentia puta
percussiones vel vulnerationes
non possunt esse sine dolore. Nec
tristitia et fortitudo sit circa eiusdem
mali non solum futuri vel presentis
ergo oportet quod fortis in actu fortitudinis
sit tristitia admixtam. Ex hoc lo-
laudatur quod non recedit propter tristitiam
a bono virtutis fugiendo illam
sit tamen delectatio secundum rationem
secundum non secundum sensum / hec non differunt

Utrum Temperancia sit virtus consistens circa delectaciones gustus et tactus Postquam philosophus determinavit de fortitudine que est circa passiones illatas consequenter determinat de temperancia que est circa passiones innatas **Sciendum** quod philosophus in tractando de temperancia assignat racionem sui ordinis quare postquam de fortitudine determinat de temperancia et dicit quia ambe iste virtutes sunt in eadem parte scilicet in parte sensitiva vel id est in appetitu sensitivo Et dicitur quia fortitudo regulat appetitum sensitivum in parte irascibili ideo ipsa est circa passiones timoris et audacie que pertinent ad iram Temperancia vero regulat appetitum sensitivum concupiscibilem ideo ipsa est circa delectaciones et tristicias que sunt in appetitu sensitivo concupiscibili **Sciendum** 2o quod sensus ad duo ordinatur in hominibus Primo ad cognicionem Quare cum sensitiva potencia dirigat ad in cognicionem sui obiecti ut puta visum colorem Ista utilitas ad omnes sensus pertinet 2o ad cognicionem eorum que conferunt conservacionem vitam vel que nocent vite Et hoc tamen secundum individuum quam secundum speciem Secundum individuum ut cibus et potus si boni conservant si mali nocent Secundum speciem ut actus venereus quia homo non potest perpetue durare sed semper ex se Sed gustus et tactus habent consideracionem de hiis que conservant vel nocent vite ideo hec necessitas prima et per se pertinet ad istos duos sensus Alii autem tres sensus valent ad cognicionem sensibilium ex quibus proceditur ad cognicionem racionis que tamen movet appetitum et ideo homo delectatur in apprehensione sensibilium secundum omnes sensus secundum gustum et tactum quia conferunt ad vitam Sed ad alios tres quia conferunt ad cognicionem intellectivam Unde dicit primo metaphysice visus et auditus sunt sensus discipline Bruta vero quia non habent cognicionem intellectivam sed sensitivam ideo et si apprehendunt obiecta sensuum quorumlibet sensuum tamen non delectantur nisi in sensibilibus istorum duorum scilicet gustus et tactus in quantum ipsi sunt perceptivi convenientis et disconvenientis ad corporis vitam

Canis enim licet delectetur in odore leporis non tamen est in quantum odor Sed in quantum ille odor est sibi signum alicuius perceptivi ad suam vitam Sed nos delectamur in odore rose licet non quod comederemus rosam Sed solum in odore delectamur **Sciendum tercio** quod tres sunt delectaciones Quedam animales et quedam corporales Animales sunt que consequuntur apprehensionem anime et illas tres quia quod sunt anime secundum se et hec sunt in operacionibus anime in quibus anima non communicat corpori ut delectacio in intelligendo in consideracione Alie sunt que conveniunt anime et corpori Sed dicuntur animales quia non inferunt delectacionem in corpore nisi secundum esse spirituale quod habent in anima ut delectacio quam quis habet in ave et in amore pecunie et amici Glorie et honoris Corporales que conveniunt corpori et anime sed recipimus per apprehensionem sensualem ut et in apprehensione sensualium ut in bibendo comedendo et actu venereo sunt quidem que corpori et anime Sed recipiuntur secundum esse reale et non spirituale ut sub esse habet et unit **Conclusio Temperancia** est virtus patet quia est quedam medietas in delectacionibus et tristiciis ideo virtus Quia contingit aliquem delectari magis quam oportet et habundare et contingit etiam delectari minus quam oportet est defectus et vicium Et etiam contingit se medio modo habere circa illa et hoc est virtus que dicitur temperancia **Conclusio 2a** Temperancia non est circa delectaciones animales patet Quia secundum quasdam delectaciones aliquis non dicitur temperatus vel intemperatus circa eas non est temperancia Sed delectaciones sunt huiusmodi ideo Maior Quia non ille qui superhabundat in talibus nec deficit dicitur temperatus vel intemperatus sicut cum sapientes sunt intemperati et stulti temperati **3a Conclusio** Temperancia non est per se circa delectaciones visus auditus gustus et olfactus patet In quibus non gaudet vel tristatur temperatus et intemperatus secundum quod huiusmodi circa ea non est temperancia Sed in sensibilibus horum trium sensuum secundum quod huiusmodi non gaudet nec tristatur temperatus nec intemperatus ideo Maior Quia in coloribus secundum quod huiusmodi aut in figura quod est sensibile que non delectatur temperatus Item in melodiis quantum ad consonancias Item nec in odoribus propter hoc enim non dicitur quis temperatus quod continue

Quedam de eis sunt in nobis sensus

tres sunt delectaciones corporales animales

Animales sunt tres

mag

videt colorem / nec temperatus quia raro videt
2a racio de virtutibus que est in violenz
potentum est circa obiecta in sensibus [illegible] in
talibus animalibus ~~[illegible]~~ sed in de
lectacionibus secundum alium [illegible] perceptum non [illegible]
[illegible] in aliis animalibus [illegible]
non delectantur in odore leporis secundum se sed
in cibacione que reputatur per odorem
[illegible] secundum se in [illegible] sed per
accidens [illegible] delectaciones est temperancia
et maxime circa delectaciones olfactus
[illegible] intemperati [illegible] ciborum et aliorum
delectabilium per odorem et solum
in eis **Conclusio 4ta** Temperancia non
est solum circa delectaciones gustus nisi in
gustus [illegible] parum vel
nichil utitur temperatus vel intemperatus secundum
illud quod non est temperancia sed gustus vel
vel [illegible] utitur temperati vel intemperati quod
[illegible] gustus [illegible] talis est
[illegible] saporum hoc et [illegible] maxime
attendunt venditores vini vel prepara-
tores ciborum et tamen propter hoc non dicuntur
temperati vel intemperati / [illegible] hoc dicit aristoteles
[illegible] gulosi quia quidam
gulosus qui vocatus [illegible]
philoxenus qui erat [illegible] per [illegible]
[illegible] qui erat [illegible] ut lingua sua dil-
latata et longa sed ut collum suum dil longius
collo gruis ut [illegible] contingeret
collum et haberet delectacionem in illo
Conclusio 7ta Temperancia est circa delec-
taciones tactus et gustus [illegible] est quod
tactus [illegible] gustus [illegible]
vel nocivum [illegible] temperancia et intemperancia
sunt circa [illegible] delectaciones nobis et
bestiis sed delectaciones gustus et tactus sunt
nobis [illegible] et bestiis aliis [illegible]
[illegible] temperancie est [illegible]
[illegible] homo et homo sed in
[illegible] bestiis et [illegible] intempe-
ranciam homo [illegible] bestie [illegible] tempe-
rancia est circa delectaciones aliorum sensuum a
tactu [illegible] ad tactum
[illegible] delectacio in [illegible]
[illegible] hoc [illegible] tactum
[illegible] intemperancia et temperancia [illegible]
sed [illegible] temperancia [illegible] habitus
inclinans ad medium circa delectaciones gustus
et tactus **Argumento** [illegible] male dicit
[illegible] de temperancia [illegible]
[illegible] sed temperancia est [illegible]
circa [illegible] fortitudo [illegible]
est circa malum temperancia circa bonum dicitur
quod [illegible] habent [illegible] ad obiecta harum
virtutum sed ad facile et difficile [illegible]
[illegible] esse fortes [illegible] temperatus [illegible]
[illegible] de fortitudine tamquam de

facilioribus et [illegible] de temperancia tamquam
de difficilioribus **2o** temperancia non
est virtus [illegible] virtus est [illegible]
aliorum [illegible] sed temperancia retrahit
ab hiis ad que [illegible] [illegible]
2o [illegible] quia retrahit a delectacionibus
gustus et tactus [illegible]
[illegible] dicitur quod non retrahit ab eo
quod est [illegible] sed magis [illegible]
naturam [illegible] temperancia dat modum in de-
lectacionibus [illegible] aut delectacionum
[illegible] et [illegible]
3o adhuc temperancia non est virtus
[illegible] circa bonum et difficile sed
delectacio [illegible] que est temperancia non
est difficilis [illegible] 2o [illegible] non
dicitur quod ad hoc quod aliquis habitus
sit virtus non [illegible] difficultas in
obiecto sed [illegible] modum
debitum [illegible] est valde difficile [illegible]
refrenat se in delectacionibus **4tor**
[illegible] virtus est ut attingat medium
sed in delectacionibus non est [illegible] affe-
[illegible] medium [illegible] temperancia 2o [illegible] quia
virtus est quedam medietas [illegible]
[illegible] temperancia non [illegible] medium
[illegible] inferius [illegible] medium
[illegible] ad nos [illegible]
[illegible] medium et tale
medium temperancia non [illegible] propter
difficultatem [illegible] medium [illegible]
et tale non [illegible] esse verum medium [illegible]
medium 2o medium [illegible] attingi [illegible]
7tor [illegible] non [illegible] quod [illegible]
[illegible] unum [illegible] sed raro [illegible]
est [illegible] delectaciones [illegible]
[illegible] temperanciam dicitur quod [illegible]
[illegible] modum [illegible]
[illegible] aut [illegible]
[illegible] in [illegible] habitus qui
refrenat habitus aut [illegible]
[illegible] **6tor** temperatus est qui
ex aliquibus temperatur sed [illegible] virtus
[illegible] ex aliquibus [illegible]
simplex dicitur quod temperancia non [illegible]
[illegible] temperat in delectacio-
nibus in quibus est [illegible] plus et magis
Contra racionem [illegible] non sunt delectaciones
animales [illegible]
[illegible] et [illegible] non sunt [illegible]
[illegible] delectaciones [illegible] tem-
porales et non animales [illegible] hoc
[illegible] in [illegible] dicitur est [illegible]
[illegible] delectacio [illegible] animalis [illegible]
ut ibidem [illegible] **Contra racionem [illegible]**
[illegible] delectaciones aliorum sensuum [illegible]
[illegible] est temperancia [illegible]
[illegible] habere et habundare et

deficere secundum delectationes ubi contingit esse superfluitatem. Sed hoc contingit in delectationibus aliorum sensuum, ergo etc. Patet consequentia, quia quis potest delectari in visibilibus et sonis et in libidinibus. Pro expositione

Sciendum quod temperantia cum sit una virtus oportet quod sit circa maximas delectationes, puta circa delectationes unius sensus et hoc circa maximas, quia quaelibet virtus respicit suum obiectum secundum quod est excellens. Maxima autem delectatio in sensu corporali est in generatione rei convenientis in coniunctione et hoc accidit solum in tactu, ideo temperantia est per se in delectationibus tactus. In aliis autem delectationibus aliorum sensuum est per accidens secundum quod per eos fit memoria delectabilis secundum tactum. Ad argumentum dicitur quod non est difficile refrenare delectationes secundum visum et alios sensus, sed [illegible] tales, quia vel non indigemus [illegible] in ipsis delectationibus vel si est aliqua non est similis sed reducitur ad similes. **Contra ultimam conclusionem**: temperantia non est circa delectationes, quia omnis virtus circa suum obiectum debet tenere medium, sed temperantia circa suum obiectum non tenet medium, ergo non est circa delectationes. Hoc quia dicitur in textu: est magis circa delectationes quam tristitias, sed ergo magis tunc declinat a medio. Dicitur quod ipsa temperantia non tenet medium rei circa delectationes, quia secundum rem plus respicit delectationes quam tristitias, sed tenet medium secundum rationem, quia dicit quando et qualiter sit utendum cibis et potibus. **Dubitatur primo** utrum temperantia sit moderativa circa omnes delectationes tactus et gustus.

Sciendum quod secundum Aristotelem res sunt delectationes, scilicet communes et propriae. Communes sunt quae semper naturae speciei vel sexui vel generi, hoc est quae omnibus conveniunt animalibus, sicut sunt desideria cibi et potus, actus venerei, somni. Et etiam sunt res quaedam quae sunt naturales et non naturales, quaedam nec naturales nec non naturales. Naturales secundum Platonem sunt a quibus abstinere non potest, sicut cibus, potus et somnus. Non naturales sunt a quibus quis potest abstinere, sicut est gula, actus venerei. Propriae sunt quae ordinantur non per se ad conservationem speciei nec consequuntur naturam speciei, sed naturam huius vel huius individui, et illae non ordinantur ad naturam vel ad conservationem speciei, ut gula circa cibum et potum. Similiter de actu venereo: habere uxorem hoc est quid commune, sed habere hanc uxorem hoc est speciale. Secundum temperantiam communes quae non contingit peccare nisi raro, quia [illegible] sunt plus in tanto quam per naturam circa delectationes communes [illegible] et proprias contingit peccare multum, quia secundum omnes circumstantias contingit esse peccatum. Unde contingit peccare sumendo plus vel minus vel in tanto. **Item** contingit etiam peccare in desiderando cibi plus quam sit natura. Dicitur ad dubium quod temperantia non est moderativa circa delectationes gustus et tactus, et hoc ideo quia plus contingit peccare ubi natura est magis ad esse [illegible] temperantiam, non contingit plus circa delectationes proprias, ergo [illegible] magis ubi requiritur temperantia. **Dubitatur secundo** utrum temperantia magis sit circa delectationes vel tristitias aut econtra. Sciendum quod fortis et temperatus quodammodo se habent circa tristitias, quia fortis contristatur ex praesentia aliorum contristantium vel [illegible] et in hoc laudatur, quia bene sustinet magnas tristitias. Sed temperatus laudatur in hoc quia non tristatur in absentia delectabilium, quia circa temperantiam accidit tristitia non ex praesentia tristabilis, sed ex absentia delectabilis. Similiter intemperatus non vituperatur in hoc quod non sustinet tristitias, sicut vituperatur timidus, sed ideo quia magis tristatur quam oportet. Dicitur ad dubium quod temperantia est magis circa delectationes quam tristitias, quia quanto aliquid per se est in eodem, primo dependet ex virtute agentis; non effectus qui per se est ex praesentia agentis, praesentia causae est accidens quam qui per se ex eius absentia. Delectabile autem ex sui praesentia facit delectationem, absentia vero tristitiam, et ideo temperantia primo est circa delectationes quae sunt ex obiecto praesente et secundo circa tristitias quae sunt ex obiecto absente, non [illegible] plus movet quam absens. **Contra arguitur**: videtur quod temperantia sit aequaliter circa tristitias et delectationes, quia quanto aliquid est causa alicuius per sui praesentiam tanto per oppositum per absentiam. Sed delectabile per sui praesentiam est causa delectationis, ergo per sui absentiam causa tristitiae, sicut patet per gubernatorem, qui per suam praesentiam est causa salutis navis, per absentiam causa periclitationis navis, 2o Physicorum.

Dicitur quod virtus ubi dicitur magis [illegible] ubi est actus magis declinando a medio, quia ergo temperatus plus afficitur delectatione quam tristitia, quia causatur ex obiecto praesente, tristitia vero ex absentia, ergo temperantia magis est circa delectationes. Ad rationem dicitur quod aliquid non potest esse causa alicuius tantum per absentiam quantum est per se et per praesentiam, quia causalis per praesentiam operatur per se, per absentiam autem per accidens; [illegible] per accidens autem non sunt [illegible] modi agendi. Dubitatur 3o

Dubitatur 3o utrum temperantia sit una
virtus vel plures. Dicitur quod temperantia
est una virtus in genere sed dividitur
in duas species quarum una dicitur castitas
que frenat delectationes venereas.
Alia parsimonia et ista frenat de
lectationes in cibis et potibus et opponitur
luxurie et non gule et et castrimargia
Ratio patet quia circa omnes passiones
relatas sed temperantia est circa omnes
passiones relatas ergo erit dicta una
Item sicut dicit pres tunc dicit quod
virtutes cardinales quod est contra omnes
qui ponunt quattuor Ratio pro probatione
Una enim virtus est secundum unum delectabile
et obiectum sed temperantia est circa delecta
bilia in cibis et venereis ergo non
est simpliciter una. Item una virtus
semper est secundum unam partem corporis Sed
temperantia est circa duas partes corporis
Nam unum animal non potest esse
in diversis [illegible] [illegible] philosophus in [illegible]
Quia est in partibus que date sunt
ad esum et respiciunt partes que sunt ad
[illegible] et alie ad libidinem Item
unius virtutis [illegible] est unus actus Sed
temperantia non est huiusmodi quia alium habet
actum frenando in cibariis et alium in
frenando libidines Dubitatur
4to utrum temperantia sit circa tactum in omnibus
partibus corporis aut in aliquibus
determinate Dicitur quod temperantia est circa delec
tationes tactus proprie [illegible] solum in duabus
partibus corporis ut in illis que sunt ad esum
et que ad generationem Nam iste delec
tationes sunt validissime ergo in eis oportet
opus est virtute refrenante Ratio
secundum Avicennam et Constantinum quia
in hiis partibus est validissima delectatio
ideo non potest natura maiorem delectationem
in [illegible] partibus et pollutio fieret
aliter natura negligeretur salus nature
[illegible] est enim [illegible] [illegible] nobis
Et ea que sunt ad conservationem speciei
et in parte tactus vel ad conservationem
individui et in gustu Item
vel temperantiam debet dici circa omnes delec
tationes tactus Nam potentia perficit sunt
perceptibile in qualibet parte sed temperantia
est quasi forma delectationum ergo debet
eas regulare in omni parte Dicitur quod non
debet Nam non in omnibus partibus est
eque delectatio. Alias autem similiter est
frenanda has vero duas specialiter Item
circa in aliis partibus corporis
sunt delectationes venereae Nam ex
illa sunt [illegible] libidines Item in tactu
[illegible] est solvitur hoc Dicitur quod delectationes
in aliis partibus non habent complementum
suum et ideo circa delectationes aliorum membrorum

non oportet esse specialem specialem virtutem
Dubitatur 5to utrum intemperantia
sit magis voluntaria quam timiditas
Dicitur quod intemperantia esse magis vo
luntaria patet Id quod est delectabile
et superhabundans et crescens magis
hoc est magis voluntarium quam quod
non est huiusmodi Sed hoc quod non est
huiusmodi delectatio enim habet se opposito ergo
intemperantia est quia circa delectationes est magis
voluntaria quam timiditas Ratio
vitium intemperantie est vituperabilius
quam timiditas Nam voluntariis de
betur laus et vituperium non tem
perantia est plus voluntaria quam
timiditas Item quia facilius est pugnare
contra ea circa que est intemperantia
quam contra ea circa que est timiditas
Dubitatur 6to utrum intemperatus
vel concupiscens sit semper tristis ut textus videtur
quod non Nam qui semper tristatur
numquam gaudet ut [illegible] tristaretur
et gaudet Sed concupiscens aliquod
gaudet quando fit appetens delectabile
quod recipit Dicitur quod intemperati semper
sunt in tristitia vel concupiscentia
et eas prius et eius prius vel non
Sed non constat quod tristitia de sui absen
tia Sed prius adhuc tristatur quia de
sideravit eorum quantum necesse est et quantum sine
mensura et ideo quomodo suo appetit
delectabile non [illegible] unde tristatur
Nam non potest se extendere ad sa
cietatem in ipso delectabili ideo semper
concupiscit Nam completa volupta
[illegible] recedit Unde intemperati
gaudent et tristantur simul sed non secundum
idem gaudent ex presentia delectabilis
tristantur quia appetitus adhuc pro
tenditur in [illegible] ergo adhuc
ibi est defectus Dubitatur
7mo utrum virginitas est virtus vel
quod non Nam una virtus amissa
non sed castitas amissa non ergo Item
virtus semel amissa potest recuperari sed
virginitas semel amissa non potest recu
perari Dicendum quod secundum Thomam ratio
[illegible] duo sunt de ratione virginitatis
materiale hoc est carnis integritas ab
[illegible] experimento veneree de
lectationis formale est propositum perpetuum
abstinendi a delectatione venerea
Dicitur quod quantum ad male non est virtus
Sed tamen est nobilissima conditio in corpore
humano [illegible] [illegible] non est virtus
[illegible] [illegible] Item stat aliquem
esse [illegible] manente carnis integ
ritate ut si quis [illegible] mulierem
ad concupiscendum [illegible] est [illegible]

d[e] virgi
nitate

in illa homo 2m quam inte
gritas inuenitur nobilitatem et
dignitatem secundum istam vitam ut inue
dicitur 20 ... ea unde virtutem pro suo
formali e virtus et potest recupe
rari postquam e amissa verum
tamen non est virtus deffineta a
cupancia sed reducitur ad eam
finis tercij libri ethicorum

Circa initium quarti
ethicorum queritur
utrum liberalitas sit
virtus circa pecu-
nias existens
Postquam philosophus determinavit de vir-
tutibus que sunt circa passiones inna-
tas et respiciunt ea que conservant
vitam humanam consequenter
determinat de quibusdam aliis virtutibus
que non respiciunt vitam humanam
ut sunt divitie honores pecunie
et primo determinat de liberalitate
Sciendum quod ratio quare hic determinat
de liberalitate quia temperantia habet
quandam convenientiam cum liberalitate et ergo
sicut enim temperantia tractat concupiscentias
delectationum corporalium tactus et gustus
ita liberalitas concupiscentias
acquirendi pecunias et res exteriores
Sciendum quod aliqua virtus
versatur circa aliquid dupliciter uno modo
tamquam circa proprium actum et potentia
visiva est circa proprium visibile et libe-
ralitas est circa propriam dationem
et receptionem pecuniarum Alio modo circa
obiectum et materiam remotam vel sicut
circa materiam propinquam et virtus visiva
est coloris quia versatur circa ipsum
et liberalitas circa amorem pecuniarum
ut circa suum obiectum vel tamquam circa
materiam remotam et virtus visiva est
circa de visibile sive sit colorale
et liberalitas est circa pecunias [illegible]
non pecunie sunt pro eo quod sit
pro [illegible] Conclusio prima circa
pecunias est aliqua virtus probatur quia
ubicumque reperitur vitia ibi necesse est
virtutem reperiri sed circa pecunias sunt
vitia [illegible] habent fieri circa eas
[illegible] quia ibi reperitur abundantia defectus
et utrumque vitium vituperatur qui ni-
mium effundit et ille qui ea tenaciter
tenet Item cuiuslibet bene utitur
aliqua re utitur per virtute sed pe-
cuniis utitur quis bene ergo per virtutem
Conclusio 2a virtus vocatur circa pe-
cunias est liberalitas probatur in quibuscumque
laudatur liberalis circa ea est liberalitas
virtus sed liberalis laudatur a datione
et receptione pecuniarum ergo circa pecunias
est liberalitas Hoc quia liberalis
non laudatur ex rebus bellicis
nec ex delectationibus tactus nec
ex usu rationis sicut prudens sed
ex datione vel receptione pecunie
Item circa quodcumque est prodigalitas
et liberalitas ut habitus contrarii et defectus
circa ea est liberalitas ut medium sed ea
sunt circa pecunias ergo et liberalitas Hoc
quia prodigus dicitur qui pecunias suas perdit
et res suas expendit Illiberalis est
qui studet circa pecunias plus quam oportet
Et dicit textus quod prodigi sunt pessimi
Hoc secundum intentionem auctoris et non simpliciter
Quod probatur cum sint vitia contraria [illegible]
prodigi sunt multa vitia ut ingluviem ex
prodigalitate et intemperantiam
Conclusio 2a Actus liberalitatis est
bonus usus pecuniarum probatur quia cuiuslibet
aliquid habetur tamquam utile ad
aliud et contingit eo uti bene vel
male eius actus virtutis circa illud maxime
consistit est bonus usus illius rei sed
divitie sunt utiles ad aliud et contingit
eis uti bene vel male ergo bonus usus
pecuniarum est actus virtutis hic autem
actus non est nisi actus liberalitatis
Arguitur primo liberalitas non est virtus
probatur quia omnis virtus salvat naturam et non est
contraria naturali inclinationi sed liberalitas
est contraria inclinationi naturali quia libe-
ralitas consistit in dando et benefa-
ciendo aliis naturalis autem inclinatio
consistit in benefaciendo sibi ipsi Dicitur
quod liberalitas intendit benefacere aliis
sed non ita quod se ipsum negligat sed naturalis
inclinatio non est ut non benefaciamus
aliis sed primo nobis deinde aliis
2o liberalitas non ordinatur ad felicitatem
ergo non est virtus antecedens probatur quia liberales
distribuunt bona exteriora modo talia
serviunt ad felicitatem Dicitur quod liberales
non consumunt bona exteriora plusquam oportet
et ideo quod liberalitas intendit minuitur
de eo quod requiritur felicitas quia felicitas
non requirit quod homo habeat omnes divitias
3o omnis virtus moralis est circa operationes
vel passiones sed liberalitas non est circa
pecunias ergo etc. Hoc hic patet
Dicitur quod liberalitas est circa pecunias
in quantum veniunt in usum eorum sic autem
sunt circa eas esse pro quanto quodam
ordine faciunt in usum pecuniarum
4to omnis virtus est circa difficile
sed dare pecunias non est difficile cum
quod non est nobis innatum sicut
sunt etiam a nobis Dicitur quod observando
pecuniam requiritur quoddam ordinatum ni-

in sustentacionem vite est valde
difficile dare eas **Tercio** cir-
ca idem nam non sunt due virtutes
circa eadem sed circa pecunias est iustitia ergo libe-
ralitas non erit virtus Dicendum quod de iustitia
nisi commutativa de qua in quinto
Ad 3m Et non sunt una et eadem
modo est iustitia circa pecunias et
liberalitas Sed iustitia versatur
ubi sunt res quantum ex volente vel
volente [illegible] / liberalitas vero sunt res
dationes et acceptiones ab te non curando
Octavo liberalitatis non est circa pecunias
quia id quod subiacet cuilibet non subiacet
circa virtutem sed pecunie subiacent ca-
sui quod patet quod fortuna eos potest sub
sua potestate sua **Dicendum** quod pecunia cui-
quam exstat non est in mea potestate sed
subiacet casui sed ut ea est possessa
vel usus suus est liberalitatis **Nona**
virtus est circa unum obiectum sed libe-
ralitas non est circa unum obiectum quia
pecunia non est unum obiectum vel
sed in est liberalitatis ergo non virtus a 2
[illegible] vero et pecunie sunt multa tamen
et ipse multa [illegible] sit diversa tamen pecunia
[illegible] una [illegible] vita usum sunt
[illegible] est [illegible] omnes tamen [illegible]
[illegible] sunt [illegible] [illegible] donatio vel
acceptio et circa eam est virtus **Decimo**
virtus consequitur [illegible] aliquam que
se [illegible] ad omnes [illegible] nam sed
liberalitas est circa pecunias non autem
se [illegible] ad omnes [illegible] quia [illegible] sunt pecu-
nias et potest esse liberalis et non omnes
Dicendum licet circa liberalitatem non [illegible]
ordine ad omnes certe [illegible] circa [illegible]
ad omnes quia ille qui [illegible] [illegible] sed [illegible] [illegible]
[illegible] libertatis [illegible] [illegible] sic ille
qui [illegible] liberalis [illegible] **Contra**
circa liberalitatem non est usus pecunie
quia circa liberalitatem est circa acceptio re-
[illegible] [illegible] acceptio talis non est [illegible]
quia usus pecunie [illegible] [illegible] [illegible]
et non, acceptionem **Dicendum** quod acceptio
pecunie [illegible] acceptio [illegible] non est [illegible]
circa liberalitatem quia [illegible] [illegible] [illegible]
est [illegible] quod acceptio [illegible] quod circa accep-
tionem, [illegible] pecuniam [illegible] [illegible]
[illegible] quia [illegible] ordinate, [illegible]
sed quod possidemus [illegible] [illegible] **Dubi-
tatur** [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sit
liberalitatis videtur quod non [illegible] [illegible]

[illegible] liberat a [illegible] debet [illegible]
liberalitatis sed temporalis est huiusmodi quod
tempus [illegible] liberalis [illegible] quia [illegible]
[illegible] [illegible] temporalis sunt materie [illegible] [illegible]
in 3o sed [illegible] liberat tempora **Dicendum**
quod [illegible] [illegible] ut sit [illegible] [illegible] quod [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
est [illegible] non est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sua non est [illegible] [illegible] [illegible]
velle [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] est quia magis [illegible] vo-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] est
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible]
[illegible] [illegible] ad pecuniam [illegible] sit [illegible]
[illegible] velle et quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] volum [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] liberat
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] liberalis **Dicendum** quod
quod [illegible] omnis [illegible] liberat a [illegible]
[illegible] [illegible] ita [illegible] [illegible] liberat a
[illegible] quod / **Dubitatur**
Cui est dandum a liberali videtur quod
pauperi et indigenti quia circa [illegible] [illegible]
est [illegible] [illegible] sed [illegible] [illegible] da-
[illegible] est indigentes [illegible] autem liberalis [illegible]
petenti autem non petenti [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] quia
[illegible] [illegible] quod non petit [illegible] [illegible] [illegible]
non [illegible] et [illegible] ille [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] sed [illegible] non [illegible] non
indigenti quod [illegible] quod non sit dandum
non indigenti [illegible] quia [illegible] [illegible] sit superfluum
Dicendum / quod [illegible] [illegible] liberalitatis non
[illegible] indigentibus [illegible] et [illegible] quia [illegible]
[illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] sed [illegible]
genti [illegible] [illegible] quod non liberalitate [illegible] sed
debet dare indigenti [illegible] [illegible] [illegible]
petitori non est autem liberalis [illegible] [illegible]
petitori ad dandum quia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad dandum quod liberalitatem **Cui** autem
est dandum a liberali [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] amicitia et [illegible] **Dicendum** [illegible] liberalis
dat [illegible] [illegible] liberalis [illegible] forte [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] forte [illegible] liberalis autem
materie [illegible] amicum et bonum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] et /
amicum esse indigentem sic [illegible] [illegible]
indigentiam [illegible] in [illegible] liberalitatis

[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Dubitatur utrum dandum est ex
libertate videtur quod non sit determinata
quantitas quia non respicit in dantem
dati hoc non est aliqua quantitas sed
in liberalitate non exigitur nisi substantia dati
quod videtur contra quia [illegible] secundum unam
debitis de operacionibus ex contrariis oppositorum
sed actus liberalis non est circa magnas pecunias
sed talis est magnificencia quod non erit
circa parvas quod non est determinata quantitas
Dicitur quod quantum sit dandum in liberalitate non
est determinare quantum ad certam quantitatem ut non
dicitur quod dat centum est liberalis et libera-
litas respicit eam dati et aut substantia
est [illegible] ad parvum et ad magnum in dando
sed dicitur quantum quo ad nos tot secundum
facultates dantis ut sapiens determinabit
sed est cum omnibus circumstanciis recte [illegible]
-tam Dicitur quod quantum sit dandum in li-
beralitate est quod liberalis debet dare non
de necessario sed de superfluo sed que debitum
operatur [illegible] non naturalis sed [illegible] iniquia
dat alicui de necessario aliquid quod necessitas
[illegible] dat alicui de necessario corrumpet
se ipsum sed hoc est contra prodigus quod
non est liberalis [illegible] virtus est
secundum rectam racionem sed secundum racionem non debet
[illegible] dare de iniusto ablato quia
non est liberalis sed [illegible] si quis iniuste
auferat [illegible] est nulla [illegible] moveret
ad iniuste agendum de quo dare de super-
fluo [illegible] Nam dicitur duplex
[illegible] quo ad naturam et quo ad personam
[illegible] ad naturam est sine quo non potest [illegible]
natura [illegible] natura aut [illegible] non e[st]
[illegible] secundum [illegible] sed [illegible] totam vitam quo
[illegible] quod [illegible] secundum [illegible] dicitur quod superest
ad vitam [illegible] in quo quid indiget ad
totam vitam non debet dare et si aliquo non
indiget hoc [illegible] aut [illegible] indiget
persona ista [illegible] status dignitatis ut sunt
familiares in domo [illegible] uxor vel [illegible] ne-
cessarium aut persone quo quis indiget
ad [illegible] aut residuum
sed in tota vitam et a [illegible]
[illegible] dicitur superfluum et ex [illegible]
dare liberalis

Contra videtur quod liberalis debet dare
de necessario quia dicitur quod liberalis relinquit
sibi [illegible] non [illegible] non potest esse nisi
[illegible] necessario Dicitur quod dicitur liberalem
liberalem [illegible] ~~[illegible]~~ non
intelligitur quo ad necessaria ita ut quasi
[illegible] retineret sed quantum ad [illegible]
et plura [illegible] quod retinet et solum
retinet necessaria Contra liberalis
[illegible] non est respicere ad se ipsum quod
est retinet necessaria respicit ad se ipsum
Dicitur quod intelligitur liberalis non est [illegible]
[illegible] ad se ipsum ut [illegible] sed ut sufficit
[illegible] non potest sine necessariis esse Du-
bitatur utrum dare sit
[illegible] actus liberalitatis quam accipere
[illegible] est [illegible] sit [illegible] quod [illegible]
magis consistit in bona [illegible] quam in
bene [illegible] sed qui dat bene facit et qui
recipit bene [illegible] quod [illegible] laus
et gloria dantis [illegible] sed ita magis
[illegible] ad [illegible] quod dat et [illegible] quod actus
[illegible] plus [illegible] ad virtutem quam accipe-
re [illegible] laus et gloria [illegible] difficile
non facilius est accipere quam dare [illegible] quo
[illegible] virtus est circa difficile sed difficilius
est dare quam accipere quod [illegible] est
et difficilius amittat a se aliquid
[illegible] quod non capiat alienum [illegible]
circa id est virtus a quo quid dicitur [illegible]
[illegible] secundum [illegible] sed liberalis
dicitur a dando et non [illegible] accipere [illegible]
quod dare est magis actus virtutis Ultima
[illegible] sed liberalis magis
facit homines amabiles non ab accipiendo
sed a dando quod dare maior actus liberalitatis
Dubitatur Qualis debet esse actus
liberalitatis Dicitur quod actus liberalis est dare
[illegible] [illegible] non [illegible]
quibus oportet et quod [illegible] secundum [illegible] delectabiliter
[illegible] non [illegible] [illegible] accipere
est actus sua quod non accipiat [illegible]
[illegible] oportet ut [illegible] possessionibus [illegible]
non debet capere [illegible] pecunias non
[illegible] pecunias [illegible] dat Contra
liberalem non [illegible] dare delectat sed [illegible]
quod sine tristicia [illegible] in [illegible]

Que sunt textua sufficit vt actus sine
textua pro ad sollicitudine que i illo est
esse delectacionis i actu agendo textua
sufficit o sit textua ca est illiberalis
Dicitur quia sine textua non est nisi
ex aquo tractu ambulati ipsi nacie
et i sollicito actio a sufficit actus
uth esse sine textua simpx quod
in inuenit quod nas aduenit et quoniam
sit opus presens vth ipse est ut
sine textua ad sit delectacio

4 non est tui delectac
ad o m i suffi actu
permanens vel o textua
simpx quia

Dubitatur quot sunt speciales
liberales Dicitur quod quatuor prima
quia superhabundat i dacionibus hoc est
quia pluia debet quia sit secundum terminum
illegis o superfluo licet sit tamen
nisi non est dacionibus actus o illegis
est recepcio ut dacionis est tercia quia
dat sine faciliter sunt ut est possessio
quarta deficit in receptis ad hominem terminum
quo ad rem Quod tunc stat tota
dacionem o liberalitas o quoniam tamen tota
est stat dare tota multa plura
quarto quoniam ille qui dat tota secunda quia
diuicias a parentibus qui sunt liberales
quam acquirentes prauas quod liberalius
est expertus paupertate i magis timet
tamen quam inexpertus sed qui recipit
diuicias a parentibus non est expertus
paupertatis sed qui acquirit diuicias aliquando
sunt pauperes quia expertus 3a racio quia
habentes magis diligunt opera sua quam
aliorum quo tenacius tenet quam acquirerent
liberalibus sunt quam quod ab aliis receperunt
Commune prouerbium non eadem manus
congregat et expendit 4ta quia
non per quod liberalem multum ditari
quia plus est dare diuicias quam accipere ob
a/2 contra hoc pro Qui lucrantur
diuicias sunt magis liberales quam qui
a parentibus receperunt quod quia magis
verecundantur paupertatem magis libenter
dat sed huiusmodi diuicias a parentibus
magis verecundantur paupertatem quam qui
nunquam est expertus eam Dicitur quod liberalis
non est expertus paupertatem
tamen non dat de novo et ideo non
timet paupertatem diuiciarum Contra
Et si liberalis non potest multum ditari
tamen non potest esse pauper quia magis
minuuntur sed quod est necessarium
Ad Ille qui lucratus magis
potest confidere de fortuna quam qui non
lucratus est quanto aliquis magis sperat
de habendo tanto facilius dat sed
qui acquirit diuicias est liberalior
Dicitur Et ille qui lucratus per fortunam
potest quidem habere spem si per fortunam
bona immobilia lucro et vitio veniunt
bona immobilia sed ex parentibus veniunt
bona stabilia quo ideo qui habet bona a parentibus
parentibus parcior est ad dandum quam qui ex lucro
Ad liberalis facilius potest ditari
quia licet omnis virtus vel ita studet
ad multiplicandum suam materiam sed materia
liberalitatis sunt diuicie quo liberalitas
studet ut eas multiplicet et potest liberalis
cito ditari Dicitur Et diuicie magis tamen
diuicias non sunt ipsa materia liberalitatis
sed magis sunt quedam donum et ideo
liberalis non studet multiplicare diuicias
ut habundet in eis sed ad dandum
et ita magis efficiuntur diuites Contra
virtus operatur in modum nature sed natura
studet multiplicare suam naturam quo liberalis
studet multiplicare diuicias que est
materia sua Vor patet de semine quia virtus
seminis operatur ad generandum massa
carnis vel in 10 de animalibus aplat
semen sibi quante de vno paruo
multiplicate sua sed Et natura
auget naturam sed magis multiplicat
supplicia aliquando et tempore nature
sit quo et virtus liberalitatis tamen perfecta
si diuicias quereret ad supplicia dandum
in eis multiplicat ea que sunt nova
et noui supplicia

Y prodigalitas sit minus
vicium quam illiberalitas

Postquam determinat de liberalitate consequenter
determinat de vicijs sibi oppositis que sunt
prodigalitas et illiberalitas et comparat prodigalitatem
prodigum illiberali dicens prodigum
esse meliorem illiberali Sciendum
2o est prodigus Secundum semper prodigus
et est qui habundat in dando
et deficit in recipiendo de isto textu
dicit Et tunc [prodigus] non multum augetur ratione
[diuicie] eius quia capit et semper dat facilius
deficeret eius sua sed Alius qui supra

habundat in dando et est in acci-
piendo et iste deficit aliqualiter
ad illiberalitatem et sic dicitur illiberali(s)
in eo quia accipit sicut illiberalis
et patet vobis [illegible] quia hic pertinet de
prodigalitate et pertinet de illiberalitate
Contingit autem prodigum accipere
ex duabus causis. Primo quia non potest
quia delectatur in consumendo bona
sua prodigaliter delinquit sua bona
cogitur ex aceptis aliunde [illegible]
Secundo quia non curat aliquod bonum ergo
accipit indifferenter sive bene sive male
de isto prodigo dicit textus et est fi-
nalis transitus eius [illegible] quia
prodigus dat propter voluntatem et ideo
frequenter consumit bona [illegible]
[illegible] et ita liberatur a [illegible]
tiam. Deinde illiberalis est duplex
quia quidam semper illiberalis et
est qui deficit in dando et superhabundat
in accipiendo de hoc textus dicit quod talis illiberalis
est insanabilis et probat duabus rationibus
Prima quia de virtute quod augetur
senectute est insanabile sed hujusmodi est
illiberalitas Minor quia quanto plus
vivitur tanto magis [illegible]
[illegible] vita plus [illegible]
habitus [illegible] Secunda ratio quanto
aliquid magis generale tanto insanabile
sed vitium est [illegible] illiberalitas
est insanabilis patet hoc ex textu quia [illegible]
[illegible] in alio non est magis
generale sed [illegible] qui dant pecunias
quam qui dant ergo. Alius est [illegible]
illiberalis et talis est ex eadem
superhabundat in accipiendo sed non deficit
in dando et talis est de [illegible]
[illegible] qui non superhabundat
in accipiendo sed deficit in dando sed
hoc patet [illegible] Aliqui enim deficiunt
in dando ne propter indigentiam cogerentur
turpe agere et hi quidem [illegible]
[illegible] providi [illegible]
dunt in retinendo superflua ergo illi-
berales. Aliqui aliquando deficiunt in acci-
piendo ne cogatur alius dare et sic
peior pare. Deinde [illegible] modis
contingit abundare in accipiendo quia
aliqui superhabundant in accipiendo
operantes turpia [illegible]
[illegible] et usurarii. Alii sunt qui propter
magnum lucrum turpia operantur
ut tyranni predones et hii non dicuntur

illiberales proprie sed pravi quo ad
hoies et impii quo ad deum iniusti
quo ad legis transgressionem. Alii autem
superhabundant in capiendo non propter [illegible]
turpia sed [illegible] spoliatores
mortuorum quia [illegible] mortui [illegible]
[illegible] sepeliebant Item aleatores
qui ab amicis lucrantur. Conclusio
prima prodigalitas est vitium patet quia
habitus inclinans homines a medio
virtutis est vitium sed prodigalitas est hujusmodi
quia inclinat ad dandum [illegible]
[illegible] ut debet quia oportet
et ubi et [illegible] illiberalitas
est vitium. Conclusio secunda
illiberalitas est magis vitium quam pro-
digalitas patet duabus rationibus textus prima
[illegible] a suo vitio et melior
eo qui [illegible] prodigus [illegible]
[illegible] a suo vitio et illiberalis non
ergo. [illegible] quia prodigus potest sanari
a prodigalitate [illegible] egestatem [illegible]
[illegible] non habet [illegible] in dando
secundo sanatur ab eodem propter etatem quia
quanto aliquis plus senescit tanto efficitur
promptior ad recipiendum sed non aptius
ad dandum. Illiberalis autem quo magis
senescit plus fit avarus. Secunda ratio
prodigalitas est plus propinquior virtuti quam
illiberalis ergo [illegible] quia actus [illegible]
virtutis liberalitatis est in dando et non
in tenendo prodigus autem dat et illi-
beralis capit et tenet. Tertia ratio quia
prodigus multis prodest et nulli nocet
[illegible] illiberalis vero nulli prodest
unde textus prodigus non est malus sed
[illegible] [illegible]
prodigalitatem et illiberalitatem [illegible] quia
si prodigalitas [illegible]
[illegible] peior illiberalitate [illegible]
sui sed ratione viri admixti. Argumentum
primo prodigalitas non est vitium patet
[illegible] aliquis [illegible] malus [illegible]
prodigalitatem [illegible] malus ergo [illegible]
[illegible] in textu prodigus non est malus.
Eundem [illegible] isto quod prodi-
galitas non est vitium sed [illegible]
[illegible] ad salvandum textum [illegible]
et plus non [illegible] prodigus [illegible]
sed [illegible] de vitio quam illiberalis
et ideo [illegible] non malus ratione
illiberalis [illegible] quam illiberalis

2or prodigalitas non est melior
illiberalitate probatur Quoniam prodigus
maxime destruit se ipsum sed qui hoc
est est pessimus ergo 3or quia plus est — vel prodigus est pessimus
nocivum quam alterum hoc quia prodigi
deducunt se ad egestatem Dicendum quod 2m — 2m probatur malum
est malum unius de malo que nominatur
quia prodigus est maxime quam
malus proprie in rebus temporalibus
Aliis [malum dicitur] quia in culpe enormitate [excessus minor]
et iste prodigus est minus malus quia
minus corrumpit virtutis medium quod consistit
in dando vitium aut dicitur plus malum
ex parte culpe quam corruptio nocumenti
3or prodigus tollit maximum
virtutis sine recuperatione sed illiberalis
conservat magis virtutis ... quod [hinc] divitie
sunt organa ad virtutem moralem et ita
prodigus frangit et illiberalis non tenet
eas Dicendum quod illiberalis retinet divitias
non ut faciat maxima virtutis quia non retinet eas
ut det aliquid sed retinet ad semper habendum
nam in eis 3or quod corrumpere virtutem
4or per etatem non potest prodigus
mutari a vitio probatur Quoniam quanto plus
procedit [aliquis] vitiosus in etate tanto in eo
plus intensantur actus vitii sed ex actibus
pluribus [augmentatur] generatur habitus ergo vel quod per
etatem crescit prodigus [actus] Dicendum quod [antiquis]
pluribus actibus vitii plus radicatur — et non sanat
habitus si ... non esset eius supposita
qua contra appositi ad actum vitii per
actum prodigi tantum apponitur plus et
additur de senectute tanto plus — senectus eum facit eum illiberalem non dando
firmatur tenendo et inde fit ab liberalitate ad ...
7or propter egestatem non potest prodigus
curari a suo vitio quia ille [status]
impedit contrarii virtutis in quo propter
[defectum] substantie maxime non potest exercere
actus ... virtutem sed in statu paupertatis
deficientibus divitiis non est maxime exercende
liberalitatis non potest exercere actus ergo
ergo paupertas non facit de prodigo liberalem
Dicendum quod magis liberalitas probatur 2m per se — magis liberalitas probatur 2m
et per accidens [causa eius] sunt bona exteriora
per que liberalitas exercet actum suum exterius
consistit magis sua sunt habitus ... [intrinseca]
animi dispositio ad dandum vel non dandum
et iste habitus potest esse manens in paupertate
dum sit quod cogitat apud se de dando
si haberet et ita prodigus fit liberalis in — Contra rationem
paupertate sua 6or unum commune
non ... aliquis sed magis contrariatur

sed virtus et vitium sunt contraria prodigalitas
at vitium et liberalitas virtus
ergo magis contrariantur et non videtur
quod plus prodigalitas sit sit plus
liberalitati quam illiberalitas Dicendum
quod virtutes contrariantur ad habitum et rationem
suam sed vitiorum communis tamen per
comparationem ad actum et ad ... est medium
et potest plures [habere] ... uno quam alio
Dicitur vel prodigus plus peccet
in non dando quibus oportet vel in
dando ubi non oportet Dicendum quod plus peccat
in non dando quia non dans potest
ex proprio [vitio] providere quam dans quia non
dans potest ex cupiditate pecuniarum
dare [honeste] ubi non oportet aliquid potest ex de- — aliquem ex voluptate
lectatione aliquid ex [maxima] gloria
delectatio aut voluptas honor melioris
sunt quam pecunie quia bonum utile
est in rebus quam bonum honestum — et ita non dicit ... ex bono utili ac ex honesto
Magnificentia sit virtus
specialis ab aliis distincta
probatur potest detrahat de liberalitate quod
est virtus per omnes consequenter detrahat
de magnificentia que versatur circa casus
Secundo magnificentia et liberalitas
conveniunt in hoc quod quodammodo
versantur circa eandem materiam
circa dationem divitiarum Dicit tamen
quod liberalitas est virtus circa
omnes usus divitiarum et dationes secundum est circa
dationes pecuniarum et circa impensas sumptuum
sed magnificentia est circa sumptus
superius dictos quorum usus est
destructio Ad hoc dicit quod liberalitas est circa sumptus
et respicit parvos sumptus et mediocres
sed magnificentia est circa magnos
sumptus Unde magnum est quodammodo ad aliquid vel ad ad
aliud unde dicit textus magnificentia
est circa magnum relatum quia id quod — hoc non magnum est statum
est magnum apud unum non est magnum
apud aliud ergo dicitur magnum quantum
ad eius statum vel quo ad magnum opus
4oro probatur magnificentia est virtus
Quoniam circa magnas expensas
contingit habere medium defectum et excessum
ergo circa eas est virtus et hec est magni-
ficentia Item ubi specialis ratio
difficultatis ibi est specialis virtus
sed in magnis expensis [domus] est specialis diffi-
cultas — ro sicut quia virtus est — specialis virtus
circa difficile et bonum Ad hoc dicit quia
aliquis bene sit [liberalis] sit habet in dandis quibus quam non habet in expensis — ergo est specialis virtus

ut dare tot fuarimus cottidie sed dare
tot florenos est difficile 2a conclusio
magnificencia est distincta a liberalitate
patet primo ex dictis Aristotelis 2o omnis
virtus sufficit ad actum suum proprium sed
liberalitas non sufficit ad dandum
magnum ergo hoc non est actus eius
ergo ad ipsum actum ordinandum est alia
virtus que est magnificencia Secundum
tamen 2 magnificencia non potest
separi a liberalitate quamvis econverso
ipsa liberalitas potest esse sine magnificencia
probatur omnis virtus operatur circa proprium obiectum
sed obiectum magnificencie quod est magnum
donum includit obiectum liberalitatis quod
est parvum ergo includit virtus virtutem
Correlarie magnificencia et liberalitas se habent
sicut species et genus Secunda magnificencia
est genus liberalitatis unde omnis magnificus
est liberalis et non econverso Item omnis
virtus consistit in medio sed magni
ficencia consistit in extremo ergo hoc quod
est circa magnos sumptus magnum aut
importat excessum quia est in extremo
Dicendum quod virtus est in medio non quo
ad obiectum nec quod obiectum semper sit medium
quorundam extremorum sed ita quod virtus
est dicitur quedam media quia potest manere
in usu obiecti secundum rectam rationem non
declinando ad extremum hinc vel ad aliud
Ad 2 confirmando magnificus excedit
liberalem sed liberalis attingit medium
ergo magnificencia excedit medium
Nego quod alias liberalitas non dicitur virtus
Dicendum quia circa magnos sumptus Secundum
quod magnificus excedit liberalem ergo
ad obiectum non autem quo ad conservationem
medii quod virtus requirit Sed liberalitas
est quedam media et relata circa
mediocres divicias ita magnificencia
circa magnos sumptus est media et relata
ergo non est excessus sicut virtus ad
virtutem sed sicut obiectum ad obiectum
Ad 2 virtus assimilatur nature sed due
nature non possunt esse que habeant fieri
circa eandem materiam ergo neque virtutes
quia ergo liberalitas est circa pecunias
dico quod magnificencia non potest esse circa eas et non
Nego quia complures forme et similiter proporcionata
sine natura circa quod aliud concludit
Dicendum quod circa eandem materiam dispositas
non possunt esse forme disparate contrarie
sed bene circa eandem materiam convenienter sicut est
contingere quod duarum formarum naturarum una
includatur in alia sicut est una
forma includit in se aliam ut sensitiva
vegetativam ut patet 2o de anima Sed ergo

quod in proposito Secunda in magnificencia
includitur liberalitas sicut potentia
in actu perfecto unde sicut in sensitivo
est vegetativum sic omnis magnificus est
liberalis Ad 3 Contra eundem actum
secundum speciem non dantur due virtutes sed dare
magnum et dare parvum non differunt secundum speciem
ergo videtur quod circa talia non sit magnificencia
Nego quia magnum et parvum non variant
speciem et hoc circa est solum secundum actus
Dicendum Et quamvis magnum et parvum
sunt accidentalia comparativa respectu rei naturalis
tamen variant speciem moris quia magnificencia
secundum dona specialia magnificencie
hoc non solum differunt secundum magnum et parvum
quia dans liberalis est gratus et est
liberalitas secundum dona dare absolute sumitur non tendo circa ad alterum
sed magnificencia non ymo secundum dona dare
propter aliquod magnum 2o Contra plus
differunt creator et creatura quam magnum
et parvum donum sed una virtus ordinat
in deum et creaturam sicut caritas ergo multo
magis una virtus potest ordinare in magnum
et parvum donum Nego patet de caritate
Dicendum Et diversitas virtutum non attenditur
ex diversitate distancie creatorum
circa que operantur materia sed ex diversitate
rationis unde quamvis deus et proximus
sunt maiores distantes tamen non est
eadem ratio obiecti quia caritas diligit
summum bonum hoc est potest diligi in se
et in alio sed hic est ratio alia obiecti
propter difficultatem scilicet circa dationem magni
et parvi doni Contra Si aliqua virtus
potest movere aliquid et eadem
duplata potest movere duplum ergo secunda
magnum donum circa 2 ex duplatione
2 bonorum ergo videtur quod liberalitas dupla
ta facit magnificenciam
Dicendum Et in formis spiritualibus hoc est
visibilibus que habent esse et posse
unius rationis in magno et parvo virtus
multiplicata potest maius perficere magnum
et virtus alligata corpori sed sic in proposito

magnum et parvum non variant speciem sed non aut in moribus

ad donum abstracte

secundum pars extremorum

circa magnos sumptus

2

Dubitatur utrum magnificencia
sit omnibus [illegible] quod magnificenciam
consideratur et [illegible] quantum ad habitum
et possibile est cuilibet homini habere magni-
ficenciam Alio modo quo ad usum in bonis
exterioribus et est tantum divitum
[illegible] et licet pauper non possit
magnificus racione [illegible] omnis virtus
ad actum exigit [illegible] magis sed divicie
maiores sunt necessarie magnificencie et quia
non insunt omnibus hominibus ergo nec magni-
ficencia quantum ad actum Sed [illegible]
[illegible] quod convenit perfectibile eius
et perfectio illius perfectibiles quia adeo
sunt potencie ad actum [illegible] Sed
[illegible] virtus est perfectio racionis ergo cum
racio sit [illegible] ergo quod quilibet
homo potest habere omnes virtutes et eciam
magnificenciam ¶ Ad 2 habitus non [illegible]
nisi ex actibus Sed quantum ad actum non
est possibile omnem hominem fieri magnificum
ergo nec quo ad habitum Dicendum quod actus
[illegible] magnificencie non est usus
[illegible] bonorum sed usus voluntatis
voluntas [illegible] potest exercere [illegible]
exteriorem magnificenciam Dubitatur
2o Que sunt proprietates magnifici [illegible]
[illegible] prima magnificus est [illegible]
[illegible] prudenciam probat [illegible]
potest considerare decencium et [illegible] in magnis
prudenter [illegible] et expendere est
[illegible] Sed magnificus est huiusmodi
ergo [illegible] nisi prudenter expen-
deret bona sua magnificus non esset Secunda
actus magnificencie maxime conveniunt
felici [illegible] optimum statum felicitatis
quia actus magnifici [illegible]
Sed felicitas est operacio [illegible] prudencia
et ideo magnificencia [illegible] prudencia
magnam [illegible] Tercia proprietas quod
magnificus operatur gratia boni [illegible]
[illegible] virtus operatur propter bonum Sed magnifi-
cencia est virtus ergo Et addit quod operatur
delectabiliter et operatur emittens
delectabiliter [illegible] operatur [illegible]
habitum et delectatur in fine [illegible]
et emittens [illegible] amplitudinem cordis
ipsius dantis Et probat hoc [illegible]
[illegible] diligencia [illegible] sup-
[illegible] sollicitudo [illegible] racionem
de quibus [illegible] ad [illegible] qui
semper curat ut [illegible] minimum [illegible]
[illegible] et [illegible] dat tristiciam Sed magnificus
intendit [illegible] optimum et decentissimum
facit et det Quarta [illegible] magnificum
et liberalem probat [illegible] dat et ex-
pendit [illegible]

liberalis Sed magnificus est huiusmodi
[illegible] quod in expensis magnum aliquid
est proprium ipsius magnifici Quinta
quod magnificencia est talium sumptuum
quales [illegible] magnificencia
versatur circa donaria que sunt diis
et circa preparatos templorum et circa
sacrificia ¶ Quinta in omnibus [illegible]
magnifici [illegible] consideracionem ad ipsum
magnificum cuius condicionis est et quarum [illegible]
condicionum [illegible] magnarum [illegible]
et si non [illegible] advenerunt quia ex
usuris et [illegible] [illegible]
[illegible] non potest facere aliquid magnificum [illegible]
[illegible] expensis [illegible] et [illegible]
[illegible] quo ad opus [illegible] Sed eciam
quo ad facientem Dubitatur
Que et quot sunt [illegible] magnificus
[illegible] magna expendere Dicendum [illegible]
opus magnifici est circa [illegible]
[illegible] magnificus circa bonum [illegible] et non
[illegible] aut sunt [illegible]
[illegible] magnifice actum [illegible]
[illegible] ad cultum divinum ut
construere templa [illegible]
[illegible] bonum [illegible]
[illegible] circa ea que ad ipsum magnificum
pertinet [illegible] ut [illegible] filiorum et
filiarum Item funebria [illegible]
[illegible] in quibus tota civitas
[illegible] ut si [illegible] ibi potest
[illegible] magnificus [illegible] et expendere
[illegible] pertinet ad habitacula
ut diutina construendo domos Sed in
[illegible] ut in vestibus et aliis [illegible]
[illegible] magnificencia Dubitatur
Ad quos [illegible] magnos sumptus facere
Dicendum quod ad [illegible] ad nobiles Ad eos
qui sunt in dignitate constituti ut reges
et alii [illegible] ad eos qui in divinis sup-
habundant Opposita huius virtutis sunt
[illegible] et [illegible]
[illegible] patet in primo huius
Dubitatur Que et quot sunt proprietates
parvifici ¶ Dicendum quod [illegible] et
defectus eius [illegible] in actu ex-
pendendi [illegible] expendit
pro [illegible] quod [illegible] perdit
totum ¶ Alii duo sunt qui procedunt
[illegible] ex parte [illegible] et
est quia si [illegible] aliquid
magnum [illegible] tardat [illegible] ex parte
[illegible] maxime [illegible]

" quantum ad [illegible] fieri magnificum [illegible]

proprietates magnifici sunt quinque

[illegible]

magnificus

" [illegible] ad [illegible]

[illegible] et liberalis

de [illegible] actus magnificencie

" [illegible]

[illegible]

iudices [illegible]

Quot sunt proprietates parvifici

minimum expendendum, quantum expendi potest. Peligium (defectus) autem consequitur dacionem, quia semper post dacionem tristatur de eo quod dedit, et quia semper estimat quod plus dederit quam oportuerit eum dare. In fine huius capituli infert philosophus quod extrema huius virtutis non sunt multum opprobriosa (et hoc ideo), quia non inferunt nocumentum proximo, et sunt multum vicia, quia difficile est in magnis (maximis) sumptibus non recedere a medio.

Utrum magnanimitas sit virtus circa honores existens

Postquam philosophus determinavit de virtutibus que dirigunt in hiis que ordinantur ad vitam hominis ut sunt secundum ordinem ad sustentacionem vivencium, consequenter determinat de hiis que sunt circa que ordinantur ad ipsam vitam, ut honor, qui est quasi finis totius vite civilis. **Secundo** magnanimus, qui magnus et dignus se ipsum dignificat dignus existens, dico dignus existens, quia si non et dignificaverit se magnis, est insipiens. Item qui secundum dignum parvis et se ipsum dignificat parvis dico temperatus est et cavendo (sed non magnanimus) ... pro illa virtute ut ... quantitatibus temperancia et moderatione in victu et aliis secundum qualibet moderacionem. **Secundo** magnanimitas est virtus circa magna existens. Prima probatur quia circa magnos honores contingit se habere bene et male (debite et indebite). Ergo contingit circa quandam virtutem et hoc est magnanimitas. Ergo ... omnes virtutes denominantur ab eo circa quod est, sed magnanimitas denominatur a magnis, ergo est circa talia. Item nullus virtuosus magnorum honorum est stultus, sed quidam dignificat se magnis non existens dignus, est stultus, ergo virtuosus est talis. Sed magnanimus dignificat se magnis et cum sit virtuosus erit magnus et magnis dignus. Ergo magnanimitas est circa magna et magnorum erit (?) racio que sumpsit ex ... Contrarium in ... sed vicia contraria magnanimitati sunt circa magna, ergo et magnanimitas. Et potest hic ostendi (tria) vicia contraria opposita huic virtuti quorum duo sunt in habundancia et unum in defectu. In abundancia enim quis potest peccare, quia dignificat se magnis quamvis sit indignus. Alius est quidam dignus magnis sed dignificat se maioribus et vocatur chaymnos (vel chaymotes) presumptuosus. Unum autem in defectu est pusillanimitas quia se ... dignis se minoribus dignificat quam sit dignus, et (sunt) medium, et dignus magnis magnanimus, parvis vero moderate. Unde chaymotes non excedit magnanimum in hoc quod dignificat se maioribus quam sit dignus. **Secundo** magnanimitas secundum circa honores principaliter (est). Magnanimitas secundum circa maxima bona, sed maximum inter bona exteriora exhibita secundum honor, sed quia honorem deo attribuimus ad denotandum quod non habemus aliquid maius (maius) quod attribuendum; honorem (honores) attribuimus hiis qui sunt in dignitate constituti, quia qui sunt in dignitate attingunt quodammodo similitudinem deorum. Sicut enim deus est super omnes, ita illi in dignitate constituti attingunt preeminencia aliorum.

Tercio vicia opposita huic virtuti non statim ut recedunt a medio sunt vituperabilia, sed tamen necesse est multum recedere a medio vel in abundancia vel in defectu antequam quis sit culpabilis. Racio quia difficile est semper tenere medium; ideo non quilibet recessus a medio facit viciosum, sed recessus notabilis. Item magnanimus (correspondet) se extremus secundum omnes virtutes alias morales et est optimus, quia de quanto quis melior, sed de tanto maioribus et melioribus est dignus. Sed magnanimus optimus et maximus est dignus et sic perfectus. Ita circa quamlibet virtutem operatur aliquid magnum et ita magnanimitas est ornatus omnium virtutum, quia magnanimus semper intendit melius in virtute, non tamen dico quod non sit distincta ab aliis, sed si quamvis est omnibus tamen (tamen per hoc) specialem magnanimitas et finem distinctum ab aliis virtutibus, unde non dicitur virtus generalis nisi per comparationem ut virtutes in genere et non per operacionem ut iusticia. Sed dico generalis quia cooperatur quodammodo omni virtuti, quia quilibet in virtute aliquid magnum intendit et alias non caperet nomen virtutis. Non tamen cooperatur cuilibet virtuti ut prudencia, quia necesse est prudenciam omni virtuti misceri. Magnanimitatem autem non, quia si aliquis quilibet intendit magnum in virtute, non tamen si non consequitur illud non perficit perfecte nomine virtutis.

Contra magnanimitas est etiam circa alia bona exteriora, ut sunt divicie, potestates et dominaciones, nobilitates. Probatur quia magnanimus appetit maiores honores et maiora virtutum opera, sed bona exteriora cooperantur ad ista, ergo et consequenti circa ipsa est magnanimitas. Dico primo ... quia quamquam faciant superexcellere faciunt honore dignum, sed bona exteriora faciunt excellere, ergo conferunt ad honorabilitatem circa exteriora puta potestates ...

(margin:) attribuit magnanimus ... se et honores ... fert quam sit dignus sed pusillanimus deficit a se ipso quia dignificat se minoribus quam sit dignus

(margin:) honorem damus magnis qui sunt constituti in dignitate et deo debetur ... ante honorem honore

(margin:) vel medium in medio opposita huic virtuti

(margin:) Item optimus virtus ... optimus

(margin:) quod magnanimus ... intendit in omnibus

(margin:) unde correspondet ... magnanimus ... virtutibus

(margin:) unde sine magnanimitate

(margin:) divitias ingratos

(margin:) ... et innate

(margin:) ... que ... vident ... felices ... possunt ... honorem ...

et animus conferat ad honorem
tamen non sunt causa vera honoris et magna-
nimitatis dicit ergo philosophus hic solos
bonos et virtuosos esse honorandos, divites
vero et huiusmodi fore solum honorandi
secundum opinionem vulgi qui estimat bona
exteriora esse maiora sed si quis habet
cum virtute ea est magis laudandus
sed si habet ea sine virtute non iuste dignificat
se honoribus [illegible] est philosophus quod
se habeat magnanimus in adeptione magni
honoris et dicit quod non multum gaudet in
adeptione eius quia magnanimus non multum gaudet
in [illegible] eius quod computat vel
[illegible] magnanimus magnum honorem
pro parvo reputat ergo non multum gaudet
vel quia dignum se reputat eo, quia
tamen non multum reputat se excellere
Non est multum tristatus in amissione
eiusdem ¶ Ex eo patet quod magnanimus
non gaudet in assecutione bonorum
fortune et est non multum tristatus in
amissione eorum patet quia si non multum
appendit honores ex quo honor
excellit alia exteriora bona non appendit
bona fora Arguitur magna-
nimitas non est virtus specialis ymmo
generalis sed magnanimitas humilitati
generalis que est virtus ergo [illegible] quia
bonum bono non contrariatur vel quia se
ipsum dignificat honoribus, humilis vero
facit contrarium ¶ Dicendum quod sicut in
magnanimitate est aliquid quod movet
ad dignificandum se, ita in humilitate est
aliquid quod movet ad deiciendum
se ¶ Est ergo sciendum quod in virtuosis sunt
duo quia est aliquid quod est simpliciter
in natura sua et aliud quod est diminutum
in eo id quod ex se est sicut defectus
non est, dicendum est sicut virtus dignitas
humilis ergo ex suo decrevit se inquantum
habet que sua in eo reputat non esse
ex se ipso sed ex deo, et videat se
magnum honorem sed secundum dicendum quod est
in ipso dignificat se ipsum aliquem fore
[illegible] deo et de magnitudine et non habet
se decernit in ipso dono Item ultimo
virtutes potestates sunt vituperabiles
sed et potestates magnanimus sunt huiusmodi vel
quia dicitur [illegible] et magnanimum [illegible]
[illegible] et tarde ¶ Dicendum quod ista ista non
sonant in verum ut declarabitur
Item doctrina sapientis est quanto
[illegible] tanto magis te humilias sed

magnanimus non est humilis ergo doctrina
[illegible] ¶ Dicendum quod quanto
[illegible] humilitatis que opponitur superbie
secundum quam aliquis se prefert superius eo
quod est et vult preesse aliquem non
deberet supra [illegible] humilis est
sicut id quod est [illegible] et non
virtuosus Item contra appetendum
honorem non contingit peccare ex ha-
bundantia ergo magnanimitas que est circa
honorem non est [illegible] virtus [illegible]
appetere [illegible] ibi nec est virtus
que [illegible] est [illegible] honor est
de [illegible] appetendus ergo quis [illegible]
appetere [illegible] non potest quis peccare
in [illegible] appetendo ¶ Dicendum quod [illegible]
in appetitu honoris non potest [illegible] ha-
bundantia secundum [illegible] potest sic ergo
[illegible] honores [illegible] arguitur de eo quod
appetit, non est [illegible] habundantiam
quo ad modum, quia potest quis petere
honore qui non est dignus, petere ergo
[illegible] non quia honore petit sed
quia indignus [illegible] petit ergo
habundantia non ex parte rei [illegible]
[illegible] appetendi Item magnum est
[illegible] virtutis [illegible] virtutes
morales habet medium quo ad nos [illegible]
sed magnanimitas est virtus media ergo
[illegible] magna nobis [illegible] magnum
in genere ¶ Dicendum quod quamvis [illegible] sit magna
in se [illegible] contingit [illegible] in [illegible]
quo ad nos quia [illegible] ad [illegible]
gradus [illegible] Et aliquid est
alteri magnum et [illegible], honor [illegible]
et [illegible] magnum in se, [illegible] quo ad nos [illegible]
[illegible] virtus [illegible]
[illegible] virtus non appetitur alterum
[illegible] sed honor [illegible] virtus
ergo [illegible] virtuosus [illegible] honorandus
[illegible] ¶ Dicendum quod honor [illegible]
[illegible] quod est finis voluntatis
[illegible] alia virtus ordinans voluntatem
in appetitu honoris [illegible] quod [illegible]
[illegible] honestam et [illegible] opus [illegible]
virtutis est honesta [illegible] virtute
[illegible] honor [illegible] virtutis sed
non [illegible] ¶ Dicendum ergo quod honor [illegible]
est consequens [illegible] virtutibus
et extendit se ultra [illegible] virtutis,
[illegible] est de [illegible] honor [illegible]
[illegible] sed [illegible] quod [illegible] con-
sideratur et appetitum voluntatis [illegible] est
[illegible] huius virtutis Amor nulla
[illegible]

Quinto ratio humilitatis in virtute

Ad quod ratio [illegible] habundantia [illegible]

Iam [illegible] dicimus [illegible]

Honor debetur [illegible]

ma[gnanimitas] p[er] q[ua]m excedit suum genus sed
honor excedit genus virtutis ergo
non erit magnanimitas p[ro]p[ri]a alicui virtuti hec
quia extendit se ad status. Dicendum ut prius
Sexto ma[gnanimitas] est aliquid rei sed honor non
est aliquid virtutis ergo hec p[ro]blema huius
ubi dicit honor est magnum in altero
sicut p[atet] p[er] ph[ilosoph]um. Dicendum quod magnanimitas ex[is]t[it]
a bene est ... rei sed magnanimitas extra q[ua]m
est ex rem et honor p[otes]t magnanimitas virtutis
non ergo quia est extra quam. **Nono**
sed virtus moralis est circa passiones et
operationes sed honor neutrum illorum
ergo sicut in 2o huius. ¶ Dicendum quod magnanimitas
est circa passiones sicut circa aliquas p[ro]p[r]ias
quia h[abe]t moderare appetitum quo ag[itur]
fertur in honore et e[st] maius est
p[ro]p[ri]us sed est ita honore ut circa magnum
remotum **Decimo** magnanimitas
[...] [in]sensibilem sed honor est debito
[...] [con]cupiscibilis ergo honor non est obiectum
magnanimitatis. hec quia honor est p[ro]p[ri]e delecta-
bile non sic p[ate]t ad appetitum concupiscibilem
sicut quia p[er] partem irascibilem fertur in
aliquod arduum et magnum non honor
est quid maximum ¶ Dicendum quod ipse honor
et s[ub]st[antia] quid delectabile et tale est quoddam
magnum ergo p[ertine]t ad partem irascibilem
que fertur in arduum et magnum
Undecimo magnanimitas non est circa divitias
quia dans non d[ici]t [con]structa vel
liberalitatis et magnificentie ergo dicendum
quod magnanimitas non est circa divitias
sicut p[ri]ncipaliter et maius sed sicut circa magis
organice instrumentaliter ... ad suum finem sed
liberalitas est circa divitias sicut circa
p[ri]ncipalem materiam **Duodecimo** Necesse
est magnanimum tristari in amissione
honoris et divitiarum ergo p[ropter] desiderata
si contingit[ur] affert gaudium ergo separata
affert tristiciam sed divitie et honores
sunt desiderati a magnanimis ergo videtur
quod in p[raesen]tibus gaudeat et in absentibus
p[ro]ter[ea] [...] ¶ Dicendum quod verum est si magnanimus
desideraret divitias vel alia sicut
p[ri]ncipale bonum sed desiderat ista sicut ho-
[...] ... ut eleva[n]s nimio gaudio
in [con]secutione nec nimium decrescat ista
in amissione **Tredecimo** videtur
magnanimus non reputat honorem p[ro]pter
... Cum honor est magnum in vita
civili si ergo magnanimus honore pro
pro attendit ... erit magnum p[ro]pter
hoc quod operatur in hac vita et operatur
pro aliquo quod non est hac vita
¶ Dicendum quod s[ecundu]m ph[ilosoph]um aliquid non potest
dete[r]i[or]i. aliquod bonum operatur quod sit

pr[e]mium virtutis sicut nec potest dari ad
vita p[ro]pter hanc ut d[icit] Albertus 20
huius si aliquis ponit vitam p[ost] hanc
vitam non h[ab]et hoc ex ph[ilosoph]ia sed
ex libris poetarum et errore ... ergo
virtutis pr[e]mium in hac vita sed illud
p[ro]pter quod facit magnanimus operatur non est
honor quod hoc est ... p[re]mium sed honor
est magnum ... magnanimitas operatur ante
p[ro]pter bonum virtutis ex se et non est ...
p[re]mium sicut in aliis virtutibus

Dubitatur de p[ro]p[r]ietatibus magnanimi
Dicendum quod sunt 13 ¶ Prima ostendit quid se ha-
beat magnanimus ante pacem et est quod magna-
nimus est pro parvis periculis non
dat se in periculum p[ro] re parva dicit textus
non est ... non est ut philo-
... amator periculorum sed megalokin-
dynos est pro magnis periculis Ratio
p[ri]mi quia cum ... magnum est multo
magis aliquod p[ri]mum quod adquirit ex periculo
et ideo non est p[ro]mptus ad committendum se periculo
2a p[ro]p[r]ietas que ostendit quid se
habeat tam in pace et quod tam est in
preliis que p[ro]pter magna bona assumit ut
liberatio patrie non parcit vite sue indig-
num ... reputans vivere sine honore qui
amittitur si in preliis non vincatur
3a p[ro]p[r]ietas que est ... ex parte doni
sumitur et quod est potens benefacere et promptus
ex habitu non benefaciendum et si ipse
beneficiatus ab aliquo verecundatur ... eo
quia excellentis est benefacere alteri sed
beneficiari ab alio ... est excessi. Sed
magnanimus vult excellere et non excelli ergo
4ta p[ro]p[r]ietas que sumitur ... ex parte
doni ... retributione est quod si ab aliquo
... beneficiatus est ei retributus plus
quam receperat ... quia non vult ... debitor
aliis sed ... alii sunt ... debitores ... ergo
... dedit quam receperat ... debitor
quia benefecerat ei 5ta que sumitur ... ex
dato est quod ... memoria eos quibus
fecit bene sed non eos a quibus bonum recepit
quia qui passus est ab altero ... minor
... ergo est hoc eo ... benefacit et quia
magnanimus vult excellere ergo delectabiliter
audit et in memoria ... eos quibus bene
fecit et non delectabiliter audit eos a quibus
bona recepit et probat hoc philosophus per duo exem-
pla quorum unum sumitur a fabulis in quibus dicitur
quod ... insidiati sunt ut caperent Jovem
et ... eripuit eum et postea ... volunt
aliquid a Jove impetrare quia tamen ea
non ... beneficia que ei fecit sed ea
que ab eo receperat et hoc ideo quia Jupiter
ea non libenter audivisset et sumitur ex homero
Aliud sumitur de ... civilibus

2

In quibus dicitur quod lacones erant boves athenienses tamen frequenter presta-
bant auxilia in bellis et ob hoc conser-
vandam amiciciam tamen si peterent alii ex eis
non recitabant hoc eis sed potius beneficia collata
ea que receperant ab eis ¶ Sexta que
convenit sibi ex modo dandi in indigencie
est quod magnanimus tenetur se exhibere
ut nullo indigeret et quia hoc sit difficile
ideo subdit textus vel verius quia ex parte
sui dati non debet ostendere indigenciam
sed magis habundanciam ¶ Septima que convenit
sibi ex parte eorum quibus daturus est
quod magnanimus faciet se magnum ad
eos qui in dignitate sunt ad mediocres
mediocre quia facile est pares excellere
et venerari ab eis sed magnos difficile
et adeo facere se venerari a magnis
difficile sed exaltare se in humilibus
est onerosum ideo ad mediocres debet
se mediocre habere ¶ Octava que convenit
sibi ratione sui quantum ad faciendum et festi-
nandum est quod debet esse onorum tardus et piger
hoc est non debet se inmittere facile operibus
vulgaribus Ex hoc enim levitas indicatur
¶ Nona que sibi convenit ratione sui quantum
ad facti modum est ut magnanimus est
manifestus in odio et amicicia quia facere
velle latere est timidi Talis autem
non est magnanimus ¶ Decima que
sibi convenit ratione sui quantum quo ad modum
facti prout alii habent se ad ipsum
et est quod magis curat veritati quam
opinionem quia sit plus studet quod faceret
aliquod magnum habere videre quam ut homines
reputant eum talem quia opinio hominum
pro parvo ab eo reputatur ¶ Undecima
que convenit sibi et in dictis et in factis
est quod sit manifestus in dictis et in factis
quia cum libere dicit quod placet que facit et dicit
quia est qui contempnens alios non quod per-
variet eos honore debito sed quia non appreciatur
eos plus quam debet ¶ Duodecima que convenit
sibi tamen in dictis est quod ipse sit verax
sed ut non dicat plura et utile
que leviter et vile in sonet
[illegible] et aliquis fugit alios pro eo
¶ Tredecima que convenit sibi quo ad bonum
exterioris et est quod non potest deservire vivendo
alios sed solum convenit ad amicum
sed debet alteri vivendo fit ad amicum
quia tamen vero parvi sunt et ideo vivendo
sibi in nullis reputatur similes quia inique
est ut in nullis aliquis blandiatur

alteri et hoc pertinet ad humiles et de-
spectas personas ¶ Quarta decima que convenit
sibi ad ea que conveniunt sibi ex parte et est
ut non nullum miratur et de nichilo quia
nichil reputat magnum ¶ Quindecima
que convenit sibi est quo ad interiorem
cogitacionem et est quod non recordatur iniuria
sibi illata ab alio quia putat quod non
posset sibi talia nullum nocere ¶ Sedecima
que convenit sibi ratione horum que sunt oris
quod non sit humanilogus et non obloquitur
de hominum defectibus quia nec loquitur de se
sua bona quia per ea volens laudari
quia non nullum curat honorem quia non
curat quod alii vituperent Neque loquitur
mala de inimicis nisi propter iniuria illata
quia convenit se aliquos abmittere
Decima septima que convenit sibi quantum ad dampna
quod si sibi subtrahatur necessaria non plangit
convenire nec deprecatur ut sibi reddatur
quia sic se habere in dampnis est contra qui
studet habere talia et hoc non convenit magnanimo
cui omnia sunt parva ¶ Decima octava que convenit
sibi quantum ad possessiones et est quod ipse magis
promptus est possidere bona infructuosa
quam utilia quia magis vult habere
leonem quam equum sicut magnum bonum propter hoc quod talia
non curat vult se ostendere habere sufficienciam
possidere cum talia et sufficientia sibi in
aliis ¶ Decima nona que convenit sibi in modo operis
quod est gravis in motu vel in incessu
et vox eius debet esse gravis quia animositas
vocis et velocitas incessus causatur
ex velocitate et contencione sed magnanimus
non vult contra talis non cum contencione
est quia nichil magnum reputat pro quo
cum alio contendere velit Arguitur
contra septimam proprietatem quia Tullius et
Seneca dicunt quod lex debet esse contra in-
dantem et recipientem sed quod dans debet
oblivisci statim sed recipiens debet esse
memor ista autem proprietas vel ita dicit contra

Dicitur quod Tullius et Seneca vituperant
eum qui non habet in memoria beneficia re-
cepta pro tanto ipse negligit retribuere
quia hoc est in gratitudinis non vivere in-
gratitudinis est magnanimus tamen hoc magnanimus
non facit quia est optime retribuens
ut dictum est in alia proprietate sed non vult
se facere alteri debitorem et ideo proprium
tribuit dicitur non debet quod in memoria
teneat beneficium receptum et hoc patet de
¶ Ociositas et pigricia sunt quedam
vicia sed magnanimus sine turpe facere
ideo videtur quod non debet onorum Dicitur
quod secundum rem ociositas et pigricia si

se similiter ipse iniciant virum sed in
proposito oportet dicit quandam retractionem
in quibus operationibus et in quibus a
quibus abstinet / magnanimus ergo quia per
studium magna operatur / pigritia vero
notat quandam premeditationem que fit
non cito sed cum quadam maturitate
fertur in opus ne aliquid operetur
indignum Arguitur Contra philosophus in libro de
regimine dominorum dicit Sapientis est
dissimulare stultitiam stulti / magnanimus
autem est sapiens ergo propria proprietate
ergo videtur quod debet dissimulare inimicitiam et non
esse manifestus inimicus Dicendum quod philosophus
loquitur ibi de dissimulatione qua dimittit
per vindictam alterius Contra sapiens non
debet semper vindicare iniuriam illatam
et sic ideo bene dissimulat magnanimus
iniquitatem vel sic ... nimium ... ut debet
sed in aliud vindicatur Unde narrat
Lucanus quod cesar ad metellum
dixit Non es dignus ira cesaris
non autem in dictis verbis dicit philosophus se
dissimulare quod teneat odium in corde
Arguitur adhuc In eodem libro dicit philosophus quod
ad inimicos semper est agendum prodiciose (?)
et ideo magnanimus non debet esse apertus
inimicus Dicendum quod philosophus loquitur ibi de proditione
... que operetur in imitando
inimicos dum occultat eius consilia quibus
potest impugnando et modo Non autem
ut aliqua fraus turpis fiat in eis
ut puta in mentiendo vel pactum non
tenendo Consequenter determinat
de vitiis oppositis huic virtuti et de proprietati
bus sui contraria ... deficiendo in
dignificando se honoribus vocatur pusillanimis
habundans dicitur Caymos latine
arrogans / utrumque autem est quod non sunt
mali sed sunt peccantes Sequuntur alie
proprietates pusillanimi sunt Prima quod habet
malum quod sibi accidit quod non dignificat
se bonis quibus dignus est Aliud
quod ignorat se ipsum probat hoc quia
quisque desiderat bonum quibus sunt digni
sed pusillanimes distrahunt a bonis
operationibus et recedunt ab eis et etiam
ignorant se quia fugiunt bona eorum
Et ex tali ignorantia non sunt stulti sed
pigri vocantur in quantum negligunt se
ipsos cognoscere Proprietates ambiciosi est
quod cum ille ignorat se ipsum in quantum
se ipsum dignificat plus bonis quam

sit dignus Est ergo insipiens in quantum
conatur ad bona alta que sunt super
ipsum Et tandem cum non potest assequi predicta
ab aliis redarguuntur ... conatur predicta
Et tunc cum non potest sine honore in virtu
tibus cupit honorari ergo diversis
... ornat se vestibus et componit
se in habitu corporis ut decens videatur et honestius
Opponitur autem pusillanimitas magnanimitati
plus quam Caymotes quia virum
quod inest nobis secundum inclinationem nature
magis contrariatur virtuti Contra virtus est
habitus volens removere inclinationem
nature ad malum Sed pusillanimitas magis
nobis inest a natura quam ambitio / plures
omittunt bona facere propter pigritiam
ergo magis opponitur Alia ratio quia
ambiciosus magis habet actum similem
virtuti quam pusillanimis quia conatur
aliquid magnum ut magnanimus pusillanimis
vero non / ergo videtur quod peior est
pusillanimis quam ambiciosus Arguitur
Omnis peccans est malus sed isti sunt
peccantes ergo sunt mali ... peccans
est malus Dicendum quod ratio peccati sumitur
ex difformitate seu corruptione actus et
actus qui non est secundum rectam rationem
est malus Sed ratio mali est ex eo quod
... nocet alicui Sed isti in actibus suis
preterunt a recta ratione nulli tamen
nocent ergo isti dicuntur peccantes et non mali
Arguitur pusillanimis est ignorans se ipsum
ergo potest dici ambicioso ... Contra opposita
opposita conveniunt in pusillanimi et
ambicioso opponuntur oppositione duorum
vitiorum Dicendum quod uterque ignorat se ipsum
sed non eadem ignorantia / pusillanimis
ignorat se ipsum ignorantia negationis
quia putat se esse indignum Ambiciosus
vero ignorat se ipsum ignorantia prave
dispositionis quia putat se esse dignum et
non est ... Item arguitur adhuc
Cum ipse ignorat se ipsum est insipiens
sed pusillanimis est huiusmodi ergo insipiens
Dicendum quod insipiens dicitur ex eo quod habet
obcecatum ... rectum rationis iudicium
Et pusillanimis non est insipiens quia
non sentit se dignum quod non est sed potius
deficit ab eo quod est ... est magis
ignorantia per rationem quam ... dicitur stultus

Utrum honores sit aliqua virtus distincta a magnanimitate

Postquam philosophus determinat de magnanimitate
consequenter determinat de quadam virtute

2

Innominata que circa versatur circa honores sicut magnanimitas ¶ Sciendum quod exposito- res in his virtutibus discordant doctor sanctus ponit magnanimitatem circa maiores honores istam vero que est circa mediocres honores et innominata est capit pro extremo quia magnanimitas sonat quoddam magnum Item et ex verbis philosophi qui dicit quod sicut virtus innominata se habet ad magnanimitatem sicut liberalitas ad magnificen- tiam ¶ Albertus autem magnanimus dicit oppositum quia vult quod magnanimitas versatur circa mediocres ista vero innominata circa maiores honores Unde dicit quod illa expressio philosophi est intelligenda tantum secundum terminos et non secundum ordinem terminorum quasi diceat sicut se habent ille due adinvicem liberalitas et magnificentia ita magnanimitas et ista sed non secundum ordinem quem ponit unde est ibi quantitas expressio et versus et vere adhuc circa eo ordine determinat philosophus de virtutibus circa honorem sicut de illis circa divitias Sed determinando de illis que sunt de divitiis primo determinat de illa scilicet liberalitate que sunt circa mediocres et postea de alia scilicet magnificentia que est circa maiores ergo etiam hic primo determinat de mediocri ergo et hic ut tamen plures sunt oppositio ¶ Sciendum quod ratio huius virtutis est quia sicut in donationibus magnitudo et cetera est quedam difficultas communis que separatur utrique parti et est alia specialis difficultas ex magnitudine dandi communis et si difficile sit dare donum absolute tamen magis est difficile dare magnum donum et ideo sunt quedam virtutes scilicet que liberalitas circa mediocres et aliam circa maiores Ita honor absolute secundum rationem honoris habet quandam arduitatem ut dicit exhibitionem reverentie ab alio sed etiam specialem arduitatem magnitudo consideratur in quodam gradu dignitatis ut facilius exhibendi illi in baccalaureo quam in mediocri ideo ad utrumque exigitur specialis virtus unde circa honores qui sunt in gradibus dignitatis erit una virtus circa quam erit alia virtus cum non est impositum de quo hic determinatur **Conclusio** Circa honores est ponenda aliqua virtus dicta a magnanimitate per sola in appetitu honoris contingit habundare defficere et medio modo se habere ergo contingit ibi

recta via et pecta Sed pro secunda parte circa specialis difficultas que circa medio- cres et magnus qui si magnanimitas est circa maiores una que ponenda alia que circa mediocres una virtus que respicit maiores honores vero per primum ad partem irascibilem circa per illam partem contendimus circa sunt ardua virtus autem circa mediocres horeos per primum ad concupiscibilem si honor per bonum quod desiderabile et quia etiam est me- diocre quod potest acquiri in lenitate scilicet aut que desideramus et concupiscimus cum lenitate ergo ad partem concupiscibilem Sed etiam circa puto magis pertinet virtus ostendit aristoteles ex genere vsu loquendi Nam quandoque vituperamus philotomiam amatorem honoris qui plus appetit quam oportet Quandoque etiam vituperamus illum qui non amat honorem et ideo dicimus aphilotonum quasi spernens honorem Quandoque etiam laudamus amatorem honoris et dicimus cum modestia velle quod propter istam variationem nominis affectionis nota sunt ponenda virtutes que tales affectiones regularet ¶ Sciendum sicut dicit textus quod hec virtus est innominata et vocatur quasi deserta quia non designatur aliquo nomine propter quod extrema eius videntur dubia unde quandoque laudamus et aliquando vituperamus medium tamen habet ut habens nomen aliquod communi per comparationem ad alterum unde sicut fortis comparatur ad timidum dicitur audax et ad audacem dicitur timidus ita medius habitus huius virtutis comparatus ad contemnentem honorem potest dici philotomia et habens eum dicitur philotomus quia amator honoris comparatus autem habitus ad superfluum honoris potest dici aphilotomia et habens eum dicitur aphilotomus et ita utrique ita ad utrumque extremum potest hic nomine utriusque Sed tamen volumus fugere nomina et denominare medium extrema a medio vocabimus habitum dicimus aphilotomia et habentem aphilo- tomum et deficientem aphilotomum et habitus aphilotomia superfluum philotomia quam vehement amatorem honoris et habitum philotomia Sciendum quod hec virtus sicut et magnanimitas non est solum circa honores Sed etiam circa illa que comparantur ad honores sicut ornamenta ut sunt dominie potestates nobilitates Ad primo dicitur quod virtus est ex distinctione obiectorum Sed honor est unum obiectum tantum ergo videtur quod circa ipsum est tantum una virtus Dicitur ergo secundo de aliqua ponere de ratione ex parte obiecti ¶ Dicitur quod honor ut est obiectum in aliquo captus est quod tamen

tamen sicut captus est multiplex

habet enim aliam rationem formalem quam
capit sub arduitate . sub dignitate
creandi Et aliam quam capit absolute
honor ut aliud est honorandus qui
est summa dignitate et alius qui est
in media Arguitur primo
Sicut est in naturalibus sic est in moralibus
Sed in naturalibus due forme diverse
non sunt circa eandem materiam ergo nec
in moralibus circa idem obiectum non
sunt diverse virtutes Consequentia tenet Minor quia virtus
operatur in modum nature Hoc [illegible] de
forma hominis Dicitur [illegible] non est simile
de forma hominis Quia in naturalibus
forme sunt in materia ergo una in
ea existente non potest alia informare
virtutes autem non in obiectis Sed circa idem
obiectum aliud et aliud capitur ergo non est
inconveniens circa idem obiectum in moralibus
esse duas virtutes Alia secundum
ad hoc arguitur Circa eandem materiam possunt
esse diverse forme accidentales ipse autem virtutes
habent se ut forme accidentales Hoc
Sed circa honores et alia virtus a
magnanimitate maxime ipsa dicta philotomia
Sed hoc non Quia philotomia est
[illegible] in habundancia et rarum
[illegible] et non [illegible] virtus Dicitur Concedo virtus
[illegible] et immediata nec nominatur phi-
lotomia proprie, sed [illegible] sub comparatione
ad eius defectum, tamen potest vocari
[illegible] nomine cuiusphilotomia Hoc
videtur quia utrumque illorum extremorum
non potest laudari et vituperari Contrariorum
enim sunt contrarii effectus Sed amare honores
et non amare sunt opposita ergo si unum
laudatur reliquum alterum vituperatur
Item contrariorum sunt contrarie passiones
Sed laudari et vituperari sunt contrarie
passiones ergo non possunt attribui
eidem vicio Dicitur quod effectus et
passiones consequuntur utrumque rationem
[illegible] sive [illegible] quod unum consequitur
alterum ut congregare visum per se et
[illegible], disgregare et albo ergo [illegible]
[illegible] est si album disgregat ut nigrum
congregat Sed si [illegible] rationem [illegible]
sunt [illegible] utrumque [illegible] utrumque ut
[illegible] et albo [illegible] color [illegible] nigro
[illegible] color [illegible] in proposito et vitupe-
rium [illegible] [illegible] vicium et ideo
circa vicio consequitur aut laus aut
vituperium Sed aut [illegible] reducitur
ad [illegible] [illegible] sic potest aliquis uno
modo [illegible] ad alterum et potest [illegible] et non
laudari et vituperari

De mansuetudine sit virtus
existens circa iram
Postquam Philosophus determinavit de virtutibus que
ordinantur ad vitam et operantur circa
bona exteriora, consequenter determinat
de virtutibus que ordinantur et dirigunt
in ipsa vita, Et primo de quadam
virtute que facit hominem bene vivere in
se et hec est mansuetudo Ista enim facit
hominem in [illegible] vite [illegible] [illegible]
[illegible] operatur circa exteriora mala,
perturbatio enim [illegible] [illegible] aliquo malo ex
[illegible] Sciendum [illegible] 2o [illegible]
passiones et opera sunt 2a Aliqua
sunt que in se habent involutam
maliciam, ita quod nunquam bene possunt
fieri ut furtum adulterium et [illegible]
non potest [illegible] medium non enim peccat tantum
qui raro furatur etc. Alia sunt que
de se ipsis tamen habent maliciam neque
bonitatem Sed bonitas consistit in eo [illegible] malicia
ex ordine ad rectam rationem [illegible]
et ex declinatione a recta ratione
ut appetere pecunias et potentiam etc. Similiter appe-
tere honorem et circa talia contingit
virtus et vicia, de isto genere sunt multe
passiones in appetitu sensitivo ut concupis-
centia et ira, iste enim passiones ex se
non sunt naturales nec sunt bone nec
male [illegible] dicit 2o Ethicorum propter passiones
[illegible] nec laudamus nec
vituperamus et hec [illegible] [illegible]
circa iram Sed ponitur aliqua virtus
eam regulante Conclusio prima
Non omnis ira est illicita probatur Illud
non est illicitum quod nocere est aliquando
fieri Sed irasci aliquando nocere est ergo Hoc
quia aliquos aliquando sunt volentes malo
quod non est verum Hoc quia non irasci
[illegible] vituperabile ergo non [illegible]
hoc vituperium, aliquando est nocere irasci
Unde dicit textus Nunquam irasci insipiente
[illegible] dicit [illegible] Quia ira [illegible] ergo
tristitia, tristia ut ex reprehensione
[illegible] illatum [illegible] et [illegible] irascitur
non tristatur et qui non tristatur non
[illegible] illatum, hoc autem est
insipientis Ita raro vituperabile
est non vindicare ea que sunt vindicanda
Sed qui non irascitur non vindicat
ea que dicit vindicanda, ergo vituperabile
et per consequens quod irascatur aliquando, [illegible]
[illegible] Hoc dicit textus [illegible] Iniuriatum
sustinere et familiares despicere simile est
Ex hoc tamen non est [illegible] quod vindicta
non potest [illegible] ex rectitudine rationis

Marginal notes, right column:
opera sunt duplicia [illegible] passiones
nec obstinate [illegible] que ad [illegible]
Ar[illegible]
quod [illegible] ea que [illegible] [illegible]
Ar[illegible]

Sed hoc fit quod frequenter irascitur [illegible] ad puniendum ad vindictam [illegible]

sine ira. Sed ita intelligendum quod tamen
excitat hominem ut sit promptior ad vin-
dictam et ex recta ratione. Raro
vituperatur pro immunitate sustinere [illegible]
qui non raro irascitur semper sustinet
immunitatem, ideo talis vituperabilis
et ita aliquid irasci est laudabile.

Conclusio 2a. Mansuetudo est virtus
circa iras [illegible] quia habitus inclinans
appetitum irascibilem ut obediat rationi
et ei subiciatur est virtus circa iras. Sed
mansuetudo est huiusmodi, ideo etc. [illegible]
hoc laudamus mansuetum quod irascitur ubi oportet
et quantum oportet, et non irascitur ubi non et
quantum non oportet. Unde mansuetus dicitur
[tractabilis] in affectus. Et ideo dicit philosophus [in medio] quod hec virtus
aliquando declinat ad defectum, quia
nomen mansueti sonat illum qui non
multum irascitur. [illegible] opponuntur
duo vitia, scilicet superhabundantia, scilicet iracun-
dia, et in defectu, inirascibilitas innominata.

Conclusio 3a. Tres sunt species iracundie.
Patet ex sufficientia: omnis iracundus
excedit in ira, aut ergo est retentivus
ire aut non. Si non, tunc vocatur iracundus
acutus, [illegible] acrocolus, et dicitur
ab acros quod est extremum et colis quod
fel, ut ira sit extremum in ira. [illegible]
cito irascitur, sed ira eorum cito evanescit.
De hoc causam videmus in colericis, in quibus
quia materia facile inflammabilis ex qua inflam-
matione nascitur ira, sed talis materia cito
consumitur propter materie subtilitatem. Sicut in
calor [illegible] magis mollis non resistit, [illegible]
[illegible] statim evanescit. Sic ira
exterius exalante [illegible] evanescit
et [illegible] facilis [illegible]
in [illegible], sed statim obliviscitur.
Si vero est retentivus, vel hoc [illegible]
quia aut fit hoc ex sola retentione [illegible]
[illegible] inflammationis
Aut fit hoc ex [illegible] inflammatione ad
puniendum [illegible] qui non cito dimittunt iram
ex sola retentione, dicuntur amari. Et
de hoc causam videmus in melancolicis, quia
in eis materia est grossa et terrestris, ideo
non subito consumitur inflammatio et durat
diu [illegible] ira [illegible] quiescit qui
retribuunt vindictam, et tales sunt
sibi ipsis molestissimi et maxime [illegible]
[illegible] non possunt delectabiliter [illegible]
[illegible] sequitur vindicta [illegible]
[illegible] internus, quia [illegible]
ira non est manifesta, nec potest persuaderi.

eos mitigare. Et ad hoc ut ira talium
differatur necessarium est [illegible]
[illegible]. Alii, scilicet qui tenent iram
[illegible] deliberato [illegible] difficiles
et isti sunt peiores aliis, quia non
videntur irasci ex passione sed de-
liberant [illegible] in [illegible],
firmant se non reconciliari.

Conclusio 4ta. Mansuetudini plus
opponitur iracundia quam inirascibilitas.
[illegible] quod est ex inclinatione
nature magis opponitur virtuti. Modo
iracundia est plus per inclinationem
nature humane quam inirascibilitas, [illegible]
cum moveamur [illegible] quam desistamus
ab ea. Et licet hoc [illegible] sit multis et
mansuetis tamen [illegible]
magis inclinantur ad vindictam quam ad
oppositum. [illegible] aut hoc sit multis [illegible]
[illegible] super
dispositionem [illegible], quia [illegible]
tota natura [illegible] procedit [illegible]
tate que [illegible] humana
[illegible] remota a [illegible]
aptatur mansuetudini [illegible] ex compositione
membrorum in homine [illegible] mansue-
tudinis nature, in aliis enim animalibus
natura ordinavit arma defensionis
ut puta ungues, cornua, dentes,
sed homini non, non enim habemus
dentes nisi ad cibum. 2a ratio
[illegible] quod ut sit frequentius est magis contra
virtutem. Sed iracundia est huiusmodi
in nobis. Et oppositi magis mansueti
[illegible] iracundi sunt difficiliores ad
convivendum, ideo deteriores. [illegible]

Arguitur primo. Clementia [illegible]
[illegible] mansuetudine, sed clementia
non est virtus, ideo nec mansuetudo.
[illegible] quia non numeratur inter virtutes.
Ad oppositum patet per Senecam qui dicit
clementiam [illegible]
[illegible] in [illegible] benignitate etc.
[illegible] fit mansuetudo.

¶ Dicendum quod omnis virtus moralis
aut est circa passiones interiores aut circa actiones
exteriores. Et quia passiones sunt actionum
principia, [illegible] in nobis
[illegible] movens ad prosecutionem et fugam
[illegible], ideo frequenter virtutes que sunt circa
passiones erunt in eundem effectum [illegible]
est circa actiones [illegible] passio est principium actionum
[illegible] liberalitas [illegible] regulat appetitum
pecunie [illegible]
[illegible]
[illegible] mansuetudo
[illegible] regulat

Mansuetudo quid sit

3 sunt species iracundie

Colerici [illegible] irascuntur

[illegible] statim obliviscuntur

Melancolici retinent iram [illegible]

Et ideo frequenter [illegible] qui non possunt [illegible] vindictam [illegible]

Conclusio [illegible]

hoc [illegible] est [illegible]

[illegible] clementia

appetitum concupiscibilem quantum ad vindictam clementia vero proprie respicit in punitione actum illum // Unde Clementia secundum Senecam est lenitas animi alicuius in dando penam // Et quia ex parte rei nos fecimus in puniendo circa quam est clementia quod contingit cum mansuetudine fieri idest quod fit clementia et ideo non distinguunt philosophi clementiam a mansuetudine sed comprehenditur sub ea. Tertio superhabundantia et defectus corrumpit virtutem sed defectus rei salvat mansuetudinem quod hoc secundum dicitur in 4 decimi Eth. magis medius ad defectum // Quarto mansuetudo secundum non est ut est destinata a defectu quando defectus contingit non nasci vero tamen quod non contingit secundum mansuetudinem et ita defectus non salvat mansuetudinem sed corrumpit. Sed quia plus communicat mansuetudo cum defectu quam cum superabundantia quod dicitur plus eam declinare ad defectum. hec autem declinatio non corrumpit virtutem. Tertio ex quo difficile est tangere medium ideo non est recessus a medio est petitus sed solum notabilis. Tertio Omnis virtus est virtus perfecta sed mansuetudo non est huiusmodi quod hoc secundum perfecte virtutis est nec provocari molestiis nec ab eis provocari sed mansuetus provocatur quod dicitur in 4 etc. Tertio mansuetus non provocatur nec provocat hoc secundum mansuetus aliquid irascitur ut tex // Quarto quod provocari ad iram contingit dupliciter aut secundum perturbationem rationis et sic mansuetus non est provocatus perturbationi quia hoc perfecte virtutis quod ratio integra maneat quod non trahatur per passiones. Aut secundum excitationem vindicte non oportet iniuste et mansuetus sic provocatur et turbatur quia aliquando debet mutare ulcisci per iram iniuriam et iusticie text. Tertio perfecti animi secundum perturbationibus non tangi sed mansuetus tangitur perturbationibus ergo solum non a secundum antiquos platonicorum purgati et perfecti esset non solum imperturbati sed etiam perturbationibus non tangi // Quarto quod perfectus non tangitur tactu physico ita ut ratio deducatur a iusticia nec impetu sed tactu naturali tangitur quia secundum hoc sentit passiones sed ratio non inmutatur. Ita perfecit Dionisius ad Johannem evangelistam et sustinebat passiones solum secundum sentire et sentiebat passiones sed non fuit perturbata ratio Tactus physicus est ubi secundum multa passiones aliquos que se tangunt ut si ratio in tactu passionibus progrediuntur in illis et ergo

Tertio mansuetudo non est circa iram sed circa appetitum vindicte ergo mansuetudo non est circa vindictam et non circa iram // Quarto quod mansuetudo proprie est circa iram et ex consequenti circa punitionem et vindictam ut in illo passu arguit. Clementia vero est proprie ad mansuetudinem cui opponitur crudelitas quia clementia proprie et respicit punitionem non clementia lenitas animi in constituendis penis. Opponitur clementie crudelitas. Plerique crudeles qui secundum causam puniendi et modum exercent sed clementes qui non excedunt modum // Dicit ac crudelis a ferore quia feroxus qui non secundum causam puniendi nec modum sed in punitione delectatur. Tertio mansuetudo plus communicat cum habundantia quam cum defectu quia insurgere magis secundum ad habundantiam quam ad defectum sed mansuetus insurgit hoc secundum actus potentie irascibilis est insurgere sed mansuetudo perficit potentiam irascibilem secundum actum ergo virtus potentie est insurgere et movere contra alium. Quarto quod mansuetudo plus declinat ad irascibilem quam iracundiam sed ratio secundum eo quod mansuetudo est sicut in quadam equitate rationis sed talia virtus sed in defectu nec plus manet homo in equitate mentis quam in habundantia sed cum excedit non respondit aliter recte rationis sed ergo quasi humanum quod petimus nec est quasi petimus humanum et ideo mansuetudo magis declinat ad defectum. Item mansuetus secundum imperturbatus ut in tex ergo magis secundum recedit ab eo quod cum fuit turbatio hoc ac secundum habundantia ergo in perturbatio contingit in homine ex diminutione rationis ut in superiori ex quo accidit turbatio aliquando sed in habundantia nec magis admiscetur quod secundum non orns in superiori putavit secundum per concupiscentiam passiones ex impetu nec impeditur ratio et convertitur ad passionem nec. Quarto ad argumentum quod potentiam recipit quantum ad actum illum qui secundum insurgere proprie perficit virtutibus cardinalibus fortitudo et de ea dicitur quod magis recedit ad habundantiam sed quia ad eundem actum non accomodatur due virtutes ergo mansuetudo non perficit iracundiam ad illum actum sed ad

Clementia
In [illegible]
ab [illegible]
provocari in iram contingit dupliciter
Unde dicit cum [illegible] philosophi [illegible]
platonici [illegible] platonis [illegible] platone in achademia
[illegible]
Unde clementia [illegible]
Clemens
Crudelis
Ferox
Nota

2

illum actum perficit quo 3 recte hoc magis pertinet ad defectum Sed Quod magis assimilatur insipiencie magis deficit a virtute sed desipiens ab ira plures vocat insipientes propter hoc Racio quia virtuosus inquantum talis 3 insipiens Dicendum quod insipiens aliquis dicitur ex Aut ex privacione propria quantum ad hoc quod moveatur passionibus hoc modo vituperabiles dicuntur insipiens quasi sine sensu quia non habet animum qui possit commoveri ab aliqua passione

Aliquis dicitur insipiens duobus modis

Alios quos dicit insipientes ex quadam amencia et istos habundans in ira dicit insipientes Racio quia ex impetu passionis impeditur iudicium racionis et talis insipiencia magis distat a virtute

Unde dicendum defectus est ex impotencia sed in virtute non 3 aliquid impotencie quod mansuetudo non appellatur defectus Vel quod racio virtutis est ultimum potencie si ultimum tunc maxime potest Dicendum quod defectus tantum sit hic ex impotencia non transmutandi et quod aliquis non potest transmutari ab aliquo 3 defectus potencie passive Racio quia potencia passiva indicat fortitudinem arte super se sunt dicuntur celi non transmutari ab igne quia non habet in se aliquid quo ignis operatur in eum talis potencia non reperitur ubi homo talis impotencie agunt passiones

Dubitatur Utrum mansuetudo sit virtus naturalis vel acquisita Videtur quod naturalis Racio dicit philosophus in topicis proprium 3 hominis quod sit mansuetum natura Item unusquisque dicitur sic homo 3 animal naturale civile et congregabile sed quod 3 homo habet naturam habere id per quod potest se alys convenire socialiter Dicendum quod mansuetudo 3 naturalis quantum ad aptitudinem solum sed et fieri acquisitum in nobis quemadmodum quelibet alia virtus complementum tamen huius virtutis inest per experienciam et operacionem

Affabilitas

Utrum Amicicia seu affabilitas sit virtus existens circa delectaciones et tristicias in seriosis actibus probat quod philosophus debeat de virtute que moderatur hominem in convictu quo ad se consequenter detrahat de virtutibus que dirigunt hominem quo ad alios in genere Conclusio sunt 3 et in factis et in verbis hoc vel in loco ... racio debeat ... ipsa affabilitatem que moderatur hominem in actibus seriosis quo ad alios

Secundum quod unitas huius virtutis est Racio homo naturaliter 3 animal sociale et politicum ideo quia multa indiget ad que procuranda unus homo non sufficit et ideo naturaliter inest homini convivere et conversari alys in sermonibus et colloquys Sermones autem variantur ad variacionem illorum in quibus et in quibus est ... Racio aliud de actu fortunis et illicitis conversare quidam sunt contrariatores sermonum et aliqui adulatores ergo ut homo regulatur se habeat in convictu et sermone necesse fuit ponere talem virtutem que doceret quomodo se debeat habere in huiusmodi convictu sermonis et collacione

unitas huius virtutis

et colloquiis

Conclusio prima Circa delectaciones et tristicias que 3 in operacionibus humanis est dare vicium habundancie et defectus propter omne vituperale vicium sed in tali conversacione contingit quo ad delectaciones et tristicias est dare aliquid vituperabile quo ad habundanciam et aliquid quod ad defectum Vel probat philosophus per tria genera hominum que sunt in convictu

Tria genera hominum

Quidam enim sunt in conversacione sermonis ad alterum et similiter communes in factis habundant in delectacionibus quia ... dicuntur vel fiunt ab alys semper laudant et nihil contradicunt ut in bono vel in malo et estimant quod omnibus bonis et malis convenit delectari et dicuntur placidi hoc tamen non est quia si faciunt ex sola delectacione in convictu tunc dicuntur placidi sed si hoc faciunt propter utilitatem propriam dicuntur adulatores vel blanditores

Primi delectationes qui sunt in convictu

placidi qui dicuntur placidi

adulatores vel blanditores

Alii sunt qui sunt sic econtrario quia sicut superhabundant in eo quod 3 contrariare convictu et non omnia que ab alys dicuntur vel fiunt nisi curant approbare Sed semper contrariant talis dicuntur litigiosi et discordes isti non sunt deputati proprio habitu deputatam Racio homo a natura fugit tristiciam talis autem ex consuetudine pessimi habitus sunt nature oppositam

Conclusio 2a Circa delectaciones et tristicias in humana conversacione est dare virtutem Racio ubi dantur extrema vituperabilia ibi datur medium laudabile Sed in convictu humano 3 dare extrema vituperabilia ergo etc medium hoc autem virtutis non habet nomen ... in convictu socialis ... habere quandam similitudinem cum amicicia ergo ista virtus vendicat sibi nomen amicicia non potest vocari amicicia vel etiam affabilitas Convenit autem huiusmodi virtus

amicicia et dicit ab ea convenit
cum ea in eo actu amicicie qui est
amicabiliter convivere aliis sed differt
ab ea quantum ad actum secundum actus
enim amicicie primus est delectatio et
amor ad amicum et consequenter per
hoc dulcis conversatio et convictus in actu
hec autem virtus non capit secundum amorem
unde amicicia vera est tantum ad
notos et ad paucos // Ad paucos quod
quia amor transformat amantem
in amatum refert aut homo in plures
transformando / hec autem est ad notos
et ad ignotos ad consuetos et ad inconsuetos
et ad unum et ad plures Unde
si aliquis delectabiliter convivit illo quem
nunquam novit et est dato quod iniquo
habuit amorem in eum Unde hanc
virtutem acceptat aliquis singula dicta
et facta ab aliis non ideo quod affinitas
amicus sed quia sic est dispositus per
habitum istius virtutis de liberalitate et amicicia
Amicus enim confert dona aut propter
amorem liberalis / aut non ideo quod amet
sed ideo quia est talis ex habituali
facile peccata distribuit A
primo Affabilitas non est virtus quod
sic non est tenere operationes virtuose sed secundum
affabilitatem contingit operari virtuose hoc
quia secundum affabilitatem aliquis se exhibet
tamen pluribus in tamen non sit virtuose
hoc est contra dicta // sed hanc virtutem
frangit se circa cum non sit quia ista virtus
est sine affectu amoris que dicit amicicia
sed per virtutem hanc aliis exhibet amicabiliter
et delectabiliter convivendo non habendo ...
Tertio Omnis virtus est circa difficile Sed amicicia
affabilitas non est circa difficile quia
mutuo convivere hoc ab illis attingit
Dicendum quod convivere quantum est in se et absolute
non est difficile quia a natura homines cum aliis
convivunt sed convivere secundum debitas circumstancias
hoc est difficile quia non est
blanditiem et adulationem et perturbationem
in conversatione hoc non est ab his facile et tantum
sed ita virtus moderativa Tertio quod
scit omnem virtutem non est virtus Sed
affabilitas est talis quod ergo non
scitur sciens hoc patet quod Philosophus tractavit
de amicicia post omnes virtutes morales et
intellectuales quod scit Dicendum quod amicicia
capere sumitur hic et in libro Ethicorum eius de
terminatur de vera amicicia que consistit in
affectione cum quis vult complaceat alio et
eius qualibet actus est idem velle et nolle
Consequenter vero est conformare se alio
in exterioribus dictis et factis / hec autem differt
de qua hic solum reddit hominem dextrum
in dictis et factis ad alios propter eius
sive conformitatem in dictis factis et verbis
Tertio circa istam acceptabilitatem
que est in conveniendo aliis vocatur
causam quod aliquis secundum istam virtutem
potius dicitur virtus quam amicus Dicendum
quod non quia dicit hec virtus quantum
causa formalis acceptabilitas non tamen
causatur ex dictis et factis ad alios
est ex dispositione eorum sed habitus
solum facit acceptabilem ex dictis et factis
si in eo ordinetur quia non dicit magis
differentias Tertio omnis virtus est
una ista virtus non est una quod hoc
quia una virtus non aptatur eadem
personae huiusmodi personarum Sed
habitus virtutis quod plus diversarum personarum
habentibus quod hoc quia facit hominem
bonum convivere et illi sunt diversi mores
Dicendum quod diversitas est secundum quod aptitudine
una persona dummodo talia non sunt diversa
in ratione personarum ut persona duplex
inveniuntur in mundo et in linea et cetera
sunt diversitates Cuius quod homines
sunt diversi quantum ad verba et ad facta
tamen diversitatem rei conveniunt in una
ratione virtutis et personarum quia omnes
per quemcumque verba possunt adiuvari
delectabiliter convivendo Sexto circa
dicta et facta veritatem est virtus ut ve-
ritas quod non attingit sed circa eadem
virtutes non duo obiecta et hoc aut
materia quia veritas est circa talia
Dicendum quod veritas et affabilitas
sunt circa eandem materiam sed non secundum eadem
rationem Affabilitas enim respicit
delectationem et tristiciam in convivendo
et factis veritas autem respicit dicta
et facta quo ad manifestationem consistunt
sunt non habendo respectum ad de-
lectationem et tristiciam Dubitatur
de propriis affabilis Primo quod sunt
quidam primo quod affabilis loquitur
et in se sunt bonos notos et ignotos
tamen et ad consuetos et inconsuetos ergo et
debeat se Tertio tendit ad hoc affabilis
ut minime tristitiam sit Tertio reservando
ea delectationem / ad bonum finem ea
qua aliquis est eligit contristare et eam
quando si non sit honestum ut si vos
aliquis coram eo turpia tunc
plus verecundetur tristiam aliam Item
si inferatur nocumentum vel in
bonis vel in fide Tertio si ille quod convivit
dicat aliquid quod pertineat ad
suam inhonestatem tunc vel contristabit
non sed hoc acceptabile sed magis
reprehende et per hoc differt a

Ad ... amicicia habet duos actus

Ad quos se extendit vera amicicia et quid sit

... ego male ...

... et ...

Amicicia sumitur tempore hic et in libro Ethicorum

Tercio et virtus ...

... dulce convivere et affabile

qui sunt penitus delectabiles

quod videtur pertinere ad contristari vel ad delectari deductione

blandiatoribus et adulatoribus quoniam
illi tam vera honesta quam inhonesta
acceptant. Contraria vero est quod quidam modo con-
versatur hiis qui sunt in dignitate et illis
qui non. Item aliter conveniunt cum
magis notis et minus notis quoniam tribuunt
singulis quod eis debitum est. Item quod
affabilis contristatorem vel delectatorem eligit ex con-
sideratione futuri nocumenti quantum
ad honestatem vel utilitatem. Ad
istas conditiones videntur contradicere
quoniam in una dicitur quod habet aliter ad
magnos et parvos. In alia autem dicitur
quod equaliter se habet ad omnes et prius dicebatur
quod equaliter habet se ad notos et ignotos.
Dicendum quod non contradicunt quia per
hoc quod philosophus dicit quod affabilis habet se equaliter
ad notos et ignotos non vult hoc quod
per omnia similiter habeat se ad eos. Verumtamen
quia ex quo virtuosus est non habet animum
aliquid detrahendi; sicut utitur eisdem
sermonibus ad eos non reddendo unicuique
secundum suam dignitatem quod suum est. Ex
hoc quod dicit philosophus ideo dicit ut audiat
huiusmodi virtutis differentiam ad veram amicitiam
quoniam illa solum est ad paucos et ex
affectu; ista autem ad omnes indifferenter.
Item affabilis non habet propter dam-
num contristari quoniam secundum primam et sextam habet rationem. Ratio
est quia proverbium Salomonis dicit
qui negligit damnum propter amicum
hic iustus est. Contra philosophus non debet contristari
propter damnum. Dicendum quod pro damno
parvo non contristat amicum
sed bene pro evitando magno damno
futuro cum non sit stultus inducit
parvam tristitiam amico et est expres-
sum. Item quarta proprietas. Item alia. Affabilis
debet se equaliter habere ad magnos
et parvos. Contra quoniam fortitudo habet se
equaliter ad bellum a quocumque inferatur
sive a magno sive a parvo semper fortis
habet eandem animam. Ergo similiter debet ita debet se
equaliter habere ad conveniendum cuilibet.
Dicendum quod non est simile quoniam fortitudo
non respicit dignitatem eius illius qui
bellum infert vel solum periculum respicit
vel respicit solum dignitatem belli.
Hec autem respicit dignitatem ex convictu
hominum et ad personas hominum quoniam solum
ad quantitatem belli et non ad personas.

Utrum sit aliqua virtutis
moralis que tenet medium
in actibus humanis quo
ad veritatem Postquam philosophus
determinavit de ipsa affabilitate que

tenet medium in convictu humano
quantum ad delectationem et tristitiam, con-
sequenter determinat de veritate que etiam
respicit convictum hominum quantum ad
exhibitionem factorum vel dictorum unde est talia
qualia sunt dicta vel facta. Sciendum veritas capitulo 21

quarta veritas capitulo 21 primo pro adequa-
tione rei ad intellectum vel econverso. Alio modo
pro vero sermone qui fit in iudicio
sicut cum aliquis interrogatus a iudice
confitetur verum. Dicit hec veritas a
prima quoniam prima extendit se ad omnia
que intelligimus; hec autem solum ad verba se extendit.
Tertio capitulo pro ipsa veritate iustitie
sicut cum aliquis reddit se equalem
et verum in proferenda iustitia et istis
omnibus modis non ~~accipitur~~ hic. Quarto capitulo
capitulo veritas pro quodam habitu quo
quis manifestat se aliis dictis et factis
prout sunt, ita quod non dicit hic quod
non fuerit fingit se talem qualis non
est et isto capitulo hic veritas, veritas
enim ut capitulo hic respicit convictum hominum
innotescit autem aliquis alteri in convictu
qualis sit exterioribus, scilicet dictis et operi-
bus sua dispositione et factis quibus cum
aliquid operatur, dato quod latinus non
dicit se esse latinum et timeat si loquitur latinum
tunc facto se manifestat. Adequatio istorum
signorum que sunt dicta vel facta
cum rebus ad qualitatem concernentem dicit
veritas hic. Ab hac virtute dicuntur veraces ho-
mines reddunt quoniam ille dicit verum non
solum pro servanda iustitia sed magis
propter dispositionem suam habitus quoniam sic est
habituatus. Ex isto sequitur quod veridicus
non habet omnem veritatem de se ipso unde
sed ut oportet et ut dictat recta ratio, quoniam
stat aliquem aliquando dicere aliquam que in se
vera sunt esse iactatorem. Sciendum
veritas huiusmodi virtutis est quoniam in con-
municationibus vel actibus humanis
quantum ad reputationem et manifestationem
contingit contraria quoniam aliqui sunt
qui de se ipsis plura dicunt quam veritas
habet et tales dicuntur iactatores a iactantia
que est vitium in habundantia huiusmodi virtutis.
Alii vero deficiunt in hoc quoniam dicunt
minora de se quam veritas habet et tales dicuntur
yrones vel yronici quod est vitium
defectus huiusmodi virtutis. Possunt etiam dici
derisores quoniam dicunt aliquam obprobria
eis in quibus non inveniunt. Ad moderan-
dum per declinationem ab hiis vitiis
necessaria sunt virtutes que est virtus quod homines
regulat in hac manifestatione. Sciendum
quod minus dicere quam habet veritas contingit dupliciter
uno dicendo minus et negando maius
in esse cum tamen insit sic dicendo

veritas capitulo 21

Tercium

virginitatem gloriose se dicit non habere quamvis sit
se viri
et operatur et vivit

dupliciter contingit
minus dicere quam
veritas habet

committit mendacium quia negat
se in se quod inest Aliquo contingit
de se dicere minus sed non negando maius
et hoc modo non committit mendacium quia
inesse aliud inest minus Iste eciam
verax potest de se dicere bona et inter
veracem magis est declinare ad minus quam
ad maius quia dicere maius quam sit
non potest esse sine mendacio sed dicere minus
potest sine mendacio et ideo dicit textus
difficile est attingere medium indivisibile
Item in minus autem magis a vero declinare
prudentie videtur Ex isto patet quod tam iac-
tator quam yronicus sunt mali quia
sunt mendosi sed autem mendacium est
malum et vicium Conclusio veritas
est virtus specialis patet Quia ubi reperi-
untur extrema vituperabilia ibi re-
peritur medium laudabile Sed eciam mani-
festatorum in dicto et facto reperiuntur
extrema ergo et medium quod est virtus
Hoc quod non licet eo Secundum est quod tres
sunt species iactantie Aliquis enim fingit
acta de se quam sunt nullius alterius
gracia sed causa complacentie Et talis magis
est vanus quam pravus Sed assimilatur
pravo propter deformitatem actus non enim
gauderet in isto nisi haberet aliquid
mali in se Alius acta de se
quam sunt causa honoris vel glorie
que est in laude et talis propter hones-
tatem eius quod eum movet non videtur
valde vituperabilis Alius iactitat
causa argenti vel quidquid facit quod
in precium argenti cedet ut faciunt me-
dici aut divinatores Ille qui talia se iacta-
tur est deformior honestati Quia magis oppositi
sunt iactatores Alii autem habent quod
de aliis vicii sed magis de avaricia alii
ambicione Yronici qui dicunt minus
de seipsis quam sit et hii videntur graciosi
secundum mores quam iactatores propter
humilitatem Non enim propter lucrum talia de se
ostendunt sed fingunt ne sint molesti
aliis si se magnificarent et talis negat
maxime gloriosa sicut fecit Socrates qui fatebatur
se nescire cum tamen fuit sapiens
Sed sunt quidam qui de se fingunt parva
ut paupertatem vel quod iacent in cinere
vel talia huiusmodi et isti laborant duobus
viciis Quia per simulacionem paupertatis
volunt esse superbi et per negacionem superbi
sunt mendaces Arguitur pro
veritas non est virtus ergo patet quia
omnis virtus est affectiva veritas autem
pertinet ad partem speculativam ergo Hoc quia
omnis virtus movet appetitum ad
Hoc contra ubi dicitur
Theodoricus finis per veritas Item bonum
causatur ab aliquo per exemplum alicuius
rei Sed virtus politica causat et
ab ipsa mente per suum opus ergo
veritas non erit virtus Contra veritas
secundum quod est in intellectu aliquid est vel
per quod Ex hoc quia in compositione consistit
veritas est finis speculative et non est virtus
Sed secundum quod est quidam habitus simplex
immanens homini movens per modum
nature ad opus est habitus acquisitus
ex operibus et pertinet ad partem affectivam
seu appetitum Ex hoc secunda virtus
comitatur bonos et malos Sed veritas
est huiusmodi Hoc quia virtus non potest
malum consequi quia oportet ei Hoc quia
per veritatem aliquis potest eundem sua bona
comparatorum dicta vel facta et eciam mala
Dicendum quod nunc virtus comitatur malum
semper quod sic non sed aliquod bonum
morale quorumvis habeat bonum nature bonum
nature pulchritudo ingenium
Quia reperiuntur malicia et virtus
Sed potest virtus comitari malum secundum
quod qui sed deficit secundum aliquam virtutem
Ex hoc modo nequitur malus eo quod qui
sed unam virtutem moralem non omnino habet
omnes et qui est gulosus aut timidus
potest esse verax ergo ad argumentum necessarium
Ex hoc omnis virtus reddit opus
suum bonum Sed veritas opus quandoque est
malum ergo veritas non est virtus
Hoc patet per Ovidium Et quandoque non
vera loqui quod modo sum quod fueram te
in Methamorphosos de corvo
Dicendum quod dicere veritatem de alio
quandoque nocivum est Sed adiungere dicta
vel facta sua comparatione et proprie
ut locus hic veritas hec est semper bonum
et ad hoc inclinat ea virtus ut de se
quis loquitur et non de alio Ex hoc
veritas est virtus intellectualis ergo
male hic determinat de ea Philosophus post
dictas virtutes que sunt de parte intellectus
sed intellectuales veritates sunt huiusmodi
ergo sapiencia sciencia intellectus et alia
que necessario eciam veritatem sunt
habitus intellectuales ergo ut ita magis
ipsa veritas Item sine virtutibus
intellectualibus medium est recta racio Sed
in moralibus per rectam racionem determinatur
medium Sed in ipsa veritate medium est recta
racio Hoc quia habet duo medium virtutes
morales et intellectuales Quia in moralibus
medium duorum quorum sit unum eciam minus
Hoc quia veritas in eo consistit quia
aliquis non excedit nec deficit
ab extensione eius quod est ex hoc
operacio intellectus Item eciam quod
est ipsa felicitas ipsum vel est virtus
intellectualis Sed eciam veritatem sed felicitas

Hoc dicitur breviter, hoc quia felicitas
intellectualis est in contemplatione. Item
opposita horum virtutum sunt malitie intel-
lectuales, ergo videtur quod virtus sit intel-
lectualis. Ars enim opposita horum, quia ille
sunt falsum, mendacium, non tamen sunt in intellectu.
Sciendum pro solutione quod hoc est
quod omnium virtutum quod ipsa aut est voluntas
quedam aut non est sine voluntate, et conveniunt hec
tamen moralibus quam intellectualibus voluntatibus.
Ergo potest considerari ex .2. Unos secundum quod
consequuntur intellectum et quod est in intellectu
est tamen conceptio que movet intellectum et
ita hoc quod est in intellectu erit ordinatum
ad aliud et non erit in ipso quod se desiderat
et ut non est virtus in ipso. Et ideo sic
loquendo nec ars nec scientia nec aliqua
perfectio intellectus est virtus. Alio potest
considerari ut procedens intellectum requirit
et motor omnium virium et ipsa voluntas habet
ordinare intellectum et omnes alias vires quia
non intelligimus nisi quod volumus, nichil aliquid
nisi quod volumus. Unde sunt perfectiones
istarum virium requirunt sunt per actus
voluntatis adiunctos, merentur nomen
virtutis. Ita etiam est actus intellectus, scientia
ars non comparantur nisi per actus imperatos
per voluntatem. Differunt tamen perfectiones
morales et intellectuales quia per virtutes
intellectuales potest quis in optimum intellectum
ut in substantias separatas et quanto perfectius aliquid
eorum perfectionem attingit id optimum tanto
talis virtus erit melior. Sed sapientia
est melior scientia, scientia enim per speciem attingit
superiores causas et perfectius causas naturales
et scientia minor est quam ars. Scientia per
artem causas sensibiles. Morales perfectiones ad
extrinsecus operantur. Hoc patet quod hec virtus
veritas est moralis. Scientia facit hominem
se ipsum sincere dicto vel facto per
actus exteriores. Obiectiones que mote
sunt in contrarium procedunt de veritate
que est in compositione intellectum. Illa enim
est dispositio intellectus ut arguit prima ratio.
Illa enim etiam veritatem attingit virtutes
intellectuales ut arguit 2a ratio. Tertia
illa enim etiam est felicitas ut arguit 4ta
ratio. In hac etiam veritate non sufficit veri-
tas secundum quam est expressio per actus
exteriores in significatione. Et illi de-
fectus vocant obliquitatem in exterioribus
dicto et facto. Dubitatur. Et
quamvis tamen falsum oppositum hunc virtuti differunt
quia veritas sunt quod hec consideratur con-
sistit in recta ostensione expressa in significatione

in dicto et facto ex significatione. Falsum
autem secundum se est turpe nec assumendum ad
veritatis ostensionem significatione nisi habeat
aliquod palliatum honestatis. Et ideo huic
virtuti per se opposita fictio et non falsum nisi
secundum quod est fictio. Ipsi autem veritati que
est in voce oppositum falsum. Dubitatur
quid sit mendacium. Dicendum quod men-
dacium sic definitur: est falsa vocis significatio cum
intentione fallendi et est dictum Augustini.
Sciendum quod sicut veritas est [illegible]
secundum quam aliquis manifestat se dicto
vel facto talem sicut est, ita men-
dacium est quo aliquis ostendit se talem
qualis non est. Mendacium enim non
tantum est in significatione vocis sed etiam in significatione
rei. Et ideo dicit Anshelmus multi
mentiuntur per signa que faciunt. In
dicto enim potest esse mendacium propter hoc quod aliquid
aliud significat. In hac autem diffinitione vox significatio
vocis ponitur. Extendit se ad omne
id per quod potest significari aliquid, reputatur.
Est autem 3x mendacium, scilicet perni-
ciosum, officiosum et iocosum. Per-
niciosum secundum quod aliquis per sua verba
mendosa alterum nocere intendit. Offi-
ciosum quando aliquis intendit facere
credere aliquid aliud quam sit propter bonum
alicuius. Iocosum est quando aliquis dicit alteri
quod est non ut noceat nec ut faciat
credere, sed solum ut eum faciat. In istis
3bus non salvatur ratio mendacii
nec mendacium. Sed prius de eis et ideo
divisio ista est magis analogia quam univoca.
Secundum dicit de eis secundum prius et posterius. In dicto
enim mendacium est aliquid materiale falsa
vocis significatio et aliquid formale intentio
fallendi. Tamen autem talis fallacia fit
per vocem et vox est signum rei potest ipse
deceptio vel ad vocem tamen vel ad rem
tamen secundum quod ipsum sortitur proprie. In men-
dacio pernicioso est falsa vocis significatio et
quantum ad vocem et quantum ad rem quantum
ad vocem quia [illegible] intendit
facere credere id quod dicit [illegible]
in mente [illegible] ad rem quia per
tale mendacium intendit aliquem ledere
vel in corpore vel in [illegible]. In officioso
autem est falsa vocis significatio et intentio fallendi
solum secundum vocem et non secundum rem [illegible]
[illegible] quia sic mentiens intendit facere
credere aliud quam sit, non decipit quo ad
rem, quia nullus leditur hoc mendacio
sed magis infert in [illegible] et ideo
deficit a perfecta ratione mendacii. In io-
coso autem est tantum falsa significatio vocis
et non fallendi intentio falsa significatio

Secunda refert hic quod non est simile
quia non iuvat ad credendum. Ut
ad tertiam quia ultimum intendebatur
et hic nunc de peto est tantum periculosum
fictiosum quia per gratiam damno (?) toto
id aut domino quia in Ad

Ista divisio est insufficiens quia secunda
divisio non potest de omnibus membris quia
secunda de iocoso non potest verificari quia
diffinitio mendacii ergo falsum quia non
est tamen intentio fallendi. Dicitur quod haec
analogia non est divisio de membris
dividentibus primi etc. / sed secundum prius et posterius

Dubitatur utrum mendacium sit per
se turpe vel malum. Videtur quod non quia
virtus nunquam declinat ad aliquid per se
turpe sed virtus aliquando declinat ad mendacium
ut textus et patet per sanctorum verba quod dicunt
quod per mendacium licet mentiri ut quis
per id evadet aliquod periculum. Item
ergo tempore inter duo mala minus malum
est eligendum minus malum est quod audit
se sibi hoc vitio qui occultat per secundum
publicatio et alios scandalizat ergo non est
est ut aliud audiat se qui fit in vedite (?)
Item mendacium de quo hic est tamen
in verbis quam factis sed etiam fingit aliquis
aliquod volebat sed ergo ipse nihil
turpe facere videtur ergo hoc quia dicitur
Lucas fingit se longius ire. Dicitur quod
secundum professorem civilis vel sine detrimento
potest aliquis licite mentiri. Hoc tamen probatur
quod per facta ostendendo aliud et aliquid
hic quod fit sed secundum professorem vel theologicalis
hoc nullo potest fieri. Patet consequentia
Secunda virtus theologica tendit in ipsum
bonum / bonum autem haec omnia excedit et
ideo pro nullo damno et nec ullo sed quod
mentiri avertit a bono infinito ad bonum
finitum sed virtus civilis ordinatur ad bonum
finitum puta ad existentiam civilis vel
domus conservationem adeo potest commodum vel
damnum praeponderare in quantum ex parte ut sic
vitandum quidquid sit mendacio civiliter ut si
potest civitas consummari levi mendacio tunc
est faciendum. Dicitur ergo quod mendacium non
est per se malum loquendo civiliter, non simpliciter
malum sed est malum per se cadendo propter admixtum
ut per se et sine admixto, quia quicumque mendacium
sine admixto commodo reipublicae tunc est
malum. Dicitur ergo ad primum quod virtus theologica
non declinat ad malum virtus autem
civilis potest declinare ad malum sed non in quantum
per se malum et tunc et hoc (?) civiliter. Sed
textus quod fictio etiam non fuit mendacium in facto
nisi sumitur quod est non simpliciter causa est (?) verbis
Secunda quod fingit se longius ire ille enim
ambulatoris relatus ad ipsum fuit fictio
magister demonstrabat quod rationem eundi

se longius quod tamen non erat
sed relatus ad eos non causa fictio quia
volunt per hoc illud acta demonstrare
quia dispositionem cordis eorum quia
cor eorum longe erat ab ipso et similiter
ad hoc finxisset mendacium si expressisset
quia demonstrasset eos aliter se
habere ad ipsum quam habuerunt quia
se removebat se ab eis ergo causa veritatis

Utrum eutrapelia sit virtus circa ludos existens

Postquam determinavit de virtutibus quae sunt
circa actus humanos seriosos consequenter
determinat de his quae sunt circa
ludos et iocos quam vocat eutrapeliam.
Pro intellectione dicendum quod ludus
in se et absolute non habet rationem mali quia
aliquis circa ludos nunc alia utique possunt
versari. Secunda virtus et malum sunt
non generant. Notandum est ergo ipsum ludum
habere rationem aliquam boni hoc autem
ratio est quia ludus est utilis vitae
humanae. Secunda sicut homo in laboribus
corporalibus ad refirmandas vires
indiget quiete seu relaxatione
sic et animus quam ab intentione arcendi
tenti studio indiget quiete et re
laxatione sed ista relaxatio fit per ludum
Secunda per ludum animos tedium seu fas
tidium et indignatur recreato et quod in tali
relaxatione videtur et fieri quandam
consuetudinem. Hoc est quando actiones
per ambitus (?) secundum debitas circumstantias
ut se in ioco et relaxatione animi di
cuntur tales quales et dicit et non suspicabile
vitare in audiendo ea quae per eos
proferuntur sive in tristitia sive sic tristitia
sequitur etc. ea conformitatem in
audiendo ergo necessaria sunt et virtus
circa ludum et hoc est necessarium hoc ludi
hominis videtur. **Conclusio** re
quies mentis a seriosis actibus
est necessaria vitae humanae. Patet secunda sicut
se habet requies corporalis respectu ad
vitam corporalem ita requies mentis ad
animam sed requies corporis est necessaria ad
vitam corporalem ergo hoc quia per
operationes corporales diminuuntur calor
naturalis et per quas diminuitur corpus virtus
naturalis corporalis ad quarum diminutionem
sequitur fatigatio ut ergo recreatur
vires necesse est per aliquod aliud requiritur
requies. Ita etiam operationes quae fiunt ab
anima in vehementi applicatione ad aliquid
consummant sensus. Secunda tales operationes
fiunt ab anima non sine ministerio corporis
ergo indigent aliquid quiete propter quod
legislatores constituerunt certos dies
festos et cessaverunt ab operationibus

tam corporis quam animae quae sunt
in sollicitudine. Forte sequitur
quod etiam ludus sit necessarius vitae humanae
quoniam ista relaxatio fit per ludos
ludos etiam dicit verbis et ludos qui sunt
verbis ut iocos et etiam qui sunt facto
ut ludus aleae. **Conclusio 2a**
defectus a ludo est vitiosus. Probatur conclusio
ab eo quod est necessarium vitae humanae est
vitiosum sed defectus a ludo est huiusmodi
hoc patet ex praecedente conclusione. Et autem sunt
qui a ludo deficiunt probatur quoniam aliqui
sunt qui in nullo delectantur nec volunt
videre ludere. Item aliqui ludos fa-
cientibus ipsi sunt severi et contristantur
quoniam reputant ludum esse actum puerilem
sed hoc non ludi scurriles et inhonesti
ita patet ad pueros puerilia sed ludi
moderati sunt virtuosi [illegible] etiam sunt suspecti
propter quod vocat philosophus istos deficientes
agrestes quasi rusticos vel stantes
in agro non cognoscentes homines.
Conclusio 3a ~~defectus a ludo est vitiosus probatur~~ superabundantia
in ludo est vitiosa propter quod non tantum
ludi committuntur propter recreationem
et restaurationem virium sed superha-
bundantia tendit in eis quod vitiosa
hoc quia in nimia resolutione hoc
exhalant spiritus a corde ad quorum
consolationem [illegible] tempore virium. Et autem
aliqui superabundant in ludo probatur
quoniam aliqui sunt qui dicta et facta
aliorum volunt vertere in ludum et non
nec curant si alios contristant vel eos
turbant. Immo tales semper volunt
dicere aliqua per quae homines provocent
ad risum. Tales vocat bomolochi.
Bomolochus autem secundum Albertum est
nomen avis quae insidebat templis
ad capiendum [illegible] residuum de
animalibus sacrificatis ut valuit dicere
aut bon... templum et lochus
insidere. Per similitudinem tales dicuntur
bomolochi quia ad hoc laborant
ut ex verbis et factis aliorum possint aliquid
rapere quod convertant in risum [illegible]
[illegible] propter nimium [illegible] in [illegible]
vocat tales [illegible] [illegible]
desiderat afferre risum quod [illegible]
est [illegible] sunt et alii qui [illegible]
verbis [illegible] provocant hoc
narrando aliquid quod tangit
honorem aliorum et vocat tales [illegible]
Et dicit etiam eos esse peiores bomolochis.
Bomolochus hoc [illegible]
Non vocat autem hic [illegible]
qui [illegible] ad [illegible]
sed qui refert aliqua contingentia
famam vel honorem propter commune [illegible]
et delectationem. Dicit etiam philosophus quod
nomine medii quod refertur de [illegible]
vulgus eum appellat eos eutrapelos
vel graece [illegible] qui ludos plus amat
quam seria et etiam [illegible] aliquis
cedit in ludo [illegible] huiusmodi et tamen
medius fertur in [illegible]. Secundo
quod etiam sunt ludi quidam liberales
et decentes quibus homines virtuosi utuntur
quia nocumentum non habent in se turpitudinem et
conferunt ad statum reipublicae ut ludi
[illegible] isti [illegible] possunt [illegible]
in his habundare est vitiosum. Alii
sunt scurriles et inde [illegible] ut ludus
aleae et taxillorum et talibus virtuosus
numquam debet [illegible]. **Conclusio 4a**
Circa ludos est virtus moralis. Probatur
Circa omne ad quod est ad vitam
conferens est una virtus per quam
utimur bene sed ludus est huiusmodi. Hoc
ex textu et probata in prima conclusione.
Item ubi est reperire laudem et vitupe-
rium ibi est virtutes sed in ludo est reperire
laudem et vituperium. Hoc patet ex
2a et 3a conclusione. Sed probatur
quoniam qui ludit liberaliter ludo ubi
et quando est virtuosus et dicitur eutro
ab eu quod est bonum et tropus id est verto
inde eutropolus id est bene vertens [illegible]
alios moderate vertit ad iucunditatem
vocat etiam eum philosophus epidexium
epidexius autem sonat aptus semper
ad gaudendum [illegible] est enim epidexii
talia audire et dicere quae conveniunt
modesto id est moderate vertenti ludo et
liberaliter qui liberaliter utitur ludo. Est
autem ludus liberalis qui in dictis et
factis non afferret [illegible] et faciendi
probitatis iucunditatem [illegible] ut dicit philosophus [illegible]
eutrapeliae bene vertit ad iucunditatem
tamen patet ad eandem alios [illegible] id est dicere quaedam
[illegible] de eis non tamen vitia [illegible]
quae prohibentur a conditoribus legum
ut [illegible] sed fugere aliqua vitia
propter delectationem vel propter [illegible]
[illegible] hoc sunt sine infamia
et ille qui [illegible] ingeniando [illegible]
graciosus et liberalis quia liberum habet
animum a similibus passionibus et [illegible]
lex [illegible] sed [illegible] [illegible]
aut per praecepta legis [illegible] oportet
aut forte [illegible] graciosus et liberalis
sic habebit [illegible]. **Aliquo modo**
contrarius est etiam difficile sed ludi sunt
faciles [illegible] difficile [illegible]
[illegible] sed [illegible] est [illegible] oportet
[illegible] circa quod est virtus [illegible]
difficilem ad acquirendum sed ex

moderamine circumstanciarum in attingendo medium, sicut enim aliqua non deberet uti que in se facilis est ut cibus potus [illegible] Sed difficultas est in [illegible] ex hoc quod difficile est tangere medium secundum debitas circumstancias. Ad partem dicitur quod ludus quantum in se non est difficilis Sed ludere et observare omnes circumstancias in ludo sed difficultate vel ludere quod oportet et neminem offendere. 2°. Omne opus virtutis est electivum et [illegible] Sed ludi fiunt sine consilio et sine electione ergo etc. quia subito vel in ludo [illegible] fit motus manuum et velocitas [illegible] sine deliberacione. Dicitur quod in ludo [illegible] vel in [illegible] sicut [illegible] vel corporis vel motus manuum sine consilio tamen ad discendum hoc requiritur consilium et electio ut qui discit in cithara primo consiliatur quos ponat digitos ad cordas [illegible] vero in habituatus sed non curat etiam ut deliberet quos digitos ponat. 3°. In ludo utimur derisione et convicio Sed ista sunt mala. Dicitur quod uti derisione et [illegible] ad delectacionem non est [illegible] sunt uti Sed uti illis ad infamandum alium hoc est contrarium virtuti sicut et [illegible] in ludo. 4to. Omnis virtus ordinatur ad felicitatem Sed felicitas que est bonum humanum non consistit in ludo vel fortune [illegible] ergo etc. [illegible] Dicitur quod virtus [illegible] ordinatur ad felicitatem. Aut sicut due coope-// rantes ad perfectam [illegible] felicitatem sicut prudencia iusticia et huiusmodi ista ad felicitatem [illegible] in ludo non sicut aliqua virtus ordinata ad felicitatem.

Aut sicut [illegible] ad [illegible] et [illegible] ordinantur ad felicitatem. Est enim vite operative [illegible] et ideo non est virtute [illegible] ut semper operetur Sed ut quandoque [illegible] ab intencione sua [illegible] humana non sustinet ut agimus sicut in laboribus nec [illegible] ad studium [illegible] vite nec contemplative vite et ideo quia ludi [illegible] faciunt ad recreacionem et quietem ipsa vita hec est in eis [illegible] cooperatur ad felicitatem quia sine talibus ludis destructa [illegible] [illegible] ut [illegible] 5to. De ludis est resolutivum Sed [illegible] [illegible] contentatus [illegible] est potius [illegible] operacionum que sunt [illegible] ut in primo dictum est Dicitur quod [illegible] ab intencione studii

[illegible] opera virtutum quodque per [illegible] in [illegible] virtutem [illegible] sicut [illegible] secundum virtutem [illegible] ab intencione studii [illegible] opera virtutum hoc [illegible] secundum virtutem [illegible] ludo [illegible] ad hoc ut [illegible] possit [illegible] uti. [illegible] [illegible] virtutibus [illegible] [illegible] [illegible] in hoc [illegible] [illegible] sunt in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicta et facta [illegible] [illegible] talem [illegible] [illegible] respicit delectacionem in [illegible] Sed [illegible] [illegible] respicit delectacionem in ipsis ludis

Verecundia concernat virtuosos

[illegible] philosophus determinat de [illegible] que sunt virtutes Consequenter determinat de quadam [illegible] laudabili que tamen non est virtus scilicet de verecundia Et dicit de ea quod non convenit virtuosis. Primo [illegible] philosophus in fine 2i fecit mencionem de [illegible] que sunt [illegible] scilicet de verecundia et nemesi tamen in hoc [illegible] exequitur determinat de verecun-// dia et non de Nemesi [illegible] est quod determinare plene de passionibus pertinet ad rethoricam [illegible] Nemesis ut dictum est [illegible] tristicia de prosperitatibus malorum Et [illegible] plenius [illegible] hensionem in topicis Et quia [illegible] ordinat [illegible] ad alterum [illegible] ideo hoc magis pertinet ad rethoricam [illegible] argumenta [illegible] Et per hoc [illegible] capitulo [illegible] in 2o [illegible] [illegible] [illegible] virtutibus in [illegible] et [illegible] [illegible]

Secundum verecundia [illegible] [illegible] [illegible] pro quandoque [illegible] sive [illegible] fit ex bono sive ex malo [illegible] [illegible] ex bono. Alio [illegible] pro mali [illegible] ad [illegible] [illegible] sicut dicimus [illegible] verecundos qui [illegible] sunt inclinati ad verecundiam. [illegible] venit ex complexione [illegible] Sed frontem tenere [illegible] habundanciam et calorem forte [illegible] [illegible] [illegible] est sic dispositus.

[illegible] pro [illegible] que vere-// dari [illegible] timentes [illegible] aliquod Et diffinitur [illegible] Vere-// cundia est timor [illegible] timor confusionis que [illegible] oppo[illegible]

Aliqui autem sic diffiniunt est timor de timore [illegible] de turpi actu.

Dicit [illegible] timor et verecundia

verecundia [illegible] modis

dicit timor et verecundia

Quia timor est circa pericula mortis
verecundia autem non sed circa turpi-
tudinem aliquam unde verecundi eru-
bescunt, qui vero mortem timent pal-
lescunt Item verecundia est periculum
fame sed timor est periculum ... pene
Item in timore fit aliquis motus
ad interiora quia sicut in timore spiritus
sanguis et calor contrahuntur ad cor
et in exterioribus membris fit pal-
lor sed in verecundia est motus ad
extra quia quod timet non tam intrat
sicut id in timore ideo est motus ..
ad repellendum id quod obicitur ideo
sanguis et spiritus effluunt ad exteriora
et causatur rubor in facie hominis
Et isto modo capitur hic verecundia
Conclusio prima Verecun-
dia est passio et non virtus proprie loquendo
Quia verecundia est timor sed timor
est passio ergo etc. Secundo motus appe-
titus cum quadam transmutatione corpo-
rali est passio sed verecundia est huius-
modi ex diffinitione passionis Et hoc
quia in verecundia transmutatur facies
secundum colorem et fit motus appetitus
sensitivi vel ad consequendum vel
ad fugiendum Quarto non virtus patet quia
virtus operatur quoddam turpi supposito
sed verecundia fit operatur Ideo hoc quia
virtus operatur supposito bonis actibus
Hoc quia est timor in aliquo perpetra-
to turpi vel perturbabili Item
non virtus proprie salvatur in extremo
sed verecundia est et ei quod est super-
habundans et qui deficiens et
est qui medium est ergo Conclusio secunda
Verecundia passio est laudabilis iuve-
nili etati proprie per quod iuvenes
retrahuntur a turpitudine hoc est lau-
dabile eis sed per verecundiam fit hoc ergo
Hoc quia iuvenes propter fervorem etatis
vivunt secundum passionem ideo sunt proni ad
multa mala facienda Unde textus
iuvenes sunt secundum passiones et multa
peccant Ab hiis autem prohibentur
per verecundiam per quam timent turpitudinem
Secundo probatur per consuetudinem humanam
Quia consuevimus laudare iuvenes
verecundos, non autem senes nisi et
eis ad laudem Unde sicut tractus
per medium rationis retrahitur a malo
sic iuvenis per verecundiam propter quod
verecundia est signum melioris nature
iuvenis tendentis in honestatem Ergo
verecundia textus laudat iuvenes
verecundos Secundo quod iuvenis
sit prodi duobus modis Uno per defectum
ad inverecundiam ... vel
ex appetitu divitiarum vel delectationis
Cum appetitus vehementer divitias divi-
tiis appetitum honesti et non verecundantur
quod eos acquirunt Item ex delec-
tationum appetitu fit ex verecundia fiunt
femine fiunt inverecunde meretrices
Alio proditur per assensum ad virtutem
perfecta unde qui est confirmatus in virtute
et sed perfecta virtutem non timet reprehen-
hendi de aliquo turpi operatione quia eam
non admittit et non timet verecundia
primus modus est in operibus viciosis Ergo
est ipsis studiosis non quia tanta turpi-
tudine sunt velati ut non timerent
Sed quia
Ex isto patet quod iuvenis verecundus in
turpi opere descendit ad inverecundiam
per Sed per cessationem
ab opere turpi propter verecundiam provenit
ad virtutem et isto modo verecundia est laudabilis
in iuvene Conclusio tercia
Verecundia non est laudabilis in senibus
proprie Ideo est verecundia qui laudatur
ex eo quod sunt verecundi sed ex hoc
senes non laudantur ergo verecundia in
senibus non est laudabilis Hoc quia de senibus
estimandum quod nil dignum verecundia
committat Sed senes eum quia longo
tempore sunt experti et consueti in bonis
operibus non de aliquo turpe opere quod sit
in verecundia nisi proveniat ex
corrupta voluntate Item verecundia est
solum de turpi actu sed senes non
debent turpe operari ergo Conclusio quarta
Verecundia non convenit virtuoso probatur
verecundia non est nisi de pravis sed vir-
tuosus non operatur ... prava ergo Hoc
Quia virtus facit opus bonum non autem
pravum Et quia potest quis dicere quod
verecundia non est solum de hiis que sunt
turpia secundum veritatem sed etiam de hiis
que sunt turpia secundum opinionem hominum
ideo et studiosus non potest verecundari
de turpibus secundum veritatem tamen de turpibus
secundum opinionem Ideo hanc obiectionem
removet philosophus dicens Et virtuoso
non decet de quocumque verecundari quia
ipsius est nec turpe operari sic tale turpe
sit vel turpe secundum opinionem
Arguitur primo Verecundia est virtus
ergo prima conclusio falsa patet virtus est dis-
positio perfecti ad optimum sed verecundia
est huiusmodi Hoc quia in nullis est ... ex
dispositio ad perfectum sed per excessum
a contrario et per approximationem ad
terminum ut si quis sit calidus et

Quia iuvenes sunt proni
ad mala

per accessum venit ad perfectum
Verecundia autem coheret a turpi
quod contrariatur optimo et felicitati ergo sola
est dispositio perfecti ad optimum Dicendum
quod verecundia non est dispositio perfecti sed
imperfecti quia supponit turpe in eo in
quo est Verum potius ipsa est dispositio
sicut motus qui est actus imperfectus
non autem ut habitus qui est forma per-
fecta virtus autem ita disponit ad perfectum
sicut habitus Causa quia omnis virtus est
actus perfecti et dispositio eius ad optimum
in virtute ergo salvatur duobus modis assequendi
perfectum scilicet et per recessum a contrario id est a turpi
et per accessum ad optimum quia manet
virtus eius in optimo Causa quia felicitas
congregat omnes virtutes / verecundia
autem disponit solum primo modo ad perfectum
per recessum a turpi et non 2º modo quia non
potest eius esse in optimo quia non convenit
studiosis 20c verecundia est sicut
scilicet timor est virtus ergo et verecundia Vor
apud Theologos qui vocant timorem
unum aliorum donorum Item penitentia est
dicitur virtus Causa quia retrahit a malo
ergo per eandem causam verecundia erit virtus
Causa quia retrahit a malo aut detestatur
videlicet timor et penitentia ipse sunt
virtutes et non prohibita verecundia Dicendum
quod nec timor nec penitentia apud ethicum
sunt virtutes communes sed apud theologos
et causa est largo modo incepto convenit
sub virtute in deletionem culpe divine virtutes
Ratio quare ethicus non dicit eas virtutes
Causa quia theologus in peccato tria considerat
culpam per quam recedit a summo bono /
reatum respectu eterne pene / et conversionem
ad bonum commutabile ergo oportet quod aliquibus
correspondeat in deletione peccati Verum
tamen culpam dicit gratia que eam delet
Causa de   que est in conversione ad
bonum commutabile dicit dolor et contra reatum
ordinatur satisfactio verumtamen contra quam invi-
dus est cum gratia concurrant actus virtutis que est
delectio et ideo ista duo scilicet larga virtutes secundum
theologos Sed moralis non considerat
gratiam verum sunt quod contrarium sui non potest sed
delectio virium et per virtutem inductam per gratiam
conversionem et ideo hoc non dicit virtutes et c
etiam verecundia non dicitur virtus apud eum
30c verecundia convenit cuilibet etati ergo contra
dicto et contra philosophum arguitur Causa quia in qualibet etate
convenit esse malum ibi est decens est
retinaculum et a malo Sed in omni etate
est malum ergo est retinaculum Sed verecundia
retrahit a malo ergo contra sicut crapula
et nyctimeria sunt peccata iuvenilis etatis
ita avaricia senilis etatis Dicendum quod
sermones ethici sunt typici et probabiles
loquens quod in pluribus et non necessario
et secundum hoc intelligendum est quod dicit philosophus

verecundia non convenit senectuti
ut in pluribus Sed aliquis convenit
senii qui contingit eum turpe agere
verum etsi in omni etate malum sit
locum / tamen turpitudo quod contingit
malum non est equaliter in omni etate et
propter hoc non oportet ipsam verecundiam
equaliter in omni etate 4oc vere-
cundia convenit virtuoso probatur
maxime est virtuosus Sed ve-
recundia provenit maxime quia
verecundatur maxime si beneficiis
ab aliquo utitur contra Dicendum quod ibi non
est proprie verecundia quia verecundia est
de turpitudine / propter hoc autem
quod beneficiis magnis non est turpe
sumptum ergo est in erubescentia a pro
veniens ex bono zelo 5oc non
verecundatur de turpi opere est virtuosum
ergo verecundatur de eo est virtuosum
Sed virtuosus aliqua operatur turpe potest
ergo verecundatur tunc convenit verecundia
Vor Causa quia aliqua sunt turpia secundum veritatem
aliqua secundum opinionem solum / verum non
est impossibile quod virtuosus operetur turpia non
secundum veritatem sed secundum opinionem ¶ Dicendum quod
contraria sunt operanda a virtuoso ut
turpia secundum veritatem ut secundum opinionem et
ita non contingit eum verecundari Et at
non decet eum operari ut secundum veritatem
nec secundum opinionem turpia Causa quia virtuosus
cum semel fit virtuosus nunquam turpe
operatur vel apparens turpe quia
prudens non dicit sicut enim sapienti
in speculabilibus ita prudenti in
agibilibus non solum cedavergun sed et
videre cedavergun cavendum est
6oc virtuosum adest contingit verecundari
probatur Causa quia si enim suum uxor vel filia
turpe egerit verum quod ibi virtuosus vere-
cundatur patet et per arestotelem in rethoricorum
dicentem Vere enim quod erubescit
in talibus malorum que tendentes turpia
ipsi a hiis dedecus turpe erunt ergo aliqui
dicunt quod virtuosus non sed verecundatur de operibus
suis sed alienorum suorum Dicendum at et melius quod
virtuosus ut hoc non verecundatur quia est
turpe hoc Si autem aliquis verecundatur de
actibus suorum non fit ut virtuosus Sed
inquantum habet quantitatem scilicet ...... ad suum
et facit non ut virtuosus sed ut civis
Amoc verecundia convenit ad studiosum
ergo passio motus convenit terminum a quo et terminum
ad quem in eadem ratione Sed verecundia est
quidam motus a turpi ad virtutem ergo convenit
est turpe et virtutem et per hoc virtuosum Aor
do philosophus Vor considerat verecundiam
Dicendum quod non est simile de motu physico
corporis et de motu anime motus enim

ille fluunt ad peremptionem
contrariorum / virtus autem constituitur
in non ex primis ... contrariorum
sed ex necessitate ergo habitus autem
non sunt permissibiles propter quod dicitur
vii phisicorum non est alteratio in prima
specie qualitatis et ideo ad virtutem non pertinet
... unus ... abnegato ...
Circa quo verecundia spectat in septimo
et non conveniunt virtuti

Circa secundum quinti
libri ethicorum
queritur utrum
iustitia sit virtus
moralis circa operationes
exteriores existens?

Postquam philosophus determinat de virtutibus mora-
libus que sunt circa passiones consequenter
determinat de iustitia que est principaliter circa
operationes. Ille enim virtutes regulant
passiones. Circa non permittitur de
... vel ira in obiectum nisi
... quod iustitia non respicit
maxime quod faciat opus rectum.
Sciendum secundum doctorem Thomam
hic in quinto ... differentia iustitie
ad ceteras virtutes. Circa virtutes
alie principaliter sunt circa passiones et ex
consequenti circa operationes ... passiones
sunt principia operationum. Sed iustitia
principaliter est circa operationes / ... passiones
sunt principia operationum. Sed iustitia principaliter
est circa operationes. Non enim quis
... iustus sed operando dicitur
iustus vel iniustus. Ex consequenti autem
est circa passiones pro quanto aliquis per
passiones inclinatur vel impeditur in
operationibus. Secunda circa in virtutibus
dictis accipitur medium rationis et non
rei id est medium quo ad nos et non quo
ad rem. Sed in iustitia accipitur medium
rei ~~id est medium quo ad nos~~ et non quo
ad homines non quia ... ...
... sed ... ut res exposcit
dicitur iustus. Tertia differentia quia ... ceterarum
virtutum est medium duorum viciorum
sed iustitia non est medium duarum ma-
liciarum sed oppositum iustitie ... malicia
... non ...
Circa sic iustitia est omnis virtus ...
quod ... omnes virtutes et ... omnes ...
... omnes virtutes sunt ... ad

alteram circa ista ipsa iniustitia sibi
opposita erunt duo vicia et non sic
quod habeant in se omnes operationes. Circa
quartum ... consequenter ... ...
... consequenter ... iniustitia.
Sciendum ergo quod iustitia secundum
legisperitos sic diffinitur. Est constans
et perpetua voluntas quod suum est
unicuique tribuens ...
... Circa sola voluntas sine ope-
re ... non faciat hominem iustum.
... autem ... sic diffinit. Est
habitus ...
... tribuens ...
Secundum philosophum est habitus a quo homines
habundantes ... habitu
operativi sunt iustorum / et quo iusta
operantur et volunt iusta. Per oppositum
iniustitia est habitus a quo homines
operativi sunt iniustorum et quo iniusta
operantur et volunt iniusta. Et in hac
diffinitione tanguntur tria que causantur
in homine per habitum iustitie.
Primum est inclinatio ad opera iusti-
tie et tangitur operativi iustorum.
Secundo tangitur operatio iusta et ...
voluntates ad operandum iusta. Et quod
eadem scientia est ... oppositorum. Sed est
ponendum ideo ne quis existimet quod
per eundem habitum iustitie contingit
operari iusta et iniusta. Ideo philosophus ponit
... et habitu
... Circa eadem potentia est contrariorum
Circa ... eandem potentiam ... album
et nigrum ... eadem scientia
est contrariorum ut eadem est scientia sani et
egri sed idem habitus non ... ad se
contraria immo ... habitus est unius
et determinatus actus ... unius
determinati obiecti ut ab eodem habitu sa-
nitatis non procedunt ea que contraria sunt
sanitati sed solum ea que sanitati
conveniunt. Circa non ... dispositio
est quod ... et ... sed ... aliud
et aliud ...
cognitio ... contraria. Circa ...
... vero cognoscendum ...
albo ... quod est nigrum. Tamen
inquantum est habitus ... ad ...
... qui ... cognoscere veritatem et
non ... ad errorem.
Circa ... et non ...
... ergo dictum est quod homines
per habitum iustitie sunt iusti et per
habitum iniustitie iniusti. Secundum
... si non ...
... diversa ... et reliquum

tamen in proposito quot modis dicitur
iustitia tot modis iniustitia similiter
quot modis dicitur iustum tot modis iniustum
Unde philosophus declarat tres modos iniusti scilicet
iniusti Unde iniustus primo est ille-
galis qui facit contra leges et statuta
legis et qui iniuste facit contra ea Secundo
avarus dicitur iniustus qui vult plus
habere de divitiis quam deceat ipsum
Tertio dicitur iniustus inequalis quia
vult minus habere de malis quam
deceat ipsum et qui desiderat minus de
paupertate quam deceat ipsum Isti tamen
reducuntur ad unum quia avarus
reducitur ad inequalem et inequalis ad
illegalem qui enim est inequalis vult
plus malum minus malum et est quoddam
quoddam bonum Et quia avarus
vult magis bonum et quia vult habere
minus malum non inquantum malum
sed inquantum quoddam bonum et ita avarus
continetur sub inequali sicut sub quodam
genere Inequalis autem reducitur ad ille-
galem quia illegalis continet omnem in-
iustitiam et quia quicumque peccat
aliquo facit contra leges similiter etiam
iustus uno modo dicitur legalis id est qui est
observator legis Alio modo dicitur iustus
equalis qui vult equaliter habere de bonis et
malis secundum quod decet ipsum Et quia equale
opponitur ei quod est in plus et etiam
ei quod est minus et ideo iste modus
contra duos et oppositus a duobus modis iniusti
Sic ergo patet quod duplex est iustitia equalis
et legalis et duplex iniustitia inequalis
et illegalis Unde sicut inequalis reduci-
tur ad illegalem sic equalis ad
legalem tamen ergo in genere una
iustitia legalis et etiam in genere una
iniustitia illegalis Conclusio
prima Iustitia secundum quod in voluntate sit
in subiecto patet quia secundum appropriationem
quatuor virtutum cardinalium quatuor enim
virtutes cardinales pertinent quatuor potentias
prudentia rationem iustitia voluntatem
fortitudo irascibilem et temperantia con-
cupiscibilem patet etiam ista quarto
quia potentia magis perfecte virtu-
ti secundo nobilis est et ipsa est voluntas
voluntas Conclusio secunda est quod iustitia
est circa operationes et non circa passiones
patet quia iustitia est perfectiva appe-
titus intellectivi In appetitu et intellectu
non sunt passiones sicut in appetitu sensitivo opera-
tiones ergo iustitia proprie respicit opera-
tiones Conclusio tertia Iustitia est
virtus moralis prima pars patet quia

pertinet hominem et opus eius
bonum reddit ex diffinitione virtutis
Secunda quia acquiritur ex actibus et
operationibus per morem et consuetudinem
non autem per doctrinam ideo talis est
virtus moralis Arguitur
primo ad oppositum secundum non pertinet
dicere de iustitia quia scientia speculativa
similis que est legis positiva et distincta
a scientia morali Secundo similis dicitur
de iustitia ergo non moralis quia
dicit scientia non considerat idem quod
et iustitia est tradita summa reddere
unicuique quod suum est quod est
actus iustitie patet duobus dicitur
contrariis possunt duobus ad illud actum
Unde iniustitia et iustitia patet ad contra-
rium est iustitia tendit legem ponere
Secundo patet hoc quod dicere voluntate in-
quantum qua sponte vult reddere
unicuique quod suum est et si lex non
sit et patet declaratio iustitie ad scientiam
moralem Tertio contra diffinitionem
scientie potentie et habitus sed scientia
eadem scientia est oppositorum ergo eadem habitus
est oppositorum tamen quia scientia est
habitus Dicitur quod habitus patet capi
ut quod et proprie Communiter habitus
est aliquid perfectio potentie et quecumque
perficit potentiam est habitus isto modo
est communis scientie que est perfectio
potentie intellective proprie vero qui
perficit ad operandum in modo determinatum
nature sicut perficit potentiam ad actus sed
contrarios unde dicuntur quidam
habitus corporales et quosdam animales
est enim habitus quo quis utitur cum
voluerit Secundo ad hoc proprie est oppositio
sed potius quod oppositio inter moralem
scientiam in modo nature et ita est habitus
habitus et isto stat habitum non ad
contrarios sed bene scientiam Tertio dicitur
est tamen magis ergo non duorum oppositorum
tamen esset unitas sed tamen in uno sed
ipsa scientia per effectum duratur ex
necessitate ergo non quod sit scientia unitas
ergo tamen in uno Dicitur quod duplex est
esse sicut quoddam est et compositionis
quoddam est et ita se habet scientia sicut
duplex unitas quedam in genere
tamen in uno et non habet et ad propria
Alia sunt unitas compositionis et hec
est unitas scientie et ideo patet esse
contrariorum inquantum unum accipit cum alio

2

Bonum est duplex

Fortitudo iusticie consideratur duplex

Xtor Contra 2m modum iusti-
vis est eum qui plus vult de bonis
non generaliter iniustus quoniam bonum simpliciter honesta
sed quanto quis plus eligit ho-
nesti tanto plus est honestus ergo
non iustus & iniustus. Dicendum quod bonum
est 2x scilicet bonum simpliciter et [illegible] quod
habet in se aliquid propter quod trahat
ad desiderium et bonum honestum
est bonum quia tale desiderandum
vel procurandum utilitatem ut ipsi videtur
honestum bonum. Aliud simpliciter [illegible]
na sua et omnes res [illegible] dicuntur
bonum et bona fortune que veniunt
in distribucionem generalem quia quedam est
[illegible] sit bona communis alicui [illegible]
male disposito huic non sunt esse
bona / de talibus bonis intelligitur
hoc / bona autem fortune sunt propria
materia iusticie. Ytor Contra [illegible]
vel [illegible] non [illegible] assignat
partes iusti & iniusti quoniam ea non
bene veniunt in divisione quorum
unum [illegible] sub alio. Sed
plures partes iusti reducit ad unum.

Sciendum quod ex ipsa ratione iusticie
nominis est tres modos dicitur iusticie.
Primo cum iusticia sit rectitudo quedam
quo ad equalitatem que attenditur
in dando & recipiendo. [illegible] si con-
tingit [illegible] iste tri-
dubit [illegible] non. Talis autem recti-
tudo considerata [illegible] aut secundum quod est
determinata ad [illegible] certam
[illegible] secundum quod est abstracta. Si autem
consideretur secundum quod est determinata ad [illegible]
[illegible] & lucro sic est iusticia proprie
dicta [illegible] opposita avaricie. Si autem
consideratur secundum quod est abstracta habet
[illegible] vel consideratur [illegible] recti-
tudinis secundum [illegible] est equalis
et [illegible] 2us modus iusticie secundum quem
quis dicitur equalis vel iustus. Alio secundum
respectum ad aliud quod regulat
rectitudinem ut ipsa lex [illegible]
primum modum iusticie secundum quem quis
dicitur iustus legalis. Ad argumentum
dicendum quod ista reductio non est sicut
[illegible] in genus sed est secundum modum
[illegible] et proprium determinatum & abstractum.
6tor Iusticia est circa res exteriores
a nobis factibiles sed habitus
[illegible] circa factibilia est ars
ars autem non est habitus moralis
ergo nec iusticia. Contra quia operatur

circa distribucionem bonorum communium
circa dacionem & lucrum que sunt a nobis.
Dicendum quod iusticia [illegible] & proprie res
non respicit ut ars. Ars enim formam
rebus imponit. Non autem iusticia / re-
spicit ergo proprie iusticia [illegible]
et quia usus rerum non est sine re
ergo [illegible] ex consequenti respicit rem.
Amor omnis virtus moralis est
circa delectaciones & tristicias ergo et
iusticia. Sed delectaciones & tristicie
sunt passiones & non operaciones ergo iusticia
est circa passiones & non operaciones. Antecedens
[illegible]. Dicendum quod omnis virtus moralis
est circa delectaciones & tristicias sed
[illegible] vel [illegible] / ex [illegible] omnis
virtus est circa delectaciones quia
delectacio est consequens actum virtutis
[illegible] aut [illegible] primo & proprie mo-
derans tristicias & delectaciones ut
fortitudo temperancia. Aliqua autem operaciones
ut iusticia. Snor Iusticia est
circa id proprie quod promovet vel im-
pedit iustum in operacione sed hoc est
passio ergo iusticia est circa passionem.
[illegible] quia passio [illegible] motum
in ipsum obiectum / sicut autem quis habet
motum in hoc ut reddat unicuique
quod suum est. Dicendum quod iusticia est
bene circa passionem promoventem sed non
proprie / quia proprie respicit operaciones.
[illegible] iusticia legalis [illegible] iusti-
[illegible] passione sine non.

Utrum iusticia legalis sit omnis virtus per essentiam aut habitus ab aliis essencialiter distincta. Postquam philosophus posuit
modos iusticie & reduxit eos ad
legalem consequenter determinat que sunt
legalia & ostendit eas que sunt
proprietates ipsius iusticie legalis.
Patet autem tres proprietates eius prima
quia est perfectissima virtutum 2a quia ipsa
est circa alienum bonum 3a quia ipsa
omnis virtus. Sciendum quod legalia sunt
que sunt determinata a lege positiva
[illegible] a civili [illegible] & quod [illegible] dicas
aliquos iustos & leges cum de talibus
disponunt vel ordinant vel ea que
sunt ad generalem utilitatem vel ea que
conferunt optimis ut legislatoribus
vel [illegible] principibus etc. vel que
[illegible] conferunt secundum statum suum ut
determinat quid debetur regi principi etc.
[illegible] aliquos quoad [illegible] [illegible] pallia

Sedes

Corectu

recte gubernat & ideo q[uod] constitutum e[st]
p[er] leges pollitie non bene rectas
non sunt iusta Recte enim leges ten
dunt ad utilitatem tocius comunitatis
et quia o[mn]is et p[er]ptua utilitas ordinatur
ad felicitatem pollitica ideo omnia
a[li]a dicunt legalia que sunt factiva
& conservativa felicitatis et p[ar]tium
ipius i[d est] eorum que ordinantur ad fe
licitatem ut pax ut u[ir]tutes vel in
strumentaliter ut bona fortune Diuic
& bona corporalia Sciendum q[uod] lex
precipit ea q[ue] p[er]tinet ad singulas u[ir]tutes
p[atet] q[uia] lex precipit op[er]a fortitudinis
puta q[uod] miles no[n] linquat acie
ne fugiat et no[n] arma proiciat Sic
precipit q[uod] ne mechetur et no[n]
iniurietur p[er]cute alium et cet[era] p[atet]
ad mansuetudinem et sic de aliis
actibus et cet[era] iustis de lege q[ue] recte
ponitur Si aut[em] no[n] recte ponitur
no[n] dicitur p[ro]p[ri]e no[n] lex sed s[ecundu]m
aristotelem quedam recte ros[?] apposicedias[?]me
nis[?] quod sit in p[er]fectas[?]
lex conveniens debitam provisionem ...
Albertus i[d est] lex posita sine perfusa
ratione scire[?] Sciendum s[ecundu]m thom[am]
dicitur dictam ex improviso edictum
unde Sedes i[d est] ex improviso facta
aposicedia sine D[icit] s[ecundu]m albertum
ab a[rte?] usine & sedes i[d est] observator
scie & minus quam observatoria q[ue]
scia sine observatione Item lex
dicitur est quedam ratio rationis ad
bonum co[mmun]e ab eo qui curam co[mmun]itatis
h[abe]t promulgata D[icitur] ratio q[uia] preter
ordinem rationis non e[st] lex Dicitur
ad bonum co[mmun]e quia lex d[ebe]t intende
non de bono privato s[ed] de bono co[mmun]i
D[icitur] ab eo qui curam co[mmun]itatis habet
q[uia] no[n] quilibet h[abe]t imponere legem
s[ed] qui intendit co[mmun]e D[icitur] promulgata
q[uia] lex no[n] publicata no[n] obligat
lex e[r]go h[abe]t p[ro] m[ateri]a o[mn]em u[ir]tutem quia
h[abe]t precipere etiam omnem u[ir]tutem Con
prima Justicia legalis e[st] quedam
virtus p[er]fecta eo q[uo]d dirigit & moderat[ur]
operationes ad alterum sunt o[mn]ium
omnium u[ir]tutum S[ecundu]m iusticia legalis e[st]
huiusmodi Hoc q[ui]a p[ro]p[ri]um est u[ir]tutis
reddere opus bonum et dirigere
S[ecundu]m hoc quia precepta legum ad hoc s[un]t
ordinata ut quilibet h[abe]t se recte in
operatione ad alterum n[on] m[od]o in preceptis
legalibus est forma legalis iusticie

Conclusio 2a Justicia legalis
est preclarissima virtutum et
maxime p[er]fecta p[ro]b[atur] p[ri]ma p[ar]s pre
clarissimum est illud quod bonitas
clare se h[abe]t ad alios S[ed] s[ecundu]m iusticiam
legalem quod p[er] h[abe]t q[uo]d dictum[?] est
q[uod] preclarissima est q[uia] & aliis h[abe]t
& alios [...] Hoc q[ui]a s[ecundu]m u[ir]tutes
p[ar]ticulares aliquis bene se habere
ad se i[d est] s[ed] no[n] semp[er] ad alium S[ecundu]m at
iusticiam legalem u[ir]tute u[ir]tutibus bene ad se[?] [...] q[ui]libet
& ad alium Secunda q[ui]a legis precepta de
om[n]i u[ir]t[ut]e precipiunt quo ad alterum
ideo dicit tex[tus] q[uod] nec hesperus
nec lucifer ita fulget sicut iusticia
legalis / Vn[de] hesperus e[st] stella
que claret ~~[...]~~ p[ost] occasum sol[is] / lucifer at
an[te] ortum Hec aut[em] stella sic dicta
s[ed] e[st] alia ex hiis aut Jupiter ad
Venus aut mercurius q[ue] stelle habent
magnam claritatem quo ad nos p[ro]b[at]
et idem p[er] dictum Bianti q[uod] inter
omnes ex stellis p[ro]p[ri]etatibus grecorum
qui dicit Et principatus virum
ostendit i[d est] efficit quod habet
in gente strenuitatem vel ostendit
quantum stet aliquis in tali defectu q[ui]
principatus aut ad alterum e[st] q[ui]a
n[isi] [...] ipsi p[er]fectus p[ro]b[atur] Hoc ergo
voluit Bias iusticiam e[ss]e claram
quia homines aperte clamat in
officio suscepto ad alterum / 2a p[ar]s s[cilicet] q[uod] i[ta]
q[uod] sit p[er]fecta p[atet] q[uia] illa virtus
que h[abe]t in se omnem u[ir]tutem & omnium
usus est p[er]fecte u[ir]tutis p[er]fectissime u[ir]tutis S[ed] iusticia legalis
est huiusmodi Hoc quia in iusticia
est o[mn]is u[ir]tus m[ateri]a & est m[ateri]a legis
precepta in quibus est p[re]cepta[?] formaliter[?] iusticie
legalis ista precipiunt de u[ir]tutibus omnibus
ipsa etiam facit se bene h[abe]re & ad se ipsum
& ad alterum et iste est usus p[er]fecte
virtutis / multi enim bene habent
se in p[ro]priis / qui tamen no[n] possunt
se bene h[abe]re in hiis que sunt ad alios
Ex isto sequitur q[uod] i[d est] p[essimus] est qui no[n]
solu[m] utitur malicia ad seipsum s[ed]
& ad alios q[ui]a p[er] opposita ille optimus &
ad p[er]fectus qui u[ir]tute u[ir]tutis utitur non
solu[m] ad se / s[ed] & ad alios Tercia
conclusio Justicia legalis no[n] e[st]
sine aliis u[ir]tutibus ymo includit
in se omnes u[ir]tutes / p[ro]pter eius p[er]fectionem
Sciendum q[uod] in qualibet u[ir]tute sunt duo
consideranda s[cilicet] m[ateri]a quia
et formam vel racionem quam

Albti ita

et corpus veneris q[uod] ... aliis planetis ... operatur qui ... ad orisontem

Auctor dicitur Beati[?]

q[ui] a[liquis] ad se bene h[abe]t

Loyc

In qualibet u[ir]tute sunt duo consideranda s[ecundu]m albertum

operatur in illas materias. Cum ergo
iustitia sit quidam habitus virtutis
a quo iusti operativi et volunt iusta;
autem sunt bona que in communitatem
deducuntur secundum proportionem arismetricam
vel geometricam per distributionem
vel commutationem, et huiusmodi bona que veniunt
in emptores et venditores sunt materia propria
iustitie, et forma eius erit rectitudo
in communicando ad alterum secundum proportionem
arismetricam vel geometricam, ut si
vendo equum tuum 10 florenis quod 10 iuste
sum [illegible] non tuum [illegible] iustitia ergo
que est circa hanc materiam erit specialis
virtus, et quo ad materiam et quo ad formam
et erit distincta a iustitia legali
et est alia virtus quam opera amicitie.
Sed quia huiusmodi forma est perfectio
rationis que ratio est ordinativa
distributionum et commutationum secundum debitas
proportiones, sed forma [illegible] est alli-
gata ad materiam debitam sicut [illegible]
respiciat et non aliam, quia ratio est
[illegible] potentia [illegible]
iudicat de obiectis omnium aliarum potentiarum
ut de colore etc. sed ideo sua forma potest
adaptari in omnibus actibus aliarum virtutum
secundum quod veniunt in communitatem, sed ut
ista forma est generalis virtus et
respicit generalem materiam omnium
virtutum, sicut ergo hec forma iustitie
legalis que est communis omnis virtutis.
Iustitia ergo legalis quia debeat
rectitudinem communicandi in omnibus virtutibus
erit virtus generalis et habebit materiam
generalem ~~[illegible]~~ omnium virtutum. Sequitur
autem ista rectitudo respicit bona fortune
que veniunt in distributionem et commutationem
erit forma specialis virtutis [illegible] patet quod iustitia
est virtus generalis et specialis, [illegible]
formam suam et [illegible] materiam [illegible] rectitudinem
suam in omnes virtutes materia. Specialis
inquantum respicit bonum inquantum cadit
in commutationem et distributionem [illegible] ergo [illegible]
[illegible] sicut iustitia legalem contingit
[illegible] ad aliud ergo erit virtus
omnibus communis. Item quia iustitia
est [illegible] virtus ergo non erit sine
aliis virtutibus [illegible] omne bonum
[illegible] quando [illegible] deducit iustitia
ergo omne bonum opus cuiuslibet virtutis
erit secundum iustitiam ergo [illegible] virtus

Conclusio 4ta: Iustitia legalis est
habitus [illegible] distinctus ab aliis
virtutibus [illegible] in quo invenitur specialis forma
et [illegible] virtute est specialis sed in iustitia le-
gali est specialis forma et esse virtutis
ergo [illegible] forma legalis
iustitie est ponere rectitudinem in communicando
ad alterum in omni virtute nec talis forma
non habet alias virtutes. Item iustitia legalis
habet specialem actum distinctum ab aliis
virtutibus ergo est virtus specialis. [illegible]
[illegible] habitus [illegible] per actus
sicut actus per obiecta. Actus iustitie
respicit bonum quod [illegible]
virtutis bonum [illegible] alia est
ratio boni [illegible] alia ratio [illegible]
[illegible] ad communitatem [illegible]
alia [illegible] ratio [illegible]
~~alia~~ illa respicit temperantia ut est
virtus [illegible]. Alia autem ut [illegible] re-
spectu ad bonum [illegible]
[illegible] ut ipse castus maneat
sed ratio ad aliud ut si ipse non
vult [illegible] castus [illegible]
[illegible] ut si quis [illegible] ad uxorem
alterius [illegible] fornicatur [illegible]

Arguitur primo contra 2am conclusionem:
Iustitia non est perfectissima virtutum
ergo [illegible] perfectum est cui nihil deest 3o
Physicorum sed iustitie legali multa
desunt [illegible] quia ipsa est optima
in modibus quod [illegible] civiles felicitate
civili autem felicitati multa desunt.

¶ Secundo quia iustitia de qua nunc
agitur est preclarissima et perfectissima
preclarissima quantum ad pulchritudinem
que consequitur honestum eo quod potest
[illegible] super [illegible] honesti
[illegible] in [illegible] virtute perfectissima
[illegible] considerabatur
[illegible] aut [illegible] quod est [illegible]
[illegible] aut [illegible] quod est [illegible]
ad alterum [illegible] magis perfecta
~~[illegible]~~ que magis accedit ad [illegible]
honesti et decenti [illegible] magis
perfecta que magis attingit perfectum
statum felicitatis quia bonum communitatis [illegible]
ad felicitatem [illegible] est melius quam
bonum unius et quia iustitia de qua
hic loquimur [illegible] ad bonum communitatis
felicitatis [illegible] ad alterum
[illegible] est [illegible] ergo ista dicitur [illegible]

Materia iustitie
forma iustitie legalis

applicativa et directiva

potest iustitia ad omnes aliarum virtutes

Albertus

perfectissima. ¶ Ad racionem
dicendum quod iusticie vel deest de hiis que
requiruntur ad virtutem Quia licet pro-
nunciat omnes partes honesti/ loquendo autem
de perfectione semper sibi deest ei
quod est felicitas contemplativa de
qua nichil ad propositum Secundo
perfectum est quod non suscipit incre-
mentum Sed iusticiam secundum hominem Bonum
quia est habitus in deos per retributionem
actuum crescit ¶ Dicendum quod iusticia in
se est perfecta quia habet omnes partes
perfecti hoc est sed incremento recipit
quo ad victum ¶ Item philosophus videtur
comparat iusticiam lucifero Quia debuit
eam comparare soli quia licet dicendum quod ipse
optimam comparacionem usus est perfectius
Soli enim non debuit comparare
iusticiam quia hic comparatur felicitati
ad quam ducit iusticia Sed sicut [illegible]
sol est clarissimus sic felicitas est
optimum in vita mundi Luna autem
comparatio non habuit quia quandoque ipsa est
tenebrosa aut secundum se tota aut secundum partem
iusticia autem nunquam licet aliquando obscuratur
Secundo Iusticia non est specialis virtus di-
stincta ab aliis ergo consequens est itaque
generalis per [illegible] ergo ¶ Dicendum quod quo
est impossibile idem secundum quod pluribus
et tamen in se secundum speciale distinctum ab
eis [illegible] est in ea genus que
contendit se ad partes effectus talis
in [illegible] singularis non enim
[illegible] est in [illegible] sua generalis
autem ad quem effectum que potest in
pluribus dicendum ea generalis Iusticia ergo
ratione sue forme generalis que nulli alteri
virtuti debetur et ratione materie generalis
que tamen non cadit in aliqua materia
propria virtutum et nulli debetur specialis
Sed iusticia forma generalis iusticie est
applicabilis ad omnem actum quia per
iusticiam sit quis bene se habere ad alios
secundum omnes virtutes Tertio videtur non
sit distinctum a particularibus Sed iusticia sit
talis virtus ergo ¶ Dicendum quod videtur in predicando
non sit distinctum a particularibus Sed videtur in
causando hoc est distinctum a parti-
cularibus et talis est iusticia legalis
Item Si sit verum quod nulla virtus
particularis sit in se perfecta causa quod
tendit forma iusticie ad suam perfec-
tionem ¶ Dicendum quod quelibet virtus particularis
est perfecta in actu suo qui secundum ordinem
hominis ad se ipsum secundum ordinem ad que et

" sicut [illegible] eclipsi totali
[illegible] eclipsi partiali

videtur in predicando hoc non
sit distinctum a particularibus
sed bene videtur in causando

ad alterum etiam licet quelibet virtus perficiat
a iusticia ergo etc. dicitur perfectissima et clarissima
Preter iusticiam legalem
que est generalis virtus
sit quedam virtus particularis
iusticie distincta contra
legalem et ab aliis virtutibus
propter quam plures declarant de iusticia
legali Consequenter probat quod
preter ea est ponenda alia particularis
virtus scilicet iusticia que ordinat in mente
hominem ad alium propter singularem
Secundo [illegible] unitas legis virtutis
Quia iusticia legalis ordinat
hominem bene se habere ad alterum
non tamen ratione sui commodi sed ratione
rei publice Iusticia ergo legalis principaliter
intendit utilitatem boni communis Non
est autem homo qui sit [illegible] et [illegible]
dentes bonum que [illegible] possunt con-
sequi et assequi bonum privatum et proprium
Quia ergo nec iusticia legalis directe
ad hoc inclinat / necesse est aliqua virtus
particularis que ordinat hominem ad se ergo
preter eam directe et legalem iusticiam
necesse est ponere etiam iusticiam particularem
Secundo quia materia virtutis est ex
id quod sit verum in communicacioni
hoc per distribucionem vel per commutacionem
Talia autem tria communicat [illegible]
scilicet divicias honores et salutem corporis
et propter dictum supra quod bona
fortune sunt materia iusticie / secundum
est rectitudo quo ad equalitatem
que attenditur in dampno et lucro
sic scilicet quod quilibet volens assequi
aut honorem aut divicias etc. faciat hoc
sine dampno alterius Tertio sequitur
eadem est forma iusticie generalis et
particularis Quia in utraque forma est recti-
tudo [illegible] Non tamen eadem
est iusticia particularis et legalis quia
illa forma non aptatur ad eandem
materiam / rectitudo enim generando quo
prout inclinat se habet ad omnem materiam
est forma iusticie generalis / prout
vero ad solum se spectat hec que invenitur
in [illegible] ad per distribuciones
aut per commutaciones / oppositum huius est avaricia
quia scilicet quis vult plus habere
de bono quam alter Sic ergo avaricia
non est sed malicia etiam sic ista iusticia
non est virtus iusticia Conclusio

preter iustitiam legalem inter se ponere quandam iustitiam particularem ab ea distinctam, post secundum rationibus tertio

¶ Probat quod inter se sunt alie et ergo deceptio ab eis sed invenitur quedam iustitia preter duorum aliarum virtutum et iustitie generalis et ergo hoc ponendam est aliqua virtus particularis distincta ab illis. Hec quarto inter se hoc probat philosophus assumens iustitiam particularem ostendendam autem quod talis iustitia particularis invenitur assumit probando sed invenitur particularis iniustitia que nec est omnis malitia nec habitus oppositus alicui speciali virtuti et ostendit sic quoniam qui operatur secundum quamlibet malitiam peccatum iustum deceptum peccat quidem secundum iniustitiam legalem non tamen facit avare accipiendo aliquid de alieno, ut si miles abicit arma in bello propter timiditatem vel si quis facit contumeliam alteri propter iram vel non facit auxilium alteri propter illiberalitatem peccat quidem secundum propriam malitiam, et secundum iniustitiam legalem non tamen peccat per avaritiam quia nil recepit de alieno. Si ergo peccat aliquis per avaritiam qui tamen non peccat secundum aliquam aliarum malitiarum nec, hoc est peccat tamen secundum omnem iniustitiam et per hoc vituperatur quia iniustus. ¶ Ex alia ratione quod quecumque vitia sunt decepta secundum fines sunt distincta ad invicem secundum speciem de[ceptio] sed avaritia deceptio ab aliis vitiis secundum finem ergo est decepta ab aliis secundum speciem. Ergo erit specialis aliqua iniustitia et erit iustitia specialis. Hoc quia virtutes et vitia sunt quedam voluntates, hoc quoniam si quis lucratur cum lucri questu cupiditatis fit assequi aliquid a tollere et amarus magis quam luxuriosus, quoniam luxuria fuit magis consistit quam accipit et avarus, ergo ¶ Item finis luxurie est satisfacere concupiscentie carnalis, avaritie autem non sed saciare appetitum divitiarum ¶ Et alia est in quo quis sit in aliqua specialiter ita nichil sit fieri vitium iniustitia quoniam reducitur ad aliquam particularem iniustitiam sed sit aliquid specialis iniustitia illegalem et vitium quod non reducitur ad aliquam malitiam particularem virtutum ergo inter est ponere

aliquam malitiam particularem specialem in qua salvatur sed ergo et specialis malitia specialis post tamen est opposita virtus specialis. Hoc quoniam si quis facit contra legalem iustitiam mechando reducitur ad vitium luxurie et si miles relinquit arma reducitur ad malitiam scilicet timiditatem, si quis percutit ex ira reducitur ad iracundiam. Si quis lucratur sed in ordinate surripiendo aliena ad nullam aliam malitiam particularem potest reduci ergo debet poni sub malitia aliorum alterius que est avaritia et iniustitia particularis. Ad primum in virtutibus moralibus superfluum sed ponere particularem iustitiam preter legalem est superfluum. Hoc quia virtus operatur in medio nec non nichil facit superfluum. Hoc quia legalis iustitia sufficienter ordinat hominem ad alterum et eo facit particularis ¶ Dicitur quod utraque harum iustitiarum ordinat hominem ad alterum et non sufficit, quia non eodem modo particularis cum ordinat ad alterum immediate ut in bonum privatum, legalis immediate in bonum quod reipublice quando tamen habet exequi potest idem facere ut legalis, inde potest esse in particularem et ergo Ad secundum dicitur comparatio ad alterum et per hoc ponere istius particularis iustitie sequitur quod deberent plures esse de proprio iste non sunt. Quia quoniam sunt quemlibet quando sunt ad invicem alie varie, puta comparatio mariti ad uxorem et ergo patris ad filium, domini ad servum ergo dicitur iste sunt particulares, particularis ergo pro legalibus deberent diversitas in comparando alterum particularem ad invicem. ¶ Dicitur quod sit de persona politica domestica comparatio dicitur quod in quo ipse frater et unum dicitur et secundum patris et filii quasi quod ipsis semper una persona quod quidem aliud, et ideo non dicitur aliqua specialis iustitia propter bonum illius tantum nisi preter iustitiam particularem quia omnes comparationes ille clauduntur sub una comparatione domestica, vero de sumitur iustitia yconomica ¶ Ad tertium iustitia sed perfecta ratione sed ratione non coheret alicui in me[dio] certe ergo nec iustitia habebit aliquid medium et per consequens non erit virtus specialis. Hoc quia rectitudo quantitativa est eo ingenio et hoc secunda forma iustitie

Jo preter iustitiam legalem et alias virtutes

// ab aliis viciis

Ius finis luxurie

finis avaritie

4to topicus [illegible]

// quando tamen deberent de [illegible]

domestica comparatio de vocatur in [illegible] ipse [illegible] polliticorum

Una sunt [illegible]

iniustitia ut particularis sufficienter ordinat in quando de [illegible]

hoc Secunda quia ratio est agens
universale et tale debet appropriari in diversa materia
¶ Dicendum quod ratio confirmata duplex
ad obiectum suum etiam est delectata sicut
communis alia potencia etiam perficitur a iusticia
etiam iusticia potest ad hoc inclinare materiam
alios ad alias vires quas movet
et sic virtus motor non applicatur virtuti
Sed cum sit delectata ad certam materiam
non possunt nisi in certam materiam et ulterius non
perficiat eam iusticia sicut prudencia et
propter hoc non possunt prudencia perficere sicut
iusticia Tercio forma applicabilis
pluribus naturis naturam earum habet ra-
cionem Sed iusticia est applicabilis
pluribus naturis quia naturam non habere
sicut patet de formis materialibus que possunt
in titulo in hyle etc. Dicendum quod forma
iusticie non sic applicabilis aliis
naturis nisi suo modo propter eam
que venit in commutacione et distribucione
Secunda alie materie habent formas
speciales sicut virtutum ideo non capiunt
aliam nisi suo modo Quarto Secundum
luxuriatur causa lucri vel sic luxu-
riosus potest Secunda quia qui exerceret actum
alicuius virtutis habet ad virtutem sed talis exer-
ceret actum luxuriosi ergo etc. Secunda
ex pluribus actibus generatur habitus hoc
quia complet concupiscenciam carnis
sicut et alter Item unus quod debent
tales dici peccatores iniusti et non
avari Secunda qui peccat pluribus
viciis videtur adimplere peccatum iniustus
Sed talis peccat pluribus viciis ergo
dici iniustus peccator Item in textu dicit
philosophus quod qui committit adulterium in luxuria
est generis ex prodigo et luxurioso
ideo in pluribus unus luctatur luxuriosus
Sed dici generis avarus et luxuriosus

Sciendum quod quedam sunt vicia que
habent contrarietatem et similiter ut
possunt se compati ut prodigalitas et luxu-
ria quia utraque illarum est in quadam
effusione et ideo possunt de pecunia
in uno simul Unde secundum utramque illorum
potest aliquis dici esse generis Quedam
autem sunt contrarietatem habencia ut est
avaricia luxuria avaricia enim est
in quadam restriccione luxuria vero
in effusione et ideo non possunt in uno
eque primo et simul nisi unum sit instrumentum
alterius ut avaricia potest uti luxuria
tamquam instrumento ad finem suum et
per hoc patet solucio ad utrumque et ad secundum
quia non habet ubi utrumque vicium de pecunia
Sed actus luxurie est sicut instrumentum avaricie

Vicia sunt contraria

¶ Ad primum quod non exercet actum propter
delectacionem sed luxuriosus secundum concupiscenciam
luxurie Secunda non facit ipsum actum
propter delectacionem sed propter avariciam
Quarto salus corporis honor et pecunie
non videntur materia apta communis
virtutis patet Secunda eadem materia non est
plurium virtutum non honor sed materia magna-
nimitatis et pecunie liberalitatis Item
iusticia est de hiis que sunt communicabilia
Sed salus non est communicabilis non possu-
mus salutem corporis nostri alteri
communicare ¶ Item vel pro salute intelligit
salutem corporis vel de salute civili
Si primum tunc salus pertinet ad medicinam
Si secundum tunc pertinet ad politicam ¶ Dicendum quod
honor potest considerari dupliciter Uno modo secundum quod
est in altero et etiam ipsum non sic virtus ad quam
Sed est respondendum ob virtutes hoc ut est
res quedam desiderata et etiam ipsum est magna-
nimitatis Alio modo secundum quod est quoddam distri-
buibile distribucione civili Secunda
alius honor datur principi alius civi alius consuli
et alius militi et honor est materia iusticie
vel de pecunia quantum intenditur in ea
tendit desiderium sic etiam ea est li-
beralitatis Sed inquantum sic communicabilis
et distribuibilis sic pertinet ad iusticiam
Sed de salute intelligit ea que faciunt
ad salutem medicinam et ad conservandum
nutrimentum ut sunt oleum et civitas
Secundo dividit iusticiam legalem et
particularem ¶ Dicendum quod conveniunt in hoc
quia utraque est ad alterum Sed differunt quod
Secunda iusticia generalis legalis tendit per se bo-
num commune particularis vero particulare ideo quia
particularis habet particularem materiam pro obiecto
sicut honorem et alia aut totam
materiam moralem pro obiecto habet

Honor potest considerari dupliciter

Albertus

pro salute intelligit que sunt ea

... et ... iusticia

Iusticie particularis correcte mentis assignat partes duas scilicet iusticia distributiva et commutativa

Postquam philosophus
distinxit iusticiam particularem a legali
consequenter incipit determinare de iusticia
particulari pretermissa legali et dividit
eam in duas partes scilicet in distributivam
et in iusticiam commutativam Sciendum
quod licet due sunt partes iusticie particularis
distributiva et commutativa ¶ Distributiva
est que consistit in distribucione aliquorum
communium que sunt dividenda inter eos qui
communicant civili distribucione seu communicacione
sicut sunt honores pecunie et cetera
labores expense et cetera Ex isto sequitur
quod secundum hanc partem iusticie sufficiens

Iusticia distributiva quid sit vide

labores expense et ... ut

2

aliquid in quantum ad singulos de ci
vitate sive sit bonum sive malum
Iustitia commutativa quid sit
Sed iustitia commutativa est que consi
stit circa res in commutationibus secundum quas
transfertur unum ab alio in alterum
ut ex iustitia commutativa vel quod tantum in
[illegible] detur pro tanta mensura
granorum vel pro tali mensura panis
vel vini / hec opponitur ad pre
cedentem quia in ista fit translatio
rerum ab uno in aliud / In prima vero
fit translatio a civitate ad
singulos cives civitatis / Sed autem
iustitia commutativa habet sub se duas
partes quia secundum duo genera commutationum
Tres sunt commutationes
¶ Sunt enim commutationes tres quedam sunt
voluntarie / quedam involuntarie Vo
luntarie sunt quarum principium est volun
tarium ex parte utriusque / quia scilicet principia
utriusque consentiunt in commutatione
Partes commutationis
Huius commutationis sunt sex partes scilicet ven
ditio et emptio In venditione et emptione
Commutationes voluntarie sex sunt partes scilicet emptio
transfertur res ab altero in alterum
ambobus consentientibus ¶ Mutuatio
Mutuatio
est secundum quam aliquis rem suam tradit
alteri ut equalem suscipiat ¶ Secunda
Fideiussio
fideiussio qua aliquis voluntarie
constituit se debitorem pro alio
ut a domino libertate mea pro illi
Accomodatio seu usus
bertate mea sua ¶ Tertia usus seu
accomodatio qua scilicet aliquis rei usum
gratis credit alteri / sed retinet
dominium rei eiusdem ¶ Quarta depo
Depositio seu custodia
sitio seu custodia qua aliquis deponit
rem suam apud alium ¶ Sexta conductio
Conductio
qua aliquis usum rei aliene
accipit pro pretio Sed commutationes
involuntarie sunt in quibus principium
non est voluntarium ex utraque parte /
Commutationes involuntarie sex partes
et iste sunt tres scilicet occulte et manifeste
Occultarum etiam sunt sex partes Prima
Furtum
furtum quo scilicet aliquis rem alienam
accipit eo invito et eo nesciente.
Mechia vel adulterium
¶ Secunda mechia vel adulterium quo
aliquis occulte accedit ad uxorem
alterius Prima uxor per alium maculatur
et contra est voluntas uxoris non tamen
Veneficium
mariti ¶ Tertia est veneficium quando
aliquis procurat venenum ad inter
ficiendum vel [illegible] alium ¶ Quarta dicitur
Parangaria
parangaria et est qua aliquis non solvit
debitum in termino quo promisit solvere
et dicitur a para et [illegible] et [illegible]
ductio quasi productio vel extensio
¶ Doctor planctus dicit quod sit ductio
cum aliquis occulte declinat aliquid
ut si aquam de prato alterius in suum vel in pratum aquam mittit
alium a loco proprio in alienum in
Albertus dicit ipsam esse adulterium
quod aliquibus figuris in notitia
commutationum diffunditur et potest dici
a mechia Prima mechia est qua
aliquis abutitur uxore alterius
Seductio
et hoc occulte ¶ Quinta est seductio servi
mechia et parangaria longam in operibus de regimine principum
qua scilicet aliquis seducit servum alterius
ut a domino fugiat nec ei serviat
Occisio
¶ Sexta est occisio et intelligitur de occulta
qua quis per vulnera fraudulenter il
lata aliquem occidit Et dicitur a vene
ficio quia ibi procuratur mors
sive vulnerum / Sed autem per vulnera
unde ad veneficium reducuntur
omnes incantationes quibus fit per ea occulta
Falsum testimonium
¶ Septima est falsum testimonium / quo
scilicet aliquis occultat veritatem mendacio
Sed commutationes involuntarie manife
ste sunt / que sunt per publicam violentiam
sine occulta quacumque fraude Et huiusmodi etiam
sunt septem partes ¶ Prima per verberationem
qua quis percutit ¶ Secunda incarceratio qua vir
quis in carcere truditur / mors
illata violenter et aperte rapina qua
usurpatur aliena res cum quadam
violentia manifesta ¶ Orbatio et
secretio vel cuiuslibet membri mutilatio
Iniuriatio quid sit
¶ Accusatio que est de falso crimine apud
iudicem et iniuriatio qua aliquis vel
verbis vel vel facto infert alium
contumeliam vel iniuriam ¶ Iterum
aut iste commutationes voluntarie et
involuntarie conveniunt quia scilicet est
aliquid diversitatis in eis In commu
tationibus aut voluntariis fit ablatio
rei secundum recompensationem iustitie et
datur equale pro equali In voluntariis commutationibus
fit ablatio rei sed in hoc illatio
iniurie / et ideo in commutatione involuntaria
non sufficit reddere equale vel id quod
receptum est sed etiam infertur pena pro iniuria recepta
unde qui furatur aliquid tenetur
ad quadruplum restituendum secundum legem
In voluntaria etiam commutatio bene dividitur
per occultam et manifestam Prima sic
dictum est involuntaria sed per ignorantiam
et per violentiam secundum hoc voluntarium
per ignorantiam sive commutatio involun
tarii occulta Sed hoc involuntarium
per violentiam aut commutatio in
voluntarii manifesta Conclusio
Iustitia commutativa et distributiva sunt
partes iustitie particularis post reddendo
iustitie commutative reperit personas
equales et bonum particulare secundum
utrumque equalitatem personarum aut precede
sunt partes iustitie particularis / pertinet ante
2o restitutio iustitia generalis [illegible]

persone private dictam ordinem habere ergo erunt due species iusticie particularis Patet maior quia persona privata est pars communitatis et in communitate sunt multe persone private Et ergo privata persona comparatur vel ad totam communitatem vel ad alteram personam privatam secundum hunc respectum quo comparatur persona privata ad privatam sumitur iusticia commutativa Quia autem ponit rectitudinem in commutationibus que eveniunt inter personas privatas secundum autem orientem quo comparatur persona privata ad totam communitatem accipitur iusticia distributiva talis enim iusticia facit ordinem et ponit rectitudinem illius quod ex tota communitate debet distribui in particularibus communitatis seu personas

Arguitur primo contra dicta philosophi iusticie non possunt esse due species probatur quia cuilibet speciei proprius actus sed iusticie non possunt esse duo actus ergo nec species possunt esse due species Patet maior quia unius virtutis unus actus sed iusticia est una virtus Dicitur quod iusticia generalis virtus habet species subalternas sed non species specialissimas ideo etc. Patet quod actus specie differentes 2o

Contra divisionem philosophi videtur inveniri quinque iusticia per rationem probatur Quia id quod convenit alicui iusticie non debet esse pars iusticie sed distribuere bona secundum dignitatem convenit omni iusticie ergo iusticia distributiva non erit pars iusticie particularis Patet per diffinitionem iusticie quam ponit Tullius in De inventione Iusticia est habitus animi communi utilitati servata suam cuilibet tribuens dignitatem Dicitur quod Tullius largo modo accepit dignitatem et debitum prout dignitas habendi aliquid causatur vel ex virtute vel ex dominio vel servicio vel quocumque alio modo et sic accipit debitum pro omni commutacione sive fiat per commutationem sive per divisionem seu distributionem et diffinitio sua convenit omnibus partibus iusticie Philosophus autem accipit debitum solum pro commutatione que est per divisionem et dignitatem solum pro ea que causatur a virtute secundum quam meretur ut sibi plus detur honoris vel cuiuslibet alterius quod est distribuendum in communitate 3o Distributio non facit speciem iusticie probatur Quia iusticia conservat bonum commune distributio autem destruit bonum commune Quia distribuit et consumit divicias Dicitur quod distributio indiscreta que est effusio bonorum illa bene consumit et diminuit destruit communitatem modesta autem conservat eam et ordinat quia recte premiacione conservandi sunt et instigandi

mortandi omnes pro republica et talis distributio debet fieri iusticiam distributivam 4o Actus iusticie est reddere unicuique quod suum est sed per iusticiam distributivam non fit hoc ergo non est pars iusticie Patet maior quia in distributione quandoque apropriatur alicui id quod erat commune et non datur unicuique quod suum est Dicitur quod licet quod est commune est aliquo modo proprium quia communitatem constituunt quibus cum partes in toto habeant esse a forma totius et non esse suum in potencia nichilominus conveniunt tamen totius Si ergo persone private datur aliquid quod erat commune datur sibi quod suum est quia sicut illa persona privata est aliquid communitatis 5o Iusticia distributiva est species legalis ergo non species particularis iusticie Antecedens patet per iusticiam distributivam paramus bonum commune In pluribus non iusticiam legalem inmediate respicit bonum commune et communitatem Dicitur quod omnis motus accipit nomen et speciem a termino ad quem et non a termino a quo Cum igitur iusticia distributiva incipiat a bono communi quia tollit id et distribuit et terminatur ad plures personas quibus id distribuit ergo merito ponitur species iusticie particularis et non legalis que respicit bonum commune sicut terminum ad quem 6o Iusticia distributiva non est species iusticie probatur Quia iusticia legalis patet ad omnes distributio autem soli principi convenit et non subdito ergo non videtur species iusticie Patet quia ille quibus custodia boni communis illi est sed auctoritatem de bonis eius facit principes vel principis Dicitur quod auctoritas principis non est ei propria sed est ei ex subditis suis Dicitur ergo princeps facit distributionem omnibus tamen videntibus et non ipse et ergo omnes cooperantur ad hoc vel Dicitur quod distributio est solius principis quantum ad distributionem sed est etiam aliorum quantum ad recepcionem

Amor videtur philosophus peccare in assignatione speciei iusticie probatur Quia ponit duas species commutative iusticie et unam solum distributive Dicitur quod non sine ratione quia in omnibus distributionibus est una ratio iusticie ut scilicet dividatur omnibus secundum dignitatem suam sed in commutationibus autem non est sic ad modum et formam quia alia est ratio iusticie in voluntariis commutationibus et aliam violentis quia in voluntariis ad iusticiam sufficit dare talem pro tali Sed in violentis unus reddet duplum

Marginal notes:

tamen homini unitatis iusti invenit triumphum et alii pro gloria afferenti responderet amor communitati et sic distributio debet fieri secundum iusticiam

contra textum philosophi

3o rectitudo

Iusticia quomodo diffinitur per Tullium

altera quadruplum ergo utraque
istam dividit et non aliam
Sexto nulle sunt commutationes
violente quia divisio non videlicet ipsa
virtus est voluntaria sed commutationes
de quibus sunt partes iusticie sunt iterum
ergo sunt voluntarie et per consequens
non involuntarie dicitur quod in omni
commutatione violenta tamen est aliquid
voluntarium quamvis enim acceptio rapine
sit violenta tamen redditio est volunta
ria et dicta ex sua intentione et
tamen redditor versatur in iustitia
aut violentia acceptorum non est in
iustitia nisi sicut prohibentis
Nono illa que sunt propria
non possunt venire in commutatione
sed vulnus adulterium et huiusmodi sunt
propria ergo male ponit ea secundum ista
commutatorum hec quia vulnus non
potest transferri de uno in alium Item
si aliqua est adulterata non commu
tabitur sed semper adultera est dicitur
quod vulnus vel verberatio impediunt
ab opere proprio et faciunt detrimentum
honoris Item non expectunt ex
pensas in medicos sic possunt
recompensas recompensantur et
per damnum illius qui damnum intulit
tale et talia veniunt in commutatione
et recompensantur sicut de adulterio

V In iusticia distributiva et commutativa eodem modo capitur medium postquam philosophus
determinavit de speciebus iusticie particularis
consequenter declarat et ostendit
quomodo tale medium in particulari sumitur
in qualibet iusticia natum est fieri
equalitatem propterea declarat modum quo acci
pienda est equalitas in iusticia equale
enim habet rationem medii **Sciendum** quod medium ut dicit
medium iusticie distributive est proportio philosophus
nalis i. accipiendum secundum aliquam
proportionabilitatem sed proportionalitas non
est in numeris licet proportionale non dicatur
proprie solum monadice i. unitatis
numerus qui est dictus in mathematicis dimensionibus numerus
quo numeramus sed dicitur etiam de numero et
de quo numeramus et de numero numerato quo
qui numeratur sicut enim est proportio numeri
ut sex sic et potest sumi proportio rerum
que numerantur ut dicitur sic ad cuius evidentiam
sciendum est differentia inter proportionem et
proportionalitatem proportio enim est habitudo
unius numeri ad alium ut tria et tria
sunt equalia i. habitudo est equalis

6 ad 3 est dupla Item alia proportio
dicuntur numeri inter quos est proportio
proportionis aut dicuntur ca in quibus unum a
numeris superantur ut 4 et 2 dicta
est dupla ratione quia 4 superat duo in 2 proportionem
si autem fuerint collatio unius habi
tudinis ad alteram dicitur proportionalitas
ut si dicam sic habent duo ad 4
ita 3 ad 6 vocatur etiam eadem ut vocatur
ab arismetico et hec proportionalitas deter
minatur a Boetio in sua arismetica
sed ad propositum non pertinet nisi due
scilicet geometrica et arismetica arismetica
est quando attenditur equalis differentia
numerorum in quibus differt numerus
sed non secundum proportionem ut si dicam
sicut se habent 7 ad 4 ita 5 ad 8
ibi est proportionalitas arismetica quia differentie
in quibus sunt equales sed non proportio eadem
primi patet quia inter 4 et 7 est unitas
differentia et eadem inter 5 et 6 secundum patet quia
7 ad 4 habet se in sesquitertia sed 5 ad 8
in sesquitertia Geometrica medie
tas est quando attenditur equalitas quantum ad
utras proportiones easdem scilicet in equales
duas terminorum ut sicut se habent 4
ad 2 sic 6 ad 3 quia utrobique est
eadem proportio scilicet dupla sed non eadem in
quantum 6 excedit 3 quia 4 superant duo in
2 et 6 autem superant 3 non in 2 sed
in 3 et quia secundum hanc mediam (omnimodam)
sit equalitas habitudinis eadem ut proportionis ergo
ista proprie vocatur proportionalitas et ergo
dicit textus quod proportionalitas est equalitas
proportionis quia est utraque parte est
dupla et ex utraque tripla In omni
autem proportionalitate ad minus necesse est
quatuor terminos vel re vel ratione
distinctos unde si dicam sicut se habent
4 ad 2 ita 6 ad 3 ibi sunt 4
termini distincti re ut 4 2 6 3 si
autem dicatur sicut se habent 4 ad duo
ita 8 ad 4 ibi sunt 3 termini realiter distincti
scilicet tamen ratione 4 et propter hoc duplex
est proportionalitas scilicet coniuncta et disiuncta
Disiuncta est quando due proportiones inter
quas est habitudo non coniunguntur
in aliquo termino ut dicendo sicut se habent
4 ad 2 sic 6 ad 3 Coniuncta quando
due proportiones coniunguntur in uno termino
medio ut dicendo sicut se habent 4 ad 2 ita
8 ad 4 hic enim 4 coniungit in ambabus
proportionibus Dicit Adiungit quod possunt esse in tribus terminis

// Dicitur proportio sicut patet supra

Differentia proportionis et proportionalitatis

omnimodam

In discreta proportionalitate necesse est quatuor terminos

2x proportionalitas

ut dicendo sicut se habet 10 ad 7 ita
6 ad 3 et 4 ad 2 **Conclusio**
prima In iusticia distributiva
capitur medium secundum proporcionalitatem geo-
metricam quia ubicumque servatur
equalitas proportionis et non quantitatis ibi est proportio
geometrica sed sic est in iusticia distributiva
ergo etc. Secunda secundum illud iusticia non
datur uni tantum quantum alteri ut si res
requirentur ut patet per hoc scilicet ad
personas quia scilicet res ipse coaptantur
equalitati persone ut si duo laborant
unus uno die alter vero duobus si unum
quod daretur equale pro ut res
quanta sed violata iusticia si autem
datur uni una libra et alteri due
servatur ordo iusticie sed non equalitas
in rebus sed est equalis in proportione rerum
ad personas tot declarat philosophus in terminis
sic unus unus terminus a et habet 2 libras
et b aliud et habet unam libram et c terminus
et habet sortem qui laborat 2 dies et d
terminus et habet platonem qui uno die
laborat tunc sicut se habet a ad b
ita c ad d ergo per locum a quantitate
proportione sicut se habet a ad c ita b ad
d si ergo coniungas a cum c et b cum d
fit iusticia et ubi non servatur eadem
excessibus sed eadem proportio duo cum et
duo equalia dant unum et unum equalia
que sunt b et d iniusticia aut quantitas
per regressum ab hoc medio quia si
iniustum est preter debitam proportionalitatem
tunc fit plus et minus puta si quis
capit plus vel minus quam debet tunc alter
tunc fit iniustia **Corollarium** sequitur
quod proportionalitas que attenditur in
hac iusticia de necessitate non potest esse continua
quia ex una parte sunt res diverse
et ex alia parte persone diverse ergo non
potest esse unus terminus in quo res et persone
coniungantur ergo oportet quod proportionalitas
Conclusio 2a In iusticia commutativa
capitur medium secundum proportionem arismetricam
quia ubicumque suscipitur medium secundum quantitatem
equalem est secundum proportionem arismeticam sed hoc
est in iusticia commutativa vel ~~in~~
ergo maior patet minor quia ubicumque non re-
spicitur ad qualitatem persone sed tantum ad quantitatem
dampni vel lucri quod patet in rebus
ubi attenditur equalitas secundum quantitatem rerum
sed hoc fit in iusticia commutativa ergo
etc. Maior patet quia iudex utitur iniusto et
iniusto ut equalibus si acceperit per furtum
vel rapinam quantum enim ad iusticiam

nihil differt si bonus vel malus
faciat furtum sed lex solum
attendit ad differentiam nocumenti ut si
qui plus intulit nocumenti plus
recompenset et utrumque equale sit
Et ideo patet si bonus fecit iniustum
et alter iniustum patitur puta unus
ledat et alter ledatur lex utitur ipsis
ut equalibus quantitatemque sunt equales
et ideo iudex utitur lex dicit quod quando
iniustum ut medium eius totaliter
iusticia possideatur et propter hoc illi
qui recesserunt ad iudicem videntur
refugere ad id quod iustum est
et ipsi querunt medium ut requirentes
et vocant iudices mediatores
aut iudex utitur eis ut equalibus
Intendendum est quantum ad recompensationem
dampni quia dicendum eadem pena utrique
imponitur sed quantum ad differentiam
tunc si magis intendemus si vir bonus
facit quam si malus quia actus
iniusticie magis convenit bono quam malo
2o probo hoc quia ubicumque est secundum re-
in equali divisione auferatur ab eo
qui plus habet et datur illi qui minus
habet est equalitas rerum sed hoc est in iusticia
commutativa ergo maior patet probatur
in corpore ut si quis occidit et alter
vulneratur vel moritur passio cum
actione inequalis dampna quia vulneratus
et actus magis habet de passione quam
agens ergo aufertur ab eo qui minus
habet vel iniuriando plus secundum
proportionem passionem vel auferendo ab eo
aliquid per quod fit recompensatio
dampni illati et datur alteri Item
patet hoc exemplo magis in emptore et
venditore in quibus est medium secundum
quantitatem In hiis enim equantur res
precio et non est actus quod vendat
vel emat nisi non nisi equo precio
puta et unus alteri tantum solvit quantum
dat **Conclusio tertia**
In iusticia datur medium rei et
non rationis seu medium quo ad
nos In hoc enim est differentia iusticie
ad alias virtutes morales quia
in aliis capitur medium quo ad nos
hic autem quo ad rem quia
alie virtutes que consistunt circa
passiones et ideo rectificant non actiones
nisi quo ad illa que sunt passiones
puta si quis concupiscit vel irascitur
sed si concupiscentia est non

plus quam datur Sed hoc tamen minus
quam datur Et ideo medium in illis [illegible]
non capitur in proportione unius rei ad
aliam sed in proportione ad utrosque
qui operantur Sed iustitia non moderatur
passiones secundum rationem excedere Actio autem excedentis
[illegible] capitur circa rem et ideo quia res
veniunt in commutationem ideo habet
debitam proportionem rei ad rem et pretii
ad pretium et ideo medium iustitie con-
sistit in proportione rei ad [illegible]
¶ Item iudex iustus intendit re-
ducere res ad equalitatem per iustitiam
ut autem hoc faciat non potest iudicare
de intendentibus sed tantum de exterioribus
Sed res sunt exteriores et ideo debet medium
capi ex parte rei ad personam Item non
unus ille punitur qui infert aliud
qui fortiter vastatur quam ille qui
debilitatem aliquem infert Sed non
pena sunt puniendi quia medium in
iustitia capitur ex parte rei
Ad primum dicunt quod sicut [illegible]
virtutes ad ceteras virtutes ita [illegible] iustitie
ad iustitiam Sed in omnibus virtutibus
moralibus capitur eodem modo medium ideo etiam in
speciebus iustitie debet capi eodem modo medium
hoc quia in aliis illud capitur medium
quo ad nos et eodem modo ¶ Dicendum quod non
est simile quia alie virtutes accipiunt
medium secundum rationem iustitia autem capit
medium secundum rem ideo ad rerum diversitatem
etiam contingit variari medium iustitie
¶ Vel dicendum quod in illis virtutibus est [illegible]
via tangendi medium sed per declinationem
ab ambobus extremis Sed iustitia
autem non secundum unum modum [illegible] equalitatem
sed pro rerum diversitate et personarum
necesse est invenire aliud et aliud
medium et aliam et aliam equalitatem
Hoc iustitie secundum unam [illegible] virtus
consistit in medio ideo videtur quod
in iustitia sit unum medium hoc
quia virtus secundum moralis est quedam
medietas ¶ Dicendum quod [illegible] generalis
iustitie est eadem et in distributiva
et in commutativa etiam est eadem [illegible]
[illegible] sed intendit bonum alterius
Sed tamen proprie loquendo sicut videtur [illegible]
distributiva a [illegible] commutativa sic [illegible]
[illegible] ab equalitate commutativa
Item in iustitia commutativa [illegible]
respectus ad personas et non solum

ad res ideo videtur quod eodem modo capitur
medium sicut in distributiva [illegible]
qui percutit principem plus punitur
quam qui privatam personam tamen ibi est com-
mutativa iustitia ¶ Dicendum quod argumentum
[illegible] arguit quia [illegible]
quantitatem rei sed tamen non propter hoc [illegible]
[illegible] in commutativa sed ipsa restitutio
est ideo plus punitur quam regem
percutit Sed quia [illegible] sit
est ideo ibi equivalentia pene ex parte rei
Hoc in iustitia non capitur medium ex parte
rei [illegible] virtutes debent salvari
[illegible] virtutes Sed [illegible] virtutes et quod sit
medietas quo ad nos ideo debet [illegible]
[illegible] ¶ Dicendum quod virtutes
[illegible] est determinatum medium quo ad nos
[illegible] virtus [illegible] potest [illegible] Sed tamen
ex ratione materie potest unum virtutis [illegible]
medium quo ad nos et aliud quo ad rem
Item medium rei non [illegible] in
commutationibus et distributionibus sed operationes
circa quas est iustitia sunt [illegible]
ideo ibi non est medium rei hoc quod sit
equalitas ¶ Dicendum quod operatio [illegible]
est multiplex quia [illegible] sed tamen [illegible]
[illegible] ad effectum [illegible]
[illegible] potest [illegible] Item medium
rei est idem [illegible] apud omnes Sed [illegible]
iustitie non [illegible] apud omnes ideo [illegible]
quia apud omnes [illegible] mediat [illegible]
hoc quia [illegible] secundum leges [illegible]
[illegible] et aliud secundum leges alterius
¶ Dicendum quod medium iustitie potest diversi-
ficari apud diversas gentes secundum quod res
sunt [illegible] vel [illegible] valoris secundum
quas fit recompensatio sed simpliciter sit
semper idem ut sit equale secundum eandem
proportionem ut sed in aliqua provincia
[illegible] quam in alia quia [illegible]
in ea sunt [illegible] Item hoc
[illegible] quedam species iustitie Sed
in tali non capitur medium rei sed quo ad
nos hoc quia [illegible]
[illegible] hoc quia [illegible] attenditur
[illegible] potest [illegible] ¶ Dicendum quod
[illegible] iustitie [illegible]
[illegible] per iustitiam datur aliud quod suum est [illegible]
Sed [illegible] debitum vel non
sed [illegible] Item hoc [illegible] virtus que est
circa passiones [illegible] medium quo ad nos Sed
iustitia est circa passiones hoc quia [illegible]
ea que faciunt delectationem in lucro et
tristitiam in damno Dicendum quod non

est circa delectationem et tristitiam ut
circa magis bona et circa propria habitus
vel circa effectum obiecti. Causa obiectum
iustitie affert delectationem si est cum
lucro et tristitiam si cum damno

Utrum iustum simpliciter sit idem quod contrapassum

Postquam philosophus determinavit quod acci-
pienda sit equalitas in utraque parte
iustitie Consequenter excludit quan-
dam falsam opinionem pitagoricorum
circa hanc equalitatem. Dicebat enim
pitagorici quod iustum simpliciter sit idem quod
contrapassum, ita scilicet quod nunquam dicitur
iustum aliquid nisi fiat equalitas in
agendo et patiendo vel, puta si quis
faciat de te vel de bonis tuis et deripiat
a te et quantum tu passus es ab eo tantum
ille patiatur a te. Hanc ergo opinionem philosophus
reprobat. **Sciendum** ergo quod contrapassum
importat equalem recompensationem passionis
ad actionem precedentem ut quanto tu passus
es a me tantum ego a te vel econverso.
Et hec recompensatio potest fieri tripliciter. Primo
in afflictionibus iniuriosis quibus aliquis
ledit personam alterius, ut si quis percussit
repercutiatur. Si quis affert contumeliam
eodem afferatur. Secundo in ablacione
rerum ut si quis intulit damnum au-
ferendo rem ego damnificetur ab-
lata equali re. Tertio in commutationibus
ubi scilicet datur equale pro equali. Causa tamen
primarum duarum fit ex violentia et contractus
et commutaciones tales sunt voluntarie. ergo
[illegible] in aliis vero passionibus
ita quod non vere sit contrapassio. **Sciendum secundo**
quod philosophus non reprobat opinionem pitagoricorum
quantum ad omnia. dicebat enim pitagoras
quod iustum universale sit idem quod contrapassum
et hoc intelligebat. Dicebat enim quod hoc contra-
passum dicit determinatam formam equalitatis
rei et hoc est falsum. Causa non semper
idem quod est unum et quod est alterum sunt
equalis valoris. Consentit autem philosophus
cum pithagora scilicet quod in aliquibus patet ut
in commutativa invenitur aliquod contrapassum
secundum equalitatem proportionis. **Conclusio prima**
Non in omni iusto equalitas est per contra-
passum, ita quod iustum universale non est idem
quod contrapassum. probatur quod non est
omni iusto non est idem quod universale iustum.
Sed contrapassum non est omni iusto secundum equalitatem
rei ergo etc. Causa universale comprehendit
totum bonum quia neque in iusto distri-
butivo neque in iusto commutativo contrapassum
est idem quod iustum universale. Distri-
butivo. Causa in tali non datur
equale iustitie cum distributivum attendit
secundum quod aliquod bonum commune distri-
buitur uni persone, hoc autem non fit
secundum equalitatem rei sed secundum equalitatem
proportionis personarum. Non etiam in commutativo iusto.
Causa in commutatione non semper
dandum est tantum opus pro illo meo
quia non semper sunt equalis valoris.
Causa ergo pitagoras dicit quod iustum universale
sit contrapassum sententia eorum fuit
falsa. probat autem philosophus hanc conclusionem
ponendo instantias in quibus contrapassum
non convenit iusto. **Prima**: si princeps
aliquem percutiat non oportet quod ipse per
iustitiam repercutiatur quod ipsi volunt pitagorici.
Causa percussio hominis et illius non est
equalis ponderis quia in illo derogatur
ante quod habet super rem publicam ergo si
aliquis percutiat principem non oportet ut
repercutiatur sed plectetur capite. **Alia**
instantia quia non sunt eadem pena infligenda
pro voluntario et involuntario peccato et
non oportet ut ille puniatur qui cum peccat
voluntarie plus puniatur quia etiam in
voluntario magis tunc culpa augetur
et diminuitur secundum quod quis peccat
voluntarie vel involuntarie. **Conclusio**
secunda In commutationibus iustum est contrapassum
non secundum equalitatem rei sed secundum proportionem
nec secundum proportionem arismeticam sed geome-
tricam. Probatur prima pars quia non oportet
quod si quis det tibi opus suum quod tu
des ei tantum, potest enim fieri quod res alterius
sit multo carior quam tua sed oportet ut respon-
deas ei in pretio secundum proportionem operis
ad opus, ut non sequitur si quis det
alteri domum ut det sibi calceum sed det sibi
tot calceos quot valent domum ut si
domus valet 7 calceos det sibi [illegible]. Secunda
pars probat philosophus tali ratione quia
necesse est quod omnes qui dant conveniunt
secundum proportionem contrapassum commutativam vel
ergo querunt hoc male vel bene. Si bene
aut igitur iusta fiat secundum proportionem et hec est
proposita quia fiunt ubi contrapassio. Si
non fiat ergo cogit ipsum operari et non
si sic reducitur eum in servitute quod est
iniustum. Credibile enim querens pro sua
actione retributionem si non fiat [illegible]
secundum quod querit servitus est operantis si cogatur
id facere. Si non cogitur tunc non [illegible]
quia non reputabit ex opere quod facit [illegible]
[illegible] similitudines que non potest [illegible]
sine tali opere [illegible] male [illegible] ergo
non erit sibi facienda retributio [illegible]
retributionem operum commutant operationes
[illegible] non commutant similitudines
et civitates [illegible] indigent

Contrapassum quod diffinitur

Recompensatio fit 3bus modis

Quod [illegible] magis vel minus contrapassum per hoc enim commanent in civitate per hoc quod sibi invicem mutuo contrapatiuntur, ut si unus pro alio facit aliquid, alter e converso teneatur aliquid pro eo facere. Et absque hoc non potest mutua commutatio. Modus autem quo fiat talis retributio in iustitia commutativa secundum proportionem declaratur in figura diametri. Sit A aedificator, B coriarius, AB domus et D calceus; coniugatur A cum B et B cum D et iterum C cum D, et protrahatur linea ab A in D et alia a B in C; linea quae secat quadratum ab A in D erit diameter, similiter linea secans quadratum a B in C. Ad hoc quod fiat commutatio, quia secundum B coniugatur cum D et A cum C, necesse est ut aedificator capiat calceum quo indiget et coriarius domum, licet ad commutationem sic debet fieri iusta; necesse est ut fiat secundum proportionem lineae lateralis ad diametrum, ita ut si quadratum est quadruplo maius quam linea lateralis, necesse est quod non detur domus coriario pro calceo, sed necesse est ut quinque calcei dentur pro domo. Et huius ratio est quia opera hominum non sunt semper ad invicem aequalia, sed stat opus unius esse melius opere alterius, sicut dictum est de aedificatore et coriatore; ita intendendum est etiam in omnibus aliis artibus. Aliter enim destrueretur si quis non reciperet tale et tantum faceret. Non enim fit commutatio mutua duo opera et duos homines unius artis; non semper duo medici commutant, sed alii homines diversarum artium, ut medicus et agricola, et omnino diversi et inaequales. Id autem quo mensuratur aequalitas operum operatorum ad opus est numisma. Propter hoc enim inventum est numisma, ut per ipsum fiat commensuratio omnium artificiatorum cuiuscumque artis. Amplius vere et publice mensura secundum veritatem est indigentia, quae continet omnia commutabilia; nam omnia referuntur ad indigentiam [illegible], ut si quis det [illegible] quod valet [illegible] florenos, [illegible] est indigentia. Res enim non appreciatur secundum dignitatem naturae suae, aut alioquin mus vivens [illegible] quam margarita, quia dignius est vivens quam non vivens; sed res appreciantur secundum hominum indigentiam ad usum suum. Id quo autem mensurantur unitate est indigentia, denarius autem

ipsum inventus est [illegible] secundum quandoque commutationem. Homines [illegible] est numisma [illegible] prius autem antiquitus fuit numisma, fuit appreciatio rerum per valorem operarum, ut si domus valet quinque calceos, dabantur quinque calcei.

Arguitur primo. In utraque iustitia necesse est secundum aequalitatem fieri per contrapassum. De commutativa patet, quia iustitia in ea consistit [illegible]: si enim quis damnificatus est, fiat damnum illi qui intulit secundum aequalitatem passionis. Et de distributiva patet, quia in iustitia distributiva attenditur conditio personae, secundum quod plus vel minus conveniunt [illegible]; ideo illi qui sunt plus dantur maiora, et qui minus sunt dantur minora. Dicendum quod si fiat distributio secundum conditionem meritorum et servitiorum, non fit iustitia distributiva sed commutativa, quia in distributiva iustitia non datur propter hoc quod aliquis recipit ad id quod facit, sed attenditur aequalitas ad id quod aliquis accipit secundum medium utriusque personae, ut si vadit ad bellum rex, miles et rusticus, et dato quod rusticus plus pugnet quam rex, non tamen datur sibi plus, quia non attenditur aequalitas ad id quod facit, sed quod capit et secundum comparationem in dignitate cum alia persona. De iustitia autem commutativa non est argumentum in generali, quia in commutationibus voluntariis [illegible] inveniunt contrapassum sicut dicit Philosophus, etiam non tamen in omnibus sicut dicit Philosophus.

Secundo. [illegible] dat unicuique quod suum est, et hoc in contrapatiendo; iustitia est virtus [illegible], ergo in iustitia est aequale contrapassum. Item quia non redditur modo aliquo reddi unicuique quod suum est. Dicendum quod redditur unicuique quod suum non semper per contrapassionem, sed aliquando per aequalitatem rei vel aliquid per proportionem tantum, non tamen necesse fieri contrapassum.

Tertio. Numisma non est generaliter mensura artificiatorum, quia ipsum mensurat unumquodque mensuratum minimo suo. Sed numisma non est de genere omnium artificiatorum. Dicendum quod aliquid mensuratum duobus modis: quo ad quantitatem proportionem [illegible] vel necesse est unumquodque mensurari minimo suo, ut omnes motus motu caeli et omnes numeri unitate. Alio modo secundum rationem, sic numerus est ipsa ratio [illegible] [illegible] magis accedit ad rationem hominis, est verus homo; potest tamen esse aliquid mensura aliud non quo ad aliquid ad aliquid [illegible] non oportet

sed ex [illegible]

aliquid mensurans [illegible]

quia mensuratur numero sive generaliter. Sed
secundum aliquid in quo universaliter possunt talia,
ut pannus quo ad quantitatem mensuratur
ulna et non alio panno. Sed si secundum usum
tunc panno ulna. Cum est nummus
quantitatem continuam mensurare, ideo oportet
sit artificialem sive quod non mensuratur
nummo sed domus domo. Sed ut mensu-
rantur quantitatem ad hoc actus quod est
appetibile secundum quod veniunt in usum
commutationis sit [illegible] mensura
sit differentia [illegible] vel alia [illegible]
nummus vel aliquod aliud. Secundo
Dubitatur utrum iustitia sit medium
inter duas malicias. Dicendum quod iustitia
aliter est medium et aliter alie virtutes.
Alie enim dicuntur medium rei quia sunt
inter vitia, una enim virtus est medium rei
que habet in eodem genere duo extrema que
sunt due malicie in genere moralium virtutum.
Sed hoc non convenit iustitie, unde quando
committitur iniustitia, tunc solum in illo est
malicia qui agit eam, sed in eo qui patitur
non. Veruntamen considerandum ipsa iniustitia
et unum secundum se et in utroque extremo
est quedam iniustitia, et in eo qui patitur
sed in eo qui plus et in eo qui minus
accipit. Sed in uno est iniustitia activa
et in alio passiva, sed non in ambobus
est malicia. Alio per comparationem agentium
sunt malicia et est iniustitia et
tamen in uno extremorum, quia malum vitii
est solum in eo qui facit iniustitiam.
In alio autem non est malum vitii sed pene
et ideo iustitia non dicitur medium rei quia
non habet duo extrema in eodem genere. Dicitur
medium secundum rationem. Secunda est medii quia
dirigit ad aliquid quod est medium inter plus
et minus et ideo dicitur factiva medii. Unde quo ad
effectum patientis iniustitia est una malicia, scilicet
inequalitas. **Item** iustitia est vere
medium et rei ergo probatur consequentia quia
est medium pleonexie que est in plus
accipiendo et medium meionexie que est in
minus accipiendo, unde quodlibet istorum est
quedam malicia. Patet quod meionexia
est in minus accipiendo de dampnis et pleonexia
in plus de bonis accipiendo et ideo
ambo ex una parte opponuntur iustitie
et non sunt extrema opposita. **Item**
Iustitia est utrumque extremorum et
verum quod habet duo vicia opposita et erit
rei medium. Dicitur quod iniustitia est in utroque
extremorum inequalitas, inequalitas non autem
[illegible] malicia non vero [illegible]

moralis. Dicitur quod inter duas malicias
Dubitatur quomodo sit iustitia
Patet quod sic diffinitur iustitia:
est habitus secundum quem iustus dicitur operativus
iusti secundum electionem et distributionem
et tibi ipsi ad alterum et alterius ad alterum.
Hec diffinitio explicat totam naturam
iustitie, genus enim primus ponitur
per hoc quod dicitur habitus. Alterum quia
dicitur secundum quem iustus dicitur operativus
secundum electionem. Est enim iusti facere
iustum non casualiter ut ignoranter
nec violenter sed electione. Tangitur
in eadem materia dicitur operativus iusti et
distributivus. Est enim materia iustitie illa
que sunt in distributivis et commutativis.
Et quia iustus non [illegible] aliquid ad se
ipsum sed ad alterum, ideo dicitur ipsi ad
alterum et alterius ad alterum.
[illegible] in hoc tangitur ordo quem requirit
quem ipsa iustitia. **Item** iustitia
aliter diffinitur a iuris peritis dicentes
discrepante ab hac primo quoniam est
constans et perpetua voluntas [illegible]
voluntas non est habitus. Patet quod
illa diffinitio [illegible] quia
ista datur per comparationem ad actum secundum
quod patet ad [illegible]
ethicam ideo dicitur [illegible] per actum
[illegible] que habet [illegible] aut
[illegible] ut patet ad [illegible] autem est
[illegible] rectitudo ut [illegible] habeat
rectam habitudinem ad alterum.
Item hec diffinitio [illegible] plura
quia [illegible] superflue addi
dicitur quia primo iusti [illegible] ad
commutativum et distributivum. Patet quod non
superflue posita quia iustitia dicitur plures
de iustitia [illegible] quia commutativa quia
[illegible] secundum proportionem arithmeticam [illegible] attendit
ad equalitatem rei [illegible] medium secundum
proportionem geometricam [illegible] ideo ut
describeretur ordo iusti ad partes
suas [illegible] est operativus iusti
et tamen [illegible] iustus commutativus et distributivus
[illegible] iustitia [illegible] **Item**
Superflue ponitur et alterius ad alterum
quia eadem [illegible] iustus cum
ipse operatur ad alterum et non operatur
inter alios duos. Dicitur quod [illegible] fit
eadem mensura [illegible] non tamen
est idem [illegible] ad illa. Ad hoc
enim ut ipse faciat iustitiam simpliciter
facit hoc [illegible] Sed ut fa-
ciat iustitiam inter alios non movet
eum nisi [illegible] V [illegible] politicum

que est numerus [illegible] quantitatis [illegible]

[illegible] numerus [illegible]

iniustitia [illegible] duplex

Quomodo sit iustitia

distributiva

et est una alterius

Quomodo dicitur iustitia per iuris peritos

Iustum politicum sufficienter dividatur in iustum naturale et legale. Postquam philosophus determinavit de iustitia et partibus eius consequenter ponit quosdam modos speciales iustitie et ponit aliquos modos in quibus salvatur vera iustitia et alios in quibus solum secundum similitudinem iustitie. Unde dividit iustum in duo scilicet in iustum dominativum et in iustum paternum et in iustum yconomicum. Et postea dividit politicum iustum in iustum legale et naturale. Sciendum quod aristoteles per iustum politicum intelligit iustum simpliciter, iustum particulare quod superius divisit in iustum distributivum et commutativum. hoc nomine iustum simpliciter et iustum politicum. Iustum simpliciter propter perfectam iustitie rationem obtinet sicut declaratum est de inequalibus iustitie. In aliis autem est solum secundum similitudinem iuste. In hac autem vera salvatur iustitie politicum ab apostolo quia quia que sunt in civitatibus veniunt vel in distributionem vel in commutationem communem et operatur iustum particulare. Iustum legale est vocatum politicum non ab opere sed solum ab intentione quia intentio legislatoris est ut speciem omnes virtutes faciat cives bonos. Diffinitur autem sic iustum politicum est generatum vite ad que per se sufficientia ut sit sufficientia in liberis et equalibus secundum proportionem et [illegible] tangit actum et finem iustitie politice. In hoc quod dicit generatum operatum in hiis que pertinent ad generationem vite vel per distributionem vel per generationem. In hoc quod dicit ad quod per se tangitur finis [illegible] cum non sufficit nisi in omnibus est per operationem iustitie politice ut quibus libet habeat sufficientiam. Tangitur ordo in actu quorum est iustitia in dicendo in liberis et equalibus et non dominus [illegible] filii qui sunt sub invicem et qui habent equalem relationem ad principem. Tangitur est sed in eo in dicitur secundum proportionalitatem geometricam vel secundum [illegible] proportionem arismetricam et alius quoad iustitiam distributivam et commutativam.

Hoc autem iustum politicum est duplex scilicet naturale et legale. Naturale est quod ex sua natura est et non habet equitatem legale quod habet equitatem ex institutione hominum. Communi sunt in nativitate omnia quod communia [illegible] coniunctio in filio nutrire filios et cetera sicut bestie faciunt communiter et ut tempore belli non defendere [illegible] legatos et cetera quod tutos in bello. Sciendum quod ius et iustum idem sunt et referuntur ad modum equitatis quia iustum est equitatem faciendo et in iure et in iusto equitas attenditur a duobus. Uno a natura rei et cetera vel a natura generum que conveniunt rei et aliis ut a natura hominis [illegible] alia adequatur iustum ut parentes nutriant filios. Alio a natura speciali ut qui aliquid prestat ex natura [illegible] ut non defendere oppressum est ex natura humana. Alio ex condicto vel ex beneplacito hominum sicut quod pro hac re dentur tot vel tale. Prima equitas constituit ius naturale, secunda iustum legale. Secundum philosophum ita diffinitur: Iustum naturale est quod ad omnes et ubique semper eandem habet potentiam. vigorem iustitie ex eo quod ex sua natura iustum est et non habet vigorem in mode. non ex eo quod sit videatur hominibus vel non videatur. Iustum legale est quod ex principio nihil differt sic vel aliter quando autem ponitur differt. est ad quod unusquisque statutus lege nihil differt utrum sic vel aliter fiat sed tamen habet decretum ex positione legis. Et potest exemplum de quadam lege que fuit posita inter athenienses et lacedemonienses scilicet quod captivos inter eos non insuper una mina redimebatur homo autem potuit de tanta ne forte damnarentur omnes et ne nimis insidiarentur alterutrum [illegible] quo ad tuendum dominum [illegible] statutum fuit apud athenienses quod [illegible] sacrificaretur capream [illegible] cum plures potuerunt et nihil differt sed postea differebat et puniebatur illegalia autem sunt que in singulis lege ponuntur sicut intelligendum est in sententia quantum ad precepta iudicia [illegible] autem quo ad operationem [illegible] quod quodlibet statutum et [illegible] et non preceptum iudicia potest exemplum de quadam muliere que dicta Brasidia per quam athenienses fuit liberata statuerunt quod post mortem sacrificaretur ei ut deo. Sciendum quod preter iustum politicum sunt adhuc alii modi iusti scilicet iustum primum dominativum et yconomicum. Dominativum inter dominum et servum

Paternum inter filium et patrem, uxo-
rium inter uxorem et virum, sed isti
modi non habent veram formam
iusticie, sed iusta sunt secundum similitudinem
ad iustum politicum, propter quod ponitur ubi est
simpliciter iusticia ubi potest esse simpliciter
iniusticia, sed in hiis tribus modis non
est iniusticia simpliciter, ergo nec iusticia. Hoc
quia opposita sunt circa idem. Hoc quia iniusticia
est inter eos ubi unum non est pars alterius,
sed filius quousque non separatus
est a cura patris est ut pars, et servus
ut possessio domini, filius et uxor
velut viri, ergo inter eos non est vera forma
iusticie. Hoc quia omnis iniusticia est
ad hos quibus infertur nocumentum,
sed hiis que sunt sua nullus intendit
nocere. Item probatur, quia iustum politicum non
est nisi inter illos inter quos ordinat
lex, sed pater et huiusmodi sunt talia. Hoc
quia inter eos non est lex quia sunt
equales ad dominandum et ducendum secundum principantem
et qui secundum legem relatorum ad principem.
Sed inter dominum et servum non est huiusmodi
quia servus nil possidet nisi nomine
domini nec directe refertur ad principem
sicut dominus, ut si servus fecit etc.
Pater dominus erit pro eo. Similiter inter
patrem et filium, uxorem et virum.
Verumtamen in iusto uxorio magis
salvatur modus iusticie quam in aliis
quia uxor habet equalitatem in matrimonio
et possessione rerum sed non in regimine
quia secundum hoc ... philosophus
vocat hoc speciali nomine iustum domesticum
vel yconomicum. Conclusio
Iustum politicum sufficienter dividitur
in legale et naturale, probatur, quia sicut est
in speculativis sic in moralibus, sed in speculativis
quedam sunt nota a natura et quedam ab
arte, ergo etiam in moralibus quedam est
iusta ab arte. Hoc quia principia sunt
indemonstrabilia et a natura nota. Quedam
vero sunt adinventa arte ut conclusiones que de-
monstrantur artificialiter ex premissis.
Sic ergo in moralibus quedam sunt iusta a
natura ut non furandum, non occidendum,
quedam ab institutione ut non dimittere
arma in bello. Arguitur primo:
Nullum est iustum naturale, ergo antecedens: naturale
est immutabile, sed nullum iustum est immutabile,
ergo. Hoc quia omnes regule quantumcumque
vere deficiunt in aliquo apud nos.
Oppositum advertendo quod sicut naturalia sunt
immobilia. Natura enim nullius est in se passiva,
ergo nichil quod est a natura potest esse semper
et omnino immutabile. Sed natura est mutabilis
non solum quoad opera que sunt preter

naturam ut degenerare nutrice
sed etiam quoad opera moris de quibus
hic, etiam procedunt a natura per voluntatem.
Voluntas autem est perambulatoria
et mobilis ut dicunt legisperiti.
2o non est ius legale, probatur, quia iustum
legale est quod procedit ex voluntate et
edicto hominis, sed quod a voluntate procedit
non est iustum. Hoc quia si aliquis diceret
dici iustum quia constat voluntate, sequitur
quod voluntas non diceretur iusta. Oppositum
quod iustum consistit in voluntate non absolute
sed voluntate iusta, puta si illa talis
voluntas sit repugnans ad iustum.
Si autem talis voluntas constituerit iustum
non dicitur iustum legale. 3o
videtur quod insufficiens, probatur, quia sicut iurisperiti
ponunt quoddam ius divinum
et quoddam humanum, hic autem nulla
mentio fit de iure divino. Oppositum quod
ista divisio in ius divinum et humanum est
subdivisio huius que hic ponitur, quia
et in naturalibus sunt quedam divina et humana
et similiter in legalibus. Philosophus autem potest
tamen pauca civilis iuris, ergo non habet
eum tangere nisi principaliter ... iuris.
4to legale non est pars iusti politici,
probatur, quia ... communis utilitas
intenditur, sed legale est circa que sunt
politicum vel plus quia omne
politicum est legale ... Oppositum quod
legale non sumitur hic sicut ... captum
est primo cum captum est ut habet se ad
omne honestum quod est in ordine ad alium
et ut est communis politicum. Hic
autem capitur pro eo quod venit in contra-
ctibus civilibus tantum ex institutione.
5to non est iustum legale, probatur, quia omne
quod est a natura non est legale, sed iustum
est a natura, ergo. Hoc quia sicut omne iustum
progreditur a ratione, ratio autem est
natura, sicut rectitudo in omni iusto de-
pendet a ratione ut dictum est. Oppositum
quod omne iustum perficitur a ratione
sed non propter hoc dicitur perfici a natura.
Videtur ... consideratur ... vero
ut natura ... alios ut raro mentiri
dare et ... et retinere. Sic ergo con-
sideratur raro ut natura hominis non ut
dat ... quia sic nullus ... ab ipsa,
sed inquantum est principium operationum que
ad bonum humanum sic procedit ab ipsa
iustum naturale. Sed frequenter homines
inquantum sunt civiles expediunt ea
que forte per se possent esse nocu-
tiva, ut occidere illum tamen eum qui
conatur occidere, quia eligendum est
minus malum ut prohibeatur maius malum.

Quomodo natura dicitur ... mutabilis

iustum domesticum

Raro consideratur etc.

de hoc autem dictat ratio et ideo
hic actus est rationis non inquantum
natura sed inquantum ratio que se habet
ad opposita et ut a ratione procedit
iustum legale non tamen propter hoc
procedit a natura Secundo Omnia que
sunt in nobis a nobis oriuntur
sed omne iustum est de hiis que sunt
in nobis ergo omne iustum oritur a nobis
vel ergo oritur a natura etc. unum est
iustum legale vel propter naturam
etc. erit propter rationem etc. destructio
Solvitur per idem quia omne iustum est
a natura quia est secundum naturam inquantum
procedit ab eo quod est natura
sed non inquantum natura

**Utrum aliquis dicatur iniustus
ex eo quod faciat iniustum**

Postquam philosophus determinavit de modo
iusti politici consequenter dicit
ex quibus operibus fit in nobis habitus
iustitie vel iniustitie **Sciendum**
quod differentia est inter iustum et iustificationem
similiter inter iniustum et iniustificationem
Nam sicut dicit de uno sic et de alio
Iniustum enim est res aliqua que est
contra iustitiam vel secundum naturam vel huma-
narum institutionum ut furtum adulterium
Iustum enim et iniustum sunt obiecta iustitie
et iniustitie ergo quicumque declinans
a tali obiecto [illegible] declinabit ad oppositum
Sed iniustificatio est iniusti operatio et
iustificatio est iusti operatio Ambo autem
ista et iustificatio et iniustificatio de-
terminantur per voluntarium et involuntarium
Contingit enim aliquem
operari iuste vel iniuste non volente
Est autem voluntarium cum aliquis operatur
aliquid eorum que sunt in sua potestate
sciens et non ignorans circa idem
operatur neque instrumento neque
[illegible] Circa dicta que sunt in potestate
nostra Contingit quedam operamur scienter
sicut tamen talia sunt a natura non dicuntur
voluntaria ut senescere mori **Secundo**
quod triplex est difformitas iniuste
operationis [scilicet ipsis] [illegible] fit iniustum primo
per ignorantiam operis ad quod tendit
iustitia ut si putat proicere
sagittam ad arcum et interficit hominem
Aut si ignorat cum quo ut si ipsum
percutit non ad mortem sed ut sa-
nitatem adquireret ut medici Secundo
fit ex defectu electionis ut si quis
operetur non preconsiliatus
ut ex impetu nature vel ex alia

Differentia inter iustum et iusti-
ficationem similiter inter
iniustum et iniustificationem

Triplex fit iniustum

passione ut est ira et huiusmodi est in-
iustum factum quia neque hic inter-
ficit ex ignorantia neque ex passione
sed tamen operantes sunt non dicuntur iniusti
vel mali quia non operantur prop-
ter electionem nec voluntarie quod tamen requiritur
ad iustam vel iniustam operationem
Pro quo **Sciendum** quod sicut habitus
iustitie comparatur ad equale sicut ad
obiectum ita habitus iniustitie ad inequale
potest ergo contingere quod quis faciat
iniustum et non sit iniustus et hoc ex duobus
propter defectum operationis ad proprium obiectum
Contingit operationem quia facit non refert
ad inequale quod est obiectum Contingit ergo operatio
[illegible] propter obiectum ergo si contingit
facere operationem iniustam et non referre
ad inequale non propter speciem de iniustitia ut
si quis vult sagittare ante et sa-
gittat hominem Alio contingit propter
defectum operationis per operationem ad
habitum ut scilicet si procedat operatio
non ex suo proprio habitu ut si quis
ex passione vel ira vel alia faciat in-
iustum ibi tamen opus est iniustum sed non
operatio iniusta quia non procedit ab habitu
iniustitie **Ad hoc** ergo ut operatio dicatur
iniusta requiruntur duo primo quod referatur
ad inequale secundo quod procedat ex habitu
iniustitie tertio contingit ex electione ut quando
opus placet et venit ex deliberato
habitu tale et iniuste iniusta est et operatio
iniusta est **Conclusio responsalis**
Faciens iniustum ex electione et intentione
facit aliquem iniustum patet quia ex hiis
que dicta sunt Contingit sicut ad opus
virtutis requiritur electio et intentio ita ad opus
vitii electio autem et intentio non potest [illegible]
propter intentionem ergo conclusio vera [illegible]
ex electione Contingit si quis facit non
ex intentione non dicitur iniustus patet aut
probatur [illegible] iniustus non [illegible] ex iusta
operatione sed talis solum fit ex electione
et intentione ergo conclusio vera **Arguitur**
primo opus iniustum facit hominem
iniustum ergo non operatio propter se habitus
comparatur per obiectum Sed obiectum iniustitie est
iniustum ergo si quis operatur iniustum videtur
habere habitum iniustitie Dicendum quod habitus
comparatur per obiectum formaliter non materialiter
propter autem iniusti est intentio et electio et
ita solum tales iniustum constituunt habitum
iniustitie ut non sequitur [illegible] operatur circa
[illegible] ergo sutor quia potest operari materialiter
sed non formaliter non eo modo quo sutor
Arguitur secundo philosophus reprobat opinionem

quorundam qui dicebant non est in
potestate hominis ut sit facere iniu-
stum et similiter eorum qui dicebant quod iniustum
facere non potest neque iniustum quam iniustus
Ex hoc non est verum in faciendo iniustum est
proprium iniusti Dicendum quod facere iniustum
ex electione hoc est proprium et quia iniusto
repugnat cum iniustitia et etiam facere
iniustum ex electione quia ergo antiqui
hoc dicebant ideo eos reprehendit
Notandum cum facit aliquid intemperatum
non intemperatus ergo faciens aliquid
iniustum est iniustus Dicendum quod non
videtur esse dissimilitudo Dicendum quod ratio
dissimilitudinis est quia iustitia habet
obiectum constitutum exterius ex quo
mensurat operationes Alie autem virtutes
habent obiectum ad intra per quod mensu-
rant passiones Sed quia id quod extra
est faciliter potest impediri ut
non fiat cum intentione non autem ita facile
contingit ab intra ut non fiat preter
intentionem ergo in aliis virtutibus oppositum
concludit passionis habitus virtutis
Notandum est in aliis virtutibus non
semper habitus excludit habitum si sit
etiam erratum ut qui fornicatur per
ebrietatem non proprie dicitur adulter Notandum
Non sunt species alia iniustum et iniustifi-
cationem ... sicut sunt et accipere secundum
iustitiam iustum et iustificationem sicut secundum
fortitudinem forte et fortificationem
sed hic philosophus non distinguit ... ita
ergo ... Dicendum quod fortitudo et
alie virtutes ... sunt circa passiones
sunt in nobis et ideo non potest hec
... obligationis vel rectitudinis
nisi a nobis et ideo forte non est ...
in opere ... hoc autem non est ... fortificatio
ergo non dedit ea Sed iustitia est
circa res exteriores et ideo potest esse
equalitas et inequalitas ex ipsis rebus
et non secundum quod operatio exit a nobis
... ergo potest aliquid esse iniustum sed non
est a nobis ergo non dicitur iniustificatio

Utrum aliquis posset pati iniustum volens

Postquam philosophus determinavit ex parte operis
... iustitia ... movet
... questiones ... a ...
pro ... supponit quod ...
... ab ...
extendit operante quia sicut idem ut
idem non agit in se ipsum ... nec ...
pati a se ipso ... et ...
Supponit quod ... operans in hanc
est voluntas unde ... est ... operatio

... nisi sit voluntarium ... passum
operans ... voluntas ... quod ...
facit ... ut facit voluntas ...
quod ... patitur ... quod est con-
tra voluntatem quia ... et
volens est ... agendi ... si ...
... tunc hoc ... contra voluntatem suam
Conclusio ... potest facere iniustum
per se et ... volens nec potest
aliquid pati ... volens ...
... non fit iniustum ... iniustificatio
Sed iniustificatio non potest ... electionem
ergo ... potest facere iniustum ... volens
hoc quia ... facere in- ... contingit facere iniustum
iniustum ... iustificationem ... quod
operatur in electione et voluntate ...
... pati ...
et pati ... ad iniustum facere sed
iniustum facere non est preter voluntatem
ergo iniustum pati est preter voluntatem ...
a ... opposita ... proportionaliter in opposito
sic oppositum in opposito Alia ... recipit
pati iniustum ... voluntate ubi enim est
pati ibi est ... et ubi voluntas ibi
volitum Sed volitum et ... non com-
patiuntur se ergo ... et ...
ergo non ... et ex alia parte
est volitum ergo ... requiritur
tale ... desiderat ...
medicinam non ut ... sed ut ...
... ut ... potest acquirere ...
sanitatem ... et ... ...
quia ... et patiens ... quod facere
iniustum volens et etiam aliquid pati
volens ... ut ... agit ex ...
... vel ex passione operatur volens
quia sagittarius vult sagittare
sed non vult iniustum ... facere hominem
... ut ... dat alteri plus
de bonis suis quam debet ... mi-
nuit aliquid de se ... quandam
partem ... Sed hoc ... patiens ...
albertus dicit ... pati proprie non est a
voluntate sed bene ... pati
... ut ... exemplo
... dat alteri de bonis plus
quam debet ... quidam ...
Arguitur primo ... facit
aliquid ... facit volens Sed ...
potest facere iniustum in se ergo hoc facit
volens et etiam ... a se volens
... supponit hoc quod si det
de suo alteri plus quam debet voluntarie
facit ... quandam iniustitiam quod
minuit bona sua Dicendum ...
... quia
... sua voluntate dat alteri quod
non debet dare non facit iniustitiam

... facit iniustum

2

Quia homo per suam voluntatem possidet res et ideo si voluntate sua subtrahat eas res non erit preter voluntatem suam et non est iniustum quia consentit 20 potest aliquis in se volens facere iniustum ergo solutio u[...] ipse ab[...] Quia hoc est iniustum pro quo punitur sed per leges punitur pro eo quod in se facit ergo etc. Quia si seipsum volens interficit tunc aliquid facit volens et pro eo punitur per leges et q[ua]le iniustum est Dicendum quod talis punitur per legem non quia iniustum facit in se sed quia iniustum facit in legem non consentiens etc. Unde secundum se et ut est comparatus et potest in se committere differentiam iniusticie [...] vel luxurie etc. preter racionem iusticie dicit iniustum semper ad alterum et iusticia est opposita. Alio considerans iniustum est aliquid civitate vel communitatis sed principis vel magistratus aliquid dei ut creaturam quia ergo se occidit facit iniuriam deo et legi ergo propter se punitur per eos dicit et si ipsi faciunt iniuriam in se non tamen volentes. Nec enim non volunt mortem nisi propter [...] iniquitatem et tristiciam tedii quod ipsi in vita sustinent 3o Adhuc contingit pati iniustum propter voluntatem. Propter [...] facit iniuste nisi [...] patiens iniustum sed contingit aliquem facere iniustum alicui hoc volenti ergo etc. contingit pati iniustum volenter etc. quia si quis vendit rem carius alicui qui vellet ut volens emere apud me librum pro 10 [...] quod vero etc. Item si quis permittit se spoliari propter iactantiam ex concupiscentia Dicendum quod in istis casibus semper concurrit iniuste voluntarie sed patiens et concurrit et non facit [...] pro eo cum est ad rem exteriorem sed in facere ergo iniustum et pati iniuste intendens aliquid quod exterius est [...] aut iniuste exterius est ex voluntate agentis et patientis quia ergo non compatitur iniustum in voluntate ergo non sed ibi iniustum voluntarie Talis enim vult hoc non ut iniustum sed facit iniustum opus enim in se et materialiter est iniustum tamen si refertur ad voluntatem agentis vel patientis potest esse iniustum 4o Socrates scivit de eo dicit plus precii ponderis auri in [...] sed in hoc factus est [...] ergo facit iniustum volens Dicendum quod Socrates valuit precium auri in patria iniuste retrahebat ipsum a studio philosophie ergo in sensu fuit gratia boni

ad aliud bonum et ita non ferebatur voluntas in iniustum quasi in malum sed quasi in bonum Dicit qui se interficit vult quiete magis bonum in manus quia magis bonum videtur quod sit unum in miseriis et magis ut credat 7o etc. In ablacione rei naturalis est iniusticia sed contingit sed ablacionem rei naturalis voluntarie ergo contingit aliquem pati iniustum voluntarie. Ad quia ad dolor naturalis est in amissione rei naturalis quam dicit Boethius [...] naturaliter corrupcio est naturalis et hec fit per ablacionem rei naturalis tamen autem fit in nobis per voluntatem pro ea parte Quod sit delectabiliter fit voluntarie sed talis corrupcio naturalis est delectabilis senibus enim est dulcis mors Dicendum corrupcio consideratur 2o vel quantum ad terminum [...] vel [...] et corrupcio potest non naturalis et delectabilis quia naturale est quod que [...] aliqua separentur ut [...]

Alio quantum ad hoc quod contrariatur voluntati eius quod corrumpitur quod naturaliter desiderat [...] et sic semper est involuntaria et contraria Dubitatur 4o utrum duorum facit iniuriam circa distribucionem an qui dat alicui preter meritum suum vel qui id recipit.

Dicendum quod iniustus est qui dat preter eo id in quo est pe[...] actibus quod agit voluntarie facit iniustum secundum recipiente non sed [...] ergo non est iniustus sed qui dat Nec est [...] dicit iniustum quia id dicit iniustum nisi quod fit involuntarie Ratio vero in eodem actu plus operatur principale agens quam instrumentale sed in distribucione qui distribuit est agens principale recipiens autem instrumentale Item distribuens est distribuendo [...] sicut iudex in civitatibus sed iudex male facit iudicando iniuste ergo male facit etc. distribuens iniuste et male Dubitatur 20 utrum aliquis volens iniustum patiatur Dicendum quod [...] et [...] non vult iniustum pati [...] Contra autem sed iniustum et iniustum [...] iniustum facit id quod est iniustum non [...] sue voluntati et tunc [...] non patitur iniustum sed magis operatur ut sit iniustus [...] iniustus tunc vult plus habere et vult iniustum facere iustum aut pati est in restituendo id quod plus habet et [...] duo sunt incompossibilia ut sed vellet plus habere et vellet ut plus habeat restituere [...] iniustum est plus velle habere [...] iniustum est ut plus habeat restituere Item arguitur videtur quod aliquis patiatur

homo dupliciter potest considerari

Mors consideratur dupliciter

volens patitur. Secunda dubitatio philosophus quod in com-
mutationibus et utrumque est ad iniuriam
hoc autem non potest fieri nisi alter velit
iniuriam pati. Dicendum quod hic est compe-
ratus non per se, quia scilicet alter
recedit secundum se ipsum iniustum per acquo-
rationem et non per se. Dubitatur
utrum sit in potestate alicuius statim iniustum
facere. Dicendum quod cuilibet ad opus potest
aliquis statim iniustum facere puta
rapere aliena bona vel adulterari
sed facere iniuste sic ut fiat iniustus
non potest statim fieri, quia facere iniuste
ut est facere ex habitu, ex habitu
autem operari est operari delectabiliter
hoc autem non potest quilibet facere.

Utrum epieikeia sit virtus ad iustitiam pertinens tamquam pars eius.

Postquam philosophus determinavit de iustitia
legali et politica item de legali
et naturali [illegible] possunt esse modos ipsius
iustitie hic consequenter determinat
de quibusdam que sunt iustitie secundum
similitudinem et imitationem. Et primo de ea que
imitatur legalem que est epieikeia.
Sciendum quod epieikeia dicitur ab epi quod
est supra et ykalon i. e. iustitia quasi supra
iustitiam utens nobis in latino quasi
superiustitia. Iustitia enim legalis regula-
tur sicut operationibus secundum institutam legem
sed ubi lex deficit in casibus particularibus
que est promulgata videtur tunc eius per-
ceptionem potest recte operari et supplet de-
fectum legis et talis virtus quam persequimur
et habitus per se iustitia que est epi-
keia. Cum lex precipit ad reddendum
peregrinus si aliquis ei commendaverit
gladium et efficiatur furiosus et in tali
furia venit reddendum gladium habens
gladium si providus est timet ne ille
ei noceret dimittet precepta legis et regu-
lat se ipsum et non dat ei gladium. Talis
dicitur epieikeia. Sciendum tertio quod circa determinationem
de epieikeia movet philosophus hic dubitationem
Utrum epieikeia sit in genere iustitie et ar-
guit pro utraque parte. Videtur quod non sit de
genere iustitie, quia secundum [illegible]
ab laudantes tamquam melior iusto. Sed
secundum epieikeia laudatur tamquam meliore
iusto ergo aut idem non est melius se ipso
Dicendum quia dicit textus. Cum laudamus virtutem
epieikeiam tamquam fortem virum secundum
opera virtutis et ita laudes eius transferentes
ad opera aliarum virtutum laudando ipsum
pro magis bono quam magis bonum quam
sit iustus. Obiciunt in contrario tali ratione

Nulla virtus est aliquem laudabilem
nisi sequatur rationem iustitie. Sed
virtutem epieikeiam laudamus ergo videtur
esse de genere iustitie. Et quia
omnis laus est ex virtute, omnis virtutis
est equalitas iustitie. Solvit tandem
hanc dubitationem in textu et dicit quod omnia
predicta sunt vera scilicet quod epieikeia est
melior iusto et quod est in genere iusti
et quod etiam non est iusti et vel est sub
genere vel latet contrarietas. Pro intellectu
sciendum quod iustitia potest considerari
duobus modis secundum suum genus rationem abstracte secundum
quod abstrahit ab omnibus determinationibus iusti
Et epieikeia est iusti et in genere
iusti imitantur quidam iustitiam secundum equalitatem
legalem quia intendit equalitatem ad
alterum. Alio considerari secundum determinatam
speciem que est legalis iustitie et tunc
epieikeia non est iusti sed melior iusto
inquantum dirigit ipsam legalem
iustitiam supplens defectum eius. Et
[illegible] ponit tria exempla hic in quibus
epieikeia corrigit iustitiam legalem
Primum ut dictum est de pignore deposito
Cum epieikeia non reddit depositum
si videt eum esse furiosum [illegible]
Secundum quod lex precipit ne peregrini osten-
dunt [illegible]. Si autem tyrannus
invadit civitatem et epieikeia esset si sit
peregrinus ad accendit ad defensorem
civitatis et interficit tyrannum tunc in
tali casu non punitur immo remuneratur.
Tertium lex precipit non adulterandum
sed in casu epieikeia adulteratur in
uxore tyranni ut contrahat famili-
aritatem ad interficiendum tyrannum pro
isto non punietur [illegible] immo repre-
mnatur. Ex isto patet quod epieikeia est
directivo legalis iustitie. Sciendum quarto
necesse est ipsi iustitie legali habere
quosdam canones et regulas quia cum
lex datur videtur sic quod non peregrinus ascendat
murum. Sed in quibusdam operibus
non est possibile hoc quod dicitur velit esse rectum
propter varios casus particulares [illegible]
[illegible] sunt [illegible] et ita lex
non potest omnia comprehendere particularia et
per se sunt variabilia ergo non possunt se [illegible]
tota sub forma legis universalis
et in opus non potest stare illa et ideo ut
lex non declinet circa talia particularia
necesse sunt invenire quasdam regulas et
directiones legis et est epieikeia.

Conclusio epieikeia est virtus per-
tinens ad iustitiam sicut pars eius.
Probatur: illa est virtus quod dirigit ad bo-
num sed epieikeia est huiusmodi [illegible] est per

diffinitionem virtutis Tunc Quinta epikeia
propter quandam utilitatem civitatis dirigit ad
bonum ut in textu Secunda patet quia diri-
gens et directum ad idem videntur per-
tinere Sed epikeia dirigit iustum legale
Sed iustum legale est pars iustitie generalis
ergo etc epikeia Hoc Secunda dirigens et
directum reequantur eadem qualiscumque
Tunc ex dictis **Arguitur primo**
nulla virtus aufert aliam virtutem Sed
epikeia aufert aliam virtutem ergo Tunc
Secunda tollit iustitiam legalem et ei ob-
viat quia dicit quod aliqui debent reprimi
aci in isto casu facientes contra legem Dicitur
quod epikeia obviat iusto legali quantum
ad actum et ad verba sed non quo ad finem
et intentionem Secunda intentio legislatoris
est providere quandam utilitatem generalem et
habere utilitatem in casu particulari previderi
tenere utilitatem Unde si presens esset legis-
lator in tali casu diceret legem non
teneri in tali casu **Tertio** epikeia
non est pars iustitie quia nec iustitie
particularis nec est legalis Non primum
quia epikeia extendit se ad omnem
virtutem quia in quacumque virtute non
est declinandum ab eo quod vere rectum
secundum iustum naturale epikeia dicitur
a iusto naturali Non est legalis quia obviat
iusto legali et precepto legis ¶ Dicitur quod
epikeia est pars iustitie legalis non
iustitie legalis que est pars politici sed
iustitie legalis in genere quia epikeia
sese retinet in omni honesto modo non
iustitie generalis legalis extendit se ad
omne honestum Est autem iustum legale
politicum quod dirigit ipsam, dirigens et
extendit ad quod dirigit et melius eo
¶ Sciendum quod epikeia est in genere iuste
Sed ipsum genus non dicitur dicere aliquid generaliter
per operationem sed aliquid quod secundum suum ambitum
ambitus aut iustitie legalis generalis
extendit se ad omnia que habet lex
ambitus autem legis extendit se ad opera
que sunt imperata per legem et est ad
intentionem legis Secundum igitur ad opera
imperata legis tunc non est epikeia sub
ambitu legis Sed bene est sub ambitu
legis secundum intentionem Secunda finis et intentio
legis est consequi equitatem per quoscumque
actus imperatos ubi autem per actus im-
peratos per legem non possumus
assequi equitatem assequimur eam per epikeiam
Quarto epikeia est virtus iustitie ergo non
pars eius tamen Secunda pars est minor toto
Tunc ex interpretatione vocabuli et dictis
philosophi quia melior iusto et cetera ab epi-
kia et beson iustitia ¶ Dicitur quod est virtus
iustitia politica legalem et non est
pars Sed supra eam Sed non est virtus iustitie
legalem generalem et illius est pars
Quinto lex non debet poni ubi ergo etc
Secunda lex constituit de medio et de operibus
mediis non dicitur et eo secundum ubi /servi-
mones in modis sunt medii particulares
non certas ¶ Dicitur quod ubi secundum proportionem
non est certum in modis et per hunc modum
lex non est ubi sed generaliter est quantum ad eam
quia potest applicari ad multos casus et ideo ubi ad
est opus et non prodest Sed cum legem qui ubi
quo ad casus Casus enim sunt sicut infiniti
et infinita non cadunt sub cognitione ergo etc
quod casus patet illa diligens in talibus casibus
colliget quandam multitudinem ergo non oportebat
prosequi omnes casus **Sexto** Quicumque
statuit legem in qua est peccatum peccat
Sed qui statuit legem aliter statuit legem
in qua est peccatum ergo Tunc est lex dicit
In lege peccatum est ex eo quia est universaliter
¶ Dicitur quod si peccatum dicit in lege per se
peccaret legislator ut si statuerit de
adulterando sed peccatum est accidens preter
suam intentionem et naturam nec etiam quod
lex est et adeo lex bona est secundum se, quia secundum
se propter bona in pluribus et legislator non
peccat **Septimo** epikeia non est directiva
iustitie legalis quia sicut secus quod plus
dicit directione de epikeia quam de iustitia
legali quia directum est aliud directivum
¶ Dicitur quod aliquid potest esse directivum alicuius
et unus secundum diversa et directum est
et in quo primo et simpliciter invenitur
motus regulantur ut in celo quantumcumque
aliquid accedit ad primum mole tanto simpliciter
et directum plus est eo quod dirigitur
et isto iustum legale dirigitur per naturale
¶ Alio secundum modum vel secundum diversa quod est
applicationem forme ad utrumque secundum ea
partes eius et ideo directum regulat sup-
plendo ea que desunt naturam utile dici
quod utile applicat ad omnia similia et
tale directum est magis generale quam quod
dirigitur et est propterea Tunc non epikeia
est directiva iustitie legalis quia ubi
legalis iustitia non potest assequi finem
per actum imperatum a lege ibi epikeia
procedit alia via ad prosequendum
bonum legis secundum intentionem legis quo ad
intentionem non autem quo ad actum et verba

Dubitatur primo utrum aliquid
possit facere iniustum Arguitur quod non
Secunda ad iniustum facere voluntarie et
iniustum pati voluntarie Sed ostensum est
quod non potest pati iniustum voluntarie ergo nec
facere iniustum voluntarie sibi ipsi Item si
sic sequitur quod idem haberet plus et minus
de bonis et malis respectu eiusdem quod
implicat contradictionem Secunda ad iniustum facere

Sequitur ministrum pati sed ministrum
facere plus habere de bonis et minus
de malis et ministrum pati sequitur plus
habere de malis et minus de bonis Si ergo
idem faceret sibi ministrum habebit plus
de bonis et quia non est idem pati
a se ergo sequitur quod etiam habebit plus de malis

Dubitatur 2o utrum ministrum facere
sit peyus quam ministrum pati dicendum quod
absolute et simpliciter dicendum est ministrum facere
quam pati probatur quia malum sunt facere
malicie ex actu voluntatis nam in fa-
ciendo ministrum nititur voluntas
In paciendo violencia ergo peius est
ministrum facere quam pati dico per se quod
paciens potest aliquid ministrum pati quod
peius quam facere ut si quis ex hoc
quod patitur iniustum provocatur ad
actus iniustas faciendas et utendas
das Item facere ministrum est peius
quo ad culpam sed quo ad penam tunc ergo

Dubitatur 3o utrum possit iniustum aliquid
ad se ipsum dicendum quod proprie non est iniustum
aliquid ad se ipsum quia iniustum dicit quan-
dam equalitatem sed equalitas est proprie duorum
ad invicem idem autem non est equale
sibi ergo ad omnes iniustie requiruntur
duo ut sic fiat equalitas inter alterum
ad alterum verumtamen potest iniustum
hominis non ad se ipsum totum sed quandam
partem ad partem sicut equalitas partis
concupiscibilis ad partem racionalem similiter
pars concupiscibilis non debet extendere se ultra
racionem sed debet stare sub rectitudine
racionis ita quod non excedat racionem
sed si cum pars concupiscibilis non racionem sit
contraria ad moralitatem et ita fit secundum
quedam equalitas inter moralitatem et inter-
sit inter racionem et sensitivam

Circa sextum libri ethicorum queritur primo utrum racio sufficienter dividatur in scientificum seu intellectum speculativum quo speculamur necessaria seu in racionativum seu intellectum practicum quo cognoscimus contingencia Postquam philosophus
determinavit de virtutibus moralibus que
perficiunt partem irracionalem per participacionem
racionis Consequenter determinat de virtutibus
intellectualibus que perficiunt partem
racionalem per essenciam Item ille priores
virtutes perficiunt solum quantum

ad felicitatem civilem intellectuales
vero quantum ad felicitatem contemplativam
In principio autem dividit racionem in scien-
tificum et in racionativum Secundo
philosophus incipiens determinare de virtutibus
intellectualibus primum assignat quare quod
sit medium in eis et dicit quod medium in   Medium in omnibus virtutibus intellec-
virtutibus istis sit recta racio et nunc racionem   tualibus est recta racio
potest in quibuscumque est aliquod signum
ad quod respicit racionalem habens
ut servet medium inter habundanciam
et defectum declaratur medium secundum rectam
racionem sed hoc contingit in utrisque virtutibus
moralibus et intellectualibus ergo in eis con-
sistit medium secundum rectam racionem
Tercio autem dividit ipsam partem racionalem
in duo unam per quam speculamur necessaria
et aliam que habet contingencia quia ergo
ex hoc dicit intellectus speculativus alia pars
est per quam speculamur contingencia
et hec vocatur racionativa secundum philosophum alias
intellectus practicus Racio primi quia scien-
cia de necessariis ergo medio illa parte qua spe-
culamur necessaria vocatur scientificum ergo
autem racio est quia omne racionale
est consiliativum sed omne consiliativum est de
contingentibus ergo ista pars qua speculamur
contingencia medio dicitur racionativa
quia in ea utimur consilio quod est   dicit ante speculativum et
ad contingencia Est autem dicta nota has   practicum
partes quia aliqua conveniunt racionibus
que tamen non sunt scientifice pro quo

Sciendum quod tria sunt dominantia   3a sunt que imperant ut
actus veritatis in anima scilicet sensus   actus tunc sit verus
appetitus intellectus Secundum notandum quod racio est
quia differencia est inter agere et facere quia
agere est actus ubi operacio est quidam finis
sed facere est ordinatum ad alterum
quia facere est propter artem artes autem
artes operata dicuntur propter quoddam
opus vere et non propter se sed agere
fertur ad bonum et non propter aliud
bonum quia bonum hoc simpliciter sed propter
bonum proprium In omnibus autem in quibus
est operacio oportet quod aliquod movens
et dirigens motum quia omnis motus
dirigitur ad aliqua racionem et ideo in dictis
actibus ut movens est appetitus quia
nunquam quis movetur ad ponendum nisi habet
appetitum dirigens est intellectus Sed
quia apprehensio intellectus particularis
sed omnis operacio est circa particularia ideo oportet
quod sit tercium requisitum ad actum quod
consequens erat est sensus Secundo patet
quod ista tria habent se diversimode ad
actum quia sunt dominativa secundum prius
et posterius hec autem tria habent
se diversimode in racionativo et speculativo

2

In racionatiuo contendit et intellectus et appetitus Quia quod est in intellectu per affirmacionem vel negacionem verum vel falsum hoc in appetitu per prosecucionem boni vel fugam mali unde ad hoc ut operatio fit perfecta oportet quod racio sit vera et appetitus rectus quia racionem et bona electio inter opus In speculativo autem non per aliquam correspondenciam intellectus ad appetitum quia in vero et falso absolute est bene et male ipsius speculativi et hoc est quod alibi dicit Philosophus intellectus est opus contemplativi solum veritas Conveniunt autem quia in utroque opus est comprehensiva veritas sed dissimiliter quia opus speculativi est veritas absolute sed practici est veritas conformiter se habens cum appetitu

Secundo patet dividitur scientificum in scientificum et racionatiuum probat philosophus quia ad obiecta que differunt specie necesse est aptas diversas partes anime sed contingens et necessarium sunt genere diversa ergo conclusio Nam necesse est ponere diversas potencias anime hoc quia debet dicere proprio ponere ad obiectum philosophus autem ita probat ad omnem cognicionem anime est secundum aliquam similitudinem ad obiectum et propietatem secundum quam debet talis potencia ad proprium cognoscibile Sed ad diversa genera non per proprio secundum idem ergo ad diversa obiecta genere necesse est ponere diversas potencias anime hoc quod contingens est corruptibile et necessarium incorruptibile non tantum differunt genere ut dicitur

Arguitur primo potest diversa obiecta non per necesse diversificare partes racionis quia dicit Philosophus secundo de anima quod intellectus est quodam modo omnia intelligibilia ergo per eandem partem cognoscimus contingencia et necessaria Item vigorosior est intellectiva quam sensitiva sed sensitiva cognoscit tamen unicuique obiectum que differunt secundum perfectum et imperfectum quia in uno homine ergo intellectus cognoscit talia Item inferius potest cognoscere talia et multa quia corpora inferiora et corpora celestia Item quod contingencia consistunt etc. Secundo secundum racionem ueteres que quidem sunt similes secundum quod est de rebus demonstratiuis Naturalis enim philosophia est necessaria scientia et tamen hec tractat de generacione et corrupcione casu et fortuna que sunt contingencia Tercio non per idem secundum racionem operatur et ubi contingencia pertinet ad eandem partem intellectus speculatiui ad quod necessaria eo quod utrorumque

fit demonstracio Quia mathematice demonstracio per necessaria dicit effectus fortuitus est quod semper et frequenter Alio secundum quod sunt in corpori et prout attingit ea per opus et ubi sunt variabilia et corruptibilia et non cadit in intellectu nisi in mente considero et ideo intellectus sensui considerare et intellectum possunt quedam racione partis que vocatur ab aliis virtus collativa et per inmanere istius non cadit ipsa contingencia in intellectu practico secundum quod de eis fit consilium et operacio et ideo necesse est ponere duas partes

Tercio Albium et nigrum sunt diversa specie similiter calidum et frigidum et tamen pertinent ad eandem potenciam anime Item si dicitur quod racio arguit de obiectis diversa specie Contra hoc rarum et densum frigidum et calidum asperum et lene sunt diversa que et tamen pertinent ad eandem potenciam puta tactum Dicendum quod illa hec dicuntur diversa que non differunt in potentia que primo substat ut album et nigrum sunt eiusdem generis et radicata in una potencia passiva et propter hoc eadem operacio est una pars. Aliter omnes qualitates tangibiles reducuntur ad quatuor primas tangibiles ad eas quatuor scilicet contrarium harum aut quatuor duo reducuntur ad alias duas ut passive ad activas ut humidum et siccum ad calidum et frigidum et aliarum activarum dicitur frigidum reducitur ad calidum sicut privacio ad habitum quia frigidum est privacio calidi ergo est generis tactus est quasi unius generis similiter quia omnes hee sunt in tactu radicate

Tercio perfectum et imperfectum sunt unius potencie sed scientificum et racionatiuum sunt sicut perfectum et imperfectum ergo sunt eiusdem potencie Item quod quando perfectum et imperfectum radicantur in una natura et forma tunc sunt una potencia ut perfectum et imperfectum in albo non faciunt diversa potencias quia fundantur in una forma albi Sed quando radicantur in diversis formis non sunt una potencia ut in proposito est perfecta cognitio intellectus in rebus aliis aut imperfecta Accepto autem uniusquisque cognitio fundatur super aliam formam necessitatis et super aliam racionem contingencie quia cognoscitur necessaria per medium infallibile contingencia autem per medium variabile ergo oportet quod pertineant ad diversas potencias

Quarto Ad eandem potenciam pertinet cognicio alicuius magis sensibilis et eius quod est minus sensibile in illo genere sed necessaria sunt magis cognoscibilia et contingencia minus ergo ad ipsam non debet dici aliqua potencia diversa Item quod omnia sensibilia que sunt eiusdem generis cognoscuntur per eandem potenciam quod cognoscitur sensibilia et

Intellectus speculativus et practicus ponuntur differre

non est

generaliter

Argumentum ergo probat de una ratione

necessaria et contingentia

Contingentia dupliciter consideratur

virtus collativa qua potest intellectus considerare in intellectu

partes cognoscitive

perfectum et imperfectum variant speciem quando

et hec differunt specie

lumen est forma visibilis secundum
quod visibile. Secundum hoc quia que con-
stituitur per rationem est diversa forma
medii quam secundum primum formale cognos-
citur pertinet ad diversas potentias. Tertio
arguitur ad eandem potentiam videtur pertinere
sensus et intellectus quia sicut ista dicitur
[illegible] Philosophus 3o de anima inter differentiam
et intellectum. Sicut sensus qui cognoscit
excellens sensibile postea non percipit
minus sensibile, intellectus autem cognito
magno non minus cognoscit parva,
immo fortificatus ad ea. Item necessarium
et contingens sicut sunt maius et minus
cognoscibile. Dicendum quod non est simile de
sensu et intellectu. Sensibilia enim non
habent aliquam substantificam differentiam
quantum ad potentiam suam, et ideo quamvis
sint magis et minus, pertinent ad
eandem potentiam. Sed contingentia et
necessaria differunt substantifice, quia con-
tingentia sunt corrupta generatione et tempore,
ideo intellectus nullos potest defigi in
eis. Quod necesse est ut accipiantur
per collationem ad [illegible]. Hoc autem non est
de necessariis. Ergo pertinent ad diversa.
Secundo Philosophus in hac positione videtur
contradicere 3o de anima, sicut dicit
intellectum speculativum et practicum pertinere
ad eandem potentiam animae et hic ad diversa.
Dicendum quod intellectus speculativus et practicus
quantum ad hoc [illegible] eandem rem
et habent ad primum verum, sed tamen eorum
considerando ad diversa quia ratiocinativa
super [illegible] et speculativa [illegible]
sunt, sunt due potentie et sunt duo intellectus (intellectus practicus et speculativus)
profundata [illegible] quod secundum
super diversa obiecta. **Dubitatur**
utrum distinctio sit [illegible] in potentiis. Dicendum quod
distinctio animae est distinctio in partes potentiales.
Anima enim comparatur ut [illegible]
[illegible] est sicut quod et ut [illegible]
diversorum, sed aliquo [illegible] potestas
ad operandum secundum quod ipsa sicut fortior
in [illegible] operationes et dividitur ad modum
aliarum potentiarum. Partes autem [illegible] potestate
sunt sic [illegible] quod salvatur potestas in uno
secundum perfectam rationem et in aliis secundum im-
perfectam rationem, ut de potestate regni quia
est in partibus potentialibus, quia est rex
et sunt officiales [illegible] in potentialibus
autem, quia secundum perfectam rationem potestatis
salvatur in superioribus et secundum defectum
in inferioribus, sicut quodlibet potest inferior
potest superior. Et aliis autem distinctio est sicut
divisioni totius integralis, sicut totum
potentiale adest cuilibet sue parti, secundum non
est sue partes, sicut non salvatur

secundum perfectam rationem in quolibet
sue parte sicut totum universale. Item partes
potentiales non dicuntur esse specialiter
diversa esse, quia non [illegible], sed iste
potentiale salvatur in [illegible] anima autem
et fluunt ab ea, quod non dicuntur esse.
Item quod unum est naturale non
potest esse desiderabile alterius. Sed iste potentie
sunt anima fluentia ab natura autem
[illegible] quod esse non constituunt in [illegible]
formas naturales, quod non est [illegible]
distinctio potentiarum sicut in speciebus.
Ad rationem hoc quando aliqua capiuntur
sub uno genere sicut dicta esse tamen
ea dividunt illud, que sunt diverse
species secundum rationem et speculativum [illegible]
sumitur sub hoc genere, quod est anima
tamquam dicta esse, quod dividit animam,
sunt diverse species. Hoc quia non solum
unus, quia dicitur plus quam unus
quod esse. Dicendum quod secundum positionem [illegible]
ad rationem quod est anima ut desinit ab
uno sic sunt [illegible] fluenta per se
ab natura [illegible] consistit
in [illegible] potentie sic dicta parte ab aliis
[illegible] dividentes tamen aliud non est
[illegible] quod est semper unum
et [illegible] in uno quod potest [illegible] alio,
sicut quodlibet secundum in omnibus partibus
animae non est [illegible] et [illegible]
ad [illegible] est [illegible] quod ipse
potentiale dicuntur esse partes secundum esse
[illegible] vel substantialiter.
Tertio ordentur addere differre
esse semper sicut utrumque est forma
[illegible] naturalis addens est distinctio
in speciebus sed hic et forma [illegible] addens
quod hoc sicut in [illegible]
est aliquid quod sit potentialitas que
sed in dispositione autem in potentias non
[illegible] per exigentiam [illegible] quod hoc
quia tamen non [illegible] potentialitates
quia anima secundum [illegible] aliquid
[illegible] sicut sic potentie sunt separate
ab anima quod forma. Dicendum quod sic [illegible]
ea potentialitates [illegible]
sic [illegible] que fluunt ab natura [illegible]
quibus dividitur potentie et tamen sunt
in ea esse [illegible] et ideo [illegible] potentie
sunt inseparabiles. Si autem [illegible] ea
potentialitates effective [illegible] fluunt
potentie autem tunc est ipsa anima. **Tertio**
eadem est distinctio autem in potentias sicut
[illegible] figure sed figura dividitur
in diversas [illegible] de anima hoc quod
in figura quadrangula vel triangula vel
Dicendum [illegible] plus [illegible] figure
[illegible] et [illegible] sed quod ipsa tria
reperiuntur in diversis vegetatibus
sicut in planta et [illegible] in bestia

Ana zv c[illegible]

poñe aue zv gs[illegible]

2

Quomodo natura et ... alie dicunt esse

Necessaria quorum est scientia considerantur dupliciter

sunt

Principia sunt duplicia

et rationale in homine dicunt esse vel
sed in eodem non dicunt nisi sicut due par-
tes et sic est de specie figurarum species
trianguli est a triangulo si sunt
in diversa natura sed si sunt in eodem sunt
idem. Secunda quadrangulum continet in se
triangulum sicut volebant Sophiste et
secundum tamen architectonicum potentiae
Sexto dicentes quod non per partes rationis
quod dicebant mala est. Secunda ratio non est
nisi de eo in quo non est vera aptitudo
ut in ipso fiat discursus et collatio
sed ea quorum est scientia non sunt apta
ad huiusmodi discursum. quod sic videtur quia
per rationem actus (Secunda ratio procedit
conferendo et discurrendo de uno in aliud
Sed quia scientia per universalia non talia sunt
simplicia et invariabilia et non habent
aptitudinem discursui. Dicunt quando quorum
est scientia considerantur dupliciter uno quantum
ad ipsorum quantitatem sunt abstracta a loco
et tempore et in eis non per discursum sed
contemplatione intellectus stant immobiliter
Alio modo cadunt in cognitionem nostram et ideo
oportet quod nos conferendo et ratiocinando
et resolvendo per viam priorum de-
veniamus in cognitionem universalium que est
scientia et ita scientia comprehenditur sub ratione
Dicunt quod ad rationem quorum multa quantum
ad id quod habent admixtum loco et tempore
sunt apta ad discursum. Tertio sive
secundum patet ad intellectum quod non ad rationem
pertinet secunda quod scientia ex alterius tamquam
ex causa procedit et ducta est eiusdem
ordinis cum illo sed scientia procedit
ex intellectu principiorum ut ex causa propria
quod scientia erit de ordine intellectus Sed
quia habitus conclusionum est scientia sed fidem ex
principiis. Dicunt ut dicit Commentator
principia vel sunt dividi vel cognoscendi
principia dividi sunt ex quibus constituitur
res et sunt tria quedam sunt
tamen principia ut efficiens et finis. efficiens
enim non habet rationem finis et finis est
causa causarum que movet efficientem.
Quedam sunt et principiata ut materia que
est mota ab efficiente et forma que
effecta producitur et est terminus factionis
principia cognoscendi que capiuntur ut duo
ad concludendum aliquid et secundum quemlibet
modum dictorum principiorum est ratio considerandi
ipsorum vel secundum puritatem duritatem et qui-
ditatem et sic sunt principia in intellectu
et quanto sunt magis separate intellectus
per simplicitatem divina et tanto principia sunt
sunt ipsis clariora. Sexto dicit in de causis
quod intelligentia plena est formis, sunt
etiam principia considerandi quo ad esse
et sunt coniuncta sensibilibus et mate-
rialibus et sunt in virtute

radicitus et sunt in nobis Secunda
patet quod eiusdem ordinis sunt principia et principi-
ata si capiuntur secundum eundem ordinem
Septimo dicitur autem in istas partes est
insufficiens quod Secunda sicut posuit Sophiste
scientificum et ratiocinativum ita esset dicere ponendum
sapientiam. Secunda obiecta sapientie sunt
in nobis ad que comparamus nobilissimo
habitu et hic non cadit sub scientie in
genere nec est in ratiocinatione quia illius
sunt altiora quod patet eius dicit ponendum
tertiam partem rationis. Secundo quod
Avicenna duos modos ponit inveniendi
diversitatem potentiarum anime utrumque cum in-
veniuntur opera diversa que non possunt
reduci ad eodem principia oportet ad illa
ordinari diversas potentias quod dicit Commentator
diversa opera que sunt apta ad diversas
potentias. patet Secunda bene tenere et bene
recipere non possunt esse ab eodem principio
ideo ad unum ordinatur potentia habendi
huiusmodi et ad aliud potentia fieri Inde est
est quod de corpore potentia sensitiva ponitur
memoria Secunda operatio sensus est hic
recipere species sensibiles memorie hic retinere
et ideo sensus hic perficitur humido me-
moria sicco et sic est in dictis istis
potentiis et ideo hic accepto contingentium
sit per medium debile sed per signum quod
est sensus et universalium per medium
stabile quod est causa vel effectus
invictus erit alia potentia ad hoc et illa
cognoscendi quorum una perficitur ac-
ceptione mediis sensum et alia compa-
ritate ad intellectum sed idem principium est
in nobis cognoscendi sensibilia et sapientia-
lia quantum ad formam medii quod anima
habet per collationem comparatum et per medium in-
nuitivum et divinale quod facit scientia
cognitione et non pertinent ad eandem
potentiam anime sed ita perficitur ad ista
diversis habitibus sicut est eadem potentia
anime rationis. propter diversos actus
perficitur diversis ... [illegible]
sicut irascibilis fortitudine et mansuetudine
concupiscibilis temperantia, ita etiam
potentia ... per diversos perficitur diversis
habitibus. Tertio quod ad rationem quod
sapientia est quidam alius habitus a scientia
sed non per extremo alterius potentie vel eius
ubi facit sensum sed ita non est
Octavo plus distant quam sapientialia
a sensibilibus quam sensibilia a contingenti-
bus sed propter distantiam contingentium
et universalium oportet diversas esse partes anime
quod multo magis oportet esse sic propter sa-
pientialia. Sexto quia quedam sapien-
tialia sunt divina que distant supere-
minenter ab aliis creaturis summo

sensibilia a contingentibus non distant
per rationem. Dicendum quod intellectus ipsa sapie
ntialia a sensibilibus propter sensibili
tatem [struck through] differentie non distat
tamen et eodem modo capiendi sapientia
lia et sensibilia secundum formam medii
quia in transitu stabilem et stantem
Imo Cognitio consistit in quadam
habitudine similitudinis sed idem secundum idem
non potest esse ad diversa et distantia
ergo anima non potest secundum eandem potentiam
cognoscere sapientialia et sensibilia
non ... Dicendum quod proportio cognoscentis
ad cognoscibile non est quantitatis ad quantitatem
sed sufficit quod sit quantitatis ad formam
medii et hec est hic ut dictum est
Unde non debet cognitionem esse secundum
similitudinem ergo ratio philosophi nulla probatur
quia nichil est aliud simile nisi sit aliquid
secundum de eodem actu sed intellectus vel
est eorum que sunt actu antequam intelligere et
de anima ergo non cognoscit ea per simili
tudinem. Secundo quod cognitio per rerum
similitudinem est secundum quod habet similis habitus
confusi ad determinatum et simpliciter
aut non et proportio nisi secundum habitum per
fectum et ideo esse philosophus non dicit cognitionem
esse per similitudinem simpliciter sed quodam
Anima cum materia sit proportionata ad formam
quia primus actus forme est in ipsa
materia ... simpliciter non posse quod ab materie
quia substantia materie prima potentia est
sed forme primus actus quia illa
est eadem in omnibus. Nec est per formam
completam quia sic forma nichil
antequam nichil sed ... quod ... proprio
sit ex forma indeterminata que est in materia
et quod omnis forma extrahitur de potentia materie
ut dicit philosophus et ideo aliqui vocant
inchoationem formarum / philosophus vero desiderium
materie quo ipsa formam desiderat. Commentator
vero in XII metaphysice vocat hoc abilitatem
formarum. Hinc est autem inchoationes non
sunt eadem nec in corruptibilibus et in incorruptibi
libus. In illis enim materia semper stat sub forma

Inchoatio formarum
In ista materia quandoque separatur a forma et accipit
aliam et ideo ea non reducuntur ad unum. Unde
Commentator inchoationes illas non possunt reduci ad
aliquod unum. Quarto ergo primo materie ad
formam ex desiderio quod habet in se. Solutio
est in potentia cognoscitiva ad cognoscibile
quia cum ut in ipso habitu intellectus sit quan
quidam habitus indeterminatus qui est ... vari
... que assimilantur suo
intelligibili sicut indeterminatum et determinatum
et ideo ... et ... sunt diver//
sarum formarum quemadmodum accepimus
eorum esse inchoationes non reducuntur ad unam
potentiam cognoscitivam sed ad 2. Sicut et
in materiis corruptibilium et incorruptibilium
et super hoc fundatur ratio philosophi

Quando dicit quod eorum que sunt diversa
genere. Ad rationem dicendum quod nichil
est simile omnino alicui nisi per actum determinatum
de hac autem similitudine non loquitur hic
philosophus sed loquitur de similitudine que est
inter habitum determinatum et indeterminatum
Nono Sicut se habet materia ad formam
ita intellectus ad intelligibile sed materia non est
similis forme ergo nec intellectus intelligibili
ac Theofrasti. Hoc Commentator hoc est primum
... vero actus. Dicendum quod est materia est similis
forme per eundem modum sicut dictum est
Decimo Si anima cognosceret res
per similitudinem quam habet ad res utique est ut
similitudines rerum sint in intellectu sed hoc
est falsum. Commentator dicit error platonis
quia dicit quod scire et addiscere nichil aliud est
nisi recordari quia eorum quorum similitudines
possumus memorari sed non de novo accipere
Dicendum ut quod Commentator in primo metaphysice quod
omnes philosophi voluerunt hoc dicere quod dicit
philosophus scilicet quod simile simili cognoscitur et tracti
erant recti sed nescierunt quid hoc
declarare et ideo plato errat quia nesci//
rebat declarare inter habitum determinatum et
indeterminatum. **Dubitatur** Quo
modo concordant appetitus et intellectus. Racionalis
Dicendum quod proportionaliter quo ad suos actus
Intellectus enim in iudicando habet duos actus
scilicet affirmationem qua assentit vero
et negationem qua dissentit falso. Et
correspondentes sunt ei duo actus in virtute appe//
titiva scilicet prosecutio quia ipse appetitus tendit
in bonum sibi conveniens et fuga qua dissentit recedit a
et fugit eam. Conformantur appetitus
et intellectus scilicet hoc appetitus prosequitur
quod affirmat intellectus et scilicet hoc fugit
quod intellectus negat. **Arguitur**
appetitus dicitur rectus ut intellectus ergo
non est ... sed conformiter intellectus ad appe//
titum. Contra Commentator ... facit quod ... tali
et non videtur quod alterum dicatur. Aliud
quia hic est appetitus et rectus qui est
secundum rationem. Dicendum quod non est ... similis
quibus rectitudo utriusque dependeat ex altero
Secundo quod appetitus tendit ad finem
et in ea que sunt ad finem. Finis est
determinatus nobis a natura. Sed ea que sunt
ad finem non sunt determinata sed asseruntur
consilio et inducio rationis investigatis.
Rectitudo ergo appetitus ad finem est mensura et regula
sive rectitudo in ratione practica. Et contra
ratio practica recte intelligit qui percipit propter
finem prius constitutum a natura. Et secundum hoc
dicitur rectitudo practice rationis secundum
concordiam ad rectum appetitum. Sed ex
ipsa rectitudo rationis practice est regula
appetitus recti nobis circa ea que sunt
ad finem. Cum media eorum ad finem non sunt

in que appetitus tendit

2

ex appetitu s3 ratione ergo si taliter appetitus prosequitur media que suadet ratio, tunc 3 appetitus rectus et credet s' appetitus et ratio contra sunt circulo ¶ Unde sciendum quod d' iste virtus in finem que sunt contingencia sunt consilium et electio Quantum dicit // homo sunt duo principia s3 appetitus et ratio contraria et ita quod electio sit appetitus intellectivus vel quod sit intellectus s3m quod ordinat appetitum vel intellectus quam quod electio est actus appetitus relati ab intellectu. Tercia est secundus quia electio ferens in bonum et malum sicut appetitus et non // abte vel [illegible] sicut [illegible] dubium in instancia 3 ex dicto doctoris sancti Dubitatur v. electio sit de preterito. Ad dubium venit s3m intencionem philosophi quod non probatur quia electio 3 per consilium et deliberationem s3 consilium 3 de futuro et non de preterito ergo electio non probat philosophus quia non consiliatur de hoc quod troia sit capta. Consilium enim est de eo quod non 3 factum sed pro tercio non contingit non esse factum. Tercio probat philosophus per dictum Agatonis qui dicit solo ipso posse privari deus effecta que sunt facta facere ingenita non facta fuisse. Tercio intellectus quod ad id quod fieri potest in rebus. Contra hoc arguitur de preterito potest esse electio ergo solucio non valet. Consequencia patet quia appetitus laudabilis vel vituperabilis est potest 3 electio s3 de preterito potest 3 ens appetitus ergo et electio. Maior quia aliquis vellet se aliquid fecisse bonum vel malum laudabiles vel vituperabiles in preterito ¶ Dicendum quod appetitus est de preterito non inquantum est preteritum s3 inquantum recordatio eius affert delectationem et exhortationem. Tercio est extra [illegible] preteriti et de futuro et ratione illius potest 3 appetitus de preterito laudabilis et meritorius quia s3 aliquos [illegible] bonum quod fecit vel malum quod evitavit displicet. Item tercio quodlibet potuit deus ab eterno potest nunc. Sed deus ab eterno potuit aliquid fecisse quod non fecit ergo non potest facere quod re effectus non sit factum. Dicendum quod non minuitur potestas eius. Maior quia omnia voluntate fecit non que fecit volui non possum facere quod volui ¶ Dicendum quod potencia activa non [illegible] in passiva nisi quando passivum 3 proportionatum virtuti agentis [illegible] in agentibus [illegible] et disificator edificat ergo [illegible] sit s3 quod passivum non est dispositum ad sustinendum totum actum agentis. Maior non [illegible] sol est

universalis ergo omne ad quod potest virtus solis universalis Maior non est materia 3 capax alicuius virtutis Maior ergo non potencia passiva proportionata actione est ergo non omne quod potest deus facere potest in rebus fieri ¶ Concedendum ergo quod deus ex parte potencie sue potest facere quod quod ante et negando sunt [illegible] et quod contradictionem non fuerit s' [illegible] est [illegible] infinita non [illegible] ad aliquid s3 dei potencia est infinita ergo ipsa ad nichil limitatur ergo nichil 3 dicere hoc potest et hoc non potest maior non [illegible] actum dei ita quod non potest in plus terminus [illegible] potest [illegible] non potest [illegible] fieri in rebus quia potencia passiva non potest aptari potencie sue active.

Utrum sint habitus intellectuales speculativi qui sunt sapientia sciencia intellectus sint virtutes intellectuales distincte. Pro quo philosophus investigavit racionem s3m quam inducende sunt virtutes intellectuales consequenter determinat de virtutibus intellectualibus ¶ Sciendum quod philosophus potest in [illegible] quinarium habitum intellectualem [illegible] racionem. Maior virtus intellectualis perficit partem intellectivam respectu veri quod 3 bonum // [illegible] s3 [illegible] quibus anima [illegible] ad verum [illegible] affirmando vel negando sunt [illegible] ergo erit quinque habitus. Maior quia ars sciencia prudencia intellectus et sapiencia contingit [illegible] ipsam intellectivam sit [illegible] intellectuales. Maior s3m eos contingit [illegible] [illegible] verum dicere affirmando vel negando et [illegible] plus non verum 3 obiectum intellectus ergo merito [illegible] intellectuales. Tercio isto [illegible] quod suspicio que [illegible] aliquas [illegible] rebus [illegible] non 3 virtus intellectualis. Nec etiam opinio que [illegible] rationes probabiles de [illegible] ut [illegible] aliquid 3 [illegible] et tamen non 3 virtus. Maior per suspicionem et opinionem non semper contingit dicere verum s3 aliquando falsum ergo [illegible] malum intellectus sicut in bonum eius ergo non virtutes intellectuales [illegible] racionem [illegible] est ut sit principium mali actus ¶ Sed sciendum quod [illegible] intellectuales et non [illegible] Sciendum quod philosophus [illegible] unumquodque de diffinitione quod hoc quod 3 [illegible] ut [illegible] sciencia aut speculatio [illegible] est intellectus. Maior ut [illegible] Dionisius in [illegible] naturis ordinate [illegible] [illegible] intellectus est infimum [illegible] [illegible] [illegible]

Sciendum de quinque [illegible] [illegible] et de [illegible] est electio

// sit intellectus appetitus

An electio 3 de preterito

[illegible] troia

Agatonis

et ita potencia est [illegible] deus [illegible]

[illegible] doctor sanctus [illegible] potencie

[illegible] quod apud deum non 3 [illegible] s3 [illegible]

et potest ad [illegible]

Quod sol non omnia [illegible]

[illegible] deus potest facere [illegible]

Quod sunt quinque habitus intellectuales

[illegible] virtutes intellectuales

Quod [illegible] intellectuales [illegible]

[illegible] [illegible]

nature videlicet in natura rationalis per divina
que secundum naturam anime humane est sub in-
tellectuali natura. Ostendit quod finitum humane anime
nature sit ubi ubi [illegible] convertitur
intellectualis nature et ubi pertinet intellectu
hoc autem secundum intellectum [illegible] ab intellectu
omnes intellectuales virtutes ab intellectu
dicuntur. **Secundo** ibi Quod quidem plus dicetur
incipit de scientia. Primo ponit unam
condicionem scientie, que est certitudo quia
secundum omnes scientiam certificandam certam esse
cognoscitur et non sequi similitudines a scientia
que imitantur perfecta scita. Ex illo
trahit aliam condicionem scibilis quia oportet
hoc cum scientia certum esse. Et ex illo
infert primo quod scientia non est contingentium,
quia scientia est certitudinalis condicionis
sed contingentia aliter se habere latent
cum fiunt extra speculationem sensus et ex
cogitationem [illegible]. Concludit ulterius scientia
est eternorum, quia quidquid non est
contingens aliter se habere hoc est necessarium
sed scibile est huiusmodi ergo scibile est necessarium
sed de necessario est eternum ergo scientia est eternorum
quia eterna autem sunt que sunt ingenita
et incorruptibilia. Postea ponit condicionem scientie quia scientia
est habitus intellectualis qui generatur per
experimentum et doctrinam. Addit causam
quia omnis scientia docibilis [illegible] ad doctrinam
et omne scibile est discibile ex parte
discipuli [illegible] de intellectu dicit
quod solus intellectus est principiorum et est
ratio scientie ista. Quia omnis ratiocinatio
est ex quibusdam principiis procedens
sed scientia est ratiocinatio quia procedit
ex principiis. Hoc quia est conclusionum
Inde arguit [illegible] [illegible] et ...
ex principiis [illegible] sed scientia
[illegible] de [illegible] et [illegible]
[illegible] conclusiones ex suis principiis ergo principia
sunt vera et [illegible] de principiis
non sunt neque scientia sed intellectus tantum
et quia non sit scientia quod scientia est durabilium
sed principia que non sunt [illegible] hoc dicitur
in textu. Item ars et prudentia
circa contingentia [illegible] sed principia sunt necessaria
ergo eorum non est ars nec prudentia. Item
sapientia est in quadam demonstratione
de rebus altissimis ergo principiorum non est
sapientia in sunt mirabilia. Dicendum
autem de sapientia dividit eam in duas
partes, quedam particularis quedam universalis, particu-
larium quia secundum certissima in singulis
artibus ut politicorum vocabant sapientes
statuarios quia in ea peritissimi
erant. Aliud est sapientia quam aliquando dicitur
[illegible] sapiens non in aliquo [illegible] scientias
sciret in particulari sed in principiis [illegible]

et principiis quorum non est aliquis partialis
sapientia [illegible] probat per dictum Homeri
in sua poetria [illegible] dicit quod non
posuerunt fossatorem aut aratorem aut
aliquem alium partialem sapientem sed
[illegible] sapientem. Dicit ergo sapientia
partialis est certissima scientiarum sed sapientia
universalis est certissima. Et addit
quod sapiens non solum sciat vera
que sunt ex principiis sed quod sciat
vera dicere circa principia et [illegible]
scientia et infert [illegible] sapientie quod
sapientia sit scientia et intellectus.
Secundo [illegible] omnes habitus
[illegible] intellectiva [illegible]
[illegible] aut [illegible] per se
notum [illegible] cognoscitur
ut sol per se est visibilis. Et tale est
verum principiorum, principia cum statim accipiuntur
ab intellectu solus intellectus dicitur, ha-
bitus ergo comprehendens tale verum
vocatur intellectus. Aliud est verum quod
non est notum per se sed per aliud, et quod non
statim capitur ab intellectu sed per inquisitionem
et discursum. Et tale est [illegible]
[illegible] ultimum [illegible] cognitionis
[illegible] ut sunt altissime cause rerum
eternarum; habitus comprehendens tale
verum per rationem [illegible] sapientia, et
ergo sapientia notitia causarum altissimarum.
Aliud est verum quod est ultimum [illegible]
[illegible] que ut in omni scientia obiectum
sunt, ut dicit tale verum est quod verum [illegible]
non per se notum, sed per demonstrationem,
habitus ergo comprehendens tale verum
dicitur scientia. Verum [illegible] tales [illegible]
in [illegible] que [illegible] sapientia
[illegible] [illegible] quod isti
habitus [illegible] intellectuales sunt virtutes
et [illegible] [illegible] sunt virtutes
quia [illegible] habitus qui reddit
opus bonum [illegible] virtus. Sed
habitus isti faciunt opus bonum intellectus ergo [illegible]
[illegible] ergo dicitur virtutes. Hoc [illegible]
[illegible] aliqua operatio [illegible]
aliqua virtus que bonum facit habentem
et eius bonum opus sed intellectuales [illegible]
sed aliquam operationem [illegible] distinctam
[illegible] operatio ut dicit Damascenus ergo
habitus intellectuales reddunt opus
bonum [illegible]. Item de quo [illegible]
ad [illegible] [illegible] et hoc est intellectu
sed iste virtutes sunt [illegible] ergo intellectuales.
Item quorumque habitus sunt laudabiles
[illegible] prudentia sunt virtutes sed [illegible]
[illegible] istorum habitum quibus laudamus
ergo sunt virtutes [illegible] [illegible]
[illegible] ergo [illegible] [illegible]
[illegible] est habitus. **Arguitur**
primo isti habitus non sunt virtutes [illegible]
[illegible] [illegible] est habitus optimus

Conc

homerus

[illegible]

adver [illegible]

[illegible]

Sed isti habitus non sunt operativi
Hec consequentia patet quia sunt speculativi / nam habitus
speculativi sicut proprie speculationem
non autem opus ut patet 2o metaphysice ¶ Dicendum
quod licet non sicut opus transiens
in materiam exteriorem tendens in finem, sicut
tamen opus immanens. 2or Ope-
re virtutis aliquis potest esse felix sed habitibus
intellectualibus aliquis non potest esse felix
ergo non sunt virtutes. Antecedens patet quia felicitas
est optimum virtutis. Hec consequentia quia aliquis fit
felix per actum humanum, sed illis habitibus
comprehendunt actus nature et non humanos
ergo non faciunt ad felicitatem ¶ Dicendum quod
virtus potest esse aliquorum 2r Uno modo
sicut obiectorum et habitus speculativi
non sunt eorum per que homo fit fe-
lix nisi forte hec ista propositio per dicat causam
efficientem. Consequentia quia per istos habitus
homo inclinatur ad felicitatem ¶ Secundo dicendum
virtus esse aliquorum sicut actuum et tunc
non virtutes intellectuales [illos actus] etc. conservant
ea per que homo fit felix. Consequentia quia
habitus speculativi [illegible] sunt actus humani
recipe [illegible] et ducit ad deum [felicitatis] ut ad
[illegible] medium in qualibet
[morali] virtute est capiendum secundum rectam rationem [medii]
3or Virtutes et scientia distinguuntur
ergo scientia non est dicenda virtus et si non
scientia ergo nec alii habitus. Hoc
est patet in predicamentis et 4to Topicorum. Nam
dicit in predicamentis diversorum generum et non
subalternatorum [illegible] ut scientie et virtutis
¶ Secundo quod isti habitus non [illegible]
dicuntur virtutes sicut [illegible] morales
licet [illegible] aliquis habitus qui dirigit
in bonum dicitur virtus 2r ¶ Uno modo quia
faciunt [facultatem] bene operandi ¶ Alio modo quod
non [facultatem] bene operandi faciunt usum
bonum. Horum utrumque faciunt virtutes
morales quia perficiunt potentiam appetitivam
habendi usum bonum operationis. Hoc est ex
appetitu, quia [illegible] appetitus [illegible]
que faciunt [usum] omnibus potentiis [illegible] et [illegible]
habitibus. Consequentia ergo intellectuales spe-
culativa sed [illegible] intellectiva potentiam
ergo dicuntur virtutes non solum quia
prestant usum bonum operandi sed
quia faciunt facultatem bene operandi
que [illegible] consideratio [illegible] Aliquis [illegible]
habens habitum scientie speculative
quia [illegible] est verum ergo potest operari
bonum secundum considerationem, non tamen
propter hoc inclinatur ad usum bene operandi
Consequentia non ideo quod sciens ergo bonus
[illegible] ergo distinguitur et [illegible] a virtute
non quia scientia non est virtus
[illegible] quia non [illegible] virtus [illegible]
[illegible] quod non dat bonum usum [illegible]
4tor Virtutes sunt voluntates

vel non sine voluntate. Sed isti ha-
bitus non sunt voluntates nec sine
voluntate ergo
Hec quia sunt [illegible] ad [illegible] et
non [illegible] consensus voluntatis
sed sola [illegible] voluntatis
Secundo quod habitus intellectuales
consequenter 2r Uno modo per considerationem
ad res de quibus sunt et [illegible] habitus
[illegible] res de quibus [illegible]
in [illegible] ut [illegible]
Alio modo ad [illegible] a quibus procedunt
2r [illegible] ad primum [illegible] quod dat
[illegible] sine [illegible] per
[illegible] ad [illegible] quos [illegible]
sunt bene operandi 2r sicut [illegible]
[illegible] proprie secundum quod sunt per-
fectos [illegible] sunt mote
a voluntate 2r recipiunt laudabilitatem
ex eo quod voluntas fertur super operationes
actus eorum sunt super bonum intellectuale
etc. sunt de [illegible] Dicendum
ergo quod habitus isti comparantur
ad res de quibus sunt sicut virtute
sed secundum quod comparantur ad [illegible]
perfectos que [illegible] sunt mote
a voluntate 2r sunt in voluntate.
7tor Species non dividitur a suo genere
saltem [illegible] sed sapientiam [illegible]
[illegible] ergo Hec patet in textu quia dicit
quod sapientia est quedam scientia [illegible]
quedam [illegible] Dicendum in textu notum
sapientia quedam scientia non quia [illegible]
scientie sicut [illegible] sed
aliquid quod [illegible] in habitu
scientie [illegible] habitu sapientie de-
monstrantis [illegible]
Consequentia sapientia [illegible] altissimas
causas [illegible] non [illegible] scientiam
solum extendit se ad [illegible] sed sapientia
non ad [illegible] sed ad principia [illegible]
probando et stabilire principia. 6tor
Intellectus est idem habitus quod [illegible] scientia
ergo non dividitur [illegible] quia [illegible]
[illegible] ergo [illegible]
[illegible] quia actus et habitus dividuntur
per obiecta [illegible] quia scientia [illegible]
principia autem [illegible] ad [illegible] ergo tamen
[illegible] principia [illegible] ad eundem
habitum vel ergo [illegible] scientie et intellectus
¶ Dicendum [illegible] principia [illegible] sub [illegible]
[illegible] quia [illegible] se [illegible]
[illegible] non quia eorum est scientia
sed quia [illegible] faciunt [illegible]
[illegible] et [illegible] de ipsis habitus
est non [illegible] eorum est intellectus et
non scientia. 8or Opinio est [illegible]
habitus intellectualis ergo non [illegible]
per sillogismum demonstrativum [illegible] raro

Virtus quod aliquorum 2r

[morali] virtute

habitus dirigens in bonum dicitur virtus dupliciter

facultatem

Virtus quod est aliquorum 2r

habitus intellectuales consequenter 2r

Dicitur sapientia et scientia

principia 2r considerantur

scientia / ita est quod per syllogismum demon-
strativum fit ex demonstrabili causas scientia
fit ex probabili opinio
Sed tamen ratio scientiae quod utrumque
syllogizat. Dicendum quod non est, quia pro-
bativo syllogismo non semper concludit
dicendum verum, sed bene demonstrativo. Sextum autem
tertium non est intellectus ut ille dicitur habitus
intellectualis quo concludit dicendum philosophus
Secundo prudentia non est habitus
distinctus ab aliis intellectualibus habitibus
quia tamen medium non dicitur contra
extrema quod participat utrumque ut in [illegible] physicorum
Sed prudentia secundum quod [illegible] hic dicitur
medium inter virtutes intellectuales et
morales, quia ergo medium sapit naturam
utriusque extremi etc. Item confirmatur
ob virtutes sunt nobis et diis. Sed pruden-
tia non convenit diis ergo etc. tamen et
intelligere et diis sunt intellectus. Dicendum quod po-
tius ut probat philosophus prudentiam virtutem
esse humanam et diis non convenire. Dicendum quod
aliquae virtutes dicuntur intellectuales tribus modis

Aliquae virtutes dicuntur intellectuales tribus modis

Uno modo a subiecto quod perficit intellectum et
rationem per doctrinam. Alio modo ab obiecto
sicut est. Tertio dicitur intellectualis a generatione
quia secundum generationem experimento et tempore sic
accipit ratio intellectualis quantum ad
primum et ultimum modum prudentia est habitus
intellectualis quantum ad secundum non, sed sunt
in moralibus, quia prudentia est ratio
eligibilium ad operandum. Sapientia autem
non est intellectualis quia est de altissimis
causis quae sunt obiectum intellectuale. Dicendum
ergo prudentia media inter morales et
intellectuales virtutes non per doctrinam quod sic
est intellectualis sed secundum quod facit operantes
habiles ad opus. Ad oppositum dicendum quod
medium quod generat in extremis [illegible] non
materialiter commune eis. Item quod prudentia
non convenit diis quantum ad obiectum. Nono
Sensibilia non latent [illegible] sunt extra
speculare sensus ergo dictum philosophi non
stat. Ante [illegible] ab eodem res [illegible] et cogitatio
Sed sensibilia non dependent [illegible]
a sensu ergo [illegible] cognitio. Dicendum quod
contingentia considerare [illegible] quantum ad
quod sunt in [illegible] vocata [illegible]
et per fluxum non sunt aeterna [illegible]
sunt in speculatione sensus [illegible] accipit ea
quod est cum certum [illegible] sicut ut dicitur
videns Sortem sedere, Sortem sedere est certa.
Alio quo ad rationem etc. [illegible] contra
sensum quia ratio [illegible] futuri
et [illegible] de eis est [illegible] ut tempore
invenire thesaurum [illegible] ad fodere
in ratione cuius est [illegible] ad
fodientem invenire [illegible] nova. Ad
[illegible] eorum esse [illegible] non
dependet a [illegible] non potest deprehen-
dere sensu, non fuit medio cog-
noscendi, sed fuit [illegible] cognoscitiva.
Philosophus quod hoc dictum [illegible] inducit
in errorem [illegible] quod [illegible]
mutabilitatem [illegible] vel certe potest de eis
dici [illegible] tamen de eo quod latet
non potest aliquid dicere et non dici [illegible]
Dicendum quod [illegible] tamen [illegible] pone-
bat latere [illegible] et [illegible] et fluxum
tamen non [illegible] inter [illegible] et
intellectum. Sed [illegible] non potest hoc
Non omne aeternum est necessarium ergo
dictum philosophi non est verum [illegible] aeternum est [illegible]
[illegible] sed nova sunt [illegible] ergo non [illegible]
[illegible] quia solus deus est aeternus
Dicendum quod philosophus capit hic aeternum
[illegible] pro eo quod [illegible] sed non
[illegible] vestigium potest dici aeternum
Sed [illegible] non [illegible] tamen philosophus
aeterna vocat ingenita [illegible] non sunt
ingenita quia sunt [illegible] Dicendum quod
aliqua possunt dici aeterna tribus modis.

Aliqua dicuntur aeterna tribus modis

Uno modo metaphysice etc. et dicuntur
aeterna quae sunt rationes ydeales aeternae
in mente divina etc. omnia possunt dici aeterna
quia omnia sunt in deo ydea. Alio modo
physice etc. et dicuntur aeterna quorum esse est
supra tempus quia secundum ratio humana
non attingit ad inveniendum inceptionem
et desinentiam [illegible] motum tamen generatio
et corruptio [illegible] motus aeterna
autem non mensurantur tempore sed [illegible] eorum est
totum simul unde non sunt incepta et
desinentia nisi per voluntatem creatoris
ad quam non attingit ratio humana
etc. [illegible] sunt. Tertio quo ad
nos dicuntur ingenita tamen nos non
possumus accipere inceptionem eorum. Tertio
aliqua sunt aeterna quantum ad aptitudinem
conservandi ut dicit Gilbertus Porre-
tanus quod ab aeterno habebat aptitudinem
conservandi. Sed iste [illegible] modo
in primo quod hoc [illegible] rationem ydealem aeternam
Esse doctrinale est [illegible] arti
quia et praecepta artis possunt doceri sic
praecepta scientiae [illegible] doctrina
[illegible] semper [illegible] praecepta
quod ab alio dicitur hoc [illegible] de-
monstrativis tamen [illegible] semper [illegible]
[illegible] quia [illegible] adhaerentem [illegible]
quia non est aliqua via ad probandum
[illegible] in eadem scientia. Et ideo [illegible]

scientia sed doctrina dicta [illegible] et scientia dictum descriptum, sed in aliis que non procedunt ex parte rerum sed ea que assumuntur [illegible] et ideo non dicuntur in istis vere doctrine. **Dubitatur** utrum virtutes intellectuales sint digniores moralibus.

Dicitur quod intellectuales sunt digniores quam morales, patet quia nobiliores sunt. [illegible] aliquid est nobilius quia philosophus in 3o topicorum quod [illegible] magis est eligendum et eligibilius, sed ratio [illegible] dignior quam [illegible] virtutes intellectuales [illegible] ergo [illegible] tertio topicorum scientia ratio dignior est illis. Item contemplatio est nobilior operatione activa, sed virtutes intellectuales sunt ad contemplationem, morales vero ad exteriores operationes, ergo etc. Contemplatio etiam est propter se, opus autem exterius est propter finem quem intendit, ergo oportet. **Item** sicut se habet felicitas ad felicitatem ita virtus ad virtutem, sed felicitas contemplativa nobilior est civili, ergo virtutes intellectuales que per se ducunt ad felicitatem contemplativam nobiliores sunt illis que ducunt ad felicitatem civilem ut sunt morales. Hoc x huius. **Item** quanto aliquid perfectius attingit bonum tanto dignius est, sed morales perfectius attingunt bonum quam intellectuales, scientia intellectuales per se ordinantur ad verum, ille vero per se ad bonum quia dirigunt appetitum.

Dicitur quod intellectuales attingunt perfectius bonum, quia perfectius bonum est quod est magis depuratum a contrario boni. Hoc autem est quod non potest habere penitudinem et tristitiam, opus est contemplatio quia propter hoc non fit per se, sed operationes exteriores habent penitudinem admixtam quia fiunt cum quadam difficultate. Preterea quod [illegible] aliquid est dignius [illegible] sed intellectuales sunt propter morales ergo morales sunt digniores. Hoc quia intellectus vult [illegible] prudentia ut fortiter agat aut fortitudo [illegible] propter alias operationes.

Dicitur quod intellectuales non ordinantur propter morales sicut propter finem sed [illegible] bonum ipse et operationes propter se sunt appetende et secundum actus prudentie ordinantur ad actus temperantie tamen non propter statum ibi sed ulterius ordinatur ad bonum contemplationis

quale et in moralibus [illegible] operationes [illegible] ordinatur tota vita [illegible] tamen non propter finem eorum sed magis [illegible] **Dubitatur** utrum morales possint esse sine intellectualibus. Utrum quod possit esse [illegible] sine intellectualibus. Secundo quod ad quod [illegible] certitudine in sine operatione [illegible] attingendi finem, sed quod [illegible] ad aliquod per se recte quod habet intentionem et cognitionem. [illegible] quod omne opus nature est opus intelligentie moventis [illegible] primum motoris [illegible] a primo per medias causas usque ad ultima [illegible] operationes [illegible] et assequuntur eas operationes [illegible] morales non [illegible] ad naturales causas non sunt voluntarie et a proposito [illegible] a proposito sed oportet ut ordinantur ad aliquod [illegible] quod per se recte [illegible] ratio perfecta [illegible] et ideo si intellectuales non sunt morales non possunt et ad hoc possunt adduci rationes [illegible] quia perfecta ratio non potest esse sine ratione [illegible] moralis est [illegible] indigent virtutes morales perfectione rationis sed perfectos [illegible] sunt intellectuales ergo. Item [illegible] ratio potest esse sine voluntate sed in [illegible] moralis cadit ratio. Hoc [illegible] quia medietas sumitur [illegible] Item morales possunt esse sine intellectualibus [illegible] sine aliquo [illegible] ad cognitionem [illegible] sine alio sed [illegible] de moralibus sine intellectualibus in libris [illegible] Dicitur quod morales sunt [illegible] morales sine intellectualibus sed [illegible] cognitio [illegible] intellectualibus. **Item** sicut se habent virtutes ad [illegible] ad perfectos sed [illegible] sit distincta ratione ergo perfectiones virtutum [illegible] que sunt morales sine perfectionibus rationis que sunt virtutes intellectuales. Dicitur quod [illegible] rapte sunt distincte a ratione et possunt esse sine ea sed [illegible] **Item** virtus moralis movet [illegible] nature [illegible] in suo motu non indiget aliquo [illegible]

quam ponit Circo quia dicitur virtus
est habitus in modum nature movens
[illegible] operativus Et in quo non est
consummatur ad intentionem primi motoris
ut dictum est antea

V ars et prudentia sunt duo habitus intellectuales ab invicem et ab aliis distincti

Postquam determinatum est de habitibus illis habitibus qui sunt ad principium contemplationis restat determinandum de illis qui sunt in contemplatione etiam ad operationem et isti sunt ars et prudentia Unde ars et prudentia versantur circa contingentia Contingens autem est duplex Quoddam est agibile quoddam factibile Unde agibile et factibile differt ergo etiam actio et factio differunt ad ea enim que sunt diversa quorum unum non continetur sub alio sunt habitus diversi Sed agibile et factibile sunt diversa ergo actio et factio differunt Differunt autem sic actio et operatio Quia actio permanens in agente ut intelligere et velle (sive indicere nove forme) vel cogitare Quia per hoc quod cogito non induco rei novam formam factio per operationem transiens in rem extrinsecam ut edificare secare per hec inducitur nova forma rei Ideo hunc dicere quia agere est simplicius quam facere eo quod agere est [illegible] et productiones separatorum que sine transmutatione sunt operantis Sed facere est operantis cum motu et ideo dicitur actio in operibus que sunt [illegible] factio vero artis que est circa materiam exteriorem Ex isto concludit philosophus diffinitionem artis Ars est habitus factivus cum vera ratione versans ergo ars secundum intentionem philosophi circa generationem id est circa factionem artificiati consideratur etiam circa artificiatum operari artis et circa speculari aliter utrumque fiat aliquid excogitatum ad dirigendum rationem opus sit aliquid quod est de numero contingentium esse et non esse Unde 2x est operatio artis quia quando aliquid fit operando et per speculando ita utrumque concurrit operari ergo declaratur artificiati ergo constituere ipsum opus ergo dicitur quod versatur circa generationem artificiati Dicit etiam ars et natura quia natura dicit per de his que sunt semper ut motus corporum celestium et ab his differt ars Quia ars est de his que possunt esse et non esse Sed huiusmodi sunt necessaria ergo non possunt esse et non esse ergo de his non est ars Et ideo non per artem aliud celum movet quia ars est ex opus nature de his que fiunt frequenter et ab his differt ars Quia ars est de his que non habent in se principium motus sed talia que fiunt frequenter habent naturam

Contingens 2x
Ars dicit actio et factio
ars quid dicitur
operatio artis quid
Ars et natura differunt

in se principium motus ergo ars non est de his ergo non per artem aliud ex semine olive nascatur oliva quia per opus nature Differt a prudentia quia ars est circa factionem sed contra aliter fit arte circa quod per prudentiam a factione ergo est aliter circa ars et prudentia Conveniunt autem ars quodammodo cum fortuna quia quodammodo sunt circa idem quia sicut ars sic fortuna versatur circa contingentia et ambo cadunt sub intellectu practico et ideo Agaton poeta dicit quod ars diligit fortunam et econtra et intelligit per dilectionem huiusmodi convenientiam quia conveniunt ars et fortuna Sed differunt quia ars est cum ratione sed fortuna sine ratione Oppositum arti est inertia et vocatur grece atechnia Et diffinitur per habitus factivus cum ratione falsa circa contingentia aliter se habere Sciendum ergo obiectum prudentie venatur philosophus ex eo circa quod per operatio prudentis circa enim illud est prudentia Est autem opus prudentis ex habitu posse consiliari bene circa ipsa bona et convenientia non secundum partem puta utilia ad sanitatem vel fortitudinem sed ad bene vivere Et ideo Intellectus prudentis est posse ex habitu prudentie bene consiliari et recte circa ad modum virtutis que tendit in bonum circa ipsa bona hec circa finem operationis et dicitur ideo quia de hiis que aguntur recte non consiliatur latere demonstrat et circa convenientia et utilia ordinata ad finem non secundum partem aut operationem vite quia non prudens solum scit dare consilium ad unam licet sed ad totum bene vivendum id est secundum totam vitam similem Et autem hoc sit prudentis probat hoc quia nos non vocamus prudentem qui per prudens circa aliquod determinatum in arte vera sed artificiosum Sed quia qui per studiosus et consultus in omnibus secundum totum tempus vite Ex illo sequitur quod prudentia versatur circa contingentia quorum per consilium Et intelligendum est de contingentibus quorum non per ars est autem prudentia habitus verus cum ratione activus circa homines bona et mala Differt autem prudentia a scientia et arte quia scientia est de hiis que non possunt se aliter habere Sed prudentia non per de talibus arte quia omnis scientia est ex demonstratione Sed demonstratio non est nisi ex necessariis Hoc autem sic quia prudentia non est nisi eorum quorum est consilium Sed consilium est de contingentibus

Ars et prudentia differunt
ars et fortuna conveniunt
[illegible]
Et differunt
prudentia differt a scientia et arte

aliter se habere Ab arte differt
primo ut dictum est Scientia ars est
factibilium Sed prudentia agibilium
Est autem alterum genus actionis et
factionis ergo prudentia non est ars
Secundo quia intemperantia corrumpit pru-
dentiam sed non artem ergo ars non est
prudentia minor Scientia contingit quod unum
est salvativum alterius ipsum est corrup-
tivum illius Sed temperantia salvat pru-
dentiam ergo intemperantia corrumpit
prudentiam Sed quod non artem quia
delectatio intemperantie illa non
corrumpit omnem existimationem artis
et scientie ut quod triangulus habet tres
angulos equales duobus rectis sed bene
corrumpit consilium cuius est prudentia
corrumpit autem habitum ad principia prudentie
quia principium est operabilium est gra-
tia cuius sunt operationes Sed propter
delectationem et tristitiam non apparet
apparet in principio hoc prudentie
principium est terminus operationis nec
apparet quid sit gratia huius operandum
et eligendum Est autem prudentia in
parte rationativa anime et non factiva
Scientia dicitur habitus qui scilicet circa contin-
gens aliter se habere est illius partis
que est circa idem obiectum Sed pru-
dentia est huiusmodi et rationativa etc ergo
ratio quia dicit quod prudentia in parte et ha-
bitum consequentem causam **4 conclusio**
Ars et prudentia sunt virtutes intel-
lectuales ab invicem distincte et
ab aliis probatur Scientia primo Scientia ars facit
bonum opus factoris non quod in facto
sed in facto Non refert ad bonitatem
artis qua voluntate vel appetitu opus
facit sed bonam formam induceret pruden-
ter facit opus ipsius appetitus rectitu-
aliter ars habet nomen virtutis et aliter
prudentia Scientia ars facit facultatem
bene operandi sed non bonum usum Sed
prudentia habet rationem complete virtutis
Scientia non dat solum facilitatem bene operandi
Sed etiam facit bonum usum Scientia pruden-
tia respicit appetitum tamquam presuppo-
nens rectitudinem eius ex hoc sequitur
quod ars plus convenit cum dictis 3bus intellectualibus
quam prudentia Scientia faciunt illi tres
faciunt tantum facultatem operandi et non usum
sic etiam ars sed hoc non facit prudentia
tertio probatur Scientia respiciunt potentiam intellectivam
et non concupiscibilem Sed aut differunt
inter se et ab aliis probatur ex obiectis
et operationibus **Argumentum contra con-
clusionem** Ars non est virtus

quia virtute non contingit male
uti Sed arte contingit male uti
Ad oppositum dicit quod hoc quia potest aliquis
artifex secundum scientiam sue artis male
operari Dicitur quod licet aliquis arte contingit
male operari hoc est per accidens Est enim
de ratione artis ut quod aliquis tunc
tam recte operetur et ideo operari male
est contra rationem artis Vel potest dici
quod non habet perfectam rationem virtutis quia
non facit bonum usum operis sed solum faci-
litatem **2or** Ars non differt ab
aliis virtutibus intellectualibus probatur Scientia quedam
sunt artes liberales et tales sunt speculative
intellectus ut de geometria astronomia
que non sunt ad opus sed solum ad
speculationem Dicitur quod ars capitur tripliciter
primo et proprie Communiter dicitur scientia
artem aliquod opus sive rectis
sive sit opus speculationis sive actionis
vel factionis dicitur ars et dyalectica
dicitur ars eo quod dirigit ad opus suum quod
est argumentandum ex probabilibus
Alio modo 2o et solum est ars ratio
dirigens in opere quod scilicet circa factibilia
et non dicitur ars nisi de mechanicis et
dicitur in se includit rationem et opus
3or Ars est ~~ratio dirigens in ope~~
non est virtus intellectualis Scientia dicitur
virtus perficit ad id ad quod est in ma
Sed ars perficit ad id quod est contrarium
hoc quia perficit ad operata unde di-
cimus artificem ex artificiato opere
suo Dicitur quod ars est consideratur duobus
modis ad suam rationem ut habitus
quidam et perficit potentiam intellectum ad bo-
num suum scilicet verum Alio modo ad effectum
qui est opus artis dicitur ergo quod isto
modo ars perficit ad opus eius bonum operata
Sed primo modo perficit operantem Est enim
quasi regula dirigens ipsum intellectum
practicum et sic ut se bene habeat in
operatione factibilium **4tor** primum
virtutis est in vita Sed primum artis
est contrarium aliter probatur in 2o ubi
dicitur quod facile operatur constanter propter
bonum facientis et ipsius hoc Scientia primum
artis est in operato Dicitur quod consideratur ad
effectum perficit operatum consideratur ad rationem tamen
habet finem in se qui est bonum intellectus
5tor non virtus contrariatur bono Sed
quedam artes contrariantur bono ergo hoc
probatur de artibus prohibitis Dicitur quod ars
3o consideratur aut secundum bonum finem

Ars capitur duplr
et tu dicas ...
dyalectica vero dicitur
Ars est duplex consideratur
duobus modis
Ars 3o consideratur

Inq[ui]ritur que est ratio vel regula facti //
bilium et sic o[mn]is ars est bona Unde
Boe[tius] d[icit] Sermon[e] de esse no
p[otes]t q[uod] mala non vitatur n[isi] cogn[i]ta
Aut q[ue]ritur ad opus et sic et vel
q[ue]ritur ad considerat[ion]em p[ro]ductor[um] in ordine
ad usum et sic o[mn]is ars est bona
Quoniam recte aptat p[ro]d[uct]a ad usum
op[er]is Aut s[ecundu]m q[uod] est in usu et quedam
artes sunt prohibite sicut illor[um]
qui sapientes sunt ut faciant mala
ut nigromantia et prohibetur ergo
ars non q[uia] in se sit mala sed p[ro]pt[e]r
pr[avitatem] ad usum **Octavo** diffi[ni]tio
ista est alia a dictis Tullii ergo
non videtur esse bona dictio artis
vel Tullius mala a[r]tis Quoniam Tul/
lius sic diffinit Ars est collectio
p[re]cept[or]um ad unum finem tendentium
Dicendum q[uod] hec est bona quoniam ars
p[rae]cipue est ad operandum et q[uia] opus fit
aliquo d[e]ficiente et ideo duo ponit
ph[ilosoph]us in dictione artis s[ecundu]m p[ro]ductione[m] p[ro]p[ri]i
operis per hoc q[uod] dicit factivus habitus
et diligens in tali ope[re] per hoc q[uod]
dicit cum vera ratione Ad rationem d[icendu]m
q[uod] Tullius capit artem nimis large s[ecundu]m
q[uod] extendit se ad omnem scientiam sed ph[ilosoph]us
p[ro]p[ri]e ut solum est circa factibilia Vel
d[icendu]m q[uod] Tullius diffinit artem s[ecundu]m
q[uod] ad id quod est d[i]gnius in arte
et ideo d[icit] collectio p[re]cept[or]um artes autem
diffinit ea q[uantu]m ad opus quoniam hoc
est principalius arti magis cum p[er]
ficitur ratio artis in ratione operis **Nono**
Ars non est habitus in recta ratione
ergo dicto mala p[otes]t Quoniam ars imitatur
naturam ut ph[ilosophu]s sed natura non facit in recta
ratione quoniam non cognoscit D[icendu]m q[uod]
non op[orte]t q[uod] ars in omnibus naturam imitetur Aliquo m[od]o
ars et natura non sunt similia s[ed] eadem
fuit aut imitatio in hoc quoniam sicut
natura procedit per determinata media ad
determinatum finem sic et ars Vel p[otes]t dici
q[uod] natura licet non sit ratio non insit sed
in suo motore Unde d[icit] Avicenna o[mn]ia
naturalia sunt in p[ri]mis motoribus
sic artificialia in suis artificibus
et ideo opera nature non sunt sine ratione
Decimo Quedam sunt artes manuales
et illi non cognoscunt rationem operis ergo
non in ratione aut p[ri]mo [illegible] q[uod] qui
operantur sine experimento et cognitione
operantes sunt [illegible] q[uo]d habent ut dis
[illegible] hodie [illegible] sit [illegible] quo disponi
s[ed] non sit [illegible] hoc circa d[icitu]r [illegible]
D[icendu]m q[uod] ars manualis non habet

perfectam rationem artis Se[cun]d[u]m
licet tamen id quod appellatur diffinitio
artis s[ecundu]m opus extendi Unde d[icitu]r ars
ars q[uia] [illegible] et q[uod] p[ro]cedit p[ri]mo
de cognitione Unde est exemplo
vetula d[icitu]r medica non q[uia] h[abe]t artem
s[ed] tantum operationem **Nono** Ars non est
circa factibilia ergo quoniam ars est
in ex multis experimentis ut ph[ilosophu]s
una fit de singularibus univ[er]salis acceptio
sed hoc fit in omni scientia ergo non est
tantum circa factibilia s[ed] etiam scibilia
D[icendu]m q[uod] ph[ilosophu]s in p[ri]mo metaphysice loquitur
de experimento in quantum factibilium
unde ponit exemplum de opere medicine
bene ergo in omni scientia accipitur
p[ro]p[ri]a p[er] inductionem que est quasi exp[er]
rimentum s[ed] non tale quale est in arte
quoniam in arte est experimentum factibile
ubi autem non **Item** Geometria
Astronomia sunt artes et tamen non
circa factibilia D[icendu]m q[uod] sunt artes
communiter capiendo artem s[ed] non p[ro]p[ri]e
Decimo prudentia non est virtus
intellectualis quoniam s[ecundu]m rectum intellec
tualem non contingit falsum dicere sed s[ecundu]m
prudentiam contingit falsum dicere Hoc
quia prudentia est de operabilibus in quo opera
humana [illegible] circa contingentia et
aliquando ibi contingit error D[icendu]m q[uod] p[er]
se loquendo prudentia et ars sicut alii
habitus intellectuales Alii cum intellectus
p[ro]p[ri]e non accipiunt veritatem per conform[i]//
tatem intellectus ad rem licet cum
scientia sit rerum q[uo]d non sentit rem sic
res est vel non est error Dicendum est Ars
et prudentia non accipiunt conformitatem
ex re quoniam ars inducit formam
in rem quoniam licet d[icitu]r artificiatum conformari
quando accipit formam s[ecundu]m intentionem artificis
Prudentia potest rectificare
appetitum unde licet p[er] appetitus rectus
s[ecundu]m se sit rectitudinem prudentie et rationis
quamvis cum contingit error in agibilibus
prudentie vel in factibilibus d[icitu]r q[uod]
est ars licet non est error in arte vel
prudentia sed p[ro]pt[er] hoc est error
in rectis quod non sequuntur p[re]cepta istorum
Vel d[icendu]m q[uod] ars et prudentia s[ecundu]m
capiuntur s[ecundu]m hoc ut sunt habitus
non contingit falsum dicere s[ecundu]m ut imperfecte
s[unt] p[ro]pt[er] materie inobedientiam contingit
error ut contingit edificatori cum
velit inducere aliquam formam
sed tamen aliquando contingit q[uod] lignum est
incurvatum et non aptum ad illam
formam ergo contingit ibi error non ex parte artis //
// s[ed] materie

// licet se ipsa sit sapientia et
intellectus Item artes
ex eo res est vel non est

Differunt ars et prudentia

Dio artis a Tullio

Ad 2m Prudencia non est distincta
ab aliis virtutibus intellectualibus
potest quod est regimen aliarum in
opere suo non distinguitur ab ipso sed pru-
dencia est rectrix omnium virtutum ergo etc.
Consequencia tenet quia regens per formam suam in-
ducit quod regit sicut rector et reges dant
sibi subiectis formam. Hoc patet quia prudencia
est auriga aliarum virtutum. Dicendum quod pru-
dencia consideratur dupliciter. Uno modo absolute
in quantum habitus et sic considerando
prudenciam secundum suam naturam ut est
per se distincta ab aliis virtutibus
quia habet alium actum et aliud obiectum.

prudencia operatiua [illegible]

Alio modo in quantum considerantur
[illegible] cum aliis virtutibus et ut
coniuncta cum aliis virtutibus in opere
suo quia omnes per finem et intencionem communi-
ter operantur et regulantur sicut in orbibus
regulatis. Sic est ergo distincta ab aliis ut
habitus sed non in quantum ad actum regiminis.
Tercio decimo prudencia non est
distincta ab arte ergo etc. Consequencia [illegible] pru-
dencie opus est bene consiliari necnon
artis est bene consiliari de hiis que
pertinent ad artem suam. Dicendum quod bene
quilibet artifex potest ponere consilium
in hiis que sunt sibi [illegible] sed prudencia
bene consiliatur de omnibus que pertinent
ad totam vitam humanam. Item
virtus distincta ab aliis humanis distinguitur
ab eis sed prudencia non habet modum
distinctam ab aliis virtutibus ergo. Hoc
quia ipsa eligit [illegible] ad opus in omni
opere virtutis ut quod liberalis dat quibus debet
et quibus non hoc habet ex prudencia.
Dicendum quod si consideratur in se habet modum
[illegible] bona humana ut sunt
eligibilia ad opus sequitur [illegible] est au-
riga virtutum tunc convertet se ad omnes
virtutes moralium aliarum virtutum. Item
compositum ex aliquibus non est distinctum
ab eis sed prudencia est composita
ex moralibus et intellectualibus ut patet
sexto huius. Dicendum quod compositio
quam innuit commentator non est ad habitum
sed quantum ad executionem operis [illegible]
[illegible] quia prudencia in se est habitus
simplex tamen [illegible] quia ad hoc quod sit
perfecta prudencia in opere oportet quod sint
virtutes morales exequentes ipsam
et ita omnes quod sit racio dirigens ea [illegible]
quantum ad habitum est simplex quantum ad
perfectionem moralis vel quo ad [illegible]
intellectus et quo ad [illegible] moralis.
Item prudencia non est habitus
cum recta racione activus [illegible] quia

aut esset sufficiens aut insufficiens
sed [illegible] Non primum quia
sic superfluerent omnes alie virtutes
non secundum quia sic non diceretur perfecta virtus.
Dicendum quod est sufficiens et insufficiens
diversimode. Est enim sufficiens in opere
regiminis quia habet potestatem dirigendi
in recte in quolibet opere, sed insufficiens
quo ad executionem quia necesse est ut
rectum prudencie sit executum per
alias virtutes sicut est de duce exerci-
tuus et militibus, quia dux est sufficiens
ad regendum exercitum sed insufficiens
ad exercendum bellum sine militibus.
Dubitatur utrum intemperancia
corrumpit prudenciam. Advertendum differencia

Quid estimacio et dictamen prudentie

est inter estimacionem prudencie
et dictamen quia estimacio prudencie
non est prudencia quia non aliquis
est prudens qui estimat sic agendum
sed quia sic agit sed dictamen
prudencie hoc est ipsa prudencia.
Consequencia consistit in opere triplex
dictamen in [illegible] in hoc et
in [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
non est [illegible]
[illegible] intemperancia non
[illegible] quia quilibet intemperatus
[illegible] non est [illegible]
in hoc est intemperancia non [illegible]
quia si [illegible]
[illegible]
[illegible] intemperancia absolute
tollit quia [illegible] intemperatus
[illegible]
per hoc quod [illegible]
est [illegible] intemperancia destructa
est prudencia. Dubitatur 20
in qua parte racionis sit prudencia.
Dicendum quod est in raciocinativo et non
scientifico. Consequencia [illegible]
[illegible] prudencia
[illegible] contingencia et [illegible]
ergo [illegible] que considerat con-
tingencia et [illegible] est ra-
ciocinativa quia [illegible] opinativa.
Ad prudencia non est in parte
opinativa. Consequencia [illegible]
[illegible] aliquando [illegible]
prudenciam non [illegible] ergo

Ad xm dicendum quod licet opinio non possit habitus intellectualis dicitur philosophus vocat hic potentiam racionatiuam opinatiuam non ab opinione vulgari que capitur a sensu sed ab opinione que capitur ex probabili sed ego imperfecta mea contingit esse similiter in parte opinatiua per similitudinem opinionis vulgaris non tamen opinionis que est ex probabili Item prudencia est in voluntate ergo non in parte racionatiua Dicitur quod virtutes ut dictum est aut sunt voluntas vel non sine voluntate ergo prudencia non est virtus erit in voluntate Dicitur quod virtutes dicuntur voluntates non simpliciter sed quia non contingit virtuose agere nisi moueat ad hoc voluntas et ita non oportet quod prudencia sit in voluntate ut in subiecto Item prudencia magis assimilatur sapiencie quam sciencia sed sciencia est in scientifica parte ergo magis ipsa prudencia. Ad hoc in textu philosophus hic dicit quod quantum ad modum sciencia est magis similis sapiencie quam prudencia quia tam sciencia quam sapiencia versantur circa necessaria prudencia vero circa contingencia sed quantum ad opus prudencia est similior sapiencie quia sapiencia est de altissimis causis ergo sicut alias scias dirigit et per hoc dicitur diuina ergo prudencia est directiua virtutum ergo illo magis conuenit cum sapiencia quam sciencia quia sciencia non sic dirigit nisi conclusiones suas

Dubitatur 2o utrum prudencie possit esse obliuio arguitur infra sicut tali dicit quod non contingit prudencie obliuionem Dicitur quod prudencie simpliciter et secundum se totum non contingit obliuionem sed bene potest esse quod aliquis tamen abiciat conferatur ad applicandum ad opus quod vniuersalia precepta viuendi ut non obliuiscatur proximo etc. que sunt in racione et illud hoc est prudencia et ita semper manet Nunquam tamen aliquis pauce frequentis necessaria quod non est faciendum iniuria proximo sed secundum applicacionem ad opus oportet ut offeramus per experimentum et per alia multa precepta quia nisi vtendo non potest cado semper applicari ad omnia et quantum ad hoc competit prudencia in nobis per experimentum et tempus ut sanctus Thomas In antiquis est prudencia Hec autem potencia cum queruntur per prudenciam potest venire in obliuionem sed vniuersalia precepta nunquam potest venire

in obliuionem et ita prudencia nunquam potest totaliter venire in obliuionem Item prudencie potest esse obliuio quod probatur quia prudencia procedit per causam non vniuersales sed contingentes vnde contingencium potest in obliuio, vnde prudencia est habitus acquisitus vnde ad quod acquiri potest et perdi Dicitur quod prudencia potest perdi quantum ad applicacionem hiis particularibus ad opus potest perdi sed que ad principia non potest perdi quia sunt complantata nobis

Utrum sapiencia sit maxima virtutum intellectualium

Postquam philosophus determinauit de singulis virtutibus intellectualibus particulariter consequenter determinat de eis per comparacionem adinuicem et ostendit que sit principalissima inter illas et vult quod sit ipsa sapiencia

Sciendum quod sapiencia non nominat sciencia qualitercumque sed rerum honorabilissimarum et diuinarum et quia res diuine sunt quasi caput inter omnes res alias diuinas ergo ipsa sapiencia meretur dici caput aliarum scienciarum Racio ergo a capite vel regitur in vires sensitiuas omnium aliorum membrorum Racio quia a capite descendit spiritus sensitiuus spiritus motiuus in alia membra ergo ipsa sapiencia dirigit omnes alias scias quia sed influit motum aliis scienciis de quo caput est Sciendum 2o quod vna sciencia est melior et honorabilior alia quia considerat meliora et nobiliora Racio ergo sapiencia considerat meliora et honorabiliora ergo merito dicitur honorabilior et melior aliis Ex isto sequitur quod errabant isti qui dicebant polliticam esse meliorem sapiencia Motiuum est quia pollitica dicit ultimum bonum aut de quanto quanto est melius sed isti per hanc racionem magis attendebant vtilitatem quam dignitatem ex direccione ultimus et finis quomodo conuenit vtilitatis et quia errabant Racio si optimum eorum est verum sequitur quod homo est optimus eorum que sunt in mundo quod est falsum quia racio pollitica versatur circa bonum humanum ergo sequitur quod prudencia circa res quas homo eatenus dignitatis Racio multa sunt meliora homine que sunt perpetua et stabiliora sicut celum et ex tali racione sapiencia est alia a pollitica et prudencia Racio sapiencia sit habens se ut caput omnium scienciarum

vna sciencia ē melior alia

erit bonum morum politica et prudentia non est bonum morum sicut dictum est.

Item prudentia et politica sunt de hiis que sunt utilia ad vitam, sapientia autem non est de talibus.

Item si prudentia et politica et sapientia sunt eadem contrarietur quod multe sunt sapientie quod est falsum. Tertia quia multe sunt prudentie quia una est circa quelibet prudentia et consilium speciale. Non enim circa consiliabilia singula de suo fine sunt dominatores sed sapientia est tantum una quia talis considerat res nobilissimas, res autem nobilissime absolute sola recipiunt nobilitatem et ergo videtur aliquis nobilis habitus debet esse una sola. Contra.

Sapientia est nobilior inter habitus intellectuales humanos quia eius obiectum est nobilius obiectis aliorum habituum ergo ipsa tantum. Maior quia nobilitas habitus est ex nobilitate obiecti. Minor quia ipsa considerat causas altissimas et altissimos effectus. Et quia iudicium de effectibus fit per causam ideo sapientia habet iudicium de omnibus aliis virtutibus intellectualibus et habet omnes alias virtutes dirigere. Sapientia considerat primum ens et unum et bonum [illegible] quarto [illegible]. Ex predictis patet quod quidam antiquiores et Aristoteles intellexerunt apud antiquos dicebantur sapientes et prudentes. Non quod prudentia considerat bonum humanum et ea que conferunt ad vitam humanam. Sapientia autem considerat incorruptibilia et que sunt supra humana, sed propter illi comparabant se in aliis et non in humanis. Ideo dicti sunt sapientes. Patet ergo quod prudentia non solum est de hiis circa [illegible] sed particularia est quia habet dirigere operationes autem circa singularia sunt vel et unde est quod aliqui non habentes scientias universales sunt magis activi et contrarierant expertes cognitores et non sicirant universales, ideo magis activi sunt et operantur unum alio ut [illegible] magis activi sunt quam speculares.

Arguitur primo prudentia est nobilior sapientia. Probatur imperans est maius eo quod cui imperatur sed prudentia imperat sapientie ergo maior. Maior quia prudentia est quasi politice, nam politica sanciendi leges de omnibus que sunt in civitate, et in civitate sunt de omnibus tractat etiam de sapientia. Dico quod quantum ad usum facere vel ad sapientie habitum non imperat prudentia sapientie sed econtrario. Quia prudentia considerat quedam extrinseca et necessaria sapientie, ut prima et secunda modo per hoc imperat prudentia sed habent ergo ad usum sapientie et ipsa politica prohibere sapientiam quod sit prohibere et precipere speculatorum in civitate. Vero autem non est prudentie imperare sapientiam et non sapientie quia talis videt sapientiam illas sunt quando non potest prohibere et ita prohibitis sapientiam nisi quo ad usum et non speculatis.

Tertio prudentia ordinat ad felicitatem, sapientia autem non. Ergo nobilior prudentia. Dico non. Arguitur quia prudentia considerat actus humanos et per tales homines deveniunt ad felicitatem. Dicendum quod prudentia ordinat ad felicitatem quia facit rectos actus. Sapientia complectitur felicitatem quia felicitas contemplativa nobilior est quam civilis ad quam ordinat prudentia.

Tertio. Quanto cognitio est certior tanto nobilior sed prudentia est quodammodo certior quam sapientia ergo nobilior quam sapientia. Dico quod nobilitas potest capi ex certitudine obiecti. Primo de ea etiam de mathematica. Vero quia prudentia considerat res humanas et sapientia res divinas non nos certius possumus actus nostros quam divinas res. Dicendum quod quamvis fuerit comparatio ad paucam obiecta tunc certitudo preferret alteram alteri sed si obiecta sunt impaucam, non oportet, quia accipit suam nobilitatem plus ex obiecto quam ex modo procedendi in proposito et si res divine non sunt ita comprehendibiles a nobis tamen nobiliores sunt actibus humanis qui possunt comprehendi a nobis. Unde dicit Aristoteles alibi: melius est cognoscere aliquid de summis quam habere certitudinem de rebus vilibus.

Quarto. Intellectus est nobilior sapientia ergo cum sit quedam cognitio principiorum est dignior sapientia conclusionum. Sed sapientia procedit demonstrative ad conclusiones. Intellectus autem accipit notitiam principiorum. Dico quia licet principiorum cognoscere sicut solis lux colorum lux colorum ad cognoscendum requiritur aliud lux sed ad solem non. Dicendum quod lux principiorum ad intellectum eiusmodi habet etiam lux intellectus nobiliores si contingit errare circa talia principia

ut vel negentur tur ttia pud a
alimantis lune sapiencie Tamen si
quis neget pud a con hnc ny habz
disputaciones nisi meis c primus phi
7tor Sapiencia non est hominis sed
celestis go ps Tamen quedam p superá
habundanciam sit vere soli conveniret
sz homini in sit p superhabundancia
et conveniat prudencie go prudencia
erit homini et non sapiencia Uror
pro ea pte ps 2ma prudencia utiq
est ps honesti et humilitas consequitur
honestum / prudencia aut z optim
in genere medelinz go erit homini
Dicendum q sapiencia est homini rec
teis / ea enim dicitur homini in que
quodammodo omnia alia ordinatur 2ma
finis dignior est illis que sunt ad finem
sz omnes actiones ad contemplacionem
et omnis contemplacio speculativa z mati
te ordinantur ad contemplacionem sapie
Ad argumentum dicendum q prudencia
est humana in quantum actiones humane
ordinatur ulterius ad contemplacionem
2m quod go dicitur p superhabundanciam
vere conveniret est ee conveniat eadem ptl
ut et alys conveniret in alio genere

2 mquod p superhabun
danciam dicitur et quod raro

6tor homo est dignior orbibus
celestibus go dicitur in nobili non vz
ps dicit est dignius ppt quod est
aliud sz orbes celestes sunt ppter
homines go homo dignior erit grec
ab aliis theologis Dicendum q superiora
corpora comparata ad quod non stant fuerunt
tur non sunt facta ppt homines qz sicut
non conferret homini aliquid bene nobile
non sit ppt ignobile sz corpora a nobi
lioribus sunt homine Alio quo ad operationem
ctor est aut quo ad racionem que est ex pud
apyt naturalibus etc ees motus eorum non
est ppter generacionem huius hominis hoc asse
quitur quia sine hoc frustra sed non denim
qz motus frustra quia hoc ulterius est
creatus Aut quantum ad racione contempla
tionis etc hoc sim q est natus contempla
dem dignior est orbibus qui hec non sunt

Terra frigida et
considerantur

Amor Communiter dicitur z hoc dignissima
creaturarum go non orbes dicitur quod pho
est dignissima creaturarum quo ad dei
2 imaginem et mentem est conabilis ei
mente et hec comparatio non est phisicalis
sz theologicalis Item est quod est
in umbra alterius est eo indignius sz
orbes dicuntur in umbra anime rationalis
go indignior est quia sunt ullius
occumbit in illo sic anima dicitur in umb
ritamine 2ma quia deficit sicut inferiore

Homo est dignissima
creaturarum quo ad ...

orbes in umbra
z orbes deficiunt aliis

tunc dicitur anima et in ala corpus
Vor est ipius respicat quam dicit q orb
dicitur in umbra anime vegetative
Vnde ista licet sit p arbitrium dicitur una
anima orbes corpus Dicendum go q orb
tur comparatio Duo quantum ad
motorem q est sor astans ipius
est non dicitur orbis in umbra anime
rationalis sz equivo anima i umbra
orbis Alio quantum ad ipsum corpus
est dicitur orbes in umbra anime vegetative
2ma deficit ab operibus unius
quod est in anima Item utrumque et
corpora anima vel ista spiritualis est
quantum ad corpus dicitur sui umbra
anima 2o quantum ad utrumque sz si
comparatur corpus cum corpus homo dignius
corpore hominis quia sempiternum sz
sui motor comparatur dignius anima que
movet corpus sed totum in toto tamen totum
dignius toto sz anima nobilior corpore
celi et ut dicit orbes in umbra anime
Dubitatur y prudencia differt
animalibus ab homine Dicendum q in brutis
non est prudencia proprie sz sim quod
tamen dicitur quod sit in eis est q rationabilia
prudencie / Racionabilia enim fit ex sermone
reflexione omne aut reflexum pro
cedit inde debilius ut lumen re
flexum ad corpus operatum procedit
inde debilius et ista q prudencia
in brutis est debilitata go dicitur in de
racionabilia prudencie debilitatis
go prudencia in brutis ab ea que in
nobis dicitur et quantum ad formalia
movetur quia prudencia z in nobis
p formas sensibiles vel separatas
ab individualibus ex quibus procedit
sillogisando q accipiens p formas sub
(.) Bruta aut accipiunt formas
quibus diriguntur in opere sub intencionem
racionem et conveniunt cum via et non ab
strahunt ab individualibus et ideo eius
operaciones eorum incipiunt a sensibilibus
ut omnes enim non fingunt lupum nisi
quod videt eum et eius quantum ad utrumque
diametrum Tamen hoc operatur sim quod
anima que est diuturna sui actus
et ipsi hoc eius divisi habet divisi
modi operandi sz in brutis quod
est anima ingenita non q in actu et non
sui filia sic sicut eadem actu operarent
Item omne quod movetur ad
actum sz prudencia sz bruta movent
esse ad actum Dicendum q bruta movent
esse sz non abstrahunt intencionis eorum
sz eorum instrumenta nature agunt quod agunt

orbis comparatur duplex

est

prudencia in brutis
debilitatis duplex

Item aliquis est actus illius et
habitus sed procedendo de similitudine
quia per actus prudentie quorundam
brutorum quod et prudentia. Hoc patet
de formica que providet sibi
habitat victum in hieme. Dicit quod
hoc arguit quandam conformitatem
prudentie sed non prudentiam simpliciter
Sicut enim habere artem vel
sunt necesse prudentia sed bruta
possunt habere artem quod non scientia ars
non est nisi perfecte prudentem
hoc quia quedam sunt disciplinabilia
nabilia ut sunt habere artem sed
bruta sunt humanis. Hoc quod ars quod
docens inficitur hoc quia audiunt
sonum et vocem habent quod illud per
quandam artem in eis utputa de vesu qui
docet plausum et saltus et docere
qui per docibilis etc. de aliis animalibus

aliquid dicitur docibile ex

Dicit quod aliquid potest dici docibile
ex duobus simpliciter quia percipit de re
pida etc. tamen hoc est docibilis alio
similiter ad id de quo est doctrina etc.
per sonus et memoriam alia animalia
que habent auditum retentum sonorum
sunt docibilia non tamen habent artem
scientia necessaria est per ... possibiles
Ars autem est in ratione. Ad argumentum
quod perfecte docibilia sunt habere artem
sed talia non sunt ipsa bruta

Utrum prudentia que est circa
bonum proprium sit eadem yconomica
et politica. Et primo quoniam
plures ostendit et capud sit proprium
in omnibus virtutibus intellectualibus consequenter
ostendit quibus habitus circa bonum humanum
sit proprius. Sunt enim bonum humanum

triplex est bonum

est triplex scilicet bonum proprium, bonum domus uxoris
et familie et bonum civile. Consequenter
ita est et triplex prudentia que eligit circa
circa bonum monastica et eligit circa bonum
proprium, et yconomica circa bonum domus, et
politica que eligit circa bonum civile et
civitatis et que illarum est propria. Dicit

Et ideo sunt prudentie yconomica politica et monastica

quod sunt tres prudentie sunt dicte
scilicet yconomica politica et monastica
que habent nomen de prudentia et habent
in hoc quia quelibet earum est recta ratio
agibilium circa bona humana vel mala

politica et prudentia dicunt et esse sunt idem

hominum. Et ideo dicit textus quod politica et
prudentia sunt idem habitus secundum esse et secundum
sed differunt secundum rationes. Sunt idem
habitus quia utrumque dicit rectam
rationem agendi circa bona vel
mala hominum. Sed dicit quod politica
eligit circa ultimam civitatem, prudentia
vero disponit circa bona vel
mala cuiuslibet hominis unius per se. Et
ita se habet politica ad prudentiam sicut
se habet iustitia legalis ad alias species iustitie.
Yconomica vero se habet medium inter politicam
et prudentiam. Scientia est circa bonum vel
malum intrinsecus unius domus. Politica

politica triplex

est duplex. Una est que dicitur legis positiva
et ita est quasi principalis et architectonica
et hec dictat quid sit agendum aliis
et non est aliud nisi recta ratio secundum quam
princeps leges rectas imponit suis
subditis. Alia est que communi nomine
vocatur politica et ista consistit circa
singularia operabilia et est quasi executiva
preceptorum. Unde sicut legis positiva est
preceptiva, ulterius ita politica est activa
et conservativa eorum que lege ponuntur.
Et ad istam pertinet sententia que in textu habetur est
est quasi recta applicatio legis ulterius

politica quandoque duplex est

posite ad omne operabile. Et hec etiam
dividitur in duas partes scilicet in consi-
liativam et iudicativam. Scientia ad secundam
partem quod est opus politice ...
primo invenire inquisitionem consilii
quid agendum sit et secundo vero per iudicium
de inventis et tandem fieri sententia.
Secundum prudentia non solum habet esse
in ratione sed etiam habet aliquid in appetitu
scientia prudentia nominat rectam rationem
que applicatur habet ad opus. Applicatio
autem ad opus non fit nisi per voluntatem
quod notandum est quod prudentia non solum in
intellectu maneat sed etiam per eam potentia
ad ipsam voluntatem. Et in hoc differt
ab aliis habitibus intellectualibus qui
non habent regulare voluntatem neque ipsum
habitum seu appetitum. Et per istum etiam
modum ... hic de yconomica et
politica inquantum sed non in sola ratione
consistunt sed inquantum habent aliquid in
appetitu. Nam inquantum sunt in sola ratione
habent non ... sed inquantum habent aliquid
in appetitu sunt species prudentie.
Notandum secundo quod totum est quoddam potentiale
quia per se subsistit in toto per essentiam
et non per esse partis dicitur ...
per non est in toto nisi per actus sicut ...
... est ... quoniam ...
et domus ... quoniam ...

quia domus est propter utilitatem et hoc est propter
domus Sed 2o quod pollitica est prudentior
et nobilior quam yconomica et yconomica
nobilior quam prudentia que est prin-
cipis directiva que vocatur nomine
communi monastica Et inter partes pollitice
nobilior est architectonica seu legis
positiva / quia illa respicit bonum
multitudinis vel etiam plus attendit ad magis
totum quam ad partes Secundo quod inter
omnes partes prudentie architectonica
est pulchrior et nobilior **Conclusio**
prudentia monastica pollitica et yco-
nomica possunt dici specialiter obiecta
eorum formaliter dicunt esse ergo et isti habitus
dicuntur esse eadem scientia habitus distincte
et differunt a finibus obiectis autem quod
obiectum in operabilibus accipitur forma
ex parte finis / scientia finis imponit
formam omnibus operabilibus et toti operi
Prudentia autem istorum habituum est distincta
quia finis prudentie respicit bonum
singularium hominum pollitica bonum ci-
vitatis totius communitatis vero yconomice
est bonum familie vel domus ipsius et
fines dicuntur esse ergo et ipsa obiecta
et per consequens habitus Item quod non est idem
et non sunt eadem Sed isti primo non
est idem ergo non sunt eadem Ideo quia
pollitica requirit extrinseca / yconomica in
familia et monastica seu prudentia
sunt dicta de ea hominis pro se Et isto
sequitur quod erraverunt aliqui et deferenit
qui dixerunt pollitica et facientes
seu prudentes sed se intra alios intro-
mittentes et ad multa se intromittunt
quia scientia non solum sunt prudentes
Sed sunt prudentes nobiles propter
prudentie quia universaliter circa bonum multi-
tudinis non bonum hoc propter singulis homo
patri **Arguitur primo** pollitica
et prudentia non dicunt esse quia
sunt idem habitus ut textus ¶ Dicendum quod
sunt eadem habitu subiecto Sed dicunt sicut
modum ut dictum est in notabili **Ideo**
Sunt periti eadem habitus prudentia
et pollitica prout sumuntur vero et eadem
sunt eadem inter se sunt eadem Sed pol-
litica et prudentia sunt eadem vero et eadem
ergo sunt eadem inter se Ideo quod sunt eadem
bona vero dicitur enim 2o pollitica pollitica
maior est in principe non prudentia
ex quo sit bonum civis utraque sit eadem
in principe ¶ Dicendum quod prudentia convenit
principi et etiam pollitica / prudentia vero
convenit inquantum bonus vir quem oportet
esse prudentem / pollitica inquantum
intendit super bonum regimen / sicut principaliter

non est quod pollitica et prudentia sunt
idem quia sed non conveniunt secundum eandem
rationem sicut dictum est / quod prudentia
convenit omnibus non bonis Sed quia
principi convenit ut bonus vir ergo contingit
idem esse secundum prudentiam Secundo prudentia
conveniret ei inquantum princeps tamen
et idem prudentia et pollitica ¶ Dico
ergo non autem quod illa duo non sunt ea-
dem vero saltem vero secundum scientia stat
aliquem esse bonum virum sed non bonum civem
et ergo per solum diversa principem **Ideo**
Similiter sunt circa eadem obiecta non
dicunt sed ista sunt ligo Ideo quod universaliter
circa operabilia humana ¶ Dicendum quod par-
ticulariter circa operabilia humana sed
non eodem modo accepta **Dubitatur**
utrum prudentia sit solum circa singularia
aut etiam circa universalia Ostendit quod non
Quia prudentia sicut sunt habitus hoc
est si dirigit in propriis et in aliis que
pertinent ad civitatem Sed si non /
prudens quia non est propter pru-
dens qui scit ea dicere regere nescit et
precipitatus virum ostendit ut dictum
est in 7o sed secundum quod est prudens
scientia tamen fuit se regere in propriis Sed alter
qui sciunt se regere in civitate ad civitatem
et non quo ad ea que ad se pertinent
et in aliis deficit Sed cum
aliquis qui bene se habet in regere
civitatis Sed in propriis deficit Scientia ut
contingit quod vel propriorum curas sunt
magis perturbatus Et hoc pluribus
principibus sub quam civitas pro
tempore tantibus est sed quam parte
Ut respondo has duas partes
sunt dicendum est prudens et ea que non
bene in ... sunt civitas quod est
circa dividentis ¶ Dico ergo quod pruden-
tia non est solum circa universalia Sed etiam
singularia probat hoc per duabus
rationibus ¶ Prima quia iuvenes possunt
esse eruditi in mathematicis sed non possunt
fieri prudentes quia prudentia universalis
circa singularia que in nobis innotescunt
per experientiam et longitudinem temporis Et si-
militer que hic possunt et mathematici sed
non docti in physica vel in naturali vel
in divinis ¶ Dicendum quod nulla compositio
in nobis per sensus sensibilia autem
comprehenduntur in nobis per experientiam / ideo
iuvenes carent sensu experimento
vel mathematica autem transcendunt sensum
et ymaginatione Afferunt eorum ca-
per nature scientia ergo iuvenes non
bene sunt informati in naturalibus

"pollitica nobilior est quam yconomica"

"prudentia et pollitica sunt eadem ... apud nos"

"prudentia et pollitica conveniunt principi"

"precipitatus virum ostendit"

"prudentia est de universalia et singularia"

ergo non bene in doctrinis mathematicalia aut requirunt solam ymaginationem et nullam experienciam ergo bene possunt esse eruditi in istis.

Ex isto patet quod iuvenes primo sunt instruendi in logica secundo in mathematica tercio in naturalibus quarto in moralibus et ultimo in divinis. Racio quia opus prudentis est bene consiliari. Consilium autem non est de hiis circa que non contingit aliter se habere ergo et ipsa prudencia. Verumtamen ubi contingit consiliari ubi contingit peccare. Contingit autem peccare aliquando circa universale et aliquando circa particulare. Circa universale putando circa illam an omnes aque ponderose sint prave. Circa particulare putando si aqua ponderosa sit amara vel pravina. Item iuvenes possunt fieri prudentes quia quamvis habent ingenium optime dispositum ad capiendum universalia et particularia in quo consistit perfecta prudencia sed iuvenes sunt humidi ergo non habent caloris bene moventis et habent humiditatem bene mollem et possunt bene accipere et bene retinere. Dicendum quod racio est quare iuvenes non possunt esse prudentes una est dicta quia carent experiencia. Alia est propter fluxibilitatem nature et passionum multitudinem que faciunt eos non bene retinere eos operanda sed prudencia est perfectior propter fluxibilitatem nature et passionum multitudinem possunt aliquando multotiens recipere sed experientia perfectiorum non possunt. Dicendum ergo quod quamvis habent ingenium dispositum ad bene accipiendum tamen quia humiditas est male retentiva ideo non habent bonam memoriam donec sit superius humidum in cerebro incipit fieri. Aristoteles probat quod artifices quanto iuniores tanto perspicaciores sunt sed per perspicacitatem perficitur prudencia ergo. Dicendum quod dictum intelligitur in solis speculativis ut dicit pagina quod optima mathematicalia et geometricalia optime iuvenes adinveniunt. Vel dicendum quod dictum habet non intelligi de iuvene quantum ad etatem sed de iuvene quantum ad processum temporis in scienciis quia priores invenientes pauca et non aliquid addiderunt de suo et ita possunt invenire veritatem perspicaciores et subtiliores ergo dicit de perspicaciores. Item iuvenes melius possunt esse naturales quam mathematici quia in quibuscumque magis vigent sensus illi sunt dispositi ad ea que sunt in sensibilibus magis quam ad ea que sunt separata sed mathematicalia sunt separata a sensibilibus naturalia autem non. Iuvenes autem magis vigent sensu quam ymaginacione ergo iuvenes magis possunt fieri naturales quam mathematici. Verum propter racionem prius dictam quia Avicenna dicit quod duplex est potencia retentiva formarum sensibilium una que retinet ymagines sensibilium sed picturas et figuras et hec est ymaginativa seu ymaginacio.

Alia que retinet species figuras [illegible] intentiones puta in racione et hec est memoria. Sensus autem est receptivus sensibilium et ideo iuvenes propter humiditatem sunt bene receptivi et male retentivi. Videtis quod magis vigent in sensu quam in aliis virtutibus. Dicendum quod cognicio naturalium non solum perficitur ex receptione sed eciam ex retentione et ideo non sufficit quod vigeant in sensibilibus ad hoc quod in naturalibus sint perfecti quia ergo deficiunt in retentione ergo non possunt esse boni naturales. Item aliqui iuvenes sunt qui possunt recipere et bene retinere ergo saltem illi possunt esse docti in naturalibus. Dicendum quod hoc potest esse sed methelogice loquendo illi erunt docti in naturalibus quia accipere vel retinere non facit experienciam sed experiencia fit ex multis receptionibus conservatis et collatis secundum ordinem unius ad alterum ergo ad hoc quod fit experiencia duo requiruntur scilicet longitudo temporis et multe accepciones. Secundo virtus bene retentiva illarum et comparacionem unius ad alterum. Iuvenes autem in hiis ambobus deficiunt et quia naturalia per experientiam accipiuntur ergo non possunt ipsi esse docti in naturalibus. Item per causam racionem quia carent experiencia non videtur [illegible] possent esse docti in mathematicis et geometria quia omnis ars et sciencia fit ex precedente cognicione sensibili quod experiencia indiget.

Dicendum quod in geometria et mathematicis methelogice tamen experientia quia principia eorum sunt per se sensibilia et ideo unica accepcio perficitur et ita in arismetica geometria et musica non est experimentum nisi quantum ad principia sed solum ad conclusionem sed in astronomia et astrologia ubi est maxime valde experiencia methelogice loquendo in illis experitur sed unica receptio et ideo si inspiciunt quantum sol declinaverit una hora de suo circulo

Duplex est ratio quare iuvenes non possunt esse prudentes

Duplex est potencia retentiva formarum sensibilium

Ad experimentum duo requiruntur

et fiat eciam comparatione aliarum partium ad totum per hoc stratum facta in al// teplicatione per ratione opposito tempore com plet cursum suum et ad dictum tempus a seando horam et fiat quantum comparatione hora ad diem et demum per hoc totaliter comparationes

Utrum eubolia sit virtus connexa seu distincta a prudentia

postquam determinavit de prudentia consequenter determinat de quibusdam virtutibus adnexis pru// dentie ut sunt eubolia synesis gnome de quibus secundum ordinem dicit.

¶ Notandum quod ad sciendum quomodo eubolia sit adnexa prudentie ad// vertendum quod cuilibet totius sunt tres partes assignande scilicet integrales subiectiva et potentiales ut in isto capitulo in hoc modo totius est sunt tres partes corporis unde ad similitudinem primum integralium ut illa dicuntur partes virtutis que necessarie per concurrere ad perfectum actum virtutis et ut sic sunt octo partes prudentie quia ut actus perfectus prudentie necesse est per concurrere memoriam intellectum circumspectionem prudentiam docilitatem cautionem intentionem et solertiam seu eustochiam quorum quedam pertinent ad prudentiam secundum quod est cognoscitiva scilicet ratio memoria docilitas intellectus solertia hec enim notant in actibus suis cognitionem. Tria autem pertinent ad eam in quantum est preceptiva operis applican// do cognitionem ad opus et sunt prudentia cautio circumspectio. Istorum autem diversitas attenditur secundum cognitio si est preteritorum ad memoriam pertinet. Si presentium sic vel intellectus vel intelligentia et quod in cogni// tione nova est inquisitio ex parte deli[...] et hec fit vel per disciplinam et sic ad hoc pertinet docilitas vel per inventionem et tunc solertia vel eustochia. ¶ Differunt solertia et eustochia quia solertia est [...] parti eustochie sed eustochia notat bonam coniecturam circa quecumque in brevi tempore. Solertia notat bonam coniecturam in brevi tempore facta in cognitione est usus cognitivus secundum quod aliquis procedit ex cognitis ad alia iudicanda et do// cenda et ideo pertinet ad rationem quod ratio notat discursum ex notioribus ad minus nota propa// rario ut bene percipiat de quo dicitur sed ex [...] ut intendat aliquid convenientem finem est et ad hoc pertinet providentia que de futuris iudicat. 2o et attendat circumstantias negoti// orum et ad hoc pertinet circumspectio. 3o ut

vitet impedimenta et ad hoc pertinet cautio.

¶ Partes subiective dicuntur esse species que sunt partes virtutis sicut prudentie species sunt prudentia simpliciter dicta et hec quando aliquis bene se habet circa bona sua ad seipsum. 2o prudentia politica per quam aliquis regit multitudinem et hec dividitur in diversas species secundum quod sunt diverse species multitudinis. Est enim quedam multitudo coadunata ad aliquod speciale negotium quando scilicet movebit certo loco et tempore ut multitudo exercitus ad pugnandum et ad hunc multitudinem regendam prudentia militaris. Est et alia multitudo adunata ad totam vitam temporalem sicut ex una domestica aut civitatis vel regni. Et ad primum multitudinem regendam prudentia economica et ad secundum est prudentia politica sic divisa et politicam simpliciter dictam et in politicam legis positivam. Ad quam pertinet est preceptum vim habere coercentem et multos absequentes ex parte precipientis est legis positiva prudentia precipientes legem condendo leges et ex parte obsequentium prudentia pol// litica simpliciter dicta. Sed quia in opere prudentie aliquando utimur argumentis necessariis aliquando probabilibus aliquando vero quibusdam coniecturis et ideo etiam po// nuntur partes subiective prudentie dyaletica rethorica phisica comprehendens sub phisica omnes demonstrationes quia quandoque consideramus plures demonstrare vel quando dyalectice probabiliter arguendo vel ex coniecturis facilioribus procedendo et sunt secundum predictas species prudentia politica legis positiva et prudentia politica dicta simpliciter phisica dyaletica rethorica. Partes autem potentiales virtutis sunt ille que ordinantur ad aliquos actus secundarios vel ad materiam aliquam non habentem totam materiam principalis virtutis et sic sunt tres partes virtutis ut eubolia synesis et gnome. Eubolia est circa consilium et inquisitionem synesis que est circa iudicium eorum in quibus aliquid necesse est reddi a lege communi et gnome que inspicit quandam perspicacitatem et acutatem iudicii. Hec autem sicut dicuntur ad actum prudentie sicut primus actus prudentie est precipere et ad hoc requiritur consilium iudicium et perspicacitas et hoc totum nobile est sub doctore in 2a 2e questione [...]. ¶ Sciendum pro dictis eubolie quod ipsa dicit a sapientia probat textus de illis de quibus est sapientia non est questio sed eubolia est in quidlibet [...] sapientia scientia est habitus intellectualis

Vel quia Eubolia est recta con-
silium quod non est sine questione
Dicitur etiam ab eustochia quia eustochia
coniectura est sine ratione et velox
dicitur ab eo quod est tarde et cum ratione
Sed eubolia est tarde et cum ratione
Sed eustochia tarde velox etc. Vel
pro prima parte quia communiter tarde
consilia licet videatur ob instantiam
ne negociorum ergo in proverbio est oportet
consiliata cito operari sed consilia tarde
Contra oportet ne mora trahat periculum
circa contingentia Sed tarde consili-
ari propter circumstantias videndas ne-
gociorum pro secunda parte communiter eustochia
notat felicitatem negociorum Vel eustochia
proprie est virtus qua coniectura invenit
deliberatorum rationes et inveniens dicuntur
solertes dicitur etiam a solertia quia
a quorumque remotis principiis ab eodem
inferius Sed eustochia est genus solertie
et ab ea removetur eubolia Vel quia
est inventio medii in non prefixo tempore
Sed solertia est velox arreptio quorum-
cumque principiorum ad opus dicitur ab opinione
Contra opinio est enuntiatio quod habet
per rationem relatio ad conclusionem eubolia
tamen de eo quod est ante conclusionem
quia recta consilium diffinitur et
eubolia est rectitudo consilii que
secundum consensum ad querendum finem
et prudentia vero perspicacia est rectitudo
consilii est genus Et quia rectitudo consilii
est multiplex et ideo non omnis singula-
ris eubolia Contra in malis est
potest rectitudo consilii adulter enim potest
consulere recte quo ponat insidias
et quilibet … potest recte consulere
ad suum finem Sed talis non est eubolia
necesse est enim et rectitudinem ad bonum finem
Et ideo dicitur rectitudo consilii secundum
conveniens et utile ad quemcumque finem
et bonum requiritur etiam quod quis consi-
liando expediat se velociter si debeat
habere eubolia Et necesse est etiam syllogi-
zare verum syllogismum et non falsum
et ideo dicitur … prudentia vero est
existimatio … ergo eubolia rectitudo
consilii ad bonum finem per media con-
venientia et per convenientia Et sequitur
quod si quis intendit malum finem non
dicitur habere eubolia Item si bonam
intentionem non conveniente ut si velit
furari et dare pauperibus Sequitur
etiam quod non debet fieri tardius nec velox
in consiliis quia requiritur quod
cogitatio sua sit optima ad finem
vel propter … vel propter
directionem et … Contra
eubolia est virtus directa a prudentia
et sic adiuncta … quia eubolia notat
bonitatem et rectitudinem consilii ergo quia
bona ergo virtus et quia rectitudo est circa
consilium ergo dicitur ab ea prudentia
… ab eu id est bonum et bolis consilium
id est bona consiliatio … quia … finis
est consulere prudentie vero proprie et quod
consilium est … prudentie ergo etc.
eubolia Ad primum prudentis est bene
consulere ergo eubolia non est directa
ab ea Dicendum quod prudentis est bene
consulere non per actum de … pru-
dentie sed per actum consequentem quia
debitus actus prudentie est precipere
consulere autem est prudentis per euboliam
Contra virtute non contingit male uti
Sed eubolia contingit male uti quia quis
potest bene consiliari ad finem male intentum
Dicendum quod talis consiliatio et si recta
tamen non est eubolia unde ex diffinitione
quia debet esse ad bonum finem Contra omnes
virtutes sunt connexe ita quod non contingit
unam esse sine alia Sed eubolia potest esse
sine aliis virtutibus ergo etc. Vel quia
potest aliquis recte consiliari circa ne-
gocia … quam tamen non habet alias
virtutes Dicendum quod eubolia notat
hic rectitudinem consilii quod pertinet
ad prudentiam et aliam virtutem et
ita non contingit euboliam esse sine
alia virtute necesse est enim esse prudentiam
in omnibus virtutibus actu vel habitu
Contra … virtute et quamvis sit recta
tamen non debet dici eubolia Contra
eubolia non debet dici per bonitatem quia
male dictum est in dicere quod debet esse recta
boni finis … eubolia
est virtus intellectualis Sed verum est opus
intellectus ergo debet dici quod eius est recta
veri finis Dicendum quod sicut prudentia
sed medium inter virtutes intellectuales et
est verum et moralis et est bonum ita et
eubolia et ideo rectitudo eius est in
vero non simpliciter sed ad opus relato et
propter hoc debet quod sit in vero et bono
Contra ars mali est bona Sed eubolia
est bona consiliatio ergo videtur
etiam esse circa mala Dicendum quod ars
cognoscitiva mali est bona Sed
ars operativa mali est mala
Consilium autem dicit …
ad opus ergo eubolia est actus
…
sunt virtutes …

Utrum synesis et gnome est
virtutes distincte ad//
iuncte prudentie postquam
declarat ubi [illegible] Sciendum est synesis
importat rectum iudicium non quidem
circa speculabilia sed circa
operabilia sicut prudentia Unde
secundum synesim dicimus aliquem esse
synetum id est sensatum vel eustochum id est bene
sensati quod habet bonum sensum
et e contrario qui caret hac virtute asynetum id est
sine sensu et discretione Sciendum quod
ista tria eubulia prudentia
synesis et gnome distinguntur circa idem
sed non eodem modo prudentia enim non solum est
operativa omnium operabilium modo aliquo
sed quod secundum aliquod quod est circa
operabilia et hoc non est aliud nisi
primus actus qui est preceptum est enim
prudentia optime preceptiva de fine
facta autem preceptione de fine
remanet adhuc dubitatio quomodo
ille qui prius finis dictat tamen ope
ut assequamur eum secundum predictas
circumstantias impedientes [illegible] opa
sed quia sunt [illegible] et consi//
mentibus quibus medijs deveniendum
est in finem et hoc est per eubuliam
eubulia enim hec virtus consiliativa de me//
dijs in finem secundum id est media via con//
sequendi finem Sed ut sit iudicium de//
discretione illius finis inventi est
per predictas circumstantias secundum de hoc
iudicare prudentia etc. quod potest
iudicium de medijs illis secundum communem
legem mensuram aliorum operum
de hoc fiat per habitum synesis
Si autem tale sit opus quod non
potest mensurari communi regula aliorum
operum sed forte declinat a communi
lege aliorum operum tunc iudicium de illo
dicitur per habitum gnome Sic patet
istos habitus circa eadem esse sed diversimode
Sed [illegible] synesis dicitur
ab eubulia quia actus earum
sunt diversi Actus enim eubulie
est bonitas consilij Actus synesis
est bonitas iudicij et ita non coincidit
ad eandem virtutem Quidam sunt bene
consiliativi qui non sunt bene sensati
tamen habent bonitatem iudicij
est ex vi cogitativa quo quis appre
hendit rem sicut est in se et hoc provenit
ex bona dispositione apprehensive

ut speculum si est bene politum et
tersum representat clare rem si male
politum representat eam obscure Sic
potentie sensitive habentes claros spiritus
apprehensivas bene dispositas
potest representare rem ut in se sunt
est et hoc provenit ex dispositione naturali
melancolica tamen potest iuvari arte
si ab instituto non [illegible]
sed variis operibus [illegible]
iudicium dicitur a recte consilij
potest habere evidentiam in speculativis [illegible]
speculativis enim est ex opposito rationis
sed invenire quod est per inventionem
et iudicare de medijs Sic ergo
dicta sunt in speculabilibus sic consi//
liari et iudicare de consiliatis
dicuntur in istis practicis quorum unum
est ad eubuliam alterum ad ipsam
prudentiam Item sciendum quod gnome
sic se ad synesim sicut se habet epi//
keia ad legalem iustitiam legalis
iudicat per communem legem sed epikeia
potest epikeitatem quam lex [illegible] non
sicut ut si furiosus petat depositum
quod communis lex iudicat esse reddendum
epikeia quia [illegible] nocumentum
Sicut ergo epikeia dirigit iustitiam
legalem in casibus particularibus qui
non sunt lege generali ita gnome potest
rectum iudicium in opere quod declinat
a communi regula aliorum operum quae
sunt legalis est [illegible] id est quod
iudicat synesis ita [illegible]
[illegible] illius gnome est indicativa
Sed 3o quod prudentia eminentior
est in actibus istis Circa actus pru//
dentie est prior quia intendit
finem et precipit [illegible] synesis est emi//
nentior eubulia que iudicat de
inventis per eubuliam gnome sed
sic sunt regulandi synesim in operibus
quia deficiunt a communi lege [illegible]
[illegible]
Conclusio Synesis et Gnome
sunt virtutes distincte adiuncte pru//
dentie Et sunt virtutes patet quia dicunt
bonitatem in iudicio quod distincte patet ex
actibus eorum distinctis Circa synesis
est ad bene iudicandum ea que veniunt
sub lege communi gnome vero de hijs
que deficiunt a communi lege prudentia
vero ordinatur ad bene operandum et pre//
cipiendum Sed quod sunt adiuncte prudentie
[illegible] ad [illegible] operis requiritur

consilium et iudicium de inventis per consilium. Arguitur quod synesis non est virtus, quia scientia et prudentia sunt continue circa opus. Ipsa scientia si non moveret, non contingit prudentem sine synesi deficere in iudicio. Sed hoc non contingit, quia opus prudentie est bene precipere. Impossibile autem est defectum in precipiendo nisi sit defectus in iudicando, ergo si precipit prudens ut prudens, non deficit in iudicio. Dicendum quod duo sunt iudicium, scilicet discretionis et executionis. Prudens ergo dum precipit de necessitate habet iudicium discretionis, quia aliter non interveniret quod precipit, quia non cognosceret; sed non necessario habet iudicium executionis, quia aliquando hoc quod iudicatum discretive caret effectu in executione. Item iudicium in exequendo scilicet hoc quod rectum sit, tamen non completur nisi fiat preceptum de hoc. Requiritur ergo ad prudentiam synesis sicut iudicans in executione et prudentia ad synesim sicut precipiens in executione. Secundo arguitur: actus synesis est bene iudicare, sed qui est bene iudicativus facit rectum iudicium in omnibus, ergo superfluit gnome. Dicendum quod per synesim iudicat quis bene de hiis que cadunt sub lege communi, sed per gnomen de hiis que deficiunt a lege communi. Tertio arguitur: Non oportet ponere duas virtutes iudicativas, quia una sit tam bene consiliativa et [illegible] et una tamen preceptiva, sicut prudentia, ergo videtur quod una debet bene iudicativa tamen, et ergo non due. Dicendum quod preceptio et inquisitio cadunt circa legem communem per eundem processum, sed iudicium est proprium de singularibus, quia scientia iudicans de una re sicut de alia, ergo ad utrumque ergo propter rerum diversitatem necesse est diversitatem virtutum iudiciorum, quia omnes aut res que cadunt sub lege et accipiunt iudicium per synesim aut declinant a lege et capiunt iudicium per gnomen. Unde inquisitio quod est consilium in operabilibus, sed sic sunt ars diversa iudiciorum quedam ut ars demonstrativa que in logica est tamen una ars divisiva sed demonstrativa, scilicet ars scientie, quia ars sit resolutiva rei ut habetur in prima et secunda Posteriorum. Quarto: Gnome non est recte iudicativa, quia scientia omne rectum regulatur aliquo recto, sed non est in omnibus regulans in omnibus particularibus in quibus iudicat gnome, ergo non recte iudicat gnome. Dicendum quod [illegible] gnome non regulatur

quod sit sine opus, sed una quod est finis sive secundum quod contingit diversis finibus, ita est gnome sicut diversas iudiciorum in opere. Tertio arguitur: omne rectum recto consonat, sed gnome non consonat in recto prudentie et synesi, ergo non recte iudicat. Dicendum quod de recto recto consonat, sed non secundum omnem modum consonat cum prudentia et synesi quo ad finem, sed intendit bonum sicut ille, sed non quo ad formam, quia sub aliam formam iudicium. Sexto arguitur: synesis est dignior gnome, ipso quod quod magis diriget in vita est dignius, sed synesis iudicat secundum in vita et gnome non. Ergo idem scientia videtur de quanto communius est tanto dignius. Dicendum: scientia synesis iudicat secundum legem communem, gnome vero extra legem communem. Dicendum quod synesis et gnome comparate ut [illegible] duo vnde absolute sunt [illegible] bonum, sed ut synesis melior est quam gnome, quia est circa ea que in pluribus sunt bona. Alio scilicet [illegible] bonum et id est melius quod diriget ultra sequens legem et varium et gnome [illegible] est melior synesi.

Utrum prudentia sit virtus necessaria ad bene vivendum et operandum

Postquam philosophus determinavit de virtutibus intellectualibus prudentibus et adiunctis consequenter movet questionem dubitationis in fine libri et solvit easdem de quarum una est ista dicta mota in textu pro eius solutione. Ponitur conclusio: prudentia et virtus necessaria ad bene vivendum et bene operandum, quia scientia ad bene vivendum et virtuose non est fortuna casu nec fortuna, sed ex recta electione; electio autem non est sine consilio et iudicio; scientia et consilium et iudicium sunt actus adiuncti prudentie, ergo necessaria est prudentia ad vitam virtuosam et bonam. Item bene vivere non contingit sine virtutibus, sed in virtutibus moralibus potest sine prudentia, ergo ad vitam virtuosam requiritur prudentia. Hoc tamen non declarabitur in sequentibus dubiis.

Ad primum: sicut se habet ars ad factibilia ita prudentia ad agibilia, sed postquam factibilia sunt facta non est necessaria ars, ergo postquam aliquis factus est virtuosus non est necessaria prudentia contra conclusionem apostoli. Dicendum quod non est simile, scientia opus artis et bonitas eius consistunt in operato et non manet in artifice, sed bonitas prudentie attenditur in agente. Postquam ergo artificiatum factum est non est opus artis ad id

factum sed perfecte homo est in quo
agere ideo prudentia est necessaria homini
per totam vitam et moralem quia non
contingit virtuose agere nisi habeat
prudentiam **Secundo** rectitudo vite potest
esse vel per prudentiam quam quis habet
vel per consilia prudentum ergo ex quo
sufficit unum ergo satis est habere consilia
prudentum et non habere prudentiam
Dicendum quod bonitas vite hic est ex aliquo
consilio non est homini debita ut [illegible]
[illegible] homini est agere et non agitur ergo si
sed recte vivere fit hoc necesse est ut potest
[illegible] regulam ex se ipso **Item** multa
quando est ex alio non sunt perfectorum
in [illegible] modo Si autem per se ipsum operetur
[illegible] potest facere perfectorum ergo si quis
operatur ex consilio non recte operatur
sicut hoc **Secundo Dubitatur**
Utrum prudentia possit esse sine virtute
morali Videtur quod alie virtutes intel-
lectuales possunt esse sine virtute morali
sed non ipsa prudentia cuius ratio est
quia finis in agibilibus habet se
sicut principium in [illegible] totius operis quia finaliter
sicut finis intenditur etiam de se
totum opus fit ideo dicit 2o phisicorum
[illegible] habet se in operabilibus sicut principium
in speculativis virtus autem moralis in-
clinat ad finem cum in omni opere
pro fine intendi quod ad bonum
[illegible] virtutis moralis inclinat
ad bonum et quia prudentia habet precipue
[illegible] de fine utique et per prudentiam
necesse est sillogizare [illegible] deveniendum
est ad finem ideo in omni prudentia
que habet principium de fine videtur esse virtutem
moralem que inclinat ad finem ut hoc
intendit bonum et inclinatio per virtutem ad
hoc et per prudentiam sillogizat [illegible]
[illegible] ad bonum **Dicitur** 2o An
virtus moralis possit esse sine prudentia
Dicendum quod virtus moralis potest esse
sine scientia et arte sed non sine pru-
dentia et intellectu quia sicut scientia
et ars est de hiis que sunt ex hominis
virtus autem moralis est de opere humano
ergo non est necesse [illegible] prudentem scientiam
vel artem cum non [illegible] ut sicut [illegible]
[illegible] ad opus virtutis
moralis [illegible] electio [illegible] electio
non est sine prudentia ergo [illegible] per dictum
virtutis cum virtus est habitus electivus
Hoc quia ad hoc quod sit bona electio
duo requiruntur primo ut intendatur
bonus finis et hoc fit per virtutem mora-
lem quia virtus talis inclinat
ad bonum sicut ad finem Secundo ut homo
recte accipiat ea quibus devenitur
ad finem Ad hoc autem requiritur consilium
et iudicium Item requiritur iudicium
Item requiritur imperium ad [illegible]
[illegible] consilio iudicio et precipere
sunt actus prudentie ergo Item
quanto aliquid magis appropinquat ad
primum a quo omnia accipiunt bonitatem
tanto plus recipit ab ipso sed primum
operans intendens et regens intellectuale
[illegible] recipit aliquid ab ipso quia
intendit finem sub ratione primi ergo
[illegible] sit nobilior necesse est ut
plus recipiat ab eo [illegible] plus
recipit [illegible] ipsa per se intendere
[illegible] non est sine [illegible]
prudentie ergo necesse est omnem operantem
moraliter [illegible] prudentem Item sicut se
habet potentia ad potentiam ita habitus ad
habitum sed [illegible] potentie [illegible]
[illegible] virtutes morales non possunt
haberi in homine sine ratione [illegible]
ergo nec [illegible] virtutes [illegible] potest esse
sine prudentia que perficit rationem
hoc [illegible] perfectionis [illegible]
perfectibili Hoc quia virtutes [illegible]
appetitum [illegible] appetitus [illegible]
[illegible] ratione [illegible]
quod nec opus morale est sine intellectu
quia ad opus [illegible]
[illegible] tam in operationibus [illegible] speculativis
[illegible] intellectu [illegible]
[illegible] in speculativis procedit ex
principiis naturalibus supponit cognitionem principiorum
Ita etiam prudentia que est recta ratio
agibilium supponit eadem **Contra hoc**
arguitur quando virtus moralis inclinat
ad bene operandum sed aliquis potest habere
inclinationem ad bonum opus sine pru-
dentia ergo potest operari bene sine prudentia
Hoc quia talis inclinatio est naturalis quia
aliqui naturaliter sunt inclinati ad castitatem
Dicendum quod inclinatio ad opus bonum
potest esse sine prudentia sed talis inclinatio
non est bonum opus nec est virtus
moralis sed vocatur virtus naturalis [illegible]
[illegible] inclinatio quanto est fortior ad bonum
tanto potest esse periculosior nisi adiungatur
prudentia [illegible] quia talis impetus est
sine cognitione ergo nisi adsit prudentia
que dirigit illum impetum in rectum
opus potest deduci in periculum ut equus
quanto fortior est tanto magis leditur
quando habet obstaculum ita si quis habet incli-
nationem ad bonum forte non assit prudentia

2

magis ledetur ut qui est naturaliter incli-
natus ad temperantiam virtutem. Habet dif-
ficultatem potest facere propter complexionem corporis
similiter qui est liberalis a natura diffi-
cultatem habet difficultatem potest in his dare quod si
noceat et aliis in posterum. Quod non
requiritur prudentia. Item quod
operatur per modum simpliciter nature
semper attingit finem quia id quod
operatur per intellectum. Sed virtus mora-
lis operatur per modum prudentia vel
per intellectum. Ergo virtus consequitur
semper opus suum sine prudentia.
Quod autem non sequitur quod quod operatur in agen-
dis sit a fine deviando ut peccatorum
potest impediri. Dicitur quod similiter ad hoc
quod virtus operatur in modum nature
semper attingit finem tamen hic non
habet laudem et ideo quo laus reperitur
in moralibus oportet virtutem operari per intellectum
communitatem et non per [illegible] sicut natura.
Dubitatur 3o occasione verbi
Socratis de quo fuit mentio supra. Utrum
virtutes morales sint rationes et pru-
dentie. Dicendum quod virtus moralis
consideratur dupliciter. Uno modo secundum rationem. Alio
modo quod attingit finem per opus
suum et utroque istorum modorum necesse est
quod sit cum prudentia sed non prudentia
nec ratio. Primum patet quia secundum rationem suam
secundum rationem virtus est quoddam di-
rectivum operationum et passionum ad hoc ut non
sit excessus medium oportet actionum et
passionum et rationum et circumstantiarum
que media sunt ut nulli monet
semper ad rationem. Oportet aliquid quod
faciat rectam discretionem et hoc est ratio
quomodo ad hoc sufficit prudentia
et ita virtus moralis est cum prudentia
considerata secundum rationem. Item ut dictum est
necesse ad bonum quod aut voles habet
se ad ista quod necesse virtutis autem mo-
ralis est facere naturam tendentem in finem
suum. Finis autem virtutis moralis est ille
ad quem dirigendum per operationes humanas.
In hiis autem est magna diversitas et
ideo oportet ut ad illa applicetur ratio dirig-
ens et ordinans ea et ad hoc sufficit
prudentia et ideo nequaquam virtus
attingit finem nisi sit cum ratione.
Verum tamen est quod nunquam virtus
non indigeat rationem ad hoc quod
intendat finem sicut tamen vadit

Virtus moralis consi-
deratur dupliciter

ad illam sicut natura sed non possit
eum consequi sine ratione et ideo
virtus moralis est ratio sicut res
de qua est ratio sed non ideo est
rationalis sicut actus rationis ut dicebat
Socrates. Et ergo patet. Cum quecumque causa
a diversis secundum naturam est ipsa d-
iversa secundum rationem sed prudentia et
virtus moralis sunt diverse. Quod patet
cum prudentia habetur per inquisitionem
et doctrinam, virtus autem moralis
acquiritur operationibus. Item diversorum
subiectibilium sunt diversi actus sed
potentie autem que sunt subiecta virtutum et
prudentie sunt diverse. Quod patet quia
prudentia est subiecta in intellectu, virtus
autem moralis in appetitu operativo.
Item quecumque unum et eadem sunt eadem
esse si sunt eadem sed prudentia est
una virtus sed virtutes morales
sunt diverse cum prudentia ipsa sunt eadem
inter se. Item virtus moralis
secundum dictam rationem sed per quod aliquid
diffinitur est de essentia sua. Ideo actus
virtutem rationi diffinitur per id quod
est principium in eo. Sed dicit Aristoteles virtus
moralis est habitus quod habet electionem
quod dicit rectam rationem. Dicendum quod virtus
moralis est ratio sicut res quia est
sine ratione sed non est ratio rationis
et ideo dicit sicut ordo rationis quia
non est sine eo. Item sicut se
habent potentie ad invicem sic se habent
earum sed potentie inferiores quecumque sunt
virtutibus moralibus dicuntur rationales
per participationem. Quod est propositio. Dicitur
quod virtutes inferiores dicuntur rationales
non quia rationales sed quia sequuntur
rationem ita et virtutes morales sunt dicuntur
rationales quia sequuntur rationem.
Dubitatur 4o An necesse est
virtutes morales semper esse connexas.
Dicendum quod duplex est virtus perfecta
et imperfecta. Imperfecta est inclinatio
in nobis ad aliquid bonum faciendum
sive sit a natura sive a consuetudine. Hoc modo
capiendo virtutes non sunt connexe
cum aliquis a natura inclinatus ad tem-//
perantiam alter ad fortitudinem. Sed virtus
perfecta est habitus inclinans ad
bene operandum et ut capiendo virtutem
necesse est eas ad invicem esse connexas
et ergo patet cum nulla virtus moralis
potest esse sine prudentia ut prius//
dictum est et prudentia autem est virtus una que

virtus est 2x

fortitudine

per retitudinem conjungit se omnibus
virtutibus quia habita qualibet virtute
morali necesse est habere prudentiam
Sed quia prudentia conjungit se omnibus
quia habita una virtute necesse est cohabere
omnes Item una non potest haberi sine aliis
Sed prudentia est forma virtutum
moralium quia una [illegible] sine ipsa
Sed habita prudentia habentur omnes
quia dicit quod [illegible] hoc intelligitur aut
secundum actum aut secundum habitum Si secundum
actum si quis habet prudentiam in opere
unius virtutis moralis si [illegible]
non alicujus virtutis [illegible] recte uti illa
non secundum prudentiam Item
virtutes non necesse est concurrere ipsas
simul [illegible] majorem propter unitatem
tamen prudentiae Sed hoc non quia
aliquis potest esse prudens in a-
gibilibus secundum unam virtutem qui tamen non
est necessario prudens in hiis que sunt alicujus
virtutis Sicut aliquis potest habere
artem circa quaedam factibilia [illegible]
hoc quod habeat artem circa alia factibilia
quia sic prudentia circa unam virtutem
et non circa aliam Dicendum quod non est simile
quia ad ea ad quae inclinant virtutes
[illegible] sunt in agibilibus factibilia et
non habent se ad artem sicut [illegible] Sed
solum sicut [illegible] / potest autem recta ratio
ad unam [illegible] et non ad aliam
Sed non potest recta ratio in omnibus
agibilibus si quis errat circa principium in
unius agibilibus quia prudentia est
forma agibilium quod si quis habet prudentiam
in uno agibili habebit eam et in alio
ut ars habet se ut forma ad operatum
sed non potest [illegible] tota una ars
in omnibus operationibus [illegible] si quis
errat circa principia non potest habere scientiam
Ita in agibilibus si deficit prudentia
in una parte agibilium deficit et in aliis
et si eam habet in uno agibili habet eam
et in alio **Item** virtutes intellectuales
non sunt connexe sicut nec morales
Dicendum quod non est simile quia habitus intelle-
ctuales respiciunt materias diversas non ad
invicem ordinatas et ideo non cohaeret
una ad aliam [illegible] moralium [illegible] sunt et
[illegible] quia omnes virtutes morales versantur
circa operationes et passiones [illegible] habent
ordinem [illegible] quia omnes operationes
procedunt a quibusdam principiis [illegible] amore
et odio et [illegible] ad quasdam
[illegible] tristitiam et delectationem **Item**
[illegible] non potest esse magni-
ficus tamen potest habere alias virtutes
Dicendum quod [illegible] virtuosus

non potest esse magnificus non
propter defectum virtutis quo ad
formam sed quia necessitat ponere certum
ornatum et tenere medium certum Sed quia
hic deficit materia quia prudentia esset
sic dispositus ut exerceret actum
illum si materia non deesset **Dubitatur**
Item utrum virtutes intellectuales con-
sistant in medio Dicendum quod necesse est easdem
virtutes consistere in medio
quia secundum bonum cujuslibet rei est per assecutionem
modi in medio eius est quasi
mensura et regula cujuslibet rei
tamen si contingat transcendere vel ab
ea deficere contingit defectus in re
et quia sic res dicitur bona necesse est quod con-
formetur sue regule et mensure quae
est in medio [illegible] aut sunt in medio
per comparationem ad rem quam accipiunt
[illegible] habitus intellectualis [illegible]
est mensura [illegible] vera res
mensuratur et ideo sic intellectus
per habitum recipit de re esse quod
est vel non et quod non est erat
verus habitus intellectualis [illegible]
[illegible]
si intellectus [illegible] quod non est
defectus per [illegible] ab negatione
[illegible] quod non est hoc [illegible]
est de habitu intellectuali speculativo et [illegible]
est [illegible] intellectus mensuram
[illegible] habet ex re tamen est practice
et operativo Sed habitus [illegible]
appetitus quam regulat habet
rationem mensure et regule quia
ponit rectitudinem quod dicit [illegible]
[illegible] et opus ex isto [illegible]
[illegible] idem est medium virtutis
moralis et prudentiae [illegible]
rationis Sed est prudentiae [illegible]
regulantis et mensurantis et
[illegible] sunt regulate et mensurate

Circa septimum librum ethicorum queritur primo utrum post determinationem virtutum intellectualium in tractatu isto sit determinandum de ipsa continentia

[illegible] primo determinat de virtutibus
intellectualibus et moralibus [illegible]
determinat de quibusdam pertinentibus
ad virtutes scilicet continentia et
[illegible] et felicitate que non
sunt vere virtutes Sed sunt [illegible]

2

Differunt malicia incontinencia et bestialitas

Sciendum quod plures determinatus de con- tinencia tunc derigit eam ab aliis que sunt eidem contraria scilicet a malicia et bestialitate hec enim sunt eidem contraria cum continencia que scilicet sunt fugienda in moralibus Et racionem dat Quarta post dicta de virtutibus moralibus intellectualibus oportet declarare ea que sunt fugienda circa mores ut intellexit Philosophus hec autem sunt tria scilicet malicia incontinencia et bestialitas. Sciendum quod malicia incontinencia et bestialitas dicuntur quia omnis bona operacio hominis consistit in recta racione ratione continere et recto appetitu ut si quis cognoscat recte et non recte inclinetur ad eam non recte operatur et ideo omnis ergo malicia consistit in opere ex perversione aliquorum istorum duorum primum vel quia perversa racio falsa est vel appetitus male inclinatus. Ergo ergo quod perfectus est ex recte appetitus contra racionem contraria manifestatur vi- tur. Contraria incontinencia Incontinencia- tem secundum rectam racionem de eo quod est vitandum vel faciendum quia recte concludit formaliter in malum [illegible] et contraria dolet Secundum ipsius passionis appetitus trahitur in contrarium Sed et insensitas appetitus in tantum inualescat ut eciam ducat racio- ne racio sequitur ad quod inclinat appetitus corruptus et si penitus ab- solutus ubi racio oppressus bestialis Sed autem non extinguitur racio Sed ulterius est perversa circa aliquid dicitur malicia et ita paulo concluditur malicia.

Conclusio prima In ethicis determinandum est de incontinencia et con- tinencia patet de quibus quia aliquis laudatur aut vituperatur secundum ethicum determinare Sed tales sunt continencia et incontinencia. Nam prima laus debetur virtuti Secunda vituperium maior non hec sunt de consideracione ethici scilicet vituperium et laus. Hoc continens laudatur per continenciam eo quod facit bonum Incontinens vero non quia facit mala. **Conclusio secunda** Non in eodem tractatu est agendum de virtutibus et continencia patet auctoritate Philosophi qui incipit primum dicit post hec autem aliud facientes principium. Racio Conclusionis Secundum diversa principia continencia ad diversa sunt declaranda in diversis tractatibus Sed comparando virtutes et continencie sunt diversa principia ergo hec Minor continencia non est virtus Sed aliquid semper virtute diuinitate aut et non virtus non est eodem principio **Ad primum** principium oportet

[illegible] declaracionem de continencia quam virtutibus ergo ordo melius **Quarta** declaracio que precedit declaracionem finis Sed continencia est via ad virtutem ergo Hec quia per continenciam aliquis operatur bonum cum difficultate ex virtute autem cum delectacione ex operacione difficile nascitur facilis et delectabilis Dico quod continencia non est via ad virtutem per se quia scilicet precedat quod illa sunt contraria ad virtutes Sed est via ex parte acquirentis ipsam et non per se Secunda scilicet est motus de imperfecto ad perfectum et adeo cognicio primus virtus non dependet a cognicione continencie Sed [illegible] quod ipsa sunt imperfecta nec fieratur et cognoscitur ex perfecto ut cognita confirmacione cognoscitur quid sit necessario et ordo cognicionis Iudicii et non generacionis ad nos **Zor** In ethicis non est declarandum de continencia patet Secunda negocium ethicum versatur circa virtutes Sed continencia non est virtus Hoc est contra commentatores qui dicunt quod est nec Sed de hiis que aliquos faciunt bonum declarat aliqui ut in fine primi declarat de perduis autem quod tamen non est ethicum. Quarta ante virtutes morales sunt circa passiones oportet declarare de passionibus et continencia per quam quis resistit ab ipsis pas- sionibus et hec quedam attribuuntur ad bonum. Vel dico quod primus continencia non est bonum tamen concordat cum ea in parte que est laudabilis et de virtutibus que se concordant cum virtute declarat ethicus primus non sunt virtutes ut de verecundia et Nemesi que non sunt virtutes Sed concordant cum ea **Zor** perfectum et imper- fectum tractatur in eodem tractatu Sed continencia et virtus habent se sicut perfectum et imperfectum racione virtutis et virtus est perfectum Dico quod perfectum et imper- fectum in perfectis diuisibilibus rei pertinet ad eundem tractatum ut eadem est scientia altum et magnum Sed continencia Sed circa partem qua virtus moralis et est imperfecta primus non in perfecto Iudicii Sed ex parte perfectionis et adeo plures declarat de eis in diversis tractatibus

Dubitatur 2 In quo consistit perversitas appetitus Dicitur quod secundum doctores patet quod ad omnem rectitudinem requiritur debita armonia eorum que concurrunt ad opus rectitudinis ut recta sanitas consistit in hominis per contemperanciam humorum in quibus consistit sanitas et hec contemperancia non est in puncto

Prima non statim uno humore
excedente fit eger sed est quedam
latitudo ubi natura cum humana
salvatur in acido et frigido calido in homine
ita etiam in appetitu fit pravitas quando
corrumpitur quietativa affectionum
humanarum sub [illegible] ad rectam rationem
et hec commensuratio est secundum latitudinem
non enim si homo consentit passioni
contra rationem sed si declinatur a recta
ratione sub latitudine est fit perversio
sic ratio ut non statim [illegible] videt
[illegible] secundum si consentit
in opus si possit **Dubitatur**
2o unde dicitur nomine malicie
incontinentie et bestialitatis Dicitur quod
diversitas contingit ex corruptione mensure
rationis affectionum humanarum hec autem
corruptio contingit 2x uno modo excedendo
penitus limites vite humane 2o 2x
vel manente recta ratione et [illegible]
sequente passionem est incontinentia Alio modo
ita quod ratio [illegible] passionem et ipsi
eligat [illegible] et ita est malicia Alio modo
corrumpitur [illegible] progressu [illegible] limites
vite humane [illegible] quod in homine non
est [illegible] rationis et non sequitur ad
sensum et ita pravitas vocatur bestia-
litas quia fit secundum similitudinem aliarum
bestiarum ut leo ex fortitudine fit male-
[illegible] ita homo per iram

Utrum virtus heroica et besti-alitas sint habitus hominis manentis in statu humane vite

postquam philosophus determinavit
in tractatu de incontinentia et de
bestialitate dicit esse determinandum
in eodem de quadam virtute heroica
et probat quod in hominibus sicut bestialis
sunt quedam virtus divina que est
[illegible] rara in eis Secundo quod anima
humana est media inter substantias divinas
et inter animalia bruta [illegible] superiori-
bus [illegible] in intellectu [illegible]
in [illegible] sensitivis [illegible] esse
creata in umbra intelligentie [illegible]
non est lumine clara sicut in intelligentia
que declinat ad [illegible] propinquitas [illegible]
[illegible] affectus [illegible] aliquando [illegible]
corrumpitur in homine ut [illegible]
[illegible] raro et tunc fit homo bestialis
ita [illegible] fit ita [illegible]
in homine [illegible] excedat
modum humanum et [illegible]
ad similitudinem [illegible] separatarum et tunc
in ea [illegible] quedam virtus divina
quam vocat philosophus heroicam Sic

enim dicit Hector quod oportet animam esse
fenestratam et aptam ut habeat oculos
[illegible] ad operandum ea que sunt agere
conservanda sunt passiones quibus clau-
ditur humana [illegible] ut possit
[illegible] rationis [illegible]
impedit ira [illegible] de [illegible]
dicit philosophus quod ipsa corrumpit [illegible] rationem
prudentie Ille autem passionibus
[illegible] quod [illegible]
rationis aliquis separat se ab eis
contingit autem hoc 2x Primo ita quod homo
sentiat [illegible] passionum sed [illegible]
[illegible] rationis [illegible] eas [illegible]
[illegible] ita quod ratio [illegible] superat
passiones ita quod [illegible] non
sentit eas [illegible] fit per quandam
[illegible]
a perturbatione passionum [illegible]
[illegible] ita [illegible] ut in [illegible] suo
non sentit [illegible] se [illegible]
[illegible] heroica [illegible] divinam
Tales [illegible] Macrobius
virtutes [illegible]
in quadam [illegible] similitudinem quod
datur [illegible] ex eo quia [illegible]
ad [illegible] Ordo enim rerum sic est
secundum ut [illegible] attingat
[illegible] et adeo in [illegible] humana a
parte quod attingit [illegible] et aliquid
quod [illegible] et aliquid
quod medio modo se habet [illegible] et in
hominibus invenitur [illegible] probat
philosophus primo per auctoritatem Homeri
qui introducit Priamum loquentem de
filio suo [illegible] excellentis
[illegible] ita quod [illegible] videbatur filius
mortalis sed filius dei sed hoc non [illegible]
ex divina sed [illegible] 2o probat
per [illegible] dictum [illegible] qui dicit
[illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible] in deum sed [illegible] per virtutem
excellentem quam in se habuerunt
ultra [illegible] est ergo
Conclusio prima virtus
heroica [illegible] bestialitati [illegible]
Prima [illegible] in homine [illegible]
[illegible] sed [illegible] in homine est
[illegible] bestialitas et [illegible]
[illegible] virtus
heroica [illegible] passiones [illegible]
super [illegible] bestialitas

Corruptio men[sure] [illegible] affectionum [illegible]

ho[mo] separat se a passionibus [illegible]

Macrobius

Homerus

facit homines excellere in bestiis
Item quemadmodum habent diversa vicia
ita sunt diversa. Sed virtus heroica
et bestialitas habent aliqua diversa
vicia, ergo non. Maior, quia virtus
heroica attribuitur deo et angelis
bestiis. Bestialitas autem bestiis
et angelis deo / virtus autem heroica
[illegible] angelis attribuitur bestie quo
est infra hominem / neque deo quod est supra
hominem / Item virtus divina raro
invenitur in hominibus quia solum
in bonis. Bestialitas etiam raro
quia solum in malis. Ergo propter
istam raritatem videtur [illegible] oppositio
[illegible] **Conclusio responsalis: Ita**
heroica virtus et bestialitas
sunt hominum [illegible] proprie [illegible] qui
dicta sunt ex [illegible] [illegible] quia
ex quo homo mediat inter substantias sepa-
ratas et bestias potest mediante
aliquid [illegible] [illegible]
divinis quod est divina gloria et etiam [illegible]
infima que sunt brutalia. Item
eo quod [illegible] aliud [illegible] [illegible]
dat [illegible] [illegible] de [illegible] ipsum sed
ipsa ratio destruendo habitum [illegible]
passionibus [illegible] eos ergo bene potest
[illegible] eos quod [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] magis [illegible] abiit [illegible]
a [illegible] non est. Item [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] que removet [illegible]
[illegible] tandem [illegible] destruunt [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] sed [illegible]
est habitus [illegible] [illegible] ab anima [illegible]
et [illegible] [illegible] ergo tandem ex-
pellit [illegible] que sunt quedam
[illegible] [illegible] [illegible] deitate
Maior quia [illegible] est [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Item in
nobilissimo corpore [illegible] est in celo
[illegible] [illegible] [illegible] ex toto sed anima
[illegible] est nobilior quolibet corpore celi
ergo anima [illegible] potest pervenire ad [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible]
sub [illegible] divine [illegible] [illegible]
[illegible] aliis [illegible] [illegible] Maior
[illegible] celi [illegible] [illegible] [illegible] quod non
est amplius ad aliam formam. Et [illegible]
[illegible] de ista parte divine virtutis
ita est [illegible] per [illegible] [illegible]
quod in nobis sit bestialitas **Ar[illegible]**
Primo perfectas [illegible] ut per-
[illegible] sed homo in hac vita
non [illegible] in substantias se-

paratas quod hoc [illegible] fiat
illud ergo [illegible] videtur quod in hac
vita non possit consequi divinam
virtutem que est [illegible] separata.
[illegible] quod homo non assequitur divinam
virtutem [illegible] modi quo est in [illegible]
[illegible] sed [illegible] modo [illegible] quia est
[illegible] [illegible] modo nostre [illegible]. Vel
[illegible] quod non [illegible] ita [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible]
homini et [illegible] tamen sunt diversa [illegible]
[illegible] [illegible] ea [illegible] melior
2or [illegible] [illegible] homo ad [illegible]
separata ad [illegible] sic ad brutum
[illegible] sed brutum non potest [illegible]
aliquod humanum [illegible] ergo [illegible]
quod [illegible] non possit assequi divinam
virtutem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod non est [illegible] plus [illegible] [illegible]
[illegible] homo cum substantiis separatis
quam cum bestiis. Cum bestiis enim [illegible]
solum [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] cum se-
paratis [illegible] ad [illegible] intellectualem
et libertatem [illegible] et homo [illegible] in se
quo agat et ducitur passionibus.
Brutum autem agitur solum et non [illegible]
quo [illegible] [illegible] et non potest [illegible]
in humanam virtutem. **3or** dicit
Dionysius [illegible] id quod est supremum
nature non est in [illegible] [illegible] sed [illegible]
[illegible]. [illegible] ergo homo sit [illegible] [illegible]
divina [illegible] quod virtus divina non
possit esse in homine [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod id quod est supremum nature
non est in [illegible] [illegible] modo quo est supremum
4or habitus [illegible] [illegible] pluribus
operibus sed [illegible] [illegible] sunt humane et
[illegible] ergo nullus homo habitum potest
esse divina virtus. [illegible] quod habitus
non [illegible] ex una operatione sed ex
pluribus quarum [illegible] agit in [illegible]
[illegible] [illegible] de gutta in lapide
et adeo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] non sit [illegible] ad [illegible]
divinam [illegible] [illegible] una [illegible] debili-
tat impetum passionum [illegible] [illegible]
destruxit [illegible] [illegible] [illegible] virtus
5tor divina virtus est que non facit
sentire [illegible] sed hoc est [illegible] hominibus
mortalibus ergo [illegible] quod non sit [illegible] [illegible]
hec divina virtus. [illegible] est Dionysius qui dixit
Iohannem evangelistam non sentire [illegible]
quia totus sunt [illegible] [illegible] quod
[illegible] est [illegible] [illegible] plures [illegible] mathe[illegible]

Tactus et phisicorum mathematicorum [margin]

phisicus est per mutuam transmutationem quando illa que se tangunt sensitive alterant Mathematicus est per contactum terminorum sine actione transmutandi ut in libro phisicorum tactu tangit ista inferiora Dico ergo quod sentire phisicis semper est tactu mathematico sed non phisico Quinta pars quod aliquis in ratione est excellentissimus tunc racio melius turpius mansit a passionibus et non videtur esse supra hominem bestialitas facit gaudere hominem in delectacionibus hominis non naturalibus sed non naturale homini non convenit homini ergo bestialitas non est supra hominem Dicitur quod gaudere in delectacionibus non naturalibus homini est non naturale homini secundum quod secundum esse racionis sed tamen secundum quod est sensitivus et secundum appetitum perversum est sibi illud naturale

Dubitatur Quot modis causatur bestialitas in homine videtur breviter Primo quando aliquis secundum consuetudinem gentis sue contra legem et racionem constitute ut sunt quidam secundum conversionem barbari Secundo propter vehementem egritudinem sicut quando cerebro ledatur in cerebro tunc homo perdit racionem et fit bestialis ad idem reducuntur orbitates homini et vehementes dolor ergo amissione liberorum vel aliorum Tertio ex augmento malicie quando sunt aliqui qui excellenter inflammantur in aliqua nequitia ut in ira Dimittit vero dicta de bestialitate videtur quod in libro ubi de malicia virtutis opposita

Continencia sit virtus

In parte ista incipit determinare de ipsa continencia primo enim prohemium Quarta philosophus determinando de continencia et incontinencia primo narrat opiniones antiquorum circa ea Et post sex opiniones Prima recepit continentiam simul ad bonitatem et maliciam illorum habitum et est ut fiunt Continenciam et perseveranciam de studiosorum et laudabilium Incontinenciam vero et incontinenciam pravorum Secunda tangit circa continentie et quod continens idem permanens est in bono racionis Incontinens est egressivus ab hoc Tercia tangit actus eorum et est quod incontinens cognoscens prava que sunt propter passiones agit ea propter passiones quibus vincitur Continens vero econtrario sit eadem prava sed non agit propter bonum racionis Quartus est de hiis per comparationem ad alias virtutes Et primo ad temperanciam et est quod dicebat quidam quod omnis temperatus est continens et econtra Et similiter comparabat intemperatum ad incontinentem Alii autem dicebant quod non omnis continens est temperatus Secundo quo ad prudenciam et hec est quinta Et est quod quidam dicebant aliquem non esse prudentem nisi sit continens Alii dicebant contrarium Sexto est per comparationem ad oblecta et est quod quidam dicebant quod incontinens non solum est circa concupiscencias carnis sed circa reliquas affectiones sicut ire vel timoris Dicitur autem his opinionibus dicere aliquid propria.

Sciendum Secundo quod aliquid potest dici virtus duobus modis Uno modo proprie quando aliquis firmiter simpliciter virtute sicut temperancia dicitur virtus et fortitudo et sic continencia non est virtus sed est infra virtutem propter hoc auctoritate commentatoris qui dicit continentiam et bonam virtutem et racionem sit Quia continens non abstinet a passionibus cum gaudio sed in difficultate virtutis et opus in gaudio Alio modo per comparationem ad incontinentiam et istud virtus est et sic continencia potest dici virtus quia respectu eius delectationes tactus vita quas est temperancia Item Aristoteles quoque est passio et eadem bonum secundum racionem vite quibus laudabilitas est continentie ergo esset vel non virtus Item quo ad actum virtutis est virtus quia sicut virtus moderat passiones ita et continencia sed defert ab ea quia ea in gaudio continentia vero in difficultate facit cum repulso ad contrarium

Alii autem videntes non de virtute sed de continentia dicunt enim quod continencia capitur duobus modis Uno modo pro habitu quo aliquis abstinet simpliciter ab omni delectatione venerea et sic dicuntur esse in continencia habent statum virginalem Alio modo pro habitu quo aliquis resistit concupiscenciis prius que in eo vehementer consurgunt Dicunt ergo quod continencia primo modo accepta est virtus et probat quia ut sic virginitas est virtus ergo et continencia Sed Aristoteles per commentatoris cadit in continencia sed secundo modo tunc non est virtus proprie sed secundum aliquid virtutis propria prius patet per racionem que dicta est quia continens comparatur ad temperanciam virtuosorum nec in delectatione Secundo probat quod continencia racio formalis circa passiones sit per virtutem Item ipse non concludit cum summa [illegible] sed propter ea concludit continencia virtuti ergo videtur quod continencia non est virtus Dicitur quod concludit continenciam virtuti cum prius virtutes [illegible] non est Secundo

Aliquid potest dici virtus duobus modis [margin]

Continencia capitur duobus modis [margin]

ad propositum [margin]

Hoc nisi utendo virtute peccat
Sed aliquis continendo potest peccare
ergo continentia non est virtus [illegible]
consequentia tenet quia contingit male uti
hoc quia si quis desideraret
aliquod bonum facere et ab eo se con
tineret tunc peccaret Dicendum quod ille
non dicitur continens qui se sic in hoc gerit
[illegible] secundum rectam rationem abstinendo
se a concupiscentiis et non ille qui se
sic in eo quod est secundum rationem concupiscen
tiam aut concupiscere oportunius concupis
cere bonum Et ideo ille dicitur continens
qui persistit in recta ratione abstinendo
se a concupiscentiis bonis Sed ergo
aliquis habeat concupiscentiam
benefaciendi et ab hoc se retineat
aliqua ratione deceptus non dicitur peccare
secundum continentiam sed incontinentiam Item
nulla virtus retrahit hominem a virtute
Sed continentia retrahit hominem a virtute
hoc quia virtus est uti delectatione
carnali in eo [illegible] medietatis et tunc
si quis ab eo se retineat dicitur continens
Dicendum quod virtus perfecta est non solum
se abstinere a vitiis sed etiam aliquid
a licitis [illegible] sed ea licita fiunt
numquam bona [illegible]
si abstineat se ab eis et non [illegible] ab illicitis
[illegible] abstinet
et non solum ab illicitis sed etiam a licitis
ut sic magis [illegible] con
tinentia aut [illegible] retrahit a virtute
quia tunc est continentia in aliquo [illegible]
ratione ad quod est vel virtute **Dubitatur**
utrum omnis habitus laudabilis possit
dici virtus Dicendum quod non [illegible]
capias virtus proprie pro eo quod
est [illegible] Ad hoc enim quod aliquis
habitus possit vocari virtus duo requi
runtur primo quod secundum ipsum appetitus
concupiscibilis subdatur rationi et non
repugnet rationi [illegible] tali
habitui [illegible] delectabiliter
et sine difficultate non omnis
habitus laudabilis sed ista duo
sunt [illegible] de continentia [illegible]
passionum [illegible] rationem et in hoc
[illegible] difficultatis [illegible]
[illegible] laus [illegible] debetur nisi [illegible]
tur quilibet habitus laudabilis
potest dici virtus

Utrum aliquis possit agere inco(n)tinenter contra scientiam suam recta ratione in eo permanente

postquam philosophus recitat opiniones aliquorum
circa continentiam et incontinentiam
hic disputat contra eandem Et primo
contra eam que fuit Socratis de qua mota
sit questio Sciendum quod [illegible] opiniones
prius narratas circa continentiam fuit
[illegible]
[illegible] que fuit nota circa [illegible] opinio
[illegible] circa tertiam opinionem utrum prudens
possit trahi a passionibus [illegible] utrum continens
[illegible] prudentiam [illegible]
[illegible] circa quartam opinionem et est
utrum fuit idem continens et temperatus similiter
incontinens et intemperatus Tertia est circa
[illegible] opinionem utrum continens possit permanere
in ratione et incontinens [illegible]
ab eadem [illegible] est circa quintam opinionem
utrum continentia possit bonorum laudabilium
et incontinentia [illegible] sexta circa sextam
opinionem utrum continentia possit [illegible] circa delectationes
et concupiscentias vel [illegible] lucri
vel [illegible] et hanc dubitationem [illegible]
[illegible]
[illegible] que est circa [illegible] opinionem nota
[illegible] fuit [illegible] Socratis
qui dicit quod sciens non potest [illegible] incontinens
[illegible] ratio est scientia [illegible] non potest
trahi a [illegible] sed [illegible]
[illegible] in ratione ergo non potest trahi a
passionibus que sunt [illegible] sed hanc opinionem
[illegible] plus scientia [illegible] videmus
aliquos [illegible] incontinentes facientes [illegible]
[illegible] opinionem hoc aut quod [illegible] omnibus
non potest [illegible] omnibus [illegible]
aut [illegible] Socratis [illegible] dicebat quod inco(n)
tinens potest agere [illegible] opinionem [illegible] non
[illegible] sed [illegible] hoc [illegible] quia
[illegible] ad [illegible] rationes [illegible]
[illegible] dicebat quod [illegible] contingit
[illegible] propter [illegible] dicebat [illegible]
[illegible] sed quando opinantes
credunt [illegible] non [illegible] opinans
[illegible] fuit [illegible] de Heraclito
qui [illegible] opinionem [illegible] qua pone
bat [illegible] in motu adhuc in fine
vite nolebat loqui [illegible]
sed movebat solum digitum pro
solutione [illegible] dicendum quod
incontinens et intemperatus [illegible]
se habent circa easdem materias incontinens
enim [illegible] delectationes [illegible]
sed intemperatus [illegible] rationem eligit
delectationes et ideo [illegible] utrum recta
ratione permanente contingit aliquem

ab illicitis

Ut aliquis habitus possit vocari virtus requiruntur duo

Incontinens et intemperatus [illegible] circa easdem materias

incontinentem agere ita quod ipse
frenis trahatur a passione. Et ad hanc
dubitationem possunt sic breviter respondere.
Et sic sua est aperta ita quod habetur
recta estimatio de operabilibus et in universali
in particulari et in agere tunc impossibile est
quod scientia contrahatur a passionibus et falsas
dictas sententias sed at scientia sit tamen in
universali et non in particulari tunc bene frenis potest
trahi sicut a passionibus inquantum contingit
scientia in agere vel in particulari. Plures
tamen solvunt hanc questionem subtilius pro
qua supponendum primo quod duplex est silogismus
speculativus qui ordinatur ad ostendendum
questionem de vero, et operativus qui ordinatur
ad ostendendum questionem de probabile.
2o suppono quod in silogismo operativo sunt
due propositiones scilicet universalis et particularis universalis scilicet una
de universalibus et particularis de particularibus propositio
[illegible] 3o suppono quod scientia est triplex
scilicet in habitu et in actu. In actu in
aliquis actu considerat ipsum. 4to suppono
quod scientia in habitu est duplex scilicet habitu
libero et ligato. Libero quando aliquis libere
potest in actum eius prodire sine quacumque
turbatione. Ligato quando aliquis non potest
in actum deduci statim ut si aliquis
doctus dormiat vel sit ebrius
sit ergo prima conclusio responsiva in primo
sensu quod aliquis incontinens habeat
cognitionem propositionis universalis et particularis. Dubitatur utrum
incontinens habeat cognitionem in habitu
et in actu de hac quod est patendum
dubitatur utrum incontinens sic habeat scientiam in habitu
de aliquo habeat eam in habitu libero
vel ligato ut ponendum quod habeat istum
silogismum omne delectabile de ratione est
prosequendum sed fornicatio est delec-
tabile de ratione ergo et cetera. Ergo quando in-
continens credat ambas illas et si sic
an in actu vel in habitu et si in ha-
bitu an libero vel ligato. **Conclusio**
prima ratione recta permanente
integra quo ad actum et habitum secundum
actum et habitum non potest quis incontinenter
agere probatur quia sed si operaretur
incontinenter crederet simul contraria de ratione
eiusdem quod est impossibile probatur quia gressa
actum et habitum simul crederentur quo ad in primo
propositionis et in opposito operaretur. Sed ante
incontinens operatur contra questionem gressam
assumeret alio gressu questiones et sic simul
crederet contraria ut si crederet aliquam nullum
delectabile de ratione est prosequendum
et tunc hoc illam fornicatio est ligata

crederet eam ergo fornicatio non est pro-
sequendum et si prosequeretur tunc
bene crederet eam eam fornicatio est
prosequenda ergo crederet simul ambas
contrarias de uno quo ad actum et habitum
quia gressa sola actum et non habitum stat
aliquem tamen scientiam actualiter cum contraria agere
ut si quis crederet eam non temporis delec-
tatio est prosequenda sed negat eam
fornicatio est delectatio temporis dubitatur
secundum actum et habitum quia manente
recta ratione solum secundum habitum
vel potest quis incontinenter agere contra illam
rectam rationem quia non considerabit actu
contrariam obiectum quod concludit silogismum
sed concurrit protervia quod tamen est in speculativis
Conclusio 2a manente recta ratione
actualiter secundum actum et habitum et habitualiter
secundum habitum tamen non libere sed ligatum
contingit incontinenter agere propter talem esse
incontinentem non conveniunt ei quod rationem
non habet tamen ut bestie nec dicuntur incontinentes
quia rationem non habent. Necesse est ergo
quod continentia et incontinentia cadant
simul in ratione et quia incontinentia non
stat cum recta ratione actualiter et habitualiter
secundum ~~actum~~ actum et habitum ergo necesse est quod sit
ratio recta actualiter secundum actum et habitum
et habitualiter secundum habitum tamen et non libere.
Incontinens enim gressa actualiter habere est
sit habere gressum in habitu scilicet potest est
habitus de ligato passione potest ergo sub
sumere aliqua delectatio in generali tamen
habitualiter quando non considerat in habitu libero
quia propter actum delectationis trahitur contrarium
ergo sic continente non fore contrariorum ratio
quia saltem in una sic scientia contraria
scilicet actualiter. **Ad primum** incontinens cum
recta ratione simul non potest operari incon-
tinenter ergo questio falsa probatur quia sic per-
ficitur quod ratio et voluntas trahitur ab
appetitu non hoc nisi sua delectatio quia
omnis passio ipsius est quoddam malum
et ratio et voluntas sequitur non malum
non sub ratione mali. Dicitur quod scientia et
passio non sunt contraria ad secundum eundem
modum quia passio concernit ipsum inquantum
est quoddam bonum operabile ut nunc
sed scientia est contra ipsum inquantum quoddam
verum et ideo quamvis scientia sit forma
quod mala non sequitur quod vincat passio
propter non ordinat contra ea. Vel dicendum
quod appetitus trahit voluntatem non
perfecte scilicet manente ratione recta sed pro tunc
et non stat hoc inquantum malum
sed sub quadam inmalitate

Duplex est silogismus speculativus et operativus

2

Zo Agens voluntarium non agit
nisi in id quod appetit Sed nichil
appetitur nisi bonum ergo incontinens
agit semper in bonum et ita non malum
Dicendum quod in tota ratione manente
ista utrique appetit bonum et agit bonum
sed secundum ista unum eorum tunc non oportet
Zo fortiora non trahuntur a debiliori
Sed scientia fortior est passione ergo non
potest trahi a scientia Dicendum quod
scientia est fortior passione si sit in
actuali consideratione sicut si sit in habitu
et non actus tunc non sic impugnare aliquem
habentem actualem considerationem
contra aliquod agere contra universalem aliquid
Zo dignius trahit minus dignum
ergo si manet recta scientia in con
tinente potest trahere impetum pas
sionis quod non agat incontinenter Dicendum
quod dignius non impeditum trahit ad
se minus dignum In proposito autem et si scientia
est dignior tamen est impedita secundum quod
incontinens non habet actualem considerationem
obiecti sicut radix huius Ad primum
sicut radicalis in una dicitur et quod
(vehementer) intenso actu alicuius potentie diminuitur
alterius ergo durante passione extinguitur
ratio Item incontinens eo ipso quod
agit incontinenter consuevit se male
agere ergo videtur quod in eo non permaneat
recta ratio Dicendum quod aliquis potest dicere
aliquid ipsorum verum sed non intelligere sed est
breve opposita eius in corde ut aliqui
credunt duo contraria in verum tamen
corde consentire non potest **Dubitatur**
Circa dictum de illis Socratis utrum possit
opinio debilius firmius adherere quam
alter sive scientia vel eque firme Dicendum
quod si utrique credat se tenere habitualiter
sicut est tunc non secundum scientiam fortiori
ratione inniti quam opinio Sed si habens
opinionem credat se eque habere per rationes
fortiores et ipsas veras et credat
opinionem de scientia et veritatem tunc potest firmius
vel eque firmiter sicut opinio quam
aliquis sicut scientia Et sic concedit dictum
Aristotelis quod fides vel opinio fortiori
est quam scientia vel eque fortis **Dubitatur Zo**
utrum passio potest impedire actualem considerationem
eius secundum quod est secundum habitum Dicendum quod
et ratio huius est assignata secundum quod dicta
sunt aliqui et huius habet aut contingit di
versimode Uno modo si quis nollet considerare
tunc cum inclinatio alia trahit voluntatem
ad aliud Alio modo si quis immutetur
passioni corporali ut si fit demens vel
ebrius tunc passio ducit ab actuali
consideratione quod huius Zo fit etc.

occupetur passione animus non ut
aliqua affectione vehementi in
suo appetibili tunc propter vehementem
inclinationem appetitus in suum appetibile
quando se alligatus a videndo quod huius
in habitu scite rationes ut vult audi
rationes et inde proveniunt in hoc animi
motus Alio modo potest fieri ex parte
fantasie ut si in fantasia huius ipsius
aliquid obiecti tunc impeditur actualis consideratio

Continentia et incontinentia sunt circa concupiscentias delectationum gustus et tactus

postquam philosophus determinat
quod preter scientiam potest aliquis contra
appetitum consequenter sicut solvat ultimam
dubitationem determinat de sua continencie
sed de delectatione et tristitia circa quas
versatur Sciendum quod eorum que faciunt
delectationem hominum quedam enim sunt
necessaria sicut sunt cibi et potus ad vitam
individui conservandam et venerei que
sunt necessaria ad generationem speciei et hec
sunt delectationes corporales circa quas
est temperantia ut in 3o huius Alia sunt
non necessaria sed tamen sunt eligibilia secundum
se in quibus est potest esse superfluitas
in appetitu ut victoria que sunt
ad voluptatem, divitie que organice deser
viunt felicitati et honor qui secundum premium
virtutis Sciendum secundum doctorem Thomam
quod continentia non impedit omnem resistere
nationem sed impedit eam qua aliquis
se gerit ne passiones sequatur quod impellit
ad aliquid prosequendum ut qui impetu
huius libidinis retrahit se ab eo dicitur continens
in hoc laudabile ut raro retrahit hominem
a talium persecutione Ex isto patet quod con
tinentia non est proprie circa passiones
que in se important quandam retractionem
ut timor ira in hiis laudabile
est consequenter ut unaqueque
naturales inclinationes sunt predicta aliorum
opinio idea patet quod passiones tanto magis
impellunt ad prosequendum contra
magis sunt inclinationes naturales et hec est
huius quod philosophus determinat ad
ea que homini sunt necessaria non enim ne
defectus in utrisque de naturali stimulo
ad prosequendum id vel in conservando
individuum ut cibus vel in conservando
speciem ut actus venerei Et circa talis

Actualis consideratio impeditur multipliciter

Delectabilia sunt duplicia

Molles q dicu(n)t(ur)

delectacões ad quas inclinat passiones
humane est continencia et incontinencia . 11 .
Conclusio prima Continencia et incontinencia
non sunt circa delectaciones concupiscencias
delectabilium non necessariorum et pro hoc solucione
sciendum probat eam primus Secunda in talibus
delectabilibus homines non dicuntur continentes
vel incontinentes simpliciter sed in aliqua addicione
Sic cum aliquis est prodigus pecuniarum
non dicitur esse eius simpliciter incontinentem
sed incontinens pecuniarum Item si sunt re
tentivi earum super modum dicuntur continentes
pecuniarum et non incontinentes simpliciter Sed
si videmus aliquem profusum in delectacionibus
gustus et tactus dicimus incontinentem et
econtra continentem Secundo probat eam aristoteles
Secunda illi superabundantes in delecta
cionibus non necessariorum vituperantur ut mali
et peccantes Sed incontinens vituperantur
ut peccantes ergo incontinencia et continencia
non sunt circa concupiscencias delectabi
lium non necessariorum Sciendum quod dicit pertinacia
est et malicia Prima malicia est qua
quis tendit in aliquod malum habet
aut sed ex Secunda simpliciter est malicia
qua racio et appetitus tendunt ambo in
malum ut cum quis ex deliberacione
eligit malum ut intemperancia et omnis ma
licia circa virtutes Alia est malicia secundum
partem et quando appetitus tendit
solum in malum et racio in bonum ut
incontinencia Incontinens enim per racionem
videat malum esse quod facit et per
appetitum prosequitur tamquam bonum Pertinacia
autem est qua quis vertitur in malum
aut in bonum sed mordaciter ut fuit
tant apud nos admane gloriam
ubi est pertinacia et virtus in bonum notabile
hoc quia re qui superabundat in delecta
cionibus non necessariis non tendit in malum
sed in bonum et tamen vituperantur ut peccantes
et non ut mali ut bonum et tempore diuinas
honores et victorias si non excessive
hoc quia incontinens in malum tendens
esset et est mordaciter ergo vituperatur
ut mali et peccantes Conclusio
2a Continencia et incontinencia simpliciter
sunt circa delectabilium necessariorum con
cupiscencias que sunt gustus et tactus
probat ipsam per quod qui nunc loquendi Prima
illos dicimus continentes qui in racione re
sistunt magnis concupiscenciis incli
nantes ad voluptatem et qui illas sequuntur
incontinentes et ideo non addimus addicionem
aliquid sicut in illis qui sequuntur in con
cupiscenciis delectabilium non necessariorum
Secundo probat Mollicies est species continencie et

incontinencie et talis est circa delectaciones
gustus et tactus ergo etc. continencia et incontinencia
vera ab hoc dicitur molles homines
dicuntur qui non possunt famem et sitim
aut aliqua huiusmodi sustinere Non tamen
sed propter hoc dicitur causa et continenciam
et temperanciam quibus conveniunt circa eadem autem
sunt cum aliquem delectacionem non solum a materia
sed ab actu Sed actus continencie et temperancie
non est idem in materia utrumque cum rectificat
ab ipsis passionibus Sed de racione virtutis
illi quo ad fortis quia in actu temperancie
nos est ipsa met mediocritas Sed actum
continencie non est ipsa racio Aristoteles 3o
Continencia et incontinencia sunt circa ea
que magis abducunt hominem a racione
Sed huiusmodi sunt timor ira ergo continencia
et incontinencia erunt circa ea Hoc quod con
tinencia est precipue in racione contra
tinens nec excessivus ab ea ratio
hoc quia timor periculorum mortis
est fuit homines stupidos quam mortuos
et ira furiosos ut serpentem non cognoscat
Sciendum quod huiusmodi ira et hoc magis
abducunt hominem a racione quam aliquem
delectaciones gustus et tactus tamen frequentius
nobis non instant quandam refre
nacionem et in hoc circa talia est a deo virtus
que mediocritas in eis ut mansuetudo
circa iram et fortitudo circa timorem
3o Continencia et incontinencia sunt
circa delectaciones venereas Sed delec
taciones que sunt in gustu non sunt vene
ree ergo nisi quod circa gustum non est continencia
Sciendum quod philosophus dicit continenciam et incontinen
ciam circa venerea non quia hoc sunt
circa delectaciones gustus Sed specialiter sed
quod circa venereas quia passiones
inclinantes ad venereas plus pug
nant contra racionem quam passiones
inclinantes ad gustum 3o Alique
delectaciones secundum tactum sunt inhumane
et bestiales sed continencia et incontinencia
conveniunt tamen humanis ergo non nisi quod circa
omnes delectaciones tactus Sciendum quod circa
delectaciones bestiales non est continencia
et incontinencia simpliciter Prima continencia
est bonum racionis humane adeo altere
dicitur circa passiones hominum naturales delectaciones
aut bestiales sunt inhumane nichilo
minus tamen circa tales potest esse continencia et incontinencia
non simpliciter 4or plus videtur hic po
tius et in 3o Quod in 3o dicit quod concupiscencie
veneree non sunt necessarie hic autem
dicit oppositum Sciendum quod dictum nisi in 3o

…

Appetibile per se dupliciter

et non sunt necessarie quo ad conservacionem individui sed quo ad conservacionem speciei sunt necessarie Tercio In primo dicit sed divicie non sunt per se appetende hic autem dicit quod sunt eligibiles

Dicendum quod aliquid est per se appetibile quia nunquam propter aliud appetitur et hoc propter convenit fini Aliud autem est appetibile per se quia convenit fini simpliciter et hoc est autem duplex etc virtutis que congruit felicitati aut aggravate et divicie sunt congruentes felicitati Dicendum ergo quod dictum philosophi in primo intelligitur quod divicie non sunt appetibiles ut finis hic autem sunt appetibiles inquantum congruunt fini Quarto Incontinencia non vituperatur ut malicia quia racio corrupta non est racio propter autem quia incontinencia diminuit racionem malicia ergo Dicendum quod incontinencia vituperatur ut malicia non quia sit malicia simpliciter sed propter similitudinem in nocumento in natura et in actu cum intemperancia Dubitatur Utrum Incontinenti debeatur venia videtur quod sic quia facit coactus Dicendum quod non quia licet propter passionem operatur habet tamen violenciam non licet eam excusare quia non apposuit sufficientem diligenciam ut posset declinare

Utrum incontinencia sit melior intemperancia et temperancia melior continencia

Soluta sexta dubitacione philosophi consequenter ex illa solucione infert solucionem tercie dubitacionis que questio erat utrum continens sit idem quod temperatus et incontinens idem quod intemperatus Dicendum quod non quia temperatus est melior continente et intemperatus peior incontinente

Secundo quod philosophus ex determinacione precedencium dubitacionum infert quod licet prima quod continens et temperatus similiter incontinens et intemperatus redeunt in idem non ita quod unum sit alterum sed quia versantur circa easdem delectaciones et tristicias tamen non eodem modo temperatus enim et intemperatus operantur in electione continens vero et incontinens sine electione sed solum sunt idem quo ad materiam Tercio quod magis vituperatur intemperatus quam incontinens quia ille cum electione perversa ille autem non

Secundo et continens et incontinens non differunt secundum racionem et appetitum ita quod continens habet racionem et incontinens non habet quia uterque habet eam sed continens sequitur eam incontinens declinat Non sic autem est de temperato et intemperato Temperatus enim et rectam racionem habet et appetitum obedientem ei et intemperatus racionem corruptam et appetitum depravatum Conclusio prima Temperancia est melior continencia quia temperancia est perfecta Continencia imperfecta autem quia in temperancia est racio recta et appetitus subicitur ei In continencia vero racio recta est sed appetitus habet eam pugnantem ¶ Item temperatus est melior continente ergo temperancia melior continencia quia quod bonum est congregatum autem quia temperatus non operatur malum et non habet pravas concupiscencias qui operatur bonum et habet malas concupiscencias temperatus autem non operatur malum et non habet pravas concupiscencias continens vero quamvis non male operatur tamen concupiscencie sunt male ¶ Item bonum virtutis laudatur eo quod est bonum ex racione sed in temperato plus viget bonum ex racione quam in continente Antecedens quia bonum virtutis est ex racione ita est laudabile Consequencia quia in temperato tamen viget bonum racionis ubi est propter dominium sensus In continente vero non tamen ergo ubi est purior racio sine appetitu contrario Conclusio secunda Intemperancia est peior incontinencia quia si unum oppositorum est melius opposito alterius tunc reliquum oppositum erit peius opposito illius sed temperancia est melior continencia ergo intemperancia est peior incontinencia secunda pars conclusionis ¶ Item operans malum ex electione est peius quam operari ex passione malum sed intemperatus operatur malum ex electione Incontinens vero ex passione ergo et ideo dicit philosophus quod intemperatus peccat prosequendo superfluas delectaciones et fugiendo moderatas tristicias et non quia patiatur immoderatas tristicias sed incontinens propter vehementem passionem concupiscenciarum et ideo peior intemperatus qui enim peccat sine concupiscencia quid faceret si adesset fortis concupiscencia indigencias minoris quam dicit multo magis peccaret

Accidentia quod esse ad [illegible]

Arguitur primo intempera-
tus est melior incontinente quia inte-
perantia melior incontinentia antecedens quia
intemperatus agit ex preelectione
incontinens autem sine preelectione et
ita intemperatus videtur agere nobilius
et quasi cogitur ad faciendum per rationem
ex quo accipit sicut bonum esse videtur
tollerabilior. Dicendum quod quo ad insa-
nabilitatem deterior est incontinens quia
difficulter potest sanari ex quo non
sequitur rationem sed quo ad difformitatem
actus et reatum peior est intemperatus quia
intemperatus volens peccat incontinens
vero quasi nolens vincitur impetu
passionum et eo ipso quia per rationem
accipit malum tamquam bonum est deterior
intemperatus. 2o Incontinentia et inte-
perantia reducuntur in idem quia incontinentia
non est melior antecedens ex textu quia
sunt circa idem. Dicendum quod reducuntur ad idem
sed non secundum eundem modum prout ut
dictum est superius. 3o Temperantia
non est melior continentia quia conclusio
est falsa probatur quia habitus existens in
nobiliori subiecto est melior sed continentia
est in nobiliori subiecto quam temperantia quia
prior quia animus capit [illegible] a sua quo ad nobi-
litatem. Hoc quia temperantia est in appetitu
concupiscibili sed continentia in voluntate
et ratione. Dicendum quod accidentia que capiunt
a subiecto loquendo de esse subsistenti
quia non subsistit animus sine subiecto sed
esse specificum unde capit eius forma sua
esse fertur ad obiectum suum nec nobilior
est forma temperantie quam continentie quia temperantia
subiicit rationi continentia vero est contra
rationi. Item quia ubi est fortius
esse rationis ibi est plus de esse
virtutis et laude sed temperantia tantum
habet vigorem rationis ut possit coor-
dinari appetitum continentia vero et si sit
in ratione [illegible] sed non viget in ea ratio
ut possit frenare appetitum. 4o
Contrarius peius est voluntarium [illegible]
[illegible] est sed peius incontinentis est magis
voluntarium quam intemperati quia incontinens
peior [illegible]. Hoc quia incon-
tinens plus habet rationem quia inclinat ad
malum ad quod trahit eum passio. Dicendum
quod voluntario magis opponitur violentia
quam ignorantia et ideo cum in ipso
incontinenti sit magis de violento quam
in intemperato in quo est aliquid ignorantie
ideo magis peius est incontinente quam
intemperati. 7o Scientia aggravat
peccatum sed intemperatus non facit con-

Accidentia quo capiunt esse a subiecto

scienter incontinens vero facit con-
scienter. Dicendum quod hoc quia intemperatus
accipit id quod facit sicut bonum
incontinens autem iudicat esse malum
et in hoc facit. Dicendum quod in intemperato non
semper ignorantia et ideo quod facit
scienter sed ex malitia peccare
verum est quia in habitu contemnere
bonum rationis et ideo contrarium accipit
ut bonum semper quia rationem depravatam
habet et in hoc est peior. Dubitatur
Nota et que sunt genera delectationum
Aristoteles volens determinare de bestia-
litate enumerat hic quosdam modos de-
lectationum et ostendit etiam que circa
diversa contingit et ita que delectabilia
non [illegible] ex textu tria sunt genera
delectabilium delectabilium enim quedam
sunt de genere bonorum et sunt que sunt
eligibilia secundum se et ista sunt delecta-
bilia ad que natura inclinat. Alia sunt
horum contraria que scilicet sunt contra inclinationem
nature. Alia sunt media inter ista communia
sicut cibus potus etc. sicut
venerea secundum ista [illegible] sunt permu-
tationes honor et [illegible] circa hec ta-
men non vituperamus aliqui quia habent
eorum concupiscentiam sed vituperamus eo
modo concupiscendi scilicet si in hoc super-
abundant in appetendo divitias [illegible]
ipse ostendit probando primo quod qui appe-
tunt vel habent vel prosequuntur
naturaliter bona vel pulcra non vituperantur
ut malitia quia talia sunt bona secundum se
ut illi qui student circa honores vel
curant filios vel parentes non vituperantur
nisi faciant hoc magis quam decet potest
in talibus accidere aliquid superhabundantie
et ac est vitiosum utputa de Niobe dicit
que propter nimium amorem filiorum rebellat
diis. Nam cum habuit 14 filios preposuit
se Latone que dea erat que habuit tantum duos contrarium
etiam de philopatro hic superhabundat
in amore patris quia visus est desipere
nam cum amat quandam puellam
ad meretricium quam habere non potuit
patris auxilio consecutus est volun-
tatem quam postmodum tamen diligeret ut
in amore patris precipitat se scilicet in morte
patris [illegible] mortuus est propter amorem patris.
Concludit 2o quod circa talia
peccata non est malitia per se quia unumquodque
eorum in se consideratum est naturaliter eligibile
sed superhabundantie in talibus est sunt

Nota et que sunt genera delectabilium

de Niobe regina

philopater

fugiende et prave. Hoc probat quod nec continentia nec incontinentia est circa predicta simpliciter sed solum secundum quid. Prima incontinentia non est solum fugienda ut peccatum sed est vituperabilis. Sed circa talia non est vituperabilis nisi secundum quid. Et ideo dicit Philosophus sicut aliquis dicitur malus medicus non quia simpliciter sit malus sed per quandam similitudinem. Prima sicut malus simpliciter dicitur in actu hominis ita talis in actu medicine ideo dicitur malus cum additione ut malus medicus et non malus homo. Ita in hiis est continentia et incontinentia non simpliciter sed cum additione ut dicimus incontinentem secundum honoris vel

Continentia // permanet **et incontinentia sunt circa delectationes humanas et bestiales.** Philosophus enumerat modos delectationum incipit de bestialitate et primo tamen recipit diversitatem delectabilium humane propositorum ideo ut accipiat ea que intendit etc.

Secundo quod ut dictum est delectabilium quedam sunt secundum naturam, quedam vero non secundum naturam et ea hec adhuc sunt subdividenda. Hec enim que sunt naturalia quedam sunt delectabilia omnibus, alia vero quibusdam. Primi ut cibus in genere est delectabilis omni animali. Secundi ut secundum diversam animalium diversitatem diversi cibi sunt. Aliud enim est dulce in cibo hominis et aliud azini ut de cardone. Et similiter in eodem genere animalium est hec diversitas melancolicorum. Alia sunt delectabilia contra naturam, delectabilia vero que contra naturam sunt triplicia proveniunt enim ex tribus causis vel propter corruptionem partis vel propter consuetudinem vel propter pravitatem nature. Et similiter ex aliquo istorum causatur appetitus delectabilium non naturalium secundum bestialitatem ut Philosophus dicit de quadam muliere lamia que postquam aliquis filius venter scindebat pregnantem mulierem ut devoraret filios eorum. Similiter dicit de hominibus silvestribus sicut sunt qui habitant in partibus Scithie qui gaudent

in comedendo carnibus crudis. Quedam in carnibus humanis. Dicit est de quodam qui vocatur Phalaris qui cum dicit nepos... quos capiebat applicabat ad lectum suum et quos invenit lecto incomodum, tendebat et quos breves applicabat ... truncatos ut sufficerent lecto. Et isti sunt omnes bestiales propter malam naturam. Et quedam sunt bestiales propter consuetudinem ut propter maniam ut reperitur de quodam qui matrem et comedebat eam. Et quedam epar socii sui ex furore. Alii sunt bestiales propter consuetudinem malam ut quedam comedunt carbones et cineres et quedam que faciunt que sunt non naturalia cum ut comedere terram, argille. Unde hec genera reducitur ad genera masculorum. Et hec omnia accidunt ex causis iam dictis. Ex isto sequitur quod quedam sunt habitus naturales et non naturales prima secundum diversitatem obiectorum diversificantur habitus et ideo similiter propter delectabilium receptaculi dicitur diversi habitus delectationum. Ergo que sunt secundum naturam dicuntur humane et naturales. Et que contra naturam aliquos secundum dicto dicuntur bestiales quia per talem homo assimilatur bestiis. **Conclusio prima.** Circa delectationes bestiales non est incontinentia simpliciter probatur bestialis aliquis dicitur quia est similis bestiis. Sed bestie non dicuntur continentes vel incontinentes ergo propter delectationes bestiales aliquis non dicitur continens vel incontinens et ergo nec circa illa continentia. Hoc patet in primo quia continentia vel incontinentia ratio est hec: velle operari vel fugere. Sed bestie habent solum memoriam et fantasiam singularium. Ideo quamvis homines bestiales licet habent aliquid apprehensionis ultra hoc tamen est valde modicum. Prima totum lumen rationis est suffocatum in eis vel propter infirmitatem vel malum habitum vel propter pravitatem nature ut Philosophus dicit de istis qui morantur in Scithia apud quos non contingit esse homines sapientes propter nature malignitatem. Prima frigiditas regionis obumbrat totum calorem qui subtiliat spiritus

Naturalia delectabilia sunt duplicia

operatio ... [illegible]

Delectabilia contra naturam sunt triplicia

Scithia

breves

cerpes

argille

Malorum ... triplicia ... [illegible]

In Scithia non contingit esse homines sapientes

et per consequens ingenium. 2a
ratio sumitur ex condicione delec-
tabilium circa quae. Sciendum quod
excessus potest contingere circa ista vitia
virtutibus opposita, ut insipientiam
oppositam prudentiae et in insipientia
multus excessus. Nam aliqui sunt
qui praeteritis volentes non secundum rationem
non gerunt, sed valde modicum. Item circa
insipientiam aliqui aliquid ... apprehen-
dunt et tales ipsi sunt contra morales
in communibus multis. Item circa timi-
ditatem est excessus. Nam aliqui
sunt naturaliter ita timidi quod etiam trementes
ad sonitum muris et tales etiam est
bestialis. Aliquibus etiam venit
ex consuetudine sicut quidam ex consuetudine induit
quod timebat mustelam et sicut ...
... excessus circa crudelitatem
quae opponitur mansuetudini et circa intem-
perantiam quae opponitur temperantiae et generaliter
circa omnia vitia virtutibus opposita. 3a
Argumentum principale quod ... de-
lectabilium bestialium excedat ter-
minum humanae naturae, ergo continentia et incontinentia
attribuuntur humanae naturae, ergo continentia et
incontinentia non est semper circa delectationes
bestiales. 2a ratio quia homines non
inclinantur ad (tales) delectationes
propter naturam cum ipsae non sunt delecta-
bilia naturae humanae sed hoc venit ex
corrupta natura ad mala corrupta ...
Et similiter potest in mulieribus quia non
dicuntur simpliciter incontinentes, quia inclinantur
ad delectationes mollitie naturae et ex
defectu rationis sed magis inducuntur
ex persuasione aliorum in passiones
quam ... inducant vel recipiant.
Sciendum quod ad continentiam et inconti-
nentiam requiritur quod ratio sit se tenens
in suo bono et passio contrarie tendens ad oppositum
et quando ratio vincit tunc est continentia,
quando autem vincitur est incontinentia. Unde
si sit aliud tendens quam passio non ipse
dicitur incontinentia vel continentia et propter
quod natura inclinat ad bestialia ... quod
ipsa natura ut ad ... masculorum
actus illi sunt vituperabiles sed ipsi
non dicuntur incontinentes. Secundo notandum
est quod dicit Aristoteles de mulieribus quia magis
est inclinatae ad huiusmodi delectationem
per mollitiem naturae vel defectum rationis
quam ex passione ... in eis cum ...
non sed bene movens et huiusmodi ipse frigidi

Mulieres non dicuntur simpliciter incontinentes

non [illegible]

est comparatio et adeo non potest in eis
ultra intentio ad huiusmodi delectationes
sed quia habent ... non bene
retinens adeo non multum resistunt
et adeo dicit philosophus quod non dicuntur proprie
affectuosi ... sed dicuntur
plures persuadentes ad huiusmodi. Et
ex alia parte ratio in eis non est fortis
propter quod etiam ex parte rationis deficit
in eis incontinentia. **Conclusio**
2a Circa delectationes bestiales
est incontinentia secundum quid ut patet quia
... talibus delectationibus
superexcessivis sed plurimum incontinentiis
sed potest resistere tunc sed plurimum continentiis
potest exemplum ... ut si Phalaris teneat
puerum et concupiscat eum ad ...
vel delectationem veneream ad ...
tunc utrique sed similiter continentes. 3a
Conclusio malitia quae est secundum humanum
modum dicitur (bestialis) malitia simpliciter secundum malitiam
in additione ut malitia bestialis
ergo ... incontinentia bestialis ...
... dicitur secundum quid incontinentia et
in additione ut incontinentia bestialis
vel aegritudinalis. Item continentia
et incontinentia non sunt circa humanas
delectationes ergo ... Ambrosii
in officiis ubi dicit quod in omni actu honesto
est incontinentia non ... actus
ordinatus ad delectationem. Idem dicit
Tullius 2o rhetoricae. Continentia est
per quam cupiditas consilii regimine
gubernatur, regitur. Sed cupiditas est
etiam in ... Item
quod ... non ... continentiae ...
sed ... refrenatione a ...
... aut ... ipse
ut sicut ... circa delectationes gustus et
tactus. **4a** Non est ... ergo
non vel bestialitas a vita ...
... est destructiva
naturae ... opposito ...
... in ... naturae ...
Item quod ... naturae
... male
... pessimus habitus.
Dubitatur utrum incontinentia
dicatur simpliciter incontinentia. Item quod illa
sola est incontinentia secundum quid quae est secundum
... in 2a ... non
Et adeo ... philosophus quod continentia et
incontinentia sunt solum circa illa

Circa que est tyrannia et in-
temperantia Circa alia vero
ut divitias pecunias et honores
ac est incontinentia secundum quid et
secundum methaphoram et non simpliciter
circa illas delectationes est incontinentia

Utrum incontinentia ire sit peyor quam incontinentia concupiscentie

Secundo est utrum
quis plus dicitur incontinens qui
non potest refrenare iram quam concu-
piscentiam Propter quod philosophus determinat
de continentia et incontinentia et
de bestialitate secundum se consequenter
agit de illis per comparationem ad alias
incontinentias secundum quid Et primo comparat
incontinentiam simpliciter dictam ad inconti-
nentiam ire scilicet quis peyus et melius
an ira melior est quam frenat iram
vel concupiscentiam Sciendum quod iram et
concupiscentiam possunt 2x comparari

Ira et concupiscentia 2x ad invicem comparantur

aut secundum genus aut secundum aliquid etiam
speciem Si comparantur secundum genus ex quo
in utroque sunt duo scilicet turpe inquantum
separatur honesto et nocivum inquantum
ledit se vel alterum ut leges vel proximos
Ira secundum nocivum deterior est quam concupis-
centia in quantum accepta et maius
reatus quamvis aliqua concupiscentia
sit ex aliis reatus quam aliqua ira
accepta secundum aliquam circumstantiam ut
crescendo ubi dicunt concupiscentia
que est circa veneri aliter magis est
nociva quam ira procedens verbis
Sed alie secundum genus plus ira nocet
Si autem comparantur secundum turpitudinem
concupiscentia turpior est quia delec-
tationes ad quas est incontinentia sunt
serviles et brutales ut dicit Gregorius
Et vicia carnis sunt maioris culpe
sed minoris infamie spiritualia vero
e contra ut invidia Doctor Sanctus
dicit Et patet incontinens concedendus

patet incontinens concedendus ex in 2a 2e

in 2a 2e Unde ex parte patet quod turpius
ratio Aliud quantum ad malum in quod
quis incidit a ratione descendens
propter dominium passionis super rationem

Conclusio prima Incontinentia con-
cupiscentie turpior est et peyor
quam incontinentia ire propter duo Primo
in ipsis deordinato quo ad passionem
a qua ratio separatur Ratio Ira vero
tantum ... ubi vero turpitudo
ubi magis de ratione Sed in incontinentia
concupiscentie est magis de ratione quam
in incontinentia ire ergo turpior Probatur
Quia motus ire est cum aliquali

Ira dicitur turpis quam concupiscentia

ratione quia secundum ratio dictat nocumentum
esse et quis vindicat iniuriam
quia quis nos in ratione et circa est
ubi aliquid videtur rationis sed non ratio
perfecta Quia motus ire non tendit in
debitum modum vindicte per circumstantiam
Sed motus concupiscentie est totaliter secundum
sensum et nullo secundum rationem exerceat
Ponit ex de motu ire de duobus exemplis
Primum est de ministro qui vult exequi

Exempla demonstrantur

mandatum domini sui antequam perfecte
intelligit modum executionis talis non
peccat in eo quod exequitur sed in modo
exequendi quia non audit modum
executionis ita iratus non audit quod
ratio precipit Secundum est de cane qui
quam cito audit sonum latrat antequam
demonstrat an ille sit amicus qui venit Sic
ipse est de ira Iratus audit aliquo
ratione sed propter caliditatem et velocitatem
caloris cordis commovetur ad iram et antequam
audit totum preceptum rationis movet ad
puniendum Postquam cum hoc manifestat
quod sibi facta est iniuria vel per rationem quam
verum est vel per fantasiam quam ita videt
sed non est tunc hoc philosophat et quod omnem iniuriam
impugnare sed non detegat modum debitum
et in hoc deficit peccare Non autem sic est
de incontinente concupiscentie Sed ille ap-
prehendendo delectabile vel per rationem

Ira ...
...

vel sensum tendit in id absque philosophismo
rationis Ratio secundum doctorem Thomam in
quodlibeto Quia delectabile licet per se ratione
fruendi per se appetibilis quam licet sit quandoque
in philosophismis sed non utrum alicui inte-
rendo non est per se appetibile et finem
Sed ut utile ad finem quod licet sit bonis
rationi in appetibilibus et ideo concupiscentia
non movet philosophans sicut iratus Et con-
cludit Sic ergo ergo patet peyor non autem

Secundum ... quid sit

iratus Sciendum quod proprium est rationis
deducere de primis sumendis ut ad distinctionem
audire rationem quod audit rationem per modum
legis et audit eam circumstantiis quod
assumit autem propter in philosophismo rationis
secundum legem rationis et putat iniuriam
esse repellendam Sed assumit numquam
legem quibus venit ad finem ...

Dum ira secundum repellendo iniuriam omittit
circumstantias secundum legem debitas
sed incontinens non audit rationis decre-
tum. Secunda ratio in sillogismo suo
proponit duas res quarum una est
decernens ut non gustetur de proposita
dulci in aliena. Alia minor autem sed
quod omne gustatum est delectabile tunc
tamen quae est contrarius secundum hoc emergit
in ea et per se actualis quae est apta
ad prosequendum quod tamen est commixta fuit
assistit in decreto rationis sequitur
fugam ergo sillogismo sillogismus ergo
hic procedit ex propositis male appli-
catis. Sed concupiscentiae sillogismus
procedit ex oppositis praedicationibus
et ideo non dicitur audire rationem.
¶ Secunda ratio illud est magis turpe
quod est magis naturale; sed incontinentia con-
cupiscentiae est magis naturalis quam irae,
ergo etc. Secunda concupiscentiae quibus
quae sunt naturales omnibus ut cibi
potus magis datur venia quia
sunt naturales. Hoc secunda quia est talis
quod magis per se generaliter corporis
sed ira est longior ergo naturalior. Hoc
secunda ira per se generat coleram modo
aliquis a natura sit de colericis ita quod
cito moveatur ex generatione colerae
ad iram. Et ad hoc probandum
ducit exempla duo philosophus. Primum de quodam
qui ductus ad iudicium quia percussit
patrem suum et videt quod pater e-
ius percussisset suum quia etiam percusserat patrem
suum et ille etiam patrem suum et
ostendens filium suum hic addit puer
et hic cum vir fuerit percutiet et hic quia
et hoc est naturale nobis. ¶ Secundum de quodam
qui cum traheretur a filio suo violenter
usque ad ostium domus dixit quod desisteret
et non traheret eum plus quia dixit
se non traxisse patrem suum ultra
illud et ita volunt causam generationem
irae esse a natura. ¶ Tertia ratio
nocens per insidias iniustior est quam
qui aperte malum operatur. Sed iratus
aperte malum operatur et concupiscens
insidiatur ergo peior. Maior patet quia insidi-
atores agunt latenter ex deprivata
ratione et in hoc quod laedunt decipiunt.
Sed qui autem manifeste operatur solum laedit
et non decipit. Hoc quia iratus non
est contentus nisi pateat ei qui eum laesit
a se esse laesum. Concupiscens autem in-
surgit insidiose sed in impetum ad
delectabile quod natum est movere

Ira est magis naturalis quam concupiscentia

appetitum trahit eum fortiter propter
quod eum aptum est et probat hoc per
auctoritatem Homeri qui dicit quod
Venus Cypria secundum theologiam naturalem
per quam dolose ligat mentes
hominum et per hoc corrigiam intelligit
concupiscentiam. ¶ Quarta ratio ille est
peior qui operatur malum in delecta-
tione quam qui in tristitia. Sed con-
cupiscens operatur malum in delectatione,
iratus non cum tristitia, ergo etc. Maior [...] in
tristitia agens levius [...] et ideo
dicit in quinto quod qui involuntarie facit
non facit quod sic iniustum de per-
actionis. Hoc quia iratus non laedit
nisi perturbatus. Concupiscens autem
cum delectatione operatur et non intelli-
go quod iratus tristes de vindicta quam
infert sed tristitia de iniuria sibi
illata et ita quaerit iniuriam. Vel intelligit
quod iratus fit cum involuntate
quia talia non peraguntur sed involun-
tarium in voluntatem quia in eo quod vult
ulcisci hoc voluntarium sed quod surgit
in conditionem turbatus est quodam
involuntarium. Conclusio responsalis
Incontinentia est peior vel turpior
quam incontinentia concupiscentiae si con-
sideretur quantum ad id quod praecedit
per se et cum per se loquendo irae dat
ultimum ad nocendum peior. Non autem
incontinentia concupiscentiae. Hoc patet
per ea quae dicta sunt in primo notabili.
Argumentum Incontinentia irae peior
est quam incontinentia concupiscentiae quia
levior est incontinentia concupiscentiae quam
irae et ita magis peior. Hoc quia quanto
difficilius est resistere passioni tanto
incontinentia eius est levior. Sed secundum Heraclitum
difficilius est pugnare contra con-
cupiscentiam quam contra iram ergo eius incontinentia
est levior. ¶ Dicitur quod quantum ad
aliquid utrumque propter difficilius
est resistere concupiscentiae quia appetitus
concupiscentiae semper est in nobis nec
autem semper perturbamur ut movemur
in iram. Sed quo ad inflammationem
passionis tunc difficilius est resistere
irae quam concupiscentiae. Ad secundum
sit quod ratio excusat a peccato.
Sed incontinentia concupiscentiae est plus
propter rationem quam irae ergo plus excusat.
Ad secundum propter hoc furiosis non
imputatur quia agunt propter rationem
Hoc in [...] ¶ Dicitur quod concupiscentia

Homerus

dicitur esse sine racione / non quia abi-
ciat eam sed quia non sequitur
racionem Et ideo eo ipso quia obedit ra-
cioni et non sequitur eam peior est concupiscentia
quam ira Ira enim aut est raro et ali-
quando non sequitur eam **3o** sciendum quod
debemus attendere penam Sed omnes leges
magis puniunt excessum in concu-
piscencie quam incontinenciam ire ergo
est peior Consequencia tenet quia excessus ire
est ... non sic punitur quam
nimius excessus concupiscencie si-
cut malus ¶ Dicendum quod hoc est quo ad
consideracionem nocumenti / leges enim sunt
ordinate ad bonum civitatis et ideo quod
magis nocet civitati magis puniunt
Et quedam enim concupiscencia sicut furtum
magis punitur quam ira sicut furtum
ut adulterium magis punitur quam
ira liberalis **Dubitatur** utrum
passio ire sit malior quam passio
concupiscencie ¶ Dicendum quod ira est
concupiscencia ... magis quanto ad
naturalia ... et nec ira
nec concupiscencia sunt males homini
quia natura humana est ordinata
ad virtutem Alio ... quantum ad individuum
et utrumque sunt ... aliquos male
Sed ... concupiscencia quedam
... et concupiscere ... potus ...
... non ... vel illud vel aliud
in ... et sine ordine racionis hec con-
cupiscencia est communis ... et est
malior quam ira Alia est ... naturalis
puta ... vel potus vel huius-
modi ... et preter ordinem racionis
... ibi
... magis malus quam ira ...
... ex ...
quia ira sit ex motu ... ad ...
... et hec sunt naturalia
... Concupiscencie autem con-
... destruunt ... et ideo non dicitur
... malus et ideo dicitur ... hoc est al-
... preter
... **Item** ...
est malior ... obiectum est malum
Sed obiectum concupiscencie est malum
obiectum ire Consequencia ... obiectum concupis-
cencie est ... potus ...
et obiectum ire est ... ¶ Dicendum quod
... de concupiscencia ...
et est magis malis quam ira ut dictum
est **Item** ... est male ...

opposita est male Sed ... consuetudo
est malis ... ira opposita eius
erit malis ¶ Dicendum quod ... est man-
suetudo est male homini ex parte
nature ... non ex parte ...
... est sub racione
et ideo ... non dicitur mala
nec mansuetudo ... Vel
dicitur quod quo ad ... hoc est man-
suetudo ... aut quo ad
... quod propter
... et ... sunt
... in ...

Incontinencia bestialis sit minus mala quam incon-tinencia humana

Postquam philosophus comparavit incontinenciam
concupiscencie incontinencie ire consequenter
comparat incontinenciam humanam ad incontinen-
ciam bestialem ... peius et melius
¶ Sciendum pro ... suppo-
sicione delectacionum que dicta est
... aliquae naturales aliquae
innaturales et bestiales ... in hoc
... **Concludo prima** temperancia
et intemperancia simpliciter et proprie solum
sunt circa delectaciones humanas et
naturales ... hominis ...
... et intemperati et non bestie quia
ad racionem temperancie vel intemperancie re-
quiritur habitus electivus ... homines
solum agunt ex electione et non bestie
Conclusio 2a Malicia vel incontinencia
bestialis est minus mala quam incon-
tinencia vel malicia humana ...
... quod sit ... racionem ... minus
malum quam quod sit ex racione deprava-
ta Sed incontinencia in bestiis sit
preter racionem ... incontinencia sit ex
depravata racione ergo ... Probo
... quod est ... digniori ve-
... infectos et alienatos
quibus non ... quia bestie
racione carent habentes operaciones ex natura
racioni vel ... contrarium ... quia
... non ... in actore
... minus mala ... quam
... et directore ... Sed homo habet
... Bestia ...
... malicia bestie est minus mala quam
... quia ... agit ...
... et directore ... Probo
quia homo ... intellectum ... in ope-
... quam est ... operacionum
Bestia plus agitur ... quam agit
... minus homo malus est ...

derices maleficos plura mala quam bestia ergo etc. Similiter sicut malo homo peior tanto quanto est in excogitando diversa mala potest enim ipsa facere et hoc sicut propter vias de bestiali malitia quae est in bestia quia comparando bestialitatem humanam ad malitiam humanam peior est illa bestialitas humana quam malitia humana sicut tamen est videt ex quietudine quia fecit potest esse magis mala ut in processu. Arguitur 2o bestialitas est omnium pessima ergo non magis mala malitia humana antecedens. Similiter sicut unum oppositorum est optimum tunc reliquum est pessimum sed virtus heroica opposita bestialitati et ipsa est optima quia divina virtus ergo bestialitas pessima. Dicendum bestialitas in genere suo opposita, verum sed bestialitas quae est in homine et in qua consistit 2a malitia et ipsa peior est quam malitia. 2o arguitur quod est terribilius est peius sed bestialitas est terribilior malitia humana ut in textu ergo peior. Dico est in textu arguitur. ¶ Dicendum quod bestia terribilior est quam homo et ideo bestialitas terribilior est quam incontinentia vel humana malitia quod terribile vel ex consuetudine vel ex inexpectatione aliquorum quae veniunt tunc terrent sed bestialis malitia est magis consueta quam malitia humana. Item ideo hoc provenit ex parte rei facte similiter bestia frequentius operatur peiora quam homo sed tamen magis tenetur de radice culpae ipsa bestialitas quam malitia humana et hoc ex causis harum dictis in solutione. Malitia autem non solum indicatur ex nocumento sed etiam ex turpitudine operis ergo bestialitas plus horret quo ad horrorem tamen magis tenetur de culpa quam malitia humana ut probatum est in 2a solutione. 3o arguitur Bestiale est corrumpere bestiam in malitia hoc fit comparare inanimatum animato sed inanimata peccata sunt animatis ergo bestia peior homine et ita malitia bestialis peior malitia hominis. Dicendum patet de igne qui magis laedit. ¶ Dicendum quod inanimata sunt peiora quantum ad nocumentum sed non de culpa neque vel ipse non dicuntur peccare quia possunt plus nocere sed quam aliquod aliud animatum.

Dubitatur utrum bestie possunt dici temperate vel intemperate. ¶ Dicendum quod proprie non quia temperantia et intemperantia sunt ex habitu electivo modo bestie non habent electionem. Possunt tamen dici temperate et intemperate per quandam similitudinem ut si comparatur certum genus animalium ad aliud quod est vilius sordidius tunc magis sordidum potest dici temperatum vel luxuriosum potest dici intemperatior equo quia magis plus variatur. Item porcus intemperatior quam omnes quia magis sunt plus luxuriosi. Utrum perseverantia

Utrum perseverantia sit virtus

Postquam philosophus determinavit de continentia et incontinentia comparando eas ad bestialitatem et etiam ad alias passiones regredietur consequenter super determinatione primus motum et plenum earum solvit quae sunt utrum temperatus sit continens et sunt in quo dicunt continentia et incontinentia in una parte et temperantia et intemperantia ex alia parte et etiam in quo conveniunt et contra perseverantia et mollities etc. Utrum circa easdem res circa quas continentia et incontinentia temperantia ideo autem in quo dicunt perseverantia et mollities in quo dictum. Breviter continentia et incontinentia ex una parte et temperantia et intemperantia ex alia parte conveniunt et differunt. Conveniunt quod quia versantur circa easdem res scilicet circa delectationes et tristitias et tactus. Differunt quantum ad modum habendi se circa eas passiones. Similiter sicut continentes vincunt delectationes passiones et non vincuntur ab eis ita temperati et sicut incontinentes vincuntur et trahuntur ab eis ita etiam intemperati et in modo similiter etc. Sunt similiter sicut multi sunt qui vincunt eas passiones ita etiam multi sunt qui vincuntur ab eis et forte plures. ¶ Dicunt autem similiter delectationes tactus quae sunt necessarie ut cibi et potus. Secundae vero non necessarie ut etiam cibi et potus. Ille autem delectationes necessarie habent duo principia prius quo dicunt dependentiam et prius quo sunt necessarie et propter hoc certa mensura cibi et potus est necessaria etiam sicut dicitur de cibo et potu ita intelligendum de venereis. Dicendum ergo sicut se medio modo circa tales delectationes necessarias dicitur temperatus qui vero superabundat in talibus vel qui vult superhabundantes delectationes et propter electionem vel qui querit eas tanquam finem ille dicitur intemperatus et ille qui solum excedit et patietur dicitur etiam intemperatus. Intemperans ergo operatur ex electione

Bestia terribilior est quam homo

Continentia et incontinentia, temperantia et intemperantia conveniunt et differunt

quia ex proposito inhereret illi quod
desiderat et simpliciter temperatus
cognoscitur eum tamen delectationis
nocive hoc non est sine consilio et
electione. Continens vero ē quod vincit
delectationes tactus vel gustus pug
nantes contra rationem / incontinens qui
vincitur ab eis. Dicit etiam continens et
temperatus simpliciter incontinens et intemperatus
quantum ad modum. Quia continens et incon
tinens operantur cum certamine rationis
et cum difficultate. Temperatus vero et in
temperatus faciliter operantur et sine con
ditione rationis. Intemperato quia ratio
persuadet ad bonum ergo non conducunt
sic intemperato quia corrupta est ratio
ergo etiam non resipiscit. Ex isto infert
quod intemperatus non est sanabilis a vicio
pro quia libere et delectabiliter fertur
in ea viciis. Dicit autem a predictis
perseverantia et mollicies quia con
tinentia et temperantia cum suis oppositis
versantur circa delectationes ut ē saluus
patet. Unde ille dicitur perseverans
qui forti et constanti animo fert
delectationes gustus et tactus et non
superatur ab eis ut qui potest ferre
sitim vel famem longo tempore. Sed
mollis dicitur qui faciliter prosequitur
et superatur ab istis ut qui non
potest diminuere. Inter perseverantiam
autem et molliciem potest esse multitudo
mediorum secundum quod sunt diversi gradus tempti
ationum vel etiam hominum qui ab eis supe
rantur vel superant eas. Dicitur etiam
ut temperancia et intemperancia sunt con
tinentia habitus sed non sunt nominati isti
tamen habitus qui sonant in malum
declinant ad incontinentiam mollicie
et intemperantia dicuntur deteriores. Sed
qui sonant in bonum ut in continentiam
temperanciam et perseverantiam dicuntur me
liores. Sciendum pro responsione
quod perseverantia capitulo xx. Unus pro
habitu quo quis perseverat in bono quod
difficillimum ē secundum deum tenere ex eo quod
sunt mala. Sicut qui constanter fert
pericula mortis potest dici perseverans.
Item qui constanti animo fert oppositum
delectationibus tactus ut qui fert carentiam
cibi et potus constanter longo tempore
etiam dicitur perseverans. Et iste secundum modus
dicitur perseverans quam ille qui circa pericula
mortis quia perseverantia requi
rit temporis diuturnitatem mortis autem
pericula cito transeunt et ita caret hic
temporis perseverantiam in loco de cā

Alio capitulo pro habitu quo quis
persistit diu in aliquo bono difficili
et sic potest dici in omni virtute. Unde quia
virtus est circa difficilia ergo qui
constanter et diu facit opus virtutis
potest dici perseverans. Conclusio
accipiendo primo modo perseverantia
ipsa non est virtus. Secundo modo quia potest
probari. Quia virtus est circa difficile
sed ferre mala opposita delectationibus
gustus et tactus non multum ē difficile
ergo perseverantia ut sic non est virtus
moralis. Sed ex secundo hoc probatur. Quia aliqui
sunt qui faciliter et longo tempore sustinent
sitim et famem quia sunt con
sueti et nutriti. Unde hec non
sunt difficilia in illis quod circa hec
maxime assumuntur ut patet in hominibus
ē forte calor et aliis. Secunda potest probari.
Quia ubi occurrit specialis ratio boni
et difficultatis ibi ē specialis virtus sed
opus virtutis secundum bonitatem et diffi
cultatem ex diuturnitate secundum hoc
potest perseverantia. Ergo sicut quia
virtus est circa difficile et bonum
ut secundo ethicorum. Sed quia opus virtutis
ex hoc est commendabilius quod diu perse
veratur in opere virtutis optimum ad primo.
Arguitur primo philosophus male
hic distinguit de circa continentiam et tempe
rantiam incontinentiam et intemperantiam quia
supra posuit hanc dicta ergo vero
superabundanter in declarando. Dicendum
quod supra dicit illa circa moralitatem
quia eis tractaverat. Nunc eorum secundum hic
vero hanc dicta ex quibus intentionem
hic philosophus concludit. Secundo probatur
quia supra dixit quod intemperatus
sanabilis est hic autem dicit quod non
est sanabilis. Solvit commentator dicens
quod supra locutus fuit secundum opinionem aliorum
hic autem secundum opinionem propriam loquitur.
Tertio adhuc videtur contradicere quia in
secundo ethicorum dicit quod circa opera mala est
dubia sed penitudinem. Hic autem
dicit quod intemperatus non penitet. Dicendum quod
intemperatus numquam penitet propter actum
quam in actu non habet penitentiam
quia non dolet sed libere explet
voluptatem quod autem in ea dicit intelligitur
ē ad minus post actum. Quarto per
severantia non est virtus sed continentia
est melior perseverantia ut textus
sed continentia non est virtus ergo
nec perseverantia. Secunda ad ad minus
Dicendum quod perseverantia primo modo accepta

perseverantia et mollicies a philosopho dicuntur

perseverantia capitulo xx

perseverantia requirit temporis diuturnitatem

non est virtus sed bene eius [illegible] sed

Item Continentia non est virtus specialis quia persistere immobiliter in opere virtutis quod est bonum hoc requirit omnis virtus modo hoc pertinet ad perseverantiam [illegible] ergo [illegible] quod omnis virtus est non erit specialis

virtuti aliquid convenit dupliciter

¶ Dicendum quod virtuti aliquid convenit ex duobus ex parte intentionis finis quia hoc virtus intendit ut finem et ideo persistere diu in bono usque ad finem pertinet ad specialem virtutem et hoc est perseverantia ita cum facit opus virtutis de continuatione sine interruptione. Aliud convenit aliquid virtuti ex operatione operis ad bonum [illegible] virtus quia est habitus habebit quandam immobilitatem [illegible] sive a subiecto quia quilibet habitus est qualitas difficile mobilis per hoc permanere in bono convenit virtuti cuilibet in quantum habitus sed intendere sine interruptione hoc est ex perseverantia

Item omnis virtus moderatur aliquas passiones sed perseverantia non est huiusmodi hoc quia quanto passiones sunt magis vehementiores et ita perseverantia magis laudatur et ita non potest modus in eis esse [illegible] secundum formam virtutis sed ponere medium in passionibus. Dicendum quod perseverantia moderatur aliquas passiones utputa timorem fatigationis aut defectus propter diuturnitatem. Aliquis enim potest fatigari aut deficere in faciendo opus bonum [illegible] perseverantia secundum debitum modum ne deficiat

Dubitatur [illegible] medius non sit eminentia perseverantia ad quam ergo reducitur. Dicendum quod perseverantia adiungitur fortitudini sicut virtus [illegible] principali quia fortitudo dicitur principalis quia firmat firmiter in his in quibus difficile est firmiter persistere ut in periculo mortis perseverantia autem dat firmitatem sustinendi difficultatem quae oritur ex diuturnitate boni operis et in hoc convenit cum fortitudine quae dat firmitatem animi sicut fortitudo sed [illegible] fortitudo quia fortitudo est circa difficillima perseverantia vero circa [illegible]

Item perseverantia potius [illegible] sub temperantia quam fortitudine [illegible] quia temperantia et perseverantia [illegible] circa eadem [illegible] ut dicit textus ¶ Dicendum quod [illegible] ad virtutem non solum debet attendi secundum materiam sed etiam secundum formam quia forma potior est materia quia ergo perseverantia convenit in forma cum fortitudine et non temperantia ergo [illegible] debet reduci ad fortitudinem [illegible] firmat [illegible] quia utraque ponit firmitatem in animo in sustinendo difficilia

Utrum mollities opponatur perseverantiae

Postquam philosophus determinavit illa sex ad invicem continentiam temperantiam incontinentiam intemperantiam perseverantiam mollitiem consequenter comparat illos habitus secundum bonitatem et malitiam ostendens quod [illegible] et quod peior et primo comparat incontinentem et mollem [illegible] incontinentem molli

Dicendum quod secundum [illegible] est deterior incontinenti et [illegible] opposito molli sed continentia est melior perseverantia et mollities peior incontinentia. Primum patet quia deterior est qui operatur turpe sine impetu concupiscentiae vel ex modico impetu quam qui ex vehementi sed intemperatus operatur turpe sine impetu concupiscentiae et passionis sed incontinens ex vehementi passione et impetu [illegible] quia deterior est qui percutit aliquem non iratus [illegible] quam qui in ira [illegible] qui peccat sine passione et impetu quod facit si passio supervenerit. Hoc quia intemperatus operatur ex electione et propter habitum [illegible] inducit eum sed incontinens [illegible] a passione [illegible] secundum rationem [illegible] Et ex eadem ratione peior est quam mollis quia mollis [illegible] passione [illegible] vero operatur sine passione. Sed secundum probatur quia melius est vincere quam non vincere sed continens vincit perseverans non vincit ergo melior continens quam perseverans et continentia melior perseverantia [illegible] quia melius est [illegible] non [illegible] et [illegible] quam non [illegible] et non [illegible] hoc quia continere [illegible] est [illegible] et vincere delectationes [illegible] hoc enim continemus quod in nostra potestate habemus perseverare vero [illegible] est tenere se et non vinci [illegible] aliquo [illegible] et ideo perseverantia [illegible] quam continentia [illegible] continentes est sicut [illegible] perseverans est sicut [illegible] et [illegible]

delectacionem et ex hoc Secunda tercia patet quod
mollicies peior quam et incon-
tinencia et imbellis utrumque vincitur
Sed incontinens vincitur a forciori quam
a passione quam mollis qui vincitur
quod non potest sustinere necdum delectationes
Conclusio Mollicies opposita
perseverancie quia perseverans non recedit
a bono propter difficultatem tollerandam
difficultatem et recedit ab eodem propter
aliqua difficilia sibi opposita
Sed perseverans non recedit a bono
sed mollis recedit ergo 4or patet ex
racione perseverancie et mollicie
Quia perseverans fert constanter
difficultatem in bono Sed mollis
declinat ab eodem quia non potest
ferre difficilia Conclusio 2a
pertinacia opposita perseverancie per
excessum superhabundans quia
perseverans manet in difficulta-
te circa bonum secundum quod oportet et servatis
omnibus circumstanciis virtutis perti-
nax autem fert difficultatem plus
quam exigit racio boni vel et plus
quam oportet unde plus dicuntur eos
tinaces qui sunt proprie voluntatis
et nolunt audire verba aliorum
et flecti et tales pessimi sunt in
consiliis quia ad complectendum
aliquam opinionem impossibile flectuntur
ab ea Ex isto sequitur quod mollicies
opposita perseverancie sunt extremum
in defectu sed quia mollicies
opposita perseverancie ex parte ...
Sed non opposita ut dictum superhabun-
dancie ergo opposita ei ut extremum
in defectu Sed si 2o et si perseverancia
non sit proprie virtus perfecta tamen
Secundum quendam modum virtutis quia
consistit in medio duarum maliciarum
quia mollicie et pertinacie et cetera
Arguitur primo Mollicies
opposita castitati ergo ante quia mol-
les dicuntur qui patiuntur mu-
liebria Sed talia pati est contra
castitatem ergo non opposita perseverancie
Dicendum mollicies capitur dupliciter primo pro
habitu quo quis fractus est circa de-
lectacionibus et non potest faciliter
ferre absentiam earum Alio capitur
pro quadam mala disposicione
per quam aliquis est magis constans
et faciliter declinat ad leves et muli-

ebres concupiscencias et ut sic
esse aliquod vicium oppositum castitati
sed aliquem propter levitatem nature
contingit pati muliebria 2o
Mollicies opposita temperancie ergo non
perseverancie patet quia delicia opposita
temperancie Sed delicia est quedam mollicies
ergo mollicies opposita temperancie
in textu quando dicit Aristoteles quia delicati
dicuntur qui tanta volunt se in vo-
luptatibus et cetera sciunt nec pati Dicendum quod
delicia continet aliquos in intemperancia
et aliquos opposita perseverancie deli-
cati enim dicuntur qui non possunt sustinere
aliquos labores nec aliquid a voluptate
deviare non possunt ergo ferre labores
est quedam mollicies Molles dicuntur
qui non possunt ferre tristiciam absencie
delectacionum sed nisi propter voluntatem talem
voluptatem nec aliquid ex eis dimi-
nuere declinant ad intemperanciam
3o Mollicies opposita eutrapelie
ergo perseverancie quia ludus vel mollis
ut dicit textus sed iste ludus opposita eutrapelia
quia eutrapelia est virtus circa ludos
ut in 4to legitur Dicendum quod in ludo est duo
considerare sed moderanciam et remis-
sionem que opposita labori racione primi
ludus opposita eutrapelia quia habet
ponere ordinem in ludis ut in 4to legitur
racione 2i reducitur ad molliciem quia
remissio laboris est fuga eiusdem
non mollis est non posse ferre
labores 4tor Continencia melior
est temperancia ergo non consequens patet quia ubi
est magis difficile ibi circa virtus
Sed continencia est circa magis difficile
quam temperancia ergo circa quam virtus
quod virtus est circa difficile Ratio quia
magis est difficile vincere pravos mo-
tus et impugnaciones quod est
continencie quam sedare eos quod est
temperancie Dicendum quod compacte passionum
est levis difficultas quia temperatus
est perfectus in virtute et ideo non est
sibi difficile repellere pravos propter scilicet
et melior continente cui difficile est
repellere pravos propter eius imperfeccionem
5tor perseverancia melior est
continencia ergo non consequens patet quia magis est
sustinere dura in tristiciis quam repellere
aliquod delectabile prava ... est continencie
et primum perseverancie ergo perseverancia
melior continencia Dicendum quod sustinere dura
in eo quod est simpliciter tristabile est

perseverans
Mollis

pertinacia

4 est racio

In ludo est duo con-
siderare

Mollicies capitur dupliciter

dissolutiuus sicut etiam est qui [illegible]
inferret passione est probabile ut in
tristiciis contra quas est fortitudo
Sed contra [illegible] non est perseuerancia
Sed contra ea que fiunt ex absencia
delectabilium non dissoluitur et compelle
delectacionem [illegible] quam tamen delec-
tacionem uicta ut si sint duo currentes
unus uadit ubi et alter non [illegible] dif-
ficultas est sufferre contra tristicia
quam tamen Textus Sicut se habet inte-
peratus ad continentem sic incontinens
est melior intemperato quia continens
melior temperato Dicitur quod non habet locum hic
[illegible] tamen quia melius bono [illegible]
opposito magis malum et ideo sicut
temperatus est melior quia oppositum sic
intemperatus erit peior **Dubitatur**
Qualiter se habet [illegible] delicia ad
molliciem Textus Quia delicia est
quedam species mollicie Nam molli-
cies respicit omnem tristiciam uel forte
Sed delicia fugit tristiciam laboris
ponit exemplum de illo qui trahit uesti-
mentum suum per lutum et non uult habere
laborem ut se succingat Talis uincitur
tamen tristicia quia iam putat se miserum
si uestimentum leuaret Et quamuis talis
uideatur laborare quando trahit uestimentum
ne uideatur miser/ et tamen sic similis
est miseris inquantum fugiens laborem
trahit laborem Textus Dicit philosophus de perse-
uerancia et incontinencia quod incontinens
non proprie dicitur qui uincitur a forti
passione sed a leui Textus non est mirabile
si quis uincitur a fortibus et super-
excellentibus ut propter hoc dicatur incontinens
uel mollis Sed mirabile est si [illegible]
in [illegible] uenia si tamen [illegible] resistit
et non statim recedat et ponit exemplum de
Philoctete qui percussus a uipera
diu dolore sustinuit passiones [illegible]
tandem uehemencia doloris uictus
clamat ut magis absconderet que erat
lesa Textus Sed in illis qui continet se a
risu et tandem uincitur ut repente et
diffuse ridente ut dicit de Xenophante
Dicitur proprie incontinentes qui uincuntur a talibus
tristiciis uel delectacionibus quas multi possunt
sufferre [illegible] de delectacionibus que
non proueniunt ex natura [illegible] uel ex consuetudine
animi Quando enim propter infirmitatem uel [illegible] uel
regionem delicate sunt nutriti et tales
non possunt ferre labores uel tristicias Et
propter hoc non statim dicuntur molles
[illegible] non uenit ab [illegible] ut dicit
de regibus Scithie et mulieres [illegible]

Dubitatur de speciebus incontinencie

Quot sunt species eius Dicit quod sunt
due scilicet debilitas et precipitatio
Debilitas quando quis superueniente pas-
sione consiliatus sciens ut resistat
sed non manet in consilio Sed propter
passionem uincitur Precipita-
cio quando quis consentit passioni
sine deliberacione resistencie Tales
cum [illegible] precipitantur [illegible] propter sui
uelocitatem anticipant consilium
Ista precipitacio secundum Textum fit maxime in
colericis et melancolicis Colerici propter
uelocitatem colere statim obsequuntur
passioni Melancolici propter uehemenciam
motus melancolie Textus melan-
colia enim accensa non faciliter est ex-
tincta Nam [illegible] accensa uehementiorem
ardorem [illegible] quam in flegmaticis
et sanguineis Tales habent [illegible]
[illegible] debiles propter mollitiem
complexionis que non est fortis ad resistendum
Arguitur Philosophus male assignat
[illegible] quia ex causis [illegible]
contrariis sequitur effectus contrarius Sed me-
lancolici sunt frigidi et colerici calidi
ergo in eis debent esse opposite passiones
et non eedem Dicitur quod ex tali complexione
quidam sunt magis proni ad unam uirtutem
uel uicium et alii ad aliud ut leti
magis temptantur de luxuria tristes magis
de superbia precipitacio tamen que est ex [illegible]
[illegible] quod contingit
precipitacionem [illegible] Contingit autem
precipitacio [illegible] duobus modis Primo
naturali impetu quod est calor qui mouet [illegible]
[illegible] ad passionem et sic precipitacio accidit
colericis Secundo [illegible]
ex [illegible] delectabilis qua [illegible]
[illegible] dum manet in ymaginacione
[illegible] ymaginacionis
et ideo [illegible] ymaginacio accidit
[illegible] melancolicis et
propter [illegible] que diu in eis sunt
bene retentiui speciei Et ideo impressa in
eis specie delectabilis difficulter possunt se
ab ea retrahere ita ut [illegible] conclusionem
[illegible] eam et obsequuntur ei Ad
argumentum quod melancolici colerici sunt
contrarii quo ad complexionem sed quo ad [illegible]
passionis conueniunt [illegible]
[illegible]

Utrum intemperatus sit peior incontinente

Postquam philosophus ostendit [illegible] incontinentis
et intemperati consequenter ostendit
quis sit peior et [illegible]

due sunt species incontinencie debilitas uero et precipitatio

colerici [illegible]

na

precipitatio fit [illegible] duobus modis

dubitacio superius mota. Et quamvis ad
eam superius dictum sit tamen hoc scire
breviter et ex incidente patet liber dicit per
secundum. Sciendum quod ipsum peccatum in vo
luntate consistit. Cum ergo involuntarium
faciat violentia aut ignorantia et excusat peccatum
ut in 3o huius ubi autem est aliquid voluntarium
ad peccandum inclinandi ibi est quantum peccatum.
Sed aut incontinens aut intemperatus quia
in incontinente ratio quod intemperatus fre
quenter peccat non passione movente
operatur cum ex proposito et habitu et propria
electione putatur malum esse bonum.
Incontinens autem fertur in peccatum contra
propositionem veram et sentit rationem remur
murantem quam non sentit intemperatus et
ideo aggravatur peccatum intemperati super peccatum
incontinentis. Exemplo est quod ipse
incontinens statim penitet quia cessante
passione que inclinabat opus eorum
apparet bonum remanet lumine
rationis dicens ipsum opus esse malum.
Sed autem intemperatus vero gaudet se
peccasse eo quod opus eius est secundum electionem
quasi similiter propter malum habitum.
De intemperatis dicitur apud theologos
letantur cum male fecerint et gau
dent in rebus pessimis. **Conclusio
prima.** Intemperatus est peior in
continente probatur quia Non penitens
est peior eo qui penitet sed intemperatus non
penitet et incontinens penitet ergo.
Item intemperatus est insanabilis
incontinens autem sanabilis. Secundo probatur
malum continuum est peius interrupto sed
intemperantia est malum continuum et incon
tinentia malum intermissum. Hoc quod incon
tinens dum penitet non est malus
ergo incontinentia non est malicia continua.
Intemperatus autem quia non penitet semper
est malus et ideo dicit textus quod intemperati
assimilantur egritudinibus que continue infirmant
homines ut ptisis et hydropisis
que cum semel invadunt homines tamen non
relinquunt sed incontinentes assimilantur
egritudinibus que non continue invadunt
ut febres epilepsia. Secundo probatur malum
latens est periculosius et insanabilius
non latente sed intemperantia est malum
latens et incontinentia malum apertum.
Hoc etiam malum cognitum facilius
repellitur quam incognitum. Hoc quia
incontinente ratio que repugnat passioni
ostendit semper opus suum esse

malum et ideo pugnat contra passionem.
Intemperatus autem malum assumit ex
electione iudicans id esse bonum et
ideo latet ibi esse malum sub specie boni
quia ratio in eo est depravata
ita quod malum videtur esse bonum.
Conclusio 2a. Inter incontinentes
peiores sunt debiles quam precipi
tes vel irrepercussi. Probatur quia illi qui
vincuntur a levi passione peiores
sunt illis qui a magna sed debiles vincuntur
a levi passione peiores sunt hiis qui
a magna et precipitantes a magna vel ir
repercussi a magna ergo hoc. Sed debiles
sunt qui consiliantur an opus perficere
debeant et ita passio in eis non est tam
vehemens ut consilium contingeret.
Sed irrepercussi vehementi passione
tenentur que eorum consilium perturbat.
Secundo probatur precipitati sunt peiores non
precipitatis sed debiles sunt precipitati
irrepercussi non ergo. Hoc etiam consilio
est ratio que persuadet in partem oppositam
et deinde eligit quod melius est. Et similiter
debiles comparantur illis qui faciliter in
ebriantur parvo vino. Irrepercussi autem
hiis qui multo vino. Isti autem
peiores sunt secundum dispositionem corporis
qui modico vino inebriantur quam
qui multo. Velox enim inebriacio testatur
semper debilitatem cerebri et malam dispositionem.
Arguitur primo. Quanto aliquis
plus facit contra conscienciam tanto plus
peccat sed incontinens plus facit contra
conscienciam quam intemperatus ergo plus peccat
et peior. Hoc quod omne peccatum est contra conscienciam.
Hoc quia incontinens scit quod operatur
malum propter rationem repugnantem
sed intemperatus deceptus est et putat
malum esse bonum quod operatur. Sciendum
pro hoc est ignorantia ipsius intemperati.
Quedam enim precedit voluntatem
appetitus et causat eam ut cum quis
fertur in malum non cognoscens hoc
esse malum quod si cognosceret non faceret.
Hec est ignorantia que precedit appetitum
et causat eum. Hec ignorantia quanto
maior tanto plus peccatum diminuit et potest esse
tanta quod totaliter excusat peccatum. Alia
est ignorantia que sequitur appetitum puta
quia quis non vult scire cognoscere quod facit
quia sic plus placet et non minuit peccatum
immo gravat. In utroque et in intemperato
et in incontinente provenit ignorantia

// ꝯ malo

ex eo quod appetitus inclinatur ad aliud
tunc per passionem vel appetitum Sed
in intemperato est maior ignorantia quam
in incontinente 2or duabus de causis
Primo quia in intemperato durat longius
ignorantia illa quam in incontinente quia
in incontinente tantum durat durante passione
ut accessio febris tertiane durat
durante humore movente In intemperato
vero durat quamdiu est permanentia
habitus 2o maior est quo ad finem Nam
ignorantia incontinentis attendit solum
ad aliquod particulare eligibile pro nunc sed
ut estimat hoc nunc esse eligibile
Sed intemperatus habet ignorantiam universalem circa
principium finem [illegible] iudicat hoc esse bonum
absolute quod in se quamvis ergo eadem est ignorantia
in utroque [illegible] Sed maior
in intemperato quam in incontinente ergo
intemperatus peior incontinente Ad argumentum
Cum intemperatus plus facit contra conscientiam
quam incontinens negatur [illegible] cum maior est
ignorantia que aggravat peccatum quam
in incontinente 2or Insanabilior
est peior sanabili Sed incontinens est
sanabilior quam intemperatus ergo etc
quia potius sanatur per monitiones et correctiones
sed ista duo non proficiunt in incontinente
[illegible] cum ipse noscit [illegible]
et corrigit et [illegible] melancholicus [illegible]
[illegible] Dicitur quod incontinens est sanabilis
Sed ad curam sanatorum non sufficit [illegible]
que est ex ratione sed [illegible] et adhibeantur
[illegible] et exigentur ex aliis quod
minuunt concupiscentiam que sub ratione
eorum que faciunt [illegible] requiritur etiam re-
medium superius scilicet auxilium gratie
ergo dicit Salomon non possum esse
continens nisi tu dederis [illegible]
[illegible] Item remedia utrique possunt sanari et
incontinens et intemperatus Sed intemperatus est
difficilius sanabilis quam incontinens 3or
propter duo Primo propter carentiam [illegible]
[illegible] que est [illegible] incontinens
[illegible] accipit [illegible] malum pro bono 2o
propter inclinationem appetitus ad [illegible]
Appetitus enim in intemperato est ex habitu
qui difficulter tollitur in incontinente
autem ex passione que facilius transit
3or Incontinens peccat ex [illegible]
[illegible] quam intemperatus ergo peior etc
[illegible] concupiscentia et libido aggravat
peccatum [illegible] incontinens [illegible] vehementes
concupiscentias quam intemperatus quia ipse
[illegible] tentatur Dicitur quod libido est
[illegible] Sed libido voluntate et libido [illegible]

incontinentie [illegible] appetitus [illegible]
plus aggravat peccatum [illegible] facit
est maior in intemperato quia voluntarie peccat
quam in incontinente qui peccat coactus
[illegible] vero maior est in incontinente [illegible]
non tamen aggravat peccatum 4tor In
intemperato non latebit malitia [illegible]
[illegible] non [illegible] ipse enim aut latet ipsum
aut alterum non ipsum quia nemo potest
ignorare suam operationem 2o [illegible] Non
alterum quia hoc non aggravat peccatum
si alteri lateret Dicitur quod malitia
non dicitur latere [illegible] ad [illegible]
sed [illegible] ad [illegible] malitie latet ipsum
malum quia eligit ipsum [illegible]
et tamquam bonum nec est ignorans
[illegible] ipsum quod ex habitu [illegible]
[illegible] in malum Dubitatur
Quot modis differunt incontinens et in-
temperatus Dicitur quod in duobus Primo
[illegible] utrumque malus Sed intemperatus
malus propter [illegible] Incontinens vero malus
[illegible] 2o [illegible] in [illegible] et si
incontinens non potest absolute malus ut intemperatus
[illegible] opera mala sicut intemperatus
[illegible] Philosophus de quodam
[illegible] qui dixit ad [illegible]
reprehendens eos [illegible] non
sunt stulti Sed operantur opera stulta
[illegible] Sic incontinentes non sunt
mali simpliciter Sed operantur opera mala [illegible]
Dicitur 2o quia intemperatus non penitet
sicut incontinens Dicitur quod primo [illegible]
[illegible] intemperatus propter delectationes
sicut [illegible] quod ex electione
[illegible] in eas propter habitum Incontinens
[illegible] operatur non sicut [illegible]
Sed sicut coactus Item intemperatus
non de facili recedit a sua credulitate
quia [illegible] delectationes quia indicat eas
esse bonas ex ratione Incontinens autem
indicat eas esse malas ergo facilius recedit
ab eis [illegible] est quod [illegible]
in [illegible] est [illegible] sicut enim in
demonstrationibus [illegible] et propter
[illegible] vel talis Sic
in [illegible] est [illegible] in operibus [illegible]
enim [illegible] operibus in [illegible]
[illegible] Sic ergo qui errat
circa [illegible] in demonstrationibus non facilius potest
[illegible] ab errore circa quod errat circa
finem in [illegible] non facile recedit
ab errore Intemperatus autem plus errat
circa finem quam incontinens quia iudicat
malum delectationis absolute esse bonum

Remedium quod [illegible]
[illegible]
Libido est [illegible]
Incontinens et intemperatus differunt duobus modis

2

Incontinens vero tamen solum indigeat quam passione trahitur et ideo non adeo facile reducitur incorporatus ab errore suo sicut intemperatus

V Incontinens sit immanens qualitercumque rationi et electioni vel solum rationi recte et incontinens egressivus a quacumque ratione aut solum a ratione recta

Postquam philosophus solvit istas dubitationes per quas patet aut sit continentia vel incontinentia declaravit esse materia quam sunt consequenter declarat dubitationem per quam patet quid est continentia Et primo in ratione immaneat continens et a quacumque egrediatur incontinens et per hoc solvitur ista dubitatio supra mota.

Sciendum quod continentia est in illis virtutibus inclinare ad bonum rationis secundum se et non propter alterum. Secundum in [illegible] virtute recta ratio ponit [illegible] propter quod continens immanet rationi [illegible] propter bonum rationis. Et propter hoc philosophus declarat hic quod continentia se habet ad [illegible] que [illegible] ex hoc quod est immanendo [illegible] et etiam investigatur quiditas ipsius continentie. Declarat etiam quod se habet ad [illegible] rationem virtutis que est in medio consistendo [illegible] continere in habundancia et defectu [illegible] non refert cum ratione ipse continens laudabiliter immanet et a qua incontinens vituperabiliter egreditur [illegible] infert [illegible] quod aliqui vituperabiliter immanent rationi et quod aliqui laudabiliter a ratione egrediuntur

Conclusio Continens per se solum recte rationi immanet et non a qua incontinens egreditur per se primo et continens [illegible] immanet et incontinens ab ista egreditur [illegible] dicitur continens simpliciter qui secundum se propter rationem veram simpliciter et electionem rectam. Incontinens vero simpliciter qui egreditur et non [illegible] rationem et rectam electionem [illegible] et [illegible] dicitur continens qui [illegible] et incontinens qui egreditur a [illegible] ratione [illegible] ad primam [illegible] virtus intellectualis consistit [illegible] // Sed veritas est rectitudo et perfectio intellectus sicut error et falsitas est sua imperfectio

// Sed continentia [illegible] [illegible] intellectualis [illegible] Sed prudere [illegible] intellectus

[illegible] continentia [illegible] ex [illegible] ita quod ille dicitur continens simpliciter qui secundum se immanet recte rationi. Item [illegible] capit [illegible] bonum per se Sed continentia [illegible] quodammodo in genere virtutis [illegible] Sed [illegible] bono sequi et rationem rectam est per se bonum et egredi ab ea est per se malum [illegible] continens [illegible] per se rectam rationem, et incontinens per se egreditur [illegible] malum [illegible] bonum per se [illegible] virtutes [illegible] bonum [illegible] continentia [illegible] imperfectum in genere virtutis et etiam reducatur in genere [illegible] Sed [illegible] [illegible] [illegible] continens ut probatum [illegible] qui per se immanet recte rationi [illegible] aliqui falsa ratio [illegible] recta ita [illegible] adherentes errori [illegible] [illegible] aliquibus [illegible] rationem erroneam [illegible] recta dicitur continens [illegible] et [illegible] a falsa ratione [illegible] putat eam rectam dicitur [illegible] incontinens [illegible] [illegible] [illegible] dulcem et [illegible] in quo [illegible] dulcedo [illegible] [illegible] aut [illegible] dulcedine [illegible] et ipse non [illegible] falsam [illegible] eligit falsum [illegible] Sed [illegible] rectam rationem [illegible] continens et qui egreditur a recta ratione est per se incontinens Sed [illegible] falsam rationem putans eam esse veram [illegible] incontinens [illegible] a bono [illegible] Sed [illegible] continens [illegible] egreditur a falsa ratione putans eam veram est [illegible] continens [illegible] egreditur a malo Sed [illegible] incontinens [illegible] [illegible] continentie et incontinentie [illegible] continens [illegible] [illegible] recte rationi Et incontinens est [illegible] egressivus a recta ratione [illegible] recte rationi et non [illegible] ratione [illegible] rationem [illegible] eam rectam et non rectam [illegible] continens non est a ratione [illegible] Sed a ratione recta per se

Argumentum Continens simpliciter dicitur [illegible] immanet cuicumque rationi [illegible] non tantum recte [illegible] [illegible] continentie tenere se in ratione Sed etiam obligamus ad sequendum quandoque rationem [illegible] recta [illegible] rectam per se [illegible] continens [illegible] a quacumque ratione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Differentia continentis

Qualiscumque sit est peccatum. Item omne quod est contra conscienciam edificat ad gehennam. Dicendum quod argumentum bene probat quod continens esse potest qualemcumque racionem sed non dicitur ex eo dici continens simpliciter sed particulariter. **Item** Confirmatur quia continens superat passionem ex fortitudine racionis sed hec fortitudo ita potest esse ex recta racione sicut ex falsa ergo continens dicitur ex qualicumque racione. Hoc confirmatur: ita firmiter adherentes erroneo sicut veri. Dicendum quod hoc est per accidens inherens cum erroneo non quia error et non per se sed non virtus racionis est per accidens. **Tercio** Continens resistit passionibus ex parte quia potest passionibus ducere in malum ergo debet resistere passionibus propter quamcumque racionem sive sit recta sive non recta. Sed contra: una pars presupponit veritatem propositionum de omni. Dicendum quod continens resistit passioni propter racionem sed non absolute et per se alias racio excluderet sed resistit passioni per se propter rectam racionem et ita per se rectam racionem et per accidens quamcumque in qua sibi apparet recta. **Item** Continens immanet racioni propter veritatem sed falsa esse potest apparens vera ergo etc. Si immanet false racioni dicitur [illegible] continens. Dicendum quod hoc est per accidens sed non per se. **Quarto** Qui immanet false racioni tamquam vere non debet dici incontinens simpliciter quod patet quia aliquomodo continens est secundum quod est aliquomodo bonus, sed qui immanet false racioni est aliquomodo incontinens ergo non debet dici continens simpliciter. Arguitur quia continencia per se est bona ergo non omnis immanet sed aliquomodo bonus. Hoc quia talis vituperatur ut pertinax et non ut bonus. Dicendum quod talis qui est continens secundum quod sit dictus aliquomodo bonus sicut racio arguit sed ex hoc non infertur quod sit bonus habet enim additum aliquomodo bonus est additum distrahens sicut non sequitur est bonus latro ergo bonus. Sic esse non est aliquomodo continens ergo continens ergo non sequitur quod sit esse bonus. **Dubitatur** Quare ille qui eligit sol loco mel per se eligit mel et non sol. Racio quia in appetibilibus id est per se appetibile ad quod refertur intencio appetentis bonum inquantum apprehensum est proprium obiectum appetitus et quod est per accidens intencioni est per accidens etc. quia eligit mel eligit sol propter intencionem ergo per se eligit mel et per accidens sol.

Pertinacia sit unum alterum virtutis morali oppositum

postquam philosophus determinat de quiditate continencie et incontinencie consequenter determinat de quibusdam vituperabilibus qui habent similitudinem cum continentibus qui dicuntur pertinaces. Sciendum quod aliqui sunt qui immanent sue opinioni nimis et non de facili possunt eis de novo persuaderi ut dimittantur a sua opinione et tales dicuntur homines proprii sensus et ad verum magis contingit in melancolicis propter fortem retencionem specierum ex gravi siccitate. Tales homines sunt dicti pertinaces, pertinaces enim dicuntur qui nimium tenet propriam opinionem et superabundat. Isti homines conveniunt aliquomodo cum continentibus sed differunt ab eis. In eo conveniunt quia sicut continens stat in racione et non detrahitur passione ita isti non a racione removentur ab opinione propria. Unde habent se pertinaces ad continentes sicut prodigi ad liberales et audaces ad fortes. Habet enim prodigus convenit cum liberali quia dat et audax cum forti quia aggreditur pericula, ita pertinax cum continente quia stat in racione. Sed differunt quia continentes sunt quasi in medio sed pertinaces sunt in excessu. Item quia continens non removetur a sua opinione propter passiones tamen debet esse facile persuasibilis si contingit eum errare. Sed pertinaces non persuadentur racione sed quidam assumunt concupiscencias quasi bonas et quidam [illegible] vel continentes a sua opinione propter [illegible] et quod plus amplectuntur [illegible] racionem [illegible] homines [illegible] sunt enim ydeote propter defectum habitus recte racionis. Hinc non recipiunt dictis [illegible] inquantum non recipiunt [illegible] ad bonos mores nec enim volunt ab alio instrui. Dicuntur esse agrestes vel rustici quia non volunt persuaderi [illegible] proprio sensui non de facili [illegible] Ita [illegible] sunt [illegible] que [illegible] dispositionem [illegible] dicuntur esse proprii sensus quia aliqua delectacionem [illegible] et aliqua [illegible] gaudent quando [illegible] alii [illegible] sententie appareat [illegible]. Ex isto patet quod pertinaces magis assimilantur incontinenti quam continenti quia appetunt nimium delectaciones et fugiunt tristicias ut etiam facit incontinens. Item continens diligit bonum racionis unde persuabilis est pertinax non diligit propriam sententiam propter [illegible] que ad se [illegible] et ideo [illegible] non [illegible] continens et non ipse pertinax ergo. **Conclusio** pertinacia est opposita uni virtuti morali [illegible]

differunt continens et pertinax

Prima nichil vituperas nisi vinosi
sed tales vituperantur ergo sunt
vinosi et per consequens intemperantia est
vicium. Hoc quia tamen non permittunt se
vinci a ratione vincuntur aliquam passionem
qua amplectuntur et ideo sunt vituperabiles
Item sunt agrestes rustici et
indignati non hoc sonat in vicium
sed quod oppositum virtuti quod vicium in medio
utrumque oppositum bono in medio non bonum
in medio est virtus ipsa. **Solutio**
Ad primum dicitur oppositum respondetur in superius
tamen oppositum perseverantie. Secunda
perseverantia sed medium persistendi in
proposito intemperantia autem dicit excessum
Arguitur primo intemperantia
non opponitur alicui virtuti morali ergo
questio falsa. Antecedens quia si alicui opponitur
perseverantie sed hoc non quia opponitur
magnanimitati ergo non perseverantie
antecedens maius gloria opponitur magnanimitati
ergo et intemperantia. Tenet quia intemperantia videtur
ex avida gloria ut dicit Aristoteles in moralibus
Dicitur quod non oportet opponere enim
vicia ad virtutes non attenditur secundum
originem sed secundum proprietatem. **Contra**
si opponeretur perseverantie vel secundum
abundantiam vel defectum sed nullum
illorum. Non primum quia intemperans aliquando
reddet circa delectationem et tristitiam [illegible]
gaudet cum se vincat et tristatur si
vincitur in sua opinione non hoc non
et habundat sed deficit. Non secundum quia
mollicies opponitur perseverantie
secundum defectum. Dicitur quod opponitur ei secundum
excessum quia ex difficultate sed de-
ducitur a sua ratione vertitur
sed aliquam delectationem et amplectitur eam
quam secundum rationem se obtinuisse. **Contra**
tamen aliquid est in forti et perseveranti non
invenit quia forte delectatur sed si
persistet in actu et non propter hoc dicitur de-
clinare ad defectum veraciter quod talis
delectatio non reddit intemperantiam [illegible]
ex eo quod magis eam appetit et fugit
oppositam tristitiam et ideo [illegible] dicitur
assimilari [illegible] et molli. **Contra**
intemperantia non plus opponitur perseverantie
quam aliis virtutibus [illegible]
perseverantia consistit in bono contra
tristitias circa continens et sperantes contra
delectationes et fortis contra timores et
mansuetus contra iras sed intemperans dicitur
quod magis in aliquo consistit ergo continet
in omni virtute si quis plus persistat
in ea contra passiones enim. Dicitur quod oportet
et est opposita intemperantia omni virtuti. Dicitur
quod non oportet quod intemperantia opponitur aliis virtutibus

Quamvis enim omnes virtutes habent per
persistentiam contra impetus passionum
tamen quasdam sunt tamen laudabiles non
est ex eo quia persistunt contra passiones
sed ex medio et tenere rationem et laudabilis
perseverantie est per [illegible] ex persistendo
ideo intemperantia est sicut vituperabilis
ex non persistentia [illegible] et specialiter
perseverantie et non alterius virtuti
Dubitatur utrum quis laudabiliter
et sine vituperio possit recedere a recta
ratione sicut [illegible] propter hoc dicitur
incontinens [illegible] hoc facit propter
novam rationem post [illegible] de Neoptolemo
qui non permansit in hiis que persuasa
sibi fuerunt ab Ulixe et videbatur
de recta [illegible] eum Ulixes ei ut
mendacio deciperet Philoctetem
qui nolens publicare sagittas
Herculis quibus erat in bello
troiano vincebant greci sicut per
[illegible] philo
et recta videbatur quia [illegible]
[illegible]
[illegible] et propter hoc non dicitur incontinens
quia non fecit hoc propter aliquam de-
lectationem malam sed propter bonum quod
appetebat videlicet dicere verum et erat ei
delectabile [illegible]
[illegible]
[illegible] qui propter delectationem operatur
aliquid est incontinens sed est quod propter
turpem delectationem aliquid operatur
**Utrum continentia sit virtus
in appetitu concupiscibili**
[illegible] debeat de quibus conti-
nentie. Prima ipsa continentia est [illegible]
[illegible] ideo debeat [illegible]
[illegible] ad virtutem ostendendo
quod ipsa est aliquod medium inter duas
malitias. Dicendum quod continere sunt
[illegible] [illegible] ex parte
rationis cum ipsa inheret ut dictum
est [illegible] est continentia [illegible]
et quia [illegible] ad perse-
verantiam et ideo ut continentia habet
[illegible] perseverantia [illegible]
[illegible] in superhabundantia
[illegible] continentie erit intemperantia [illegible] hoc
[illegible] est [illegible] perseverantie intemperans
[illegible] plus [illegible] quam oportet
[illegible] defectu aut [illegible] instabilitas
quia instabilis est [illegible] ratione
[illegible] extrema
ex parte concupiscentie quia vincit

et nec ipsa est medium duorum extremorum
scilicet incontinentie et insensibilitatis. Ille enim
qui plus gaudet delectationibus
corporalibus quam oportet et non immanet
rationi dicitur incontinens. Ille vero qui
minus gaudet talibus delectationibus
quam oportet non propter bonum finem sed propter fasti-
dium ita quod moderate rationem non vult
prosequi tales corporales delectationes quam naturale
est dicitur insensibilis et peccat indeficiendo
sicut incontinens in superhabundando
Secundo [illegible] dicit quod oppositio inter
incontinentiam et continentiam quam inter in-
sensibilitatem et continentiam non ideo quia
insensibilitas non sit malum sed quia
insensibilitas contingit valde in paucis
accidit enim hoc valde paucis quod
aliquis egrediatur a ratione in minus
non sequendo passiones et ideo hoc
extremum non est adeo manifestum scilicet
insensibilitas et propter hoc ipsa continentia
videtur esse plus opposita incontinentie quam
insensibilitati. Advertendum tamen quod continentia
non dicitur vere medium sicut virtus. Est enim
medium quantum ad actum et materiam quod est circa
medietates in delectationibus tactus sicut et
temperantia sed deficit a medio quod est [illegible]
virtutis quia actus eius non est cum gaudio
sed cum [illegible] et difficultate. [illegible]
[illegible] delectationum et faciliter **Conclusio**

prima. Uterque habitus continentie oppositus
scilicet plus et minus est malus. Patet quia
habitus medius creatur communis sed
bonum non creatur nisi malo ergo oppositi
continentie utique oppositi creatur ipsi erunt
mali [illegible] in [illegible] hoc in [illegible] quia
bono bonum non creatur. Item egredi a ratione
aut in plus aut in minus quam non oportet
est malum sed isti habitus oppositi continentie
sunt per egressum a ratione ergo utique mali.

Conclusio 2ᵃ Continentia non est subiective
in concupiscibili nec in ratione sed in voluntate.
Prima pars patet quia virtus informans
[illegible] disponit ipsum aliter se habere quam
si esset sub habitu opposito illi. Vis sed vis
concupiscibilis non habet se aliter in continente
et in incontinente sed eodem modo ergo continentia
non informat vim concupiscibilem. Secunda quia
vis rationalis aliter se habet si est sub
incontinentia et aliter si sub continentia. Hoc
quia tam in continente quam in incontinente
vis concupiscibilis inclinatur ad passiones
vehementes ergo utrique pugnat contra [illegible]
[illegible] per eandem rationem quia ratio habet
se similiter in ipso continente et in incontinente
quia uterque habet rectam rationem et uterque
contra passiones habet propositum non sequi

passionem ergo ratio nullius illorum
habitum est subiectum quia sic non
haberet se eodem modo in illis.
Tertia pars [illegible] quia in ea [illegible] sed continentia
ut in subiecto [illegible] electio est voluntatis
ergo continentia est subiective in voluntate [illegible] quia
prima [illegible] continentem et incontinentem
est ex electione continens enim cum patitur
vehementes concupiscentias tamen non eligit
sequi eas sed incontinens aut persequitur illas
non obstante contradictione rationis. **Ad**
primum [illegible] virtutis debet [illegible] sive
materiam sed materia continentie sunt delectationes
tactus et hoc pertinet ad vim concupiscibilem
ergo videtur quod continentia esset subiective
in vi concupiscibili et sic [illegible]
actus ad materiam. Dicitur quod virtus debet
informare materiam quae est circa materiam sicut
moderans eam et ponens medietatem
in ea sicut temperantia mediat in delectationibus
gustus et tactus quia dat modum quo virtus
se habet utendo illis ergo ipsa temperantia est in
vi concupiscibili sicut circa virtutes moderativas.
Continentia est circa easdem delectationes
non sicut moderans sed sicut resistens
eis ergo non oportet quod sit in alia vi quam ipse
delectationes. [illegible] resistentia est alterius ad
alterum. Item oppositum habet fieri circa idem
sed incontinentia est in vi concupiscibili ergo et
continentia cum opponatur ei. [illegible]
[illegible] incontinens
[illegible] est malitia concupiscibilis [illegible] quia
eligit sequi delectationes prohibitas
a ratione. Dicitur quod voluntas mediat inter
rationem et vim concupiscibilem et ab utraque
potest moveri [illegible] rationem et
aliquando sequitur. In continente movetur a ratione
quia eam vult et rationi [illegible] sed in incon-
tinente movetur a concupiscibili et ideo attri-
buitur incontinentia virtuti concupiscibili
non quod sit in ea sed quod sit a motu
voluntatis a vi concupiscibili. **Tertio**
subiectum virtutis [illegible] aut ratio
aut vis appetitiva divisa in concupiscibilem
et irascibilem sed continentia non est in ratione
nec in voluntate nec in concupiscibili irascibili
ergo in concupiscibili. Hoc ad primum quia
[illegible] virtus [illegible] [illegible]
quia continentia [illegible] passiones [illegible]
sunt circa voluntatem [illegible] non [illegible]
circa passiones [illegible]. Dicitur quod [illegible]
passiones non sunt subiective in voluntate tamen
voluntas habet [illegible] ad passiones
quia potest eas prosequi et eas resistere
[illegible] quod continentiam [illegible] voluntas
passionibus ergo continentia [illegible] habitus
voluntatis. **Tertia** Continentia non mediat
inter incontinentiam et insensibilitatem. Patet quod
non est medium nisi mediante [illegible]
[illegible] non est medium ergo hoc quod
medium [illegible] quo ad nos est virtus

2

Sed continentia non est virtus ergo sicut
ex ea dicto est hoc ex dictis superius
dicendum quod continentia non est virtus sed medium
ad eam ut sic sed aliquid est medium inter
in bono. **Dubitatur** utrum continentia
possit dici temperantia et econverso quia per
totum primum quandoque similiter non quod con-
tinentia sit temperantia sed quod similiter
in ea in hoc quia sicut continens vel
temperatus propter rationem spernit delectationes illicitas
eius ita et temperatus et idem facit. Est
tamen differentia inter eos quia continens
sentit delectationes pravas et impetuosas
temperatus vero non adeo quia
appetitus concupiscibilis in temperato est
ordinatus per habitum temperantie que est virtus.
2o quia temperatus habitum rationis cum
dispositionem non delectatur. Sed con-
tinens delectatur in passionibus impedi-
entibus tamen non sequitur eas propter bonum ratio-
cinationis. Incontinens et dicitur intemperatus propter
similitudinem quam habet cum eo in hoc quod sequitur delec-
tabilia corporalia. Sed differt quia intem-
peratus estimat rectum esse sequi turpes
delectationes et propter rationem prave factam
et incontinens sequitur tamen non iudicat
hoc esse bonum quod sequitur. Unde primus
non est propter rationem sed propter passionem non sequendi
eas. Intemperatus vero sequitur sed propter
sequendi illas.

**Utrum stat aliquem incontinentem
esse prudentem.** Postquam
philosophus comparavit continentiam ad virtutem absolute
consequenter comparat eam ad specialem quandam
virtutem scilicet ad prudentiam et vult
quod non contingit simul prudentem et incontinentem
eundem. Sciendum quod difficultas questionis
est quia ingeniosi a natura plus agitantur
passionibus concupiscentie et quia ingeniosi
et industrii videntur prudentes ergo
per candidam rationem videtur incontinens prudens
et inde oritur questio. Sed ista ratio postea
solvitur. **Sciendum** 2o quod incontinens
convenit in aliquo cum prudente et differt
ab eo. Conveniunt quia utrique habent rectam rationem
sed non eodem modo quia prudens habet rectam
rationem in habitu et in actu circa operabilia
eligibilia. Sed incontinens ex passione
habet eam rectam et in habitu et in
actu sed adveniente passione habet eam solum in
habitu et ligato sed non libero. Unde habet
se sicut dormiens qui quidem sciunt se
habere rectam rationem sed non possunt in actu eius
propter sompnos ligantes. Secundo etiam incon-
tinens propter passionem et delectationem. Dicit quod
prudens sequitur electionem incontinens vero
non et ideo dicit textus quod incontinens
peccat volens quia scit quodammodo id
quod facit et malum. Non tamen est
malus simpliciter quia non agit ex electione

dans sed intemperatus ex electione cuius est
bona quidem dico est ex passione
sed qui vel propter hoc cuius electio eius
(non) semper eligit dicit prudens a continente
scientia electio prudentis non semper patitur
incontinentis vero temperantis. Ex hoc philosophus
infert primo quod incontinens non est malus
simpliciter sed semimalus quia semimalus
ergo sua electio est similiter sed quia propter rationem
habet bonam electionem ergo non est simpliciter
malus. Item incontinens non iniustus
quia ex electione et consilio ergo non est
malus simpliciter. Verum tamen quidam incon-
tinentes consiliantur sed debiles
sed non manent in consiliatis. Alii
vero vel consiliati sunt prevolantes et
precipitati qui ita consiliantur
consilio an consultum. Infert ultimo
quod incontinens assimilatur civitati in qua
iusta fiunt et que habet bonas leges
sed numquam eas sequitur de qua quidam dicit philosophus
Anaxandrides quod civitas voluit et fuisse sunt
cum tales civitas habet leges et non sequitur
eas. Ita incontinens habet rectam rationem et non
sequitur eam. Sed malus similis est ut intemperatus
assimilatur civitati habenti iniustas leges
et sequitur eas et ita intemperatus sequitur malam
rationem. 4o dicit incontinens similiter continenti
quia non quibus consueverunt ratione sunt
incontinentie sed incontinentia et continentia
dicuntur semper de quod excedit facultatem
multorum. Sed continens de se remanet recte
rationi magis quam multi possunt quia non
obediunt passionibus sed quibus ipse. Sed incon-
tinens minus remanet recte rationi quam
multi possunt quia sequitur passiones quas multi
vincunt. **Conclusio.** Non contingit
aliquem incontinentem esse prudentem quod
non virtuosus est incontinens sed prudens
dicitur virtuosus ergo non incontinens.
Hoc quia virtus et virtute non stant simul.
Hoc ergo 6to habetur. Item operativus non est
non operativus sed prudens est operativus
incontinens non operativus ergo hoc quia
ille prudens est qui scit quod agat et
agit ut scit quod in 6to habetur dicitur quod prudentia
est propria operis et non solum intellectiva.
Hoc quia incontinens cognoscit per rectam
rationem quid agere debet et tamen non operatur.
Ad primo prudentia requirit rectam rationem
in opere sed ista habet incontinens ergo incon-
tinentem stat esse prudentem. Dicendum quod pru-
dens habet rectam rationem et agit secundum electionem
eius. Incontinens autem etsi habet rectam rationem
tamen non eligit secundum eam. **Item** incon-
tinens non est malus ergo stat incontinentem
esse prudentem. Dicendum quod omnes bonitates
morales connexe sunt in prudentia
ideo sed quod non peccat in eo quod nemo
virtuose sit sed incontinentiam esse

Temperatus et continens differunt

Incontinens convenit cum prudente

dicit esse

pt contrarie. Hoc dico quia non possumus
si continens vel deus deberet. Sed
contra hoc instatur meritorie, quia cum homo
ex naturalibus possit bona opera ut meri-
toria ut gentiles possunt facere bona
sicut nos et eiusdem speciei boni sunt
secundum quod sunt meritoria que illi faciunt secundum ex
naturalibus. Respondetur omnis bonus est quod [illegible]
dens sed incontinens est bonus ergo hoc quod
in 7o huius dicitur simpliciter est prudentem
non dicitur bonum. Hoc quia de [illegible] in con-
est et quod quis intelligit quod facit. Sed in in-
continente vincitur iudicium rationis ergo
non operatur. Dicendum quod ubi vincitur iudicium
rationis non ex ignorantia quia passio vincit
rationem quia [illegible] sed hic est
ex negligentia vel ex pigritia quia hoc ne
[illegible] vel non [illegible] ut [illegible] dicit
Dubitatur utrum incontinens secundum concupiscentiam
sit turpabilior incontinente secundum iram.
Dicendum ex textu quod incontinens secundum concupi-
scentiam sit turpabilior. Cum enim ira
[illegible] quam concupiscentia ergo magis in-
clinat quam concupiscentia et facilius est con-
tinere concupiscentiam quam [illegible] Concu-
piscentia cum ideo difficilius removetur
quia magis [illegible] [illegible]
Item nulli sunt incontinentes per
[illegible] ergo [illegible] non ordinat ad [illegible]
sed in 2o huius dicitur quod virtutes insunt nobis
a natura ergo natura non inclinat ad [illegible]
Dicendum quod nobis [illegible] natura [illegible] incorrupta
et perfecta [illegible] depravatur ad [illegible]
et [illegible] virtutes dicuntur nobis inesse a natura
corrupta [illegible] est [illegible] in brutis
quia [illegible] bruta [illegible] inclinantur ad
[illegible] vel [illegible] appetitum [illegible] ex
natura [illegible] inclinatur ad hoc vel
ad [illegible]. Vel dicendum quod natura dicit ad
bonum bene [illegible] aut corrupta est
ordinat ad [illegible] vel ad [illegible] quod virtutes
insunt nobis a natura secundum totam [illegible]
non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] aliquid [illegible] [illegible] ad
[illegible] ad quod natura [illegible] inclinat
Dubitatur utrum prudens possit esse
incontinens videtur quod non [illegible] continentia
est imperfecta, prudens vero perfectus in moralibus.
Item continens non est temperatus sed omnis prudens
est temperatus 6to huius. Continens vero est perfectus
in [illegible]. In oppositum continentia plus
[illegible] prudentia [illegible] temperantia sed temperatus est
prudens ergo magis continens [illegible] continentia
[illegible] prudentia sunt in parte intellectiva, temperantia
in [illegible] concupiscibili. Dicendum quod prudentia
[illegible] duo [illegible] quod [illegible] est prudens
in [illegible] agibilibus. Alio modo [illegible] [illegible]
qui est prudens [illegible] [illegible] in [illegible]. Similiter
continentia [illegible] duo [illegible] [illegible] [illegible],
quod est [illegible] passionum et continentia est [illegible]
cum prudentia [illegible]. Alio modo [illegible]
[illegible] continentie quod est [illegible]

passiones [illegible] et in maiori [illegible]
[illegible] et non est continens prudens
[illegible] quia [illegible] prudentia [illegible] omnes
virtutes morales. Continens autem [illegible]
[illegible] temperantia est [illegible] prudentia [illegible]
aliis virtutibus [illegible] ad omnia

Utrum ad moralem philosophum pertineat determinare de delectatione et tristitia

[illegible] determinat de continentia et incontinentia
que sunt circa delectationes consequenter
determinat de ipsa delectatione [illegible]
quod ad ethicum [illegible] determinare de delectatione
Sciendum quod delectatio potest dici
dupliciter. Uno modo [illegible] Alio modo [illegible]
[illegible] est operatio naturalis et [illegible]
habitus non impedita et delectatio
consistit operationem naturalem et non impeditam
ut [illegible] [illegible] et comedit et non
impeditur. Sed delectationem [illegible]
[illegible] diffinit eam [illegible]
[illegible] vel diffusio in [illegible]
[illegible] boni, [illegible] [illegible] complectitur
has duas. Sciendum quod delectatio no-
minat quandam passionem appetitivam que
causatur ex motu appetitus [illegible] ergo
delectatio quidam motus [illegible] et [illegible]
simul [illegible] [illegible] in [illegible] et est
[illegible] [illegible] [illegible] rethorice. Sciendum
quod [illegible] [illegible] [illegible] in naturalibus [illegible]
aliqua [illegible] [illegible] naturalem [illegible]
et in animalibus sed est [illegible] [illegible] res
naturales que consequuntur [illegible] naturalem
non cognoscunt hoc. Sed animalia sentiunt
et ex eo sensu causatur motus quidam in
appetitu [illegible] ideo delectatio [illegible] motum
et ideo [illegible] in [illegible] delectatio [illegible] anime
de [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sunt ea delectatione [illegible] cum [illegible] bonum
[illegible] est [illegible] delectatio [illegible] [illegible] simul
ad [illegible] quod [illegible] non [illegible] ut
in [illegible] [illegible] est in [illegible] esse
[illegible] in [illegible] motus delectatio non [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] cum est in [illegible]
[illegible] in [illegible] est [illegible] ergo omnis delec-
tatio [illegible] bono [illegible] in [illegible] in constituto
[illegible] [illegible] ad [illegible] non est [illegible]
simul tamen consequi naturalem [illegible]
est [illegible] [illegible] [illegible] quod hoc [illegible]
[illegible] [illegible] non est
delectatio [illegible] [illegible]. **Contra**
delectatio est passio [illegible] [illegible] motus
[illegible] in appetitu animali consequens
apprehensionem sensus et passio. Sed delectatio
est [illegible] [illegible] quod [illegible] est [illegible] passio
ergo motus eius passionem [illegible]. **Contra**
ad moralem [illegible] [illegible] considerare
de delectatione et tristitia [illegible] textu [illegible]
[illegible]. Ad [illegible] [illegible] architector
[illegible] [illegible] [illegible] vel mala [illegible]

Marginal notes (left margin): Secundo — [illegible] — In nobis est a natura — Item prudens dicitur perfectus in [illegible] virtutes 6to huius — prudentia simpliciter continentia [illegible] consideratur

2

politicus artifex

ad finem architector. Sed in moralibus
architector intendit circa bona vel mala
in operibus humanis. Ergo cum pertineat ad
delectationem bonam vel malam, quia virtus
intendit bonum quia importat delectationem
optimam et vitium malum quia est ad
delectationem pessimam. Secunda ratio quia
est virtutes de quibus est negotium ethice
etiam sunt considerande ab ethico.
Sed delectationes sunt huiusmodi. Hoc quia
virtutes moderantur delectationes secundo ethicorum.
Tertia ratio quia est de felicitate
pertinet ad ethicum. Sed delectatio est huiusmodi.
Hoc quia felicitas est finis ethice.
Hoc ergo dicit Boetius status cum
omnium bonorum aggregatione perfectus.

Arguitur primo moralis non habet
agere de delectatione quia scientia sic agere
adeo quia generativa et augmentativa consistunt
circa delectationes tamquam circa passiones.
Sed hoc non scientia delectatio est operatio vel operatio
autem non est passio. Ergo delectatio non est passio
et per quas generativa et augmentativa non erunt
circa delectationem sed circa passiones. Hoc X ethicorum.
Dicitur quod delectatio est operatio non per essentiam
sed per causam, scilicet quia res consequitur in
perfecta operatione qualis et non impedita
tunc perficit delectatio. **Secundo** pati et moveri
sed delectatio non est in motu ergo non est
passio. Hoc X physicorum. Hoc ergo dicit delectationes
Dicitur quod in hac est extra motus
eius quo moveatur intentione ad finem
et est in executione operationis finis hoc
ergo in eo qui iam operatus est bonum in
quo delectatur cessat motus delectationis
quo tendens in finem non tamen cessat motus
appetitive scientia sunt illa quibus
dependebat non habetur. Ita in eo plus
delectatur hoc ergo appetitus quiescat
in appetibili quod habet non movet
quiescit distractio super appetibili et
ibi est motus non impeditus sed in fine.
Tertio delectatio est quaedam perfectione
sed patitur perfectionem ergo hoc ergo
ex nomine scientia passio notat alterationem
Dicitur quod non passiones proprie sumpta
passionem transeuntem extendens
tamen est ad passionem convenientem et hoc
modo delectatio est passio. **Quarto**
delectatio est ex coniunctione convenientis in
natura sed hoc naturalis est considerare
naturalis qui considerat obiectum in potentia
Dicitur quod coniunctio talis quae est ad
phisicorum naturalis considerat naturalis et hoc
modo sed perfecta delectatio sed operatio perfecte
causa sed illa est perfecta delectatio quae est
ex operatione rei iam perfecte et hanc
considerat ethicus. **Quinto** eius
est considerare causam cuius est considerare effectum
sed naturalis considerat causas delectationis ergo

hoc scientia huius considerare causas
omnium naturalium. Dicitur quod naturalis con-
siderat causas remotas sed causam
proximam quae est operatio naturae causam
completam illorum considerat ethicus.

Sexto philosophus non sufficienter probat
intentum suum quia architector moralis
non praecipit de omnibus nisi secundum quod veniunt
ad mores sed non omnes delectationes sunt
morales quia quaedam brutales ergo de hoc quod
de omnibus praecipit non potest haberi quod debeat
agere de delectatione. Dicitur quod archi-
tector dicitur artifex politicus et hic potest
dici a politicis sumitur a secundum quod etiam generaliter
proprie genus. Sicut enim sunt duplices
architectores qui praecipiunt in diversis
partibus aliquorum aliquid in medicina aliquid in
potionibus. Sic autem dicitur politicus tunc est
unus generalis architector ad omnia opera
humana non quam praecipit omnium operatorum
sed sic ordinans omnia ad finem
tamen. Secundum hoc dicitur quod architector moralis
omnibus praecipit omnia quae sunt in operibus
humanis quia ordinans omnia ad finem
tamen ad quem omnes operationes delectationum
ordinantur. **Item** liberalitas et
iustitia non sunt circa delectationes
ergo non omnes virtutes sunt circa ipsas.
Dicitur quod licet non omnes virtutes sunt
circa delectationes ut circa obiecta sunt tamen
circa delectationes sunt circa effectum quia in
operationibus eorum. **Item** non felicitas
non est formaliter gaudium ergo insufficienter
probat ergo nomine felicitatis delectationem hic
considerari. Dicitur quod gaudium primo
diffinitur est diffusio animi in receptione
boni et est idem quod delectatio. Nam hoc
vero est diffusio animi in operatione naturali
habitus recepta. Alio modo diffinitur
est ex ratione animi ex delectatione
recepta et est effectus gaudii. Nomine
autem gaudium felicitatis sonat gaudium
et ita in nomine felicitatis intelligitur gaudium
et circa diffinitio bona.

Utrum omnis delectatio sit bona

Arguitur quod sic quod philosophus probat quod ad ethicum
spectat considerare delectationes convenienter
incipit tractare de ea et propter hoc ponit
opiniones aliorum circa quas movit propter hoc quod
in sequentibus duabus habet et propter hoc opinionem
movit circa ea. Sciendum quod 3 erat
opiniones antiquorum circa delectationes. Prima
dicebat quod nulla delectatio est bona neque per se neque
per accidens. Huiusmodi opinionis fuit moralis
in oppositum et possunt. Secunda dicit quod aliquae
sunt bone sed plures sunt male. Huiusmodi est

B3 cui se [illegible]

Quia quedam sunt turpes et nocive
quod probat omne incidencius quod
tenduit est nocivum Sed quod delectaciones
sunt simpliciter Tertia dicebat quod si omnes
sunt bone tamen non est quod optima simpli-
citer quod Quia optimum est finis Sed
delectacio non est finis quia est motus
motus autem est ad finem et non est
finis

Alie sunt que nec simpliciter nec huic sunt eligi-
biles semper sed aliquando sunt bone pro parvo
tempore ut sumere in articulo extremitatis
Alie sunt non delectaciones vere sed apparentes
tamen propter corruptam disposicionem eorum qui in istis
delectantur ut infirmo videtur delectabile esse
se in hoc corpore vel in aqua in lecto et hec est
delectacio apparens Secunda vero bonorum quoddam
bonum sicut operacio quoddam sicut habitus
operacio est sicut bonum perfectum quia hoc sicut secunda
perfectio Secunda perfectio habitus vero est sicut
bonum imperfectum quia habet se ut prima perfectio
Prima perfectio scilicet non existit in secunda perfectione
imperfecta est Ex hoc patet ex quo delectacio
dicit perfecta dicit consistere in operacione
et non in habitu Sunt et duplices
operaciones quedam que consequuntur habitum
Alie que precedunt habitum et constituunt
ipsum ut augmenti quod [illegible] sumus
tangit tardans delectacio que est in operacione
procedente ex habitu [illegible]
et motiones que constituunt habitum

lz cum se sunt

sunt delectaciones solum secundum accidens
singulariter patet in motu est aliquid de
natura tamen Tales enim sicut sunt motus
ad delectacionem perfectam unde
nec sunt vere bone unde tales
operaciones disponunt ad habitum
operaciones habitus non disponunt
ad habitum Item tales operaciones sunt
cum tristicia quia est ibi dolor
propter carenciam eius quod non habes ad quod
tendimus per tales operaciones Ex
isto patet quod tales operaciones que
non procedunt ab habitu Secunda quod
alio modo naturali operaciones enim que
sunt ex habitu sunt sine tristicia
ut de hiis que sunt circa ipsas nostras passiones
ibi enim est delectacio secundum quod operacio illa
procedit ex perfecta racione habitus
vel priore Item patet quod motus que
sunt a natura ad aliquod delectabile
non sunt bone simpliciter quia non sunt
ex habitu sed sunt ante habitum
motus ex voluntate ad bonum sunt vero
bone quia sequuntur perfectum habitum

Conclusio prima

delectaciones per se vere et bone
sunt ille que sunt in operacione con-
sequente habitum Que vero sunt
in operacione constituente habitum
vel naturam sunt bone secundum accidens patet
quia iste sunt sine tristicia sine
defectu et sunt perfecte ut in nobili
et intellectus de delectacione naturali et
non bestiali quia delectacio sequens
habitum corruptum et depravatum
est mala ut delectacio in peccatis vel se
[illegible] in aliquibus amaris vel acerbis
Secunda pars patet a priori quia si tales
delectaciones sunt per se bone tunc
in omni statu essent delectabiles
quod tamen est falsum patet quia rebus
appetitus est delectacio in operacione
constituente habitum et tamen hec non
est semper delectabile quia illis qui
egrotant delectabile est sumere cibum
et illis qui sunt repleti sapidum cibum
supra repleti gaudent in [illegible]
contrariis puta acutis et acerbis que
faciunt cibum digerere que in egrotantibus
sunt contraria **Conclusio secunda**
Alique sunt delectaciones bone simpliciter
et alique non bone simpliciter
patet quia delectaciones similiter [illegible]

diuisionem bonorum sed quoddam
est bonum simpliciter et quoddam non
ergo delectationes erunt huiusmodi
Item alique delectationes pro-
cedunt ab habitu bono et mali
Alique a corrupto Prime erunt bone
simpliciter Secunde non Ex isto patet
quod omnis delectatio est bona quia aut
est bona simpliciter aut alicui aut
bonum secundum tempus aut bonum apparens

Arguitur primo Non omnis
delectatio est bona probatur quia quedam
sunt turpes et inhoneste et nocive
ut veneree ergo tales non erunt bone
Patet quia bonum est honestum et non
nocivum Dicitur quod argumentum non est
contra conclusionem quia non est de intel-
ligentia delectationem esse bonam
simpliciter sed aliquo modo, delectationes
ergo nocive et inhoneste quamvis non
sunt bone simpliciter apparent tamen saltem
bone ei qui in talibus delectatur
et hec ratio oppositorum Et sic defecit in
concludendo intelligenter contra argu-
mentationem per instantiam quia non
sequitur medicine sunt nocive quia
quandoque sunt penose ergo sunt male simpliciter
quia sunt bone ideo quia con-
ferunt sanitatem ergo in proposito non sequitur
delectationes veneree sunt male ergo
illis apparent bone qui eis delec-
tantur per quod idem erit concludere
Secundo speculatio videtur non est bo-
na quia aliquando nocet sanitati Dicitur
nullo impeditur prudentia Sed pru-
dentia impeditur per aliquas
delectationes ergo non omnes sunt bone
quia per delectationes venereas impe-
ditur prudentia Ideo dicitur quod iste tamen
impediunt intellectum quia nullus in
delectationibus consistens potest aliquid
intelligere Dicitur quod duplex est delectatio
quedam propria et quedam aliena
Propria non impedit nec prudentiam
in actu suo nec in habitu Sed
aliene delectationes impediunt
prudentiam quia ergo delectationes cor-
porales sunt aliene ab intellectu
ergo prudentiam impediunt non quia de-
lectationes Sed quia aliene et ratio
non concludit . / ratio 3a est oppositum

2a est delectatio

Dicitur Omne humanum bonum videtur
esse operatum alicuius artis Sed nulla
ars est delectationis ergo nulla de-
lectatio erit bona Dicitur negando (respondetur)
negando consequentiam quia ars pigmentaria
videtur esse ad delectationem Est
enim ad delectationes corporales que
tamen non sunt vere delectationes et ideo dicitur
ergo videtur esse ad delectationem
rationabiliter enim est quod ipsa ars non
sit delectationis quia delectatio
sequitur operationem procedentem ab habitu
perfecto Sed ars est quodammodo
in generatione quia est ratio facti-
bilium Solvitur tamen per interemptionem
et hec 3a ratio contra opinionem primam .2. defecit

Bonum secundum quid: Simpliciter / Alicui et secundum quid

Utrum aliqua delectatio sit bona postquam philosophus
solvit rationes antiquorum
qui negabant delectationes esse bonas
consequenter incipit hic determinare
et tractare secundum opinionem propriam
de delectatione et primo ostendit
quod delectatio sit aliquod bonum Sciendum
quod Stoici in opinando de delecta-
tionibus erant contrarii epicureis
Stoici ponebant omnes delecta-
tiones esse malas Epicurei vero
econtrario omnes bonas sed utrique decepti sunt
Prima intelligitur quod aliud est bonum
simpliciter et bonum alicui Unum bonum simpliciter
est quod secundum se est bonum sed bonum alicui
dicitur duplex Uno modo secundum dispositionem
sicut leprosis sunt leprosa quia leprosus est
bonum et quaedam venenosa Alio modo secundum
apparentiam quia apparet esse bonum
et quia delectatio est quies appetitus in
bono ideo si illud in quo quiescit appetitus
sit bonum simpliciter tunc erit delectatio erit
simpliciter bona Si autem non tunc delectatio
erit bona alicui vel bona apparenter
Conclusio prima omnis tristitia est mala
vel simpliciter vel alicui probatur Omne fugiendum
est malum omnis tristitia est fugienda
ergo est etc. Tristitia quaedam mala simpliciter
ut tristitia de bono Alia mala secundum
quid inquantum scilicet est impeditiva boni
ut tristitia proveniens ex malo ideo
licet enim non est mala simpliciter bonum
est enim dolere super malum commissum
sed quia per talem tristitiam aliquis impeditus
est in bono ergo secundum hoc dicitur mala
Et utraque harum est contraria delectationi quia
quaelibet impedit delectationem Sicut enim virtuti
opponuntur duo mala scilicet fortitudini
audacia et timor Ita etiam delectationi opponuntur
etc. malitia et etc. tristitia **Conclusio**
2a omnis delectatio est bona vel simpliciter vel
alicui probatur quia quod simpliciter est fugiendum
oppositum est malum et bonum Sed omnis tristitia
est fugibilis ergo delectatio quae sibi opponitur
erit bona Uno enim oppositorum existente malo
reliquum necesse est esse bonum Notandum Hoc
quia omnis tristitia vel est simpliciter mala vel
inquantum impeditiva est alicuius boni
et omnis tristitia est fugibilis Sed contra hoc
ratio sit aliquis arguens gaudetur enim
ad alteram partem dispositionis sine altera distinctione
ubi committitur fallacia con-
sequentis Ideo quia illud quod oppositum
fugibile inquantum fugibile est
semper bonum quia bonum omnes appetunt
Sed id quod opponitur sibi secundum aliquid
sit esse malum ut intemperantia opponitur
absolute temperantiae ergo quia intemperantia est
semper mala ergo temperantia erit bona Sed ista
est impossibilis quia hoc non est absolute
quia utraque est malum scilicet secundum habundantiam
et defectum est in ea oppositio Quod ergo
in oppositis non oportet quod si unum
sit malum quod reliquum sit bonum In
proposito autem delectatio opposita tristitiae sit
fugibili quia tristitiam omnes fugiunt
et delectationem omnes prosequuntur ergo
oppositum sit quod tristitia sit fugibilis
necesse concluditur quod delectatio sit bona
non obstante quod etiam aliqua opposita
tristitiae sit mala Tristitia enim de
bono et tristitia de malo etc.
sed non simpliciter sed secundum aliquid quia
utraque est fugibilis Speusippus
platonis successor volebat hanc
solvere dicens sicut maius [illegible]
minori et [illegible] ita tristitia delectationi
contrariatur et tristitiae delectationi non
sicut maius [illegible] sed sicut malum bono dicebat
enim ea quae opposita sunt extrema etc.
Sed istam solutionem reprehendit philosophus
Prima quia si sic sequitur quod delectatio dicitur
non malum secundum speciem utrumque sicut
habundantia et defectus Sed hoc dicit
contra opinionem suam et platonis Plato
enim non dicebat quod delectatio dicitur malum
simpliciter Sed negabat eam dicere aliquod
bonum inquantum est quid imperfectum
et impeditivum virtutis probat eam philo-
sophus deducendo ad tria inconvenientia
Primum quia si delectatio non dicitur quoddam
bonum sequitur quod felix non vivet
delectabiliter Tamen prima sic dicitur in
felicitate quae est quoddam bonum melius
delectatione / Secundum si delectatio non dicitur
quoddam bonum sequitur quod omne in
tristitia non dicitur malum Tamen prima
in delectatione non sit bonum sequitur quod tristitia
sibi opposita erit bonum et sequitur etc. Tertium
Prima si delectatio non dicitur sequitur quod vita
virtuosa non dicitur delectabilis Tamen quia
vita virtuosa est quoddam bonum
Arguitur primo non delectatio

est bona probatur fines et bo
commendant Sed nulla delectatio
secundum rationem fiunt ergo nulla bona Secunda
hoc Omnis delectatio est motus et
generatio sed nulla generatio est in genere
finis hoc pro dictis delectationibus Ista
ratio est prima ex 6 rationibus adductis
pro prima opinione et dicit
quod falsa est hoc in qua dicitur
quod delectatio sit motus et generatio
Generatio enim est via in naturam
et habitum delectatio autem sequitur
operatione procedente ex habitu
Vel tamen esse motus non vere nisi
sed est quedam diffusio super id in quo
quiescit appetitus 2a Nullum
bonum est fugiendum sed temperatus
fugit delectationes ergo non sunt bone
hoc 2o ethicorum dicitur Abiectos de-
lectabilia magis peccamus Confir-
matur Id non est bonum quod fugit
prudens Sed prudens fugit
delectationes Item omne quod est
in homine puerile et bestiale non
est bonum Sed pueri et bestie pro-
sequuntur delectationes ergo delectatio
est puerile et bestiale in homine
Iste 2e rationes sunt 2a 4a et 5a ad-
ducte pro prima opinione Dicit quod temperatus
et prudens non fugiunt delectationes
dummodo sint moderate et rationi
convenientes Sed bene fugiunt immode-
ratas et contra rationem et tales non
sunt bone simpliciter sed solum secundum quid
Tales enim bestie prosequuntur
delectationes que non sunt bone simpliciter
secundum sed secundum quid hoc autem non sed contra
conclusionem Omnia conclusio dicit
quod omnis delectatio est bona vel simpliciter
vel alicui **Dubitatur primo**
Quare aliqui ponebant omnes
delectationes malas Dicit ideo quia
non eligerent delectationes nisi ad cor-
porales que in pluribus sunt enorme
et ideo videntes ut ipsi se ab hiis eis
retraherent indicaverunt eas malas
esse Sed hoc est falsum ut patet in textu
libri per 2 rationibus Prima quia
bonum in moribus accipiendum est secundum bonita-
tem nature / bonum autem in natura est
quod nature convenit sicut malum quod est

defecerunt ut quiescere gravis
in loco deorsum est bonum nature
deinde secundum est contra naturam
In moribus simpliciter bonum est
quod rationi convenit si quid deficit
in eo quod est secundum appetitum dicta-
te ratione / malum vero si deficit
in eo quod rationi est non conveniens
quia ergo ratio dictat esse delectationem
in aliquo ipso bono per delectationem
ergo talis delectatio erit bona 2a
ratio Omnia operationibus sunt
male et quedam bone ergo et
delectationes tamen Omnia delectationes
sequuntur operationes et sunt in eis
et magis sunt affines delectationes
operationibus quam concupiscentie
Omnia delectationes sunt coniuncte opera-
tionibus concupiscentie autem precedunt
eas **Dubitatur 2o** Cum
bonum dividatur in bonum honestum
delectabile et utile Quare bonum
delectabile dicitur aliquando malum
et non alia scilicet honestum et utile
Dicit quod ideo Omnia divisio illa
non est per opposita quia utile et
honestum dicuntur per respectum ad
ad rationem et quia ratio non errat
ergo illa semper bona Sed bonum delectabile
dicitur ad appetitum sensitivum ut in pluribus
Appetitus enim talis quoque potest in
id quod est contra rationem et ergo
tunc delectabile erit malum Hoc
intelligitur quod bonum utile et honestum
non sunt mala per se sed tamen per
accidens possunt esse mala ut pervenie
rationem abusive vel aliqua delectatio sit optima
vel non sit perfecta

Utrum aliqua delectacio sit optimum Reuertitur ponit explanatur opinionibus. 3a ad alias que magis
videtur rationalis quod dicit aliqua delectacio
est bona sed tamen non optima vnde queritur
Sententia Et primo inquit explanat quod
licet hec opinio commoueret quosdam tamen
contraria quod possit concludi nullam delectacionem
esse optimam. Tercio sic quod hic qui erat
de hac opinione negabat aliquam
delectacionem esse optimam quod videbat a-
liquas esse prauas. Sed concludit ex quod
non sequitur aliquem esse sicut prave ergo
nulla optima quod sapiencia est optima
tamen est de tercia. Sed aut sunt prave
non esse sed propter aliquem defectum quem
licet vel ex defectu principiorum quod procedit
ex effectibus principiis vel ex defectu materie
vel ab usionibus ut in generacione et alias
questuose quibus sepius contingit ab-
uti et ingenio est malum aliter:
Sententia 2o Et plato medius qua-
si erat inter stoycos et epicurum. Stoici
enim omnes dicebant malas delectaciones
Epicurus vero omnes bonas: plato aliquas
bonas et aliquas malas sed nullam op-
timam. Racio eius quod optimum nullam dicit con-
tinere imperfectionem sed delectaciones habent aliquas
imperfectiones. Tercio quod delectacio sequitur
generacionem et motum. Secundum enim eam non generacio
et motus sunt aliquid imperfecti ergo nihil
est perfectum quod per generacionem peruenit.
Sed deficit plato. Dicitur primo quod delec-
taciones non semper sequuntur generaciones. Secundum
hoc enim non fieret delectacio nisi quando acquiri-
mus sed hec est finis quod in contemplacionem
veritatis sed sicut accidit possumus delectari
vigilando et sine motu et generacione deficit.
2o quod non optimum solum consequebat ad illud
primum optimum separatum et abstractum
et non particulare. Stoici aut loquuntur hic
de optimo in rebus humanis et tale non
potest esse quod habet aliquid imperfectum. Unde
optimum vniusque rei est vltimus finis.
Rethor dicit vel ipsa res quod est finis
vel vsus rei ut finis auari est pe-
cunia vel vsus pecunie et hoc est sibi
optimum. Et sic ipse delectacio optima
non simpliciter sed quod solum deus est optimum
sed dicitur optimum in rebus humanis: **Con-
clusio** Aliqua delectacio est optimum inter
bona humana. Probatur Si aliquorum habi-
tuum operaciones non impedite proprie felicis
que operacio perfecta erit non impedita. Tercio
si fuerit operacio plurium virtutum sive vnius
tantum. Sed operacio non impedita est delecta-
cio ergo aliqua delectacio est felix. Sed feli-
citas est summum bonum et elegibile ergo
aliqua delectacio est optimum et eligibilissima.
Tercio racione ponit. Infert ea propter omnes ho-
mines existimant vitam felicem esse delec-
tabilem et racionabiliter adiungit delectacionem felicitati
quod felicitas est perfectum bonum. Racio dicit hec
operacio non impedita. Talis operacio
non est sine delectacione. Secundum felix indiget
exterioribus bonis sive diuiciis et corporis
sive fortitudine et pulcritudine vel corporis
et bona fortuna non operacio felix impe-
diatur propter istorum defectum. Et ideo illi
qui dicunt quod qui ponuntur in magnis infor-
tuniis dummodo virtuosi sint sunt felices nihil
dicunt. Tercio sive dicunt volentes: insi-
gentes ipsam voluntatem sequantur racione tercio
sive coacti: 3m Eciam felix indiget
fortuna non tamen est felicitas et bona
fortuna. Probatur quod felix quantumcumque multi-
plicatus habet impedire naturalem bonitatem.
Sed excellens fortuna habet ea impedire
racione quia hominibus dicta appetitur est optimum
sed delectacio est humana. Tercio per dictum
que fama quibus apud omnes populus
non potest esse falsa racio enim dicitur quod
natura non deficit ut semper nec ut fre-
quenter sed ut in paucioribus. Sed illud
quod invenitur in pluribus est in omnibus
videtur esse ex inclinacione nature quod non incli-
nat ad falsum ergo fama quam omnes dicunt:
racio dicit admitti illo quod non est
bonum non indiget felix ut insistit nec in-
diget ut ab eo remouetur quod non est
malum si dicitur delectacio non est bonum et
tristicia non est malum contingit felicem
viuere sine delectacione et in tristicia quod tri-
sticia est quam misera tercio felix esset miser.
Conclusio non impedit aliquam delectacionem
esse optimam ex eo quod omnes non appetunt ean-
dem delectacionem. Probatur quod diuersarum naturarum
et eorundem habituum non est eadem inclinacio
et eius appetitus non vnicuique est id delec-
tabile quod bonum est generis. Ergo non dicitur quod
si non omnes appetunt delectacionem quod ergo talis
non sit optimum. Arguitur quod aliqua est dispo-
sicio optimi hominis et aliqua disposicio op-

timi equi. et in eo g̃ sp̃e nõ ẽ eadẽ
dispositio senis et iuvenis. Zo qz est
delectacõn q̃ ẽ optĩa & si nõ omnes
ꝑ̃po iudicio appetat tñ q̃d meliaꝝ
natur̃ videt̃ ab appete ea. pz et
s̃ iudico suo cõtemplaciõn intellect̃
verit nõ ab appetat. tñ naturali
instinctu ab s̃ue cupiunt. ꝑ̃o dicit̃
primo methe. õs hoies nã sc̃ie
desiderant. Zoc ꝯt ei̾ ex q̃d dicõ
principio q̃d ẽ inc̃ꝰ pñ extra sc̃e

Item nulla delectacio

est optima. ꝑ̃o finis h̃z r̃onẽ
optimi. s̃ delectaco nõ h̃z r̃om finis
ꝑ̃o. Zoz pz qz delectaco ẽ opaco.
Oppositum qz delectaco ẽ ex. q̃ optimum sunt
sc̃ ea q̃ ẽ ps forlis felicitatis et
ea h̃z r̃om finis. nõ enim felicitas
ordĩe ad alia felicitez. s̃ sibiipi est
finis. Alie delectacões nõ sũt. optimum
ꝑ̃o ordine in felicitate et ẽe ceꝰ nõ
h̃z r̃om finis. Ad argumentũ dicendũ
q̃ p̃lm assumit in pcedẽ qz delectaco
nõ ẽ opaco s̃ opaco cõplet habitus
et p̃fectum:

Item id q̃d optimum est ab additõ potest
fieri melius s̃ delectaco aliquo addito
pt̃ fieri melior. Zoz qz melior ẽ delecta
co cũ virtute q̃ sine virtute. Ad oppositum
dicendum q̃ vra ẽ loquendo de optimo simpli
citer ꝑ̃pe entis. h̃ aũt est sermo
de opt̃o i ꝯ̃ bonis hũanis q̃d pt̃ fieri
melius:

Item q̃d ẽ optimum ẽ vl̃r bõ s̃ delectaco
nõ est vl̃r bõ ꝑ̃o. Aoz qz optimum ẽ
ꝑ̃fectiss bõ nõ ꝑ̃fecte bõ ẽ vl̃r bõm: Zoz
qz ali̾q sunt delectacões nocive. Oppositum q̃
nõ sequit̃ delectaco ẽ optĩa sunt ꝑ̃o
omnes bõ qz bonis delectacões nõ dãle ei
ꝯ̃rio qz delectaco. s̃ ꝯ̃rio qz ẽ ꝑ̃fecta
q̃rẽs inꝑ̃fectio r̃om r̃om & ꝑ̃o ꝯ̃trum h̃c
erit in semp delectaco erit bona:

Item nã sc̃ia ẽ ꝯ̃una ꝑ̃o qz q̃d ẽ de
ꝑ̃fectõ d' appetibilibus ẽ semp bõ s̃ sc̃ia ẽ
h̃mõi: Zoz primo metaphisice ab sc̃ie de
siderant. Item ꝯ̃ sc̃ia ponit intellectum
in suo optimo, ac aũt ẽte ẽ bonum

Item ipse ꝯ̃ dicit b' in primo ethica ꝯ̃ dicit
q̃ bonoꝝ honorabiliũ sc̃iam opinamur
Oppositum q̃ de sc̃ia possum loq̃ dupliciter
ẽ ꝯ̃ꝑte sensibilis. ẽ ꝯ̃ꝑte sc̃ie. Si primo
terzio ẽ r̃m q̃d ẽ q̃dd vm & est

bonum hoĩs & r̃m hoc dicit sc̃ia
ponit in vo elt bona. Aut inq̃ntum
inclinat ad appetitum & ad opꝰ & ꝑ̃
abusum & malum appetitum ꝯ̃tingit sc̃iaz
esse ꝑ̃uaz ut sc̃ia sinandi & h̃mõi
Si aũt loquimur de sc̃ia ꝯ̃ꝑte sc̃ie
sic ẽ sc̃ia ꝑ̃fecta bona ẽ. s̃ sunt q̃
q̃ magis sũt solliciti sc̃iaz q̃ sc̃ie
m̃ibus parum ẽ nil ẽ hoĩs et desit
ab experiencia & nõ ꝯ̃ꝑte experiens
s̃ ꝯ̃ꝑte rei vt sc̃ia augurandi q̃
nõ h̃z plus r̃onis nisi q̃ homines
mouentur ad motum celi & iudicabant
bonum. Si aũt non erit mala:

Oppositum ꝯ̃trie tñ sunt q̃ delectacões ꝯ̃ꝑporales
sc̃ corporales si nõ optinebant quasi
ꝯ̃suetudine ꝯ̃trariu. ẽ dum hõ tempe
qz contingit adeo qz hoies plures in
clinant inꝑ̃as & sunt omnibus ꝯ̃nes
& qz hee sole ꝯ̃gnite sunt pluribus: Est
aũt h̃as in delectacões & & importat
eis nõia qz nobis utendum est ut plures.
Oppositum vltim dico delectaconis aũt q̃ril
sit sufficiens q̃ẽ delectaco est q̃dam
ꝑ̃fecte opaco in naturam. Sn̄s q̃ nõ
qz ꝯ̃pugnat delectacõez esse operacõez
qz delectaco est actus imꝑ̃fectus dicta ꝯ̃
aũt ẽ operaco ꝑ̃fecti habitus & operalis
melius ꝑ̃o sit delectaco dicit̃ est operaco
habitus ꝯ̃nalis ẽ ꝯ̃rentis nõ impedita
habitus q̃ ẽ r̃m naturam ẽ q̃ nãe h̃ntis
ꝯ̃ꝯ̃ruit corporem ꝑ̃m delectaco nõ ẽ
motus motus. n. ẽ ad formam delectaco
aũt est diffusio forme et ꝑ̃e opaco
corporem voluptatis sunt q̃ naturam nõ
est delectaco pz qz nõ ẽ ꝯ̃nalis habitus
corporum ꝯ̃tingencia in re nõ ẽ delectaco
qz t̃ ꝑ̃cedit operaconẽ & h̃ m. delectaco
aũt est habitus ꝯ̃sistentis:

V. Delectacões corporales et sensibiles sunt bone

Postq̃ pe delectat de delectacõn simpliciter h̃
sunt delectat de corporibus delectacõnibus circa
q̃s est temperancia & primo determinat hac q̃
tione q̃uad h̃mõi delectacões nõ sunt bone
simpliciter sed & ꝯ̃ q̃d ꝯ̃quale verum ꝯ̃.
Sciendum q̃ intencio arestotelis nõ ẽ loq̃ h̃ de
bono nãe s̃ de bono moꝝ. Vnd ab de
lectacões corporales ꝯ̃ꝯ̃trum delectacões sunt q̃d
bonum nãe aliq̃ nõ tñ ꝯ̃ꝯ̃trum h̃mõdi
sunt bona moꝝ neq̃ mala s̃ sunt sc̃e
bone male. Si. n. sũt tñ sup hũda a

Et defectu sunt viciose Sunt autem
medie in quantum in assumuntur ab mente
complexionis et indigentie corporis vel secundum
speciem vel secundum individuum. secundum proprie in tali
tu. secundum individuum in gustu: Conclusio
delectaciones corporales sunt aliquando bone.
probatur quia sunt mediatiue ad expellendas
aliquas tristicias ergo aliquando bone: tanta
quia expulsivum mali quod est tristicia est ali
quid bonum. Item bonum est quod omnia bonum
appetunt sed omnes homines et bestie appetunt
delectaciones Item confirmatur omnia naturalis
inclinacio ordinatur que est in rebus non inclinat
eas nisi ad bonum sed conforma omnia naturalis
inclinacio est ad desiderium corporalium ergo
sunt bone. Et sicut delectacio intelligibilis
est consequens operationem adnaturalem intelli
gibilem ita corporalis consequitur operationem
adnaturalem corporalem sed operatio talis con
gruens est aliquando bona:

Conclusio delectaciones corporales non
sunt bone absolute sed usque ad certum terminum
et sub conmensuracione probatur sic se habet
habitus ita se habent delectaciones consequen
tes operaciones habitus sed habitus circa operaciones
corporales non laudantur nisi sint commensu
rati ergo delectaciones non habent certum terminum non
natura boni. Secundo quia delectaciones transeuntes
que sunt circa delectandas carnis excessus quia
habitus commensuratus est laudandus inter
parcia vero quia excessus ergo vituperatur
tamen non est simile in habitibus qui sunt circa delecta
ciones corporeas et circa spirituales non est
simile quia habitus spirituales non accipiunt vi
tuperium in excessu vnde quanto quis plus
intelligit tanto acucior fit intelligendo
et laudatur sed circa corporalia est super
habundancia vituperatur sicut et defectus vnde
non est aliquis prauus qui indulget delectationibus
corporalibus sed qui querit eas preter excessum
naturalem enim est delectari cibo vina ve
nere sed excessus est defectus autem Ex isto patet
quod delectacio corporalis est bona secundum mediam mensuram
suram Superhabundancia autem eius est mala
Ergo autem est medium quia viciosus non solum
habet superfluum superhabundanciam tristicia sed vult omnem
tristicia fugere. non non est contraria superhabundancie
delectacionibus corporalibus quia si sic esset non esset tristicia
contraria nisi de modo excessu sed superhabu
dancia tristicia delectacionum corporalium non est consimiliter
vituperabile sed tollerabile sed tristicia magis
inheret ei quia persequitur superhabundanciam de
lectacionum Ex hoc concluditur quod ex modus
defectu corporalium delectacionum temperatur

Et propter sunt delectaciones maxime corporalium
est vituperabiles ita et tristicia:
Item delectacio corporalis est bona bonum enim
honestum et utile est bonum ergo et delecta
bile bonum et per consequens est corporale: tanta quia
bonum dividitur in ista tria diuisio dicit per ea
equivoce de omnibus: dico enim quod verum est in de
terminacione quod est exequo ita quod non est
talis medius:
Item quod est per se bonum est semper bonum sed delectabile
est per se bona ergo semper bonum. Secundo quod non quo
ritur propter aliud est per se bonum sed delectacio
est huiusmodi quia dicitur est dare aliquo
quare in hoc dicitur. dico enim quod delectacio
non queritur propter aliud quia ipsa est quies in fine
Ex fine autem nihil est sed tamen propter hoc non
sequitur omnes esse bona delectacio. non in male
bonitate non quia delectatio sed quia quies est
in aliquo quod non. Si ergo illud in quo quiescit
sit verum quod est verum bonum et per consequens finis est
delectacio bonum. Sed bene multa que apparent
esse bona et habent racionem finis que tamen non sunt
et in illis quies est delectacio mala:
Item id quod ab omnibus desideratur videtur esse
per se bonum sed omnes appetunt delectaciones corporales
ergo Aristoteles per diffinicionem boni probat hoc. Secundo quia
et pueri et bestie iuvenes senes prout
sunt in delicijs. dico enim quod bonum est quod omnia
appetunt appetitu naturali et recto sed circa autem
non appetunt delectaciones corporales in commensura
tas quia ledunt et salutem perdunt sed quia querunt
eas ad certum terminum et hec erunt bone:
Consequenter Causas delectaciones corporales sunt valde
quesite tamen non sunt absolute bone propter
volens hanc dubitacionem solvere dicit quod
in solucionem dubiorum non solum oportet dicere
veritatem sed etiam assignare causas falsitatis
quibus decipiuntur hec enim multum
confert ad hoc quod fides habeatur veritati
Cum enim apparet quare aliquid non videtur
esse verum quod non est verum hoc magis facit
credere veritati dicto veritatis non est solutio Ad
dum solucionem hec ponit. Prima racio prima
quia quidam non possunt gaudere aliis delectacionibus
sed spiritualibus quia non sunt experti eas et
ideo ut extinguerent sitim naturalem vel desi
derium quod est in delectacionem appetunt corpora
les. Et ideo extinguendo sitim in persona
tercia pre memoria. delectacio non corporalis
secundum suam bonam extinguerit sitim gaudere
ut cibus quia quod tamen non desinit sed in
quantum tamen ipsa delectacio et per consequens prauita fit
ex consuetudine et ideo est excitat speciem delectacionis:

delectacionibus et ita ipse extinguit statim
et parvus aret unum teoh quod experti de
lectacionem que sunt in venereis difficulter
se continent Et cum hec delectaciones sunt
maxime sunt tales non debet intemperari
secundum cum sit nocive sunt contrarie. Secunda quia
delectaciones secundum se non sunt tristes multe
ymo difficiles Alia autem in quolibet
actu sicut videre audire intentum vigilia
est et in labore Et tales actus animam sunt
cum quedam tristicia quamvis nos non sentiamus
tristicias in eis propter consuetudinem
delectaciones autem est que medicina tristicie
unde sicut corpus propter laborem anima indiget
somno et quiete ita etiam indiget delectacio
ne ad tollendam tristiciam et laborem
que in actibus est: Tercia est quia
dicitur quod iuvenes quia iuvenes propter
augmentum habent fluxum humorum et ideo sunt
virtuosi et ita etiam sunt multe delectabiles
Quarta quia in melancolicis quia melancolicus
humor mordet et ideo corpus melancolicorum
est quasi corruptum et ideo indiget medi
cina que est contraria scilicet delectacionem et ideo etiam
sunt inventa habitu corporum delectabilium
Quinta quia est vilis et est quia delectacio si
sit superhabundans expellit tristiciam non solum
contrariam sed secundum quamlibet contrariam et igitur
et ideo sunt vehementer desiderate:
Cum quedam delectaciones absolute in vili non
dicuntur bone. Dicendum quod ideo quia duplices sunt
delectaciones corporales et spirituales: Inter cor
porales duas invenimus quasi quedam naturales
ut sunt bestiales ut delectari in sanguine
humano etc. Secunda sunt que propter consuetudinem
depravatam habitus Alie autem delectaciones cor
porales medie que defectus et tristicias
ut in cibo et potu vel indigeat et hoc absolute
simpliciter absolute de bono et parvus. ergo quia ut di
ctum est aliqui delectaciones sunt parve ideo non dicun
tur bone simpliciter vel absolute Ex isto patet
quod delectaciones corporales non sunt bone simpliciter
secundum primum quia quod est bonum simpliciter semper de
siderat. tales autem delectaciones non sunt desiderabiles
nisi tempore necessitatis et indigencie:

V. Inter delectaciones cor
porales. ille que sunt se
cundum tactum. sunt melio
res. Questio non est textualis. Secundum

secundum doctorem thomam Et utrumque in
quantum animal est sibi delectabile quia ad
hoc coniungitur delectacio: Quia sicut in sua singu
lis propter et ubi posuit in hoc secundum propter cognicio
nem et utilitatem et in utroque illorum continet
esse delectacionem secundum sensum quia et hoc quod
rem cognoscit delectatur in hoc et hoc
quia coniungitur aliqua utilitatem. Et quia propter
est natura humane excellit alios in cognos
cendo ideo delectaciones sensuum que conferunt
ad cognicionem videlicet et maxime propter hominibus
delectaciones ut que sunt ex speciebus conferen
tibus ad utilitatem vel esse plus conferentibus
autem ad cognicionem maxime visus et ad
auditus et ad utilitatem. Conclu
sio prima loquendo de sensu racione
utilitatis maxima delectacio secundum tactum
ponitur in maxima delectacionem racione utilitatis
ubi maxima utilitas secundum hoc est in tactu
ergo. Probatur quia tactus est cognoscitivus eorum
ex quibus consistit animal ut calidi frigi
di humidi et sicci et ideo sensus sunt quibus
tactus preservat se a corrumpentibus vi
tam et in est quod auditus quod non habent de
lectaciones propterea nisi racione utilitatis.
Non delectatur in aliquibus speciebus nisi in racione
ad propterea tactus Canis non delectatur ad
odorem leporis propter cibum et sic leo sono
bovis propter cibum Conclusio loquendo
de delectacionem racione cognicionis talis max
ima delectacio est secundum visum patet quia visus
plus confert ad cognicionem omnibus aliis sensibus
in eo quia plures differencias rerum ostendit
Et comparando has delectaciones inter se primum de
lectaciones ex cognicione a visu et delectaci
one ex tactu et utilitate sunt certe
et maximam delectacionem est ipsius tactus quia
id. quod est naturale in unoquoque est potentissi
mum secundum delectaciones tactus sunt naturales. ergo po
tentissime. Probatur quia ideo creature attendunt
dum indulgentiam vel speciem. Et consequenter delecta
ciones secundum visum sunt secundum intellectum sic
erunt pociores non maiores quia delectaciones
intellectuales pociores sunt sensibilibus:
Item delectaciones secundum tactum non sunt in specie
propter ea est maxima delectacio que sublata
cessat omne gaudium secundum hoc cessat subla
to visu. ergo est delectacio secundum visum maxima.
Probatur per illud Tobie Quale gaudium mi
chi erit qui in tenebris sedeo et lumen celi
non video Dicendum quod Tobias delectacionem natura
lem carere non potuit in eo quia cecus. sed
carebat delectacionem que est ex cognicione et
hanc ducebat exceptam. Item unumquodque

delectabile ad quod amat sicut eos supra
aliquos propter diligimus visum simo-
mente ergo in eo maior delectatio. Secundum
quod verum est loquendo delectacione que est
ex cognitione. Et propter hoc diligimus
magis visum ceteris. Tertio delectacio ma-
xime est in amicicia. sed visus maxime
facit amiciciam ergo in eo delectacio est
maxima. Secundum quod delectacio plus
est in carnalibus amoribus et alio vi-
sio nam delectacio que est secundum tactum est
in amicicie delectabilis quamquam sensus vi-
sus autem propter principium est in ea quia ex visu
imprimitur species rei amabilis quod allicit ad
amandum plus licet efficiat sensus in opa-
bilibus quam sensum operis ergo magis tactus
causat amiciciam quam ipse visus.

V. Delectaciones corporales et sensibiles sint maiores delectacionibus intellectualibus et spiritualibus

Videtur primo ratione quia delectaciones cor-
porales videntur magis appetibiles quam
determinat delectaciones corporales ab intellectualibus
et sunt quales sint delectaciones ille que sunt
sunt maiores et meliores corporibus ergo
Tertium quod ad delectacionem tria concurrunt scilicet
potentia receptiva obiectum coniunctum et illorum
mutua coniunctio. Ad arguendum sciendum quod in anima
sunt duplices operaciones scilicet actiores seu exteriores
et immanentes. Exteriores sunt que transeunt
in materiam ut opera artium et iste sunt perfectiones
non ipsius operantis sed rei operate. Alie
vero sunt cum quodam motu. Motus enim dicitur
actus mobilis ab ipso in mobili procedens
Immanentes sunt que non transeunt in materiam
exteriorem ut sentire intelligere velle
et iste sunt perfectiones ipsius operantis et propter hoc
manent in ipso non [illegible] perficit sed sensus
unde et tales sunt sine motu quia in in-
stanti. Et quia plus durabiles operaciones quam accio-
nes et ergo tales operaciones manent in [illegible]
ergo est perfectio ratione intellectus obiecti sunt et in
operacionibus earum delectacio in [illegible]. Con-
clusio delectaciones spirituales absolute sunt
maiores corporalibus. probatur primo ex hiis ex quibus
causatur delectacio corporalis ad eum similiter patet
in spiritualibus producit delectacio ratione cognicionis
et utilitatis. Si ergo delectacio spiritualis sit
maior corporali ex parte cognicionis sicut probatur quia
delectacio in cognitione delectacio ex cognicione
tanto maior sit quanto cognicio est

verior et dignior sed cognicio intellectualis
perfectior est quam cognitio sensualis ergo delecta-
cio intellectualis maior delectacione sensuali
Verior quia cum intellectu [illegible] cognicio [illegible] sensum
sit ex parte [illegible]. Item intellectus magis
reflectitur super actum suum quam sensus unde
ergo [illegible] et maior cognicio. Secundo quia sit maior
ex parte utilitatis sicut probatur quia magis diligitur
quod magis utile sed delectacio spiritualis magis
diligitur. Maior quia utile [illegible] nos in a-
morem sui sicut [illegible]. Minor quia cognicio
in intelligencia magis est delectabilis nobis
quam sensualia quia nullus est qui non magis vellet
carere visu corporali quam visu intellectuali.
Secundo probatur ex parte horum que concurrunt ad
delectacionem. Primo ex parte ipsius obiecti quia bonum
spirituale est magis [illegible] quam corporale. ergo
delectaciones intellectuales sunt maiores [illegible]
ut patet consequentia secundo spirituale [illegible] homo
[illegible] quia plus delectatur in bo-
no spirituali quam in bono corporali. Secundo ex parte
potencie potentia intellectiva nobilior est quam
sensitiva sicut malum est nobilius malo. Tertio
ex mutua coniunctione quia coniunccio potentie intel-
lectiue cum suo obiecto est intimior quam
potentie sensitive cum suo obiecto patet quia sensus non
comprehendit nisi accidentia exteriora rei intellectus
autem penetrat ad essenciam et cognoscit rem
non solum ab hiis que extrinseca sunt sed etiam a
principiis et causis originalibus. Item quia
adequatior spiritualis [illegible] quidam motus
adiungitur [illegible] sensualis sensibus mo-
tu reali multiplicatur ad potentiam sicut hic
non est in intellectu et propter hoc delectaciones
spirituales non sunt tote simul sicut in celis [illegible]
et aliquid expectatur ut in delectabilibus
[illegible] et venereis sed delectaciones intellectuales
sunt absque motu et ideo sunt tote simul
Tertio probatur quia delectabilia corporalia
sunt corruptibilia et cito deficiunt bona
vero spiritualia sunt meliora. Sicut ergo intelle-
ctus precellit corporalem ita delectacio spiritualis delectacionem
corporalem. Verum tamen delectaciones corporales quo ad nos
sunt plus movens et vehemenciores. Ratio
prima quia sensualia sunt magis nota nobis quam
intellectualia et ideo pauci sunt qui possunt se elevare
a sensibilibus corporalibus ad intellectualia. Secundo quia
corporales delectaciones sunt passiones appetitus sensitivi
Et propter hoc contingit nobis cum quadam trans-
mutatione corporali quod non est ita in illa que contingunt
intellectui [illegible] preter redundanciam appetitus superio-
ris in inferiorem. Tercio quia delectaciones
corporales sunt nobis quasi medicine defectuum
et quia frequenter sunt in defectibus corporalibus

Rursus etiam mouentur delectacionibus corporibus
et quoniam tamen volentes experiri contrarium de-
lectaciones spirituales non habent experienciam qua
experiantur quia non est eis aliqua experiencia contra-
ria et non habent contrarium et eas non fa-
cile cognoscunt a nobis et mouent. Et
hoc est verum quando fiunt per racionem ad
probandum spirituales et alias corporales. Spiritu-
ales quia non habent experienciam quam repellat
et ideo superhabundant in eius non est vero
sed quandoque magis accidit tanto sunt melio-
res. Corporales vero si fiant in excessu
fiant viciose modo habet quod sepe bonum
et perfectum ideo quod accidit contingit et malum
et ideo dicunt potest quod delectaciones spirituales sunt
delectaciones per se corporales autem per accidens
Corporales enim contrariis sed ex necessitate
primo propter expellandum tristiciam et indigenciam
sicut medicine spirituales vero queruntur
propter se quia non queruntur propter expellendum
tristiciam sed naturam contrariam habent.
Item homines magis prosequuntur delectaciones
corporales quam spirituales ergo maiores. Ver-
sum est philosophi et in 7° huius. Racio quia
non videntur alique alie que maiores. Dicendum
quod verum est quod homines magis sequuntur
delectaciones corporales quam spirituales
non quia maiores sed quia non nouerunt
alias:
Item que sunt potenciores sunt maiores sed
corporales sunt forciores. Ver quia plus
sentiunt corpus sunt forciores quam corporales
sunt huiusmodi. Ver quia per delectaciones cor-
porales tamen corpus alteratur ut est aliquid
sensibile in speciali. Dicendum quod vnde corporales
plus transmutant quam spirituales quia sunt
apparentes potest corpore non autem intellectus
vel dicendum quod spirituales est plus trans-
formant quam corporales. Corporales enim
tantum corpus alterant spirituales autem
perimunt animam que ex corpus ad ingentem
placiuus et in veris et aptis que sunt
in exterius:
Item re sunt maiores quas oportet temperare
et refrenare oportet corporales et non spirituales
ergo ... quia temptantur sit propter vehe-
menciam dicitur. Ver quia corporales sunt
in excessu fiat viciose. Spirituales vero
quanto maiores tanto meliores. Dicendum quod co-
... quia corporales refrenare constat eas
non et maiores et meliores quod enim re-
frenacioni indigent habet aliquid virtutis re-
frenantur ipse propter temperare moderari
sed spirituales que sibi sunt recta ergo non

indigent aliqua moderacione. Dicendum quia
re non est aliquid quod eis sit secundum hominem
delectabile sed non hoc delectatur in eo
cuius in deo. Dicendum quod ideo est ista ex-
cepta quia non est natura simplex sed va-
rie complexionis et quoniam transmuta-
bilis est et vno in alio. Et ideo si homo
delectatur in alio vno hoc est per naturam
quia non refiat partem alteram que contra
compositionibus quod ad est per naturam non potest
esse assiduum et perpetuum. Ergo ex quo con-
templari est homini naturale tamen intellectus
sed est per naturam respectu dignorum
et ponitur spera que in speculacione va-
cillat et ideo contemplacio non est semper
homini delectabilis. Sicut in alio qui
hominem efficient delectatur completa fiat
fastidium. Erit intellectum quod ea que
sunt in natura simplex habet gloriam de-
lectationem et quanto sunt corporea et melio-
rato ... habet delectatione. Inse-
ro quod deus gaudet vnica et simplici
et maxima delectatione quia est natura simplex
et immutabilis et operacio sua est absque
motu et non est in fieri sed semper est in
perfecto:
Item deo non competit delectacio ergo corporis
sed ... delectatio est quedam receptio
... sed deus non recipit quod ideo esset in
potencia et imperfectus. Dicendum quod delectatio re-
cepcionem ... est eius natura quod non habet tam
perfectam delectacionem in se sed deus de se
ipso perfectissime delectatur in se non recipi-
ens de rebus et se ipso dicitur intelligens:
Item non delectatur in se nisi quod reflecti-
tur super se sed deus non reflectitur super se.
Ver quia ea que reflectuntur super se sunt gene-
rabilia in ... quod deus non est. Dicendum quod
reflexio per se dicitur est super ad alia ut ad
eadem ... se habens et ideo reflecti super
se non est deo sed intelligit se sine reflexione
et ideo delectatur in se non recipiens ut ap-
paret ab alio:
Item autem non sunt omnes prince sicut ergo sicut
illud quod est simplex habet perfectam delectacionem
sicut quod angeli non habent perfectam de-
lectacionem quod est inconueniens. Dicendum quod angelus
est sicut generis ... et quod est tamen actus vi-
at potenciam totum ex toto et non sequitur
aliqua corporalis mutacio ex potencia tamen
ipsius quamuis tamen non sit ita simplex sicut
... deitas:
Item transmutacio maxime facit ad delectaciones
sed deus non est transmutabilis ergo non gaudet

et delectacio. Maior est hec relatis adducta ex dictis homeri qui dicit quod transmutacio est dulcissima omnium quia transmutacio non sic facit ad delectacionem. Minor patet quia quedam malicia est quia est defectus nature quando non est semper in eadem disposicione consistere et in primo motu. Et modo est aliqua talis malicia et defectus quia sicut homo qui faciliter transmutatur est malus ita natura que indiget transmutacione maliciosa est. Sed tamen hoc dictum homeri est verum in hiis que sunt circa transmutacionem:

Sequitur liber octavus moralis philosophie hic tractatur de amicicia:

Postquam in septimo determinat de continencia et incontinencia. Agitur in octavo de amicicia et patet quod necesse est philosophum moralem de ea tractare. Omnium quia secundum Tullium amicicia nihil aliud est quam divinarum humanarumque rerum cum benivolencia et caritate consensio. Ex quibus verbis Tullii patet racio quare oportet eum tractare de ea quia consensio est quod motus ad humanum et huiusmodi pertinet ad ethicum. Ideo necessarium est ut ethicus de amicicia tractaret. In hiis eciam verbis patet causa quia materia amicicie pertinet que attenditur divisio amicicie in suas partes et hoc cum dicit divinarum humanarumque rerum et que forma que dicit naturam eius amicicie. Et hoc cum dicit consensio cum caritate et benivolencia. Et ideo necessarium est ut utrumque homo detractet sed de ea. Et dividendo eam in suas partes et declarando eciam ponam constitutivam naturam eius. Secundo quia perfecta cognicio alicuius rei non habetur nisi quod noscatur et secundum essenciam et secundum virtutem generaliter cognoscatur per principia prodeunt ex quibus fiendum et aliud pendet ex prioribus et ideo oportet ut notificetur amicicia. Et per diffinicionem suam et per divisionem in partes suas. Conclusio ad moralem pertinet determinare de amicicia. Patet primo. Secundo quia officio virtutis pertinet ad moralem philosophum. Sed amicicia est virtus et cum virtute. Ergo. Maior est enim quia magistrum est cuiuslibet eciam ut infra. Est cum virtute qualiter virtus est ea vel amicicie. Secunda racio moralis quod habet considerare circa necessaria ad vitam humanam propter mores. Sed inter illa maxime ipsa amicicia est necessaria. Ergo. Maior probat primo secundum statum prosperitatis. Est enim fine quo nemo eligit vivere eciam habens divicias et omnibus necessariis

ad vitam est maxime necessarium ad vitam prosperam sed amicicia est huiusmodi. Minor probatur primo ex utilitate quia sine eo quod maxime est prosperis habent quod habeat quod diviciis et commodis vite non eligeret vitam sed amicicia est huiusmodi quia ea maxime opus habet. Minor patet ex utilitate prosperitatis ex diviciis habent enim est maxima utilitas diviciarum quod ad omnes beneficium facere exercitantes temporales(?) at divicie est maxime convenit amicis. Secundo patet quia non sine amicicia intrat ad finem determinatum consequendum propter ad beneficium sed eciam ad conservacionem diviciarum quia quanto maior est bonis exterioribus tanto instabilior et instabilior non gmeas(?). Unde dicit textus. Certo enim maior tanto magis sentiat scilicet fortuna. Sicut eciam maior arbor indiget fulcimentis multis a natura patet amici sunt sicut ea fulcimenta que conservant aliquid in alto statu. Patet secundo quantum bona secundum statum infortunii quia quod ad quod ad maxime fugit infortunium maxime est necessarium ad illa statum sed in infortunio confugere ad amicos. Ergo. Tercio patet bona secundum universalium quia secundum statum senum et secundum ... ad tercium amicis sic ad quod subveniat ad omnem defectum maxime est necessarium ad vitam secundum quemlibet statum sed amicicia est huiusmodi quia iuvenibus quia habeant propter precepta ad peccandum et propter aliquem retrahere est senibus propter et pellere malum quia se ipsos reuelare non possunt sed ab amicis. Ideo secundo boni patet quam quoque patet adolescentibus potentibus ad bonas actiones est necessaria ad vitam sed amicicia est huiusmodi. Ergo. Patet per auctoritatem homeri quod hic est determinatum. Quando duo veniunt simul veniebant quia erat missi a grecis ad troianos propter helenam unus ut unus esset ut unus et iuvaretur alteri. Tercio eciam quia efficiuntur potenciores ad agendum in vita activa et ad intelligendum in vita contemplativa. Hoc est necessarium sed amicicia est huiusmodi. Maior patet quia tales duo possunt se revelare et sicut contemplativus unus agente alius potest videre et alius. Nec hoc solum quia ut accideret non sed revelata se. Item de bono innato homini sed eciam hoc est. Sed amicicia est bonum innatum. Maior patet quia eciam habet considerare de eo bono homo. Minor patet quia in hominibus et in avibus et in pluribus animalibus videmus

Eorum gratiam et amorem ad requirendos
plures. Dicitur nondum et pluribus animalibus
quam que sunt. alia translatio: ita facta quod non
faciunt aliquod solum ut visso et ...
sibi patet ... Aristoteles in naturis habitibus ...
hoc homines quod sunt eiusdem ... quod amicitia
generat ... in moribus et maxime a-
micitia naturalis est que est hominum
et propter speciem nature inde nos ...
philopentes id est amatores hominum qui in-
placet est quod est naturalis homini hic ...
maxime delectabilis ... quod ...
ignotum ... ab errore ... de illis
erratibus in via quos alii videamus
... in ... via ...
quod maxime intendit legis-
latores sed amicitia est ... Aristoteles quia ...
moralis philosophia ... homines ...
... quod intendit legislator ... quia
legislatores magis ... adquirendam
amicitiam inter homines et magis quam
iustitiam quia iustitia ...
... penas ... ne dissensiones
... inter cives ... quia concordia est
quasi pars amicitie ... legislatores appe-
tunt concordiam et expellunt ...
... Ita moralis
... iustitia ... de a-
micitia ... quia amicitia
plus ... quam iustitia ...
... iustitia in amicitia sed non econverso.
... si ... amici non indiget lege
que ...
... sunt
iusti ... indiget amicitia ad ...
iustitia ...
... et ...
... honesto ... moralis
... amicitia est ... Aristoteles quia
moralis ... est
... est honestum. ... quia nos ...
philosophiam id est amatorem ... et philozophiam
... amicorum ...
... quod ipse est laudabile. Amicitia
... in ... Etiam de
amicitia ... incipit ... de ea
et ... primo ... opiniones
... opiniones ... de amicitia ...
... de moribus ...
... de moribus et amicitia
naturaliter opiniones ... due

Prima dicit quod amicitia sit quam similes Et
... contrarium ... sunt similes quod ...
dicunt similes ad similes congregari amicitia
Et hic ... quia similia similibus
gaudent sicut gaudere est ...
... et ... quod ... in ...
faciunt similes. Secunda amicitia fundatur super
contrarium ... in utroque ... videtur
esse similes ... eorum enim quod
sunt ... similia ... aqua
... at ... quod ...
... dissimilitudine
... amicitia est quod ... fundatur
... similes quod ...
... dissimilitate ... rationes
... opinionem quod ... quod amicitia sit ...
... Et ... quod omnes ...
... quod sunt similes ... hic ...
se amant ... amicitia ... ves-
tudine. ... opinio ... esse ...
quod ... admittem Amicitia
aut ... ...
est ... ... amicitia
... at ...
... opiniones ... quod
ambe sunt ... Amicitia ...
... in vite ... est
... quod ...
... inclinatur ad
amicitiam ... indigentia ...
alterum ... et ... indige-
... sit ... fundatur
super ... in ...
... Aut ... ...
... ad amicitiam ... ad-
... ut ... quod ... ad
ut ... et ... ...
quidem ... naturalis ...
... alterum ... ...
... et ...
... quod ... in ...
...
et ... amicitia naturalis ... amicitia ... est
... et ...
... ad ... ut ...
honeste ... potuit Et
hic ... opus ... aut
... de ... impedit ... cum
quod ... sunt similes in ...
et operatum ... impe-
... Et ita ... sunt non
esse amicitia utilitatis vel delectabilis

Sed amicitia honesti boni quia totum concludit
omnem bonitatem Alia fuit opinio co-
rum qui loquebantur de amicitia naturaliter.
Et horum aliqui dicunt quod generatio est
causa naturalis amicitie Et hi fuerunt duplex
quidam dicebant quod natura separata ab inuicem
amat se ut terra sicca pluuiam et humidum
desiderat eadem ratione siccum et hoc dicunt
Euripides Alii uero e contrario dicebant
natura corrupta natura corrupta esse
causam amicitie et secundum hoc dicebant
quod unum contrarium desiderat aliud quia utile alteri
ad conquirendum qualitatem perfectiorem et quod conclusive
fuit omnia per separationem unius mixti in
quo fuerunt omnia confusa Alia autem opinio quae
dicit quod simile appetit simile et amat id
Et proprietates quorum opinionem dicit textus
quod fuit multa dubia de amicitia:
Item amicitia est communis bestiis et hominibus
quod patet ad libertatem de animalibus Item ami-
citia videtur pertinere ad politicam eo quod per
eam maxime seruantur ciuitates quod intende-
bant legislatores Item contraria medium
sunt cuius ratione esse ipso sed amicitia semper
tendit in alterum Et consistit in quodam con-
formitate et non patet ad ethicam quia ista consistit
ea quae pertinet ad unum Secundum quod amicitia
quadam pertinet ad ethicam et quadam ad legis
positiuam et quadam ad naturalem Si consideretur
tamen se sic pertinet ad ethicam. Si autem consideretur
quo ad usum et officium eius et patet ad
politicam quia usus eius ualet ualde legislato-
rem et magis secundum quod attinet communitatem
Si autem tales similitudinarie ut dicunt quidam
maiorem partem uirtutis sunt quae superiora
manent inferiora sic patet ad naturalem et
politicam ea quae sunt obiecta:
Item de amicitia titulus est ratio quia ipse
rustica ponitur. Secundum quod amicitia illa
differt ab ista hic enim amicitia a in a[illegible]
quo unusquisque alium diligit sed ea consistit solum
in uirtutibus et felicibus quod celorum sunt quibus de-
cet se hic aduocare quia consistat unde
secundum eam quia uerum se hic aduocare et regitur
ista autem sola aduocari et probari est.
Item contrariam rationem Amicitia non est necessa-
ria ad humanam uitam per uirtutem et
sunt quos aliquid non potest esse sed sine amici-
tia ad alterum a quibus potest uiuere utique in
heremis. Et consideratur testimonio circumstantiis de
ipsis quae dicit unus modus agere sine
quietu mutuo et ideo non est necessaria
amicitia. Item sunt quos potest esse per se
humane vite non est necessarium sed felix
contemplatiua quia est aptissima vita potest
esse hominis solitarii sine amicitia. Secundum in-
quantum necessarium ad vitam dicit duo secundum
quos homo potest uiuere vita et est necessarium
adesse et non est necessaria amicitia.
Aut sunt quos ne diligit unum et est
necessarium ad bonum esse et amicitia est
bonum necessaria Et ad bonum operandum in ui-
ta actiua et ad bonum intelligendum in vita
contemplatiua quia quamuis contemplatio potest
esse hominis solitarii oportet tamen ut habeat so-
cios et amicos cum quibus ueritatem in-
quirat Aliquas non potest perficere ueritatem
intelligere et non erit bonus felix et ideo
dicit amicitia in vita naturalium vita so-
litarii non est quam peior quam potest esse:
Quinto et ultimo dicit unire de omnibus spe-
ciebus. Secundum quod unitur est duplex quidam
secundum intellectum essentiale et aliud est uni-
uocum ad speciem animalis et hec est uniuocatio
in loco [illegible] secundum intellectum unde
et quod aliquis modus [illegible] esse hic cena
animalis in hac specie et in ea dicitur per prius
de una quam de alia animalis secundum unum quod pro al-
iquo alio et alia et cetera non est unum
id quod habeat essentiam in omnibus et hoc est
unio physica Neutro istorum modorum
de amicitia unita quia quod sunt unum ea-
rum intellectorum unitate suscipiunt quantum
illius essentiae rationem ut est ad equum et
animal Sed amicitia quae fundatur super ho-
nestum est uera amicitia quoniam quod super uti-
le uel delectabile per eius prius est nunquam
quoniam patet quia amicitia fundata super
honestum diligitur a suis per se sed duos a-
micos delectabiles patet delectationem et
utile per se diligit et alia patent Et
ideo per eius dicit de ente per se et ente
per accidens analogice ita amicitia. Secundum
quod aliquis dicit solum una differentia amicitia
et decepti fuerunt quia omnes species amicitie fuerunt
equales secundum magis et minus ideo pu-
tabant omnes species esse unam Sed autem ra-
tione gelaudi quia intellectus ea quae dicuntur
secundum [illegible] per magis et mi-
nus ut si dicitur album esse colorem
nigro ut secundum analogiam ut hic si di-
cimus quod angelus est uerior persona ut an-
gelus magis intellectualis quam homo:

V. diffinicio amicitie

In textu posita qua dr est benivolencia sumpsimus gra q bonu volum zc ut inficia:

Amicicia e benivolencia q bonu alic volum simpliciter gra mutua 7 no la tes potissim pe post opatos aliqo ze gue inficit deoz sed. Sum q adon dum q fit amicia inuestigat az elos po los plurales pordinare i deon poitas prima pz ad obiectu amicie. Aqua est dicit amicicia. Est at obiectu am cicie ipm diabile. 7 bonu malu e impsiy agmeod no amatur. Cle at bo pt esse ul bo pse ul parcius pse sic honestu et delectabile sit 6 finis utile vo quod ppt altm zm ptinet ad qtem datoris pz amicia est gra cuius qd aae. Et ideo dicit temus qd e sui ipius gra. eius qd datur zm ad vissitudine amad. et ppt hoc dicit mutua. Ita at pz ad amonz actus et ideo dicit no la tens. Pro intelligenda deon simil q dicit amor 7 amicicia Amica a micicia e qd hoc simit sup. Bz quo alic volum bo bz aoz e passio appetit sensitum ut in aoz est pt dem actu amicie 7 ld dux aoz p amicie q quis ult bo eleus que aat. 7 aoz geupiscie quo qs amat gra amatur. Et dag vini iste aoz lig fundat in volute in incipit ab appetit sensitiuo 7 ideo fit in bismo ozh. Ex isto pz q pros amicie clt benivola amo cui qui e actus amice ult bn alic mo velle bn alii e ipius benivole go clt benivola volum alic bonu hon dicit vno gra illius qd dag alio gra ntil. velle at bo alii ppt nos no e vtl. 7 io oz q amicia q fundat super sup dte adat aliquid sup benivola q dt so bn velle. Et io dicit q bo volum alii gra su pis. gra eius cui bn volum qz aut amicia fiat unu 8 dicit ut vulgari li Amicus e alt ego 7 io zquis ad a micicia amari zamaris. ut ic q amas redamat se amatu que e

Zod multu 7 dicit mutua in dion qz at amicia no solu nominat vo lutatem bz nai e cui pre filio 7 o pe 7 offitio io adic no latens vim bn q uoleniu amicie e disspositio q indicat scientia ola fit disimulica an amic bz pq disimulacio e mali. Et ideo no statu accibendu e offitiu amicie ut fit pba 7 no latens n disimulac amicy qlis fit. Et io dicit Cicero in de amicia nullas tulimodi fals edicdas 7 amicy acplere offitiu a micicie: Conclusio posita dic ad tiue e sufficient data ppt Amicia p los plurales i qua patas. Et po q fit benivola qz benivolencia e zelu boni. Oib at amica e gra alicuius boni go benivola za prima ppt qz aoz ad malata ut ad vinu no dicit q amad 7oc no n qz a mag ea ppt nos go amad dz esse gra aant. Aus po qz intelli aaciom no e zadamao q zquil ad amicia zo qz no dag iamata tqm insist coz bonoz ut velleg eis bo 7c ppt hoc qz aat vim dic benivolg g pla qz si aliqui aant aq gra coz tuo zamet dant benivoli in cois bz no ppte aui qz simus amice e aa uteny 7 aatu fiunt vey 7 io amica est benivola in qpass ut si amans amce zm quod quody amaris eta prima qz multi fiat benivoli ad bg qs nuqz videruut inquatu qeam dum qz estiant eos 8 virtuosy. Et pt 8 qz es parcial incis bn eo se ppte aui qz eag eos q se habent ad zinvicem go zquil q fit benivola no latens gg pro declaroem notabile Item parumpa volum alii bo go dic mala. Aus ppt a volleg 8 bo ho nestu a delectabile a utile. Non honestu qz pt ult filio bo filio est si pinuz. No utile qz sic e filg que pe aat pecuin dauat. No de lectabile qz et filg felicis estima dz q pt deliget filiu ppt bo 8 ipse. delectabile qz qualiscuq fit filg delecta tio pe incor inqtu vinit pras e in filio. Ultu at ad bo filg tud e ibi delecto aliqu zv bom delectal

aliquid

Et aliquam ratione boni honesti et aliquam ratione
boni utilis:
Item quia si intellectualiter sit amicus et tamen ubi
non conversatur, hoc dico patet quia talis non vo
luit nisi aliquod bonum. Non honestum quia
stat utrumque separatum. Non delectabile quia
si sic tunc ipsi separati non essent amici quia
se non viderent. Nec utile quia unus se
paratus ab alio parum vel nihil affert volu
ptatem. Dico tamen quod quidam possunt habere a
micitiam fundatam vel super honesto et
delectabili vel utili magis tamen super
delectabili quia una delectatur in gaudio
ubi alterius. Separati tamen cessant et si non
actus amicitie est tamen habitus illius. Nec ad
amicitiam actualem requiritur actualis
visio quia sola memoria amici generat
eius amorem:
Item contra dicta est amicitie quod ita non bonorum
Augustinus amicitia est inter benivolos malos
et iniquos. Dicendum quod hic dicit apostolus

Dubitatur utrum homines amant id
quod simpliciter est bonum vel quod est bonum apparens.
Dicendum quod convenit bonum simpliciter et bonum actu
quod bonum simpliciter bonum esse bonum et adoreatur
sed tamen quod vel est ipse vel sibi est bonum
ut philosophie est bonum. Et tamen dicitur est
bonum medicina et divitie. Ex quo ratione tene
quod quilibet amat quod sibi est bonum quia quilibet
sic mobilium sibi proportionatum secundum quod quilibet
et nullus est bonum et amabile est sibi proportionatum
et quibus sic movetur: Item homo non a
mat quod sibi bonum sed bonum apparens quo
niam quia appetitus non sic movetur nisi aliquid quod
sit apprehensum secundum quod apprehenderet
bonum vel secundum aliquid apparet bonum vel quod est ma
lum quo ideo sic sibi bonum vel dicendum quod homo
non impetit rationem quia quod apparet bonum
eum apparet bonum et sic movetur in illud
in quantum bonum:

Utrum amicitia bene di vidatur in amicitiam propter honestum in amicitiam delectabilis et utilis:

Pro
quo primo ponuntur dictiones amicitie et
que ponit eius divisio. Et primo dicitur quod
supponitur rationem dicta libri etiam quasi. Bonum
quod necesse est omnem amicitiam fundare
super aliquo quod actum dicitur concernitur ob
iectum sicut quod est amicitia et amor circa sed
actus necesse est ut sit amabile super quo
fundatur amicitia. Ratio quia amare
est primum amabile vel causa quod aliquid

est amabile nihil aliud amabile nisi bonum
quod necesse est omnem amicitiam radica
tam esse super bonum et bonum vel triplex scilicet ho
nestum delectabile et utile ratione hanc
quod tertium boni dicitur Aristoteles septimo sic
tertium species amicitie scilicet amicitia propter ho
nestum bonum delectabile et bonum utile. Ratio
autem huius boni est ratione ad ap
petitum. Appetitus enim scindere in duo scilicet
infimum et in eam que sunt circa infima
sensibilis vel est ratione unus in quo fertur
appetitus sensitivus et ex bono delectabile
alius in quo appetitus intellectivus et est bono
delectabile et honestum. Ea vel que sunt
circa ad finem sunt sub bono utili quia
ea [illegible] propter finem et non propter se:

Conclusio Triplex est amicitia
scilicet propter honestum amicitia propter delectabile
et utile. Patet quia amicitia fundatur super
aliquo bono sed bonum est triplex ergo et amicitia
triplex et. Ratio secundo quia destinctione ac
tuum necesse est habitus diversificari sed tres sunt
actus distincti specie quia sunt actus amicitie
quo tres species erunt. Antecedens quia ponitur
et huius conveniunt quod actibus quia alius est
amandi quo aliquis amat quia honestum
et aliqua quo amat quia delectabile
tertio. Et patet quia stat etiam amantes esse
separatos quia aliquis dicitur amat etsi
in ea nulla esset honestas. Unum tamen
patet tres species non sunt unius speciei amicitie
simpliciter enim est hoc dico patet vicinales dicuntur
secundum per quosdam modos. Unde nec sunt sic quod
amicitiam secundum de decisione simpliciter prius et
posterius ut patet. **Conclusio** propter
amicitia propter delectabile et utile non
sunt perfecte amicitie. Patet primo quia amicitia
parvus non est perfecta sed iste sunt amicitie
parvi. Antecedens quia parvus non habet rationem
perfecti. Ratio quia amicitia ratione bonum alterius
propter se ipsum sed qui sic amat quia delectabile
et utile non amat tamen propter se sed
propter amicum ut amans pecuniam quia
non ac[illegible]llecti ei bonum sic unum amans
propter usus etc. ibi non est amor glo[ria] ama
toris et ita non perfecte. Ratio quia amicitia
perfecta non deficit sed iste deficiunt quo
niam quia cessante utili vel delectabili quod
est causa amoris cessat cessat amor
et amicitia dissolvitur:
Item ratione bonum non salvatur perfecte in delectabili

Et utile qo nt eo pfcti · tia qz ad
cina fudat sup bom · Aut qz i hon
honesto saluat zo bom perfe ut
pz : Item membra diol cont
pz qz de honestu d utile et delecta
bile · duod qd bn ze coincidut s
bn zon distinguunt :
Item Amicicie pt dlectabile et
utile sunt parue go no faciut uniq
pfcte · tia qz eus parue no faciut
scam dram z zuniale · ddm qp
no sut ve ps s st quid mor qz
no dzunt d zm psecuc et uniq p
fecerg :
Item Amicicia delectabilis no d
pps amic qz amor dis in aola
gaupe et inamoem amcie no sub
amor gaupe cadt amd dlectabile
dm qp no amice pste saluat in
amicia honesti · Alie vo due nost
vd amicie s mgl st sub amoe g
cupie ut pt azntu ett dicit de di
cie so in anoloia qz quodmodo amicie
Item illa q sut indiuises bctis no
gut in vno ge s pte zo amicie sut
indiuises bctis go no gut · Ao qp
q sut sub vno ge hzt vna gnez
poiam diusa at bcta hzt diuisas
poias · Ver qz Amicia honesta d
in zon s de e magpe pstuo i co
cupie · dm et s sut in diuises bctis
possut tn gre in vno gm zm ano
loiam z no vniuocom vl dm qp
amicia dlectalis ecs d in zon dlectad
n h d i gaupe s aoz dlectaoe pt
esse in zon :
Item Amicicia honesti d parua
pte qz amicia honesti d pt bo vite
q d mhoc veg at amt hol · dm q
bo pse d q sui zmia clinat qle d
honestu qz id zhat nos sua vi · vt
q aemg et allicit nos sua decitate
z bo pse dal honestu Et qm aub
amor hom zm esse bn qrm ad
poiam appetitiua d pse · No n ap
petig fere in hoiem s i honestu
hoiem ete honesti d ea pse monet
Item · dlectale et honestu d dili
gibile ut sut s inpg la d tmud
et eud mo ad duos fines go non
est amicia honest at dlectabilis ·
Ver qz no elal u linea ad duos

Pncis occad pte dm qp delectale
d diusa · Sn cm dicit honestu
t d dlectabilis corre dlectabile
at sim v d pozle · honest et ideo
actq amicia ad dlectale et honestu
est sed ad vm · Ve at pt ad dlecta
bile core tu est ad diusa :
Dubitatz · de bctis eaz amicaz
dm qp amicia utilis gt zbg qhbg
hom · Senibg qz sut i desitu nae
qo gnt utile qo s subueniat · Ja
uenibg z adolescetibg qz sec fidel
lets amat se pt utile qd rumq
hz ab aliquo · Et pegrinis et cum
int se ghat amicam vt cm toti
gnt cos pmure hospicia ut se ma
tuo suscipiat ut bn fiant fiant
vm ab alio · Amicia vero dlecta
bilis maxime iuuenibg qz q ad
respiat dlectabilis spuriam iuues
aute maxime sectat pasos et eo
grit pseq dlectale et fuge tste
et ut dicit tex · hoz amiac sut fa
cile inalat qz infuncte etate sut
eis aliqe et aliqe res dlectabiles
qp no eigd ze dlectanc iuuenes z
adolestes tufuncta at dlecta amic
z amicia · Eo qz et ipi iuuenes st
multis in amao et eadem ab aoze
Amicia at honesti ita qt solum
bonis qz ipa est pne gta boni :
Item Amicicia utilis no debet
gt senibg qz tlis bonibg indiget
pte qz senes plis s longo tepore
quesierut z ita miq hz vale · dm
qp in senibg na est defincis · Et io
tu no hz adiutazad inse nale d eis
at qrat auxilia ab aplno · Rinis
go satt lz tn pp putat se deferere
go amaut utile :
Item Tale hz no inest bctis gna
zal differentia s iuuenes et senes st
gtoria dispoicom go no vene eis a
micia utilis · dm qp bctm amicie
utilis pt assignare dui d zm dispoicz
nalem ete d insenibg · Aut zm dis
poicom acquisitam inducta ete a
micia vtilis d iuuenibg vel moribg
s in quibgd qz s sut lucrabimuat ut
sut mercatorz :

Item xvi° quia non permanet non perpetua talis aliqua utilitas sed pertransit et ideo ideo et non est amicitia utilis. Dicitur quod pertransit parvus patet ad dicendum inquantum fit secundum bonum a bono quod esse credit semper manere in terra clausus :

Item senibus non est amicitia delectabilis propter hoc quia delectationes sunt more contristationes sed senes sunt in multis tristitiis ideo debent carere propter delectationem. Dicitur quod in senibus decrescit spiritus et vigor naturae et ideo non inclinantur ad delectabilia in cibis potibus et cibis et ideo quamvis specialiter paucis delectationibus careant sensus non possunt quia non sunt earum capaces.

Item unumquemque amare perfecte sicut plures. sed non omnibus juvenibus ... plures ideo inquantum assignant verba experientia. Dicitur quod in juvenibus contendunt pares et ideo magis afficiuntur delectationibus ut in pluribus etc ut vult philosophus. Non ... impediunt assignare ita bene ut in pluribus quia et aliqui senes vel propter contrarium propinquitatem delectationum quam aliquam fugiunt :

Utrum perfecta amicitia sit solum inter virtuosos

Postquam philosophus divisit amicitiam declarat hic de amicitia perfecta quia amicitia est ultima sicut tenens principium vero amicitiae non ultima in natura sicut perfectam determinat de ea quia ipsa est perfecta et perfecte amicitia. Item quia est prima tenens et causa earum hic dicitur. Dicitur quod nomen amicitiae omnem gradum consequentem quia vivere cum vera amicitia quia de ratione amicitiae est mutua benevolentia et non latens et alia imperfecta sunt in comparatione et ideo convenit delectabilem et utilem quae est plus aliquid amicae ex quo ipsa habet gratia. **Conclusio** amicitia honesta est solum inter virtuosos et bonos propter hoc quia amicitia perfecta quae est honesta est principaliter inter illos qui sunt tales simpliciter sed soli virtuosi sunt huiusmodi. Minor patet quia amicitia fundatur super bonum simpliciter quod est amabile simpliciter. Secunda patet quia improbi et tales non sunt unde sunt amabiles unde dicit Tullius haec sententia sincera sunt non inter bonos amicitia esse posse ut amicitiam tales non sunt vere honesti quia tales quae intellectum et voluntatem. Improbi autem sunt depravati voluntate. Secunda ratio separantur ut nec rogent contra ut recti faciant unde ut dicit Tullius sed hanc legem non potest nisi in vita ideo sunt virtuosorum perfecta amicitia. Tertia amicitia est causa consequentia sed solum virtuosi possunt vivere in simul vero ideo soli tales possunt servare perfectam amicitiam. Minor quia sunt dissimiles et contrarii (?) gravitate et mores amicitiae consequentur. Secunda quia mali non solum bonis sed etiam ipsis sunt graves et difficiles. Dicitur perfecta quia amicitia propter utile et delectabile ex quo non servat rationem perfectam amicitiae sed est esse in mobilibus. Amicitia enim ratione huius amicitiae non amat se gratia sui sed gratia utilis et delectabilis non est simpliciter sua esse delectabilis et utilis: Conclusio amicitia fundata super honesta est perfecta. Patet amicitia perfecta et non parvus est perfecta sed amicitia super honesto est huiusmodi. Minor quia talis fundatur super virtute quae boni volunt bonum utrique aliud ita perfecta perfecte. Secunda huiusmodi ideo tales amant se perfecte et non gratia alicuius quod ad hoc sequitur. Excepto infert philosophus quod talis amicitia est maxima quia perfecte et per se et vigorosius eo quod patens. Tertia ratio quia quod est magis perfectum tanto perfectius sed amicitia honesta est magis perfecta ideo. Dicitur quia in hac amicitia amat se amicus propter se et propter hoc quia boni. Et propter hoc quia dum ipsi sunt et utrique quod non mentis laudantur servatur amicitia. Utrique et est maxima quia huiusmodi ideo talis amicitia est tantum maxima ut tunc permaneat sed eorum amicitia usque quo utrique boni sunt utrique autem maxima: Tertia etiam inter decet. Hoc est perfectum sed amicitia honesta est deesse quod ad amicitia aequalitas. Minor secunda philosophorum perfectum tamen inter deficit. Dicitur quia quaelibet invenitur in aliis amicitiis hic in isto et tamen hic aliquid plus. Amicitia.

Sed propter delectabile fundatur super delectabiles
Amicitia propter utile assequitur secundum quendam
modum. Amici autem qui honesto non solum
sunt delectabiles et non solum ad invicem
utiles sed etiam simpliciter quia tales sunt in
in aliis sunt maior patiens. Et quoniam in
tertia geritur quod amicitia est maxima
quia inter eos invenitur alia quae requiritur ad
amicitiam. Et quoniam similis est ratio
quod talis est quia omnis amicitia quae simul co-
pulat omnes rationes amandi est perfecta
sed haec est honestorum. Videtur ergo quod amicitia
sed propter bonum simpliciter quod est honestum et bonum
sibi quod est utile. Aut propter bonum delectabile
non honestus quod est bonus simpliciter et de-
lectabilis et est perfectus secundum virtutes
et appetit secundum omnem modum rationis quibus potest
consistere. Tertio aliquid rarius talis perfectus
sed amicitia honesta est rara. Aliter quia per-
fecta inquantum est rarus invenimus bonos
sunt rari primo quia amicitia est propter virtu-
tem pauci autem sunt virtuosi propter diffi-
cultatem attingendi medium virtutis. Tertio
quia talis amicitia indiget longo tempore et diutur-
na experientia et conversatione mutua ut
se invicem possint cognoscere et virtuosos et
amicos. Sed raro contingit quod aliqui per diuturnum
tempus possint experiri de se ergo talis amicitia
rara. Aliter quia secundum multas modos talibus.
Item amicitia honesta non est passio probatur
quia est propter actum non est passio sed amicitia est
est honestorum. Videtur quod si amicitia est propter virtu-
tem virtus autem actus hominis et ita videtur
quod amicitia sit passivus et non passio. Solutio
est supra tamen dicitur. Et si virtus sit actus spe-
cie tamen radicaliter propter voluntatem quia quaedam
elementa ad amicitiam item commotio propter volun-
tatem volutus amicitia non est honestorum passio sed
passio. Et ideo quia valet talis voluntas
in virtute secundum in [illegible] bonum ergo dicitur haec ami-
citia passio et non passivus.
Item amicitia perfecta est in malis et honesta per
quia similia perfecta causant perfectam amicitiam
sed et tales ita possunt esse simul in mali-
tia sicut studiosi in virtute ergo videtur quod perfecta
qualiter amicitia. Dicendum similiter fundatur super quae posi-
tivum vicium autem dicit quandam privationem
et ideo non proprie dicuntur similes quia sunt in vitio
sed quia in virtute. Sic ergo inter virtuosos non est
vera similitudo sed non vera amicitia. Item.

Amicitia perfecta est intransmutabilis quia fundatur
quia est gratia gratia dicitur talis tertia primo celi. Aliter
quia contraria contrariis amicitiae. Dicendum quod philosophus
dicit amicitiam esse intransmutabilem vult
quod cum difficultate est transmutabilis sed non
penitus.
Item amicitia honesta non est rara probatur
quia aliqui sunt qui cito recipiunt amicitiam
amicitiam unus ad alium facile. Ut bonus di-
ligit bonum. Dicendum quod philosophus hic quod aliqui cito con-
habent opera amicitiae non dicuntur ideo
amici sed philosophus hic manifestat quod volunt esse
amici quia exhibent ea quae sunt amicitiae
sed vero est quod amicis fiant se mutuo
esse tales ut hoc experiantur longo tempo-
re. Volunt quidem amicitiae esse vere sunt
sed amici amant.

Utrum amicitia propter delectabile sit maior et permanentior ea quae est propter utile.

Philosophus probat consequenter comparat
species amicitiae ad invicem et comparat pro-
babiles amicitias scilicet delectabilis et utilis ad
veram amicitiam. Dicendum quod amicitia quae de-
lectabilis et utilis convenit cum amicitia perfecta
et differunt ab ea. Conveniunt quidem
quia primus et proprie obviant quod sicut boni
sunt delectabiles sibi ipsis et etiam utiles
ita quod adeunt se amicitia scilicet quae delectabili
sunt sibi delectabiles et similiter quae amant se
propter utile. Ratio secundo est amicitia de-
lectabilis et utilis minus amicitia vera
in permanendo quia etiam tendit ad permanen-
tiam perseverantia autem [illegible] imperfectis sunt
rationes. Primo tamen et aequale sibi invicem re-
pendat sunt fit si delectationi pro delectatione
ut sit eius delectabilis et econtrario tamen diutur-
[illegible] ut sic delectationes mutuae
[illegible] in ipse et non inveniantur ipse quod sic
nunc delectatur in alio non eadem delectatione propter
non permanet amicitia ut contingit in his quae
amant amore venereo quia alter amat alterum
quia delectatur in pulchritudine sua. Alter vero quia
forte delectatur servitio aut visitatione pro-
curationis. Hoc et si contingit sibi invicem delectationem
tamen illa non est eadem ergo talis delectatio non est
magna. Et ideo elegit proprie non possunt ama-
tores non autem amici. Tertio quia sicut unus dili-
gat mores alterius sicut luxuriosus diligit mo-
res alterius luxuriosi et cupidus cupidi. Unde
dicit dicendum de luxuriosis quod se diligunt pro-

Similes modo non intellige quod ei mores per
se sunt delectabiles sed inquantum sunt similes
conversantibus. Deinde autem dicit primo quod amicitia
propter delectabile et utile potest esse quamvis ad in
vicem et boni malis et mali bonis et mali
et boni bonis. Sed tamen amicitiam perfectam
non sunt habentes nisi boni ut dictum est. Secundo
quod sola amicitia perfecta est perse intransmu
tabilis quod contingit transmutari amicitiam propter hoc
quod unus alterum impetit in malo quod amicitiae
contrariatur sed hic maxime bonorum non de
facili fit contingere quia homo non de facili credit
de illo malum quem longo tempore probat
et quem numquam impetit facere iniustum. Tertio
quia amicitia perfecta est perse et non paucis
perse aut non facile permutetur aliter non
esset: Item quia perfecta est gratiosa inter se
quod ad amicitiam veram requiruntur perfecte aut
nihil deest. Item quia non comparantur secundum
impetum amicitiae sed magis amicitiis
nihil prohibet quod alius credat malum de
alio quia et amicitiae sunt proprietates verae et non
sunt compotentia de alio. Unde et tales
non perquirunt sunt amici sed quod diu vel amicitiae
sequendum similitudinis consuevere fieri. Dicendum quod
Amicitia inter virtutes propter virtutem congruen
tes quam magis expedit inquantum quod inter species
amicitiae principales et amicitia honesta quia
est de prima et de bonorum primum se. Aliae vero sunt
bonorum primum quod. Item quia de amicitiae non duo
capiat alterum ad invicem quia duo delectabilis
et utilis non coniungunt primum se sed paucis utile
propter delectationem aut virtutem aut non contingit amicitiam
utilis nisi propter virtutem. Corollarium ergo amicitiae
utilis et delectabilis sunt quando maxime boni
quia deficiunt prima pars sed secunda conclusio sperata
ad amicitiam perfectam secunda pars patet quia sunt amici
propter delectabile aut utile et non concedunt cum
hoc aut consequentis assequitur amicitia utilis. Ad
primum sed unus ad alterum propter plenitudinem et
tales eam propter virtutem et non mutuo amant
Conclusio amicitia propter delectabile perma
nentior amicitia propter utile. Probatur primo amici
tia quod est corporis actu de contactum convenientia
quod est correspondentia ipsi actui sed amicitia propter
delectabile est corporis actu. Amicitia vero propter
utile est extra conveniens cum ipsi actu. Ad hoc
quod talis amicitia vult plus attendere ad amicitiam
honestam quam de permansiva. Secundo quia amicitia super
delectabile provenit ex eo quod quis sic delectatur
in eo quod dat et de mala amicitia ab amato
tamen quod. Sed amicitia propter utile quod propter

sentem existentem quod se ipsius amari. Tertio a
amicitia de permanentior quam magis quae
tantum ipsi bonum sed magis de delectabilis amicitia
esse. Ad hoc quia inter bonos est maxima amicitia
utilis. Secundo quia boni in quantum indigent de
delectationibus quam se esse ipsius non aut indigent
utilibus ut contingit casus. Tertio Amicitia patris
et filii sunt inter se dilectantiorum et sunt ma
iorum de propter delectabile et tales sunt gratia per
manentes. Ad hoc quia pater amat filium etsi filius
ullam virtutem habeat aut secundum. Secundo quia vi
demus quod ista est perpetua nisi aliquis pactus
impediatur. Certe peccatoris amabilis et per
manentioris Amicitia de permanentior sed delec
tabile de potior et permanentior utili. Secundo
quia utilia sunt magis fortuita et facile mu
tabilia quam bona delectabilia: Tertio delectabile est
dabile perse quia inter cetera quaelibet nisi delectabile sed
utile non de amabile nisi gratia finis in quo
ordinatur ut potius diligatur propter finem quem
ordinatur. Tertio illa amicitia de potior et per
manentior quae fundatur super naturam perfectam quam quae
super indigentiam sed amicitia delectabilis fun
datur super naturam perfectiorem quam utilis. Ad hoc
de non. Secundo quia magis dependet amicitiam
utilis nisi indigeat de tamen fortuna de secundum
operationem: sed tertio modo permanentior in qua
sunt parentes accusatori et quales que
eorum fiunt sed amicitia delectabilis de hic
tamen utilis. Secundo quia utilis de propter vole
ntates mentiones rationes aut generare plurimus
est quod facilius qualibet acceptionem bonorum
utilium inter dicitur. Dicendum tamen secundum de opinionem
quia dites contingit amicitiam utilis et contingit
tamen tales non indigeant tamen tamen affectum vel
sunt pauperes tamen plura cupiunt. Unde Seneca
non de pauper quod parum habet sed quod multa
cupiunt:

Item Amicitia utilis de permanentior delectabili
ergo probatur quod permanet tamen totam vitam et dem
etatem de permanentius eo quod non durat sic
sed amicitia delectabilis non permanet tamen totam
vitam sed utilis permanet. Ad hoc non. Secundo quia
utilia delectabilia obliterantur et iuvenes et
senes et ideo sed delectabilis non manet in senibus

Consequentia quod ergo excepit de excessu alterius
de permanentior certum sed de excessu delectabili
amicitia vero per minus excedat utilis.

Item Amicitia utilis de magis permanens sed utilis
magis accedit ad eam quam amicitia delectabilis.
Secundo quia utile semper dicitur bonum simpliciter delectabile
autem certum propter dicitur bonum aut non. Item pro

Solucion cum vnus sit alteri delectabilis
sibi mutuo vnio propter concordia eorum in natura
vel more vel complexione vel consimili etc
tamen vxor et maritus et compatre quia
conueniunt moribus mouentur simul quam eodem
loco de eadem natura simul senex cum sene in
recessibus cum iuuene etc. Alio modo prohibetur
aliquis actus depredacioni vnius alterius sic sunt
sibi delectabiles quod amat se amore venereo
Item qui intendit actibus eius lusus vel
carceris hec amicia non solum est inter conueniens
natura et moribus sed eciam inter deformes vt
iuuenem et senem:
Item inter paupers et diuites sicut eciam diuites
ocios oblectare oratis que dicibus ei actio
quam vult diuites. Causa quare delectacio et a
micicie est permansiua quia est? quia continua con
tinualis est propter causas est modum. Causa secunda delecta
cionis et amicicie fundate super eam non est
mansiua tum enim est magis actu et passione
vnde ea magis intendit quam passio magis in
surgit passio actu est res variabilis et actio
simplex quo eciam tunc amicia cito transit. Secundum
quod videlicet qualis dicitur amicia delectabilis sicut
sicut non sicut secundum aliud modum: R. D.
quod ut dicitur amicia per eum modum amica perma
nencior prima. Secundum quod vtraque istarum perman
encia non est prima propter causas quod genera
et volubilitates fortune quod tollunt vtile
bene tollit amiciciam. Alia propter variaciones
passionum super quibus fundatur neccesse est per genera
libus amicicias propter eas comparari quod secundum quod
variantur inconstantes sicut eciam variabiliter
aliquis est vel aliter. Secundum ad argumenta. Propter
quod primum quod aliquid fit diu permanencius al
tero 2° Aut secundum duracionem temporis sicut vita ho
minis est permanencior quam eclipses solis quod
hec durat ad 80 annos sicut eciam vtilis potest
esse permanencior delectabili amicicia. Alio
modo ad duracionem ordinem cause est permanencior
que habet necessarium ordinem ad causam suam ut ipsa po
sita et ipsum sit ita eclipses solis est perma
nencior multis statibus que habet ordinem necessarium
ad causas suas ita quod illis statibus non potest esse
eclipsis non aliis statibus causis vite vita
potest durare. Ecce quod ob causam permanet vi
te Aduc sit presenti vita occasio. Sic
amicia delectabilis est permanencior quantum
vtilis quam delectabile hic inest eius plus que
te adamodem quam vtile. Et hic patet quia
propter consequens delectacio opponitur bonum vtilia

haec est solucio eius. Alberti magni et prima sol
vuli scilicet quod ducta sunt in omni:
Item eius amicia per suauior est quod bonum non est
male sed vtile quod est obiectum amicicie vtilis
est magis variabile quam delectabile quod est delectabile
bonum quia modo statim sunt nobis causa vtilia
vt vestimenta domus agri pecunia etc. sed de
lectabilia variantur in nobis secundum diem et
diem etatem quia iuuenes delectantur ludis quod
hec senes non. Secundum quod 2° propter est delecta
bilis 2° et non primo et huius solucio
patet sicut prius:
Item causa amicicie delectabilis est varior quam
vtilis propter quia amicia delectabilis frequenter
huius causam sui passionum motui generatur non
passio cito transit et variatur. Secundum quod ami
cia fundata super delectabili 2° capitulo habet
tales variacionem tamen non est quod fundatur su
per delectabili primo:
Item Amicia delectabilis et vtilis consistit primum
quo bona psalma propter viam est gradus affectus
inest colendo primum sed hoc est in amicicia
delectabili quo. Bonum quia amici secundum delectacionem
sunt generis passiones: Item quanto intencius est amicia
est amicia in 2bus corporibus sunt colenti primum
sed ita vnica non sit inter personas corporis
sui ad inuicem modi amica quo vel quod
diuersas amicia colit primum. Item id quod vehe
mencius mouet vis maxime colendum sed ad
res corporales sunt vehemencior. Bonum quia propter
tamen amore mira veluti insania. Secundum quod
non est propter quod id quod non ligat primum quod potest
colendo primum sed vtile et delectabile ligant
primum quod Amicia vtilis et delectabilis amore
ve perficit ad scire aquo quia inter tali
querit propria vtilitas et delectacio. Sed honesti
tu ligat primum quia amor honesti est na
tura delectacionem vel vtilitatem. Tunc amicia
vero honesti vel vtili sit amans et ama
tum quia non querit vinculum sicut in ill
2bus prioribus adarata. Secundum quod non probat
eas amicias ligari aliqua sed non proficto
colendo:
Item non solum indigentes querit amicia vti
lis propter quia diuites querunt amicia sunt non
indigentes. Secundum vim non indigent sicut rei
sed secundum impossibilitatem:

Postquam philosophus dixit de speciebus amicicie dixit quod
de aliter secundum illas tres amicicias. Et primo
non dixit bonum amicicie. Secundo quod philosophus as
signans bonam amiciciam assignat causam proprias

Dicens modo quod primo inicians ea secundum speciem et absque diversis que male sunt et dicit ad invicem secundum delectabile et utile secundum eam se et sic non sunt dicta quia tales sunt solum secundum [illegible]. Et oportet postquam in quo modo fundatur species istarum trium specierum amicitie. Assignat causam duas [illegible] amicitie quia quidam habent amicitiam secundum habitum solum, quidam secundum habitum et actum, quia sicut est in virtutibus quia quidam dicuntur secundum habitum tales, scilicet non exercent actu virtutem, et quidam secundum actum, sic eciam in amicitia quidam dicuntur amici inquantum invicem convivunt delectabiliter ad invicem et inquantum ad invicem bene faciunt, nam hoc pertinet ad actum amicitie. Alii dicuntur amici non quia actu operantur opera amicitie sed quia sunt dispositi ut inclinantur ad hoc opera operanda tempore legittimo, ut dormientes similiter qui sunt separati per distanciam locorum, tales enim remanent amici ad invicem, licet cessant ab opera tamen. Locus non dissolvit amicitiam simpliciter sed opera tantum [illegible] modo quo ponitur infra:

Deinde cum dicit quod tria sunt genera hominum in quibus solet desinere amicitia, ad quod considerandum intendo sunt primo causae ex quibus solet cessare amicitia. Primo cessat amicitia propter status sublimitatem, ut si unus amicorum in exaltacione alterius fiat, tunc enim cessat inter eos communicacio convictus quia non decet superiorem communicare inferiori sicut patre parvo non, nec decet subditum sese comparare principi. Unde cum non est sufficiens defectus amicitie quia subditus tunc dicitur non vult se comparare principi sed vult ei impendere reverenciam et venerationem. Secundo cessat amicitia propter etatem, quia aliqui deveniunt in eam etatem in qua confringunt mutuum convictum, ut si iuvenes senes vel infirmi. Cessante ergo convictu etiam cessat talis amicitia. Tercio solet desinere amicitia per diuturnam absenciam amicorum, propter quod dicitur quod amicitia [illegible] propter frequentem inoperacionem actus, nam hec ac convictus tollitur propter locorum distanciam et hec impedit unam amicitiam, amicitia enim quasi impeditur quoad operacionem tantum. Quoniam simpliciter separatio locorum [illegible] et recedentibus ad [illegible] eorum separatio et si actu convictus impeditur, tamen non mittitur habitus delectabilis amicitie superoperare actu etc. Tercio impedit quandam dissolucionem habitus, enim separacio locorum sine communicacionibus subtrahit [illegible] species.

Privatio amicitie a spiritibus et cogitacione quod solet seminare amicitiae et etiam super veniens ante fantasmatibus amicorum, quibus cessant convivere paulatim, propter fantasmata recedit a memoria quod non est possibile intelligere sine intellectione [illegible] amicorum. Etiam dissolvitur amicitia per urbes longe temporis stante [illegible] habitus, videlicet dicit non decet amicos per longum tempus quemadmodum propter affectum [illegible] quod [illegible] potuerunt [illegible] ad amicitias quas [illegible] quod [illegible] non possunt committere [illegible] non [illegible] tamen [illegible] eis sicut prius. Exclusio aliquando [illegible] genera hominum in quibus desinit amicitia. Primo enim desinunt in amicitia senes quia [illegible] ad invicem inter quos unus sunt morosi et austeri alterius [illegible] ad [illegible] non mutua convictus ad invicem unde magis debent benevoli [illegible] quam amici. Deinde desinit amicitia senibus quia non sunt apti ad actum amicitie qui est convivere in convictu maxime quorum delectatio senibus aut non sequitur delectatio [illegible] homines sunt veniunt agrestes non sunt amatiui quia senecta [illegible] ad tristicia [illegible] non autem aptant vivere cum eo qui facile perturbat tristicia. Tercio desinit amicitia in separatis secundum locum quia cessante convictu cessat actus amicitie et tamen sine repetito actu corrumpitur habitus et [illegible] amicitie dissolvitur propter hoc quod unus alteri complacet, id est propter hoc quod non collocatur alteri [illegible] ita dicunt multas amicitias dissolutas. Conclusio comparando quantum ad aliqualia secundum quod actus eius propter quod duo [illegible] ad amicitiam propter mutua convivere et mutua secundum bona palam secundum actus [illegible] magis principales quod non aliter in amicitia [illegible] secundum solum indigentes secundum delectationem ex virtute petunt [illegible] esse principales [illegible] similiter [illegible] non solum petunt indigentes secundum [illegible] habundantes in bonis quia talibus quod non sunt solitarius non autem petunt secundum [illegible].

propter delectacionem que est in inquantum est sic
simpliciter atque amicicia est gratia amicorum
bonorum amicicia bonorum est maxima
probatur quia ad invicem diligibile et eligibile
propter est maxima amicicia sed bonum simpliciter
est maxime amabile et eligibile ergo amici-
cia bonorum est maxima. Secundo quia bonum
colliget ipsi omnes. Tercio amare quia
bona bona ergo etc. ipsi tam honestum et
quia raro generatur sic ergo confert utilitatem
non autem conferunt quod utilitatem amici nisi
delectentur inter quia ergo studiosi habent
ipsi utrumque bonum simpliciter virtutem ergo ipsorum
bonorum amicicia est maxima. Amicicia
bonorum est durabilis super alia ergo non maxi-
ma. Secundo quia corruptibiles amici et a-
maturis et corrupti amicicie contra
hoc arguitur videtur pecuniam contra causam
vero amicicia bonorum manet propter virtutem
amicorum et cum alie virtutes maneant
propter virtutem quia ducem vel habere dif-
ficultatem quia propter virtutem tunc erunt simpli-
citer separabiles non intellectus non possunt virtutes
morales utique in decore. Ad dictum dicendum
quod in virtutibus est aliquid materiale et aliquid
formale materiale est inclinacio partis ap-
petitive ad passiones et ad operaciones quia
omnes virtutes modificare appetitum circa
passiones sensitivas. Formale est
ordo racionis secundum quem ipsa virtus ponit
modum et medium circa omnes passiones quantum
ergo ad materiale non manet in hominibus
propter virtutem quia cessabit inclinacio appe-
titus ad passiones. quia tunc non erit desid-
erium ciborum nec concupiscencia venereorum
nec ambicio honorum sed quantum ad forma-
lem et amicicia perfectissime manet in
beatis quia virtutes apparencia [illegible] non remo-
vebiles [illegible] sed ordines quem racio prefecerit
subierunt omnes passiones eius propter [illegible]
Item amicicia bonorum perfeccior est propter diuturni-
tatem absencia amicorum et ita videtur quod non
sit [illegible] aliquid. Aristoteles ponit [illegible] quod generaliter
est atque amicicia. Soluto autem contactu dis-
solvitur amicicia. Dicendum quod licet di-
uturna amicicia absencia amicorum
solvat amiciciam quo ad operacionem que est
[illegible] in quantum ad habitum non tamen
intendere sunt sic propter [illegible] est.
Et ideo [illegible] quod loca non dissolvunt
amiciciam simpliciter sed operacionem licet amici
absentes non possunt se visitare in tantum
amant se mutua benevolencia ut alter a-
lterum amat:
Item habent contrarium facilius generantur
amicicia bonorum sed contrarium ergo non ma-
xima. Aristoteles odium est contrarium amicicie
dicendum quod contraria inquantum magis poterunt
fieri [illegible] sit [illegible] in actu et unum
est corruptivum alterius odium autem et ami-
cicia perfecta non generat. Amicicia enim
perfecta tamen accidit odium et non opponitur
[illegible] et [illegible] et [illegible] odium
tamen manet imperfectis [illegible] odia que sunt
corrupta amicicia imperfecta [illegible]
[illegible] odium:
Item senectus non impedit amiciciam perfectam
quia confert causam non impedit effectum sed
senectus confirmat virtutem que est causa
amicicie ergo non impedit amiciciam. Hoc
quia senectus [illegible] perfeccior virtute
que est consuetudine quam alius senior racio.
magis sit esse habitualis in virtute
Item prudencia est maxima inter virtutes mo-
rales hec autem maxime pollet in senibus
et maxime movens pollet virtus que est causa
amicicie. Dicendum quod amicicia [illegible] duo sunt
sicut fundamentum eius quod est virtus et eius
nutrimentum quod est delectacio et possibilis quia
est in gradu. Et quantum ad utrumque im-
pedit senectus amiciciam quia virtus perfecta con-
sistit [illegible] sicut habitus
est confert in senibus consuetudine.
Alio modo quantum ad actum hoc quod quia
[illegible] mactu. Et quia atque [illegible] est circa
difficilia et in senibus videtur sic delecta-
bilitas et ideo oportet ut impediantur in
eis actus virtutum. Et est deficit inmotus.
prudencia racio quod durat senectus operacionem
[illegible] non racio quod delectat sicut sit facultas

Velo parand. Item sepm sut qui vett
multis incomodis et ita facile quo
tanie adamicitudine ett no potest-
tu eis quiety et multa delectabilis ett
impedie secundu aiciciam quolq
Item separo locorq no dissoluit amiciciaz
psl qz distancia locorq aufert tamen p
senciam s amiciciam vam no facit pnecia
corporalis ett ea no vis soluere. Item
qz no tollit cam no tollit effectum s
ca amicicie est virtus et iam no tollit
distancia go nec amiciciaz. Item quid
dicit est q incolem psi qz no dicit
amiciciam solubilem p distanciam. Sm qz
distancia locorq soluit amiciciam s diffi-
culter ut s:

V. amicicia sit virtus

Tercia inscripcioribus pc ostendit amiciciam
phabitu et actu. quod dicit hoc est q
amicicia no solum sit s'm actum s etiam s'm
habitum et hoc ex primo q sit dilectionis
no sit operacionis s habitu s amiciciam
dilectionem sit ergo sit habitu. hoc qz
adamicicia requirit reamacio et amica
no est sine electione et electio racionis
ut amans cognosceret se reamari. Item A
maticio simile est q est operacio pt et ad
inanimata ut dicitur. Amans vinum vel au
rum s no est amicicia qz deficit reamacio.
ergo reamare aliquorum quod no est operacio
sed s pamiciciam amans aliquorum racionem
quod ergo no operacionem ergo habitu. Item
qz pro no operacionem psal bo amare in pte
ncat ad appetitum sentiui. Ve q amat ex
pacioni amat sui quod et no amat. hoc
opdicioni amice. Et io tex. dicit. A
maico vel mixtal pacionem. Amicicia ha
bitum felicis et ditur quibus. Oz q hic vel
esse qq sup dictum est qz dictum est quia
dictum est q amabile est vinum q vel
ei bo Et io quibus vel amans aliud
propter ipsum bonum et no quia amat.
Dico 2do pt dicit q illig dant diuing

Amat id quod est bonum sibi. ipsis s hic no ipse
nec ipsa intencio no tn amat quia prop
bam s hic ostenditur. na ille q bonum est ipse
felicitas atque alium fit etiam alio suo bonus
et ulterius dicit dat actu. dat id quod est
s bo et ulterius debent alio equale equalitate
et quantum ad voluntatem bo vult ei. Et
quantum ad ipsum voluntatem inqualem vult ei
bo no sui s eius ergo qz amicicia est equalis
requirit mutua amicicia. Et hoc videt
aliqui amicicia sup modum vel qz in q
libet virtute sufficit actus virtuosus sicut
nam no sufficet actus vnius s oportet
ut concurrat actus duorum se amancium Et
ideo no pt q amicicia sit virtus absolute s
adt vel cum virtute. Ad videndum ergo amicitia
sit virtus absolute vel cum virtute modo sufficiat
pus questio:

Item Tercia insolucion questionis est quod
iusta intellectum textus phi quando voluit amiciciam
esse nos virtutem quorum vos ingelam. Et
quibus est doctor Thomas. Et licet
est vis in sentencia. Vnde dicit Cicero
Vos at hortor ut ita virtutem vocetis
sine qua amicicia no pt est ut ipsa excepta
nil maius amicicia putetis. id est
Amicicia no est virtus s est pg virtute sit
satissimum bo. Item in eo lo. Cicero
vna amicicia est in rebus humanis de qua
vtilitate de vnanimitate conveniunt quam
quantum a multis ipsa virtus contemnitur Et sit
Vos ad hanc opinionem. id no est virtus aug
menta cis presupposit ob virtutes s gratia ami
cicie ca presupponit ob virtus maiales quia
presupponit et presupponit no sit idem hoc qz
amicicia presupponit virtutem supra quas fidelis
et prudenciam et opposita prudencia suppo
nendo virtutes virtute hoc. Et tunc amicicia
presupponit virtutes qz pt dicit. Nec accep
tat pg oz nec esse hanc nequam ut
appareat amabilis et credatur s no sunt a
mabilis propter et ipse n q sit cum pte ergo
Amicicia presupponit:

Item. Nulla virtus moralis aufertur ab
aliquo propter unum peccatum in alio, sed ami-
citia aufertur per amare malum, quia perfecta
amicitia est secundum bonum et secundum virtutem
[illegible]:

Item. Nulla virtus subito perditur, sed ami-
citia est huiusmodi. Maior patet, quia aliquando per unum
[illegible] est ut etiam perditur auferatur:

Item virtus generatur ex virtute, contingit esse virtutem
secundum et quantum secundum amicitiam non contingit
habundare, quanto enim plus intenditur
tanto melior. Tamen per intendo virtus
non intrat amicitiam nisi illam que est affecte
gratis:

Item. Patet et tamen specialem per totam virtutem
sed et de gratia que est non cadit utrumque
tamen effectus virtutis non est virtus sed amicitia est
huiusmodi. Maior quia non est perfecta perfectum
virtutis et cetera ponere sunt reperiantur in
primis habitibus. Tamen hoc est de alio et diligit
aliquid non gratia amatur sed amicitia. Alia
est opinio modernorum que dicit amicitiam esse
virtutem. Et hoc est Eustratii, Aspasii et
aliorum, quia virtus generatur habundans et de-
ficiens. Hoc est generatur esse in medio virtutis
sed ita habet passio que potest odium et amo-
rem generatur habundans et deficere quod con-
tingit in medio. Maior quia si quis amat
quod amandum non est deficit a rectitudine

Item. Si quis unum amat non perfectis
cuius detestationis per ut indicens potest in in-
nitens plectu et gestu super incommodo
amici ubi dictum est quod medio sunt gesta
sunt media eorum etiam est habundans ini-
micitia. Et generatur aliquas cuius aliter
aliquid quod diceret. Et in pluribus dea-
[illegible]. Et ita videtur quod generatur habundare
circa odium et amorem. Ista opinio esse
videtur esse de opinione Alberti magni etc.
ipse convenit de amicitia: unde dicit amicitia
[illegible] est virtus et [illegible] cum virtute esse
sequens virtutem. Si non confunditur ut dicitur

Aliquid in genere vita. Et est virtus mora-
lis que. Et huiusmodi virtus est dure. Aut
secundum quod vult inducere et sic ut declaratur
aliquis. Commune inferentis generis vac-
are est quod habitus inclinat in blandi-
tionem et lugationem utrumque in ea sunt sed
habitus utrumque non est perfecte. De amicitia que
sine passione. Et eodem modo operatur adno-
tatus et agnitus unius propter dicitur affabi-
litas. Aut tamen quod intrat in passi-
onibus affectionem hoc est in amicabilibus
etc. est virtus moralis quam tulit dicit bene-
volentiam: Tamen dicit quod consequitur eandem vir-
tutem etc. non est virtus sed effectus eius dicitur.
Et hoc est una amicitia que facit honeste
tendere malum propter honestum. Et quia ama-
tem totaliter condonat ipsum amato et
sua voluntatem perfecte inspicit et per ipsum
dictam recte rationis etsi est de ha-
bitibus intellectualibus quod omnes virtus
intelligibilis aut perficit rationem
etsi illa sunt de quibus in sexto dicitur
est intellectus recte. Aut per bonum rationis
tendit in partem inferiorem etsi contine-
ntia dicitur virtus intelligibilis: Aut
per rationem tendit in proximum etsi est ami-
citia est virtus intelligibilis: Et hoc est
intentio domini Alberti magni:

Istam esse distinctionem tra-
git Eustratius in 8° et dicit amicitia uno
modo esse passionem appetitus etc. in isto
sensu amicitia et odium sunt pas-
siones etc. et hoc capitulo dicitur. Pri-
mo 2° rethorice ubi dicit Amicitia
est passio appetitus inclinans ad benevo-
lendum et benefaciendum circa ipsum. Secunda
isto modo amicitia non est virtus quia virtutes
non sunt passiones sed sunt circa passiones: Ali-
ud esse pro aliquo habitu inclinante

Illas passiones que sunt amicicia et odium et inclinare ad ea que recta sunt circa ipsas disponit: Et amicicia potest dici virtus: Secundo capitur pro maximo et excellentissimo actu dicte virtutis qui est diligere se tamquam amicum et in ipsum passiones transferre secundum voluntatem secundum dictamen recte racionis ✠ quoniam patet quod velle et velle eadem sit amicicia non est virtus sed appellatur virtus ut est actus a virtute procedens: Et isto modo videtur accipere philosophus dicens quod amicicie sunt capte virtualis quemadmodum omnes condiciones quas sunt recipi possunt in prima dicione. Ad hoc enim ut racio dictat condicionis se talis amicus necesse est ut amicus sit plenus virtute Et quod redamet amatum Et ut hoc sit manifestum Et conceptum plenius queritur: Et rechat questionem secundum solum principia mediam predictas opiniones quod tandem amiciciam volumus esse virtutem eam non esse virtutem Sed ut talis habitus qui moderat affectiones et amores etc non videtur eam esse virtutem Contrariis tamen sit medius philosophus videtur eam non esse virtutem et voluntas est quia ipsa excedit omnem virtutem et excellit causam etc amicicia infinitum est patet tamen non videtur vero habitus esse virtutem et actum procedentem eo non esse virtuosum: Et per hoc patet ad questionem notandum

Item: Amicicia est virtus probo quod ponit medium inter rectum racionem secundum aliquam passionem conveniat quam continet blandus et despere est virtus sed amicicia est huiusmodi: Ad racionem virtutis: Dico quod dicit est quod passio secundum contingit propter amatum quia est per se illo quod pro mortuo se ipsum inficeat: Tamen contingit amatum magis quam est medium illo quam proficit inficeat inquantum inclinat respiciunt amiciciam appetitum: Dicendum quod tamen ita non est quod etiam com-plectas eam dicencioris in notabili: positam secundum quibus tamen multum abste tene quod videtur sit virtus tamen dicendum quod amicicia non respicit tantum passiones quod ipsa est circa in voluntate quod est philosophus obtinuit eam non ultimum tamen ad habundanciam et defectum modalis ipsa quantitas quam est scire ubi passiones appetitus spiritualis et eo ad eorum frenandum amores non est ponendum amiciciam secundum amicicia consistit penes ringencium in magnitudine utrumque ad alterum sic decet habere et habes delectaciones non est frenandum ut ratiocinatur ut doctor virtus in 2a ar questionum antecedencia:

Iusticia est virtus: Amicicia

est iusticia: Dico quod amicicia tribuit utriusque quod suum est et adhuc manet quousque ut utrique quod suum est tribuit: Et idem dicit philosophus quod quando cum eis et inceptores sunt amici iusticia: Tamen primum videtur iusticie esse ad alterum etc et est amicicie. Dicendum quod licet amicicia inducat ad iusticiam tamen est alia distincta secundum patet quia amicicia facit communicacionem mutuam et re-compensam amorum quod non sit in iusticia in singulis huiusmodi libris unde cum utrumque narracionem et alium et in suis dilectionibus est operibus exhibicio et eo cum non sit mutua exhibicio et recompensa amorum unde libri et odium: 2a pars patet quod iusticia cum sit mutua exhibicio bonorum et malorum debitorum. Amicicia autem cum sit per modum gratuiti unde dicit aliquis quod amicicia non potest dici iusticia ut ipse nec metha-phorice quod non amicus equale secundum rectam racionem dicitur licet autem potest dici virtus causam esse eandem idem hoc est sola materia quia denique bona alio alia potest impendere etc.

debito est potest continue tamen ratio
formalis obiecti est diversa quia ad
ad dandum sibi debitum et ad debito et aliud
continuitate :

Item liberalitas est virtus

Amicitia est liberalitas quod : Dicendum quod
benefacere est proprius actus liberalitatis et
hoc maxime pertinet ad amicum :
Item proprium est amicitie amico providere
non propter gratiam bonorum quod ad mercatio
res pertinet et omnes sed magis proprie bonorum
et gratiarum et hoc est pertinet ad liberali
tatem est amicitia est liberalitas : Dicendum quod
amicitia est coniuncta a liberalitate quia
liberalitas est circa affectionem ad proximum et
circa hoc fuit circa ad obiectum : Ad rationem
dicendum quod licet amicitia et liberalitas conveniunt in
eodem actu extrinseco quod est benefacere tamen
non habent eundem actum proprium et immediatum
Unde benefacere per liberalitatem est habere
moderatam affectionem circa pecunias ut non
retineat eas nisi secundum dictamen recte
rationis quia tamen amicitia presupponit eandem
virtutem non imitandum si est aliquem
actum alicuius virtutis sibi vendicat :

Item Nullus habitus est magis necessarius
in omni humana conversatione quam virtus sed in omni humana
conversatione maxime opus est amicitia ergo est
~~fiat aliqualiter aliquid~~ : virtus : Dicendum quod
si amicitia esset virtus non esset opus instare
dicendum quod tenendo ultimum quod dictum est quod non
est virtus . Et dicendum quod ratio non concludit
et quoad materiam et non ad formam ergo
ad materiam philosophus intendit effectum virtutis dicit
virtutem : Et quando dicit : virtute esse ne
cessarium in omni conversatione intelligitur
de effectu virtutis quod potissimus est effectus a
micitie : Non quo ad formam quia con
cludit in tertia figura ex puris affirmativis :

Deo

vtru: possibile sit e
undem esse amicu
pluribus secundu
perfectam amici
ciam: postquam

Utrum possibile sit eundem esse amicum pluribus secundum perfectam amicitiam

Postquam determinavit philosophus de speciebus amicicie [illegible] de statibus amicicie [illegible] amicos [illegible] in amicicia [illegible] et [illegible] circa [illegible]

Deinde [illegible] plures [illegible] de amicicia [illegible]

Conclusio prima [illegible]

Conclusio 2a [illegible]

Conclusio 3a [illegible]

Quarta conclusio [illegible]

[illegible]

Conclusio Amicum [illegible] utile et delectabile [illegible] pluribus [illegible]

restaurantes
Item amicicia perfecta est per virtutem
sed virtus potest esse in pluribus ergo ami-
cicia secundum multiplicata et multiplicatur
effectus. Consequencia quia virtus in amato est
obiectum amicicie non tamen est tota causa et to-
ta non sufficit ad multitudinem amicorum
in multitudine virtuosorum quia requiritur longa
conversacio et multa beneficia que
difficilia sunt ad plures
Item bonum est sui ipsius diffusivum et quanto
magis multiplicatur magis est bonum
sed amare alios est bonum igitur ergo ad plures
sit est magis bonum. Consequencia quia bonum
diffundit se inquantum potest et amicicia
diffundit se in unum perfecte et in multos
imperfecte. Et si non diffunderetur in
plures tamen bonum non diminuitur quia mutuo non
possumus esse amici omnibus tamen benevoli
ad omnes. Tercio nota [illegible] perfectam virtutem
sed virtuosi sunt benevoli ergo contingit eum
esse benevolum pluribus virtuosis et benevolencia
non requirit [illegible] equalem amicicia
quia amicicia requirit perfectam [illegible]
que non potest esse ad plures. Unde ad per-
fectam amiciciam non sufficit bonum esse perfectum
[illegible] ab aliquo quia [illegible]
[illegible] amati et [illegible]
Et ideo sic [illegible] facere [illegible]
sic [illegible] est experiencia
Item philosophus dicit homo ubique sine
amicis eligit vivere et non sine [illegible]
et ideo videtur quod [illegible] potest esse [illegible]
[illegible] quia [illegible] philosophus
de amicicia [illegible] quia non [illegible]
quia sit [illegible] et perfecta amicicia
Item est honesti et esse amicus perfectus
sed [illegible] et honestas ergo [illegible]
amicicia perfecta [illegible] et [illegible] ad
plures. [illegible] quia honestas est bonum simul
utilis aut delectabilis amicicia non sit
boni simul. Consequencia quia [illegible] habet [illegible] ami-
cicia [illegible] est benivolencia que [illegible]
amicicia bonorum [illegible] est de honestis
Item amicicia moralis perfectior est amicicia
naturali quia amor [illegible] tendit ad
[illegible] naturale ergo et amicicia moralis
est [illegible] boni. Consequencia quia [illegible]
imperfectior est morali [illegible] plures [illegible]
[illegible] amicicia moralis [illegible]
[illegible] quod moralis sic imperfecta potest [illegible]
[illegible] non [illegible] moralis
Item [illegible] est [illegible] experimenti in uno

et in multis non est difficilis experiri de
uno sic de multis sed in omnibus honestis
est [illegible] experiencia ergo non est difficile
experiri amiciciam ad multos. Probatur sic [illegible]
[illegible] [illegible] quo ad unam
[illegible] et [illegible] de uno honesto. Consequencia
quia in omnibus honestis [illegible] loquendo est [illegible]
[illegible] [illegible] experimenti sed non est [illegible]
[illegible] in omnibus hominibus [illegible] non
honesti sunt [illegible] [illegible] illis
[illegible] est [illegible] et alia
experiencia
Item [illegible] amicorum perfectorum est velle et
nolle sed hec [illegible] omnibus bonis ergo [illegible]
[illegible] esse amicus [illegible] quia affectus [illegible]
consenciunt in appetitu honesti et boni.
Consequencia quia [illegible] est [illegible] amicorum sed non
est sufficiens amicicie
Item caritas est perfectior amicicia [illegible] sed caritas
est [illegible] quia se extendit ad
plures ergo est amicicia [illegible] ad plures et
melior. Consequencia quia caritas magis [illegible]
[illegible] amicicie quia est est ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] est [illegible] quod sit ad multos
Item [illegible] [illegible] amicicia
[illegible] est [illegible] ab amicicia [illegible]
[illegible] amicicia ad omnia [illegible]
[illegible] quia sit [illegible] quod amicicia [illegible]
[illegible] ad plures. Consequencia quia non est amicicia
dei ad creaturas [illegible] [illegible]
creaturis in operacionibus vel [illegible]
benivolencia [illegible] amicicia [illegible]
[illegible] ad multos [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] alias

Dubitatur queritur amicicia [illegible]
[illegible] sit perfectior an utilis aut
delectabilis. Dicendum primo quod illa que est de-
lectabilis est perfectior quam utilis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] maior amicicia sed in amicicia de-
lectabili est [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] amicicia
est quia sit liberalis et non negociativa sed
delectabilis est magis liberalis quam negocia-
tiva [illegible] quia in utili requiritur [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in delectabili [illegible] non [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible]
est ad [illegible] boni et [illegible] delectabilis
est [illegible] [illegible] [illegible] delectacio
quia [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]

tractat quod ex utilis [illegible] quod magis impedit unus [illegible] verum amicicia [illegible] grandis delectabili magis [illegible] convictum [illegible] quam maxime requiritur in amicicia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bonum [illegible] est [illegible] bonum quam utile [illegible] [illegible] et alii querunt sibi amicos delectabiles [illegible] veri amici [illegible] bonum [illegible] [illegible] habent [illegible] amici [illegible] amicicia illa delectabilis [illegible] que [illegible] amicos delectabiles [illegible] boni delectabili [illegible] illa que [illegible] amicos [illegible] amicicia [illegible] pulchritudine [illegible] [illegible] amicicia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in amicicia [illegible] [illegible] amici utiles [illegible] bonum honestum [illegible] delectabilis [illegible] utile [illegible] bonum honestum [illegible] amicicie [illegible] delectabile [illegible] delectacionem [illegible] utiles [illegible] delectabili [illegible] amicicie honesti delectabilis [illegible] honesti [illegible] utilis [illegible] amicicie delectabilis [illegible] amicicia [illegible] utiles [illegible] amicicie [illegible] delectabilis [illegible] [illegible] delectabile [illegible] bonum honestum [illegible] delectabili [illegible]

Item [illegible] amici utiles [illegible] amici [illegible] amicicie delectabilis [illegible] utiles [illegible] delectabiles [illegible] delectabile [illegible] honesti [illegible] amicicie [illegible] utiles [illegible] amicicia

Utrum similitudo et fatiet amiciciam

[illegible] in quantum impedimentum [illegible] [illegible] amicicia [illegible] [illegible] amicicias [illegible] equalitatem

[illegible] homini [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] amici [illegible] amicos delectabiles [illegible] amicos [illegible] [illegible] amiciciam [illegible] delectabiles [illegible] bonum honestum [illegible] delectabiles causa [illegible] utiles querunt amicos [illegible] [illegible] amicos [illegible] amicicia [illegible] delectabiles [illegible] delectabiles et utiles et bonum [illegible] excellenti in [illegible] excellencia [illegible] [illegible] [illegible] recompensacio [illegible] potencior [illegible] [illegible] excellat [illegible]

Secundo [illegible] amicicie [illegible] delectabilis utilis [illegible] amicicia honesti [illegible] utili et delectabili [illegible] delectacionem delectacioni utile utili [illegible] delectacionem utili [illegible] amici [illegible] honesti [illegible] amicie [illegible] amicicia [illegible] amicicie [illegible] delectabile [illegible] utile [illegible] amicicia [illegible] [illegible] amicie [illegible] amicicia [illegible] amici [illegible] boni [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

nec alio accidit sic contingit in [illegible]
[illegible] sit simul voluntatem quod sequitur
[illegible] et volunt quod est honestum [illegible]
ad veram amicitiam requiritur ultra quod
convenire amicitia [illegible] ~~[illegible]~~ per
[illegible] quam dissimiles quod stantes salva
amicitia

Conclusio [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible] quod [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~
quod [illegible] quorum [illegible] alium quod alio
[illegible] [illegible] [illegible] illa [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quando [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Arguitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
quod medius [illegible] medium et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] amicitia
et [illegible] que [illegible] honesto [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] boni [illegible] amicitia
[illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et dissimiles [illegible] [illegible] amicitia honesta
ab illis [illegible] quod amicitia honesti [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible]
et [illegible] ut amicos [illegible] [illegible]
ab eo bona [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et indigentiam et in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod ita [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] quod [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod amicitia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ut [illegible] [illegible] pauperibus [illegible]
[illegible] quod pauperes [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] pauperes [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] amicitia
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
pauperem [illegible] indigentiae [illegible]

[illegible] divitem et [illegible] et antiquum et [illegible]
[illegible] [illegible] et pauperem [illegible] amicitia
illa [illegible] [illegible] dissimiles [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et passivum [illegible] requiritur quod [illegible] sit [illegible]
quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] passivum [illegible]
et [illegible] ad [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
dissimiles [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] velle [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] amicitia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] amicitia [illegible] [illegible]

Arguitur [illegible] amicitia requiritur [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] amicitiam [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] ut illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] actibus [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] veram amicitiam [illegible] illas passiones
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

Arguitur amici [illegible] amicos [illegible]
[illegible] [illegible] requiritur [illegible] [illegible] illos
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] pauperem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
et pauperem et pauperem [illegible] quod [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] amicitia [illegible]
[illegible] amicitia [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] quod
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] amicitia

Arguitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quod amicitia [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible]

[illegible]

V' amici volunt ami[cis] maxima bona puta[re] esse deos reges ditissimos:

[illegible]

Sciendum [illegible]

[illegible] amantium [illegible]

[illegible]

Secundo 2o [illegible] quod amans [illegible] amans [illegible] ille qui [illegible] velle [illegible] amans [illegible] velle [illegible] bona [illegible]

Conclusio prima Amor [illegible] et bonus [illegible] amans [illegible] amans [illegible]

Conclusio 2a [illegible] amans [illegible] amans [illegible] velle [illegible] bona [illegible] amans [illegible] bona [illegible] velle [illegible] bona [illegible]

Arguitur Amor [illegible] velle [illegible]

[illegible] amans [illegible]

Arguitur [illegible] amor [illegible] bona [illegible] amans [illegible]

Arguitur [illegible] amor [illegible] bonum [illegible] velle [illegible] amans [illegible]

Arguitur [illegible] amans [illegible] amans [illegible] amans [illegible] amans [illegible] amans [illegible]

[illegible] passio [illegible] amor [illegible]

Arguitur [illegible] passio ad [illegible] patris et filio [illegible] passio amoris [illegible] consequens [illegible] amore [illegible] velle [illegible] velle [illegible] velle [illegible]

Arguitur [illegible] amor fundatur super [illegible] [illegible] filius [illegible] fundatur amor [illegible]

Arguitur [illegible] patris et filii [illegible] patris et filii [illegible] filii [illegible] patris et filii [illegible]

Arguitur amari [illegible] amari [illegible] amari [illegible] amare [illegible] appetitus [illegible] amari [illegible] appetitus [illegible] amare [illegible] appetitus [illegible] amari [illegible]

Arguitur [illegible] plus amat [illegible]

pluribus superioris illis [illegible] amor [illegible] filii ad [illegible] quo ad amorem benivolentie [illegible]

Dubitatur que sunt illa maxima bona que vult amicus suo [illegible] amicus vult amico bona virtutis [illegible] consequentia felicitatem [illegible] maxima [illegible] bona corporis videntur [illegible] amicus velle [illegible] virtutis [illegible] amicus vult amico bona virtutis bona [illegible] ad opera virtutis [illegible] amicus vult [illegible] virtutis [illegible]

Utrum amare sit melius quam amari

Quia dicit philosophus [illegible] amari [illegible] amari [illegible] amare [illegible] amari [illegible] honorari [illegible] amari [illegible] amare [illegible] amari [illegible] adulatores [illegible] adulatur. Adulator autem amici [illegible] amicus [illegible] honores [illegible] amari [illegible] amari et honorari [illegible] amat et desiderat [illegible] bonum et honorem [illegible] bonitatis [illegible] honorari [illegible] amari [illegible] melius [illegible] honorari [illegible] amari [illegible] honorari [illegible] honore [illegible] honorari a sapientibus [illegible]

[illegible] ad corpus vita est ita amari est melius quam honorari [illegible] qui voluit amari quam honorari

Conclusio [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

[illegible]

[illegible] libertatis [illegible] honorare [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

[illegible]

Arguitur amari et honorari [illegible]

[illegible]

Advertens [illegible] amare et amari [illegible]

[illegible]

[illegible]

Advertendum ulterius [illegible]

Arguitur [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

Utrum sit aliqua species patris ad filium et econ[verso]

[illegible]

politica [illegible] quam [illegible] sunt [illegible] consequens [illegible] que in [illegible] politica sunt [illegible] quam [illegible] legislatores [illegible] iusticie [illegible] consensus [illegible] amicicie sunt [illegible] politice [illegible] secundum quantitatem [illegible] et per pollicia sunt [illegible] tempore [illegible] secundum quam [illegible] et [illegible] homines [illegible] et [illegible] quantitatem [illegible] apud antiquos [illegible] sacrificia [illegible] convocationem [illegible] in autumno [illegible] tempus [illegible] aptus ad [illegible] quiescendum [illegible] operaciones [illegible] quibus [illegible] amicicia [illegible] iusticia [illegible] amicicia [illegible] iusticie [illegible] amicicia et iusticia [illegible] sunt [illegible] in [illegible] et [illegible]

[illegible] amicicie [illegible] in [illegible] et amicicia et iusticia in [illegible] amicicie [illegible] affectus [illegible] iusticie [illegible] amicicia [illegible] iusticie [illegible] convenient [illegible] amicicia [illegible] iusticia [illegible] et [illegible]

Conclusio Amicicia et iusticia sunt [illegible] quibuscumque [illegible] illa sunt [illegible] amicicia et iusticia [illegible] amicicia iusticia sunt [illegible] amicicia iusticia [illegible] principi [illegible] alio

Arguitur [illegible] et [illegible] iusticia [illegible] amicicia [illegible] iusticia [illegible] consideratur in abstracto [illegible] consideratur [illegible] iusticia [illegible] et amicicia [illegible] amicicia [illegible] et alia [illegible]

Arguitur [illegible] iusticie [illegible] amicicie [illegible] amicicie [illegible] amicus [illegible] amico

Arguitur Ad amiciciam requiritur [illegible] longi temporis [illegible] iusticia [illegible] statim [illegible] iusticie [illegible] sibi

Dubitatur [illegible] iusticia [illegible] amicicia [illegible] iusticia [illegible] et [illegible] et [illegible] iusticia [illegible] alia iusticia [illegible] iusticia [illegible] amicicie [illegible] iusticia et iniusticia [illegible] caput [illegible] amicos [illegible] amicos [illegible] et [illegible] capitulo [illegible]

Utrum secundum tres species pollitice distinguende sunt tres species amicicie inter personas inequales

[illegible] amicicia et iusticia [illegible] species pollitice [illegible] species amicicie [illegible]

[illegible] [illegible] sunt species pollitice [illegible] species pollitice [illegible] sunt [illegible] Aristocratia et timocratia [illegible] in principatu [illegible] melior [illegible]

sic enim in mixta minus quam si [illegible] quia
ab uno mixto et tunc facilius gubernabit
rem publicam si unus sit quam si
multi quia multi non ita convenirent ad in-
vicem sicut unus ad [illegible] [illegible] si bonum est
Aristocratia est quod plures [illegible] virtuosi princi-
pes principantur ad bonum rei publice [illegible]
officiis [illegible] sicut politica [illegible] [illegible]
[illegible] imperatores [illegible] aut habet ab [illegible]
virtus et [illegible] [illegible] quia qui sunt virtuosi
habent imperium [illegible] Timocratia
est quod plures principantur in magistratibus
propter divitias ut si plebes pauperes tunc eligat
divites in principes ut illi [illegible] possessionibus
divitiis suis [illegible] a [illegible] divitie
et census [illegible] Ista unus [illegible] de bona
politia quam ponit quia melior est
regi [illegible] [illegible] quam per divitias
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si tyrannis
oligarchia et democratia. Tyrannis
opponitur regno et est [illegible] quia regnum est
per [illegible] Et ambo dicunt
monarchiam principatum unius et talis est
ad [illegible] [illegible] quia [illegible] sunt que sub eo
omne posita sunt dicunt aut rex et
tyrannus quia tyrannus intendit proprium utile
sed rex intendit utile subditorum. Unde
non est proprie rex qui per se non est sufficiens
in omnibus bonis et non indiget accipere
ab aliis sed si capit [illegible] suos [illegible] capit
sicut [illegible] qui [illegible] non est sufficiens [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quia rex [illegible] sic
[illegible] ad [illegible] sic [illegible] quia [illegible] [illegible]
[illegible] quia [illegible] [illegible] principatum
sed tyrannus [illegible] sic [illegible] ad regnum [illegible]
tyrannus [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] boni sed tyrannus [illegible] [illegible]
regnum [illegible] regnum est optima politi-
ca ita tyrannus pessima [illegible]
quod opponitur optimo. Oligarchia opponitur
aristocratie et est [illegible] pauci [illegible]
[illegible] principatum et propter malitiam sua
[illegible] indiget [illegible] [illegible] ita quod [illegible]
[illegible] [illegible] sibi et suis [illegible]
[illegible] principatum ut [illegible] [illegible]
ab [illegible] pauci et [illegible]
quia pauci et mali [illegible] Demo-
cratia opponitur timocratie et est quod
[illegible] plebs [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quod democratia

et timocratia sunt [illegible] [illegible]
quia [illegible] est in [illegible] Timocratia
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] divitias [illegible]
democratia [illegible] [illegible] [illegible]
quia [illegible] [illegible] politice [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] domestice [illegible]
[illegible] cum regni [illegible] [illegible] yconomica
que est inter patrem et filios quia sic pater
[illegible] filiorum sicut rex subditorum
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad utilitatem [illegible] [illegible]
ut regnum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] regni [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] qui sunt rex [illegible]
[illegible] quia regnum [illegible] principatus [illegible]
in ea [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
plus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sicut tyrannus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quod tyrannus quo
[illegible] [illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible]
[illegible] illis [illegible] [illegible] [illegible] plus
ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] principatum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filios [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] principatus [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] officii
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
principatur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] principatum
[illegible] que [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] oligar-
chie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] oligarchie [illegible] pauci
[illegible] principatum qui [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] oligarchie [illegible] pauci
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Conclusio [illegible]

[illegible]

Conclusio [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

Arguitur [illegible]

Arguitur [illegible]

Dubitatur [illegible]

intellectum quod [illegible] ad utilia cum sint instrumenta et sint [illegible] et utile ad hoc omnes [illegible] subiecto et domino [illegible] sunt [illegible] [illegible] spiritualitati et illa sunt [illegible] et [illegible] homines [illegible] sunt [illegible] [illegible] dependens [illegible]

Arguitur [illegible] qui sunt [illegible] ad [illegible] et domini [illegible] homines sunt equales [illegible] quod omnes homines sunt equales [illegible] ad statum [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] equalitas [illegible] [illegible] homo qui [illegible] [illegible] ad [illegible]

Arguitur [illegible] homines [illegible] velle [illegible] [illegible] velle [illegible] gubernare [illegible] velle [illegible]

Utrum amicicia sit ad subditos sub regis(?) in superhabundancia beneficii. Postquam

[illegible] [illegible] amicicia [illegible] [illegible] policie [illegible] [illegible] policia [illegible] [illegible] amicicia [illegible] [illegible] amicicia regis ad subditos [illegible] ad filios [illegible] [illegible] subditis [illegible] amicicia [illegible] [illegible] subditis [illegible] bonus sit [illegible] subditorum [illegible] [illegible] pastor [illegible] pastor [illegible] homines [illegible] pastorem [illegible] amicicia [illegible] [illegible] [illegible] subditos [illegible] honor [illegible] [illegible]

[illegible] subditis [illegible] [illegible] subditus [illegible] [illegible] [illegible] totam et [illegible] ad unam personam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] disciplina [illegible] bona [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] amici et [illegible] [illegible] [illegible]

Conclusio [illegible] amicicie que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] policie [illegible] [illegible] amicicie [illegible] [illegible] amicicia [illegible] regem et subditos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] amicicia [illegible] [illegible] [illegible] subditus [illegible] amicicia [illegible] [illegible] amicicia [illegible] [illegible] equales et [illegible] [illegible]

Conclusio amicicia regis ad subditos [illegible] superhabundancia beneficii [illegible] subditis [illegible] [illegible] [illegible] superhabundancia potencia(?) [illegible]

crudelle beneficii amico si sit hoc quod [illegible]
superhabundantia [illegible] et
[illegible] facultatis [illegible] magis
virtuosi est magis benefacere [illegible] et
magis virtuosus [illegible] Ad [illegible] quod
sit [illegible] beneficentia [illegible]
et maiorum [illegible] iniuria [illegible]
male [illegible] si non [illegible]

Arguitur Amicitia fundatur super [illegible]
[illegible] superhabundantia et
[illegible] quod amicitia regis non erit [illegible]
habundantia beneficii [illegible] quod virtus [illegible]
[illegible] maior
[illegible] iniuria [illegible]
[illegible] quia ad [illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible]

Arguitur Amor [illegible] non [illegible]
[illegible] non [illegible] insuperhabundantia beneficii
[illegible] amor regis [illegible] hoc quod plus [illegible]
[illegible]

[illegible]

Arguitur Ad quod [illegible] magis [illegible]
[illegible] magis benefacere [illegible]
[illegible] non [illegible] magis amare subditos
[illegible] quod amicitia regis non consistit
in superhabundantia beneficii [illegible]
[illegible] amicitia [illegible]
[illegible] amor [illegible]
amare [illegible] ad [illegible]
et [illegible] ad superiorem [illegible] ad inferiores
[illegible]
[illegible] amare inferiorem ut
[illegible] amorem [illegible]
amor [illegible] maior [illegible]
[illegible] maior amor sub-
ditorum quod subditi amant ut beneficiati
[illegible] inferiores magis obligati ad [illegible]
[illegible]

Dubitatur [illegible]
[illegible] amicitia
[illegible]
[illegible]

respectu [illegible] et [illegible] ita semper et quod
respectu [illegible] [illegible] sic posse [illegible]
[illegible] et subditos quibus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] democratia
[illegible] et filios [illegible] amicitia quam [illegible] transgres//
sionibus quod in democratia illi qui principatur
intendit aliquod bonum [illegible] [illegible] voluit
[illegible] equales in dominio quod democra//
cia [illegible] oligarchia [illegible]
[illegible] [illegible] quod non intendit ad bonum [illegible]
[illegible] sicut democratia [illegible] ad [illegible]
[illegible] sic tirannus [illegible] ad bonum [illegible]

Arguitur transgressio [illegible] et [illegible]
[illegible] si amicitia [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quod in transgressionibus fiat
aliqua amicitia quam quod amicitia fundatur
super [illegible] et [illegible] [illegible] transgressionibus
[illegible] et [illegible] [illegible] ut in democratia
et oligarchia et aliquid amicitie quod bonum
[illegible] intendit [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] amicitia ut valde modica
[illegible] ad illos qui [illegible] super [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
aliquid [illegible] [illegible] ad bonum [illegible]

Arguitur [illegible] et democratia [illegible]//
[illegible] quod [illegible] democratia [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible]
quo ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Arguitur [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
quod in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
amicitia non sic [illegible] quod [illegible] ad [illegible] non
et amicitia ut [illegible] sicut [illegible] ad
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et ad [illegible] homines [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] et amicitia [illegible] ad
[illegible] [illegible] [illegible]

Utrum parentes magis diligunt filios quam econverso et utrum parentes magis matres quam pater.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] amicitie [illegible]//
[illegible] politicas [illegible] [illegible] ad

illas [illegible] [illegible] [illegible] amicitias et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod parentes
magis diligunt filios quam econverso [illegible]
quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad illas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ex [illegible] quod et amicitia consistit [illegible]
Et [illegible] [illegible] amicitiam in [illegible] et
politica [illegible] et quo fundatur
super [illegible] [illegible] sicut amicitia
[illegible] et [illegible] Ille [illegible]
qui in [illegible] [illegible] [illegible] sicut [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et amicitia [illegible]//
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] fundatur super [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]//
[illegible] [illegible] et filius [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] amicitia [illegible] quod
parentes diligunt filios sicut aliquid [illegible]
sic in aliis amicitiis [illegible] quod sicut aliquid
[illegible] [illegible] [illegible] diligit se [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad illa [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] Ad illa [illegible]
amicitia [illegible] et [illegible] [illegible]
Amicitia [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] amicitia
[illegible] [illegible] Ad [illegible] [illegible] [illegible]//
[illegible] amicitia [illegible] et consequenter
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] amicitia
magis et [illegible] [illegible] quod [illegible] et amor
[illegible] Et [illegible] [illegible] amor amicitie
[illegible] [illegible] qui fundatur in appetitu
[illegible] [illegible] fundatur [illegible] [illegible]
appetitu sensitivo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Ille vero [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fundatur
[illegible] [illegible] [illegible] et amor [illegible]
[illegible] amor amicitie [illegible] [illegible]
qui et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] amor [illegible] ad filios et
filiorum ad [illegible] et consequenter
et amor [illegible] quod sicut [illegible] [illegible]
[illegible] diligit [illegible] amor illorum et [illegible]//
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in filiis aliquid
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] amor [illegible] in [illegible] [illegible]

dispositioni [illegible] quo [illegible] quo parentes amant filios et quo filii amant parentes [illegible] et [illegible] intendit [illegible] substantia [illegible]

Conclusio magis parentes diligunt filios [illegible] quam filii [illegible] parentes [illegible]

[illegible]

Conclusio [illegible] diligit filios [illegible] parentes [illegible]

[illegible]

[illegible] diligit [illegible] filius [illegible] amor [illegible] filios [illegible]

Arguitur [illegible] filius [illegible] amat [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible] parens [illegible] filio [illegible]

[illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

Arguitur [illegible]

Dubitatur [illegible]

Arguitur [illegible] ad illud a quo sunt [illegible]

Utrum amicitia viri et uxoris sit secundum naturam

Postquam philosophus dixit amicitiam [illegible]

amicicia recta et eorum primo quod durat[…]
imitate temporis. Secundo cum quieto [illegible]
se mutuo delectant. Tertio quod propter
similitudinis secundum eam plures [illegible] sunt
quam aliis sunt enim quod ea [illegible] et
videntur. Quarto utrumque moris sunt [illegible]
et sunt recipiunt disciplina a parvis
Tertio [illegible] experientia amicus quod cognoscit
unusquisque alterum unusquisque amicitia unusquisque
eorum experientia facta amicitia sit
firmissima [illegible] autem amicitie
aliorum [illegible] et quia ista tria magis
confirmantur quia accedit ad [illegible]
firme quod alio amicitie firmantur quod
accessione ad amicitia [illegible] Item
quod talis ea multiplicatur unde ut dispo-
nitur [illegible] videntur. Alio ut dispo-
sitio [illegible] artificialis. Quarto ut generatio
super naturalis. Quinto ut dispositio [illegible]
et voluntarium. Ex istis ultra amicitia
vera et virtuosa non est [illegible] quod
sit in appetitiva [illegible] cognoscens
aliis rebus [illegible] amicitia est naturalis quod
non sit casualis nec artificialis nec super-
naturalis

Conclusio Amicitia vera
et virtuosa est naturalis eo modo naturalem dicitur
est primo quod ipsa est naturalis nobis
[illegible] est maxime naturalis secundum quod [illegible] potest
[illegible]. Ex quo autem [illegible] quod sit
in [illegible] quod sit [illegible]
quod [illegible] est sibi maxime naturale
[illegible] primo quod ea que sunt [illegible]
et [illegible] ad [illegible] videntur [illegible]
[illegible] secundum societas domestica
que [illegible] et [illegible] quam
societas civilis et [illegible] ad
[illegible] quod sic [illegible] sicut totus
sic societas domestica [illegible] societas
domestica constituitur [illegible] societas
civilis ex pluribus domesticis [illegible] quod sit
[illegible] quod societas domestica est
[illegible] ad actus [illegible] vite quam civilis
ordinantur [illegible] ad [illegible] sunt
quibus [illegible] subsistit. Secundo [illegible]
[illegible] quod [illegible] pluribus animalibus [illegible]
naturale secundum [illegible] generalis [illegible]
[illegible] alia [illegible] generatio [illegible]
[illegible] procreatione filiorum [illegible] omnibus
animalibus communicari autem [illegible]
[illegible] ordinationis politica

solis hominibus quod et non aliis quia animalia non
sunt consulentes [illegible] sunt [illegible] et
alia [illegible] quod [illegible] sunt alia
[illegible] secundum [illegible] pro [illegible]
[illegible] sit [illegible] autem bene quod
se [illegible] sunt et alia
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] animalibus secundum [illegible]
[illegible] ad [illegible] eorum
[illegible] quod [illegible] est in [illegible]
ut unusquisque [illegible] ut pluribus
[illegible] quod [illegible]
[illegible] sunt
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible] que [illegible] quod sit
[illegible]
[illegible] quam [illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible] ut homines
[illegible]
[illegible] ad bonum [illegible]
[illegible] animalia [illegible]
[illegible] autem [illegible] bonum quod [illegible] ab
hominibus [illegible]
[illegible] vera [illegible]
[illegible] naturale [illegible]
legem [illegible] ut [illegible] vera [illegible]
[illegible] ex alio [illegible]
[illegible]
[illegible] que sunt ad [illegible]
[illegible] autem [illegible]
[illegible]
[illegible] amicitia [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et non possunt [illegible]
[illegible]
[illegible] vera [illegible]
[illegible] aliis [illegible]
[illegible] vera [illegible]
[illegible] ad sic [illegible] quod [illegible]
[illegible] ad [illegible] vita [illegible]
[illegible] non est naturale
quod [illegible] videtur [illegible] quod unusquisque [illegible]
vera [illegible] quod [illegible]
[illegible] humana [illegible] naturalis
[illegible] sunt [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible] vite
[illegible] quod vita sit [illegible]

et ideo divisa. Et quo ad hoc nota quod
coniugium maneat indissolubile non quod
possit contra mutuum consensum eorum
ad invicem si unus se sic posset separari
ab alio contra consensum [illegible]
[illegible] veniret ad [illegible] bonum
[illegible] non posset fieri si non esset indisso-
lubilis coniunctio viri et uxoris contra
[illegible] eorum quod indissolubilitas non salvaretur
[illegible] bonum [illegible]
congregavit [illegible] dissiparet [illegible]
[illegible] sua parte [illegible] posset
[illegible] et si [illegible] mutuo [illegible]
et indissolubiliter [illegible] maneret [illegible]
masculi ad [illegible]
in aliis animalibus quod in aliis animalibus
[illegible] solum ad procreationem prolis [illegible]
completo separantur ab invicem [illegible]
[illegible] ad utilitatem [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] ad [illegible]

Conclusio Amicitia coniugalis
[illegible] solum [illegible] sicut in
aliis animalibus [illegible]
non solum [illegible] ad [illegible] prolis [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] solum ad procreationem prolis [illegible]
[illegible] et [illegible]
solum [illegible] prolis [illegible]
ea quo [illegible] ad vitam [illegible]
Et [illegible] [illegible]
[illegible] amicis et [illegible]
[illegible]
[illegible] ea quo [illegible]
[illegible] ea quo [illegible]
[illegible] partes
quod amicitia coniugalis [illegible] utilitatem
[illegible]
[illegible] delectationem [illegible]
[illegible] et si vir et uxor
[illegible] potest [illegible] amicitia [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] Et ita patet
[illegible] vir et mulier [illegible]
[illegible] utilitatem delectationem [illegible]

Arguitur primo Amicitia
coniugalis non [illegible]

quod amicitia coniugalis debeat [illegible] ad
[illegible]
non [illegible] delectatus ad unam [illegible]
ad aliam [illegible]
Confirmatur [illegible] pollutio
et ita [illegible] ut [illegible]
tollet [illegible] ab
hoc quod ei male [illegible]
[illegible] fore quod
non [illegible]
[illegible] prolis [illegible]
[illegible] si unus non [illegible] se ad
[illegible] quod unus potest [illegible] plures
[illegible] quod non [illegible]
quod [illegible] se plures [illegible]
ad alia loqui [illegible] male
[illegible] ut se debeat ad [illegible] ut [illegible]
[illegible]. ~~[illegible]~~
[illegible] aut [illegible] non
[illegible] ita quod non alia potest
eum [illegible] ad confirma-
[illegible] male [illegible] pollutio
[illegible] se ad omnes

Est autem maior utilitas si [illegible]
[illegible] plurimis et ita
[illegible] non tollet [illegible] sibi a
[illegible] Et alia [illegible]
potest [illegible] plures non [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] non [illegible] solum [illegible]
[illegible] bonum [illegible]
[illegible].

Arguitur 2o [illegible]
et [illegible] a [illegible]
[illegible] non [illegible]
animalibus [illegible]
[illegible] et pluribus non [illegible]
[illegible] quod illi qui custodiunt
castitatem [illegible]
[illegible] quod hoc non [illegible]
in aliis [illegible] hoc non [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] quod intellectus [illegible]
[illegible] si [illegible]
[illegible] faceret
[illegible] faceret [illegible]
[illegible] male [illegible]
[illegible]

propter vnicus bonum et quia caritatis
Sexto sicut contingit esse [illegible]
aliud et aliud secundum leges diversas et a
aliquibus legibus vnum non deviatur
ad vnum sed male fit [illegible]
videtur quod conmutatio vnius ad vnum
non est naturalis [illegible] quia [illegible] pluribus
formatur. Dicendum ut dicitur [illegible]
quod conmutatio ista est naturalis [illegible]
ita non artificialis nec supernaturalis
sed aut fit est naturalis quia secundum naturam vnum
est deviatus ad vnam et ad nullam
aliam. Aliter dicitur quod illi qui [illegible]
passionem coniugio [illegible] videtur [illegible]
secundum naturam [illegible] qui [illegible]

Dubitatur propter quid frequentius [illegible]
coniugii. Dicendum quod propter [illegible] pugnas
[illegible] coniuges est [illegible]
[illegible] separantur ab
invicem. [illegible] propter tamen ista apud
antiquos sunt separata [illegible]
ab invicem. [illegible] quod filii sunt
commune bonum amborum [illegible]
amicos [illegible] amicitia [illegible]

Dubitatur quare [illegible]
[illegible] ut fiunt amicitie. Dicendum quod
hoc est secundum observantiam iusti quod vnicui-
cuique debetur propter quod [illegible] iusti [illegible]
amicos quia eis debetur [illegible]
[illegible] requiritur [illegible]
[illegible] supra [illegible]

Utrum inter sensus amicitie magis accusationes et querele sint in amicitia propter utile

Postquam philosophus declaravit species amicitie hic querit
[illegible] fiunt accusationes et querele
Et dicit quod maxime in amicitia vtili quia
sunt [illegible] accusationes que solvunt amici-
tiam [illegible]. Dicendum [illegible] quod tres sunt species
amicitie scilicet honesti delectabilis vtilis
Et secundum [illegible] [illegible] sunt [illegible]
[illegible] et [illegible] secundum [illegible]
[illegible] vnus [illegible] amicitia
[illegible] amici et illi qui sunt [illegible]
boni et illi [illegible] vnus [illegible] bonus
[illegible] Et [illegible] in delectabili [illegible]
sunt [illegible] delectabiles et [illegible] secundum [illegible]
et [illegible] vnus [illegible] delectatur

et [illegible] vtili sunt [illegible] [illegible]
[illegible] si amici sunt [illegible]
[illegible] amicitie [illegible] et [illegible] quod ad
[illegible] et [illegible] ab aliis [illegible]
[illegible] Si [illegible] ad alia [illegible]
que sunt amicitie. Si aut sunt [illegible]
[illegible] propter [illegible] ad [illegible]
[illegible] et [illegible]

Conclusio in amicitia honesti
[illegible] querele nec accusationes
in amicitia [illegible] delectabili [illegible]
ad primum quia [illegible] sunt amici [illegible]
[illegible] quod est opus amicitie [illegible]
et nullus [illegible] contendit [illegible]
[illegible] accusatio [illegible]
[illegible] in [illegible] amicitia [illegible]
[illegible] [illegible] si vnus [illegible]
sit [illegible] [illegible] incipit [illegible]
[illegible] amicitie [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] accusationes sunt [illegible]
[illegible] sibi [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] delectat
[illegible] propter [illegible]
[illegible] vnus [illegible] quod [illegible]
et [illegible] Si [illegible]
sit [illegible] [illegible]
si vnus [illegible] quod [illegible] delectat
[illegible] ab eo [illegible]
quia [illegible] sunt [illegible]
[illegible] [illegible] delectari
[illegible] [illegible] quod sit
amici [illegible] accusationes

Conclusio in amicitia vtili maxime
sunt accusationes et querele [illegible]
in generali. [illegible] amicitia [illegible] vtilitatis
[illegible] quo [illegible] vtilitatem [illegible]
indigentia vnus [illegible]
[illegible] quantum indiget [illegible]
tantum se estimat. Et [illegible]
[illegible] posse [illegible]
[illegible] indigeat [illegible] et [illegible]
[illegible] amicitia vtilis
[illegible] iusti [illegible]
[illegible]
[illegible] Aliud [illegible]
[illegible] legale [illegible]
[illegible] Et [illegible] amicitia vtilis
que [illegible] iusti [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

[illegible]

Arguitur [illegible]

[illegible]

Dubitatur [illegible]

Dubitatur utrum sancti debeant [illegible] recompensare secundum utilitatem eius qui dat beneficium et secundum utilitatem qui recipit. [illegible] quod sit recompensanda secundum recompensatio beneficii. Tunc dicitur [illegible] quia qui recipit beneficium videntur alteri [illegible] beneficia suscepta dicunt se recepisse talia que modica erant illis ad dandum et que poterant illi ab aliis frequenter recipere. Et illi qui dant volunt magnificare quod dederunt dicunt se contulisse maxima que habebant et que non poterant se ab aliis recepisse. Secundum quod recompensatio debet fieri secundum utilitatem quam ille consecutus est qui recipit beneficium quia ille indigent beneficia [illegible] quod [illegible] recompensacionem [illegible] in quo indigebat fuit suppletum quod dator [illegible] adiutorium [illegible] quantum [illegible] et [illegible] plus [illegible].

Sed [illegible] in amicicia [illegible] secundum equalem [illegible] quod [illegible] recompensare [illegible] secundum quantitatem [illegible] quod [illegible] [illegible] quod [illegible] recompensacionem [illegible] fuit [illegible] sine [illegible] et [illegible] recompensare [illegible] sed non [illegible] lucris [illegible] dissolvendi amicicia [illegible] quod [illegible] secundum [illegible] utrumque [illegible] secundum [illegible] [illegible] lucri possit.

Tercium in amicicia inequalium sit plus tribuendum maiori quam minori vel equali

[illegible] plus [illegible] quod sunt sancti [illegible] in amicicijs equalium [illegible] eadem sancte [illegible] eius [illegible] sunt superexcellentes et [illegible] quod [illegible] contingit [illegible] dissolucio et [illegible] amicos [illegible] quod [illegible] ut plus habeat [illegible] dissolutur amicicia [illegible] dissolvendi [illegible] est [illegible] et [illegible] quod [illegible] plus [illegible] quod [illegible] plus [illegible] tribui [illegible] amicicie superior [illegible] ad [illegible] quod si [illegible] secundum dignitatem [illegible] esset [illegible] quod plus impenderet quam alter si superexcellens plus impenderet quod plus tribui [illegible] quod sit [illegible] et [illegible] amicus [illegible] quod [illegible] indigentibus [illegible] qui sunt utilis [illegible] plus [illegible] superior [illegible] inferiores et [illegible] plus [illegible] recipere [illegible] quod amici [illegible] quod sufficit [illegible] in [illegible] inferior plus indiget quam superior quod plus [illegible] quod si inferior [illegible] recipit ab amico superiori [illegible] utilis et amicus [illegible] plus [illegible] recipere [illegible] concordia [illegible] plus accipere [illegible] sit plus [illegible] superior plus [illegible] de honore [illegible] inferiori plus [illegible] de lucro [illegible] indigencie [illegible].

Conclusio in amicicia inequalium superexcellenti plus debetur de honore et indigenti de lucro [illegible] quod [illegible] in [illegible] operibus [illegible] virtute [illegible] plus [illegible] de honore [illegible] amicicia [illegible] indigencia [illegible] inferiores [illegible] lucro [illegible] superioribus [illegible] contingit in [illegible] honorandus ille qui [illegible] bona [illegible] honore qui [illegible] beneficia contulit [illegible] habundat in [illegible]

[illegible] honoret ei peccati [illegible] facili contingit quod alii sunt capaciores [illegible] honoris et divicias [illegible] quibus [illegible] honores et [illegible] divicias [illegible] in[illegible] quisque [illegible] utiles [illegible] honore [illegible] qui [illegible] reddat [illegible]

~~Dubitatur~~

Conclusio [illegible] amicus sufficit reddere quod [illegible] amicus [illegible] sufficit reddere quod contingit [illegible] honores [illegible] qui [illegible] deo et parentibus [illegible] retribuere condignam [illegible] deo et parentibus [illegible] iudicare [illegible]

Arguitur amicus [illegible] amicus [illegible] potestate [illegible] [illegible] plus [illegible] amicus [illegible] [illegible] honores et [illegible] sufficit [illegible]

Arguitur amici [illegible] plus [illegible] [illegible]

Arguitur [illegible] amicus [illegible] honore [illegible]

Arguitur [illegible] honorare [illegible] capiunt [illegible]

[illegible] blanditor [illegible] blanditor [illegible] honores [illegible] amator [illegible] qui amat [illegible] blanditor [illegible] amicus [illegible] utiles

Dubitatur utrum [illegible] plus [illegible] obligatus [illegible] obligatur [illegible] plus [illegible] obligatur [illegible] plus [illegible] [illegible] plus [illegible] parentibus [illegible]

Arguitur plus [illegible] retribuere [illegible] condigne retribuit qui [illegible] plus [illegible] retribuere condigne [illegible] obligatus [illegible] obligatur [illegible] retribuere condigne [illegible]

Arguitur plus [illegible] sufficiens [illegible]

compensatione ergo [illegible] quod filius recipit
a patre in nutrimento et doctrina [illegible]
ad [illegible] quantum dedit
ad nutrimentum et doctrinam [illegible]
[illegible]
cadit sub voto [illegible] recompen-
satio [illegible] cadit sub voto
[illegible]
[illegible] filio [illegible]
[illegible]
[illegible] recompensatio [illegible]
[illegible]
[illegible] filius [illegible] filius
[illegible]
[illegible] posse [illegible]
[illegible]
recompensatio [illegible]
[illegible]

Sequitur [illegible] filius [illegible] a patre [illegible] filius [illegible] filio suo [illegible] filius [illegible]

Dubitatur [illegible] filio [illegible] filius [illegible] filius [illegible] filius [illegible]

[illegible] filius [illegible] filio [illegible] filius [illegible] filio [illegible] filius [illegible] filio [illegible]

[illegible]

Postquam philosophus determinavit de amicitia secundum se et secundum omnes partes eius, in hoc nono determinat de impedimentis amicitie, et primo determinat impedimenta que causantur ex parte amatoris. Unde dicit quod in omnibus amicitiis que sunt inter dissimiles personas analogum et unicuique redditum secundum suam proportionem salvat amicitiam unde queritur.

Dicendum pro responsione secundum philosophum quod duobus modis potest impediri amicitia. Primo quando non redditur digna recompensatio, et istum modum declarat philosophus in amicitia utili et delectabili. In politicis enim civitatibus sunt quasi fundamentum amicitie utilis et mercatoria, quibus mensurantur secundum numisma ad quod omnia referuntur, et quando secundum numisma fit debita recompensatio tunc manet equa amicitia durando aut non dissolutionem. Secundo declarat hoc in amicitia utili quod cum querit delectationes in muliere accusatus si ipse amans non amatur, ita scilicet quod non reddat sibi delectabile. Secundo impeditur amicitia quando non redditur id quod querebatur. Contendunt enim amici ad invicem quando ab utroque redditur aliud non quod querebat sed aliud. Hoc enim est simile ac si alicui daretur equo dans non capit quod querit. Exemplum huius erat cuidam qui promisit citharedo quod quanto melius sonaret tanto plus dare vellet in mane. Postquam tempus noctis querebat citharedus promissum, dicit quod reddidit sibi delectationem pro delectatione, quia sono suo quo delectaverat delectatus erat. Si ergo iste qui dederat delectationem consecutus delectationem satis sibi fuisset factum, sed si lucrum iste amasset quia unus sed delectationem quia querit et alter lucrum non sed quod querit. Tamen ut videre consurgit amicitia tria requiruntur: primo donatio facta secundum affectum interiorem, secundo obsequium exterius, tertio secundum proportionem [illegible]. Et ideo sequitur quod ex defectu istorum trium modis potest esse [illegible] inter amicos. Primo si non fit recompensatio interiorem affectum, ut qui amat non reamatur, sed in delectabili amicitia. Secundo si non fuit donatio secundum dona et obsequia exteriora, ut de citharedo. Tertio si non recompensatur hoc quod querebatur. Non ponit autem aliquid de amicitia vera que est honesti, quia ibi non sunt querele amicorum, quia fundatur super mores et secundum se ipsam est permanens [illegible] huius. Conclusio: retributio secundum analogiam maxime salvat amicitiam dissimilium. Patet quia amicitia semper est in iustitia, sed iustitia maxime salvatur secundum proportionem, ergo et amicitia. Patet exemplo, quia in iustitia politica commutationes pro calciamentis [illegible] retributio secundum dignitatem que est secundum proportionem, quia tantum capit de numismate quantum calciamenta appendebant, et de aliis. Arguitur primo: [illegible] maxime salvat amicitiam, ergo non [illegible] secundum analogiam [illegible] quia dicit ille [illegible] secundum [illegible] inter dissimiles personas similitudo commoda salvat amicitiam, sed inter dissimiles [illegible] proportionem. Ad rationem dicendum [illegible] una communis mensura [illegible] retributionis secundum analogiam [illegible] in [illegible] ergo non poterit [illegible] communis mensura. [illegible] in tali retributione aliud [illegible] et aliud accipit. [illegible] non est una mensura [illegible] utilis [illegible] mensuras [illegible] sed [illegible] communis mensura [illegible] est minima et [illegible] est mensura omnium. Contra [illegible] impedire amicitiam [illegible] amicitia fundatur super [illegible] sed similitudo [illegible] ergo [illegible] in [illegible]. Dicendum quod in amicitia queritur similitudo proportionis que salvatur in dissimilibus [illegible] et [illegible] ad mare et nigri ad [illegible] similitudo proportionis, quia sicut nauta [illegible] ita [illegible]. Contra: quanto magis accedit ad [illegible] tanto magis [illegible] sed quando uterque dat et accipit idem magis accedit ad idem quam si unus utile, alter delectabile, ergo non videtur solum amicitiam si dat idem. Dicendum quod verum est in amicitia que fundatur super commoda [illegible] non autem proportionis.

Dubitatur utrum sit [illegible] instantia recompensationem an dare

vel recipientis oritur pro hac
dubitatione quia visum est quod ista mensura
habet utrumque sicut ille qui plus accipit
ro sit dans qui recompensat etc.
Secundo dicit quod secundum diversas dationes
diversa debet esse mensuratio sicut enim
se habet anima ad corpus ita bona anime ad bona
corporis unde sicut anima sine comparatione sit
melior corpore ad bonum anime non potest
esse recompensatio digna ex bonis cor-
poralibus ideo quantum ad ipsum totum hic
in datione scientie que est doctrina
vel in eo secundum quod aliquis impendit
alteri secundum opus liberalis sed quantum ad
opus dantis potest fieri aliqua recom-
pensatio et mensura ideo predictis
recipientibus non in quantum incipiendum
est sed in quantum condecet ut ex
gratitudine Secundo ethicorum probat primus
primo in bonis anime quod et dicit quod
qui dat singulariter bona gradit mensura
donet ei qui capit ut fecit pitagoras
Similiter dicebat discipulos suos ut
addiscens honoravit ipsum et in rebus
hiis quantum estimabat rem dignam
quam ab eo recepit in defendendo quod
dedit mensuram rei et in istis donis
anime hoc sufficit quod dans singulari
non querit nisi lucrum et quod dicitur
in hyspodoxi Merces autem viro
viro reddenda est mercedis secundum uti-
litatem quam consequitur recipiens
Declarat consequenter hoc primus
apud sophistas quia apud istos
non est dandum tantum eis quantum potuit
Sicut enim sunt capiosi ab apparenti
sapientia promittunt se magna
daturos quia querunt gloriam et lucrum
sed tamen facta pollicitatione non complent
promissum ideo est consuetudo eorum
quod primus argentum capiunt et que
non faciunt quod promittunt sed et
tex quod forte cogitur hoc facere ideo te
ut primus comparati deliberant ergo faciant
quod nullus doctus pro tanto docens quod
ipsi sophiste tradunt et ideo principalium
dicit eis quod mittent retributionem ad esti-
mationem eorum Declarat consequenter hoc
magis bonis anime que sunt virtutes
et vite solius philosophie contemplative
In talibus enim non potest esse recompensatio
dati secundum equivalentiam sed sunt bona incorporalia
et adeo non potest reddi precium eque
ponderans precium sicut enim non

est digna recompensatio diis et pa- //
rentibus ita nec magistris qui in philosophia
vera vel modicis instruxerint
sed redditur quod sufficit docenti
sicut etiam nec ad deos nec parentes
est digna recompensatio sed quod dandum potest
honor In bonis autem corporalibus potest fieri
recompensatio et mensura eius committitur
vel recipienti sicut ut quoniam
bonorum corporalium Et unde quod proximum
et in hoc debet quod fiat retributio secundum
id quod utrumque dignum visum est Alioquin sine
pacto sed tamen sub spe retributionis
et in hoc est iure ut fiat recompensatio
secundum utilitatem consecutam ex accepto
Et recipiens mensurat acceptum
secundum quod est utilis etiam idem servatur
in emptionibus in quibus tamen res venduntur
quantum vendi potest etiam probat per
leges et dicit quod leges ubique sunt
ut non de voluntariis commerciis fiat
vindicta ut non cogitur plus reddere
quam convenit secundum **Arguitur**
mensurare datum est ipsius dantis
ergo non recipientis per inconveniens
debet mensurari secundum causam suam
sed voluntas dantis est causa dationis
ergo hec quia si vellet non daret
Dicendum quod voluntas dantis facit ad
consensum in datione sed non mensurat
quantitatem eius que de alienis sed recipientis
Ideo recipiens non habet mensurare
per mensuram debet et intellectualis virtutis
sed recipiens declinat a virtute
ergo non potest esse recta mensura dationis Dicendum
quod voluntas recipientis est quantum quod
est dationis quantum possibilis Aliquando autem
voluntas est semper in animo quod
dari potest non est bonus appreciator
Dicendum quod quamvis recipiens in quantum
emens non sit iustus mensurator
sed in quantum tamen in quantum recipiens
ut habens rem ipse [illegible] esse
potest quia cara sed rem [illegible] potest
esse iustus extimator Ideo sophiste
decent deceptiones unde Ideo magis est
utile in sciencias quod visum quod dent [illegible]
que promittunt Item sophistica est
per philosophie quod visum quod sint non potest fieri
digna recompensatio pro philosophia sicut nec
pro sophistica Dicendum in sophistica duo sunt
sed solum deceptionem Et quantum ad hoc
ipsa est per philosophie et potentius [illegible]
sciencia Similiter ipsa deceptio et hec est
impedimentum sciencie loquitur autem hic
philosophus de illis sophistis quorum studium est
contendere contra omne dictum etc.

dys magistris et parentibus

Utrum filii maxime debeant sufficientiam et obedientiam prebere parentibus

et in bellis ducatus et non pecunie. Nota accipe secundum affectum amicitie quia est sine debito et est utrum magis oporteat benefacere studioso cui quo non habet amicitiam vel amico qui non est studiosus et virtuosus. Tertio accipe secundum actum effectum qui consistit in retributione debiti et est utrum oporteat magis reddere gratiam benefactori pro beneficiis susceptis quam dare amico aliquid ubi non suppetit utrique ad utrumque. Et dicit philosophus quod in hiis non sufficit una regula ad omnia particularia ita quod hic non possunt faciliter terminari et hoc propter multiplicem differentiam secundum magnitudinem et parvitatem beneficii et debiti ad quod obligamur et etiam in particularibus casibus non faciliter est hic determinare unam universalem regulam quia multipliciter fallet. Ponit tamen quandam regulam que in pluribus est vera et debet poni. Ergo secundum primam solutionem philosophi quantum ad dubitationes ultimo solvit primam et per eadem dat intelligere solutionem secunde. Primam autem solvit secunda

Conclusio prima Ad tertiam dubitationem ut in pluribus homo magis debet reddere benefactori quam dare gratis amico. Probatur hic quia magis debemus reddere mutuo quam dare ad amicum sed beneficium acceptum est quoddam mutuum ergo debemus in pluribus quod hic probatur quia in multis instantiam. Dubium enim est utrum debeam illum liberare qui liberavit me aliquando si sit captus et pater meus an si pater non est captus

Et petit a me fieri aliquid quod impediat me liberationem alterius. Unde dicit hic quod persolvere est pretium liberationis et magis quam se ipsum. Conclusio tamen quedam documentum quod tamen neque semper esse verum quoniam non servet ab omnibus casibus particularibus quia preponderandum est quod supergreditur in meliore et in debito tunc semper determinandum est ad id quod supergreditur. Secundo sequitur quod non semper oportet reddere benefactori gratiam patet quia si dare ad amicum excedet dare et reddere benefactori non. Et non est mirandum hoc quia etiam non semper oportet reddere ipsum inutilium vel accomodatum. Exemplum de primo ut si quis est malus et benefaciat mihi quia existimat virtuosum benefacere ipsum sed si ego reddo ei quod scio malum non est bonum. Exemplum de secundo sit si quis accomodavit mihi quia sciebat bonum et credit habere lucrum et ego tamen credo eum malum esse tunc si ita sit sive non equum est non prestare sic creditum quia non est equaliter dignum ut ego accomodem ei sicut ipse mihi. Cum malus sit malo non est subveniendum. Si autem non est malus sed ego sic estimo adhuc non videtur iniquum sed magis dicitur studiose agere quam prave. Tertio infert philosophus quod omnes qui sunt circa actus et passiones humanas non possunt habere aliquam certitudinem sicut enim ea circa que sunt sunt indeterminata sic etiam ad omnes sermones in talibus sunt indeterminata. Et patet ad tertiam dubitationem

Conclusio secunda pro prima dubitatione licet non omnia sint patri exhibenda tamen in pertinentibus ad sustentationem quo ad pro nutrimentum maxime oportet filios patribus obedire et exhibere sufficientiam. Prima pars probatur quia apud antiquos non omnia sacrificia fiebant Iovi sed eadem aliis diis ergo a simili non omnia exhibenda sunt patri sed etiam aliis. Unde quedam debemus patribus alia fratribus alia amicis et ita singulis eorum ea sunt attribuenda que sunt eis propria et ad eos pertinent. Et hoc patet per consuetudinem hominum qui

Adnapicias secundum quas fit comparacio ergo necesse non vocat eos amicos sed cognatos qui sunt unius generis. Similiter ad acciuitates quos sunt in uno patria vocat compagnones et non eos amicos. Secundam partem probat primo quod plus sunt debitores parentibus filii causis essendi propter racionem ergo ea quoniam qui sunt ad esse conservatio illi maxime debent subvenire parentibus. Immo etiam magis quam sibi ipsis. Similiter etiam parentibus debent filii honorem tamquam causam essendi sicut diis, non tamen eundem honorem quia non eundem honorem debemus patri et matri. Ratio istius honoris est exhibendus patri sapienti et duci exercitus. Sed patri debemus honorem paternum et matri maternum. Similiter tercio dicit et senibus semper debemus honorem propter etatem assurgendo et subveniendo. Et eciam et fratribus sed homo fiducia et communicacionem. Similiter compagnonibus et hiis qui sunt de eadem tribu, et sic de aliis debemus reddere honorem secundum proprietatem officium, et statum eorum ut secundum ut secundum habitum et actum regendi [illegible]

Ad 2 primo. Amico propter magis est subveniendum. Probatur ei qui magis communicat magis est subveniendum. Sed amicus magis communicat nobis [illegible] quare subvenire debemus [illegible] communicamus cum aliis. Item [illegible] est maxime subvenire sed amicus est alter ego. Item Amicicia non est propter [illegible], sed esset inutilis amicicia nisi subveniat indigenti amico. Secundum quod non loquitur hic de amicitia perfecta. Nam ipsa prima dubium non est nisi bonorum. Et tunc clarum est quod magis subveniendum est amico et bono quam bono ceteris paribus, si loquitur hic de amicicia imperfecta que est benivolencia et concordiam etc de quo ceteris paribus [illegible] communicamus sed magis subveniendum [illegible]. Sed primum magis subveniendum bono quam alio malo. Unde [illegible] dicit da bono et ne dederis malo. Amicicia autem probat de amicicia perfecta. Secundo sic [illegible] ista non [illegible] instanciam ergo videtur quod [illegible]. Probatur quia beneficium semper est magis satisfaciendum quam amico. [illegible] necessitate respondeat ei quod est libere voluit sed dare benefactori est [illegible] sed amico libere voluit. Secundo quia beneficium obligat nos sui beneficio ad [illegible]. Item beneficium est quasi mutuum sed si [illegible] non reddit mutuum cogitur [illegible] non [illegible] ad dandum amico [illegible] ergo est magis benefaciendum benefactori quam amico. Item vicium [illegible] est magis fugiendum quam [illegible] si non reddit benefactori [illegible] et [illegible] si non benefaciat amico [illegible] non [illegible] si non [illegible] in [illegible]. Secundum quod [illegible] non potest dari una [illegible] in universali loquendo magis debemus subvenire benefactori quam amico, loquitur tamen [illegible] de amico qui tamen nobis [illegible] voluntate. Si enim [illegible] esset [illegible] et benefactor et non esset questio [illegible] magis [illegible] magis subvenire amico ut si sit in magna necessitate et non [illegible] alium adiuvare et benefacto [illegible] aliunde auxilium. De parte autem [illegible] dubitacio [illegible] benefactori magis [illegible] est ei subveniendum quam alium nisi [illegible] aliquibus casibus ut si [illegible] qui [illegible] adiuvare et beneficium [illegible] obmittere premium [illegible] non semper [illegible] est obmittere premium sed secundum [illegible] tempus [illegible] solucio [illegible] dubitacionibus: Tercio sic. Patri semper est obediendum et omnia sunt ei [illegible] propter quod a patre [illegible] accepimus ergo sic [illegible] ei reddere debemus. Secundum quod a patre accepimus [illegible] ad opus nature, [illegible] ad illorum opera habemus ab aliis [illegible] ergo illis [illegible] reddere illud quod debemus [illegible]: Quarto sic. Ille qui dixit honorandum patrem et matrem [illegible] precepit ergo [illegible] est exhibenda patri. Secundum quod

Hoc quod dicit declinat in quibus honor addi
sunt parentes, ut sic dicas alium operire circa
materiam mecanicam de operibus que sunt ad minutum sicut
circa hec. Quinto sic. Semper obedien-
dum est dignitati quam peritie ergo ita non semper
patri quam artifici quia aptius de propriis magis obe-
diendum, sed tamen virtuosis aptius virtutis aptius
precipit quam pater aptius permittit. Item domino
superiori est magis obediendum quam inferiori, sed
precepta sunt superioris patris. Maior quia causa
superior prior est et magis influens in
causatum quam causa inferior. Item pater etc. obedit
principi. Item bona quanto communiora tanto melius
sed dominus superior magis intendit ad generale
bonum ergo magis est ei obediendum. Ad primum
quod rationes iste arguunt vera in hiis que sunt
segregata principis et patris quia in generali-
bus ad principem magis est obediendum et quia
est superior. Sed in hiis que continent patrem
pater est superior. Et hic arguitur de virtuoso.
Ad primum licet virtuosus sit iustus tamen pater habet
non est domini qualem tamen pater habet tanquam principalis
causa etc. sed non papa. Sexto sic.
semper est obediendum patri ergo non solum in
hiis que ad patrem pertinent. Probatur cum semper
aliquis est debitor patri ut ei obediat, sed sic
licet semper est debitor patri unde quia hunc
Item pater est semper optimum affectum ad filium non
autem per precepta ad medicum ergo videtur quod habet
optimum affectum est obediendum. Item ordo
naturalis prevalet aliis ordinibus sed inter patrem
et filium est ordo naturalis et non inter patrem
et medicum. Item patri molestum est semper
obedientiam sed contra primitivitate flaunt omnis pater-
nitatis ergo omni patri est obediendum. Item ma-
gis aliquis debet mortem pati quam agere contra
disciplinam bonam sed tamen licet apparet sicut ergo
plus debet diligere salutem corporis quam obedi-
entiam patris. Ista ratio sunt quibus declaratur
prime dubitationes. Dicitur de dubitationibus
movet philosophus in quibus que sunt manifeste
quod concedendo ad dictum non est dubitatio

difficultatem. Illi enim qui est obediendum
in aliquibus aut primo et absolute quia est
obediendum sed in hiis non est semper primo
imaginationem enim cuilibet precepto est primo
patri ut quasi ens motum a principe
quia enim pater est primo imaginativam domesti-
cam et medico est primo imparationem sine
artis. Ex isto patet solutio dubitationis
in aliquibus semper respondendo est precepto
unde et semper obligatur in hiis primo circa
et sic optimum affectum in yconomica patri
in medicinalibus medico. Septimo
sic. Unusquisque magis inclinat ad se
quam ad alterum ergo videtur male dicere quod in
alimentis alias magis debet subvenire patri.
Ad primum quod quamvis ex ordine nature
quis est principalibus quo ad nos aliquis
magis inclinatur ad se, tamen ex ordine
honesti et virtute plus debet inclinare quod
patri quam sibi. Octavo sic. Eun-
dem honorem debet patri et matri ergo idem
honor debetur eis. Ad hoc dico quod utrumque
patet. Ad primum quod in utroque est reddere
patri et matri sed honor alimentum
etc. Sed dispensatio ad patriam est alius
honor exhibendus patri quam est turpius
matri ut detegens pudorem in bal-
neo. Nono sic. Senes quamvis sint
mali et magis nocent inter nostrum habent
compermata malitiam et consuetudinem sed
pessimus non est reddendus honor.
Ad primum quod senes capit hic philosophus ut dicat
commentator quibus debetur debet senectutis premium:

Utrum dissolvenda sit ami-
citia eorum qui non permane-
nt eadem permanente con-
ditione secundum quod amicitia
erat. Postquam Aristoteles solvit du-
bitationes quas movebat circa amicitiam

Secundum tamen obediencie et beneficii consequenter
mouet quandam dubitacionem de solucionibus
amicicie et dicit quod est questio: Sciendum
quod ista questio mouetur a philosopho quo ad tres
species amicicie scilicet propter utile delectabile
et honestum. Et primo soluit eam quo ad
amiciciam utilem et delectabilem de quibus
ista ponitur Conclusio Amicicia propter
delectabile et utile racionabiliter soluitur quando
desinit utilitas et delectacio propter quas se
amauerant. Probatur quia cessante causa racionabiliter
cessat et effectus. Sed amicicia utilis vel
delectabilis causa amicicie fuit in delectabili ipsum
delectabile, cessante ergo utili et delectabili
cessat amicicia que est propter illa. Ex isto patet
modus apprehendendi unum amicum quem enim accidit
accidentis fortune et ea mutata abalienat
se non est huiusmodi causa. Et ideo dicit philosophus
quod circa huiusmodi amicicias consequenter
occurrunt iuste accusaciones illa quibus
iuste accusat cum se propter utile amat
et simulat se hoc facere propter honestum
Hoc maxime accidit in mulieribus ac
ciuibus. Illis enim contingit deprehendere se eas
amasse propter delectabile cum incipit eam
impudice tangere cum tamen simulat se eam
amare propter virtutem. Et in hoc casu se
ille qui credebat se amari propter virtutem
non videt in eo aliquid honestum. Opera-
cionis amicicie si ipsi dixit impacientes
Dicat placebit alius deceptus fuerit
tunc iuste accusat decipientem. Et
magis quam falsarium numismatum quia
decepcio illius qui simulat virtutem consistit
circa rem nobiliorem quam sit numisma
Secundum rem quia multo honorabilior est quam
pecunia. Et illi qui simulant virtutem
peiores sunt quam qui fingunt falsam
monetam et maiori pena affligi
debent quam falsatores monete. Sed quantum
ad amiciciam honesti ponitur conclusio si
unus amicorum fuerit malus et alter preter

seruauerit in priori virtute dissoluit ipse
malum amicicie. Et si est insanabilis fuerit
tunc statim debet dissolui amicicia propter amicicie
fidacie in pluritudine, sed bonum malo non est
simile ergo. Sed amicicia honesti est propter
virtutem sed malus factus desinit esse virtuosus
ergo iuste cessat ab ipso amicicia. Ex hoc
infert philosophus quod non oportet eum qui factus est
malus amare quia non oportet quod homo bonus amet
malum nec assimiletur malo bonum. Sed ex
altera parte quod amicicia virtutis non est statim
dissoluenda in omnibus. Unde Cicero
Amicicia non est scindenda sed dissuenda
Intelligens enim qui recipiunt directionem ut
possint reduci ad statum virtutis et restitu-
cionis magis est cooperandum ad recuperandam
virtutem quam recuperandam amiciciam. Si
enim obligamur auxilio adesse tunc maxi-
me ad eius ex communi lege. Sed si propter
magnitudinem malicie fiunt insanabiles
ita quod non possunt reduci ad statum amicicie
tunc statim dissoluenda est amicicia et ex hoc non
est inconueniens. Et quod contra amicicie quia
ad eum est amicus hinc virtuosus ut talis sed vir-
tuosus. Et ideo cessante virtute in uno ad-
huc est amicicia ad alium virtuosum. Secundo
queritur: Utrum unus est in eodem gradu virtutis
et alter gemineque proficiat in virtute, an debe-
at ei dici esse qui non proficiat in virtute.
Respondet philosophus quod non est possibile quod perfectus in
virtute seruat amiciciam adhuc perfec-
tam tamen mecum. Ratio quia amicorum est gaudere
eisdem et tristari eisdem ut possint
conuiuere ad inuicem, perfectus autem et non perfectus
non gaudent in eisdem quia possunt perficere.
Et probat per exemplum de hiis qui erant amici in
pueritia si enim unus crescat in virtute et
alter non, tales non complacent sibi et inpossibile
est ut non erunt amici. Sed de eo quomodo
tamen dissoluit amiciciam ad aliquem an perpetua

debet se habere ad eum aliens vel parum
liberalior quam si inperfecto nolens sufficienter
Verum ad hoc quod familiaris habeat se ad ea
tum quia sicut dicitur quod aliena quam oportet habere
mediam potius amicis excessum enim le
ge nos magis largos debemus quam
quam alienis et cetera inter minores habeat
datem malicia facta sit dissolucio
amicicie. In tali enim casu concedendum est
quod sicut dicitur quod ico qui minus **Argui
tur primo.** Nullus dissoluit aspe
ctus quoniam semper alicui sicut dicitur alter ego et
hoc ergo. Dicendum quod dicitur alter ipse
quia dum manet in amicicia et quamdiu est
similis amico. Sed quando manet ab dissolutu
tione inter eos non est amplius alter ipse
ergo dissoluitur et cetera. Ad rationem **Secundo** c
hominis dicitur immediate beneficium accep
ti ut dicat Seneca sicut dicitur impetrat amico
beneficio ergo post dissolucionem amicicie debet
semper esse memoriam eius. Dicendum quod
verum est quando amicicia non est disso
luta quoniam non malicie. **Ratio
sic** per dissolucionem comparacionem amicicia ergo
dissoluta non debet cessare. Ambrosius per Theo
sentiam. Amicicia est redintegracio amo
ris et cetera. Dicendum quod secundum Themen
et Theobaldus verum non absolute sed veritas
est et cetera. Veritas autem obsequium amoris
pariet. Verum secundum vero est de illis qui in tempore
dissolucionis manent eandem condicionem inquan
tum amici quia secundum enim separacionem ab in
vicem sicut non est continuata cum amicicias
et quod solet de separacione contingit quod
sepe mutatur ad redintegracionem. Et ita se
paracio occasionaliter auget amorem.

Verum sunt tamen etiam effectus a
micicie scilicet exterior con
victus. **Cordis electio**

et leticia in eisdem.

Postquam philosophus posuit impedimenta a
micicie ex ea parte quod manet tamen ius
ticia consequenter ponit impedimenta a
micicie per eam superam inquantum a
micicie et primo ponit obiectum ami
cicie. Antiqua ponit et impedimenta po
nunt ea in quibus salvatur amicicia
scilicet in propriis obiectis et operacionibus
et circa hoc questio movetur **Dicendum**
Antiquam ponit quinque operaciones
quas philosophus habet de amicicia primo
sicut quedam talem sermone dicens
quod amicabilia idest amicabiles operaciones
amicicie de se tria quod quibus sit ad alium
qua est amicus determinatur ab illis ami
cabilibus que ad sit ad se ipsum. Ista sententia
unus quo dicitur alius per eam agat ad
alium qui ad se ipsum et hoc est hoc conformita
tur amicicia. Dicendum quod scilicet sunt eadem
causas vel proprietates vel effectus quinque quas philosophus
prima consistit in voluntate exhi
beneficiorum et est quod dicitur operatur bo
ad amicum vera vel apparencia propter ipsum
amicum quoniam vult et operatur quia velle
primo alio non sufficit ad amici
ciam quia vera vel apparencia quod condi
cione frequenter aliquibus exhi
bet alterum quod estimat ei bo
non enim facile possumus discernere vera
bona et apparentes quia pro labore
decimus adhuc ut credebamus amicos
bona quia apparent nobis quod sunt bo
na propter amicum quia vere amicus non
querit bona amico propter se sed propter ami
cum. Secunda quod dicitur vult amicum
esse et vivere propter ipsum amicum et
non propter aliquod commodum quod ab eo
expectat. Et hoc capitulo debemus velle
ea que de matematica et declarat hic
philosophus de amore matris ad filium.
Matres enim volunt eos esse et vi-

vel homo perfectus se secundum perfectum bonum filiorum pro-
bat esse ex malis qui dissolventur di-
cunt perfecte accipi offensiones tres enim et pe-
ro sunt quantum perfecte offensa stabiliendi
unumquodque vult alium esse et vivere. Tertio
quod amicus convivat amico et dirigat eam
quod ipse et condelectetur et gestetur et si-
miles hic est ratio concordie que requiritur in
amicitia. Et sic eodem claudit in se
tria scilicet operationem quantum eodem et de-
lectationem et adequationem passionum que
sunt gaudium et tristitia. Et ad hanc
declarationem plus quod et istam probat
philosophus manifeste per tres conclusiones. Con-
clusio prima. Ex tribus quantum
dictis et tertia metipsum sit amicum quod
sicut patet quod homines virtuosi videntur esse a-
micus ad invicem quia hec tria observant. Se-
cundo patet per sufficientiam quia ad amicitiam
pertinet aut operatio aut intentio si-
prima sit ex operatione quantum ... enim
hic duplicatur ut si se exponere sequitur
etc ad tertiam in eisdem ad compassionem et
exponere intentus etc ad eadem eligenda
hic autem ea similiter concordia que est
in amicitia. Exponere ad benevolentiam et
exhibitionem beneficiorum que sunt plura que
requiruntur ad amicitiam ut in 2º notabili.
Conclusio secunda. Dicte 3es
conceptiones amicitie concesse conveniunt
virtuoso ad se ipsum. Non virtuoso aut
conveniunt tamen in quantum estimat se esse
virtuosum. Secundam partem sic probat philosophus
quia virtuosus autem utique sunt mensura unum
cuiusque hominum rationis principalis cognos-
citur secundum ea mensurata. Ergo homo virtuosus con-
veniunt ipse dominus in quantum se estimat
virtuosum. Maior quia in unoquoque genere ita
est mensura quod est perfectum in eodem in quantum
scilicet ea que sunt in eo genere reducun-
tur ad illud sicut utique ad mensuram per

se ipsum et virtuosum perfectior in genere humano
homo ex virtute et virtuoso respectu sit per-
fectum in genere humano. Quo ad primam dicte
partem probat philosophus sic conclusionem. Primo
sunt quia studiosus vult sibi bonum tali-
ter Quemque consentit secundum et appetit
eandem enim omnem animam et vitam qualem
adhuc partes dicta et vite maxime vult
sibi bona ut apparuit bono iusto est ergo
ergo. Secundum quod operetur bona tamen se ipsum probat
omnibus bonis mittere adhuc quod operetur bona
quod vult secundum iustitiam quod vult bonum est bonus
ergo mittere adhuc quod operetur bona que vult.
Sed quod hic operetur gratia sui ipsius probat
homo operans gratia intellectum operans ipse
se ipsum secundum iustitiam operans gratia intellectum
ergo maior quia homo est hoc homo quod
intellectus est. Secundum quod facit totum
ad bonum intellectus et quo utique modo
intellectum. Optima enim et delectabilissima
vita est unicuique enim intellectui ut dicitur
concludetur. Sed quo ad tertiam conclusionem
sic probat conclusionem unusquisque iustus vult
sibi bonum secundum se salvari et vivere et bonus studi-
osus ergo vult se vivere et esse. Maior est
prima conclusio. Secundo probatur quia si hoc faciat
aliud inquantum amittit imperfectionem perfecte na-
ture imperfectionem generat quod competit bestie
potius. Ut agendo tamen homo vult omnino esse
id quod nolens sit puta quod sit in illa
bestialitate secundum maxime convenit ad bonum
intellectus quia per intellectum assimilatur deo qui
est intransmutabilis et invariabilis et ergo
appetit se conservari quo intendit ad
assimilationem ipsius immutabilis et semper eo
ipsius et id tertius dicit videtur intel-
lectus unusquisque esse et maxime
hic allegatur quod homo. Sed quo ad quartam
conclusionem probat quaecumque si delectatur quantum
vult sibi convivere secundum studiosus facit hoc

Delectabilis ergo multum b ginnud. Hoc quia
unusquisque delectatur in preteritis sicut presentibus
et futuris delectabilis b gaudet ß iustus
de huiusmodi quia delectatur in memoria preteritorum
tal bonestatem ab ipso esse delectatur in futuris
quia licet voluntas b bonfaciendi et in presenti
hoc quia mens sua plena est theorematibus
in quibus delectatur et operacionibus delectandis et
pertinentibus huius conditionibus: Quoque enim in suis
delectatur ergo eadem diligit et non aducit
sua. Ad eam conclusio probat quia unusquisque
est eis delectabile ad hoc maxime medio (*toti*)
dolet et congaudet b ipsi ß iustus est huius
modi. Dicit toti quia iustus est b totus
secundum omnem potentiam. Non est enim aliquid
delectabile sensum quod non sit delectabile intel-
lectum quia eius sensitiua in iusto tolit
subalterna rationi quod semper sequitur motum
rationis ut patet non vehementer permittitur.
Non enim ducitur a passionibus sensitiuis contra
rationem et ideo concludit quod ipse tales dicte con-
ceptiones in existens iusto ad se ipsum
quod est in penitentibus quia non ducitur a pas-
sioni sensitiue prius ut postea passione
cessante peniteat de eo quod fecit contra
rationem. Et ideo quia semper secundum rationem facit ideo
non penitet: **Arguitur primo**
Contra gratie datum philosophi ex hiis quod
operatur quibus operatur ad se ipsum non ve-
niat ea quod operatur ad alium ergo quod nobilis
primum est quia quedam sunt quod aliquis opera-
tur ad se ipsum quod non sunt operari ad alium
ut dicitur operacionem castitatis et sobrietatis
illa sunt quibus agit ad se ipsum et non ad
alium. Non quia eo castus ergo et ideo c
Dicendum quod quamuis operaciones quarum
est dictum sunt circa se ipsum sunt circa obiectum
et non ad alium tamen quantum ad usum illarum
est quia et inhiis aliquis inquantum delecta-
tur in operibus castitatis et sobrietatis

Aliud. **Secundo sic** dicte tres
conceptiones non conueniunt amicitie perfecte
amicitia perfecta est inter duos ß iste con-
ditiones conueniunt eam ad se ipsum ergo ideo
sunt perfecte amicitie. Dicendum quod
philosophus sicut in prima theoria ponit con-
ceptiones conuenientes perfecte generibus ad
ostendendum ea in quibus consistit perfecta
tamen ponit ea quod genus amicitie est
amantes ut amplificetur ea perfecte sal-
uatur amicitia. Et ideo casus assistit
non probatis ß supponens quasi perfecte non
tamen quamquam aut amicitia secundum completa
rationem non sit ad se ipsum / tamen principium
amicitie est in eo quod quilibet habet ad se
ipsum quam enim sit se habet ad alium sicut ad se
ipsum tamen indicatur aliquis et perfecte hoc
ista conclusio a amicitia veniunt a se
ipso ad alium. **Tertio sic** male
ducitur in prima conditione ut apparentia probat
quia boni est operari existentia bona
et non apparentia / Sed nunc est amicus
nisi bonus ergo nullus aliquis operatur ap-
parentia bona. Dicendum quod in amici-
cia quod sunt principalia et sunt sunt perfecte
bona aut quod sunt de dictione amicitie.
Aut quod aduerte et ista bene apparen-
tia / non secundum quod apparens distinguitur
contra existens ß operatur secundum quod vere aut.
Quarto sic Maledicit quod a-
micus vult amicum esse et viuere perfecte quia
aliquis vult perfecta aut ß esse et viuere
sunt imperfecta ergo. Hoc quia esse et viuere
precedunt sentire et intelligere ergo in me-
lius dicit quod vult eum sentire et intel-
ligere. Dicendum quod viuere est secundum quod
manifestatur in operatione vite vnde
intelligere est viuere / et sentire est viuere
secundum sensum et hoc est esse eorum viuen-
tium et tamen viuere est viuentibus esse
et ergo non est quod sub gradu imperfectioni:

Sed quia dictum est ut dicitur propter
onem supradictum:

Item amicitia differt a benivolentia quia vel
le alicui bona est benivolentie ergo non
est amicitie. Dicendum quod velle bonum que
mit benivolentie et amicitie. quia benivolen
cia est imperfecta amicitia velud non perfec
tissimo:

Item unicuique notificat tamen optimum sum
quia amicitia perfecta est que est in operari et
non tamen in voluntate ergo non convenit dicit
quod amicitie est velle alicui esse et vivere
quia est diffinitio amici opus amico ergo.

Dicendum quod ipse intendit ponere has
descriptiones amicitie quantum ad omnia que
sunt in amicitia. Et licet magis exprimi
tur per affectum quam effectum ergo non tamen
exprimit effectum sed affectum etc.

Item Cum sit electio non est perfecta descrip
cio ejus cum quilibet quia quevis et eadem eli
gere cum aliquo esset quia paucis qui sunt in
contraria dispositione ad amicitiam. Di
cendum quod philosophus voluit convenire duobus non
propter quod convenire quia paucis in aliquid non
possunt cum se ipsis convenire ut comme
rari non eligit bonum. Item supplere
possunt contraria in gaudeo et tristitia
quia hoc habent supplet exclamationem quia
cum eadem eligentes gaudet inter se et con
tristantur. Dicendum quod philosophus voluit h
mittere genera amicorum quantum ad omnia
quibus communia est et ideo dicit convenire inquantum
tum ad bona generalia dicit eligere quia
tu ad operationem virtuosam. Congaudet
quoad effectum eadem. Gaudet autem de
presenti bono tristatur non pro adversum constans
positum quia in sapiente non cadit tristitia
quia inquantum impedimentum ad contemplacionem inquantum
est delectacio sua propter infirmitatem nature
sue:

Item quietis non sit amicitie quia quia licet
inter se est totum qui maneant in eadem domo
quia autem non sunt in eadem domo quia inter se
morantes in eadem domo oportet esse unum

principalem et alium subditum et sic dissi
miles solent accidere. Dicendum quod con
vivere non solum primum est in eadem domo ma
nere quia etiam est conventus in exercicionibus:

Item eligere eadem non sit amicis quia petunt
diversa non eligunt eadem Amica sunt egeniores propter
quod amicis diversa deficiunt non. ut quod defi
ciunt uni deficiunt alii. Dicendum quod amici
eligunt eadem tamen finis ultimi et remoti
et intenti principaliter quia licet in mediis particularibus quia ad
eundem finem ordinant diversa eligunt:

Item colloquium esse sit amicitie tamen non est
enumerandum hic. Dicendum quod reducitur ad con
vivere. Item quod ex pluribus Amor patris ad
filium est fortior quam matris ergo exceditur de
amicitia per amorem matris ad filium: Amor
autem patris ad filium est naturalior quam patris
quia pater dat actum quod est formale. mater autem dat
tamen materiale. Dicendum quod communis affectus
patris sit constancior ad filium quia affectus ma
tris firmatior et tenerior propter flexibilitatem nature
propter quod mulieres non possunt cohibere affectum suum
quam magis prorumpit in signis actibus et ideo
tamen excitat:

Item in vita morali est penitencia ut philosophus sic
quia virtuosi et a virtute morali ergo penitens.

Dicendum quod philosophus loquitur de virtuosis
qui est perfectus in vita contemplativa cum virtutes
morales subserviunt ad statum contemplacio
nis In libro x^o. virtutes intellectuales sequuntur
ex toto intellectum ad suam operationem non in
tantum non est plenitudo. Vita autem moralis
habet penitenciam propter impedimenta quibus
impellabatur racionis et intellectus quia inquantum
virtutes subserviunt intellectui tantum cessant talia
impedimenta:

Item dolet autem experiencia quia in virtuosis est
dolor ergo et penitencia. Dicitur contra excepci
onem quia congaudet et condolet sibi sit studio
quia ubi ingeloni za. Dicendum quod tristitia non
est in virtuoso ex actione gestate quia magis ex de
fectu operacionum intellectus quos oportet intermittere quantum
propter corporis necessitatem et non dolet quia quando de
ficiunt propter impedimenta:

Item gratia perfectior est quam virtus moralis, sed
habens gratiam de meritis premitur quam ma-
gis virtuosus. Dicendum licet gratia simpliciter sit per-
fectior quam virtus, tamen inquantum virtus dicat
statum perfectiorem quam est tamen perfectior gratia
autem et magis ... et perfectior quam ut virtus
potior gratia:
Item vel est sua potentia sed intellectus est potentia
hominis quam. Dicendum quod homo dicitur intellectus
secundum quod est potentia sed tamen quod est potior hominis. Un-
de alias ... eandem secundum esse partem
et totum ... 10 Ethicorum sicut ipse homo
potest appellari suus intellectus:

Utrum virtuosus debeat se habere ad amicum sicut ad se ipsum:

probat consequenter philosophus quod cum studioso conveniunt dicte
conditiones ... ad alium. Ex hoc arguo quod
studiosus debet se habere ad amicum sicut ad se ipsum
contra hoc arguitur. Dicendum quod philosophus volens quod
... dictam intentionem dicit virtuosus habet
se ad amicum sicut ad se ipsum quia amicus quantum
ad affectum est quasi alter ipse. Et ex hoc decla-
rat quod amicitia que est tamen perfectam ... suum
ad alterum videtur esse ... dictarum conditionum
vel omnia: Et quod illa sit vel amicitia ...
predicta sunt. Utrum autem aliquis sit amicus
ad se ipsum vel non hic relinquit ad prius quod
infra consumit. Sed tamen inquantum aliquis habet
ad se ipsum duo vel plura de dictis conditio-
nibus videtur esse amicitia ad se ipsum ...
appellatur superhabundantia amicitie quia talis
ad se ipsum maxime amat ... duo vel
tria ... conditionibus: Ne tamen
... fiat insolubilis. Contra est ...
... in 1 modo ... et ...
ibidem. Eadem est tamen ... potior to-
tius et partibus ... tamen totum quod ...
quod ... magis dicitur potior partibus et non ...
Sed tamen quod ... magis et dat esse
composito dicitur forma totius et ...
... Avicenna dicit ...: Et quia ab intel-
lectu est esse hominis secundum quod homo et non tamen

concupiscentia vel irascibilia, et ideo in
quantum homo est homo est aliquid eius intellectus
immo uterque intellectus sit dicitur homo. Et
sic per consequens dicit philosophus quod homo est ... Est
... vel ... sed ... sensibile et
vegetabile vel ... quia homo non de-
nominatur ab illis sicut ab intellectu. Sed quia
... inferior est sicut potentia ... et superior
sicut actus admovens. Conceditur quod homo tamen
quod homo sit aliquid operari ad se ipsum tamen
... sicut et alii ... movens se ipsum
homo quia totum movet totum sed quia pars mo-
vet partem. Et ... sed ... pars
inferior sequitur superiorem. Ex isto patet quod
homo habet amicitiam ad se ipsum licet non tamen perfec-
tam tamen alium. Pro quo ... sciendum
homo ad se ipsum habet ... amorem unum sen-
sualem qui ... utile vel delectabile et ...
... per prudentiam et alias virtutes
Alius ... consuetudine consequenter ...
... et iste amor ... nobis ... unum
... et hic amor est effectus ... ad vir-
tutes morales. Ex isto patet quod homo non habet
amicitiam ad se ipsum que est ... necessariam
... dictam de qua in 8 ...
... talis ... et ...
homo est ... ad se ipsum ... tamen eidem
sed ... quoad effectum qui consequitur a-
micitiam ut benivolentiam complacentiam et con-
cordiam suum. Et quantum ad istos effectus
homo ... habet amicitiam ad se ipsum magis autem
non. **Conclusio** homo studiosus habet
se ad amicum sicut ad se ipsum ... quia amicus
est quasi alius ipse. Tamen illi ... se ad
invicem, ut unus ad se invicem quorum est
unitas ... complexorum et volun-
tatum ... sed ... est ... Unde auctoritate
... arbitror
ut ... moderatum ... sit
... complexionum voluntatum con-
... Seneca. Si aliquid ... con-
... vehementer
erras:

Conclusio amicus non habet se ad amicum ... sicut ad se ipsum secundum eundem gradum patet quia amor affectus ad amicum vult bona sibi non minora quam sibi. Item quia bonus debet esse similis bonis sed opus virtutis est forte suadendo vel admonendo non habitum et teologi dicunt quod dicta caritas incipit a se ipso. Arguitur primo aliquis non habet se ad se sicut ad se ipsum quia aliquis ad se ipsum non habet amicitiam et tamen habet ad alium quia amicitia et iustitia simul sunt. Sed iustitia non est ad se ipsum sed ad alium ergo et amicitia. Dicendum quod quamvis amicitiam non habet ad se ipsum sed tamen habet illas operaciones sicut et alium. Sed quod dicit de iustitia dicendum quod ad modo iustitia ad se ipsum ut patet in quinto. Secundo sic. Amicus debet operari circa amicum sed quod non operatur circa se ipsum ergo amor circa alios. Probatur quod sic esset si esset in potentia et in actu. Dicendum quod est operari circa se ipsum tamen ... sui. Tertio sic. Amicus non habet se ad alium ut ad se ipsum. Amicus est ad alium benefacere debet et retribuere sed nullus debet et retribuit sibi ipsi. Probatur quod retribuere est ad alium ... dimittere. Dicendum quod nullus debet sibi tamen maxime benefacere et tamen debet prius operari virtutem et facere. Ret dicitur quod recipiendo aliquid dimittat. Quia non videtur dicendum quod dat alii amittit ut de doctore tamen desiste cum dat scientiam et ipsam non amittit sed intellectus dat dictum virtutibus inferioribus et propter non incipit esse indirecte. Quarto sic. Sed in libro de amicitia probat hanc opinionem quod dicit quod non debet se habere ad alium ut ad se ipsum. Dicendum quod Tullius probat opinionem quo adhuc quod dicit pessimam amicitiam esse ad se ipsum ut tamen etiam sicut probatum est. Dubitatur. Utrum mali

Amicum habeant condicionem operationis ad

alios. Pessimi per omnes operationes in quibus salvatur amicitia et eas omnes inesse bonis ad se ipsos et tamen alios. Consequenter omnes imperfecti attinere in malis ex defectu status operationum. Unde probat quod iste operationes non possunt inesse malo nec quoad se ipsum nec quo ad alium. Et primo dicit quod quibusdam quibus sunt priores videlicet amicitia inesse ad se ipsos. Et sunt illi qui non sunt corrupti tamen cum tam corpora peccata. Sed primo quod quilibet particula participat cum eodem viam ad se ipsos inquantum existimat se esse iustos. Sed sunt alii de primis qui multa scelera commiserunt non habent nec videre haec dicta amicitia ad se ipsos est ergo. Conclusio contraria ad dicendum condicione causa amicitie non possunt inesse pravis quoad se ipsos probat hoc philosophus primo. Ostendens quod non possunt operari bona ad se ipsos tales. Cum quia desiderant ad se ipsos ut alia volunt tamen ... et alia concupiscunt tamen concupiscendo et causa ut fugiunt laborem propter timiditatem non operantur bona circa se ipsos. Sed pravi sunt huiusmodi ergo amor non. Probatur quia incontinentes non faciunt ea quae opinantur sibi indicare quia indicant bona esse non pravi cum. Et est pravi propter timiditatem et desidiam fugiunt laborem et eligunt eius nociva ergo. Sed quod non volunt se esse et vivere probat quia vivere non sustinent et se occidunt nolunt se esse et vivere sed pravi sunt huiusmodi. Probatur quia qui pessima fecerunt odiunt ab hominibus et tamen tedio vite afficiuntur se ipsos interficiunt. Sed quod non gaudent sicut probat et primo quod non volunt se conversari alijs querunt in medio de multis dicunt ... actus ipsos et huius propter ... propositum talium non delectabiliter videntur ad se ipsos sed pravi sunt huiusmodi ergo. Probatur quod cogitatio de multis malis quae commiserunt a principio praesumunt se talia mala

praeteritorum in futuro/ et hoc est doloro-
sum et propter hoc quaerit alios cum quibus
sint vel obliviscantur sui ipsorum quia cum malis
inveniantur a malis ipse ipsos nec in praeteritis
nec in futuris nec in praesenti neque amor est
ad se ipsos. Secundo quia non congaudet nec complacet
quia quorumcumque anima habet discrepantiam ad se
ipsam non congaudet sibi/ sed patet sic homines
malos quia anima discrepata huius et hinc non
potest esse in gaudio. Probatur quia pars inferior
dolet cum recedit a malis quibus delectatur
in eis et pars superior delectatur in hoc et
sic anima mali est quasi in se divisa. Ex
istis concludit philosophus quod eo quod esse malum
dispositionibus miserum sit miserie et propter hoc maxime
valde fugienda est malicia. Et studendum
est quod potest esse unusquisque quia philosophus hic sit a-
micabiliter ad se ipsum et ad alium Argu-
itur malus possunt in se dicere contra
communem probationem quia sicut aqua maxime utitur
non sed hoc non quia anima mali non potest
esse aqua pugnat et discrepat per se in se ho-
mogenio una est pugna sed anima est
homogenia/ Probatur quia partes aque non pug-
nant contra partem aque. Secundo quia anima est substantia
simplex. Sed contra quod pugna causatur eum
diversis esse ipsius anime quantum unitatem essentie
et moribus partibus suis cum enim ad
aliud et quod est indivisibilis potentie. In substantia
separata non est pugnabilis homines pugna quia
secundum nihil sui quieta est corpori. Et ideo tan-
tum quod in ipso est quod desiderium et voluntas
super id quod est simplex et unum bonum. Similiter
in anima separata etiam non est pugna quod cum
sit quieta corpori tamen totum esse sui nullam
habet operationem separata a corpore/ Et ideo omnis
operatio sua est superessentialis bonum vel bonum ut
bonum/ Secundo anima humana tamen diversas potentias est
quieta corporis et ex illa operationibus sua quieta
desiderium sit per se super bonum operatur
secundum aliquas suas potentias non est quieta
corporis/ et ex illa parte non potest semper

bonum simpliciter et ideo contrariis conditionibus est contra
ad diversa et sic est causa pugne in anima mali
contra argumentum. Ad aliud quod in homoge-
neo cum esse et essentia non est pugna potest
anima non est homogenia cum esse sed cum
essentia solum. Item Adhuc non est de-
ceptio quia anima pugnat non contraria sed partes
anime non sunt contraria. Ad aliud quod licet non sint
contrarietates tamen est ubi contrarius modus eo quod
unum est quietum corpori et aliud non quie-
tum. Item malus non potest velle se non
esse complacere quod non potest movere appetitum
non est eligibile sed non esse non movet ergo
probatur quia non est. Item omne desideratum
est bonum vel sub ratione specie boni/ sed non
esse non est huiusmodi. Ad aliud quod appetitus
simpliciter est boni/ et non potest esse ipsius non
esse quod non esse non est bonum simpliciter tamen
in aliquibus hoc quod non est bonum simpliciter esse
bonum huiusmodi/ et ideo appetitus eius ut eius
potest esse huiusmodi. Et non esse tamen quod a-
liquando sibi accidit ut contradicat magis cum
famam tenere de bonum ... Et
dicendum quod bonum esse sub natura non
fuisset quia in tali re magis de malo quam
... in eo bonum. Et ideo malum non
solum speciem boni/ sed etiam bonum huius ratio-
nis cadit in appetitu et desiderium. Item
non esse nihil potest accidere per se huic quod nihil
est non accidit/ sed non esse nihil est. Di-
cendum quod tamen rem sub nihil accidit/ sed tamen ra-
tione potest sub aliquo accidere ut accidit sibi
ut sit contradictorium huius quod est esse. Et sic
in contradictorium huius quod est esse. Item
tamen quaerit gaudium quaelibet amicitia sed
malus non quaerit amicitiam ad alterum ergo nec
gaudium/ Item amicitia ad alterum venit
ut ex amicabilibus ad se ipsum/ sed malus
non quaerit gaudium sibi ergo nec alteri. Di-
cendum quod malus non habet amicitiam nec ad
se nec ad alterum nec quaerit gaudium propter
gaudium alterius sed ut fugiat gaudium peccati
et passionis quaerit gaudium et non propter se.

Item non est possibile eundem simul dolere et delectari, ideo patet conclusio, quia sunt contraria et non sunt simul et semel eadem nec secundum idem. Patet et dicit quod etsi malus non simul delectatur et dolet, tamen statim post delectationem cum tristatur, quia statim dolet quod in malo delectabatur, et vellet quod huiusmodi delectabilia non recepissent, quia omnis malus repletur penitudine [illegible] impetu passionum. Vel dicendum quod delectatur secundum eandem partem et dolet secundum aliam [illegible] est in eo [illegible] textus.

Utrum benivolencia ad amiciciam pertinet tamquam non sit aliquid ab ea distinctum. Et si sit utrum sit virtus.

Postquam philosophus posuit impedimenta amicicie ex parte [illegible] hic [illegible] de pertinencia que sunt sicut porta et quasi gradus deductiva ad amiciciam et sunt tria benivolencia concordia et beneficencia que omnia differunt ab amicicia. Et primo determinat de benivolencia ostendens quod non sit amicicia sed principium eius. Circa quod sit questio pro responsione. Conclusio: Licet benivolencia videatur simile esse amicicie non tamen est idem cum ea. [illegible] quia omnes amici sunt benivoli ideo benivolencia est aliquid amicicie simile. Tamen probat philosophus [illegible] racione. Prima: nam amicicia fit ad cognitos sed benivolencia potest esse ad incognitos. Patet [illegible] hoc quia aliquis audit bonum de aliquo optat ei bona et tamen non potest adiuvare eum. Secunda: omnis amicicia est non latens, benivolencia potest esse latens. Patet eciam ex diffinicione amicicie. Hoc quia aliquis potest alteri esse benivolus in tantum ille nesciat sibi esse benivolum. Conclusio secunda: Benivolencia non est idem quod amacio vel amor. Probat eam tribus racionibus. Prima: benivolencia non est desiderium quod est appetitus [illegible] neque intensio, sed in amicicia est utrumque. Hoc patet de amore qui est in sensualibus. Secunda quia benivolencia est sine motu et ita non contingit sibi esse intensionem vel non desiderium.

ramus eum cum bene volumus. Tercia racio: amacio accidit ex consuetudine ad amatum de quo diu cogitatum est, sed benivolencia fit repente et sine deliberacione. Ideo hoc [illegible] aliquis cum inspiciens bellum duorum vel plurium repente est benivolus uni et non alteri. Sed dicit quod benivolencia non est amicicia quoniam [illegible] ad eam secundum idem textus. Et sicut principium quia ex benivolencia causatur amacio et probat per simile. Sicut enim amoris libidinosi principium est delectacio in aspectu mulieris speciose. Prima nemo amat mulierem nisi prius delectatus fuerit in aspectu eius, nec tamen sequitur quod delectans in aspectu mulieris quod amat eam, sed tunc dicitur eam [illegible] quando desiderat presenciam eius et tristatur de eius absencia. Unde textus: Gaudens in aspectu mulieris non statim amat eam sed fit de amore. Ita benivolencia principium amicicie, quia omnis amicus est benivolus sed non econverso. Sed numquid amicicie principium an omnibus vel alicui et alicui non. Ad hoc respondet philosophus: Benivolencia non est principium amicicie delectabilis et utilis sed solum amicicie honesti. Prima patet quia benivolencia non est causa amicicie in qua non secundum bonum sed in amicicia utili et delectabili non secundum bonum. Hoc prima in amicicia delectabili utrumque amicorum vult sibi delectacionem ex altero et hec delectacio est quandoque in malo alterius et ita tollitur benivolencia ut [illegible] pendendo [illegible] delectacionem in ea. Secunda in utili aliquis potest esse benivolencia et aliquis non. Sicut cum is qui recepit bonum retribuit pro beneficiis secundum quandam benivolenciam. Sed si de altero velit quod sit se bene ad eum et optat bene propter spem quam habet ut in bonis habundet non est benivolus ad illum sed sibi. Et ita quia non in toto statu amicicie utilis invenitur benivolencia et ideo non [illegible] in eis. Sed [illegible] probat quod aliquis vult fit benivolus ad alium cum ita sua virtute vel quia fortis vel quia bonus secundum aliquam virtutem tali propter vult bene non propter se quod forte tunc non venit. Sed [illegible] talis autem benivolencia [illegible] amicicie honesti

Ad 2m dicendum amatio non differt a beni
volentia quo ad rationem dicta ex conclusione
quia sicut dicitur de arid appetitus dividitur
per volitatem et desiderium in quo est
amor sed benivolentia est quantum voluntas
quo appetitus sicut amor Secundum quod differt
benivolentia et amatio ab amatore
et amore sicut enim duo sunt in parte quod
in ratione in quo non est passio spiritualis
dicta nisi passio similitudinaria Amor
autem quemque est in parte quidem in motu quia
sit et quod passio Amatio dicit quod est motus
sicut est similiter via ad actum quod est in
concupiscentia Ita benivolentia est quedam
amatio bene quia interior et motus con
sequuntur sic / quod cum est unius alterius
motus ad unum alterius adeo quod complexus
quatenus bene interiorum nec est reperi
Sicut sicut sit in premeditatione
de fortuna vel de electione eius quod
concupiscitur sicut benivolentia sicut
cognitione bona statim in auditus
aliquid laudabile afficimur ei subito
Ad auctoritatem quia amor concupiscentie
esse bene est in appetitu / sed autem
amor amicitie est quod quedam est benivo
lentia : **Secundo sic** benivolentia non
est principalis amare quia est prima sicut
extra aliquid opinus / sed sit extrinseca
in illo / non extrinseca quia per benivo
lentia pressupponit non sit amicitia / unde
dicit per non intrinseca quia de amicitia
sit homogenia sicut benivolentia non
amicitia est benivolentia et amicitia.
Ad primum quod primum esse est de causis extrin
secis et maxime de efficiente quod similiter
est extrinseca res et maxime dicit quod quia
benivolentia est primum extrinsecum amare Ad secundum di
co quod quodlibet amicitia ex benivolentia non sic hi
cus exactu sed sic efficiens ex causa **Tercio**
sic benivolentia est primum amare delectabile
et utilis quo non proprie honestum sicut quia qui
delectabilis in alio vult ei bonum similiter qui quid
utilis ex alio vult ei bonum sicut pro illi bonum
non esse utile non haberet excessus Ad 3m quod
in utili et delectabili amicitia est quedam nondum
benivolentia sed non benivolentia esse Tunc esse propria
benivolentia quod bonum voluntas sic mala secundum
ipsius et non sit reflexio ad se ipsum sed sit
reflexio non esse est benivolentia alicuius quod aliquis
sic ut aliud · et quod amicitia delectabilis

et utilis in nos reflectimus quo ad se non
sicut ibi benivolentia / reflectitur ad voluntatem mal
tamen prime reflexionis quantum tamen amicitia
honesti quia sit in m m votis esse quod
inesse est · et ideo non possumus exinde aliquid
bonum nobis et ideo esse est ibi benivolentia

Dubitatur utrum benivolentia sit virtus
ad hoc videtur dicendum quod benivolentia actus dicitur
uno modo sicut actu quo voluntas dicitur formali
ter bene / et isto modo non est necesse quod benivo
lentia procedat ab alia virtute / quia voluntas
ex eo quod libera sit velle alicui bonum quod
etiam in malis quantum est ex ratione / unde ille
actus non procedit ex malicia / Alio modo ex habi
tu in voluntate firmato inclinatem potenciam
ad bonum volendum / Isto modo non concipitur benivolentia
in malis ita enim habitus tale ex moribus o
perabus bonis in hoc malis repugnat
ex dicta causa causam acceptionem benivolentie · quod
habitu dirigente ipsam voluntatem ad bene
volendum / est bene virtus moralis possunt
dici benivolentia · quia omnes illes ita sunt ob
ieccionem determinant ad benivolendum / nisi enim fortitu
do vellet benivolentiam / tamen fortitudinem
unde bene aget hac distinctione stante
videtur ad dubium quod benivolentia primo actu non est
virtus sicut bene philosophus / 2o sic est virtus quia
primo quia actus non est ex pluribus modo omnibus
virtus est habitus Secundum quod habitus melius
nati ad medium omnibus modo superhabundantia
et defectum est virtus / sed benivolentia 2o est huiusmodi
bene quia benivelle est velle tamen rectam
racionem et ideo sed sit medius modus / sed si quis
vellet alicui aliquibus divicias sicut exigit
eius status tunc peccaret in benivolentia Et hoc
est actus est bene velle / non tamen bene velle
ut si do elemosinas esse vanam gloriam
bona facio

quia bene velle est medium esse consonum
iudicio rationis / Et ab utroque non est bo
voluit est defectus vituperabilis in bene
volendo · et tamen eundem sicut se benivolentia
quod virtus adiacenda sic tota in modo ad
suam partem / Et sicut philosophus concludit quod beni
volentia non est amicitia dicit dicendum
non esse intellectum plurimum dicunt / quod non benivo
lentia est amicitia esse dicunt / sed vult solum

Quia beniuolentia et amicicia non sunt idem quia beniuolentia est in pluribus quam amicicia / Sed hic solu
tio non videtur esse vera in beniuolentia enim non videtur
generari passio ut dicit philosophus / contingit enim beni
uolle et superhabundare vel deficere / Unde
etiam qui gaudet sicut dictum pluries dimittatur non
est amplius beniuolus / quia non excedit sed
recedit ab ipsa beniuolentia / sicut materia
cia proprie non est excessus sicut nec in beniuolentia
ideo Dicendum quod hic causa duo. Uno modo ipse
tur virtus dicitur esse disposicio perfecti ad optimum
et tunc beniuolentia licet actu imperfectum non est
extremum in bono / nec virtus nec habitus com
pletus / nihilominus quaerit quod sit lau
dabilis quia hic non solum virtuti sed etiam
extremitati quaerit / Alio modo capitur etc
ad id quod ordinatur ad optimum sive sit perfectum
sive imperfectum est virtus et beniuolentia est
virtus et non proprie. et sunt ad hoc communis
forma nam virtus quaerit equitatem iustus etiam
iustus sed beniuolentia est huiusmodi. Tercio quia
iusti et iniusti efficiuntur beniuoli ad aliquos
iustos. Tercio perfectum virtus non est. virtus
sed beniuolentia est huiusmodi. Tercio quia beniuolentia
est quoddam imperfectum et dispositio ad amiciciam
quod est virtus ut dicitur 8° huius. Tercio beniuolentia
est virtus proprie virtus enim est extremum in
bono / sed beniuolentia est huiusmodi / Tercio in oppositum
huius dicendum est Aristoteles quod est in anima aut
est potencia aut habitus / aut passio / Sed beni
uolentia non est potencia / quia sic esset naturalis
Nec passio / quia est quoddam sine delectacione
et tristicia / Nec habitus virtutis quia est principium
virtutis ergo est virtus / Dicendum quod ista
ratio esse extremum in bono et habitus
in bono quaerunt beniuolentie in quantum virtus im
perfecta :

Utrum concordia sit virtus ab amicicia distincta. De
terminato de beniuolentia / consequenter determinat de
concordia . quae etiam deficiat ab amicicia et
circa hoc mouetur questio . Sciendum quod dicatur
philosophus de concordia . Primo / quid sit
sic obiectum et dicit quod cum concordia sit
quaedam amabile : ad amiciciam ordinatum
Concordia non est omodoxia : consensus in
una opinione / Dicitur autem homodoxia ab
omos quod est unum et doxia : opinio / quasi
consensus in una opinione / probat sic quia eadem
opinio potest esse eorum qui se ignorant / sed
concordia non est talium ergo / Alia quia potest esse
aliquis scire de celo modo sicut Auerrois licet
eum non nouit / Et ex hoc ultimo concludit
quod non omnes qui consentiunt circa quodlibet dicuntur
concordari sicut qui consentiunt de celestibus quod plus
sit aer quam terra / sed qui sic consentiunt sicut ciui
tates de conferentibus et utilibus ordinatibus
inhonestum etc concordia est circa operabilia
eligenda et operanda . Circa dico operabilia
in quorum pertinentia opinionem consensus non autem
circa quaelibet operabilia sed circa magna ut circa
ea quae sunt duorum vel plurium vel totaliter con
munitatis / Non tollitur enim concordia alicui
cum aliquis quod in aliquibus minus dissentiunt / sed
cum aliquis consentiat alicui quod conveniat eidem
utilitas alter sicut talis non in mutuum pertinet ad
concordiam / quia dicitur esse concordia circa aliquid
quod convenit duorum vel plurium . Et huiusmodi exemplum
ponit philosophus in ciuibus / in quibus dicitur esse con
cordia si omnibus ciuibus idem vel puta
quod principes assumantur ex electione non per stirpem
vel successionem / vel etiam cum videtur aliis
gentibus quod ineat pactum cum lacedemoni
bus ut pugnat contra hostes suos / vel cum
omnibus ciuibus videtur ut talis homo principaretur
principaliter / si tamen et ipse voluerit principari
Sed cum quilibet vult se principalem talem
contendere ciues / sicut dicitur de quibusdam
in poematibus / unde non con
sistit concordia in hoc quod aliquis vult sibi bonum
conseruatiue vice plebis. voluntatis enim
sperationem quia aliquis vult sibi bonum ymmo hic est
causa contencionis . Sed ut sic concordia requirit
quod consentiant in eodem enim nam ut in una
aliqua ciuitate tam populares quam virtuosi
se velint ut optimi principentur : **Conclu
sio prima** : Concordia non est amicicia
proprie dicta sed pertinentia valde homines bo
nos ad ipsos mutuo sed per concordiam homines volunt
bonum commune et non sibi bonum mutuum . Prima est

Perfe. Ex dictis sequitur quod concordia cum
consensu melior est opa(?) alia magna conse
cratur pluribus et omnibus **Conclusio**
2a Concordia accepta prout prius sermo ad
materiam civitatis constructio est virtus ipse ciuilis
quod legislatores intendunt magis intendere quam vertes
et carum opera. Sed legislatores maxime
intendunt concordiam ergo predictio concordia
accepta est virtus. Ad hanc conclusionem assume
da est distinctio inquantum preuenit de bono
leda **Arguitur primo** Concordia
est homodoxia ipse quod concordia est uni
tas cordium sed in eadem opinione est mixtura
unitas cordium. Dicendum quod cum dicitur
concordia quasi unitas cordium magis
est respectu ad practica que sunt secundum nostra
quam et speculativa inquibus nos magis
sumus susceptibiles quam agentes bene. Etiam
cum in eis sit consensus non tamen ipse in eis
est concordia, unde unitas ista attendatur
ad consensum quod unus sentit sed adoperabile
inquo consentiunt **Arguitur secundo**
ubi est prius ibi est posterius ibi magis concordia
sed in speculabilibus est concordia. Maior quod concordia
est consensus quidam. Minor quod consen
sus in speculabilibus sit consensus etiam in practicis
Ad minorem quod communis praxis dicitur ex
speculacione i. cognicione. Tamen consensus sit
adoperabile quod est sub opere non autem sub spe
culacione: **Tercio sic** Contraria na
ta sunt fieri circa idem sed in speculativis sunt
contraria ergo et concordia. Maior patet in con
trario contraria nata sunt fieri circa idem. Dicendum
quod sunt ibi concordia et rixe non quidem volun
tatum sed intellectuum. Concordia autem dicit con
sensum in voluntate: **Quarto sic** Sicut
est concordia in virtutibus moralibus ita et in in
tellectualibus, sed concordia in virtutibus moralibus sunt
concordia ergo et in intellectualibus erit in specu
lativis est concordia. Dicendum quod non est
simile quod dissensio in virtute facit dissensio
nem magis dissensio autem in speculacione non
sit aliqua contraria de aliquo speculabili opi
nari ~~[illegible]~~ circa operabile circa virtute conveniunt

Quinto sic Concordia non est virtus
quia ab amicitia ipse non dicit virtus
intelligens concordia videtur esse amicitia pol
litica. Dicendum quod concordia est a
micicia pollitica sed tamen non ipse dicit
quod amicitia pollitica est virtus. Amici
cia autem ipse dicta est ad virtutem: **Sex
to sic** Concordia non est virtus quia virtus
non convenit malis, sed concordia convenit
malis ergo. Minor quod mali frequentius intel
ligunt concordant in pluribus. Dicendum quod sicut
actus benefaciendi sit aliquo modo esse in mal
icia et actus concordandi sit inter eos
contra. Tamen virtus semper inclinat recte
ad consonandum non est ita inter bonos et ic
circo virtus dicitur virtus: est autem concordia
inter malos, non impletur virtus sed imperfectio
actus ets tursicus: **Septimo sic**
Dicitur virtus est unius. concordia non est
unius ergo. Maior quod virtus
Minor quod concordia est plurium virtus. Dicendum
concordia considerari duo. unum est quod elle
ctiva hominis actus quod est concordare sic est v
tutis. et tamen unus inclinatur semper ad consen
dendum in aliis quod sunt bona proposita. Alio
modo sit considerari secundum quod dicit relacionem
quandam plurium asimilitudine et cumulo et
non est in uno sed in multitudine. Nec sic est
virtus, sed effectus virtutis quod quam mitior
Dubitatur primo Qualiter se ha
bet concordia ad amiciciam pollitica. Respondet
textus quod idem est in re, est enim ami
cicia pollitica consensus voluntatis ad bo
num, et secundum idem est concordia, et propter
hoc convenit dicere, quod cives vel civitates
concordes sunt amiciciam inter se. Ex alio patet
quod amicicia pollitica est circa magna opera
civilia utilia generaliter et circa eadem est
ipsa concordia **Dubitatur 2o**
Quibus convenit concordia. Respondet philosophus quod
sit virtuosorum et de hiis duo probat primo
quod quibus concordes sibi ipsis. 2o quod quilibet
concordet aliis, primum probat tali racio
ne Quicumque sunt prudentes semper

Et civitates inter se propositis concordant
ad se ipsos quia iusti sunt et huiusmodi. Horum vo
luntates eorum non refluunt sicut euripus. Est
autem euripus pelagus maris: Cuius infla
tu maris fluunt et refluunt, quia iusti non
sunt quod non quod hodie volunt cras displi
cet. Secundo probat quicumque volunt uti
lia aliis natum concordiam ad alios quia ius
ti volunt iusta et conferencia omnibus quod
Hoc quod contingit inequaliter ad eos et illi
volunt nocere. Sed quod pravis non inest con
cordia sic probat. Quicumque volunt super
habundare in utilibus et deficere in laboribus
quibus contingit utilia acquirere et in administraci
onibus quibus utiles recepte et dispensa
te non possunt esse concordes. Pravi sunt huiusmodi
Maior quod unusquisque vult sibi hoc quod mi
nus laboret et vult alium plus labo
rare, et inspiciendo vult hec utile, et
ideo non servant utilitatem communitatis
Et ex hoc perditur tota civitas. Hoc
quod pravi sunt superhabundant hic in bonis
et deficere in laboribus que contingunt essent
sustinenda. **Item** pravus sit con
sentire bono, quia ex hoc quod aliquis bono
consentit concordet, ergo eius inest concordia
Maior quod sicut non pravus nunquam fit bonus
tamen concordia est in multitudinis, quia in
multis nec quid sit pravum quid iustum ergo
utrisque inest concordia. Dicendum quod pra
vorum inquantum pravi nunquam sit esse concordia
quod semper plus volunt de bonis et minus
de malis, et ideo solvere civitas quam
sola iusticia [illegible] equale conservat.
Et ideo soli iusti sunt concordes, sed tamen
pravus consentit bono, quia in hoc iam est
in motu ad bonum, et est quasi medium inter
pravum et bonum, et magis habet de racione
boni quam pravi, quia omnis motus sortitur
speciem termini ad quem, et ita pravis conve
nit concordia, non inquantum huiusmodi, sed inquan
tum iam tendunt ad bonum: **Dubita**
tio An inter civitates sit salvanda con
cordia

concordia prius dicta. Dicendum quod concordia
consistit in bonis generaliter et ideo cum mansuetudo
tibi et dilectionis [illegible] ad bonum
[illegible], non sit inceptis esse concordia nisi
[illegible] quod utilitas et dilectio ordinantur ad
aliquod bonum commune:

Utrum benefactores debeant magis amare beneficiatos quam econtra:

Deter
minat philosophus de concordia, agit de beneficencia. Et
circa istum passum movetur questio. Secundum quod
volens declarare philosophus de beneficencia movet
quandam dubitacionem de ea et dicit quod benefac
tores magis diligunt illos quibus sunt beneficiati
[illegible] quam econtrario. Et hic videtur fieri preter
racionem et ideo querit quod sit causa huius. Et
primo solvit hic ponens solucionem aliorum qui
dicunt quod sicut mutuatores volunt salutem
eorum quibus mutuant ut possunt lucrari
ex eis, sic beneficiati sunt debitores non
curant reddere, et ideo non curant salutem
benefactorum sicut illi curant salutem eorum
ut lucrentur. Et dicit philosophus quod in hac opi
nione principalis fuit epicarmus quidam
philosophus qui dicebat alios dicere hanc solu
cionem, approbabat eam. Postea philosophus solvit
hanc opinionem et eam ponit in conclusione
Et probat istam solucionem antiquorum quia acco
modantes non curant salutem eorum quibus acco
modant nisi gratia lucri quod ex eis sperant
Sed benefactores diligunt beneficiatos etsi
nil recipiunt Sed inde veniret ergo non est plus
[illegible] propter quod ponit etiam quandam solucionem
suam quod solvit ad hoc dicens, quod hoc
potest contingere quia multi sunt inmemores
beneficiorum et ideo volunt plus recipere quam
dare. Et hoc assimilat humane infirmitati,
et hec solucio vera est [illegible]
[illegible] hoc venit. Sed hoc non est credibile
quod omnibus insit hoc vicium et ideo [illegible]
[illegible]: **Secundo** Ut dicta [illegible]

Amorem amicitie et complacentie quia amor amicitie spectat ad merchodem et concupiscentie ad amorem; et sic est benefactor, sed amor complacentie est inferioribus et destructioribus. Amorem est beneficiatus. Amando amorem amicitie magis querit benefactor, sed amando amorem complacentie magis querit beneficiatus. Est ergo

Conclusio prima: Benefactores semper magis amant beneficiatos quam econverso. Probat eam pluribus rationibus. Prima: omnis artifex proprium opus plus diligit quam diligatur ab eo, etiam si esset animatum; sed beneficiatus est tamquam opus benefactoris. Secundo probat per exemplum de poetis qui superhabundanter diligunt propria poemata. Poema enim magis pertinet ad operationem hominis intellectus quam alia mechanica quia venit ex intellectu. Similiter parentes plus amant filios quam econverso. Probat adhuc ex ratione quia esse est omnibus eligibile et amabile, sed opus est quodammodo ipse opifex, ergo opifex magis diligit opus suum. Antecedens quia esse nostrum est vivere. Vivere autem maxime delectabile propter operationem quia vita non est absque operatione, et operatio est quoddam esse operantis quod est ipsi operari. Unde ipsum opus habet se sicut actus determinans potentiam quia anima est in potentia vite et corporis cuius actus ipsa anima; ergo ipsum opus est quoddam vivere. Secundo rationibus patet quia benefactores in actu quodammodo sunt quam opus faciunt. Illa actus agentis et moventis est in motu patientis quia benefactor agit in beneficiatum; ergo est quoddam opus et actus benefactoris. Ista tamen ratio non tamen concludit quod benefactor plus amat sed quod plus amare debet quam beneficiatus. Secunda ratio: unusquisque naturaliter diligit proprium bonum, sed bonum et perfectio benefactoris est magis in beneficiato quam econverso, ergo plus diligit. Probatur quia benefactor habet in beneficiato actum virtutis quod ei bonum est. Omnis quidem autem delectatur in virtute sua; ergo benefactor delectatur in beneficiato sicut in eo in quo invenitur actus virtutis sue. Item ex alio patet, probatur quia beneficiatus non habet in benefactore nisi bonum utile quod ex eo percepit

virtutem. Benefactor autem non habet in beneficiato bonum utile quia ex eo nihil percipit, sed habet in eo bonum honestum ut actum virtutis et liberalitatis. Bonum autem honestum est plus amabile quam utile et ita maius bonum habet benefactor in beneficiato quam econverso. Tertia ratio: benefactor maiorem delectationem habet in beneficiato quam econverso, ergo plus amat eum. Antecedens probatur: amor est delectatio secundum presens, secundum preteritum et futurum, sed benefactor delectatur in beneficiato secundum presens, beneficiatus vero secundum tempus preteritum et futurum, ergo. Antecedens quia delectatio que consistit non multum delectat quia solum secundum memoriam, sed futura delectat secundum spem tantum, sed presens magis delectat quia ibi est obiectum quod actu possidetur. Probatur quia beneficiatus delectatur in benefactore secundum memoriam preteritam quia ex eo aliquod bonum accepit; etiam delectatur in eo quia sperat aliquod futurum ex eo. Et si aliquando delectetur secundum presens ita statim transit quia bonum utile non adeo durat sicut honestum. Benefactor autem semper manet bonum honestum in quo delectatur et quia illud bonum non cito transit, ergo tunc memoria honestorum etiam sunt facta delectabilior quam memoria utilium. Utilia enim aliquando delectant et aliquando non delectant; enim secundum memoriam quando aliquis accepit ea sunt contristativa. Tunc autem non quando aliquis circa eorum amissionem est contristatus. Unde tamen magis delectat memoria utilium quam honestorum. Expectatio vero futurorum habet se opposito modo circa honestum et utile quia magis delectabile est expectare utilia quam honesta. Et ratio huius est quia bonum ignotum non delectat sed solum cognitum; honesta autem nullus cognoscit nisi qui ea habet vel habuit. Unde cognoscuntur si sunt preterita vel futura; utilia autem cognoscuntur sive sunt presentia sive futura. Sunt autem utilia ad auxilium; si autem quis petit in futurum auxilium quod remedium sue salutis sentit ea, et ideo plus oblectatur spes utilium quam honestorum. Quia ergo benefactor in beneficiato habet memoriam honesti et beneficiatus memoriam honesti in eo, ergo beneficiatus est amabilior benefactori quam econverso:

Secunda ratio. excellentior est quemlibet actus
excellentior, sed amare est actus excellentior
quam amari, sed benefactor est excellentior bene-
ficiato, ergo magis debet benefactor amare
Tertia ratio. Illa que cum labore acquiruntur
magis diliguntur, sed benefactor dans dat
cum labore suo, et beneficiatus sine labore
recipit ergo plus diligit / maior probatur
mathematice quia plus diligit pecunias quam parentes
quia acquirunt laboribus propriis sicut in acquisi-
tione eorum: **Conclusio** beneficentia
non est amicitia, quia amicitia est mutua equa-
litas amantis, sed beneficentia non est mutua equa-
litas amantis. Ad rationes huius hec exceptione
prima quod benefactor plus amat quam bene-
ficiatus: **Ad primo** Acquisita diuitiis
amabiliora quam consumenda, sed benefactor consu-
mit eas et beneficiatus acquirit ergo. Ad rationes
est vnum eulogium in secunda talentis mul-
tis qui dicebat dulcissimum est acquirere
Dicendum quod benefactor non semper con-
sumit pecuniam benefaciendo sed utitur
ea ad finem ad quem debet. unde dictamine
rationis etiam non consumit eas sed ad-
quirit. **Secundo sic** melius plus debet
amari quam est; sed benefactor est melior
beneficiato ergo. Dicendum quod verum est quod de
obiecto amicitie plus habet benefactor quam bene-
ficiatus unde deus est magis amabilis
tamquam excellentior, sed frequenter accidit
propter alia a suo obiecto ut sol est magis
visibilis et tamen non ab omnibus videtur
Ita benefactor est magis amabilis
quia benefecit, sed tamen non ab omnibus
amatur quia ratio est in oppositum
sicut inuenimus quod parentes plus amant quam filii
plus debet amari unde est ceteris paribus
filius magis amabile debet videri
unde est ceteris paribus si boni fuerint etc.
Tertio Cum magis indiget plus debet
amare, sed beneficiatus plus indiget
ergo etc. quia amor est actus appetitus ap-
petitus appetitiuus autem est ratione
carentie. Dicendum quod amor in imperfectis
est ratione indigentie, in perfectis autem
perfectus est ratione perfectionis. Unde
deus amat omnia que fecit et nullo
illorum indiget. Item ille plus
debemus diligere a quo plura bona
recepimus, sed a benefactore priora
bona recepit quam ille a nobis ergo
Potest solui ista ratio sicut et alia
Alio soluitur quod benefactor plus
recipit a beneficiato quam econtra saltem
occasionaliter quia beneficiatus
recipit a benefactore bonum utile
Benefactor vero habet ex ipso bonum honestum
qui est actus suus virtuosus et habet eum a bene-
ficiato non quidem per se sed occasionaliter
quia si non haberet cui daret non haberet virtutem
Quarto Beneficiatus plus amat
benefactorem de facto quam econtra patet quia
contra bona tribuit plus amat
sed beneficiatus contra bona tribuit
benefactori quam econtra ergo. Vel beneficiatus
impendit benefactori honorem et habet
ex eo bonum utile, honor autem est
maximum inter bona temporalia quod deo
impenditur. Dicendum quod honor secundum se non
est maximum bonum nisi consequitur
virtutem impendere honorem indigno
est magis errare cum honor ergo qui
est benefactori a beneficiato magis
venit ex virtute sua quam econtrario
ex quo propter virtutem suam est dignus
honore et honoratur
Quinto esse amicorum beneficiorum non est hu-
manum ergo beneficiatus non obliuiscatur bene-
ficiorum et propterea est dictum philosophi in prima politicorum
quod nihil citius senescit quam gratia, sed et amicorum
beneficiorum est vicium ergo etc. quod magis habet cadit
a bono honesto. Tamen vicium est magis commu-
ne a natura hominis quam brutorum, sed bruta non
tales beneficiorum accepta ergo etc. amicorum non
est humanum. Ad oppositum. Cognoscit eos
possessorem suum et asinus dominum suum.
Tamen Damascenus dicit quod peccatum est casus
ab eo quod est secundum naturam, vicium autem ingrati-
tudinis est maxime peccatum ergo contra naturam. Di-
cendum ut dicit philosophus secundo metheorum quod natura huma-
na multiplex ancilla est et est prima est
enim ancilla quia est obligata ad materiam et
propter hoc incidit in ea multe infirmitates et
necessitates. natura autem libera est quando est obli-
gata ad materiam, ut natura intelligentiarum. Unde
dicit auicenna super orbem lune non est na-
tura nec defectus. Dico ergo quo ad in-

No

intellectu quod non est obligatus ad potentiam naturae liberae. Sed in quibus professus et per se in suis fieri deliberatione ad animam sic redit et liberaliter et cadunt in eadem natura defectus et vicia. Dicta ergo non sunt [illegible] cum pecuniae habitorum secundum rationem et intellectum suum. Sed dicitur [illegible] quam [illegible] secundum infirmitatem suam et in proposito capitulo philosophus [illegible] et philosophus solvitur omnia obiecta: Dubitatur primo utrum liberalitas [illegible] ad beneficentiam benevolentiam et concordiam. Dicendum quod etsi deficiunt a forti amicitia tamen amicitia [illegible] ad [illegible] ipsas amicitia cum voluit de eo admirans et sic fuit benevolentia. Differt etiam sicut generatio et causa, et sic sunt concordes, et [illegible] amicitia partis concordes in eo quod unus alteri favent et sic sunt benefactores. Dubitatur 2o utrum beneficentia sit virtus ab aliis distincta. Dicendum quod ipsa beneficentia est virtus distincta ab aliis quia cum amicitia sit [illegible] communicatio beneficentia etiam [illegible] quaedam communicatio et per hoc differt a liberalitate quia liberalitas non respicit [illegible] communicationem sed dationem ipsius propter [illegible] liberalitate. Et per hoc ad primum beneficentiae et liberalitatis actus et obiectum sit idem materialiter sed dationem formaliter non tamen formaliter quia obiectum liberalitatis est bonum [illegible] secundum quod est [illegible] et actus eius est datio, secundum quod datio, sed obiectum beneficentiae est bonum [illegible]. Et est actus eius est datio, secundum quod est formaliter communicatio amicitiae:

Utrum homo secundum rationem rectam teneatur maxime se ipsum diligere:

postquam philosophus posuit [illegible] amicitiae respectu [illegible] amicitiae [illegible] circa [illegible] dicit. Et quod [illegible] ad [illegible] amicitiae ideo philosophus [illegible] amicitiae movet dubitationem utrum debeat se quis maxime amare vel amicum. Secundum quod philosophus movet predicta ponit rationes ad utramque partem. Primo ponit rationes vulgarium ad neutram partem propter quam aliquid in [illegible] sicut turpes [illegible] facientes, sed amatores sui [illegible] ergo. Ratio est quia [illegible] quae est [illegible] sed magis quam [illegible] sed [illegible] ut [illegible] ad suum [illegible] et nihil agat propter aliud a se ipso ergo. Postea obicit rationes [illegible] et per rationem unam quae est [illegible] quia [illegible] amicus, [illegible] aliquis amicus, sed homo maxime amicus est sibi ipsi ergo. [illegible] quod amicabilia ad alium venerunt ex his quae sunt ad se ipsum. ergo sic veniunt [illegible]. Secundo obicit [illegible] ad partem per [illegible] quia [illegible] amicitiae quia [illegible] amicitia [illegible] ad se ipsum. Et [illegible] sicut [illegible] quod amicorum sit una anima. Secundum quod ea sunt communia quae sunt amicorum. Tertio quod amicitia [illegible] quae [illegible] [illegible] quod [illegible] et tibia [illegible] sicut [illegible] quod unus [illegible] alteri quam tibia [illegible] genua et [illegible] maxime [illegible] ad se ipsum. Posita hac disputatione investigat modum solvendi et dicit quod dubium quibus sit [illegible] quia utrumque sunt probabiles rationes et [illegible] quod sit solvendus per distinctionem ut [illegible] et secundum quod est verum [illegible] opinionem. Et hoc [illegible] sicut [illegible] quando utraque dicat se [illegible]: Secundo [illegible] sunt duo [illegible] et [illegible] [illegible] quae non potest possidere nisi ab uno, ut sunt [illegible] et [illegible], quae sunt [illegible]. [illegible] quo [illegible] possidet [illegible] [illegible] alii [illegible], ergo dicitur [illegible] et quae [illegible] eas possidet et de [illegible] pugnare [illegible] et [illegible] [illegible]. [illegible] sunt bona non [illegible]

Pugnabilia ut bona honesta que
sunt sic habentur quod possessio unius circa talia
bona non excludit possessionem alterius
ut sunt prime virtutes, et ideo talia non sunt
inpugnabilia saltem propter se quia pacientes
circa talia propter utile aliquod solent mo-
vere pugnam sed dictum est in 8o [illegible] per me-
dium odit medium et singulis singula-
rum propter medium sed quia circa aliquid
non potest possideri nisi ab uno: Con-
clusio prima: homo tenetur
sibi ipsi maxime velle bona honesta ut
virtutes et opera earundem operationes
quia [illegible] maxime debet querere honorem quod
melius sed honores studiosi laudare quod
opera virtutis et scientie ergo [illegible] debet hoc
velle. Ad quam honorem melius bona
temporalium. Item homo debet maxime velle
sibi quod maxime congruit sue nature sed hoc
est bona honesta ergo. Item quia homo est ma-
xime ab intellectu quam a sensu ergo debet
velle magis intelligibilia bona quam sen-
sibilia, hec autem sunt bona honesta: Con-
clusio secunda. Homo non tenetur maxi-
me sibi velle bona delectabilia et u-
tilia. Probatur quia homo non debet velle sibi ea
que sunt contra iusticiam, sed bona delectabilia et uti-
lia sunt aliquando huiusmodi ergo. Hiis igitur con-
clusionibus patent dubitationes quarum
intelligitur philosophus in sequenti questione melius
declarabit. Item rationes facte sunt que adducte
sunt pro 2a conclusione. Rationes sequentes pro prima.
Ad rationem primo. Homo studiosus [illegible]
debet se diligere. Probatur quia id quod est radix omnium
malorum non convenit studioso. Sed amor sui est
huiusmodi. Probatur quia amor sui causa est amor
mundi et [illegible] mali [illegible] ut dicit
Augustinus. Item dicit in 2o [illegible] quod
honestus non amat se sed [illegible] utilis
et delectabilis ergo. Ad rationem quod virtuosus
amat se maxime primo, sed non amat
se maxime secundum quid. [illegible] de illo
qui sequitur passiones. Iste enim amat ma-
xime secundum quid, sed non simpliciter. Propterea
sciendum quod quilibet diligit et amat se secundum se ipsum
[illegible] secundum sunt [illegible] dicit proprietatem
nature et quod proprietates huiusmodi nature est co-
mmunem; ideo studiosus diligit se secundum
bonum intellectus maxime amat se, et amor
sui non efficitur privatus quia secundum naturam
[illegible] non distinguitur ab aliis. Et ideo
diligit modo aliis quod diligit in se ipso
[illegible] principalis amoris convenit secundum quod pre-
dicat [illegible] sua. Potest etiam secundum se dici
conditionem suppositi et virtuosi diligunt se
secundum se. Diligit enim se in eo [illegible] perso-
nalium que sunt in ipsis et secundum hunc
distinguuntur ab aliis. Et amor talis
est privatus et talis amor est radix omnium ma-
lorum. Per quod patet responsio ad secundam. Homo
enim [illegible] honesti non amat se secundum suppo-
situm, sed secundum naturam huiusmodi: Ad 3o
[illegible] est eiusdem constituere duos fines
sed homo honestus amat honestum sicut finem
ergo non amat se sicut alium finem. Ad rationem
quod homo honestus diligit maxime honestum et
hoc est finis secundum quod est perfectio in
[illegible]. Et quia perfectio et perfectibile [illegible]
ad quod perfectibile enim non est perfectum nisi per
participationem perfectionis et ideo amat ho-
nestum amat se ipsum non tamquam diversum finem
ab honesto sed tamquam id quod participat rationem eius
honesto. Argumentum 3o. Concupiscentia di-
citur a re [illegible] sed quibus amat se
amore concupiscentie ergo non amabit se ad-
[illegible]. Ad quod quod enim quod aliquis ut inde
[illegible] aliquid, iste est amor concupiscentie, et
iste videtur esse quem se amat. Dicendum
quod amor concupiscentie est quando quis [illegible]
in aliquid et per reflexionem ad se ut a-
mare melius, talis autem reflexio non est

Resp ad suppositum, quia dicitur quod ea
nata bona, non sic adsit effectivum
ut dicit in solutione primi argumenti. etc. Non
debet amor gaudere quia amicus. Ad
quatum timor de se nascitur contradic
tio sui, quia timor ipse est vituperabilis.
Dicitur quod ut ille dicit ad medium ad quaque
sui primum tunc est certitudine culpe. Si
tamen fuit comprehensione nata ergo vituperabile.
Dicendum quod timor de se nascitur contradic
tio sui. Unde contradictorie sui quia est tamen suppo
sito. Ad quintum. Ad hoc non
debet maxime amare se ipsum. probatur. quia delectio
est vera bonum ergo delectio maxima debet esse
veri maximi boni, sed nulla sunt maxima bona
quam ipse met homo, ergo tamen verum bonum debet
ea plus amare. Dicendum quod delectio
non est veri boni simpliciter, sed veri boni sui
solum primo ergo non concludit. Ad
sextum homo magis debet dare quantitatem
quam se ipsum probatur quia homo reponit salute sua
pro salute quantitatem ergo. Dicendum quod homo amat
maxime quantitatem plus se ipso quia bonum pro
salvare in salute rei quantitatem. Aliter non
esset plus amare bonum quia quantitatem
quod dignificat quantitatem suam. Ad quin
tum. Non sunt quatuor principia amicitie
probatur quia principia amicitie debent convenire
hiis que sunt in amicitia, sed in ea sunt tunc
ea ergo. Dicitur quod sunt in amicitia benivo
lentia gaudia et beneficia. Dicendum quod
alio modo capiuntur principia amicitie quam
ea que sunt in amicitia. Unde amicitia vera
sunt considerari tamen affectum etc. Dicendum quod
primum quod amicus sit una anima. Alio
tamen effectum. et dicitur quod tamen in quo est sobrie
tas in natura et ultimum primum solum
quod amici habeant se sicut genu et tibia.
quia sicut tibia sustentat genu et genu
ligat tibiam ita amicus debet sustentare amicum
Alio tamen effectum quod est gaudere et tristari

capitur alia duo principia quia similiter ad
ipsa que sunt in generatione amicitie et
consilium ad ad primum generationem capi
tur primum unde quod amicus sit quasi equa
litas. Utrum amare se ipsum secundum
rationem sit laudabile. Ista
questio movetur ad habendam plenam cognitionem
solutionis motorum dubitationum in precedenti
quo sunt, quod sic investigato modo sol
vendi dictarum dubitationum dicit quod debet sol
vi per distinctionem. Unde distinguendo potest
solutionem. Et dicit quod viciosus amat se
maxime tamen quid. Studiosus vero maxi
me simpliciter. Primo dicit quod ille qui
dicunt quod obprobriosum sit quod alius sit maxi
me amator sui dicunt quod ille sit amator
sui qui tribuit sibi partiaris plus et delec
tis inpugnabilibus quia de quibus pug
nant homines ubique et tales dant totum
gaudere et propter talia et ideo digne vitupe
rantur et nominantur a vulgo amatores
sui quia non noverunt alia bona. Sed tamen
veritatem tales non sunt amatores sui nisi tamen
quid quia alia sicut non est sicut principa
lior hominis, qui ergo amat se secundum
partem irrationalem amant se tamen quid quia
non ut homines, quod autem vulgus dicit tamen
se maxime amare qui tribuit sibi plus de
illis bonis. Probat si aliquis tribuit sibi
plus de bonis operationibus et virtuosis
dicit esse ~~[illegible]~~ et sic ostensum est
quod viciosus non amat se nisi tamen quid.
Tamen probat post hoc quod studiosus simpliciter
loquendo maxime amat se ipsum. Quatuor
rationibus. prima quilibet tribuit sibi optima et
maxime se ipsum diligit, sed studiosus
quicumque tribuit sibi plus de honestis
operationibus et ea sunt optima. Secunda ra
tio quilibet dat se ipsum magis quanto
magis id amat quod est principalius in

in ipso Hoc Quia principans et hono
rius est intellectus, modo amans prin
cipans in se ipso magis amat
se ipsum probat hoc phus Quia
civitas magis vis quod id quod est
principalius in ea adeo id quod faciunt
rectores civitatis dicitur facere civitas
et eadem ratio est de omni alia re
composita pluribus constituta ergo etc.
a simili homo est magis id quod
est principalius parti ratio et intellectus
et diligens intellectum et voluntatem
volens bona intellectualia est
magis amator sui Tertia sunt
continens dicitur a continendo ita amabilis
ab amando Sed continens dicitur ille qui
continet intellectum et incontinens
qui tenet non Sed studiosus ergo a
mans intellectum suum magis dicitur
amare se ipsum, amat autem intellectum qui
vult bona intellectualia ergo se
ipsum magis amat Quarta ro
Illud dicitur magis unusquisque volun
tarie agere quod facit intellectus
Sed studiosus non facit quod facit intel
lectus nisi vellet bona intellectualia
nisi ergo ea vellet se ipsum non
magis amat ergo a contrario quia vult
bona intellectus ergo magis se amat
Veritatem istius duae rationes sunt et
probatio illius in 9° dicitur quod homo
amat principalius quod est in eo primus
Hanc solutionem concludit quasdam
proprietates amantes se ipsum simpliciter
primum quod laudantur et recipiuntur ab aliis
sui imitare apparatum Et hoc probat
ille cum omnibus operationibus prio,
veniunt ea quibus indigent, et operationes
et quae dependerunt ab omnibus
laudantur Sed amantes se sunt sunt
huiusmodi Hoc quia amantes se sunt
excedunt multum in studio bo
norum operationum, quia tales bonum appe
tunt et ad bonum intendunt et hoc est
virtus quae ab omnibus laudatur
2a proprietas Et quilibet amator eo
hoc quod amat se delectat, adsit amari
eum probat Quia videt bono eo
hoc quod amat se per hoc quod agit opera
virtutis ut est alius innansit Sed
contrario de malo quia sequitur
passiones quas tribuunt sibi

Quando se amat sed alios laedit
ergo optimum est se amare Ha quod multi
non est amator sui sed sunt boni
Quia iste amator sui est ille qui tribuit
intellectum sui hoc quod vult in ipse
aliquid vult magis vult suum
intellectus dicitur autem intellectus magis tamen
tamen appetit bonum, Bonum intellectus
non parat malos sed malos non sunt
amator sui sunt boni Quarta
quod multa bona dat studiosus amicis
et patriae et tamen sibi magna bona pro
mercede eum reputat quam sunt bona
fortunae pro opera hominum et ita bona
fortunae prestitas et honores
largitur amicis et praedictis ut fiant
bene in operibus virtutis unde est quod
sunt excessus virtutis nam Quia moriendo
in opere fortitudinis sunt optima
virtutes quas nullum vult se facere
moriendo quam vivendo modica **Con
clusio** Amare se ipsum secundum rationem
et intellectum est laudabile probatur Quia
ille qui amat se secundum rationem et intellectum
vult excellere in operibus virtutum
Sed qui excellit in operibus virtutis
ab omnibus laudatur ergo qui amat se
secundum rationem est laudabile Hoc ex dictis
Quia qui amat se secundum rationem et
intellectum magis amat intellectum et
rationem, non amare se secundum rationem
et intellectum hoc est secundum opera virtutis
Conclusio 2a Diligens se secundum
rationem et virtutem est utilis sibi et aliis probatur
ista ex 2a proprietate in qua dicitur quod homo est
hoc quod amat se excellit ad omnes probatur
ratione Quia ille qui amat se secundum virtutem
studet excellere bene agere Sed tale agere
est utile Hoc quia si omnes conte
nderent in bono ita quod quilibet intenderet
alium excellere in bene agendo
sequeretur quod omnes haberent ea quibus
indigent et unus alteri subveniret
et propter unusquisque sicut quae sunt
maxima propter maxima sed virtus Item
Arguitur primo Quod est contra
virtutem non est laudabile Sed amare se
est huius Hoc auctoritate Senecae qui
in epistola ad Lucillum dicit Omnia mala vitia
ortum habent ex eo quod nimis placemus
nobis Item homo amans se potest

bonu͂ civi et reipublice ꝛ tc non est laudabile / Dicendum quod duplex est amor ad ꝓpriu͂ unus est amor concupiscentie ꝛ .i. fundatur in appetitu ꝯcupiscitivo et ille est ex ignorancia virorum et avaricie ꝯ talis amore negligunt bona civi ꝛ reipublice

Alius est amor amicitie et ille fundatur in appetitu intellectivo et s̄m illum homo exponit se ad acquirendum bona virtutum et de isto amore intelligitur Philosophus ✠ Ad Con. Prima: ꝯceditur virtuosus maiores infortunijs subiacet. Ad hoc dicendum quod si eum omnes acceptarent qui amor ꝓprie est id est quod virtuosus quam magis infortunijs subiacet. Dicendum quod omnes laudat et accipiunt virtuosum ad laudem intellectum attendit quia incidunt raro ne totaliter subleventur sed quo ad exteriorem laudem quoniam adulatores multi recipiunt ꝛ laudant malos et secundum hoc virtuosus subiacet infortunijs / tunc tamen magis apparent opera virtuosa ꝛ tunc magis laudatur et approbatur interius: Dubitatur

Circa eciam ꝯclusionem . v . virtuosus dat multa bona amicis et perdit bona ꝓprie dat maxima ad te pro que patet quod virtuosus multa perdit gratia amicorum ꝛ maxime inter alios ꝓpter quod ꝯcedunt ipsum mori ne desereret amicum perdit vero honores ꝛ divicias exteriora ꝯtemnit ꝛ ꝓiciat ꝓpter amicum et preter hoc perdat sibi bonum honestum quod ꝯ eminencius

eciam ad virtuosum ꝓficiat mortem ꝓ aliquo amico / Dicendum quod hic ita facit quia modicus pro amico perdit sibi magis bonum quia magis eligit per parvum tempus delectari ꝯ magno opere virtutis quam longo tempore quiescere et delectari ꝛ modico mediocriter. Et eligit magis excellenter breviter et delectari ꝓprium quam mediocriter ꝓlongatum tamen ꝛ tc accidit ei qui moritur ꝓpter virtutem licet intus vivet / tamen in uno accione quam se ꝓbat exponit magis bona facit quam multis aliis ꝛ in hoc exponit se ꝓ amico moriendo magis bona sibi acquirit Et amicus ꝓ alio ꝓiciat bona exteriora patet quia virtuosus in bona amicorum ita dispensat pecunias quod amici plures pecunias alios recipiunt quam ipse acquirat. Et in hoc tribuit sibi magis bonum

Eterna patet quod sibi bonum utile amico sibi autem adquirit bonum honum virtutis:

Arguitur Virtuosus non eligit mortem ꝓ amico ꝓpter ꝓtraccionem parve vite non debet eligere ꝓ amico sed mortis ꝯ ꝓductam vite et malum nature Dicendum quod licet ꝓprie nullus eligit mortem tamen virtuosus ꝓpter actum virtutis quod est in accepta tenens virtutis pro re tunc eligit velle mortem:

Arguitur Item non debet ꝓicere multa bona ꝓpter quod ꝓ per mortem multa bona perduntur et maxima ergo non debet eligere mortem esse ꝓpter actum virtutis: Item non eligit mortem nisi sibi aliquid ex morte eveniat / sed virtuoso nil advenit ex morte: Dicendum quod in primo huius motum non tangunt fortuna vel infortunia vel aliquid mortua ꝯtingens. Sed dicendum quod acceptum premium in vita eterna: Contra hec loquimur autem nil quod ꝯ vita eterna nil sciunt aristoteles sed dicunt gradatores in ꝓpria huius. Sed posset hoc dicere quod sibi accepit mortem quod anima plus mortem redit ad stellas ꝯpares ut dicit plato. Contra hoc item ꝯcordiam reprobat philosophus: Item redimus ad stellas ꝯ tamen ꝯcordiam ꝓprius ꝯmunem animam ad motores stellarum. hec autem ꝯtra naturalem te equaliter ꝯveniet hic virtuose ꝛ virtuoso ergo ꝓ morte sua virtuose non plus habet / Et autem tamen ꝛ redditum sunt ꝯtra ꝯtinua ꝓpter solis animi admotores stellarum sed ꝓ plato tonem inducit enim deum loquentem de anima

Et id quod invalidis plus ꝓficeret recedere et deum ꝓfundere. Dicendum quod intus aristoteles non ꝯ quod anima post hanc vitam hoc non vivet quod recipit premia sed quod tamen maneret in memoria hominum ꝛ tc maneret in memoria hominum ꝓpter opera virtutis et eo antiquis ꝯceditur sibi erigi statuas ꝛ ꝓpter hoc quod vivunt tempus mortem ꝓpter opera virtutis. Et in morte licet premium mortem autem loquendo dicimus melius videt mori ꝛ liberat periculum quam ꝯtinuent vivere ꝓ hoc non facit et melius

Vult vna opacom optaz fel fuu
qua mlta bona & pna & cō ḡz i mo-
tem fua qz qfuit fi optiam operacōm
& qua eet vitam intelliget ut aliq
fecerit. katho zedit at ad
fellas operacōs fi dt at zm gradz
intellt ad fz motos dutur et eet
zm naz & nō zm. oztud aulin et a
zelos hc nō pofuit qz melior dt
etia pfectas huiac vite quatu
ad hanc:

V· zffelix indigeat a

micis: Pofim pz folut dub-
tacōm qua moueat qu in admufu
ta amiatie propacōm delectacoz
ad fe qm. Hic gnt mouet duas
Dubitacōs qu in adinpenta ami
ciae expte aicoz. Et pmo ponit
vna quoz qu m nō vnu impedi-
mentu q fupahabudancia dq̄ deq
pfens d questio. Secu q pz inp
cessu hz qtoz ut duo appot ad p
tem neuam pmo pvam. et d q
cuq fut pse suffent ex bonis q
ipis existut nō indiget aliis fi fe-
lices fut qquod. Vor xpmo hg
zo opponit ad id p an tem Et in
duat dolm arepu qui dicat adme
nelaus. Cu demō. i. diuinu pma
pud bndt homy q d ep aicas.
Demō aut qnq3 alid p diuinu pu
tpium fuq3 d id q fapleo. vnd
& deonco fapies duuio. In oppoitu
aut ponit zo rōs. pma mr max
ima bona extiora mr debet dcesse
felia fi hzre debq d maximu mt bō
extioza. go felix indigz aicas. Vor
qz expus fui hz. Za parpas qz
aicas indigz felix fi bnfacd d melig
q bnepat exopz d vtute. et bon
homis Et bnfacd dic mlto melig
Ergo felix indiget aici qui ab eo
bnficat. Circa etam rōm pz yuodit
pz. pmo ponit ea. zo solut arca qu
dam quoz qz pgca decitabt et est
vtru aicis indoms fortute pt magz
opz aicis qui in infortunit et hing
quoz folucoz zpuat. za ro zfelix
dz hre quibz gaudeat fi melius e
gaudie aicis qz extiriis go Vor qz
felix nō dz deēe d bō uale pmo
quo nq vellet aia d a bō fi hc
d gaudē homy go felix nō dz decē
Vor qz gaud d hale hoi qz hoi
malis d poss pptr gaudacōm
opm nc ob pm fe vnus eligit aia
aqua bō temq em eligt vtq zm
fe hre oia bona pollicitu em hō
et gaud aptz natz ptz hc ondit
q vbe hzant pme rōs & quadze
pquibz pt hec: Conclusio zfe-
lix nō indigz aicis nc ppr utile nec
delectale pp pma pte pz qz felix fuffit
fi mlsmis extiōribz q hz nō aicicia
utilis est coz q indigz bono extiori
Pro za pte qz vita felix zm fe d
lectabilyssa vz pmo hing go nō indi-
get aqua fupadducta delectacōn.
Textus dicat Refi parū Vor dicat
pquito ingsacion hua nec d ut
qm lusus ad actem et mquu delectao
corls hz ordind ad vtutem. Et ad
hoc cocludut pme rōs inducte:

Conclusio

zffelix indigz aicis
pp honestu pbat hc phs zbz zō
mbz modbz pma Cuiuq3 delectac
operacōmbz bonis indiget illis qbz
maxie pt cognosce opas bōs fi felix
d hmoi. Et quarcs maxie pt qz
nosce bōs opacōs mbz qui dlcte al
delectale go indigz aici. Vor qz ma
gis possumus cognosce primos qz nras

Et dicit Aristoteles in textu quia nichil
quod inditum racionibus vniuersaliter in par-
ticularibus desunt propter affectum prudentum quod fuit
in se ipsum. Et ergo si felix sit delectari
in propriis bonis operibus tamen quod plus cognos-
cit operaciones bonas in aliqua [illegible]
[illegible] amici. Quod autem felix delectatur opera-
cionibus bonis probatur quia felicitas est
quedam operacio. Operacio autem consistit in fieri
Et non est sicut quoddam permanens ut est
quedam possessio [illegible] habita hoc esse ita
felix quod hoc possit [illegible] operari. Et
ergo esse felicem consistit in viuendo et con-
tinue operari et bonum autem [illegible] operacionem
delectabilem, ergo necesse est felicem delec-
tari in bonis operacionibus. [illegible]
delectacio [illegible] exercitata necesse est habere
[illegible] felici [illegible] exercitata
ergo felicem necesse est habere amicum. Alia quia
studiosus gaudet in bonis et contristatur in ma-
lis sicut musicus letatur sicut ad melodias.
Operaciones autem bona magis [illegible] exhi-
bet aliquis cum [illegible] quam si esset soli-
tarius. Vita enim solitaria de necessitate
interrumpitur. Nam non est facile quod homo so-
litarius continue operetur sed hoc est difficile si
cum aliis existit. Tertia vnusquisque indi-
get consideracione et adiutorio ad id quod
maxime studet sed felici sit consideracio
ad opera virtutis [illegible] quod [illegible] amici bonis
ut dicit Theognis: unde dicit consideracio
sit ab opere virtutis sicut [illegible] quod ab [illegible]
bonis. Et per istam partem concludit racionem
in oppositum adductam:

Arguitur primo quod felix indiget
amicis esse quo ad vtilitatem. ergo con-
clusio prima falsa. Patet quia felicitas est
in habundancia bonorum [illegible]. Sed habun-
dantem bonis [illegible] contingit esse indigere
bonis exterioribus. Cum ergo indigens bonis
exterioribus requirat eum vtile esse felici-
tati amicos quo ad ea. Dicendum quod philosophus
non loquitur hic de felicitate contempla-
tiva sed de civili et ea civilis [illegible]
[illegible] ad [illegible] sufficiat [illegible]
[illegible] bonis tamen quo ad maiorem posse
sunt felicitatis [illegible] sufficienciam bonorum
exteriorum in [illegible] bene [illegible] felicitatis
[illegible] quo ad hoc est [illegible] indigere amicis
quo ad vtile. Contra felix etiam
indigere amicis quo ad delectabile probatur
[illegible] operacio que est in motu indiget
aliquo delectabili [illegible] quod [illegible] delectacio
sed operacio felicis est huiusmodi [illegible]
delectacio est medicina contra laborem qui est
ex motu. Dicendum quod delectacio [illegible]
[illegible] honestorum [illegible] pro delectacione
corporali et ideo amicicia delectabilis est
fundata super delectacionem corporali-
bus autem delectacionibus non indiget felix
in medicina laboris sui, quia habet
delectacionem [illegible] felicitatis que est
in opere [illegible]. Et si quis [illegible] delecta-
cionibus [illegible] vtetur eis secundum
modum [illegible], magis enim delectatur in eis
[illegible] moderate sunt quam [illegible]
sunt [illegible] nature et ideo [illegible]
[illegible] quod [illegible] indiget eis [illegible]
[illegible] ad [illegible]. Contra secundum
veram amicitiam felix non indiget
amicis ergo non indiget eis propter honestum.
[illegible] felicitas est in contemplacione
sed contemplari potest quilibet melius soli-
tarius quam cum aliis. Dicendum quod loquitur
hic de felicitate [illegible] civili. Contra
opus proprium magis quis cognoscit
quam alienum [illegible] cognitio [illegible]
[illegible]
[illegible]. Sed opus proprium magis [illegible]
est [illegible] alieno ergo item
aliud quod est in [illegible]
melius cognoscitur quam [illegible] quod
cognoscitur [illegible] sed [illegible]
[illegible] est in homine [illegible]
[illegible] aliena [illegible]. Dicendum quod [illegible]
est [illegible] quod [illegible] diligat opus
suum [illegible] sit bonum sed malum et [illegible]
[illegible] diligit [illegible]
eminencia [illegible]
proprium opus quomodo [illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible] de hiis que [illegible] sunt

Opera tamen aliena manifestantur
ei per quedam signa per que ea cog-
noscit. Dicendum ad primum quod in hiis
quorum nos sumus causa [illegible]
[illegible] ex parte cognoscentis et non
cognoscibilis. Et quia cognoscens
est impeditum nec recte cognoscat
quamvis cognoscibile sit coniunctum tamen
minus cognoscit propter annexum impe-
dimentum. Et per idem solvitur 2a racio

Dubitatur utrum homini bono in
aliis existenti facile est sua opera
continuare. Dicendum quod causa quare homines
operantes bona ad invicem inest eis
quedam vicissitudo operacionum quoniam
unus operatur post alium et per hoc
continuatur eorum delectacio virtuosorum
enim delectacionem est in opere virtutis
quia illa operacio est virtuosa ideo
videns eas operaciones in se et in aliis
magis delectatur et gaudet virtuosus nam
enim inquit Seneca gaudium in operibus
virtuosis factis a se vel ab aliis factis
et tristatur in contrariis que ex malicia
procedunt sicut musicus delectatur
in bonis melodiis et tristatur in malis
ut dicit textus. **Item** [illegible] non potest con-
tinuare felicem operacionem ideo dubium [illegible]
[illegible] labor nature est interponere quietem
sed operacio felicis est laboriosa ideo
nature est interponere quietem et per consequens non
potest continuare. Dicendum quod est etiam difficultas
Item aliquis non sufficit in sua
operacione labor animi ideo non potest continuare
laborem animi. [illegible] quod non est in ope-
non potest continuare opus animi. Dicendum quod aliquis
dicitur continuare dupliciter. Uno modo quia [illegible] sine
Continuum dicitur duobus modis interrupcione et operacio felicis non est
continua. Alio modo dicitur continuum quo ad or-
dinem cause sicut eclipses sunt continue
non quia semper sunt sed quia habent or-
dinem necessarium ad suas causas.
Sic operacio felicis potest dici continua
secundum causam quam indefectibilem habet in
virtute. Et quia omnibus animus est rector
[illegible] opus altius animi quam omnibus [illegible]
ideo ad hoc quod [illegible] animus quasi indefect-
ibilis tendat in opus virtutis multum
valent et cetera.

Utrum felici sit eligibile amicum
habere. Postquam philosophus solvit predictas
questiones [illegible] moralibus

habet consequenter ponit solucionem na-
turalem ad propositam questionem
unde dicit quod si quis vellet considerare
per racionem magis naturalem manifeste
sibi apparebit quod virtuoso et felici aliquis
virtuosus est magis eligibilis sive
magis quam alia bona exteriora. Secundum
procedit per responsiones [illegible] inferendo
[illegible] solucionem et primo probat quod
[illegible] intelligere et sentire sit naturale bonum
2o quod sit delectabile. Primum probat
unde est nature bonum sed intelligere et sentire
sunt huiusmodi. Unde ideo sunt naturaliter bona.
Primo probat [illegible] et probat ea sit
unde determinatur in prioribus animalibus per
potenciam sensitivam et intellectivam sed potencie
reducuntur ad operacionem et ad actum sunt ad
[illegible] ideo intelligere et sentire quod sunt
operandi intellectivus et sensitivus sunt [illegible]
[illegible] 2o probat [illegible] 2a secundo sic
sic [illegible] est sicut determinatum est naturale
bonum ut Pitagoras sed unde est determinatum
hoc quia [illegible] unde determinatur [illegible] homo in
sua natura. Sed [illegible] quod est indeterminatum
sed se ad [illegible] et sed se sic [illegible] sine
actu potencia [illegible] est in privacione
sed privacio [illegible] malum sicut per
formam [illegible] bonum ideo quod est indeterminatum
est malum per privacionem et quod determinatum
est bonum. [illegible] hoc aliquis vult habere
duas condiciones unam quod unum est bonum
[illegible] quod unum est delectabile
omnibus. Et stant hee condiciones [illegible]
[illegible] quod [illegible] est bonum [illegible] est
studioso bonum. [illegible] tamen hac
[illegible] dubitacionem in eo quod dicit unde est
bonum naturale. Et dicit quod hoc non accipiendum
de vita viciosa et corrupta delectacionibus
aut [illegible] de illa que est in tristiciis
quia talis vita in imperfeccione consistit
et est vita indeterminata. Et ex hoc infert
[illegible] quod unde [illegible] sit bonum delectabile
probat [illegible] quod signum et [illegible]
quod est ab omnibus desideratum est bonum
naturale et delectabile [illegible] sed unde
est [illegible] et maxime vita beati et
vita iusti. Sed [illegible] quod intelligere et sentire
sit bonum probat [illegible] videt [illegible] audit
aut intelligit aut aliquid huiusmodi operatur
sentit et percipit se hoc operari. Sed qui
[illegible] sentit se intelligere et sentire [illegible]

delectatiuum ergo intelligere et sentire sunt delectabilia. Hoc quicumque sentit se intelligere et sentire, sentit se vivere quod secundum talis maxime delectatur. Hec quia sentire et intelligere erant [illegible] vivere ut probatum est. Hoc quia vivere secundum se est bonum ergo sensio huius est maxime delectabilis. Ex hoc ultimo infert quod vivere est eligibile et probat omne bonum secundum [illegible] est delectabile et eligibile vivere per hoc.

Ergo **Conclusio** virtuoso et felici est eligibile amicus. Hec quia virtuoso et felici est eligibile et delectabile se esse virtuosum. Sed sicut se habet ad se ipsum ita ad amicum, ergo est sibi delectabile et eligibile. Hoc autem in textu ut ad se habet studiosus et ad amicum, alter enim ipse amicus est. Sed ... in naturali sicut studiosus sentit suum esse et vivere esse bonum et per se est delectabilis. Hoc autem quod per se delectabile et bonum ostensum est esse eligibile.

Conclusio 2a virtuoso et felici necessarii sunt amici. Quod est felici eligibile sed ... felici eligibile est habere amicos ergo ... est hec. Autem hoc ... plura ... alias in eo maneret indigentia, quod est contra rationem felicis, quia felicitas requirit sufficientiam. **Arguitur primo** felix contentus est se ipso ergo ... Sapiens contentus est se ipso. Sed felix est sapiens. Arguitur Senece auctoritate hoc quod felicitas est in ope sapientis.

Dicendum quod felix contentus est se ipso ad finem quod habet sed non contentus ad finem maximum posse, quia ad hoc requirit etiam sufficientiam exteriorum bonorum et amicorum in quibus delectetur. **Hoc** amicorum multitudo ut fiat nobis auxilium ab eis in defectibus. Sed felix in nullo deficit ergo hoc, quia felicitas est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Dicendum quod felix indiget amicis non propter utilitatem suam, cum sit per se sufficiens, nec etiam propter delectationem suam, quia habet eam in operibus suis, sed propter bonam operationem ut habeat eos quibus benefaciat et etiam eos inspiciendo benefaciendo delectetur et ut etiam ab eis adiuvetur. **Dubitatur utrum** in felicitate perfecta que est in patria amici sunt necessarii. Hec ... doctores sancti quia ad ... illam beatitudinem supernalem que erit in patria non requiritur quod sint amici ex necessitate. Prima ... totum ... plenitudinis in deo. Sed tamen ad bene esse talis beatitudinis facit societas amicorum. **Item** in ea felicitate non sunt amici ... te felicius in ... scripturis aspectus visione glorie. Sed ... in hoc consistit quod bonum hominis ad ... dedicatur, ergo ad eam ... requiritur societas amicorum. Dicendum quod homo in ea felicitate non requirit gloriam que est ... beatitudinis apud homines sed solum apud deum. **Item** Boecius dicit nullius rei sine consortio iocunda est possessio ergo ad eternam beatitudinem requiritur societas ut iocunda sit. Dicendum quod Boecius intelligit ... in bono non habente plenam sufficientiam, sed hoc in proposito non potest dici. Prima omnis sufficientia habetur in deo. **Item** Caritas perfecta in beatitudine. Sed caritas extenditur ad dilectionem dei et proximi, ergo ad eam beatitudinem in patria requiritur societas amicorum. Dicendum quod perfectio caritatis est ... illi beatitudini quantum ad dilectionem dei non autem quantum ad dilectionem proximi ... non est necessaria. Et ideo si esset una anima solum fruens deo beata esset, etiam si non esset proximus quem diligeret. Sed supposito quod proximus sit, sequitur dilectio eius ex dilectione dei, ideo ... concomitanter se habet ad beatitudinem perfectam.

Utrum Aliquis debeat sibi facere plurimos amicos. [illegible] ... solvit dubitationem que ... [illegible] impedimentorum amicitie ... amicorum ... [illegible] ... amicorum et ... utrum aliquis possit habere plurimos amicos. Dicendum quod philosophus volens [illegible] ... utrum possit ... plurimos amicos facere vel non. Sed ista ... in amicitia ut aliquis non sit ... ita quod nullum amicum habeat neque superhabundantes amicos et quod ista ita faciendo sit addunt ad hoc ... quod ... dixit: Non vocor multum peregrinus neque non peregrinus ... de me quod nimis ... neque quod nunquam ... in amicitia faciendum est quod neque ... est nullus amicus nec etiam multos / ... [illegible]

intelligi in tri amicicia scilicet amicicia
utili delectabili et honesti pro
solucione **Conclusio prima**
In amicicia utilis et delectabilis non
decet habere multitudinem amicorum probat quo
ad primum quia in amicicia utilis oportet
... remunerare plures quam accepit
sed hoc est difficile facere ad multos amicos
quia si non fit recompensacio accepti
fiet accusacio et solvetur amicicia
hic quidam vult quod pluribus sub
venire sed non sufficit ad vitam suam
... probatur. Quia in amicicia de
lectabilis non quaeruntur amici nisi propter
delectacionem sed ad vitam condiendam suffi
ciunt pauci ergo non est habenda
multitudo amicorum. Item probatur si tales
amici multi essent impeditur familiaris
delectacio sicut enim sal in cibo est propter
delectacionem sed si sal multiplicatus fuerit
aufert delectacionem ita multiplicacio
amicorum impedit familiarem delectacionem
Conclusio 2a In amicicia que est propter
honestum non decet habere immensam multitudinem
amicorum sed decet habere determinatam quantitatem probatur
hec conclusio resumit quoddam supra aliqualiter
dictum de studio ad plures amicos et solvens
eam quandam proposuit exemplum de multitudine civitatis
civitas enim non fit ex x hominibus nec
vero fit ex centum milibus ... sed
in milibus ... centum ...
sed ex ... potest fieri civitas non est
determinata in numero sed potest esse determinata
... quorundam ... et similiter est de
multiplicacione amicorum quod ... tamen
... ad tot ad quot quis potest convivere
planum est ... quod non potest fieri
ad multos ... probat per 3s raciones
prima si aliquis est multorum amicus oportet
... ... sed non potest multis
commorari nisi ...
hoc autem est difficile ergo ... non potest
... amicos multos ... hoc est ...
in amicicia hoc quod ad ... ad
veram amiciciam ...
... sibi ... sunt amici sed hoc
est oppositum ... opere ... ut
... ... et ut ... libet
... fit ... Tercia amicus debet
congaudere amico sed si habet multos amicos
contingit unum esse in gaudio et

... et alios in tristicia scilicet
morte filii ergo decet eum simul gaudere
et tristari quod est impossibile ergo non est
... habere amiciciam veram ad multos
Tercia vera amicicia est in superhabundancia
amoris sed non contingit superhabun
danter amare ... ad multos ergo
... veram amiciciam ... probat per
exemplum prima intense amare multos non
... probat ex
rebus gestis prima in comediis et
tragediis ... amicicia illorum
qui sunt similes morum et sunt simul
nutriti non narratur amicicia nisi inter
duos ut inter Achillem et Patroclum
Pilladem et Horrestem Ostendit tamen
... ubi contingit habere
plures amicos et dicit quod in amicicia politica
et probat hoc de amicicia que est
... politice ...
... ...
familiaritate ... videntur
... et hos vocant placidi ut
dictum est in fine 4ti huius ... ostendit
idem de vera amicicia politica que est sine
... et dicit quod ille qui non est placidus
sed vere virtuosus potest multis amicis
politice delectabilis ... omnibus
sed veram amiciciam que est propter virtutem
et aliquorum propter se non potest ad multos
Argumentum primo Secundum amicicia
utilis ... est habere plures amicos ergo prima
conclusio falsa propter hoc pluribus coopera
tibus provenit maior utilitas sed plures
amici utiles plures cooperantur ad utilitatem
et ergo quanto plures amici tanto plura
... **Item**
experiencia quod una civitas ... amici
... ad multas Item mer
catores ... plures ... dis
tribuunt bona sua ad lucrandum ergo videtur
querere utilitatem bonum est habere multos
amicos Dicitur quod in amicicia utili est
duo considerare scilicet utilitatem quesitam et uti
litatem ... amicicie utilis
... utilitatem ... delectacionis
trahitur ad faciendum recompensacionem
alioquin si in illo ... accusacio fiet
et quia facere hoc non contingit ad multos
sine tedio et impedimento ...
... ad paucos et ... intenda
est de amicicia ... ...

Cooperantur ad utile ut sepius possunt
esse multi, sicut contingit in negotia-
tionibus mercatorum et in consortiis [illegible]
mutatis bonis cum veniunt se [illegible]
2o ratio [illegible] quia probat [illegible]
[illegible] non est sufficiens [illegible]
[illegible] non sufficit [illegible]
plus reddere ergo non est faciendum multi-
plicare amicos [illegible] amicitia est
in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] ergo [illegible] quod amicis utilia amici
non debent plus [illegible] esse et potest reddere
ad quod accepit Dicit quod [illegible] amicitia
et [illegible] sunt [illegible] amicitia ad
[illegible] [illegible] affectus et quod
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] ad plus [illegible]
[illegible] ad [illegible]
3or [illegible] amicitiam delectabilem possunt
[illegible] [illegible] amicitia delectabilis
[illegible] delectabilia sed non omnia
delectabilia inveniuntur in uno ergo [illegible]
est [illegible] ad [illegible] delectationem
[illegible] [illegible] [illegible] Dicit
quod necesse est amicitiam delectabilem esse
ad paucos quia [illegible] amicorum [illegible]
ab alio delectationem maiorem [illegible]
et quia non contingit unum in conveniendo
familiariter se delectabilem exhibere
pluribus quia distractus ad plures
[illegible] se plene exhibere ergo non est
nisi ad paucos Ad argumentum dicendum
[illegible] sunt delectabilia multa tamen non [illegible]
[illegible] quod unus sit natus ad omnes quidam enim
magis delectantur in [illegible] et in [illegible] in alio ergo
[illegible] [illegible] delectationem [illegible] delectatur
secundum aliquem [illegible] 4or Amicitia
que est in delectatione consistit [illegible] per
[illegible] et [illegible] et [illegible] ad multos
extendi ergo [illegible] aliquis plures
amicos Dicit quod talis amicitia non est solum
per [illegible] [illegible] [illegible] amicitie
sed requiritur extensio affectus et hec
non potest esse ad omnes 5tor Delectatio
est medicina contra labores et tedia vite
ut in 10 huius Sed tedia vite sunt plura
ergo contra ea debent multi [illegible] delectabiles
Dicit quod tedia vite relevantur per
delectationes [illegible] [illegible] delectatio
[illegible] ad [illegible] [illegible] 6tor Secundum
amicitiam honesti contingit [illegible] plures
amicos quia talis amicitia est consequens
virtutem Sed virtus potest esse in multis

Dicit quod in vera amicitia [illegible]
hoc non affectus duorum quod [illegible] sit
alter ipse [illegible] quod affectus feratur
in unum [illegible] superhabundantia affectus
[illegible] quod est in plures magis
debilitatur et fit debilior et [illegible]
[illegible] de [illegible] qui habet unum filium [illegible]
diligit eum [illegible] [illegible] ad illos
[illegible] ideo talis amicitia non potest [illegible]
ad multos Ad rationem Dicit quod amicitia
non tantum sequitur [illegible] virtutem
sed multa alia [illegible] experientia
[illegible] in [illegible] aut [illegible] non
habentes de multis ergo difficile et
[illegible] impossibile est habere veram amicitiam
ad multos 7mo virtuosus diligit
omnem virtuosum sed non diligit eum
[illegible] [illegible] ergo [illegible] amicitie
sed virtuosi sunt multi ergo non [illegible]
Dicit quod virtuosus diligit omnem virtuosum
sed non illo amore qui est affectus
vere amicitie sed benivolentie
Item [illegible] multos amicos ex honesto
non est vitiosum ergo bonum
Dicit quod non prohibetur multitudo ami-
corum quia [illegible] vitiosa sed quia impossibilis
propter [illegible] affectuum [illegible]
in plures 8o quod [illegible] debent [illegible]
in amicitia [illegible] [illegible] [illegible] duo et
maior tres duorum enim [illegible] ami-
citia quia [illegible] impetus fertur
intensive in unum [illegible] fertur in duos
[illegible] [illegible] [illegible] tamen hoc [illegible]
[illegible] quod non sunt [illegible] [illegible]
[illegible] potest [illegible] in affectu [illegible]
in [illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible]
Dubitatur Quid est melius [illegible]
[illegible] vel [illegible] Dicendum quod delectatio potest
considerari a [illegible] Uno ex parte
[illegible] qui diligitur Alio [illegible]
[illegible] quia diligitur Primo modo
delectatio [illegible] est [illegible] quia
[illegible] est melior [illegible] [illegible] amicitia [illegible]
pro [illegible] bonum quia malum non [illegible]
2o delectatio [illegible] [illegible] propter duo
primo quia [illegible] [illegible] diligi
non est nisi deus quia diligitur propter
deum [illegible] et causa [illegible] potest [illegible]
et quia deus excedit omnes res ergo quo
ad hoc amicitia [illegible] amicitiam [illegible]
2o quia supposito quod [illegible] diligatur
propter deum [illegible] ostenditur [illegible]
delectatio que est ad [illegible] que ad

amicorum Quia dilectio que extenditur ad remotiora est fortior sicut ignis tanto fortior est quanto amorem diffunditur et minimus autem est amorem nobis quam ad alios ergo per amicum dominus fortitudo dilectionis venit tamen quia quanto amplior est magis tanto fortius generavit hec caritas et amicitia fortitudinem est ad alios et quo ad hoc dilectio aliorum est fortior quam amicorum vel et magis perfectum est ad alios quam amicos

Utrum magis sit opus amicis in bonis fortune quam in malis

Solvit dubitationem ostensis et distinctionem pro quo est Conclusio prima In infortunijs est magis opus amicis quantum ad utilitatem Sed in bonis fortune est eis magis opus quantum ad honestum patet prima pars quia in fortunis indiget aliquis auxilio quod fit per amicos et ideo tunc utilius est habere amicos Secunda pars patet per eandem rationem que adducta est Quia hoc est amici ut alium benefaciat Conclusio 2a In utraque fortuna presentia amicorum est delectabilis hanc partem non probat philosophus de bona fortuna Quia ex se planum est Quia amicorum est congaudere adiuntem unde hoc non est sine delectatione Sed de mala fortuna probat hoc adducens duas rationes Una est platonis quia tristicia est sicut grave pondus pondus autem si per plures fuerit divisum fit alleviatum tali sibi ergo in mala fortuna quod amicus conturbatus est videns alium pati allevabitur Alia causa quia generaliter delectatio superveniens minuit tristiciam Sed amicus compatiens et condolens ingerit delectationem Quia non est cum condolere augetur et amicicia et minuitur tristicia sua Conclusio 3a presentia amici in tristicijs est mixta Sed in bonis fortune est omnino delectabilis et non mixta patet Quia quod est delectabile et contristatum hoc est mixtum Sed presentia amici in tristicijs est huiusmodi ergo secundum patet quia ipsum videre amicos semper est delectabile inquantum quilibet sentit illum esse cui magis vult et est et ex ratione speciali delectabilis presentia amici Quia facit quoddam augmentum consolationis et minuit tristiciam dum scilicet amicus sua visione et sermone consolatur dolentem amicum et maxime si sit expertus cognoscens mores eius quia scit et patitur sibi condolere Sed pro 2a parte Quia non amicus vult esse causa tristicie amico suo ergo est sibi tristabile quod videt amicum contristatum propter ipsum et in infortunijs suis Ex illo sequitur quod illi qui sunt virilis in fortune natura perfecta virtute refugiunt quod ut amici sint sed non eis in tristicia et tristicia sit ita magis quod excedit suas vires quia cum tales non sunt gravatim non delectantur in hoc ut aliquis compatiatur eis Sed muliebres homines gaudent in hoc quod aliqui tristicia eorum sunt sed angustiati et amant amicos ad hoc ut condoleant eis Sed tales non debent imitari ut dicit philosophus sed magis virilem qui melior est Sed pro 2a parte quia presentia amici tempore bone fortune affert dimodum delectationem inquantum amicus amico delectatur et inquantum amicus intelligit amicum gaudere in bonis suis Arguitur primo Tunc est opus magis amici quando sunt meliores quam scilicet propter melius conversari cum eis Sed hoc est tempore fortune ergo quod ratio arguitur vel pro 2a parte conclusionis 2e Hoc In malis fortunis presentia amici non est delectabilis quia per angustiata tristicia secundum non est delectatio vel consolatio Sed quando amicus est prius tristis alterius amici augetur tristicia secundum esse ergo hec

Quia per presentiam amici tristitia que
erat ut duo erat in duobus secundum se. Secundum
quod amicus est consolativus qui non
sinit filii vel in exili angustia. Tunc
tamen fit oppressus non potest aliud sublevare
unus aut est tristitia. Sed secundum quod amicus
consolans fit simul in consolatione
et secundum quod in tristitia coniungitur, secundum tris-
titia redundat in eum quam secunda intentione
in reflexione ex tristitia amici in unius
secundum affectum. Ad aliud dicendum quod non multi-
plicatur tristitia ex presentia amici secundum unam
rationem quia in altero afficitur quam
in secunda intentione quam redundans ex
alio in quo est prima relatione. Item
amicus est alter ego. Sed unusquisque
dolet de tristitia quam habet, ergo similiter
dolet de tristitia quam videt in suo amico
et non est ibi tristitie remissio.

Dicendum quod presentia amici condolentis
secundum quod est delectabilis et secundum quod
contristans, inquantum cum videat
utriusque affectus amici ad ipsum facit
delectationem. Hoc bono propter. Sed hoc
est parvis tamen inquantum vero est unum
cum ipso in affectu tristitia amici quam
condolet redundat in ipsum et est
magis consolativa quam contristativa in-
ducat cum gaudium prima intentione
inquantum ipso videt amicum propter suum
sibi gaudium habere amicum. Sed videt
dolorem secunda intentione inquantum facit
ipsum condolere. Sed ad hoc attendendum
inquantum in amico non est secundum primam
intentionem. Unde quam quodam circulo redun-
dat in ipsum amicum dolentem secunda intentione
dicendum cum similiter est ex ipso est contristatus
et in eo dolor prima intentione cui amicus
condolet, ei quod de remissio et quasi
secunda intentione et ipso rursus amico con-
dolenti condolet quam secunda intentione.

Ad aliud dicendum quod unusquisque dolet
de tristitia quam habet per se sicut eam habet
unde in opposito non est eadem tristitie in
omnibus. Item amicus non debet vocare
amicos ad condolendum, ergo presentia amici non
est ei consolativa. Antecedens patet in fortunis.

Dicendum quod amicus non magis ideo debet vocare
amicos ad condolendum eius quod fugiat eos
et quod illi non debet consolationi sed ideo
fit hoc ut non videatur amicus im-
potens et inhiberis quasi non potens
ferre aliquam tristitiam. Item hoc
presentia amici in infortuniis non est
mixta per omnibus mixtio est ex contrariis
secundum in duobus amicus est ad quod est in ipso
tristitia quam unus condolet alteri.

Dicendum quod amicus fit ad in utroque
non tamen eodem et ita hoc quod
est dolor unius est de consolatione alterius.
Item idem non facit contraria.
Sed ergo sentire amicus facit delectationem
ergo non facit tristitiam ergo amicus non
tristabitur videns amicum sibi condolere.

Dicendum quod idem secundum idem et eodem gradu
non facit contraria. **Dubitatur
de exemplo Platonis**
adducto ad rationem conclusionis. Sed fit con-
veniens et bono pondere videtur cum quod
non fit tale. Tunc amici tristitiam facit
quis moleste ferre et suam habet hoc
ergo quod amicus tristatur non alleviatur
tristitia sed augmentatur, ergo non videtur
ibi de pondere sicut in pondere. Item
videntur eadem causa et unum contrarium
sed delectatio est contraria tristitie ergo
tristitia quod delectationem facere non
diminuitur et non per tristitiam. Sed
inquantum sibi consolatio est idem
velle et nolle secundum ad hoc sequitur in eisdem
congaudere et condolere. Et videntur
dividere tristitiam. Dicendum quod simile est
qualiter unum in duplo et unum amici-
tia est quod simile est consimile in operatione
quod est unum et ad quod est duplicitas.
Quia amicus est alter ipse ergo quo ad
id quod amicus est unum non [illegible] re-
quiritur quod eodem gaudeat et doleat
sed inquantum et aliud unum ex ipso est
delectatio et ideo dicit [illegible] quod amici presentia
est [illegible] hec [illegible] est dimissio
tristitie tamen est consolatio. Est adhuc
[illegible] eo qui sed aliud ab ipso accipit
[illegible] dolorem [illegible] est ibi tris-
titia [illegible] dolorem in-
sentit sed [illegible] dolorem. **Du-
bitatur** de [illegible] amicis

Dicendum quod quedam sunt [illegible] ita quod [illegible]
ad eos qui [illegible] viros et [illegible]
ad eos qui sponte ad amicos accedunt
[illegible]
[illegible] complete [illegible] amicos

ad bona sua fortunia. Secunda delecta-
bile est ut amicus intersit amicis de-
lectans in prosperis bonis suis ergo tarde
et in quadam pigritia debet advocare amicum
ad sua infortunia. Secunda non debet
quis tradere amicis esse munus de ma-
lo in prosperis quando ad sufferendum
ego infortunatus sufficit quod ego
sum infortunatus non autem ut alii
sint mecum contristati. Tertio tunc maxime
sunt vocandi amici quando cum
pauca sua turbatione possunt amicum mag-
nis prave iuvare. Circa tertium est
pro tertia documenta primum quod amicus
debet esse promptus ad amicos infortuna-
tos non vocatus ut eis benefaciat.
Secunda hoc est proprium amici benefacere
et maxime ad illos qui sunt in magna
necessitate et qui se hoc non digni-
ficant et qui hoc non exigunt quia
hoc fiet ab ambobus amicis melius.
Nam et qui dat magis opus facit
virtutis quia videtur magis sponte dare
et ille qui recipit virtuose facit
nolendo amicum gravare quia ipsum
non vocant. Est ergo ambobus me-
lius quia recipienti per providentia
quam quis patitur in requirendo
amicum et dantis magis delectatur.
Secunda quod se ipso non vocatus facit
opus virtutis. Tertio in bonis fortunis
debet esse amicus promptus ad cooperandum
quia ad hoc est utilitas amicorum ut se
invicem cooperentur. Tertio ad hoc quod
beneficia suscipiens ab amico debet esse
remissus et tardus quia verecundum est
et cavendum inhonestum in operibus indelec-
tabilis et ut aliquis existimetur non
delectabilis quod hoc secundum inquietudinem est
repulsa amico est eo quia vult aliquid
petere ab illo. Et hec debemus concludit
ostendit quod presentia in omnibus est eligibilis.

Item in ... dixit quod in for-
tunis maioribus verecundum est ad amicos
cum gravamen est. Hic tertio documentum
dicit quod triplex est infortunium. Aliquid
quod excedit vires utriusque ita quod
neuter non potest se de illo expedire si potest
tamen expedire quod plures ut neuter non
potest trahere manum in tali debet quis
advocare in partem amicos in auxilium.

Aliud est ita magnum quod per se
amicos non potest evitari. In tali non
debet vocare amicos ut sic dicitur occupatus
cautus inter quia provocet eos ad
angustia et gravamen. Tertio ita parvum
de quo potest quis se expedire. Sed tunc
vocare amicum est ostendere se esse
mulierem ut cadit in luctu quia est
hoc se ostendere imbecillem et debile
querere alienum auxilium. Et ergo
dicit in duobus ...usque de infortuniis
primos dictis.

Quod delectabilissimum sit amicos invicem convivere

Postquam philosophus tractat de utilitate et necessitate
amicorum hic consequenter movet questionem
tertiam et dicit quod amicis eligibilissimum
est convivere. Secundo quod sicut in sensu videndi
sunt quae sensibilia maxime delectabilis
sit presentia amici et vult quod sicut visus
secundum quod sunt aliqua in quibus delectatur
in operationibus propriis ita etiam maxime
delectatur in operationibus amici unde autem
ipsum manifestat operationes alias sunt
visus qui fertur super rem presentem
et ideo visio amici est magis delectabilis
et ex isto infert quod convivere est delec-
tabilissimum amicis et probat hoc per
similitudinem dicens Sicut enim
in amore mulierum amantibus est magis
appetibile ad quas amant et magis
diligunt sensum visus quam alios
sensus exteriores quia per visionem magis
sunt prope et secundum eandem
conservantur ita etiam in amicitia est
delectabilissimum convivere. Secundo quod
sunt interiorum ... plures dicimus
convivere delectabilissimum amicis intelligit
intellectus ab amicitia procedentes.
Actus enim qui sunt ab amicitia sunt
gaudere benefacere benevelle et convivere amicum
benevelle includit in se gaudere quia
quicumque vult bene alteri vult et quod
et ipse benefaciendo includit in se bene
velle quia licet quis possit bene facere
male volendo tamen non proprie hoc
non facit bene nisi faciat hoc animo
benevolo. Convivere autem claudit in se
benefacere convivere cum amicis est ipsos
gaudere in dictis et in operibus virtuosis

Cum autem sic communicant isti sibi be-
nevolunt et faciunt et ita communicationem
dant in se omnia bona in amicitia talis
erit eligibilior actus inter actus amicie

Conclusio Communicare est maxime
delectabile in amicitia quod probatur quia
prima amicitia in communicatione consistit
...nec bonus bonis sed cum maxime communicant
tunc in convictu ergo communicare est maxime
proprium et delectabile amicorum Secunda ratio sic
sicut se habet homo ad se ipsum sic ad amicum
sed ita se habet ad se ipsum quod est delectabile
et eligibile quod sentit se esse ergo maxime
erit delectabile sentire amicum esse
in communicando per mutuas operationes
amici vident sic et sentiunt se esse
ergo hoc erit eis maxime delectabile

Tertia est per experientiam quia videmus
quod homines cum sunt ... se conservant
maxime in illa actione in qua magis
delectantur et quam reputant finem esse et
gratia cuius eligunt suam vitam quia ad
hoc totam suam vitam ordinant
Et inde est quod quidam cum amicis potant
quidam ludunt alias quidam exercitia
sunt luctatoribus quidam simul venantur
alii simul philosophantur ita quod singuli
maxime in illa actione volunt conversari
cum amicis quam maxime diligunt Sequitur
est quod communicare est delectabile
quoniam volunt tunc suos amicos in op-
tima operatione secum potest esse
... probatur ex dictis in moralibus
Primo quod communicare in amicia corporali
... in more venereo sed inde
est delectabile ... more venereo
ergo communicare est delectabile amicis in vera
amicia Tertio ... actus est delectabilis
amicorum qui ceteros actus amicie includit
sed talis est ... in 2o libro li
... duo probationes sunt ex Buridano

Conclusio 2a Communicatio amicitia est mala
bonorum vero bona primum probat philosophus
quia mali communicantes in pravis
operationibus fiunt ... et po-
tentiores ad malefaciendum Et illa
amicia inducit ad malum et cum mali
sint instabiles semper de malo in
peyus procedunt quia unus extra
malum ... impediendo ... malitie
alterius Secundum probat quod amicia
bonorum semper promovet ad melius du-
plex in utroque crescit bonitas ex bonis

colloquiis et operationibus unde
unus talis unus dirigit se per
operationem alterius dum recipit id
in se quod placet amico et gaudetur
in quibus a bonis recipies bona
... unde quod bonum a bonis ...

Primo felicitas est delectabilissima
... sed communicare non est felicitas
ergo de ... quod communicare non est delecta-
bilissimum amicorum Dicitur quod felicitas
est ... delectabilissima sed illa
... ...
... ut de amicitia communicatione
quod est delectabile ... et tamen
... et non est felicitas 2or
Esse amicorum sanum et fortunatum est
delectabilius quam communicare ergo ... quia
quilibet eligeret amicum suum esse sanum et
... fortunatum absentem magis quam
esse presentem infirmum et ... ergo

Dicitur quod communicare in infirmitate vel
in infortunio vel in aliquo alio
impedimento non est semper actus
amicie ymo hoc est ... contractus
amicie communicare amicorum est semper et
... secundum ... in moribus
... et sine impedimento hoc autem in-
cludit sanum et fortunatum et et de eo
... 3or Amicus eligibilis
est ... in se virtutes quam communicare
amici ergo communicatio non est delectabilissima
in amicitia Dicitur aliqui quod ista
... sed ... superlativum
sed ... superlativum ...
... delectabilissimi
est quia non est delectabilius 2or secundum
... fiat ... aliquid
... aliquid est delectabilis ...
... dicunt alii quod ... capi-
... figura ... ubi ...
... ad augendum ... modo
superlativum pro positivo Aliter di-
citur in 2o moralium quod communicare est delecta-
mentum ... sed ... ad
alios actus qui procedunt ab amicia
Et ita ... superlativum ...

4or Contra ... non est ...
... non est magis
delectabilis quia delectatio ...
que est ... appellat ...
more venereo sed amor uxoris
est magis delectabilis ...

ergo videtur propria esse circa delec
tabilem secundum tactum. Dicendum quod
quantum ad delectationem bestialem
que est secundum tactum non habet simile
medium actus venereus in avaritia sed
quo ad delectationem que est in congressu
et illa est maior quam visus unde
actus venereus perficitur ut unus
alteri secundum congressum et tangere
in tali autem est delectatio quia
tactus complet congressum sed hoc
est bestiale plus quam humanum. Bestie
inflammate congressu admittunt que
cumque masculum sive turpem sive
pulcrum. Alios considerat secundum humanum
congressum secundum quem ipse actus hominis addit
ultra actum bestiarum et videre ad
actus venereos est delectabilissimus
sicut quod sensus visus fundatio est
perfectior et certior. Ad tertium dicendum
secundum Aristotelem qui ducit mine
vinit sed visus est hic ad ergo in
me competit avaritie que consistit
in unione ad aurum. Dicendum quod
licet philosophus dicit de visu secundum quod est
rei perfecte et congnoscit talis mediens
operationem animam. Ad tertium. Avaritia naturalis
est ergo debet dici secundum sensum naturalissimum
sed naturalissimus sensus est tactus ergo
videtur propria est in sensu tactus. Dicendum
quod sicut tactus sic et quilibet alius sensus
est naturalis sed sensus visus super
omnes addit eo quod est subtilior et
plures res cognoscit et certius
ergo avarus delectatur per ipsum
magis aurum quam per alios. Amor
sicut sensus visus est de naturalibus
ita et auditus ymo magis quia sola
magis videtur consistere delectatio avari
quando se per auditum. Dicendum quod delectatio
auditus que est de huiusmodi auri
parte dulcis sed ita refertur ad delectationem
visus quia audire aurum sine visu
non est plena delectatio et ideo plus
datur delectatio visui quam auditui. Ubi
et auditus de auro qui est per quendam
famam non est ita delectabilis sicut
quod habemus dicit Hermius
Sed dimissa questione avaricie
tamen que sunt similes

Ad. In hoc libro determinandum
sit de delectatione tanquam
adiuncta felicitati vel ad fe
licitatem requisita. Postquam
philosophus determinavit de virtutibus
moralibus et intellectualibus de continentia
et avaritia que habent quandam affi
nitatem cum virtute. Consequenter
in hoc libro intendit determinare de ipso
fine virtutis et primo determinat
de delectatione que a quibusdam dicitur
esse finis virtutis et deinde de felicitate
que secundum omnes est finis virtutis.
In primo autem probat quod in hoc passu
sit determinandum de delectatione. Sciendum
quod quamvis in 7o sit de delectatione
tractatum ubi actum est de ea inquantum
est materia continentie et incontinentie in alia
de qua dicit ubi dispositiones potissime etiam consilia
et cetera talia ideo iterum resumit trac
tatum novum de delectatione secundum quod ipsa
adiungitur felicitati et ideo tractat
hic proprie de delectatione spirituali.
Sciendum quod delectatio duplici modo pertinet
ad duos processus artifices. Primo quidem ad eum
pertinet ad philosophum qui habet considerare que
sunt nature humane. Sed quantum ad quasdam
species delectationis pertinet ad scientiam naturalem
et quantum ad aliquas pertinet ad scientiam
moralem. Secundo vero ad veram delec
tationem pertinet ad tractatum de contemplatione.
Sciendum quod quodcunque aliquid refertur
ad alterum duobus modis vel tamquam
preparatorium ad ipsum sicut domus respondens
ad finem; 2o ut perficiens aliud sicut
cibus requiritur ad vitam corporalem.
3o sicut aliquid excitans et adiuvans
sicut cibi regimen ad aliquid operandum
et complendum. 4to sicut aliquid coadiu
vans aliud ut sicut diximus ad que
requiritur calor. Hoc non habet est doctoris
Thome in prima 2e questione 4ta. Conclusio
prima. Ad felicitatem requiritur delectatio
concomitanter, delectatio enim causatur
ex hoc quod appetitus adiungitur in bono
adepto sed felicitas est adeptio summi
boni ergo felicitas non potest esse sine
delectatione. Et concomitanter delectatio
habet se ad felicitatem. Conclusio 2a. De
delectatione agendum est in moralibus
et sufficit in in hoc libro probat cum 3bus
rationibus. Prima quod quod maxime proprium
generatur nature humane sed delectatio
in scientia que est de humanis

Cuiusmodi est moralis sed delectatio
est huiusmodi. Hoc quia directores
hominum instruunt iuvenes quas
delectationes sequi et quas tristitias
fugere debent et maxime in delectatione.
Nam volentes eos provocare ad bonum
et declinare a malo dum pueri
bene agunt solent eos delectare
dando munuscula, dum male
tristant eos verberibus. Hoc non
ideo est quia delectatio maxime videtur
apparere cum huiusmodi. Secundo est quod
inficere est ad virtutem moralem sed
quae stat in suo fine est huiusmodi determinare
sed delectatio est huiusmodi. Hoc quia
prius negotium de virtute est et de
eo quod virtutem respicit ut finem.
Hoc quia gaudere quibus oportet et tristari
quibus oportet hoc extenditur ad
omnem virtutem. Laudem autem non est
sine delectatione et ideo dicit textus 44
delectatio et tristitia extenduntur ad
omnia quae sunt huiusmodi vitae et habent
magnam operationem ad hoc ut homo vivat
bene etc. Ideo est sicud [illegible] delectet
et tristetur. Tertio [illegible] ad quod
maxime sed dubium est in moralibus
sed [illegible] delectatio sed delectatio est huiusmodi.
Hoc quia circa delectationem multe sunt
dubia ex diversitate philosophorum.
Aliqui dicunt quod omnis delectatio est aliquod bonum
et quidam quoddam malum et huiusmodi dividuntur
quia quidam dicunt omnem esse malum
quia sunt vere persuasi quod aliquas
[illegible] existimant
quod expedit dicere delectationes esse
malas. Ideo quia ita sic ut apparet
quod multi sequuntur et inclinantur ad delec-
tationes et ideo [illegible] in contrarium
ut dicantur omnes mali quia sic
venies ad medium ut boni intrarent
et mali dimittant sicut faciunt illi
qui ligna tortuosa dirigunt in [illegible]
tunc ita dicant etc. in contrarium.
Item sed istos reprehendit quia
talis opinio se magis impedit sermones
cum ex tali dicto contrariae vitae, quia
in operabilibus magis credentes operibus
quam sermonibus sed illi qui dicunt
esse delectationes fugiendas prosequuntur
aliquas aliquando [illegible] non est
qui non in aliqua operatione delectetur
et ita sermones sui erunt sperati
et opus suum [illegible] unde sed dicunt

Si enim aliquis vituperans omnes de-
lectationes aliquando videtur ad aliquam
delectationem inclinari dicit [illegible] quod
omnis delectatio sit eligenda. Non enim multo-
rum vulgaris est [illegible] distinguendo
hoc quod malum [illegible] bonum sed [illegible] etc.
accipit quod bonum quod in vero bonum appa-
reret. Ex hoc infert quod sermones veri
non solum videntur [illegible] utiles ad scientiam
sed etiam ad bonam vitam. Creduntur enim
eis inquantum concordant cum operibus bonis
et per hoc [illegible] sed aliquis [illegible]
delectationes quod malas ut aliquis ab
eis retrahatur. Quod delectatio [illegible]
in proposito huiusmodi. Arguitur primo
delectatio non requiritur ad felicitatem
quia per se et sufficiens bonum nullius
indiget sed felicitas est huiusmodi.
Dicitur quod felicitas indiget delectatione
non quia requiritur ad eam sed quia
fit ad ipsam. 2o delectatio impe-
dit actum intellectus sed operationem virtutis
in qua consistit felicitas ergo non quod impe-
dit eam ergo delectatio non requiritur ad
felicitatem. Dicitur quod delectatio propria et
[illegible] aliorum habitus non impedit
delectationem eius sed magis confortat.
Nam quae delectabiliter [illegible]
operamur sed delectatio extranea illa bene
impedit operationem virtutis et talis non est
in felicitate, sed [illegible] habitu
[illegible] 3o [illegible] delectatio est
in [illegible] sed felicitas [illegible]
[illegible] quia omnis passio [illegible]
[illegible] delectatio est quaedam passio.
Dicitur quod passio [illegible]
et hoc est in [illegible] alia [illegible]
vel [illegible] quae metaphorice
dicitur passio [illegible]
quaedam passio [illegible] delectatio de qua hic
est de genere passionis [illegible]
4or [illegible] Plato quod dicebat
quod delectatio est generatio [illegible]
[illegible] felicitas non est [illegible]
Dicitur quod intelligit Plato de delectatione
corporali quae est in [illegible] non autem
de delectatione spirituali de qua hic.
Item delectatio semper consistit
tantum in tactu et aliis [illegible]
sicut [illegible]
sed felicitas non est in [illegible]
Dicitur quod [illegible] loquitur de delectatione
[illegible] et corporali [illegible] Item
Quod non requiritur ad operationem virtutis

Non requiritur ad felicitatem
sed delectatio non est in operatione. Sed
de operatione virtutis fortitudinis que est
circa tactus et circa terribilia mortis
Dicendum quod operatio fortitudinis secundum
se non est delectabilis, tamen considerata
secundum quod coniungitur fini est delectabilis
[illegible] tamen propter talem operationem ad
[illegible] et vitam ¶ 7or Ad 7um
[illegible] tractatum non est de delectatione et delec-
tatione. Ideo simpliciter non est idem
circa quod est vita et ad quod
vita ordinatur. Sed vita nostra est
circa delectationes et tristitias ordinatas
autem ad felicitatem contemplativam
sunt ad finem ultimum. Ergo non
in isto libro ubi vult determinare
de felicitate debet determinare de delectatione
Dicendum quod primo dicitur in hoc libro
determinandum de delectatione quia similia
rei debent sic tamen re determinari. Sed
delectatio est similis felicitati de qua
hic ergo debet hic de ea determinari. 8or
Probatur qui dicit quod felicitas non
est nisi quod fine delectatione. Item
delectatio causatur ex coniunctione convenientis
cum convenienti. Sed in felicitate contempla-
tiva intellectus coniungitur ad id quod
maius est. Ergo in ipsa est maxima
delectatio unde quodammodo [illegible] de-
terminare. Secundum finem optimum et perfectum
est mensura omnium que sunt in illo
genere. Ergo in felicitate contemplativa debet
determinari de delectatione. Ad [illegible]
Dicendum quod virtus moralis est circa
delectationes corporales et ad eas non
ordinatur sed illarum est medium, sed ordinatur
autem ad delectationes intellectuales et
ideo congrue determinatur hic de delectationi-
bus spiritualibus ad quas virtus ordinatur
9or Sicut dicitur intellectus et affectus
sic et perfectiones eorum. Sed bonum est
perfectio affectus, delectatio autem est
ipsa operatio hic et [illegible]
de felicitate intellectuali. Ergo non
debet hic determinare de delectatione
que est affectus. Dicendum quod in felici-
tate contemplativa concurrunt [illegible]
non tamen requiritur verum sed etiam
ut bonum [illegible] intellectus
et est ex coniunctione [illegible] ad
intellectum sequitur delectatio. Et ideo
debet et hic de ea determinare

Amor est delectatio convenientis
nature ergo non est maior apud [illegible] quam
humanos. Ideo [illegible] delectatio est ex
coniunctione convenientis cum convenienti. Sed cuilibet
nature est aliquid conveniens ergo in qualibet
natura erit delectatio [illegible] in
tardius delectatur. Dicendum quod delectatio
maior est apud humanos quam [illegible]
illi [illegible] aliquid appetitur cum quod
secundum finem totum ambitur. Sed delectatio
[illegible] nature [illegible] in est
delectatio et [illegible] est intellectualis
Aliis autem tantum [illegible] 8or
Corporales delectationes fiunt secundum
tactum ut dicit Philosophus. Sed [illegible] inter
omnia [illegible] tactus nobilissimus | subtiliss. [illegible]
ergo ipsi maiores sunt delectationes. Dicendum
quod est in qualibet natura sunt ipse de-
lectationes. Sed quia in natura non corporali
sunt maiores delectationes [illegible] sicut
[illegible] ergo maior est apud hominem
9or Aut dicitur Philosophus intelligit de delec-
tationibus corporalibus aut intellectualibus.
Sed nullum illorum. Non de corporalibus
quia ille etiam sunt in brutis. Non de
intellectualibus quia [illegible] sunt in
intelligentiis. Dicendum quod loquitur de [illegible]
iste secundum ordinem quo corporales ordinantur
ad spirituales et secundum istum ordinem in
non sunt tante delectationes sicut in homine
10or Opus est [illegible] non intrinsecum
[illegible] in [illegible] Multi sunt
[illegible] et [illegible] agentes sed [illegible]
sunt [illegible] in mente
ergo [illegible] non [illegible] verum
Item de [illegible] in [illegible] quod [illegible]
est [illegible] in [illegible] quia [illegible]
et [illegible] non. Dicendum quod [illegible]
non impedit [illegible] quod est in mente
de [illegible] sed [illegible]
maior [illegible] qui [illegible] aliquid
[illegible] mala non [illegible] credet
ea [illegible] bona quia apud [illegible]
magis demonstrat [illegible] verba

Utrum delectatio sit mensura et regula boni et mali moralis

Propter quod sit hic determinandum
de delectatione consequenter incipit de ea
determinare. Et primo propter opiniones
aliquorum de delectatione. Secundo determinat
veritatem de ipsa. Primo autem prosequitur
opinionem Eudoxi qui dicebat delectationem
esse de genere bonorum. Circa hoc ergo [illegible]
Dicendum primo quod Eudoxus ponebat
delectationem esse in genere boni et ad hoc

adducebat 2 raciones quas pot(est) philosophus
in textu Prima ad quod omnia appetunt
racionalia et irracionalia est omnibus bonum et
per se bonum Sed delectacio est huiusmodi
ergo Actor quia unumquodque appetit id
quod est sibi bonum ergo quod appetunt
id est omnibus bonum et per se bonum Et
preterea Et huiusmodi sermones Eu-
doxi credebantur propter eius non potere
utilitatem racionis sed magis propter
bonos mores eius quia non videbatur
dicere propter passionem vel amorem ab eo quod
alius quia abstinebat a delectacionibus
quas tamen dicebat bonas 2a racio
per se fugibile oppositum per se eligibile
Sed tristicia secundum se fugitur ab omnibus
ergo delectacio que opposita tristicie est
per se eligibilis etc est quod optimum
Actor confirmat per terciam Prima a
nullo queritur quare habet delectacionem
tamquam ipsa delectacio sit finis per se
que alia queruntur 3a de quod
appositum quibuscumque bonis facit ea
eligibiliora est per se bonum delectacio
est huiusmodi ergo prudencia cum delectacione
est eligibilior sit sola Prima delectacio
est secundum formati habitus Sed
harum racionum dicit quod insufficiencia
ex opinione aliorum omnibus quomodo aliqui
obviant dictis racionibus Unde cum obviant
contra 3am racionem Prima per hoc quod aliquid
additum alteri facit ipsum melius non potest
concludi quod sit per se bonum sed solum quod hoc sit
bonum Prima omne bonum est quodcumque si
non sit per se bonum additum alteri melius
quam si sit per se plato eciam obviat contra
eandem racionem valet per se bonum per nullius
adiunctionem efficitur eligibilius
Sed delectacio fit eligibilior per addicionem
prudencie et alterius ergo non est per se bonum
et ergo plato ex eodem quod ponebat
Eudoxus verum tamen quasi defendens
Eudoxum obviat arestoteles contra platonem quia
quo dicendum Et plato ponit per se bonum
ipsam divinam bonitatem sed per se bonorum
humanam hominis 3a autem divine bonitatis
nihil potest apponi quod sit alias bonum quam
participando divinam bonitatem etc secundum
platonem per se bonum non est melius aliquo
addito huic ergo processum platonis [illegible]
[illegible] Prima secundum hanc racionem platonis
nichil erit in rebus humanis per se
bonum Prima quodlibet bonum humanum

sit eligibilius addito sibi quocumque alio
bono Non enim potest inveniri in humani-
tate humane aliquod bonum quod non
sit melius per appositionem alicuius alterius
ergo textus dicit Delectacio est aliquid
quo nos communicamus Prima tale est quod
queritur per appetitum et non est bonum separa-
tum de illo enim bono non est verum
quod sit aliquid melius Obviant quidam
contra primam racionem Eudoxi dicentes
quod non omnia bona appetunt Prima aliqui
appetunt delectaciones irracionabiles et
non bonas quia sine racione appetunt
Sed potest obviari sic dicentibus quod dicunt
Et isti non dicunt verum semper sed
quodammodo 2 videtur enim quod omnibus videtur
esse verum eius racio est secundum doctorem
sanctum Prima non est possibile quod naturale
iudicium sensum [illegible] in omnibus fallit si
ergo observantur ad videntur hoc dicere
quod intellectum non est sed in appetitu non
sit nisi eius quod sit bonum ergo id quod
ab omnibus appetitur [illegible] omnibus
Et potest quod ille qui [illegible] fidem
[illegible] non est aliquid probabilius
illo quod admittit, [illegible] ergo hoc est
quod dictum omnia bona appetunt ergo negantes
hoc propter verum non dicunt totum semper/ [illegible]
aut secundum quod verum dicit quod si instaret
de malis qui sunt intellectum i irracionabiliter
appetunt delectaciones sit aliquid quod
dicunt secundum quod non omnia appetunt bonum non
[illegible] malis est semper verum
quod dicunt [illegible] enim est etc quoddam
naturale bonum quod ipsi etc appetunt
[illegible] in talibus et si modicum in hoc
[illegible] sit tamen totum modicum [illegible]
[illegible] est obumbratum quia manet in
[illegible] ergo [illegible] plane
omnia bonum appetunt nondum est dicere
sicut dicunt sapientes Opponunt
etc alii contra 2am racionem Eudoxi
dicunt enim quod non sequitur quod si tristicia sit
mala quod delectacio sibi opposita sit bona
per se Prima contingit malum [illegible]
[illegible] malo sicut prodigalitate illiberalitati
et ambo ea secundum bonum et malum contingit
[illegible] quod est neutrum, in medius
sicut ergo non sequitur hoc est fugibile scilicet
prodigalitas ergo oppositum ei scilicet
illiberalitas est eligibilis Sic in
proposito non sequitur tristicia est fugibilis

per se ergo delectatio per se eligibilis. Secundo, ratio improbat etiam. Nam quia probat oppositorum [?] ... Sed quia male arguunt, quoniam non est simile de prodigalitate et liberalitate, et tristitia et delectatione, quoniam prodigalitas et liberalitas opponuntur ut malum malo, sed sic non opponuntur tristitia et delectatio, sed sicut bonum malo. Ergo videtur quod si tristitia est fugibilis, delectatio est eligibilis, pro conclusione questionis.

Secundo, quod bonitas et malitia moralis proprie consistunt in voluntate, ita quod non quis dicitur bonus vel malus ex hoc quod facit, sed ex voluntate qua facit. Voluntas autem mensuratur ex fine, quia id est finis voluntatis in quo quiescit voluntas; finis autem voluntatis et cuiuslibet appetitus in bono est delectatio. Et ideo secundum delectationem voluntatis humane proprie dicitur homo bonus vel malus. Nam qui enim facit opus virtutis et gaudet in eo bonus est, malus autem qui gaudet in malo. Non autem bonitas vel malitia ex delectatione consequitur. Nam in rebus secundum appetitum consequitur et bonum et malum contingit esse delectatum [?]. Sed voluntas bonorum delectatur in rebus secundum convenientem rationem, quod non curat voluntas malorum.

Conclusio: delectatio voluntatis est mensura boni vel mali in moralibus, quoniam ex voluntate dicitur quis bonus vel malus; voluntas autem dicitur bona vel mala ex delectatione, quia scilicet in eo in quo quiescit. Si quiescit in bono et delectatur in eo, bona est, et si in malo, mala est. Arguitur primo: mensura aliorum debet esse primum in illo genere; sed delectatio non est primum in genere moralium; ergo etc. Quia amor et desiderium precedunt delectationem, nisi enim aliquis aliquid desideraret non delectaretur in eo dum ipsum assequitur. Dicitur quod amor et desiderium precedunt delectationem in via generationis [?], sed in ratione finis delectatio est prior; ipsa est enim desiderium ad delectationem, et [in] operibus enim finis secundum rationem prior. Ergo quia delectatio est finis aliorum, ergo bene potest mensura aliorum esse. Dicitur: Contra, mensuram et regulam oportet esse uniformem, sed delectatio non est uniformis in omnibus, quia delectationes

quedam sunt bone quedam male. Dicitur quod delectatio et si sint diverse [?] secundum species, tamen in quolibet est id quietis per quod delectatio potest dici conformis, scilicet quies in bono, quoniam quilibet delectatur in aliquo quia quiescit in eo et ipsum bonum sibi videtur, et id potest dici mensura. Nam ille est bonus cuius voluntas quiescit in vero bono, ille autem malus cuius voluntas in falso, quamvis bonum appareat. Contra: iudicium [?] semper est de effectu per causam quam econverso. Sed bonitas et malitia operationum sunt cause bone vel male delectationis. Ergo videtur bona operatio esse mensura in bonis moralibus et malorum in malis. Dicitur quod ex quo delectatio perficit operationem per modum finis, quoniam finem operantem ordinat in adeptione delectationis, ergo non potest operatio dici perfecta et bona nisi ex consequenti delectatione; in bono operatio videtur esse causa delectationis in genere cause efficientis, sed delectatio est causa operationis in genere cause finalis. Sed finis est potissima causarum; ergo melius dicitur mensura boni vel mali ex delectatione quam operatione. Ista questio est doctoris sancti Thome in prima secunde, questione 34, articulo ultimo.

Contra: arguitur contra Aristotelem quia defendit Platonem, scilicet quod omne bonum appositum alteri facit ipsum melius. Arguitur: plus distat bonitas primi a bonitate cuiuslibet creati quam unitas [?] a quolibet unitate numeri; sed millesima pars addita toti ... que est minima non efficitur maior [?]; ergo ... bono ad ... quodlibet minimum non facit ipsum melius.

Dicitur quod bonum est duplex: scilicet bonum participans bonitatem, et de isto loquitur Aristoteles [?], quod ipsum admixtum alteri facit melius quia habet rationem boni. Aliud est quod est per se bonum, sicut ea que ex se comprehendit bonitatem; et hoc quidem non facit melius per additionem cuiuslibet alterius ad ipsum, quoniam tota ratio bonitatis est in aliquo ... bono [illegible] non potest fieri [?] ... participans rationem bonitatis, sed quando admixtum [illegible] ... Dubitatur de secunda ratione Eudoxii in qua assumebatur, an sit firma vel non. Dicitur quod ratio est infirma. Non enim oportet quod id sit

per se bonum quod appositum alicui
facit ea eligibilius delectabile
cum additur honesto facit eum eligibilius
sed non est per se bonum patet quia aut
delectabile superadditum honesto est eiusdem rationis cum eo
aut non si eiusdem tunc illud super quod additur necessario
sit admixtum quia est duorum si aut
est alterius tunc cum honestum est per
se bonum delectabile non potest esse per se bo-
num quia non sunt per se duo bona. Tertia
ratio Eudoxi tangit contra confirmationes
predictas quia esset quoddam per se bonum
quod ei admixtum aliud fieret eligibilius
quia licet prima dicunt quod beatitudo cum alio
bono est eligibilior quam per se
Dicendum quod aliquid dicitur eligibilius
et melius altero dupliciter uno modo secundum comparationem
eligibilitatis vel bonitatis et
delectatio admixta honesto et multis aliis
facit ipsum eligibilius et sic dicunt
non sit per se eligibile fieret magis bonum
Alio modo eligibilius quia magis ac-
cedit ad per se bonum quod est ratio boni et
sic delectatio non facit honesta eligibiliora
honestum enim secundum se plus accedit ad
rationem veri boni quam quodcumque aliquid
bonum sibi adiunctum sicut delectatio. Sic facit hec
ratio sic concludit. Ipse aut ariendo non
considerat nisi primum modum boni et eligibilis
et ideo quia sua non sequitur ex ratione. Ad rationem
dicendum quod beatitudo in se non est proprie
beatitudine simili et eo quod ex illo per se
bono separato fit hec bonum simile non
recipit est melius esse quocumque modo
bono sibi admixto
Utrum delectatio sit de genere bonorum
Postquam philosophus detestat opinionem eorum qui dicunt
delectationem per se esse bonum consequenter
tractat opinionem eorum qui dicunt eam esse
de genere malorum et circa hoc primo arguit
sicut Plato dicendo quod tres rationes eorum
erant qui dicebant delectationem esse non
bonum. Prima quia omne bonum est simpliciter; delectatio
non est simplex ergo et cetera. Nam sanitas simplex est
hoc videmus bonum si bonum est hoc non
Sed contra hanc rationem philosophus instat quia
operatio virtutis est bona et similiter felicitas
que est quedam operatio tamen non sunt simplices
Unde textus Neque enim operationes
simplices sunt nec felicitas bonum cum non solum
in simplicibus sed etiam in omnibus quibus inest
magis et minus. Secunda ratio omne bonum
est determinatum, delectatio est indeterminata ergo et cetera.
Maior quia Pythagoras posuit duas coordinationes

unam bonorum aliam malorum
et finitum posuit in coordinatione
bonorum infinitum vero in coordinatione
malorum. Unde et etiam vero per se est
Pythagoras. Minor quia delectatio suscipit
magis et minus. Contra hanc rationem et
arguit philosophus pro quo dicendum quod ali-
quid suscipit magis et minus dupliciter uno modo
per accessum ad aliquid unum vel recessum
ab eo. Vel uno modo in concreto alio in abstracto
Primo modo cum aliquid dicitur magis et minus
per accessum ad aliquid unum vel per re-
cessum ab eo. Secundum hoc id quod in se
bonum est unum et simplex tunc in se non
suscipit magis et minus. Et ideo non dicitur
magis et minus in abstracto sed potest dici
magis et minus in concreto secundum quod subiectum magis
et minus participat hoc est forma ut albedo in luce
que non dicitur ipsa magis vel minus sed corpus
album dicitur magis vel et minus album eo quod per
fectius vel minus perfecte participat
albedinem. Secundo autem aliquam formam in con-
creto instat quedam proportio multorum. Et
forte etiam secundum proportionem et rationem suam
recipit magis et minus ut de sanitate et
pulchritudine. Sanitas enim instat proportione
humorum in corpore pulchritudo autem proportione
membrorum adinvicem et coloris. Et ergo ista
proportio variatur non solum corpus dicitur magis
sanum vel minus sed etiam sanitas in se
considerata dicitur magis et minus
Est ergo ratio contra ad intentionem quia
aut Pythagoras dicit delectationem esse
indeterminatam. Prima quia ipsa delectatio susci-
pit magis et minus. Illud secundum unum plus quam
alius delectatur. Et secundum hoc etiam virtutes
non erunt bone patet quia unus contingit
esse plus iustus quam alius. Aut quia
ipsa delectatio suscipit magis et minus
in abstracto et tunc considerandum est quod
quedam delectationes sunt simplices et in parte que
consequuntur contemplationem et quedam
aut sunt delectationes in parte puta
que sequuntur operationem contemplationis atque
sensibilium sicut armonia sonorum
vel coloris vel saporum et cetera
de primis vero similiter infirmum est tales
enim cum sint simplices sunt non potest dici
indeterminate ergo quod recipiunt magis
et minus. Quia forme simpliciores in
abstracto non recipiunt magis vel
minus ut de istis delectationibus, forte
haberet aliquam apparentiam verum tamen
nec ob delectationes que recipiunt magis

Aliquid suscipit magis et minus dupliciter

et magis et minus dicitur indeterminata et non bona
nisi enim prohibet quod delectatio susci
piat magis et minus et sit determinata, sicut
enim sanitas dicitur determinata, magis tamen aliquis
attingit eam ad quod ordinatur licet
forte ad hanc sanitatem perfectissime at
tingere sicut sanitas quod dicitur determinata
quam attingit consuetudo naturae humanae.
ex hoc enim dicitur aliquid determinatum, quia
attingit proprium terminum. Non enim sanitas
recipiunt eandem commensurationem humorum
etiam quod alia mediata tamen non sit sanitas
vel neque similiter in uno ut in eodem
sit eadem est ratio de delectatione. Secun
da que est platonis. Nullum imperfectum
est bonum delectatio est imperfecta ergo
hoc probat plato quia omnis
motus est imperfectus delectatio est
motus ergo. Sed etiam hoc nititur
quod omnis quod delectatio non sit motus quia
omnis motus est tardus vel velox de
lectatio neutrum est horum. hoc autem aliter
... omni motui inest alterum horum
sed tamen non utrumque quia sic secundum comparationem
in aliud sicut motus ultimi orbis non
est tardus quod sic ad forte quod per comparationem
ad aliud motum inferiorem qui complet
in breviori tempore potest dici tardus sed hoc
probat quod eadem ... quod potest dici
delectatus velociter sicut irasci quia sic
est promptus ad delectandum non tamen potest dici
quod ipsum delectari fiat velociter sicut
ambulare potest dici tarde. Item
... dispositionis in de
lectatione velociter vel tarde secundum quod
operatur secundum delectationem tamen secundum quod
operatur secundum delectationem non contingit
hanc operari tarde vel velociter sed
delectatio est magis in facto quam
in fieri. Appellat autem hic operationem
secundum delectationem secundum ipsum delectari
dispositionem autem in delectatione dicit
ipsum motum quo aliquis dispositus
inducitur delectatio. Tertia ratio quam
plato probat etiam hoc est omnis
generatio est imperfecta, delectatio est generatio
hoc quod generatio est via in perfectionem
et hanc solvit potest quod intendimus
hoc omnis quod delectatio non est generatio
et omnis generatio est ex aliquo determinato
et in ipsum fit dissolutio generati, et
sed ... corruptio ... sed cuius delec
tatio non est generatio ergo hoc quia
si fieret ... corporis tristitia esset
... corruptio cuius delectatio est generatio

quod est falsum. Consequentia hoc apparet
plenius dicitur quia tristitia est defectus
eius quod est secundum naturam ex repletione
illius quod naturae convenit fieret delectatio
... platonis omnis repletio est imperfecta
delectatio est ... replerentur
nisi fit aliqua indigentia sed hanc
... concludit quod ... repletio
et indigentia fit ... corporis sed de
lectatio non est ... corporis ergo non
dicitur repletio. Antecedens quia corpus est evacuatum
et nobis repletum, hoc quia si delectatio
fieret ... corporis tunc corpus delectaretur
sed hoc falsum, quia est magis delectatio
... quod delectatio non est repletio
sed magis consequens delectationem ... per
hoc enim quod corpus repletur anima sequitur
delectatio. Inducit autem plato in hanc
opinionem ex delectationibus et tristitiis
que sunt circa cibum videbat quod cibus
indiget cibus tristatur et quod repletus
tristatur non et ideo dixit quod omnis delectatio
est repletio et generatio replente et
maxime ad ipsum replentem sed hic removet
... quia hoc non accidit circa omnes
delectationes invenimus enim quasdam
delectationes in quibus non est repletio ...
illam delectationes ... in ... ordinis
... et non tristitiam oppositam et ideo
non fit delectatio in talibus ex reple
tione nec tristitia ex defectu ...
... est in delectationibus aliorum sensuum
sicut visus auditus olfactus ...
in delectatione ... et memorie ...
enim non est delectatio propter suppletionem
alicuius defectus et ideo ... talis non
est ... ut delectatio dicatur generatio
repletio aut motus. Secundo ... quod
aliqui proponunt delectationes non solum
non bonas sed ... et mala et tamen aliorum
est ... quedam sunt delectationes ...
et quedam ... sunt delectationes
adulteriorum ... et huiusmodi
et ideo ... de ... sed ad
hanc rationem ... potest ...
non ... quod si aliqua sunt mala
... sunt ... non ...
non sunt delectabilia simpliciter sed ...
dispositis et ideo non ... quod si talia
delectabilia sunt ... disposita ...
sunt simpliciter delectabilia ut in ...
... si aliqua sunt amara habentibus
gustum infectum ... sunt amara simpliciter
... potest dici quod ...

delectaciones sunt eligibiles non tamen
omnibus, ut dulce est bonum, non tamen
illi est bonum et ille delectatur qui per
dictos operatur. Secunda quia hoc est manife-
ste verum. Videre esse sanum est bonum
non tamen est bonum ei qui come-
dit venenum serpentis cum ingestis
fuerit leprosus, tamen infirmi sa-
nant. Tercia delectaciones bestiales bestiis
sunt appetibiles non autem hominibus.
Tercia autem responsio secunda delecta-
ciones esse dicit. Nam aliquae sunt
delectaciones in esse tante a bonis operibus
et aliquae a malis. Secunda quia per eos
dicit specie obiecta. Et ideo non iustus
non potest delectari ea delectatione que est
propria iusti. Nec immusicus ea que propria
musici est. Et ideo bonorum delecta-
ciones sunt bone et malorum male et
non male absolute. Sciendum quod ex istis
apparebit quomodo potest per solucionem istius questionis
questio de terminorum. Et dicit quod delectatio est
bona si bonum capiatur formaliter
e non est per se bona. Si autem capiatur mate-
rialiter quedam sunt bone et quedam male.
Si enim delectatio dicitur per se bona omnis
delectatio dicitur per se bona. Conclusio
Delectatio non est per se bona et ideo
probat eam per tres raciones. Prima
hoc vituperandum hoc quod ornat operacionem
ferens ad bonum. Sed adulator vituperatur
qui loquitur delectationem ergo delectatio
adulatoris non est bona. Hoc quia
amicus colloquitur ad bonum et non
laudatur. Adulator autem colloquitur ad
delectationem et ex hoc vituperatur. Secunda
racio. Id quod bonum est, est eligibile
semper. Sed delectatio non est huiusmodi.
Hoc quia delectaciones puerilis non
sunt eligibiles quia nullus sapiens eli-
geret ut tamquam puer vivere eo
vivunt semper puerilis delectaciones ergo.
Tercia racio. Illud quod est per se bonum est
racio eligendi in omnibus. Delectatio non est
huiusmodi. Ergo hoc quia multa sunt ad que
homo studeret si nulla eum delectatio
sequeretur sicut videre recordari scire
virtutes habere. Quamvis enim ex hiis fiat
delectatio tamen hoc ad propositum nichil dicit
quia ea per ista eligeremus nulla delecta-
cione ex hoc consequente. Conclusio tercia
Aliqua delectatio non sit per se bona tamen
quedam sunt eligibiles per se de delectacionibus
illis que consequuntur bonas opera-
ciones et sunt bone. Ille que dicunt
a malis delectacionibus et sunt
fugibiles ergo ille erunt eligibiles.
Alia

R J
ROBERT JAHODA
ZAKŁAD INTROLIGATORSKI
W KRAKOWIE

